

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

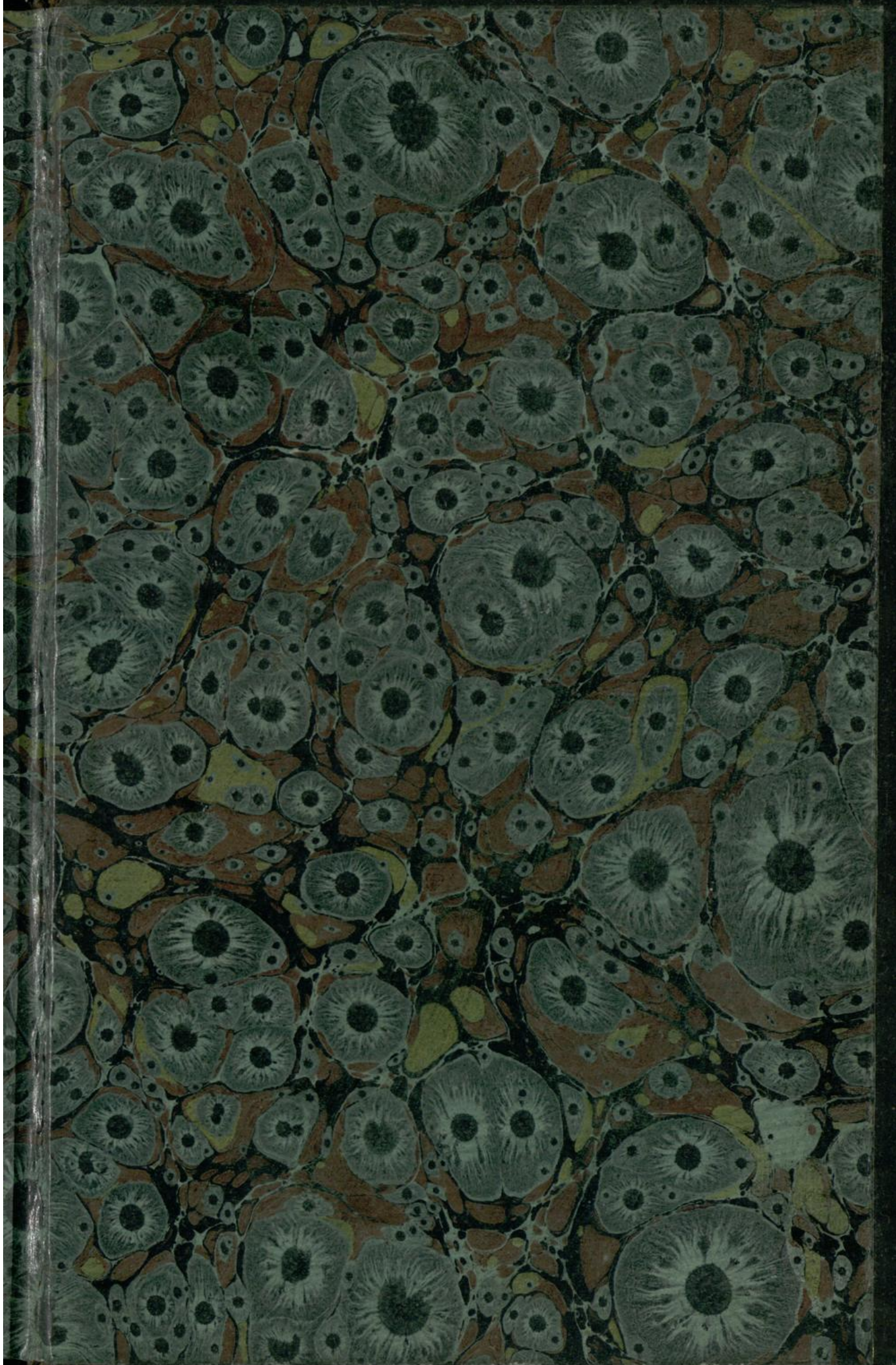
Sefer Shemu’el

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9064](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9064)

161 H 25A
19 Bdc 400-

Bibliotheca

D^{ORIS} JOSEPHI ŽALUD

LIT C* IV/1

N^O 1724

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ספרי קדש

עם

תרגומים ובאורים

ממחברים שונים

אבני נזר מחנוססות כהדר החבנית וביקר החכנית

הוציאם לאור

משה הלוי לנדא.

ויקה שמואל את קרו השמן וימשח אתו בקרב אחיו ותצלה
רוח יי אל דוד (שמואל א' ט"ז י"ג)

Prag 1835,

Druck und Verlag des M. I. LANDAU.

UNIVERSITÄT POTSDAM

1581

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

UNIVERSITÄT POTSDAM

Universitätsbibliothek

1581

ספר שמואל

מתורגם ומבואר מחדש

הוגה בבקרת עין המדקדק החכם מוהר"ר

וואלף מאיר

מורה לשון עברי כביה חנוך הנאָרמאלי אשר בפראג.

ונלוה אליו

פירוש רש"י והעתקה ובאור כל מלוח בלע"ז

מאת המדפיס משה הלוי לנדא.

שנת ת"ק צ"ה לפ"ק.

S A M U E L I.

פראג

דרוק אונד פערלאנג דעם משה הלוי לנדא.

THE UNITED STATES

DEPARTMENT OF THE INTERIOR

LAND OFFICE

WASHINGTON

1880

UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR

LAND OFFICE

WASHINGTON

1880

LAND

UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR

מבוא לספר שמואל.

החקירות העיוניות אשר עליהן ישית לבו כל קורא באמת ורוח נכון בספר שמואל, יתפרדו והיו לארבעה ראשים: א' על שם הספר מדוע קראו שמו שמואל אם בעבור חוכן עניניו או אם נקרא כן על שם מחברו? — ב' ומזה יסתעף חקירה ב' מי חבר הספר הזה כצ'למו וכדמותו כאשר הוא עתה בידינו? ג' לפקוח עין על הזרות בספר הזה, ובפרט על הספקות העצומות אשר יפלו בספור מעשה דוד וגלית (פרשה י"ז) אשר נראה כי הפסוקים מכחישים זה את זה, וידמה לנו כאלו כותב הפסוקים מן פרשה י"ז פסוק י"ב עד י"ח פסוק ה' לא הכיר כלל את מחבר ספר שמואל ומעשה ידיו לא ראה, אך ספר לנו ספור חדש אשר יתנגד אל הקודם כאשר אבאר להלן: ד' לישר החלופים והשנויים הנופלים בספורים על אודות דוד והעתים אשר עברו עליו כפי שנאמרו בשמואל ונשנו בד"הי. —

והנה

¹ והרד"א בהקדמ' לספר הזה כתב וז'ל: וגירוניו (והוא הירוקנימוס) החכם שהעתיק כתבי קודש לנוכרי', עם היות שקר' ספר יהושע וספר איסעי' ואחר הספרי' כפי מה שהסכימו עליו מז'ל בקריאתם לא ראה לקרוא הספר הזה בשם ספר שמואל, וקראו מלכים, בנתינת ספורי שאול ודוד שנזכרו בו, וחלק הספר הזה לשני חלקים, הראשון מתחלת הספר עד מות שאול, והשני משם עד סוף הספר, (ומה נראה שגם הרב ז"ל מסכים לדעת חכמי העמים, כי בימים קדמונים שני חלקי שמואל היו אחד, ואך מהעתיקת אלעקסאנדריא וחילך נחלקו לשנים (ועיין אייבהארגס איינלייטונג אינגס אלטע טעם טאצענט צווייטען טהייל ויישע 479.) כי לולא זאת מדוע יחס החלוקה הזאת להירוקנימוס ולא לנו? — ולשניהם קראו Reges; ומאשר לא מלא שם אחר נבדל מזה לספר מלכים הנא אחריו כדי להבדיל ביניהם בשמות, קרא לזה הספר כמו שאמרתי Reges, והשני בשם העלמי והאמיתי בלשון הקדש מלכים עב"ל; אולם בספר הוואוגאטי אשר לפנינו אינו כן, כי גם בלשון יוון גם בלשון רומי שם מלכים בלשונותם נחלקו לארבעה ספרים. —

)

Vorrede zu Samuel.

והנה גם חכמי ישראל גם חכמי העמים כבר העמיקו עצה בחקירות האלה, ובראשם הרב דון יצחק אברבנאל ז"ל מזה, והחכם אייכהארן מזה. והשלם בן זאב הרים מדבריהם את חלביהם ועשה לנו מטעמים יערבו וינעמו עד מאד. וגם אני אענה את חלקי כיד ה' הטובה עלי. ואם גם על משענתם אשען ובעקבותם אלך, בכל זאת אטה מדרכיהם ימין ושמאל (כאשר יראה המעיין) אם לדעתי אך זה הדרך בו ישכון אור האמת. —

והנה שתי החקירות הראשונות מתאימות הנה, ואם יעלה בידינו לבוא עד תכלית החקירה האחת כבר שמנו קץ לחקירה השנית. ולזה אקדים לך הקדמה כוללת בקריאת שמות ספרי קדש, ואומר: דע קורא הנעים! כי המחברים הראשונים לא קראו שמותם על מחברתם ואף כי שלא הארו (לא הם ולא הבאים אחריהם) השם בשרד המליצה כאשר עשו היוונים והערבים כמו משלי זהב וכדומה⁽¹⁾. ואם קראו שמות עלי ספריהם ה' זה אך שם המורה על תוכן ענין הספר, וזה היה רק על אחד משני אופנים, אם שהמחבר השלים המלאכה עד תימה וידע שעליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע כמו ספר התורה⁽²⁾; וכן נקרא הספר הכולל קורות בני ישראל, מאת עזרא, (אשר לפי דעת חז"ל הוא מחברו) בשם דברי הימים, יען הוא החילו וגם השלים אותו⁽³⁾; וכן נקרא מלכים אשר לדעת חז"ל ירמי' כתבו החל וכלה; או

שחבר

⁽¹⁾ ואל תשיבנו ממה שנא: הלא היא כתובה על ספר הישר (יהושע י' י"ג, ש"ב א' י"ח), כי השם ספר הישר הוא אם כדעת חכמי העמים ספר הישר בהיפוך האותיות, או שהוא שם משאל לאיש נכבד אחד, כענין קהלת, ולכן נא בה"א הדעת כמו הקהלת (קהלת י"ב ח'), ונקרא הספר על שמו כאשר אנא.

⁽²⁾ בין תבין כי אדונינו משה קרא ספרו אך: ספר התורה, מבלי ליחס אותו לשום ענין, לא לה' ולא לו, אך הבאים אחריו קראו אותה תורת משה או תורת ה', ונשלה מקומות מלינו (ד"הי ב' כ"ה ד', ל"ה י"ב, נחמיה י"ג א') ספר משה.

⁽³⁾ הנה כוונת עזרא היתה בחבורו, ליחס שנטי יה ונפרט שנט יהודה והמלכים אשר עמדו ממטה הזה, ולספר גם את הקורות אשר קרום כאשר נבאר, והתחיל באלה הראשון עד לדקיהו המלך האחרון לבית דוד, וכוזה כלה את ספרו עד תומו, וכנה אותו בשם ד"הי, וחתם את ספרו בשנת אחת למלך כורש כאשר העיר ה' את רוחו לבנות בית ה'. אולם לילדי יום אשר דאו עיניו, אם גם אף המה המשך מד"הי כי פתח דבריו בעזרא (א' ב' וחלי פסוק ג') המה הדברים ככתבם וכלשונם אשר בהם השלים את ד"הי (וכבר העיר על זה פרד"א), ייחד להם ספר בפני עצמו אשר לא קרא לו שם כי לא השלים אותו. —

הקדמה לספר שמואל

שחבר איש ספר אחד ולא היתה כוונתו הראשונה להשלים אותו, אך יעד לענין מן הענינים חכור מיוחד וכתב בו מה שהוא ידע בימיו מן הענין ההוא, והבאים אחריו ירשמו גם המה בכל דור ודור אשר ראו או אשר שמעו המה; כמו ספר מלחמות ה' (כמדבר כ"א ט"ו), כי אין נראה שכבר נשלם הספר הזה בימי משה — וכן ספר הקינות הנזכר בד"הי (כ"ל ל"ב כ"ה): אבל הספרים אשר נקראו בשמות עצם פרטי כמו יהושע, שמואל, וכדומה, הנה המחברים לא קראו בשמות את ספריהם יען אין אחד אשר השלים את מלאכתו עד תומה, אך הברכה הזאת אשר הניח אחריו המחבר קראו בשמו כמו דברי שמואל, מדרש עדו (ד"ה כ"ג י"ג כ"ג); ואם גם קמו אחריו אנשי שם אשר השלימו את הספר הראשון למלאות את חסרונו, הנה כבר הורגלו לקראותו בשם המחבר הראשון אשר החיל בדבר.

ולדעתי כבר נתהווה על אופן הזה גם ספר שופטים, כי כל שופט ושופט רשם בכתב אמת את אשר קרה בימיו לעמו, ובדור אחר קם איש נבחר (לדעת חז"ל הוא שמואל) ואסף את המגלות האלה והצמידם לספר אחד אשר קרא את שמו בישראל שופטים, גם על שם המחברים גם בעבור תוכן ענינו. —⁽¹⁾ ובאופנים האלה נקבו בשמות כל ספרי הקדש, זולת חמש מגלות למעוט כמותם נקראו בימים מאוחרים על המלות הכתובים בתחלת הספר⁽²⁾ כמו שיר השירים ואיכה וקהלת, (ובדמיון ל"ב כ"ד כ"ה), נקראה מגלת איכה בשקינות; רק ברות ואסתר לא מצאו בתחלת הספור שם יאות ויקראו אותם על שם ענינם. (והרד"א בהקדמה לספר יהושע גרס במאמר חז"ל (כ"ב עט) תחת אסתר אחשורוש).

ואחרי

⁽¹⁾ וזוה יש לתת טעם מדוע שמו מקום למעשה פסל מיכה ופלגש בגבעה בסוף ספר שופטים, אף שלדעת חז"ל ויתר המפרשים אירעו אלה בתחלת ימי שפוט השופטים, כי נאמר, המגלות האלה מלא המאסף ולא ידע אם מידי שופט ילאו הדברים האלה או מאיש זולתם, (כי בכל הפרשיות מן י"ח עד סוף הספר לא נזכר שם שופט) לכן עשהו אך סניף לספר הזה, גם יש בהם מענין המשך לספר שמואל הנזכר אחריו, כי שני הספורים יתחילו בימים ההם מלך איון בישראל וכן בכלית פרשה כ"א, נאמר: מלך איון בישראל וגו', ובספר שמואל התחיל לזמור איון המלוכה, ולכן הקדים הספורים האלה להגיד כי שערוריה היתה בבית ישראל ואיש הישר בעיניו יעשה ולכן בקשו לשום עליהם מלך. ועוד נדבר מארבעה פרשיות האלה להלן.

⁽²⁾ נאמר עמו למעשה חומשי תורה, ובאחרונה להקדמות.

ואחרי ההצעה הזאת כבר האיר לנו הנתיב בענין קריאת ספר זה בשם שמואל אף שהוא לא כתב מכל הדברים האלה כ"א כמו שליש לדעת הרדי"א (ואולי עוד נגרע ממנו), יען כי הוא התחיל בספר הזה, והבאים אחריו אם גם הוסיפו עליו פהנה ופהנה, בכל זאת כבר היה נקרא שמו עליו בכי העם דברי שמואל¹ .

והנה אין לספק כי מתחלת פרשה כ"ח בשמואל א' עד סוף חלק ב' לא חלו בו ידי שמואל כלל², אולם גם לפני זה יש פסוקים רבים אשר לא ניהם בשום פנים לא לשמואל אף לא (בעז חז"ל) לנתן וגד אשר היו אנשי דורו, כמו, כל עד היום הזה הנזכר בספר הזה³ וכן: פי לכביא היום יקרא לפנים הרוח (ש"ט ט' ע') וכן: לכן היתה לקלג למלכי יהודה (ש"ס כ"ז), כל אלה המאמרים יחנו עדיהם, כי הכותב הזה חי זמן רב מאוחר לשמואל, כאשר כבר נחלקה המלכות לשנים, כי אך לעת כזאת יוצדק לאמר למלכי יהודה.

ומכל הטענות האלה הכריע הרדי"א (בהקדמתו לס' יהושע) כי שמואל נתן וגד כל אחד ואחד כתב דברי דוד בפני עצמו, (כי כן הבין כוונת הכתוב ודברי דוד הראשונים והאחרונים וגו' ד"ה א' כ"ט כ"ט) והוא הנכון, וירמי' כאשר רצה לכתוב מלכים כדעת חז"ל (כ"ג י"ד ב'), אסף וקבץ מדברי שמואל וגד ונתן, וערך לפנינו ספר שמואל כמתכונתו אשר הוא עתה. ועיר

¹ והנה נאמר בד"הי (א' כ"ט כ"ט) ודברי דוד המלך הראשונים והאחרונים הנם כתובים על דברי שמואל הפרוזה ועל דברי נתן הנביא ועל דברי גד החוזה. ופבר הבינו קצת מפרשים המאמר הזה על ספר שמואל שבידנו, וא"כ נוכל לפרש שהראשונים והאחרונים מוסב על נואשים שונים, והענין, כי דברי דוד האחרונים נתן וגד כוננס, וזה מסכים לדחז"ל ב"ב י"ד, שהקשו על שמואל כתב ספרו, והנתיב: ושמואל מת, ותרין דאסקיה גד החוזה ונתן הנביא. —

² ראה בני וחכם איך השפילו חז"ל לקלע אלהשערה, כי הקשהשם מפסוק: ושמואל מת הבא בפרשה כ"ח א' ולא מפסוק: וימת שמואל כ"ה א' המוקדם, מפני שידעו כי יש בספר הזה כמה פסוקים אשר מידי סופר אחר ילאו (וכמו שאבאר בשם הרדי"א), וכוננתם היה להקשות אך מכל יתר השצר מבאן ואילך אשר אין לשמואל עוד חלק בו, והביאו רק תחלת הענין.

³ יעיין במבוא לספר יהושע כמה שנתפנו שם.

ועוד אמר הרדי"א ז"ל: ואין ספק שהוסיף ירמיה דברים לבאור המאמר כפי מה שראה וכו' (1).

והנה אם גם אין ראיה מכרחת שירמיה העריך ספר שמואל, מ"מ יען אנחנו בית ישראל נסמוך על קבלת רז"ל גם בדברים שאין נוגעים בהלכה ונאמין שירמיה כתב מלכים (אם גם נסתור את קצת המאמר ההוא) אם כן אין ספק שכבר קדמה למלכים הבור ספר שמואל, ולכן מן הראוי שלא ניחם הספר הזה לסופר מאוחר לירמיה.

ובזה השלמתי מה שראיתי להעיר בענין שתי החקירות הראשונות, ועתה אסוב את לבי אל החקירה השלישית והיא בהספיקות והטענות אשר לא נכחדו מעיני כל קורא בספור מעשה גלית ודוד, וכבר העריכם החכם מייסה"ו בספרו מבוא אל ספרי קודש במקום הנזכר, והעתיקם ללשון עבר החכם השלם בן זאב במבוא לספר הזה. — והנה אציגה לפניך קורא הנעים את כל הספקות והשאלות כפי אשר יצאו מפי איש סופר מהיר החכם השלם בן זאב ז"ל ואעריך לעומתם את תשובותי, ואביא השאלה, ואת תשובתה בצדה אשים, למען ירוץ קורא בו.

השאלה א' ודוד בן איש אפרתי הזה (שס"ז י"ב) מדוע שב לשנות מי דוד ומי בן ישי ומספר בניו, אחרי אשר הודיע כל זה בפרשה הקודמת? וזלת מה שהלשון הזה אין לו דמיון ולא המשך אל הקודם. ע"כ.

על זאת השאלה לא השיב החכם בן זאב דבר. והנה חלילה לנו ללכת בעקבי החכם מייסה"ו בזה, לזרות הלאה מספר שמואל כל הפסוקים מן פסוק י"ב עד פסוק ל"ב וכן מן נ"ג עד פסוק ה' בפרשה הבא, ולאמר לא מן הספר המה, ובטעות סופר מאוחר בא פנימה ספור אחר אשר יתנגד לכל הספורים הקודמים מכל פנה ועבר, כי אנחנו בית ישראל מחזיקים במסורה והיא לנו מקור מים חיים. ואם גם בהעתקת השבעים לא נמצאו הפסוקים האלה, מה לנו לדברי קדש אשר הורקו מכלי אל כלי ולא עמד מעמם בם? לא מפי העתקה אנו חיים. גם בזולת זה הלאכזר יחשב כי יעזו איש

(1) ואם כבר הותרה הכולועה במאמר חז"ל, ידמה צעירי שגם ספר שופטים (שג"כ יחסו חז"ל לשמואל) ירמי' תקנו והכינו, וארבע הפרשיות באחרונות אך מעשה ידיו המה, וזוה יסור הספק העמוס צענין: עד גלגלת הארץ (שופטים י"ח ל). ועוד נדבר מזה. —

מבוא לספר שמואל

איש מבני ישראל את פניו לחלל את הקדש להביא ספור יענה שקר בדברים המקובלים כבר. ואם גם נאמר כי סופר אחד אשר מצא הספור באופן הזה כתב זאת לזכרון בספר על הגליון בכל זאת עוד יקשה איך הובא פנימה? — הלא נודע כי מימות עזרא ואילך בכל דור ודור היו עומדים סופרים נאמנים מבינים במקרא אשר צרפו ולבנו את ספרי הקדש מכל סיגי הנוספות ושמרום מכל מגרעת, ואיך יעלה על הדעת שלא פקחו עיניהם במקום הזה ולא ראו ולא ידעו כי התערב דבר זר בתוכם? ⁽¹⁾ והבכון לדעתי הוא, כי ירמי' אשר (כמו שכארנו בשם הרד"א) קבץ כמה מגלות וספרים אשר מן הנמנע שלא יתחלפו וישתנו באיזהו מן הענינים זה יאמר בכה וזה אמר בכה, אסף גם הספר הזה, והנביא האלהי ברוח קדשו אשר לבשהו, ידע להוציא לאור אמת מזוקק שכעתים, ולכן כאשר ראה ירמי' כי בספר שמואל שלפניו, (לאיזהו הסבה מן הסבות מפאת המחבר או לאיזהו מקרה מן המקרים אשר יארעו לפתשגן כתב ישן נושן) לא נשלם מעשה גלית ודוד כפי הראוי, לקח הספור מדברי איש סופר נאמן אחר; ולהורות כי הדברים האלה ממעין אחר שאב, שם פתח דבריו בלשון המחבר עצמו — אשר שם היתה התחלה הזאת דבר על אופניו. ואולי בימי הנביא הזה, עוד ידעו כל העם את הספר ממנו נבעו הדברים האלה, וא"כ בציון הזה אשר שם בתחלת הספור כבר הודיע את מקורו. — השאלה הב' ודוד הולך ושם מעל שאלו לרעות את לאן אינו (ש"א י"ז ט"ו) איך יתישב זה עם מה שספר לפניו עשאו אהב אותו והיה מכרח אליו לנגן לפניו והיה לו נושא כליו ואיך יעא למלחמה ונושא כליו בל עמו? ולמה לא הזכיר שפמרהו שאל מעליו והרעה לו לשוב לבית אביו? ואיך יעזוב המלך איש אשר היה מפאר לפניו בגבור היל ואיש מלחמה, ולקח תחתיו שלשת אחיו הבלתי מפארים כמוהו? ויותר מתנגד הספור הזה אל המאמר הנזכר בפרשה שאהריה: ויהי ממחרת ותללח רוח אלהים רעה וגו' ודוד מנגן כיום כיום (שם י"ח י') הלשון כיום כיום מורה שהיה הולך בענין הזה על הרגילות הנהוג מחמול

⁽¹⁾ ואם מלינו ג"כ בספר יהושע (עיי' במבואנו שם) שני פסוקים אשר כפי עדות כנינו ה"ז גאון אך התגננו שם, מ"מ המה לקוחים מספר דברי הימי' ואלו ואלו דברי אלהים חיים ואך יתנגדו לספר יהושע במספר הערים, וזה אינו זר בספר יהושע, שמספר הכללי והספטי של הערים לא יסבימו בחשבון כאשר יבין כל מעיין. —

מתמול שלשום בלי הפסק, ומן הספור הקודם נראה, כי היה הפסק זמן רב וכי היה שב ביניהם לרעות צאן אביו, ואין זכרון בכל הספור כי השיב אותו על כנו לנגן לפניו. שני הפסוקים האלה בשוה קם זה גופל. ע"כ —

על זאת אשיב, כי מה שנאמר: ודוד כולך ונכ, אין הכוונה שהיה מדרכו ללכת ולשוב כאשר הבינוהו המפרשים, שא"כ היה מן הראוי לאמר הִלֵךְ הִלֵךְ ושב כמו: הלך הלך וככה (ירמ' מ"א ו') כי אם יורה מלת הִלֵךְ על התמדה ורגילות יצטרף אל הפעל או אל החואר, כמו: הלך וגדול וטוב (ע"כ ז' כ"ו) הלך ופסק (ע"כ ג' א' א'), הלך ופסק (יגס א' י"א) וכדומה. מעתה כאן שלא נזכר רק הפעל שב, יסוב מלת הלך אך על השיבה, שהיה מדרכו לשוב, ולא על ההליכה וזה זר מאד כי אין שיבה בלא הליכה. ולזה אני אומר, כי הלך פה הוא הבינוני תמורת העבר, ושעורו היה הִלֵךְ כמו ופרעה הלם וכדומה, והפסוק דזה הוסיף ירמיה מדעתו, לפי שהרגיש בכחבו את הדברים האלה בי שאל השואל מה לדוד עם צאן אביו בבית לחם? הלא הוא עומד לפני המלך? לזה אמר על דרך מאמר מוסגר שדוד כבר הלך ושב מעם שאול, והמשך כל הספור הזה מן פרשה ט"ז כ"ג עד פרשה י"ח י"א יתפרש היטב על האופן הזה, כי כאשר רוח לשאול וטוב לו וסרה מעליו רוח הרעה (מ"ז כ"ג) שלח את דוד לכיתו ועמד שם ימים רבים כאשר נבאר עוד, אך כאשר הכה דוד את הפלשתי החל שוב לפעום רוח הרעה בקרב שאול, כי היה נכלם מאד כי הוא וכל ישראל חתו וייראו מפני הפלשתי הזה (ט"ז י"ג י"א), ונער רועה צאן בא מאחרי העדר ובאין חרב וחנית הכהו נפש, ואולקח את דוד שנית לנגן לפניו, ובעת ההיא הוא עודנו חונה על פני השדה, כי עוד לא תמו ימי המלחמה. ולזה נאמר (י"ח ב') ויקחהו שאול ביום ההוא ולא נתנו לשוב בית אביו, כלומר שלקחו לכוונה הזאת לבלתי תת אותו לשוב בית אביו. ולעת הזאת שם אותו על אנשי הצבא ללחום מלחמתו ולרדוף אחרי הפלשתים (י"ח ב') רק כאשר שב לאהלו מרדוף את האויב היה מנגן כדברו לפני שאול, אולם כאשר שב שאול עם דוד וכל המחנה אל ערי ישראל, או יצאו הנשים לקראתם וענו ואמרו: הכה שאול באלפיו וגו' מיום ההוא והלאה היה שאול עוין את דוד (ט"ז מן י" עד י"א).

ובזה כל הפסוקים על מקומם יבואו בשלום אין בהם שום סתירה או הכחשה אבל צדקו יחדו, כי מה שנא' (ז"ל י"ח י') ויהי ממחרת (למועד זאת הכה' המזכה) ודוד מנגן בידו כיוס כיוס, הכוונה מעת הלקח דוד שנית אל שאול כאשר בארנו. וא"כ שני הפסוקים ודוד הלך ושכ וגו' ויהי ממחרת, קמו יחדו ולא כאשר חשב השואל כשוה! קם זה נופל.

ואחרי אשר פנית לי דרך ישר בעיניי, נשאר לנו אך המכשלה הזאת להסיר איך יצא שאול במלחמה ונושא כליו בל עמו? על זאת אשיב, כי מלבד שהוא מן האפשר שהיה לשאול נושאי כלים רבים, כי כבר מצינו ביואב (ז"ל י"ח ט"ו) עשרה נערים נושאי כלי יואב, ואם לשר הצבא היו עשרה הלא למלך היו כהנה וכהנה, ואף כי לדברינו שעמדו ימים רבי' מעת אשר שב דוד אל ביתו למלחמת הפלשתים הנזכרת, א"כ בקל שיבחר לו שאול נושאי כלים אחרים, גם מלבד זה אולי יש הבדל בין נושאי כלים לנושאי כליו, כי הנה לא נאמר שהיה דוד נושא כליו, רק ויהי לו נושא כלים (ש ט"ז כ"א), ונאמר שאם יבוא נסמך אל הכנוי או לשם עצם פרטי כמו נושאי כלי יואב (ז"ל י"ח ט"ו) יורה על הכלים המיוחדים לאיש מלחמה והמה כלי קרב, וכך: שא לא כליו (בראשית כ"ז ב') כלי המיוחדים לאיש יודע ציד, ובאר זה תליך וקשתך, אבל נושא כלים כחם (אשר לא נמצא עוד כי אם כאן) הכוונה גם על כלי חשמישו שהיה עומד לשרח לפניו במסבו לשום לפניו המאכל ולתת הכוס בידו וכדומה.

השאלה הג' היא, דוד אשר היה מהעומדים ראשונה את פני המלך ורופא נכבד להעביר ממנו רוח רעה, ואהוב בעיניו ונושא כליו, מה היה לו לשאול את האנשים העומדים עמו, מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלשתים? כי איש אשר לו יד ושם כמוהו לא יסב דרכו, אבל ילך בעצמו ויעמוד לפני המלך וישאל את פיהו ולא צריך למליץ בינו ובין המלך.

השאלה הד' ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה יכדת וגו' (ש י"ז כ"ח) וכי לא היה ביד דוד אותות נאמנים כי לא מלבו הלך, כ"א אביו שלחו לראות את שלום אחיו ולתת התשורה לשר האלף ולקחת ערבתם? ומה שאל אותו למה יודת? ואיך ערב לב אליאב לדבר קשות אל אחיו, אשר הוא מנגן למלך ונושא כליו ואהוב מאד בעיניו, הכי לא ישים אל לבו כי יש לאל ידו

לעשיה

לעשות עמו רעה, או הכי לא היה לו לשאת לו פנים אחדי אשר נמשח למלוכה? ומה היתה תמיהתו על דוד אשר שם לבו לחקור הדבר? הלא ידע מגבורת אחיו אשר הכה את הארי ואת הדוב, ואיש גבור כמוהו לא נעלם כי אותות הגבורה מתנוססין בכל מעשיו, ואיך לא חס דוד על כבוד נפשו, והתאפק בדבר אחיו אליו כדבר אל אחד פרחי הילדים חובקי אשפתות, ואיך לא יחם לב גבור כמוהו בשמעו דברי נאצות כאלה ויהי כמחריש? ותחת מענה חמה מפיץ אף ושופך זעם, ענה רכות: הלא דבר הוא! — ע"כ.

והנה במה שאמרתי בישוב השאלה הב' כבר נפלו לארץ יסודות הספקו האלה, כי דוד לא היה רק נער משרת לפני שאול, ולא מיושבים ראשונה במלכות. ומה שלא ירא אליאב להעזי פניו נגד משיח ה', לדעתי לא ידע שום איש כ"א דוד וישי ממשוחה הזאת, ומה שנאמר: וימשח אותו בקרב אחיו (ש"ט י"ג) הוראת הבי"ת במלת בקרב כמו מ"ם (ורבים כמוהו עיין מכלול לרד"ק), ושעורו מקרב אחיו משח אותו, והראיה הברורה לזה, כי הנה שמואל ירא מפני שאול ואמר: איך אלך ושמע שאול וגו' (ש"ט ז') ואיך לא פחד שאם יבחר בקמץ וימאס בגדולים, כי יעורר בזה קנאתם, ויגידו הדבר לשאול, אבל באמת כי ישי העביר את בניו אחד אחד לפני שמואל והמה לא ידעו דבר. גם מה שאמר החכם בן זאב הלא ידע מגבורת אחיו אשר הכה את הארי ואת הדוב וגו', גם אנכי שואל מאין ידע החכם הזה כי הגיד זאת דוד לאחיו? — אף לא יפלא בעיני, כי התאפק דוד כאשר ענהו אחיו קשות, כי זה יורה רק על כשרון מדותיו לכבד את אחיו הגדול ממנו, וכמ"ש חז"ל: את לרבות אחיו הגדול.

השאלה הה' שלשה דברים הבטיח המלך למכה הפלשתי הערל הזה, להעשירו עושר גדול, ולתת לו בתו לאשה, ולעשות ביחו חפשי בישראל (ש"ט כ"ח), ודוד הנה שם נפשו בכפו והרג את הפלשתי, ולא די שאחת משלש אלה לא נעשה לו, אלא כשבאו אליו עבדי שואל בדברי אדוניהם להתחתן בו (ש"ט י"ח כ"ג) היה נפלא בעיניו ולא האמין להם, כי הרחיק שיתחתן המלך עם איש רש כמוהו, הלא באה לו בשכרו? ומדוע

ומדוע בטח בשכר מאה ערלות יותר משכר הריגת הפלשתי? כי מי שלא קיים הבטחתו הראשונה לא יקיים אותה שנית. ע"כ.
 כבר מלתי אמורה בהגהות לספר הזה (ג"א י"ז) ששואל לא הבטיח זאת, אך לשרי החיל הנצבים עליו, ולא לכל איש המוני ע"ש, כי אין לשנות דבר פעמים).

השאלה הו' ויקח דוד את ראש הפלשתי ויביאכו ירושלים ואת כליו שם באהלו (שס י"ו כ"ד) שני זרות בו, כי ירושלים לא נקראה עוד בשם הזה, כי אם שנים רבות אח"כ, ועוד היתה עיר יבוסית, ולא היה בה לא הוא ולא בני משפחתו כי הוא יושב בבית לחם, ועוד לא היה שם לא ארון ולא מזבח ולמה הביא שם ראש הפלשתי? וכליו שם באהלו, והסופר בעצמו יספר, כי חרב גלית הפלשתי לזמה אחרי האפוד בנוב (שס כ"א י'). ע"כ.

הגה שם ירושלים כבר נזכר בס' יהושע ושופטים, ומדוע נתפלא אם בא יבוא בספר מאוחר? אולם ההשראה דוד על ככה להביא ראש הפלשתי אל עיר היבוסית? יראה לי, שהענין כן הוא, הנה היבוסית ישב את בני בנימין בירושלים (שופטים א' כ"ח), ואין לספק כי כאשר היו בני ישראל נגפים לפני אויביהם, כי גם היבוסים יושבי ירושלים הרימו ראש לפשוע ולגרש את בנימין מגבולם וכן נראה, כי בתחלת מלכות דוד כאשר לחמו ישראל עם יהודה והיה חרב איש באחיו פרק היבוסית את עולו מעל צוארו (ג"ב ה' ו'), ולזה נאמר כי גם עתה כאשר רמה יד פלשתים וישראל נחבאו מפניהם, חשבו אנשי ירושלים מחשבת רשע למרוד, ולזה כאשר נצח דוד את הפלשתים ונפל גבורם הביא את ראשו ירושלימה (אשר ישבו שם גם בני בנימין משבט המלוכה) ותקע אותו שם להפחיד את היבוסית למען תהיה יראת בני ישראל על פניהם.

השאלה

1) גם לא זרה דעת רעי רי"ו כי בראשונה היתה כוונת שאלו בהנחתו על כל איש ואיש יהיה מי שיהיה, אך אחרי עבור הנרה, בקש לו התגללות כמה שאמר תמיד האיש אשר יכנו, בה יעשה לאיש, ולזה כבר אמר לו קודם המלחמה לא תוכל להלחם עמו כי נער אתה, ואחרי הריגת גלית קראו תמיד בכוונה סיועית פעמים ואלג בשם נער או עלם, לאמר לא יש ולא לנער פליתית את שפתי לתת לו את בתי; וזוה תשובה נכונה לדברי השאלה הזאת.

השאלה הזו היא השאלה הקדומה אשר נגפו בה כל הראשונים
 המפרשים, איך נכר דוד לפני שאול אשר עמד לפניו יום ונגן בידו
 ורוח לו, ואשר אהבהו ושימיהו לנושא כליו, עד אשר הוצרך לחקור על
 אודותיו בשר פכאוו: בן מי זה הנער? וגם אבנר נישבע בחי המלך
 שלא ידעו, ולמה לא שאל אותו אבנר כמצות המלך? וכבר ידעת ישוב
 חכמי התלמוד על הורית הוה (ימות ע"ז ע"ג) שהיו נושאים ונותנים בדבר
 הלכה עד שנצחום הואג שאסור לבוא בקהל. ואם ישכך זה מעט לאשר
 רוחם נוהה בדרש, אבל ההולך דרך המלך דרך הפשט לא ישיב נפשו
 כזה. וגם ראיתי את הלחץ ואת הדחק אשר המפרשים לוחצים את עצמם
 להוציא פירוש נכון ולא יכלו. והמבאר לספר שמואל בשם מנחה חדשה
 השתדל ג"כ לתת סבה אל התנכרות דוד לפני שאול מארבעה פנים באי
 הרוח, והבל הביא גם הוא ואת כלם ישא הרוח. עכ"ל.

בהחרת השאלה הזאת אומר אני כי נכונה בעיני הסכה הד' שנתן בעל
 מנחה חדשה בכאורו, והיא, שעברו ימים רבים מיום עזבו את שאול עד
 היום ההוא, ויגדל דוד ויהי לאיש גובה קומה, גם יצא ממנו בלא חתימת זקן
 ועתה שערות זקנו צמחו ונשתנה תארו, ולזה לא הכירו, כי מה שביקש
 החכם בן זאב להסתיר הדעה הזאת מן דוד מנגן בידו כיום ביום, כבר
 השכנו עליה בישוב השאלה הב'.

ועתה, כבר סקלנו את המסלה הזאת מכל אכן נגף לא נשאר עד אחד;
 כי מה שנחקשה החכם ^{מייכהקין} בסגנון הלשון אשר ימעט בערך הצחות מן
 יתר הספר ובפרט כפילת הלשון כי ישנה וישלש דבר פעמים כמו וילכו
 שלשת בני ישי הגדולים הלכו אחר שאול ושם שלשת
 בניו אשר הלכו במלחמה וגו' (ג"א י"ז י"ג), וכל איש למראה עיניו
 ישפוט, כי נעדר ממאמרים האלה הוד המליצה, ועוד רבים כאלה, גם
 זה לא יפלא, כי מודים אנחנו שאיש אחר כתב הפרשה; ואולי לא היה
 האיש הזה אמן בצחות הלשון, ובפרט אם נחזיק בדעת הרד"א בהקדמה
 לספר

לספר ירמיה, שאמר כי הנביא הזה לא היה כלל איש מהיר במלאכת
הכתב והלשון (ואין פה המקום לחקור אם כנים דבריו או לא? והדברים
האלה מירי ירמיה יצאו כאשר זכרנו. ¹)

ועל דבר החקירה השלישית והיא בענין החלופים והשנויים בדברי הימי
לדוד אשר נראו אם נעריך ספר ד"הי עם ספר שמואל, הנה החקירה הזאת
יאתה יותר למבוא אל דברי הימים, כי הלא דברי הימים כולל ספורי
ספר שמואל וספר מלכים, ולכן אחוה אני את דעתי רק בענין הספורים
מדברי דוד אשר יפקד מקומם בספר שמואל, וכבר מנה אותם הרדי"א
למספרם והמה ספור הגבורים אשר באו אל דוד צקלג, וספור ראשי
החלוץ אשר באו חברונה (ה"י א' ז') גם לא נזכר בשמואל שקבץ דוד בני
הלויים וסדרם למשוררים ושוערים (ש"ט ע"ו), הנה עד כאן ותו לא המה
הדברים אשר היו מן הראוי לתת להם יד ושם בס' שמואל, ויתר הספורים
אשר גם עליהם העיר הרדי"א על שלא באו בספרים הקודמים המה יותר
יאוחים לספר מלכים, כמו אשר צוה דוד לכנוס את הגרים וגו' (ו"ה א'
כ"ג ז'), כי כל משכיל יבין שכל הנאמר מפרשה כ"ב עד סוף חלק א'
מד"הי היה אך אחרי המשח שלמה ע"י נתן וצדוק כנזכר במלכים (א' א') כי
באותה הפרשה דבר דוד משלמה בנו כאלו נודע בישראל כי הוא יורש
עצר, וא"כ היתה זאת אחרי אשר נמשח שלמה, כי לפני זה הלא נאמר:
לא הודעת את עבדך מי יצא על כסא אדוני המלך אחיו (מ"א א' כ"ז. ²) והנך רואה כי
כל

¹ ואם נשים עין על ד' פרשיות האחרונות מספר שופטים, נראה כי גם להם קרה
מקרה כזה, כי גם בהם מליכות זרות אשר לא יתכנו בספור ההגדה, כמו ואין מכלים דבר
בארץ יורש עלר (ש"ח ז') כתרו את בנימין וגו' (ש"ס כ' מ"ג) כעת תאשמו (ש"ס כ"א כ"ב)
וכן כפל ענין ללא לורך כפסוק י"ז וי"ח פרשה י"ח, ולדעתי הוא דומה ממש בסגנון לשונו,
למאמר: וילכו שלשת בני ישי וגו' ורבים עוד שנאמרו ונשנו כזה, וזה עדות שגם פרשיות
האלה ידי ירמיה כוננס.

² ואתה תחזה כי ירמי' אשר לדעתינו השלים ספר שופטים (כאשר אמרנו) חתם את
הספר ההוא במאמר: בנימיס ההס אין מלך ביש ראל איש הישר בעיניו יעשה
(שופטי' כ"א כ"ה) לקצרו עם ספר שמואל שספר שס כי בני ישראל בקצו להס מלך,

כל הספורים המה אך מעת בוא דוד לצקלג (ולא מקודם) ואז כבר היה שמואל מות, כי אחרי מות שמואל ירד דוד מדבר פארן ומשם מלט לארץ פלשתים כנזכר בש"א כ"ה וכ"ז:

ולזה יראה לי כי בכל הדברים אשר כתב שמואל עצמו לא שלח ירמיה את ידו (מלבד במקומות מעטים) כי היה שמואל נביא נאמן לה' וינון שמו גם בדור אחרון ולכן לא השמיט מדבריו דבר, אבל מכאן ואילך לקח את ספוריו מפי ספרים וסופרים שונים אשר לא יקרו בעיניו כל כך, ולזה הניח הדברים אשר ידיעתם לא נראו לו מן ההכרח, כמו ספור הגבורים אשר באו אל דוד אל צקלג ולחברון, כי לא היתה מגמת ירמיה לפאר את בית דוד, יען בימים ההם שרש ישי היה פורה ראש ולענה, וכן לא הזכיר מחלוקת הכהנים והלויים, כי בימיו הלא עוד המקדש על מכונו והיו הדברי' האלה ידועים ומפורסמים לכל, אולם עזרא אשר בעבור זרובבל (שהיה חמר מגזע ישי) היה כל ישעו וחפצו (כמ"ש הרדי"א) לרומם את בית דוד ובפרט לפאר ולהלל את דוד עצמו אשר לו הבטיח ה' כי זרעו לעד יכון על כסא ישראל, ספר את כל הדברים אשר יגדלו את כבודו וירוממו הודו. וכן היתה כוונתו לגדל את כבוד הבית השני ולהעמיד עוד בסדר נכון כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם, ולכוונה הזאת ספר בארוכה גם סדר הכהנים והלויים בעבודתם, והודיע לנו כי דוד בחיר ה' ברוח קדשו הכין את זאת ערוכה בכל ושמורה:

אלה הדברים אשר ראיתי לשום לפניך קורא הנעים! במבוא לספר הזה ויהיו נא לרצון אמרי פי.

ואני

וכן כלה ספר שמואל בבנין המזבח בגרן ארונה, וזה כבר נמשך לספר מלכים אשר יספר לנו את פגוד הבית אשר בנה שלמה במקום מזבח אביו, והנה היה כוונתו גם' מלכים לספר קירות מלכי יהודה וישראל מאז היתה מלוכת ישראל לנחלה ולירושה והאז הנחיל אותם לבנו אחרינו ולא נתן עוד מזר המלוכה ע"פ בחירת העם, ולזה מן הראוי שמתחיל הספר הזה בספור אדוניה כאשר המליך דוד את שלמה ונעבור זה לא השלים דברי דוד גם' שמואל ב"א פה.

ואני טרם אכלה לדבר, אחלה את החכם המהבר ת"א ובאור לס' שמואל
 לסלוח לי על דבר ההגהות אשר שמתי לדבריו, אלהים הוא היודע ועד!
 כי לא מחפץ לבי וחשק נפשי קרבתי אל המלאכה הזאת, הן איש מניחה
 אנכי ודבר אין לי עם אדם, לא מבקר אנכי ולא בן מבקר, גם ידעתי את
 ערכי הלא מצער הוא. — ולכן חלילה לי בה' לתת דופי בדברי איש וולתי
 הן בגלוי הן בסתר, הן במליצה נמרצת והן ברמיזה, אך אלך את דרכי
 לפי תומי, ושלוש שלום אקרא לרחוק ולקרוב. אולם ידידי מהרמ"ל נ"י שם על
 שכמי את העבודה הזאת, ופקודתו תשמור רוחי, וכל אשר יצוה עלי אעשה,
 לכן גם עתה נמצאתי לאשר שאלני וכחבתי איהו הגהות על ספר, כפי
 אשר תשיג ידי, ושמתי לפני ידידי מהרמ"ל והוא בצחות שכלו ישים
 עין בקרת עליהן לבקר בין טוב לרע, וכל אשר יבחר הן מדברי הן מדברי
 וולתי יקרב אליו ואת היתר יחרים ואני שלום. —

פראג בחדש אייר ת"ק צ"ה לפ"ק.

וואלף ברמ"ל נ"ע.

העתקה ובאור למלות בלע"ז

הנמצאות

בפירוש רש"י ז"ל לספר שמואל.

שמואל א

א	כח	שואל, לועז אמפרונטי"ן; emprunté (ענטלעהנט, זעבן עכאָרגט) כלומר על מנת להחזיר.
ב	י	ירין, פי' שופטן ומייסרן יושטי"א בלע"ז; עיין תרגום ובאור מלות לועזיות לחמש מגלות קהלת ח' ה' ד"ה משפ"ט.
ג	יא	חצלינה, פי' לשון לללים טינטי"ר בלע"ז; בלאי"ט tintinnare ובל"ל tinter (קלינגען, טהולטן) ונאמר פעל ללל על קול דממה בתוך אזנים ועל קול פעמונים הנקראים מזילות זכרי' י"ד ד'.
—	יב	החל וכלה, לועז אקומיינל"ט איזשליימנט; commençant et achevant (זעבן עכאָגער חונד פֿעללענדער) עיין מה שהעירותי בהמעמר לס' בדזכר ט"ו ל"ה.
ד	יט	צדיה, לועז מלת זיר קרדוני"ל; בלאי"ט cardine (טהירענגעל).
—	כא	הלקח, לועז איטויר"ש לאישאירפרי"ש; מזונש בדפוס, ובדפוס א"ד יזן כתוב חנוור"ש לישאירפרי"ש envers l'etre pris (ווידער דעז גענאָממען זיין).
ו	ח	ארגז, לועז אקרינו"ז; בלאי"ט serigno ובל"ל écriin (éserin) (שריין, טראַנק) וכן הגי' ברוב מקומות בפי' רש"י לתלמוד שנת ס"ב א' תענית ל"א א', יומא ל"ו א' וע"א.
ט	ה	ודאג, אידוביטאר"ה בלע"ז; בלאי"ט e dubiterá (חונד ער ווירד בעז זאָרגט זיין, ווירד זיך פֿירכטען), וכסמוך י' ב' העיר כל לשון דאגה ל' יראה דושט"ר בלע"ז; וזהו בל"ל douter (לזווייפלען, חין חונגעוויסהייט זיין, בעזאָרגען).
—	יז	יעצר, פי' ימשול וכו' בלשוננו קורין מעבור קורשטי"ר; court-tenir (דעז קורלעזלעטען).
י	ב	ודאג לכם, ירא עליכם וכו'; עיין לעיל ט' ה' ודאג.
יג	ז	ובחוחים, מקום קבוצה חוחים שפני"י בלע"ז; espine (דאָרנבוש, דאָרנע העקע), עיין בבאורי לספר שופטים ט' י"ד.
שם	—	ובצריחים, פליישאין בלע"ז; palissades, palis (פֿעללענערק, חיין פֿון בייזען חונד געטטייכען געלענגענע טוטלענער) וכן לועז רש"י המלכות שופטים ו' ב' עיין בבאורי שם ומה שפירש"י במלת לריח שם ע' מ"ו, ועיין מרפא לשון נב"מ ק"ח ב' ד"ה ריכבא דדיקלא.
—	כ	מחרשחו, זוק בלע"ז; soc (פֿעללענער). אחו, קולטר"א בלע"ז; בלאי"ט coltro ובל"ל coudre (coultre) (פֿעללענערק), עיין מרפא לשון שביעית פרק ה' משנה ו'. קרדומו, נאגו"ד בלע"ז; besaiguë (קווערטקסט) עיין מרפא לשון בינה ל"א א' ד"ה לא בקרדוס. מחרשחו, פישוייר"א בלע"ז; fauchère (גרענענע, רעכען).
—	כא	השצירה פים, לימ"א בלע"ז; lime (פֿיילע). ולשלוש קלשון, כמין עתר פורק"א; fourche (דרייזאָקע הייגזעל).
—	כג	מצב פלשחים, הם הפושטים ורבים אחר השלל אל העיר אקורין לנבי"ל; gens pilles (פֿלינדערער) וכן פי' ולועז הליבי משחית (ירמי' ה' כ"ו).
יד	א	מעבר הלו, כל הלו והלוזה וכו' אינו לשון ליט"ט — eet (דינער) — אלא ליי"ל; celui (cel) (דעדיעניגע, יענער).
—	יד	מענה, הוא תלם הממרישה רוי"א בלע"ז; raie (פֿורכע).
—	טז	הצופים לשואל, איסקאגייט"ש בלע"ז; et ses guets (חונד זיינע ווה"ז בען, וויפֿעלסטער), וכן לועז ירמי' ו' ט"ז לו פים גיט"ש.

מלות לועזיות לספר שמואל

ביערה דבש, בקנה הדבש וכו' ובלשון ימצא קירין לאותו דבש סוקר"א בלע"ז;	כו	יד
מלה ידועה בלשונות, ועיין מרפא לשון ברכות ל"ו ב' תוס' ד"ה ברט"ב ב' א.	ו	יו
ומצד נחשת, כמין יד ברזל וכו' כנגד החוטם שקירין נש"ל בלע"ז; nasal	ז	—
וכלא"ט nasale (דמש' כחצונית, דער טהייל דעס הענטס וויבער דער כחצו). כמנוד אורגים, אינשונל"א בלע"ז; ensuble (וועכערבוץ) וכן לועז	ח	—
ה מסכת שופטים ט"ו י"ג, ועיין בנאורי סס. ערבחה, לשון הללה וכו' גרנטי"א בלע"ז; garantie (כירגטשעט, גע- וועהלנישטונג), עיין בהמעמר לתהלים ק"ט קכ"ב.	כו	יח
וימלאום, פרישטי"ר בלע"ז; presenter (איבעררייכען). ליד אבי, סמוך לאבי אינש"א אינש"א; en ses aises (אן זיינער זיי- טע), עיין בהמעמר לספר במדבר ב' י"ז בפירוט איש על ידו.	ג	יט
ככר העזים, עור מופשט אלס כחצת פלוי"ל בלע"ז; pelisse (פעלן, פעיז), עיין מרפא לשון מנחות ל"ט ב' ד"ה ויהי כלך.	יג	—
אמלטה, איסקמוז"ר בלע"ז; יתכן שהיא s'escamoter (ניך הייטליך וועגהעטען), ועיין בנאורי לספר שופטים ג' כ"ו.	כט	כ
עשיוות, פי' ממולאת בשר דק ונאים פשטי"ן בלע"ז; pâtés (פאטשעטען). השיחך בי, כל הסתה לשין שומה אמיטמנט בלע"ז; amentement (אויפהעטלונג, חכרייטלונג).	יח	כה
הקרא, עיף שמו קורא פירדי"ן בלע"ז; בלאי"ט perdice ובלשון חרפת perdrix (רעבהוהן), עיין מרפא לשון חולין ס"ג א' ד"ה זה סנך.	יט	כו
הקרא, עיף שמו קורא פירדי"ן בלע"ז; בלאי"ט perdice ובלשון חרפת perdrix (רעבהוהן), עיין מרפא לשון חולין ס"ג א' ד"ה זה סנך.	כ	—

ש מ ו א ל ב

או חרץ, תריס קול מלחמה ואנחת חרב גלפ"ר בלע"ז; glapir (קלפ- פען, קרייטען).	ה	כד
אשור בוך, מעיל בוך פורזיינ"ט בלע"ז; pourceint ונכה מלשון רומי procinctus (גורט, טורן), עיין פירש"י יקוקאל ט"ז י' מלת ואחכ"ש ומרפא לשון שנת י"ג ב' ד"ה ס ינר.	ו	יד
מזג, אגויל"ן בלע"ז; aiguillon (טרייבטשטעלען), עיין שופטים ג' ל"א. מגרה, פי' כמין פכיר פיס שקורין לימ"א; מחורגס לעיל ש"א י"ג כ"א שכן לועז הספירה פיס, ובאן הוסיף לפרש מיני יסורין הן כלומר מיני כלי יסורין הן (פאטשעטען קלייגע) וכן פי' ולועז קרייזיס.	א	ח
ומדבר, לועז אוקיו"ן פרלטי"ש; o que non parlait (אן דרש ער ניכט זאגן שפרעכע !)	לא	יב
אל ידי, סמוך לרשותי וכו' אנמי"ש אוש"א בלע"ז; en mes aises (אן זיינער זייטע) עיין לעיל ש"א י"ט ג' ליד אבי.	יג	יד
ששמו, גרנו"ן בלע"ז; grenou (טמיטלכערט) וכן לועז על שסס (ויקרא י"ג מ"ה), ועיין מרפא לשון שנת קכ"ט ב' ד"ה מאה שסמי.	יח	כד
קינן, פירש כמו תיק שבראש בית יד הרומז שקורין ארישעווי"ל בלע"ז. arêtiere (גרטהט, קחץ אן זיינער דעגענקלינגע קדער אן זיינעק טפיסע); ועיין מרפא לשון זנזים פ"ח ב' ד"ה וכמין קונאוח, וסס לועז גס כן מלת קולשות היילי"ש בלע"ז (העווע), בל"ל hœumes.	טו	כא
כמנוד אורגים, אינשונל"א בלע"ז; מחורגס למעלה ש"א י"ז ז'.	יט	—
ומצורתו, מלדת יצרים פליש"ן בלע"ז; מחורגס לעיל י"ג ובלרריזיס. צירי, לשון סלע שזאלע מחסות וכו' אנריא"ש בלע"ז; abris (שוטן, טירק, קברתך), עיין בהמעמר לתהלים ק"ד י"ח.	ב	כב
יבולו, ילאו ל"י עלה וכל פלישערוז"ט; fleitiront (גט ווערען וועל- קען), עיין בהמעמר לתהלים א' ג'.	ג	—
כקין, קרדו"ן בלע"ז; chardon (דיסטעל).	מו	—
כקין, קרדו"ן בלע"ז; chardon (דיסטעל).	נג	ג

ש מ ו א ל א א

תרגום אשכנזי א

א * (א) עם וואר איין אנגעזע
 הענער מאן צורמתים
 צופים אים בערגע אפרים, נא
 מענס אלקנה, זאָהן ירוחם'ס,
 ענקעל אליהוא'ס, אורענקעל
 החו'ס אונד אוראורענקל דעם
 צוף, (ב) דער צווייא פֿרויען
 האַטטע; איינע הים חנה, אונד
 דיא אנדערע פנינה. פנינה בע
 זאם קינדער, חנה אבער וואַר
 קינ

א (א) ויהי איש אחד מן הרמתיים
 צופים מתר אפרים ושמו
 אלקנה בן ירחם בן אליהוא בן
 תהו בן צוף אפרתי: (ב) ולו שתי
 נשים שם אחת חנה ושם השנית
 פנינה ויהי לפנינה ילדים ולחנה
 אין
 ר ש י

א (א) ויהי איש אחד. הכל לפי הסדר מסר את התורה ליהושע ויהושע לזקנים. ושופט מסר לשופט עד שהגיע לעלי וממנו לשמואל כמו ששנינו וזקנים לנביאים: מן הרמתיים צופים. שתי רמות היו שופות ורואות זו את זו. וי"ת צופים מתלמידי נביאים: אלקנה. לוי היה מבני אביאסף בן קרח כי נתייחס בדברי הימים: אפרתי. יונתן תרגם בטורא דבית אפרים. ומדרש

ב א ו ר

א * (א) ויהי, הוי"ו נא לקשר ולדנק הספור ההוא עם הספור שנסוף ספר שופטים, אשר שזכר גם מעשה פלגש בגבעה ומאשה אשר היה מבית לוי והיה גר בירכתי אפרים ונמנה ממנו רעה רבה לכל ישראל, החל באן לספר דבר בחלופו מטובה רבה הנמשכת מתנה ומאלקנה שהי' ג"כ איש לוי ומחר אפרים נדי שלא נחרף הלויים ולא נקלל הר אפרים (מדברי הרדי"א). מן הרמתיים צופים, לדעת חז"ל במגילה (י"ד א') ואחריהם רוב המפרשים היו בזה אפרים שתי רמות שופות זו את זו; וקלחם פירשו הרמות שהיו בארץ לוף, כי הארץ ההיא היתה באחת מירכתי אפרים נכראה להלן (ט' ה') ונקראת לוף ע"ש אבי וראש משפחתו ובא ברבים צופים ע"ש בניו שהיו קיימי יושביה. אפרתי, כבר אמרתי בבאורי לספר שופטים (י"ב ה') אפרתי ענין כפל לו או שורה על איש אפרים, או שורה על איש חשוב ומעולה כמו שפירשו חז"ל ברבה ויקרא פרשה ב' ומדרש רות פרשה א' ריב"ל אומר פלטיאני (בן פלטן) ורבי בר נחמיה אמר אבגינוס (איש מיוחס) והוא מלשון בן פורת שפירושו בן חן (עיין מרפס לשון נדה ב' ב' ד"ה איפרא הורמיו). ואחר שאלקנה משבע לוי הי' כמבואר בד"ה א' (ו' י"ט) מוכח טעם אפרתי בענין השני וכולם בני אפרתיים היו ובא ביחוד להשיבו אל אלקנה ושעורו איש אחד אפרתי וגו' וכמו שתרגמתי, ולא בא בתקלה על שמו עד שהוגד יוסו. (ב) שם אחת חנה, ולא אמר האחת במנהג הלשון, להורו' שהיא היתה המיוחדת והשנונה בנשיו בן פי' הרב רו"ה בבאורו להפטרות ליום א' דר"ה, לדעתו מלא דוגמתו בדברי חז"ל מגילה (כ"א א') אמר לו רבי אם נאמר כנש למה נאמר אחד? אמר לו אחד המיוחד (כ"ל מיוחד כי בן היא הגי' בג' מקומות) שבעדרו, והוכיח מלשנו לפי שלא נאמר את הכנש האחד (במדבר כ"ד ד') ובנפול הה"א נתחלק ההלטרפות שביניהם וכו' ע"כ. ועיין מה שהשיב אדני אבי זקני רבינו הגדול להגאון מהר"י פיק ב"א"ות נודע ביהודה א"ח סימן קל"ט ומה שכתב שם ע"ד החידוד — ואנכי הוואה שרבי נחמיה הגדול לא כוון על חסרון אות הה"א כ"א על מלת אחד, ואעידה לי עד נאמן שכן הוא ביומא (ע' ב') רבי אומר חיל אחד האמור באן (בת"כ ויקרא ט"ז ה' ואיל אחד לעולה) הוא האמור בחומש הפקודים (במדבר כ"ט ח') והקרבנות עולה וגו' חיל אחד) רבי אלעזר ברבי שמעון אומר שני אלים הן אחד האמור באן, ואחד האמור בחומש הפקודים, מאי עמא דרבי? אחד כתיב (ולא שנים) ורבי אלעזר ברבי שמעון מאי אחד? מיוחד שבעדרו ע"כ. ובהאי ענינא ודאי לא אתי לדרוש חסרון הה"א לפי שאין לריבין לה לא בתורת כהנים ולא בחומש הפקודים שזה לעלמו וזה לעלמו ואין ענין הלטרפות כלל. ומה שכתב הר"ה וזה מתבארים מעלמן דברי רש"י התמוהים

* מן פרשה א' עד פרשה ב' פסוק י"ח בחרתי ותרגמתי חני המדפיס.

תרגום אשכנזי

קינדערלאזן. (ג) דיעזער מאן מאכטע זיך פאן יאהר צו יאהר איים זיינעם וואהנארטע אויף, אים דען עוויגען צבאית אין שלה אנצוכעטען אונד אפפער דארצוברינגען, ווא צווייא זעה: נע עלי'ם - חפני אונד פנחס - פריעסטער דעם עוויגעווארען. דאווענון דער טאג ערשוען, דאס אלקנה אפפער טע, דאן גאבער זיינער פרויא פנינה זא וויא אלל איהרען זאהנען אונד טעכטערן בע שטימטע אנטהיילע; (ה) דאך ח:ה רייכטע ער נור איינען אג

ש מ ו א ל א א

אין ילדים: (ג) ועלה האיש ההוא מעירו מימים וימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים ליהוה: (ד) ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל בנייה ובנותיה מנות: (ה) ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב ויהוה סגר רחמה: (ו) וכעסתה

צרה

טהיל מיט זיכטבארער געמיטהסבעוועגונג; דען ער ליעכטע זיא, אבער דער עוויגע האטטע איהרען מוטטער לייב פערשלאססען. (ו) איהרע ניידערין פנינה מאכטע איהר

ר ש י

אגדה אפרתי בן פלטין אננינום אדם חשוב כמו אפרין נמטייה לר"ש לשון חן: (ג) ועלה האיש לשון הוה הוא. עולה היה מזמן מועד למועד לשילה. ומ"א בדרך שהיה עולה בשנה זו לא הי' עולה בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ויעשו כמוהו: (ד) ויהי היום. והוה יום מועדא: (ה) מנה אחת אפים. חולק חד בחיר הראוי להתקבל בסגר פנים יפות:

לרחה

ב א ו ר

התמוהים והמופלאים שנמנחות (ג' א') שאמרו אבל נתחנך המזבח אפילו ראשון בין הערבים ופי' היא ז"ל דנתיב בפרשת פנחס ואת הכנש השני תעשה בין הערבים ובהוא קרא לא כתיב את הכנש האחד תעשה בנקר וכיוצא מבושרת שנפול הה"א נתחלק ההלטרופית שנינותם ע"כ. כבר הרגישו המעיינים שטעה טעית גדול, הלך דברי רש"י מבושרת באמרו ובהוא קרא, כיון על פסוק ח' שבפרשה ולא על פסוק ד' ובמבואר שם בספרי שהביא רש"י ז"ל. והנראה אלי בזה שלא נאמר שם האחת חנה, להורות שאלקנה לקח בראשנה אשה אחת והיא חנה ובאחבהו אותה לא לקח עוד אשה עליה והיא היתה יחידתו ולכן אמר הכתוב שם אחת דוגמת יום אחד במעשה בראשית, ובאשר ראה שהיא עקרה לקח עליה לרחה להוליד ממנה ושם השנית פנינה. (ג) מימים ימימה, משנה לשנה ויונתן תרגם מוזמן מועד למועד, ואמרו המפרשים שהיה עולה לתקופת השנה וזהו בחג האסיף. (ד) ויהי היום, בהיות היום אשר בו זבח אלקנה אז נתן וגו', וכן פי' רבינו ישעיה והיה בכל יום עושה כן. (ה) מנה אחת אפים, יש דרכים מדרכים שונים להמפרשים לבאר מלת אפים, רבים הולכים בעקבות רז"ל במדרש שאול פרשה ה' ופירשו מנה הראויה להתקבל בסגר פנים יפות ובת"י חולק חד בחיר, או מנה אחת נכנדת להשיב אפה וכעסה, והרד"ק פי' בשם אביו אפים כעס, כלומר כעס היה נותן לה מנה אחת לבד, לפי שהש"י סגר את רחמה, ולא היו לה בנים שיתן להם מנות כמו לבני פנינה והיה לו כעס ועלב לפי שהי' אהב את חנה והיה מתאוה להיות לו ממנה בנים ע"כ. וכן העתיקו הוואוגמטט עריסטו"ס, ויפה העיר הרד"א שאף אפים בלשון רבים לפי שהיו לאלקנה שתי יגונות אחת מפאת העדר הבנים, והשני בעבור לרחה המכעסת לחנה על זה, ובא אפים בחסרון צי"ת השמוש וכן תרגמתי. (ו) וכעסתה, לא לבד שהכעיסה בנייתה במעשים

ש מ ו א ל א א

תרגום אשכנזי ב

צָרְתָּהּ גַם-כַּעַם בְּעֵבֹר הַרְעִמָהּ
 כִּי-סָגַר יְהוָה בְּעַד רַחֲמָהּ: (ו) וְכֵן
 יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עַל-תָּהּ
 בְּבֵית יְהוָה כֵּן תִּכְעַסְנָה וְתִבְכֶּה
 וְלֹא תֹאכְלִי: (ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֹקֵי
 אִישָׁה חֲנָה לָמָּה תִּבְכִּי וְלָמָּה לֹא
 תֹאכְלִי וְלָמָּה יִרַע קִבְבְּךָ הַלֹּא
 אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים:
 (ט) וְתִקַּם חֲנָה אַחֲרֵי אֲכֹלָהּ בְּשֵׁלָה
 וְאַחֲרֵי שָׁתָה וְעָלִי הִכְהִין יֹשֵׁב-עַל-
 הַכֶּסֶף עַל-מְזוֹזוֹת הַיִּכָּל יְהוָה:
 (י) וְהִיא מָרַת גַּפְשׁוֹתַי פְּלִל עַל-

איהר ניכט נור פֿערדרום, זאגט
 דערן אויך דען קוממער, דאס
 זיא איהר שטירמיש לויט פֿאָר-
 וואַרף, דער עוויגע האַבע איה-
 רען מוטטערלייב פֿערשלאָס-
 סען. (ז) דיעס געשאה פֿאָן
 יאהר צו יאהר; זאָ אָפֿט חנה
 מיטצאָג אין דאָז גאָטטעס הויז,
 זאָ אָפֿט וואַרד זיא געקרענקט
 פֿאָן איהר — זיא וויינטע אונד
 גענאָס ניכטס. (ח) איינסט
 שפראך איהר מאָן אלקנה צו
 איהר: חנה, וואָרום וויינעסט
 דוא? — וואָרום געניעסעסט
 דוא ניכטס? — וואָרום איזט
 דיין געפֿיהל בעלידיגט? בין
 איך דיר ניכט ווערטהער אַלס
 צעהן קינדער? — (ט) דאָך חנה
 שטאַנד אויף, נאָכדעם מאָן
 צו שלה געגעסען אונד גע-
 טרונקען האָטטע — דער פֿריע-

יהוה

ר' דנושה

סטער עלי זאָס עבען אויף איינעם שטיהלע בייא דער פֿפֿאָסטע דער הייליגען וואָהנונג
 דעם עוויגען — (י) דען זיא וואַר ערכיטערטען געמיטהם. זאָ כעמעטע זיא צודעם עוויגען,

אונד

ר ש י

(ו) לרתה. אשת בעלה פנינה: גם בעם. בעם אחר בעם תמיד לכך נאמר גם בעם היתה אומרת
 לה כלום קנית היום מעסורת לבנד גדול או חלוק לבנד קטן: בעבור הרעימה. שחאונן. ורבותינו
 אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה: בעד רחמה. כנגד רחמה וכן כל לשון בעד:
 (ז) וכן יעשה. אלקנה: שנה בשנה. נותן לה חלק מובחר להראותה שמחננה ולרתה לפי חנה
 שבעלה מראה לה כן חרבה גם היא להכעיסה: (ח) אנכי טוב לך. מחננד: מעשרה בנים. שילדה לי
 כנייה: (ט) אכלה בשילה. לא מפיקה"א והאל"ף חטף קמ"ן והוא כמו אחרי אכול בשילה ואחרי שתה
 והלשון נופל בין לזכר בין לנקבה. אחרי אכלה לשון פעול כמו לאכלה לשון לפעול: ועלי הכהן
 יושב על הכסף. אותו היום ישב על כסף גדול שנתמנה שופט על ישראל: על מזוזת. כמו
 אלל

ב א ו ר

במעשים ודברים, גם כעס חזק מזה עשתה לה. בעבור הרעימה, שהרימה קולה בקול
 רעם חזק מאד להכלימה במקלות באזני רבים נאמרה כי ה' סגר רחמה, וכן היה שנה בשנה
 למועד עלותם להשתחוות ולזכות בבית ה' כמו שנאמר בפסוק שלאחריו, ואם היתה לה יד ויכולת
 להשמיע קלונה להמון אשר הי' אם לרוב בעת ההיא. (ו) וכן יעשה, המעשה הנזכר, כפי'
 הרד"א שכפי ששט הכתוב לא יחזור וכן יעשה על אלקנה כמו שפירשו המפרשים כ"א לענין
 פנינה לבד, ולדעתו נובל גם כן לומר שזא וכן יעשה ל"ו במקום וכן תעשה ודבים ככה.
 (ח) ויאמר, פעם אחת כאשר נכמרו רחמיו עליה דבר כן על לכה לנחמה. (ט) וחלקם חנה,
 לא השיבה לו מאומה מרוב שיחה ובעסה, וזה טעם והיא מרת נפש, ונתכוונה זו אין לאדם

פה

א * 1

יהוה ובכה תבכה: (יא) ותלך גדר
 ותאמר יהוה צבאות אסדראה
 תראה ובעני אמתך וזכרתני
 ולא תשכח את אמתך ונתתה
 לאמתך זרע אנשים ונתתיו
 ליהוה כל ימי תיו ומורה לא
 יעלה על ראשו: (יב) והיה כי
 הרבתה להתפלל לפני יהוה
 ועלי שמר את פיה: (יג) ותנה
 היא מדברת על לבה רק שפתיה
 נעות וקולה לא ישמע ויהשבה
 עלי לשכרה: (יד) ויאמר אליה
 עלי עד מתי תשתכרין הסירי

אונד ווינטע אימער פארט; (יא) זיא טהאט איין געליעכדע
 אונד שפראך: עוויגער צבאות!
 ווען דוא דאז עלענד דיינער
 מאגד אנועהען, דיך מיינער
 עראינערן, דיינער מאגד ניכט
 פערגעסען, אונד איהר איי
 נען מענגליען נאכקאממען
 שענקען ווירסט, דאן ווייע
 איך איהן דעם עוויגען פיר זיינע
 נאנצע לעבענסצייט, אונד נייע
 זאלל איין שעערמעסער אויף
 זיין הויפט קאממען. (יב) אלס
 זיא נאך פארטפיהר, פאר
 דעם עוויגען צו בעטען, דא
 ווארד עלי אויף איהרען מונד
 אויפמערקזאם; (יג) דען הנה
 שפראך אין איהרעם איננערן,
 נור איהרע ליפפען רעגטען זיך,
 איהרע שטימע אבער וואר
 ניכט הערכאר, דארום היעלט
 זיא עלי פיר בעטרונקען.

(יד) אונד עלי רעדעטע זיא אן: וויא לאנגע נאך וויללסט דוא דיינע טרונקענהייט צור שווא

טרא

ר ש י

אלל מזוזת: (יא) ה' לבאות. למה נתייחד עם זה כאן אמרה לפניו רבונו של עולם שני לבאות
 בראת בעולמך העליונים לא פרים ולא רבים ולא מתים והתחתונים פרים ורבים ומתים אם
 אני מן התחתונים אהיה פרה ורבה ומתה ואם אני מן העליונים לא אמות זו מלאתי באגדה
 של ר' יוסי הגלילי: ורבותינו דרשו במסכת ברכות מה שדרשו עד הנה לא היה אדם שקרא
 להקב"ה לבאות אלא כך אמרה לפניו רבש"ע מכל לבאי לבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך
 ליתן לי בן אחד: אם ראה תראה. רבותינו דרשו בו במס' ברכות מה שדרשו: אמתך. האמור
 ג"פ במקרא כנגד שלשה דברים שהאשה מלוה עליהם: זרע אנשים. לדיקים כמה דאת אמר
 בשני אנשים לדיקים (מלבי"ם א' ב'): אנשים. תשובים כמה דאת אמר אנשים חכמים וידועים
 (דברים א'): ונתתיו. שיהא ראוי לתתו לה: ומורה. תרגם יונתן ומרות אנוש לא תהי
 עלוהי: (יב) שומר את פיה. מלפני מתי תפסיק בך תרגמו יונתן ועלי אוריך לה עד דתפסקו:
 שומר לשון המתנה כמו שמר את הדבר (בראשית ל"ז) לא תשמור על חטאתי (איוב י"ד):
 (יג) וישבה עלי לשכרה. שלא היו רגילים להתפלל בלחש:

ב א ו ר

פה להשיב ולכן עמדה והלכה לה לשסוך מר נפשה לפני ה', וגם בתפלתה היתה מדברת על
 לבנה ולא נשמע קולה, כי בכי נחנק הקול. (יד) תשתכרין, פי' הרד"ק עד מתי תראי עולמך
 באילו את שכורה, ולדעתו הוא כדרך ההתפעל שורה לפעמים פעולה מדומת, ועלתו הסירי
 את ייך מעליך, השיאה אותו לפרש בן, כי אין ביכולת השיכור להסיר סכנתו מיד, והי' לו
 לומר לבי לביתך ותנה שינה לעיניך; אולם פירושו אינו מתישב לפי ענין הכתוב וישבה עלי
 לשכרה

ש מ ו א ל א א

תרגום אשכנזי ג

טראגען? ענטהאלטע דיך
 קינעטיג דעם וויינעס! (טו) אַ
 בער הנה ערוועדערטע אונד
 שפראך: אַניין, מיין הערר!
 איין שווערמיטהיגעס ווייב בין
 איך וואָהל, אַבער דעננאָך
 האַבע איך וועדער וויין נאָך
 זאָנסט עטוואַס בערווישענדעס
 געטרונקען; מיין געמיטהער
 גאָס זיך נור פֿאַר דעם עוויגען.
 (טז) האַלטע דייע מאַנד נימ־
 מער פֿיר איינע פֿערוואַרפֿענע
 פערזאָן! נור אויס איבערמאַס
 מיינעס געפֿיהלס אונד מיינעס
 קוממערס האַבע איך ביוהער
 געשפראַכען. (יז) עלי ענט־
 געגנעטע אונד שפראַך: זאָ
 ציעהע דען אין פֿריעדען! דער
 עוויגע ישראָ'ס ווירד דיר פֿער־
 לייהען, וואָס דואַ פֿאַן איהם
 ערבֿעטען האַסט. (יח) יענע

את־ייןך מעליך: (טו) ותען חנה
 ותאמר לא־אדני אשה קשת־רוח
 אנכי ויין ושכר לא־שתיתי
 ואשפך את־נפשי לפני יהוה:
 (טז) א־חתן את־אמתך לפני בת־
 בליעל כי מרב שיחי וכעסי
 דברתי עד־הנה: (יז) ויען עלי
 ויאמר לְכִי לשלום ואלהי ישראל
 יהן את־שלתך אשר שאלת
 מעמו: (יח) ותאמר תמצא
 שפחתך הן בעיניך ותלך האשה
 לדרכה ותאכל ופניה לא־היו־

לה

שפראך: מעגע דייע דיענערין פֿערנער געוואָגענהייט אין דייענען אויגען פֿירדען! — וואָ
 רויף זיא איהרעס וועגעס גינג, אונד וויעדער שפייזע גענאָס; אויך צייגטע איהר אויסוועהען
 קיי־

ר ש י

(טו) לא־אדני. לא־אדון אתה בדבר הזה גלית בעלמך שאין רוח הקדש שורה עליך שתדע שאיני שבורת
 יין: (טז) אל תתן את אמתך. כלפי שאמרה לו דבר קשה חזרה ופייסתי שלא יתנוה הפקר ובזיון לפני
 לרחה נת בליעל: כי מרוב שיחי. דברתי לפניך קושי: שיחי. יש מקומות שהוא לשון אנינות לב. ד"א
 מרוב שיחי וגו' בתרגומו ארי מסגי אקניותי וארגיותי אורכית כללו עד כען: וכעסי. שרתי
 מכעסת אותי: אל תתן. כמו אל תתני נפש לרי (תהלים כ"ז): (יז) את שלתך. חסר אל"ף
 לדרוש בו ל' בנים כמו ובשליחה היולאת וגו' (דברים כ"ח): יתן את שלתך. בשורה שנתקבלה
 תפלתה: (יח) תמצא שפחתך. לנקש עליה רחמים: ופניה לא היו לה. פנים של זעם:
 ויבאו

ב א ו ר

לשכורה. ומסתבר יותר לפרש עד מתי את תגלי ערות שכרוחך, ואחר שהי עלי כהן גדול ושופט
 בדברי חז"ל, היה ג"כ מורה מוסר, וכמו שדרשו מזה הכתוב (ברכות ל"א א') מכאן לרואה נחמרו
 דבר שאינו הגון כריך להוביחו. ועל זה אמר הסירי את ייך מעליך לא על היין ששתהה כבר
 כ"א שלא תוסיף עוד לשחות יין מכאן ולהבא, וכן תרגמתי וגם דעת הרד"א מסכמת לזה
 הפירוש. (טו) קשת רוח, רוחי קשה עלי מרוב יגוני, ואם גם יאות לתת שבר לאובד ויין למרי
 נפש עב"ז יין ושכר לא שתיתי, וכמו שתרגמתי. (טז) מרב שיחי, מרוב החלאה אשר לי; יש
 לשון שיש שהוא נרדף עם לרה (עיין תהלים קמ"ב ג') וי"ת אקניותי, לשון קנאה כלומר על
 הקנאות שמקנאה אותי לרתי יש לי לשוח לפני ה' וכן פי' הרד"ק, ואולי טעם אקניותי כמו
 אקניותי, את כל החלאה (במדבר כ' י"ד) ת"י כל אני קיי. (יח) ופניה, לא היו

לה

קיינען קוממער מעהר. (יט) נון מאכטען זיא זיך דעם מארגענם פריה אויף, ווארפען זיך אנה בעטענד פאר דעם עוויגען נייע דער, קעהרטען דאן צוריק, אונד קאמען נאך איהרער היי מאטה צורמה. אלקנה וואהנה טע זיינער פרויא הנה ביא, אונד דער עוויגע בעראכטע זיא. (כ) נאך אבלייף דער צייט דאס זיא שוואנגער געווארדען, געבאהר זיא איינען זאהן, דען זיא דארום שמואל (ד. ה. פסן) גהטט ערבעטען) נאנטע, דען (יז) זגטען) איך האבע איהן פאם עוויגען ערבעטען! (כא) אלס דער מאן אלקנה מיט זיינער גאנצען פאמיליע וויעדער היי צאגן, דעם עוויגען דאן יעהר ליכע אפפער, אונד וואס ער זאנטט געלאכטע, דארצוברינגען, (כב) גינג חנה ניכט מיט; דען זיא זאגטע צו איהרעם

לה עוד: (יט) וישכימו בבקר וישתחוו לפני יהוה וישבו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה יהוה: (כ) ויהי לתקפות הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל כי מיהוה שאלתיו: (כא) ועל האיש אלקנה וכל ביתו לזבח ליהוה את זבחי המים ואת נדרו: (כב) וחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאתיו ונראה את פני יהוה וישב שם עד עולם: (כג) ויאמר

לה

מאננע: ביו דער יונגע איינמאהל ענטוועהנט זיין ווירד, דאן ברינגע איך איהן הין, דאס ער פאר דעם עוויגען ערשיינע, אונד דאזעלבסט בעשטענדיג בלייבע. (כג) דארויף שפראך איהר

ר ש י

(יט) ויבאו אל ביתם וגו' וידע אלקנה. מכאן לאכנסאי שאסור בתשמיש המטה: (כ) לתקופות הימים. מיעוט תקופות שמים מיעוט ימים שנים לשנה חדשים ושני ימים מכאן הולדת לשבעה יולדת למקטעים: שמואל. על שם אל ועל שם המעשה הוא נקרא כי ממנו שאלתיו: (כא) את זבח הימים. ית דבח מועדיא: ואת נדרו. נדרים שנדר בין רגל לרגל היה מקריב ברגל: (כב) עד יגמל. לסוף כ"ד חדשים שכך זמן תינוק לינק: וישב שם עד עולם. עולמים של לויים חמשים שנה שנאמר ומנן חמשים שנה ישוב מכבא העבודה (במדבר ה') וכך היו ימיו של שמואל חמשים ושמים שהרי עלי שבע את ישראל ארבעים שנה וזיוס תפלת חנה נתמנה שופט כל אותה שנה לעיבורו של שמואל נשתיירו ל"ט ושמואל פירנס את ישראל משמת עלי י"ג שנה שהרי יום שמת עלי גלה הארון וישב בשדה פלשתים ארבעה חדשים משם בא לקרית יערים עד שהעלהו דוד משמלך שבע שנים בחברון על יהודה והמליכוהו כל ישראל עליהם ובתיב ויהי

ב א ו ר

לה עוד רעים, או פניה הרעים לא היו לה עוד כתי' ואפי' ביטין. (כ) לתקופת הימים, ת"י לזמן משלם יומיא שהשלימו ימי ההריון, ועעס ותהר אחר שהרחה כבר כפי' הרד"ק. שמואל, הורכבה השלה בקותיות שאול, ובאותיות מאל (רד"ק). כי מה', חסר מלת אמרה, ובת"י ארי

ש מ ו א ל א א

לֵה אֶלְקָנָה אִישָׁה עֲשֵׂי הַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ שְׁבִי עַד-גְּמֻלְךָ אֹתוֹ אֲךָ
יִקְסֵיהוּהָ אֶת-דְּבָרוֹ וְהִשְׁבָּה אִשָּׁה
וְהִינֵק אֶת-בְּנֵה עַד-גְּמֻלָּהָ אֹתוֹ׃
(כד) וְהִעֲלֵהוּ עִמָּה כַּאֲשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ
בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאִיפָּה אֶתֶת קָמָה
וְנָבֵל יִין וְהִבְאִיָּהוּ בֵּית-יְהוָה שְׁלוֹ
וְהִנְעַר נֶעַר׃ (כה) וַיִּשְׁחָטוּ אֶת-
הַפָּר וַיָּבִאוּ אֶת-הַנֶּעַר אֶל-עֲלִי׃
(כו) וְהֵאמֵר בִּי אֲדָנִי חַי נַפְשָׁךָ

אדני

תרגום אשכנזי ד

איהר נאטטע אלקנה צו איהר:
טהוע, וואס דיינע אייניגט
גוט הייסט: ווארטע אב, ביז
דוא איהן ווירסט ענטוועהנט
האבען. פירוואהר! דער עוויג
גע ווירד זיינע בעשטימונג
בעקרעפטיגען. — דיא פרויא
ווארטטעט אלוא אב — דא
זיא איהרען זאהן נאך זייגטע —
ביז זיא איהרען זאהן ענטוועהנט
טע. (כד) זיא נאָהם איהן אבער
גלייך נאך זיינער ענטוועהנונג
מיט הינויף — נעבסט דרייא
שטיערען, איינעם איפה מעהל,
אונד איינעם שלויכע וויין,
אונד פֿיהרטע איהן אין דאָן
הויזנאטטעס צו שלו, אָכוואהל
דער יונגע נאך קינדיש וואָר.

(כה) נאָכדעם דיא עלטערן דען אָפּפֿערשטיער געשלאַכטטע האַטטען, בראַכטען זיא דען
קנאָבען פֿאַר עלי, (כו) אונד זיא שפראַך: ערלויבע מיין הערר! בייא דיינער אונט
שטערב.

ר ש י

ויהי מקץ שנת הארון נקריית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה (לקמן ז') לא מה ז' שנים
שמלך דוד נחברון נמלא מגלה הארון עד שמת שאול שלש עשרה שנה וארבעה חדשים ושמואל
מת לפני שאול ארבעה חדשים: (כג) אך יקס ה' את דברו. את שאלת ממנו זרע אנשים
ועלי בשרה ברות הקדש ואלהי ישראל יתן את שלתך יקס ה' את דברו זהו לפי פשוטו. ומ"א
רבי נחמיה בשם ר' שמואל בר רב יחזק אשר בכל יום ויום בת קול יולדת ומתפוצלת בעולם
ואומרת עתיד לדיק אחד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה קורא שמו
ביון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל וכיון שנולד זה וראו מעשיו אמרו דומה
שזה הוא וזה שאמר יקס ה' את דברו שיהא זה שמואל הלדיק: (כד) ואיפה אחת קצת. שמעתי
בשם רבינו יחזק הלוי איפה אחת קמח שלש סאין להוליא ממנה שלשה עשרונים סלת הראוי
לפר האחד כדתנן לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין עשרון סלת לסאה
חטיין: ונבל יין. לנסך: והנער נער. ורביא הוה יניק: (כה) ויביאו את הנער אל עלי. לראות
שנתקיימה נבואתו. ורבותינו דרשו מה שדרשו שהורה הלכה שאינו לריך כהן לשמיטת קדשים
כדאיתא בנרכות: (כו) בי אדני. לתת עיניך עליו שיהא תלמידך. ולפי מדרש רבותינו שלש
יענישהו

ב א ו ר

ארי אמרת. (כג) אך יקס ה' את דברו, המפרשים עמלו לפרש זה הכתוב, ואמרו שהכתוב
מוכיח כי מה שאמר עלי יתן ה' את שלתך דרך נבואה אמר. והרלב"ג פי' על דרך תפלה אמר
אלקנה שיתקיים בו הדבר שדברה חנה על שמואל ויחזור דברו על שמואל, ועיין פי' רש"י
ודרשת חז"ל שם; ובפירוש הרב אברנאל למורה נבוכים אשר הולאתי לאור כפי"ב לחלק א' פירשתי
הכתוב לדעתו טעם אך באמת כת"י ברם ומלת דברו שב על שמואל כלומר יעודו לשרות
בית ה', ואמר זה אלקנה לשמח נפש האם ולחזק תקותה על בן היקיר לה. (כד) והנער נער,
כתיובק אחר שגמלתו אמו, ועב"ז הביאו אותו לפני עלי. (כה) את הפר, המזומן לקרבן, ויבאו,
אלקנה

אֲדַנִּי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנְּצִיבַת עִמָּכָה
 בָּזָה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה: (כז) אֶל־
 הַנְּעַר הַזֶּה הִתְפַּלַּלְתִּי וַיִּתֵּן יְהוָה
 לִי אֶת־שְׂאֵלְתִי אֲשֶׁר שְׂאֵלְתִי
 מֵעַמּוֹ: (כח) וְגַם אֲנֹכִי הִשְׂאֵלְתִּיהוּ
 כִּי־הוּא כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא
 שְׂאֵל כִּי־הוּא וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לַיהוָה:

ב (ד) וְהִתְפַּלֵּל חֲנָה וְהֵאמֵר עָלַי
 לְבִי כִי־הוּא רְמָה קִרְנִי כִי־הוּא
 רָחַב פִּי עַל־אֹיְבֵי כִי שְׂמֵחָתִי
 בִּישׁוּעָתָה: (ג) אֵין קָדוֹשׁ כִּי־הוּא
 כִּי־אֵין בְּלִתָּה וְאֵין צוּר כְּאֵלֵהֵינוּ:
 (ג) אֶל־תִּרְבוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָ גְבוּהָ

י"א

(כ) קיין הייליגער איזט דעם עו'גען גלייך, דען ניעמאנד איזט יא אויסער דיר, עס איזט קיין האָרט וויא אונזער גאָטט! (ג) אָ! שפרעכט ניכט מעהר מיט קיהנעם האכמוטה, קיין פֿרע.

ר ש י

יעניסהו מיתה: (כז) אל הנער הזה התפללתי. אל תאמר זה ימות וינתן לך אזר: (כח) וגם אנכי השאלתיהו לה'. כאשר המשאל כל לרבו או משאלי בני לשמשו: הוא שאל. אנכרונוי'ץ בלע"ז כלומר אין אתה ראוי לעשו הקב"ה נעשה עליו שאל כי השאלתיו לו ועליו להחזירו לי: וישתחו שם. שמואל וי"א אלקנה:

ב (א) רחב פי על אויבי. על פונה: (ב) ואין צור כאלהינו. אין ציור כאלהינו הלא נורה בתוך נורה: (ג) אל תרבו תדברו. כל גסי הרוח אשר שעתם מלכת ובשביל פונה שהיתה

ב א ו ר

אלקנה וזנה. (כח) וישחחו, וי"א אלקנה, וי"א שמואל, והרלב"ג פי' עלי השתחוה לה' לתת לו תודה על מתן שאלתה ועל שהקים הנטות עלי כאשר דבר לה וכן תרגומי.

ב (א) עלץ לבי, כל עלץ ועלז ענין תנועה לשמחה ולכן מתורגמים בארמי בלשון דוץ כמו שהעיר המתורגמן, שהוראתו בסורסי רקוד ומחול. רמה קרני, הקרן הוא תאר לתוקף וגבוה, כי בקרן הוא מושב הכח. רחב פי, ביונה היתה נאלמה רק שפתייה נעות אין מלה בלשון ואין פה להשיב, ועתה כאשר הוסיפה ה' במרמז היתה לאל ידה להרמז פיה על אויביה והם

שטערבליכן זעלע מיין הערר! איך בין דא ווייב, דיא היער אן דיינער וייטע געשטאנדען, דען עוויגען אנצופלעהען— (כז) דיעזען קנאבען היער הא' בע איך ערפלעהט, דען דער עוויגע האט מיר דאז גע' וועהרט, אום ווייס איך געבע' טען האבע. (כח) אבער עבען דארום אויך פֿערליהע איך איהן דעם עוויגען— יא זא לאנגע זיין דאזיין דויערט, איזט ער דעם העררן פֿערליעהען! וואָרויף יענער (עלי) זיך פֿאָר דעם עוויגען פֿערניגטע.

ב (ד) חנה ערהאב פֿאלגענ' דעם געבעט, אונד שפראך: פֿראָה וואַללט מיין הערץ צודיר, אָ הערר! מיין מוטה ערהעבעט זיך חוד ד'ד, פֿרייא שפריכט מיין מונד טראַטץ מיינען פֿיינדען, דען דיינעם היילס ערפֿרוי'איד מיך!

(כ) קיין הייליגער איזט דעם עו'גען גלייך, דען ניעמאנד איזט יא אויסער דיר, עס איזט קיין האָרט וויא אונזער גאָטט! (ג) אָ! שפרעכט ניכט מעהר מיט קיהנעם האכמוטה, קיין פֿרע.

ש מ ו א ל א ב

תרגום אשכנזי ה

יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֲדַעוֹת יְהוָה
 וְלֹא נִחְכְּנוּ עַל־לוֹת: (ד) קֶשֶׁת
 גְּבוּרִים חֲתִים וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חֵיל:
 (ה) שִׁבְעִים בְּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ וְרַעְעִים
 חָדְלוּ עַד־עֲקָרָה יִלְדָה שִׁבְעָה
 וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָה: (ו) יְהוָה
 מִמִּית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שָׁאֵל וְיַעַל:
 (ז) יְהוָה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפָּיל

פֶּרַעֲכֵם וּזְאָרִים עֲנִמְפָּאֲרֵם
 אִיִּיעֲרֵם מוֹנְרֵם, דַּעַן דַּעַם
 אֲלֻלוּסְסַעֲנִם הַעֲרַר אִוֹט
 גֶּאָטִט, עַר לַעֲנִקִט דִּיא בַעֲגַע=
 בַּעֲנֵהִיטְעֵן. (ד) ווִיא דַּעַר בָּא=
 גַּעַן בִּרְעַעֲעֵן אֶפֶט דִּיא הַעֲלַדַּעַן
 זַעֲלַבֶסֶט, אֹנֵד דִּיא גַעֲשִׁטִירִצֵּ=
 טַעַן גִּירִטְעֵן זִיךְ מִיט פֶּרִישַׁעַר
 קִרְאֶפֶט. (ה) דִּיא זְאָנֶסֶט גַּע=
 שִׁוְעֵלֶגֶט, פֶּעֲרִינְגַעַן זִיךְ
 אֹמֶס בֶּרְאָד, אֹנֵד דִּיא גַע=
 דֶּאֶרְבֶּט, זִינְד קוּמֵמַעֲרֶלְאָו.
 דִּיא נִיע גַעֲכַאָר, ווִירֶד מוֹט=
 טַעַר זִיעֲבַעֲנַפֶּאָךְ, דִּיא קִינְדַּעַר=
 אָךְ

ולו קרי

רייכע—זיא האט אבגעבליהט. (ו) דער עוויגע! ער טערטעט אונד בעלעכט, ער זענקט אין
 דיא גרופט אונד לעסט אויפערשטעהען. (ז) ער, דער עוויגע מאַכט אַרם אונד רייך, ער

ניערריגט

ר ש י

שהיתה מתגא' עליה היא מדברת לפי פשוטו. ולפי מדרשו כתרומושת"י: עחק. חזק. ד"א
 עחק לשון סרה כמו ויעחק משם ההרה ילא דבר סרה מפיכס: כי אל דעות ה'. יודע מה
 שבלבכסם: ולו נתכנו עלילות. כל מעשה האדם נמנין לפיו. נתכנו לשון מנין כמו ותוכן לבנים
 תתנו (שמות ה'): (ד) קשת גבורים חתים וגו'. כך אומנתו של הקב"ה מתיש את הגבורים
 ומחזיק את החלשים משביע את הרעבים ומרעיב את השבעים: (ה) שבעים בלחם. ולא לריכוס
 להיות נשכרים לשום מלאכה מרעיבם ונשכרו בלחם פרנסתם: ורעבים. שהיו טורחים ויגיעים
 על מזונות: חדלו. מטרסם. עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים וגו'. ובעוד שהעקרה יולדת
 שבעה בנים רבת בנים אמללה וקוברת בניה חנה ילדה שבעה בנא' כי פקד ה' את חנה ותהר
 ותלד שלשה בנים ושתי בנות (לקמן א' ב') וכשחנה יולדת אחד פננה קוברת שנים ועשרה בנים
 היו לה שג' הלא חנני עוב לך מעשרה בנים של פננה בשילדה חנה ארבעה קברה פננה שמונה
 ובשנתעברה וילדה ולד חמישי נשתטתה פננה לרגליה ובקשה רחמים וחיו ונקראו על שמה אלו
 דברי רבי נחמיה רבי יהודה אומר בני בנים הן בנים. ויא' שבעה בנאי' כמנין שמואל:
 חסידיו

ב א ו ר

והם פנינה והמלעיגים בהיותה עקרה. (ג) עחק, עזות, ומלת אל עומד במקום שנים אל
 תרכו וגו' ואל ילא וגו'. כי אל דעות, נת"י ארי אלהא ידע כולא. ולו נתכנו, מלשון מי תכן
 את רוח ה' (ישעיה מ' י"ג) והוא כמו תקן בארמי, וענינו הוא מבין מלעדי כל המקורות והמעשי'
 הנמשכים מהם, ואדם לא יבין את זה, ומדבר גבוהה גבוהה כאחד הנבלים בגובה אפו ואומר
 אין אלהים, ומפיו ילא עחק להגיד על עלילותיו מקריות הן, ואולי הכנישו אויביו' הרונה טרם
 לדתה ואחר שילדה הכנישו הפלא שעשה לה ה' ואמרו מקרה הוא. (ד) קשת גבורים חתים,
 חסר כ"ף הדמיון ותשלמו בקשת גבורים חתים, כלומר הגבורים ישגרו נקשתם וכן רבים ונמו
 שתרגמתי, ולחץ המפרשים ללא לורך. (ה) שבעים וגו', אותם שהיו שבעים באו לרעב ולחוסר
 כל עד שגשגו לעבוד עבודה צעד ככר לחם, וההיפך ברעבים שלא היה להם לחם ועתה מדלו
 מדאגתם (מדברי הרד"ק והרד"א). שבעה, מספר שבע תאר למספר רב ע"ד גוזמא. (ו) ה'
 מ"ח

תרגום אשכנזי

שמואל א ב

ניעדריגט אונד ערהעהט. (ה) ער ריכטעט אויס דעם שטויבע רען געזונקענען אויף, העכט אויס דעם קאטה עמפאר דען אר= מען, איהן נעבען פירשטען הינצוועטצען, אונד טהיילט ביידען צו, דען עהרענויטץ - פירוואהר! דער ערדע שטיט= צען זינד דעם עוויגען, ער זעטצע דארויף דיא זועלט; (ט) בעוואהרט דא זיינער פראממען שריטטע - דיא באזען שמאכטען הין אין דונ= קעלהייט, דען מענשענשטער= קע העלט ניכט אויס - (י) דער עוונגע איזט'ס! הא, זיינע ווי= דערזאכער זיא צערבערשטען; אויף יעדען שלעגט פאם הימ= מעל אויס דען דאננער ער - דער עוויגע! ער ריכטעט אל= לע ערדענפערנען, פעהליויהעט זעג דעם קעניגע, דען ער גע=

אף-מרומים: (ח) מקים מעפר זל מאשפת ירים אביון להושיב עם נדיבים וכסא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי ארץ וישת עליהם תבל: (ט) רגלי חסידו ישמר ורשעים בהשך ידמו כי לא בלח יגבר איש: (י) יהוה יחתו מריבו עלו בשמים ירעם יהוה ידיו אפסי ארץ ויחן עז למרכו וירם קרן משיחו: (יא) וילך אלקנה הרמתה על ביתו והנער היה משרת את יהוה את פני עלי הכהן: (יב) ובני עלי בני ברעל חסידיו קרי. מריביו קרי. עליו קרי. לא

וועהלט, ערהעבעט דעססען רוהם, דען ער געזאלבט. (יא) אלקנה רייזטע אין זיינע היי. מאטה נאך הרמה אב, דער קנאבע אכער וואורדע איין דיענער ביים עוויגען אונטער דער אויפזיכט דעם פריעסטערס עלי. (יב) עלי'ס זעהנע ווארען ניעדערטרעכטיגע מעני שען

ר ש י

(ט) חסידו כתיב חסידיו קרי בין יחי' בין רבים וכן יחתו מריביו מריבו בין יחיד בין רבים: (י) עליו בשמים ירעם. עלו כתיב אפילו עלו בשמים מרעים עליהם ומוריד': ידיו אפסי ארץ. שופטן ומייסרן יושטיילי"א בלע"ז: (יא) היה משרת את ה' את פני עלי. מכאן למשמע פני תלמידי

ב א ו ר

ממית ומחיה, הפסוק בלו יורה על חתיית המתים. (ח) מצוקי ארץ, עמודי ארץ. (ט) ידמו יקרבו ויבולו כמו ונדמו נאות השלום (ירמיה ב"ה ל"ז). יגבר איש, איש עומד במקום שנים ושעורו לא נכח איש יגבר איש וכמו שתרגמתי. (י) יחתו, ישתברו. מריביו, מריביו הלדיקי' הס מריביו. עליו, על כל אחד מהם. בשמים, כמו משמים ורבים כן. ירעם, הרעם הוא משל על הגזרות היורדות מן השמים עד"הכ וישלח חלום ויפילם ברק ויהם (ש"ב כ"ב ע"ו) (מרד"ק). למלכו, למלך אשר נחר בו והוא משימו. (יא) על ביהו, אל ביתו. היה, דבור המליאות מורה לפעמים הפעול ווערדען וכן והיו לדס ביבשת (שמות ד' ט'), לכן באה המלה הזאת בפסוק זה, ולקמן כל נאמר רק ושמואל משרת, כי אז כל נהי' משרת. אח פני, כמו לפני כמו שנאמר בפרשה

ש מ ו א ל א ב

חרגום אשכנוי ו

לֹא יִדְעוּ אֶת־יְהוָה: (יג) וּמִשְׁפַּט
הַכֹּהֲנִים אֶת־הָעַם כָּל־אִישׁ זִבְחָה
זִבְחָה וּבָאֵנֶר הַכֹּהֵן כִּבְשֵׁל הַבָּשָׂר
וְהַמִּזְלֵג שְׁלֹשׁ הַיָּשָׁנִים בְּיָדוֹ:
(יד) וְהִכָּה בְּכִיּוֹר אֹו בְּדוֹד אֹו
בְּקִלְחַת אֹו בְּפָרוֹר כָּל אֲשֶׁר־
יַעֲלֶה הַמִּזְלֵג יִקַּח הַכֹּהֵן בּוֹ כֶּכָּה
יַעֲשׂוּ לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים שָׁם
בְּשִׁלְחָה: (טו) גַּם בְּטָרִם יִקְטְרוּן אֶת־
הַחֵלֶב וּבָא וְנֶעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר
לְאִישׁ הַזִּבְחָה תִּנְהַ בָּשָׂר לְצִדּוֹת
לְכֹהֵן וְדֹאֵי־קַח מִמֶּנָּה בָּשָׂר מִבְּשֵׁל

שען, דיא דען עוויגען ניכט
קעננען וואללטען. (יג) דאז
רעכט דער פריעסטער ביים
פאלקע זעמטען ויא פאלגעני
דער מאסען פעסט: צו יעדעם
דער איין אפערען בראכטע,
קאם, וועהרענד דאז פלייש
קאכטע, דעם פריעסטערס
בעדיענטער מיט דער דרייא-
צאקקייטען גאבעל אין דער
האנד, (יד) שטייעס דאמיט אין
דאז בעקקען, אין דען קעססעל,
אין דיא פפאננע אדער אין דען
טאפף, אונד וואס דיא גאבעל
אויפנאהם, נאהם דער פריע-
סטער דאמיט וועג. זא מאכ-
טען זיא עס בייא אללען אויס
ישראל, דיא צור שטיפטס-
היטטע נאך שלה קאמען,
(טו) שאן בעפאר מאן דאז
פעטט פערדאמפען ליעס,

קאם דעם פריעסטערס בעדיענטער, אונד זאנטע צום מאננע, דער דאז אפערען דאר-
בראכטע: גיב פלייש הער! אום עם פיר דען פריעסטער צו בראטען, דען ער ניממט קיין
גע.

ר ש י

תלמידי חכמים כמשמש פני השכינה: (יג) ומשפט הנהגים. הם קבעו להם חק זה ולהם לא
היה לנחלה כי אס חזה ושוק של שלמים: (יד) בדוד. סיר: בקלחת. יורה: צפור. מחנת:

ב א ו ר

צפרעה ג' פסוק א'. (יב) לא ידעו, לא הכירוהו כי הוא שונא גזל בעולה, וכהנים כי קא זנו
משלחן גבוה קא זנו, וכל כהן המפריז על המדה ולוקח יותר מהראוי מועל בהקדש וגזל
הבריות ומבזה את הקדשים ומחלל שם שמים. (יד חזקה). (יג) ומשפט הבהגים, ססר מלת
היה וכפירש"י שהם קבעו להם חק זה הנלתי ראוי והגון (ובדברים י"ח ג') נאמר ומשפט הנהגים
מאת העם מאת זונתי הזבח, ופה הפסיק העם באתנה (ח). את העם, כמו מן העם כאמור בתורה.
כל איש, אל כל איש זונח זנח. ובא גער הבהן, והוא עבדו ומשרתו, ועל הרוב לעיר לימים.
(יד) בכיור, שם כלי גדול המשתמשין בו או לאש או למים או לתבשיל, ופה השתמש בו לתבשיל,
כי בפירוש אמר כבשל הנשר. בדוד, סיר גדול והרבו ד'רדים בו"ו נעה. בקלחת, יורה גדול
ונשתלשל מן קילוה הנמלא בלשון המשנה, שעולים בכלי זה הקיעטורים בנישול חזק ואש גדול
כמו אנעבועות, כ"ש מיס תבעה אש. בפרור, סיר קטן ממנו, עיין נתיבות השלום (צמדבר

ה ג ה ו ת

(ח) והוא נכון כי שם בא ואת זונתי הזנח מזור ועד שה לבאר מלת העם, וא"כ הדין שתבוא
הכסא הגדול במלת שה כי הוא מאמר מוסגר, אבל כאן כבר נאלם המאמר במלת העם,
ולזה יפסיקהו בעל העמים.

כִּי אִם־חַי: (טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ
 קָטָן יִקְטִירוֹן בַּיּוֹם הַחֲלִבּוֹקָה לָךְ
 כַּאֲשֶׁר הָאִוֶּה גִפְשָׁה וַאֲמַר לוֹ כִּי
 עָתֵדָה תֵּהֵן וְאִם־לֹא לְקַחְתִּי
 בְּתוֹקָה: (יז) וַתְּהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים
 גְּדוּלָּה מְאֹד אֶת־פְּנֵי יְהוָה כִּי
 נָאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת יְהוָה:
 (יח) וַשְּׂמוּאֵל מְשַׁרְת אֶת־פְּנֵי יְהוָה
 נֶעַר חָגוֹר אֶפֶוד בֶּד: (יט) וּמַעֲלִיל
 קֶטֶן הַעֲשָׂה־לוֹ אָמוֹ וְהֶעֱלָתָה לוֹ
 מִיָּמִים וַיְמַיְמָה בַּעֲרוֹתָה אֶת־
 אִישָׁה לְזִבְחַת אֶת־זִבְחַת הַיָּמִים:
 (כ) וַיְבָרֶךְ עָלָי אֶת־אֱלֹקָנָה וְאֶת־

געקאכטעס, זאגדערן ראהעם
 פלייש פאן דיר זאן. (טז) גאב
 דער מאן צור אנטווארט: מאן
 ווירד יא איטצט דאן פעטט
 פערדאמפען לאססען! נים
 דיר דאן, וואס דיר בעליעכט!
 דא שפראך ער: מיט ניכטען!
 זאגדערן זאגלייך מוסט דא עם
 געבען, ווא ניכט, נעהמע
 איך עם מיט געוואלט. (יז) דאן
 ערגערנים רורך דיעזע בע-
 דיענטען וואר פאר דעם עווי-
 גען זעהר גראס, דען דיא לוי-
 טע האבען דאדורך פאן דען
 אפפערגאבען דעם עוויגען
 מיט פעראכטונג געשפראכען.
 (יח) שמואל, דער דיענער
 פאר דעם עוויגען, וואר שאן
 איין ינגלינג, געגירטעט מיט
 איינעם ליינענען אפוד. (יט) זיי-
 נע מוטטער מאכטע איהם
 אימער איינען קליינען אבער-
 מאנטעל, דען זיא איהם יאהר

לא קרי אשחו

פיר יאהר הינויפבראכטע, ווען זיא מיט איהרעם גאטטען הינויפואללמע, דאן עהרלי-
 בע אפפער דארצוברינגען. (כ) דען עלי האטטע דען אלקנה אונד זיינע פרויא בייא

ר ש י

(יז) כי נאלו. לשון בזיון: (יח) נער חגור אפוד בד. כרדוט דנוץ והוא לשון מעיל שהרי חירום
 יונקן מעילין דכי כן תלכשנה הבתולות מעילין (שמואל ב' י"ג) ברדוטין: (יט) ומעיל קטן תעשה
 לו אמו. משנה לשנה: (כ) וברך עלי. לשון הוה הוא מצרכו היה בכל שנה: תחת השאלה
 אשר

ב א ו ר

י"א ח'. יעלה, ההפעיל. שם, לאוהל מועד לזבח. (טז) כיום, בעת הזאת (הרמב"מ
 בתורה). ואמר לו, שונה לומר בעבר המוחלט להעיר שעתה אמר נער הכהן, ולכן בא בססוק
 לגרמיה להבדיל לו הנקרא לא מן ואמר. (יז) נאצו, הנערים הסבו שהאנשים הויכחים זלולו
 במנחת ד'. מנחת, כולל לפעמים כל מיני קרבן, וכן אשה. (יח) משרת, תאר, ושיעורו,
 שמואל המשרת את פני ד' הי' אז נער ולא ילד, והי' חגור אפוד בד. אפוד, בגד כאשר
 לזבשים הכהנים וכמוהו לבש דוד פעם אחת. (יט) העשה לו, תמיד עשתה לו כן, וע"ד ככה
 יעשה איוב. והעלהה, מן הראוי לבא ה"א ועי"ן בסג"ל ובאין בפתיחין ע"ד זרות, כי בכל תנ"ך
 לא באו בזאת המלה בהפעיל הפתיחין להקל. (כ) וברך עלי, לפי פשוטו נראה שהולך על
 הפעם הראשון כאשר התפללה מנה, ומתוך הפסוק הזה נראה שגם אלקנה התפלל אז שיתן
 לו ה' זרע מן חנם, ורלה פה הכתוב להודיע שכל זה הנוצר ר"ל הולדת שמואל וגידולו נהי'
 יען

ש מ ו א ל א כ

תרגום אשכנזי ז

אֲשֶׁתוֹ וְאָמַר יֵשׁוּעַ יְהוָה לָךְ זָרַע
 מִן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת תַּחַת הַשְּׂאֵלָה
 אֲשֶׁר שָׂאֵל לִיהוָה וְהִלְכוּ לְמִקְוֵמוֹ:
 (כא) כִּי־פָקֵד יְהוָה אֶת־תְּנָה וְתִהְיֶה
 וְתִלְדַּד שְׂרָשֵׁה־בָנִים וְשֵׁתִי בָנֹת
 וַיִּגְדַּל הַנֶּעֱר שְׂמוּאֵל עִם־יְהוָה:
 (כב) וְעָלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בְּנָיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל
 וְאֶת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּבֵן אֶת־הַנְּשִׁים
 הַצְּבָאוֹת פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד:
 (כג) וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תַעֲשׂוּן
 בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ
 אֶת־דִּבְרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת כָּל־הָעַם

דעם, וואס אלקנה פאם עווי:
 גען ערבטעהען, געזענגעט,
 אונד געשפראכען: דער
 עוויגע פערשאפע
 דיר איינע נאכקאמ:
 מענשאפט פאן דיע:
 זער פרויא! ווארויף זיא
 דאן נאך דעם ארטע אלקנה'ס
 צוריק רייזען. (כא) זא בע:
 דאכטע דער עוויגע דערמא:
 סען חנה, דאס זיא שוואנגער
 ווארדע, אונד דרויא זעהנע
 אונד צווייא טעכטער געבאהר.
 דער ינגלינג שמואל וואוס
 אין דער גאטטעס וואהנונג
 העראן. (כב) עלי וואר זעהר
 אלט, אונד פערנאהם אללעס,
 וואס זיינע זעהנע אן גאנץ
 ישראל טהאטען; אויך דאס
 זיא דיא אין דיא הייליגע פער:
 זאממלונג קאממענדען פרויען
 אים איינגאנגע דער שטיפטם:

אלה

היטטע בעשליעפען. (כג) דא שפראך ער צו איהנען: ווארום בעגעהעט איהר זאלע
 האנדלונגען? מום איך דאך דיעזע אייערע שלעכטע אויפפיהרונג פאם גאנצען פאלקע

הע

ד ש י

אשר שאל. לו בן ואמר לו ישים ה' לך זרע וגו' יהי רצון שכל בנים שיהו לך יהו מן הכלקת
 הזו והרי זה מקרא מסורס: (כב) אשר ישכבון. כמשעו. ורבותינו אמרו מתוך שזהו את
 קניהן

ב א ו ר

יען שניכך עלי אבותיו, והו"ו של וברך מורה יען, כי שימושי הו"ו רבים, ועדיין בלתי מבוארי
 כלס, וסדר הפסוק מסורס, ושעורו וברך עלי את אלקנה ואת אשתו תחת השאלה אשר שאל
 [אלקנה] ואמר יש לך וגו', ויולדק אמרו שאל, ובל נלוך לדחוק לאמר שכל פעם ברך
 עלי אותו בן אות באות. (כא) כי פקד, בן פקד וכו'. (כב) זקן מאד, זכר זאת להעיר
 שבהיותו זקן היה ראוי לו לבלתי נשוא פנים לבניו על פשעיהם העזומים, והוא לא הובינס רק
 בנות ובסתר פנים, ולכן הענישו ה'. לכל ישראל, בדברי גזילת המתנות. אשר ישכבן,
 בירושלמי דכתובות וקוטה איתא ישכבון כתיב שהיו הנשים משהין וכו' והקשה המנחת שי הלא
 אין יו"ד בתר הכ"ף, והביא תירוצן שהגמ' חולקת על ספריו; אולם דעתנו שכוונת הירושלמי
 איננה שכתובה ממש יו"ד בתר הכ"ף רק בשביל שהספרים הקדמונים אינם מנוקדים ונוכל לקרות
 לפי הכתיב ישכבון, וזהו אמרו ישכבון כתיב, ומזה דרשו שזהו קניהן וכו'. הצבאות, הרד"ק
 אמר שהנאים לעבודת האל היו באים בלבא וחיל וגם אלל הלויס נאמר ללבוא לבא לעבוד
 עבודת אה"מ, ולכן נקראות הנשים הלבואות. (כג) העם אלה, לפי פשוטו הי' ראוי לומר
 האלה

חרגום אשכנזי

הערעו! (כד) ניין, מיינע זעה= נע! דאז, וואס איך פאן איך הערע, איזט גאר ניכט רעכט! איהר פערלייטעט דאז פאלק דעם עוויגען צור איבערטער= טונג. (כה) ווען איין מענש זיך געגען דען אנדערן פערגעהט, זא בעשטראפט איהן דער ריכ= טער; ווען זיך אבער איין מענש געגען גאטט פערגעהט, ווער ווירד דא זיינע פער= טהיידיונג איבערנעהמען? — זיא גאבען אבער דער ווארנונג איהרעס פאטערס קיין געהאר; דאהער בעשלאס גאטט, זיא אומצוברינגען. (כו) דער יינג= לינג שמואל ווארדע אינדעם=

שמואל א ב

אלה: (כד) אל בני כי לוא טובה
השמעה אשר אנכי שמע
מעברים עם יהוה: (כה) אם יחטא
איש לאיש ופללו אלהים ואם
ליהוה יחטא איש מי יתפללו
ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ
יהוה להמיתם: (כו) והנער שמואל
הלך וגדל וטוב גם עם יהוה וגם
עם אנשים: (כז) ויבא איש אלהים
אל עלי ויאמר אליו כה אמר
יהוה

סען איממער גרעסער, אונד בעטרוג זיך געגען גאטט אונד מענשען פארטרעפליך. (כז) עם קאם איין מאן גאטטעס צו עלי, אונד שפראך צו איהם: זא שפריכט דער עוויגע: „האבע

איך

ר ש י

קניהן והם היו ממתנות עד שחראן קניהן קריבין מעלה עליהם כאלו שנוס: (כד) אשר אנכי
שומע מעבירים עם ה'. שמועה שעם ה' מעבירים עליכם לשון ויעבירו קול במחנה (שמות
ל"ז) מושיאם עליכם קול שמועה לא טובה: (כה) ופללו. לשון משפט כמו ונתן בפלילים (שם
כ"א): אלהים. דיין: כי חפץ ה' להמיתם. שכנר נחתם גזר דין אבל קודם שנחתם גזר דין
נאמר כי לא חספון במות המת (יחזקאל י"ח): (כז) ויבא איש אלהים. זה אלקנה: הגגלה
נגלית

ב א ו ר

ה א ל ה יען שזא העם בה"א הידיעה, ולדעתנו מסורס המקרא ושיעורו אשר אנכי שומע את
דבריכם רעים אלה מאת כל העם. (כד) מעברים, מפחים עם ה' לעבור עבירה, ולכן בא
בהפעיל (ה'). (כה) ופללו, מלשון שפיטה ברעיון לודענקען, פערדענקען, וממנו העונש אשר יענש
השופט, ומלשון זה ויעמוד פנחס ויפלל, כי עשה שפטים בזמרי ובכזבי ועי"ז המגפה נעזרה,
כי לא מלינו שהתפלל פנחס תפלות, ומזה יולדק תרגומו. אלהים, דיין. מי יחפללו לו, ג"כ
במונן זה וע"ד התפעל, ר"ל מי יעמוד למטרה לענוש שיספוט אותו אלהים בעבור החוטא?
וקרוב לזה אמר הרד"ק באמרו, מי ינוס למשפט בעבור עם ה'. כי חפץ, כי כמו על כן,
ויתורץ עי"ז הקושיא למה חפץ ה' להמיתם הלא לא יחפץ במות הרשע? (כו) וטוב, במדותיו
כת"י ותריבין עבדוהי, ותריבין הוראתו טובים ולדיקים, כי ויסלף דברי לדיקים ת"א ומקלקל
פתגמין

ה ג ה ו ת

(ה) ושעור הכתוב אנכי שומע אתם מעברים ונחקר מלת הגוף.

יְהוָה הִגְלָה נְגִלְתִּי אֶל-בֵּית
 אָבִיךָ בְּהִיזוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית
 פְּרַעֲהַ: (כח) וּבָחַר אֶתְּוּ מִכָּל-שְׁבִטֵי
 יִשְׂרָאֵל לִי לְכֹהֵן לְעֹלוֹת עֶרְ-
 מִזְבְּחִי לְהַקְטִיר קִטְרֹת לְשֵׁאת
 אִפְּוֹד לְפָנָי וְאַתָּנָה לְבֵית אָבִיךָ
 אֶת-כָּל-אֲשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כט) לָמָּה
 תִּבְעֵטוּ בְּזִבְחִי וּבְמִנְחֹתַי אֲשֶׁר
 צִוִּיתִי מֵעוֹן וְהִתְכַבַּדְתֶּם אֶת-בְּנֵיךָ
 מִמֶּנִּי לְהַבְרִיאֲכֶם מֵרֵאשִׁית כָּל-
 מִנְחַת יִשְׂרָאֵל לְעַמִּי: (ל) לָכֵן נָאִם

„איך מיד דעם היוזע דיינער
 „אהנען ניכט געאָפּענבארט,
 „אלס עס אין מצרים מיט אויבֿ-
 „טרעגען און דאָז הויז פרעה'ס
 „געזענדעט וואָרדע? (כח) איך
 „וועהלטע איהן (דיינען זאָל-
 „הערן) אויס אַללען שטעט-
 „מען ישראל'ס מיר צום פריע-
 „סטער, אויף מינעם אַלטאָ-
 „רע צו אָפּפּערן, רייכער ווערק
 „דאָזעלכסט פֿערדאָמפּפּען צו
 „לאַססען, דען אפּוֹד פֿאַר
 „מיר צו טראַגען, אונד טהייל-
 „טע דיינעם פֿאַטערליכען הוי-
 „זע אַללע אָפּפּערגאָבען דער
 „קינדער ישראל'ס צו. (כט) וואָ-
 „רום בעהאָנדעלט איהר מיט
 „איבערמוטה מינע שלאָכט-
 „אונד מעהלאָפּפּער, וועלכע

יהוה

„איך אין דיא שטיפּטס וואָהנונג צו ברינגען בעפֿאַהלען. דוא ערצייגסט דיינען קיני-
 „דערן מעהר עהרע, אַלס מיר, אינדעם איהר פֿאַם ערשטען אַללער אָפּפּער ישראל'ס,
 „וועלכעם מינעם פֿאַלקע געהערט, איך מעסטעט. (ל) דאָהער ערגעהט דער שפרוך

דעם

ר ש י

נגלית אל בית אביך. מבאן שנתנבא אהרן במלרים. ומה היא הנבואה היא שג' (יחזקאל כ')
 ואזמ' אליהם איש שיקולי עיניו השליכו ונגילולי מזרים אל תטמאו: הנגלה נגלית. הידעתם
 כי הטובה הזאת והגדולה בואת נתתי לאהרן: (כט) אשר לויתי מעון. אשר לויתי במעוני:
 להבריאתכם מראשית וגו'. הרי זה מקרא מסורס ותכבד את בניך ממני. לעמי לעיני עמי בכדתם
 את בניך ממני ומהו הכבוד להבריאתכם מראשית כל מנחת ישראל קדמה סעודתכם לסעודתי כמה
 שג' גם בטרם יקטירו את החלב וגו'. להבריאתכם לשון סעודה כמו חנא נא תמר אחותי
 ותברני לחם (שמואל ב' ג'): לעמי. מוסב על ותכבד את בניך ממני הראית' לעמי שאתם נכבדים
 ממני

ב א ו ר

פתגמין תרילין ונגזר מזה לשון תירוז בגמרא. (כז) הנגלה נגלית, ה"א בחטף פתח לתמיה.
 והוא לאמת, כמו האם לא נגלית? וכן משמע ברש"י, וכן פירשו מקרוב הפסוק התחת אלהים
 אחי אל יוסף, ועי"ז יוכל תרגום אונקלס שם מקושית הרמ"ד באור לנתיבה, ואין באן
 מקומו. אל בית אביך, אל משה שהי' מבית אביך וגם אל אהרן נגלה, גם שליחות משה הי'
 אל אהרן שיעשה המופתים לפני פרעה, וסרה בזה קושית רש"י איה הנבואה שנתנבא אהרן
 במלרים. לבית פרעה, הנבואה היתה בשליחות לבית פרעה. (כח) ובחור אוהו, המקור
 במקום פעל המוחלט. לעלות, כמו להעלות כת"י, ואפשר שהוא קל עומד, כמו לא תעלו
 במעלות על מזבחי, כי המקריב זבח במזבח הגדול הוא עולה על המזבח. (כט) חבעטו, תעשו
 בגובה רוח ובגאות זדון כנהמה הנועטת ברגליה הנמלא בלשון המשנה. להבריאתכם, לפטס
 חתכם. מנחת ישראל, כבר הזכרנו שהוא שם כולל לכל קרבנות. לעמי, הראוי לעמי, כי
 לא

יהוה אלהי ישראל אמור אמרתי
 ביתך ובית אביך יתהלכו לפני
 עד עולם ועתה נאם יהוה
 חלילה לי כי מכבדי אכבד ובני
 יקלו: (לא) הנה ימים באים וגדעתי
 את זרעך ואת זרע בית אביך
 מהיות זרן בביתך: (לב) והבטת
 צר מעון בכל אשר ייטיב את

דעם עוויגען דעם גאטטעם
 ישראל: ס' איך האבע גע-
 דאכט, דיין הוין אונד דיין
 געם פאטערס הוין זאללען
 פאר מיר אויף עוויג וואג-
 דעלן! נון אבער ערגעהט
 דעם עוויגען שפרוך: פערן
 זיידא דיעס פאן מיר! דען דיא
 מיד עהרען, עהרע איך
 וויעדער, דיא מיד ניכט אכ-
 טען, מיססען גערינג גע-
 שעטצט ווערדען. (לא) עס
 ווערדען צייטען קאממען, וואָ
 איך צערשמעטערן ווערדע
 דיינען ארם אונד דען ארם

ישראל

דעם הויזעס דיינעס פאטערס, דאס קיין אנגעזעהענער מאן אין דיינעם הויזע מעהר זיין
 ווירד. (לב) דוא ווירסט בייא אללען אנלעססען, וואָ דער עוויגע ישראל גוטעס ערצייג
 גען

ר ש י

ממני ובמה הראית להנריאכס מראזית מנחתי: (ל) אמור אמרתי. שני פעמים פסקתי גדולה
 לבני איתמר בני גרש ובני מררי נאמר ביד איתמר בן אהרן הכהן (במדבר ד') ועלי מבני איתמר
 היה זו ראיתי במדרש שמואל - ולזון הגון מזה שזעתי. אמור אמרתי ביתך ובית אביך וגו'.
 מתקלה נתתי כהונה גדולה לאליעזר הכהן שנאמר והפסל את אהרן את בגדיו וגו' (במדבר כ')
 ובני פלגש שפקרו ישראל ברוב המצות ומי גרם להם זאת פנחס וכיוצא בו שהיה להם לסבב
 מעיר אל עיר ולהוכיחם בעלתי כהונה גדולה מהם ונתתיה לך שמבני איתמר אתה ואמרתי
 יתהלכו לפני עד עולם שכספוסקין לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו עד עולם: כי מכבדי
 אכבד. את בני פנחס שכבד אותי בשע' (במדבר כ"ה) וכן היתה בימי שלמה כשבנה בית המקדש
 ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן לה' כדבר ה' אשר דבר אל בית עלי (מלכים א' ב') ונעשה
 לדוק כ"ג תחתיו שהיה מבני פנחס שכן נתייחסו בדברי הימים: ובני יקלו. מאלהם משאסתלק
 מהם: (לא) וגדעתי את זרועך. החזוק איש לנפס בניתי שאתם אומרים ואם לא לקחתי בקזקה:
 (לב) והבטת צר מעון. וראית לרתך בלדך בחוק מעוני באשה הרוא' לרתה עמה בני': בכל
 אשר ייטיב את ישראל. כשיבנה בית עולמים בימי שלמה ותהא טובת' של ישראל שלימה כמה
 שנא' סס לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב (מלכים א' ט') יהודה וישראל רבים נחול אשר על
 שפת היס וגו' וישב יהודה וישראל לבעט איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו כל ימי שלמה (שם ד'):
 ולא

ב א ו ר

לא לקחו החזה והזוק, רק מה שראוי לבעלים. ויקשה מדוע החזק איש אלהים מהעון
 היותר גדול שכבדו הנשים הזונאות? ואפשר מפני זה דכאז חז"ל שזהו קניניהן; ונוכל לומר
 שעלי רק שמע מחמד עבירה זאת והם לא עברו רק מה שהזכיר בגזילת המתנות מן הזונאים.
 (ל) יקלו היו"ד בניר"י כמו יצר שבר לשותיו. (ישעיה כ"ד ט'). (לא) וגדעתי, ושכרתי, וכן גדע בחי
 אף. ורועד, חוקך וכח ידך. וכן, איש חסוד ונשוא פנים ונכבד בעמו, וכן פירש הרלב"ג בפסוק אחרי
 זה. (לב) צר, שתי נשים האויבות זא' זנקראות לרות, וכן ב' כהנים בעבודת הזבח. מעון, במעון
 ר"ל במקדש. בכל אשר ייטיב, בכל דבר אשר ייטיב ה' לישראל, ויביאו תודותיהם ושלמיהם לאוה"מ
 אן

ישראל ולא יהיה זקן בביתך כל-
 הימים: (לג) ואיש לא אכרית לך
 מעם מזבחי לכלות את-עיניך
 ולאדיב את-נפשך וכל-מרבית
 ביתך ימותו אנשים: (לד) וזה-לך
 האות אשר יבא אל-שני בניה אר-
 הפני ופינתם ביום אחד ימותו
 זניהם: (לה) והקימתי לי כהן נאמן
 כאשר בלבבי ובנפשי יעשה
 ובניתי לו בית נאמן והתהלך
 לפני-משיחי כל-הימים: (לו) והיה
 כל-הנותר בביתך יבוא
 להשתחנת לו לאגורת כסף

„גען ווירד, איינען דיר מיס-
 „גינסטיגען פריעסטער אין
 „דער שטיפטסוואהנונג ער-
 „בליקקען: יא עס זאלל אויף
 „עוויג קיין בעטאנטער גרייז
 „אין דיינעם הויזע מעהר זיין.
 „(לג) איך ווערדע וועגען. די-
 „נער קיינען ווירדיגען מאן פאן
 „מיינעם אלטארע וועגשאפ-
 „פען, דאמיט דיינע אויגען
 „פערשמאכטען, אונד דיין
 „געמיטה געקוועלט ווערדע:
 „אבער אללע, דיא דיין הויז
 „ערציהעט, מיסען אין מעננלי-
 „כער פאללקראפט שטערבן.
 „(לד) דיעזעס, וואס דיינע זעה-
 „נע חפני אונד פנחס טרעפ-
 „פען ווירד, דיענע דיר צום
 „צייכען! אן איינעם טא-
 „גע ווערדען ביידע אומקאמ-
 „מען. (לה) איך ווערדע מיר
 „איינען טרייען פריעסטער אן-
 „שטעללען, דער נאך מיינעם

וכבר

„זינע אונד נאך מיינעם וויללען האנדעלן ווירד: דיעזעס ווערדע איך איין פעסטעס הויז ער-
 „ריכטען, דאס ער פאר מיינעם געוואלבעטען צו אללען צייטען וואנדעלן ווירד. (לו) ווער פאן
 „דיינעם הויזע נאך איבריג זיין ווירד, דער ווירד קאממען, זיך פאר איהם איינער גרה זיל-

בער

ר ש י

ולא יהיה זקן בביתך. מדה ננגד מדה אחת שכלתם קדשים לפני זמון נטרם יקטירון את החלב
 אף אחס תמותון כלל זמן: (לג) ולאדיב. כמו ולדאיב: ימותו אנשים. בחורים אינו דומה
 אצלו של בחור לאצלו של תינוק: (לד) וזה לך האות. שיתקיים הדבר ביום אחד ימותו שני בנים
 והיא תהיה לך אות שיתקיים כל הפורענות שג' לך והנחת לך מעון וכל מרבית ביתך ימותו
 אנשים: (לה) כהן נאמן. הוא לדוק: (לו) לאגורת כסף. בשביל להשתכר מעה כסף: לאגורת
 כסף. ממסקלות עשרים גרה הוא (שמות ל'): ספמני. אספני:

כסף

ב א ו ר

או תביט כהן אחר במקדש לקבל מתנות. (לג) ואיש לא אכרית, לא אסיר מפניך ובשנילך
 איש חסיד וגדול ורע אחר ממזבח. לך, בעבורך. ולאדיב, מקולר מן ולהאדיב, ופתונו
 להדאיב. מרבית ביתך, שרצה רבה, מה שיגדל בביתך. ימותו אנשים. כל יגיעו וקנה ושיב' כי אם ימותו
 בחלי ימיהם, כפירוש רש"י ז"ל. (לה) בית נאמן, בית חוק. לפני משיחי, הנראה מפסוק זה ומתפל'
 חנה, שהזפן להמליך מלך על ישראל הכה שורש בלבו בני ישראל גם בימי עלי, מאזיבי ראש אהן השופטי'
 עומדים בשרץ וגד האויב, וכלו עיניהם למלך המשות שילא ויבא לפנייהם במלחמה. (לו) לאגורת

כסף

תרגום אשכנזי

שמואל א ב ג

„בער וועגען אונד איינעם לאי.
„בעס בראָדעס האַלבער נייע.
„דער צו ווערפֿען, אונד ווירד
זאָגען: ליעבער! לאַס מיך
„דאָך צו איינער דער פֿרייע.
„סטערליכֿן פֿערריכטינגען צו.
„טרעטען, דאַמיט איד איון
„שטיק בראָד צו עססען בע.
„קאַמע. “

וּכְכַר־לָהֶם וַאֲמַר סִפְחָנִי נָא אֶל־
אַחַת הַכֹּהֲנֹת לֵאכֹל פֶּת־לֶחֶם:
ג (ח) וַהֲנַעַר שְׁמוּאֵל מִשְׂרַת אֶת־
יְהוָה לִפְנֵי עָלִי וּדְבַר יְהוָה
הָיָה יָקָר בְּיָמִים הָהֵם אִין חֲזוֹן
נִפְרָץ: (ז) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וְעָלִי
שָׁכַב בְּמִקְוָמוֹ וְעֵינָיו הִחֲלוּ כְהוֹת
לֹא יוּכַל לִרְאוֹת: (ג) וַנִּרְאֵ אֱלֹהִים
טָרַם יִכְבֵּה וּשְׁמוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל
יְהוָה אֲשֶׁר־שָׁם אַרְזוֹן אֱלֹהִים:
(ד) וַיִּקְרָא יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר
הֲנִי: (ה) וַיִּרְץ אֶל־עָלִי וַיֹּאמֶר
הֲנִי כִי־קָרָאתָ לִי וַיֹּאמֶר לֹא־

ג (ח) דער יינגלינג שמואל וואָר
אונטער דער לייטונג
על'ים איון דיענער פֿאַר דעם
עוויגען. דאָ וואָרט דעם עווי־
גען ערגינג צו יענער צייט זעל־
טען. עס וואָר קיינע אַפֿפֿענבאַ־
רונג אויסגעברייטעט. (ז) איי־
נעם טאַנעס לאַג עלי איה זיי־
נער שטעללע, זיינע אויגען
פֿינגען אַן טריבע צו וועררען,
ער קאַנטע ניכט גוט זעהען:
(ג) דיא לאַמפע גאַטטעס וואָר

באָך ניכט ערלאַשען. שמואל לאַג נאָך אים טעמפעל דעם עוויגען, וואָ דיא לאַדע גאַט־
טעם זיך בעפֿאַנד. (ד) דאָ ריעף דער עוויגע דען שמואל. דיעזער שפראַך: היער בין איד!
(ה) אונד ליעף צו עלי אונד זאָגעט: היער בין איד, ווייל דוא מיך גערופֿען האַסט! לעטצ־
טע.

ד ש " י

ג (א) היה מנוע וכן יקר רוח איש תבונה (משלי י"ז) מנוע דברים אדם מנין:
אין חזון נפרץ. לית נבואה גליא. נפרץ לשון ופרכת ימה וקדמה (בראשית כ"ח):
(ג) ושמואל שכב. במקומו בעזרת הלויים הזמרים בית המקדש וכן תרגום יונתן שמואל שכב
בעזרת לויאי בהיכל ה' אשר שם ארון האלהים: (ד) ויקרא ה'. וקול ילא מהיכל ה' מבית
קדשי הקדשים שקרא שמואל. סוף המקרא העליון מחובר לראש המקרא התחתון והו שאמר
הכתוב ירעם אל בקולו נפלאות (איוב ל"ז) עלי היה כהן ואמר מנפנים ושמואל היה לוי ושוכב
מבחן

ב א ו ר

בסוף, בשביל אגורת נסף, והאל"ף נוספת, וכן ת"ל למעה דכסף. ספחני, חזרני, וכן ונספחו
אל בית יעקב (ישעיה י"ד ח').
ג (א) לפני עלי, תחת השגחתו. יקר, בלתי נמלא לרוב. חזון, התגלות הנבואה. נפרץ,
התפשט בני אחר שהופיע ה' רוח נבואתו על שמואל, והוא הקים בתי מדרש לבני
הנביאים היו רבים המזכירים. (ב) ביום ההוא, בעת ההיא. לא יוכל לראות. היטב,
(הר"ע ספורנו בבראשית מ"ח י'). (ג) ונר אלהים, המורה העומדת לפני היכל ה'. טרם יכבה,
לפני כלות הלילה טרם האיר השחר. ושמואל שוכב, עודנו היה שוכב, כי עוד לא האיר
השחר. בהיכל ה', כל השעון נקרא היכל, ושמואל שכב במחנה ליה בדתרגום יונתן, וכן
סורגו הכ"י הרד"ק רש"י ות"י וס"ל בקידושין. (ה) כי קראת לי, יען קראת לי.
טרם

קראתי שוב שכב וילך וישכב:
 (ו) ויסקף יהוה קרא עוד שמואל ויקם
 שמואל וילך אל-עלי ויאמר הנני
 כי קראת לי ויאמר לא-קראתי
 בני שוב שכב: (ז) ושמואל טרם
 ידע את-יהוה וטרם יגלה אליו
 דבר-יהוה: (ח) ויסקף יהוה קרא-
 שמואל בשלישת ויקם וילך אל-
 עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויבן
 עלי כי יהוה קרא נער: (ט) ויאמר
 עלי לשמואל קך שכב והיה אם-
 יקרא אליך ואמרת דבר יהוה כי
 שמע עבדך וילך שמואל וישכב
 במקומו: (י) ויבא יהוה ויתיצב
 ויקרא בפעם-בפעם שמואלו
 שמואל ויאמר שמואל דבר כי

טערער זאגטע: איך האבע
 ניכט גערופען, לעגע דיך וויע-
 דער. ער גינג אונד לעגטע זיך.
 (ו) דער עוויגע ריעף דען שמואל
 אבערמאלס. שמואל שטאנד
 אויף, גינג צו עלי אונד שפראך:
 היער בין איך, ווייל דוא מיך
 גערופען האסט! דיעזער זאגט-
 טע: איך האבע דיך קיינעסוועגס
 גערופען, מיין זאחן! לעגע
 דיך וויעדער! (ז) שמואל אבער
 וואר מיט דעם עוויגען נאך
 ניכט בעקאנט, נאך האטטע
 דאז ווארט דעם עוויגען זיך
 איהם ניכט געאפענבארט.
 (ח) ענדליך ריעף דער עוויגע
 דען שמואל צום דריטען מאל.
 דיעזער שטאנד אויף, גינג צו
 עלי אונד שפראך: היער בין
 איך, דוא האסט מיך יא גערופ-
 פען! נון מערקטע עלי, דאס
 דער עוויגע דען יינגלינג רופט:
 (ט) דאהער זאגטע ער צו
 שמואל: געהע היין, לעגע דיך
 נור! ווען מאן דיך וויעדער רופט-
 פען ווירד, זא שפריך: רעדע,
 א עוויגער! דען דיין דיענער הארט אויף. שמואל גינג אלזא אונד לעגטע
 זיך ניעדער. (י) דער עוויגע קאם, שטעלטטע זיך היין: אונד ריעף נעמליך
 וויא דאז ערשטע אונד צווייטע מאל: שמואל! שמואל! — שמואל שפראך: רעדע, דען
 דיין

שמע

מנחם וקפן הקול דרך עלי לשמואל. במס' תמיד: (ז) טרם ידע את ה' עדיין לא היה
 מכיר ענין קול נבואה כל טרם שנמקרא לשון עדיין לא בתרגומו עד לא ואינו לשון לפני וזה
 יוכיח ועוד כי טרם תיראון (שמות ט') מפורש ממנו וכן כל שיש הסדה טרם יהיה בארץ (בראשית
 ב'): (י) ויאמר שמואל דבר. ולא הזכיר שם שמים כמו שזוהו עלי אמר שמואל קול אמר הוא:

ב א ו ר

(ז) טרם ידע את ה', לא ידע מדרכי הנבואה ושתכורף הנבואה אליו (מהכר"ק) . (י) ויתיצב ,
 הכר"ק אמר שראה תמונה לנגד עיניו (כ')

ה ג ה ו ח

(כ') וכוונתו יען חשב שמואל עד עתה כי עלי קורא אליו לכן שם עתה ה' תמונה לנגד עיניו
 למען יבין כי סי ה' דבר .

תרגום אשכנזי

דיין קנעכט איזט אויסערק= זאם(יא) דא שפאך דער עוויג גע צו שמואל: איך ווערדע נון עט זאס טהון אין ישראל, ווא= ריכער יעדעס, דער עם הארט, ביידע אהרען געללען זאללען. (יב) איינעס טאנעס ווערדע איך איבער עלי אין ערפיללונג ברינגען, וואס איך איבער זיין הויז פעהרענגט האבע; איך ווערדע עם אנפאנגען אונד פאללענדען. (יג) נון פערקינ= דע איך איהם, דאס איך אי= בער זיין הוו דאז פערדאמ= מוננסאורטהיל שפרעכע אייף עיוויג, אונד צוואר וועגען דעם פערברעכענס, דאז ער גע= וואוסט, וויא זיינע זעהנעגע= רינגשעטצונג פערברייטען, אונד עם איהנען ניכט גע= וועהרט. (יד) איך האבע דעם= וועגען דעם הויזע עלי'ס גע= שווארן: וועדער דורך שלאכט=

שמואל א ג

שמע עבדך: (יא) ויאמר יהוה אל= שמואל הנה אנכי עשה דבר בישראל אשר כד שמעו הצלילים שתי אזניו: (יב) ביום ההוא אקים אל עלי את כל אשר דברתי אל ביתו החל וכלה: (יג) והגדתי לו כי שפט אני את ביתו עד עולם בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו ולא כהה בם: (יד) ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם: (טו) וישב שמואל עד הבקר ויפתח את דלתות בית יהוה ושמואל ירא מהגיד את=

המראה

נאך דורך מעהלאפפער זאלל דעם הויזע עלי'ס יע פערגעכען ווערדען! (טו) שמואל לאג בז זאם מארגען, אונד עפאנעטע דאן דיא טהירען דעם גאטטעס הויזעס. שמואל פירכטעטע זיך

ד ש י

(יא) עשה דבר. היא לקיחת הארון ביד מלשטים: תכלינה. לאון כלללים טינטני"ר בלע"ז: (יב) החל וכלה. אותו היום אתחיל גזירתי על בית עלי שימותו חפני ופנחס ומנאן ואילך אכלה גזירתי ואזלימה עליהם מדור אל דור להמיתם אנשים בני שמונה עשרה שנה: החל וכלה. אקומיינל"ט אאישפליימנ"ט בלע"ז: (יג) כי מקללים להם בניו. מקללים לי היה לו לומר אלף שנה הכתוב. מקללים מקילים וכן כל קללה לאון קלות ובזיון הוא: ולא כהה. לא הכהה פניהם

ב א ו ר

(יא) דבר, רומז ללקיחת הארון ומיתת שני בניו. (יב) ביום ההוא, ביום אשר אקים על עלי את אשר דברתי עליו אז החל ואכלה. (יג) בעון אשר ידע, נא עון נסמיכות, כאלו אמר בעון יליעתו, וכן לא טוב היות האדם לבדו. כי מקללים להם, זה אחד מי"ח פסוקים תיקון סופרים והכוונה שהם מנוים את השם בלקחם מתנות הבתים ראויים להם. ונוכל לומר שהלאון מקללים להם הוא תיקון הלאון כמו לך לך, שלח לך, ולא יזורגם כלל. ולא כהה בם, כהה הוראתו העיקרית העביר הזוהר מדבר מה ופה הכוונה ולא גער בם כראוי רק ליבר בשענה רק, אשר על כן כל שנו מדרגם הרעה. (יד) בזבח ומנחה, חז"ל אמרו בזבח ומנחה לא יתכפר, אבל בתורה וג"כ יתכפר, והרמ"ד גזר במעלות ודעת נביאור

ש מ ו א ל א ג

הַמְרָאָה אֶל-עָלַי: (טז) וַיִּקְרָא עָלַי
אֶת-שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנִי
וַיֹּאמֶר הֲנִי: (יז) וַיֹּאמֶר מַה הַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבַּר אֵלַיךָ אֶל-גַּא תִכְחַד
מִמֶּנִּי כֹה יַעֲשֶׂה-לְךָ אֱלֹהִים וְכֹה
יִזְסִיף אִם-תִּכְחַד מִמֶּנִּי דָבָר
מִכָּל-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּר אֵלַיךָ:
(יח) וַיַּגִּד-לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת-כָּל-
הַדְּבָרִים וְלֹא כִחַד מִמֶּנּוּ וַיֹּאמֶר
יְהוָה הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:
(יט) וַיַּגִּד ל שְׁמוּאֵל וַיְהוָה הִיָּה עִמּוֹ
וְלֹא-הָפִיר מִכָּל-דְּבָרָיו אֲרֻצָּה:
(כ) וַיֵּדַע כָּל-יִשְׂרָאֵל מִדֹּן וְעַד-בְּאֵר
שֶׁבַע כִּי-נִאֲמַן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא

ליהוה

בעיניו קרי

פֶּאֶן דִּן כִּז בֵּאר שְׁבַע, דְּאִם שְׁמוּאֵל בַּעֲגֻלֵיבִיגִט זַיִיא

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י א

זֶד, דִּיא ערשיינונג דעם עלי
מיטצוטטהיילען. (טז) עלי אבער
רועף דען שמואל אונד שפראך:
שמואל, מיין זאהן! דיעזער
שפראך: היער בין איך! (יז) ער
שפראך: וואס וואר דאז ווארט,
דאז ער צו דיר רעדעטע? פֶּעֶר-
חעהלע מיר, מיין ליעבער!
ניכטס, גאטט טהוע דיר עכען
זא אונד נאך מעהר, ווען דוא
מיר פֶּאָן אללעם, וואס ער צו
דיר גערעדעט, דאז מינדעסטע
פֶּעֶרעהלסט! (יח) גון טהייל-
טע איהם שמואל אללעם מיט,
אונד פֶּעֶרעהלטע איהם
ניכטס. יענער שפראך: עם איוט
דער עוויגע! ער טהוע, וואס
איהם געפֶּעללט. (יט) שמואל
וואוכס העראן, אונד דער עווי-
גע וואר מיט איהם. פֶּאָן אל-
לען זיינען ווארטען בליעב קיי-
נעם אונערפֶּיללט. (כ) היער-
דורך ערקאנטע גאנץ ישראל
אלס פראפעט דעם עוויגען.

דער

ר ש י

פניהם להעצירם מגדולתן: (יז) כה יעשה לך. כאומה קללה עלמה שלא יהי' לך בניס הגונים
וכן עלמה צו ואע"פ שהגיד לו: (יח) ולא כיחד. מכאן אמרו קללת חכם אפי' על תנאי היא
באה: ה' הוא. אדון הוא והכל שלו:

כי

ב א ו ר

בניאור התוכחה בתורה שאם יוריד הקב"ה מעמד משפחה בעבור חטא גדול, ימקו הבנים
בחטא אבותם אם לא יתעלמו בלדקות וחסידות אשר בעבור זה יעשה הקב"ה נפלאות, והדברי'
עתיקים, ונאמנים עליו דברי הנבואה פה עד עולם. (יז) כה יעשה, לשון שבעה ואלה
והמלה אם שאל"כ מורה התנאי, והדבר אשר יעשה ה' בלתי מבואר אבל מובן מעלמו, והשיעור
כה יעשה לך אלהים רעות וכה יוסיף לך רעות אם תנמד ממני. (יח) ה' הוא, מי יאמר לו
מה תעשה? תמים הוא בכל פעלו, ומה שהוא עושה בדין עושה כי כל דרכיו משפט. (יט) ולא
הפיל, הקב"ה קיים הכל מה שדיבר שמואל בנביאות, וי"ת ולא בטיל מכל פתגמוהי דארעא,
והי' ראוי לבוא לארעא, אם הה"א של ארלה במקום למ"ד בתחילתו, כי בארמית יבא תמיד
תחת ה"א הסופית למ"ד בתחילתו, ואפשר שנונת יונתן היתה מכל דבריו אשר דיבר על הארץ
והה"א נוספת, והוא חרגם לפי הכוונה. (כ) כי נאמן, לפי דעת המפרשים שנאמן פה תאר
לנביא הי' לו לכתוב כי שמואל נביא נאמן, לכן דעתנו שהכוונה ששמואל נעשה מאומת לנביא,
ובאשר

לַיהוָה: (כא) וַיִּסַּף יְהוָה לְהִרְאֹה
בְּשִׁלָּה כִּי־נִגְלָה יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל
בְּשִׁלּוֹ בְּדַבַּר יְהוָה:

ד (א) וַיְהִי דְבַר־שְׁמוּאֵל לְכָל־
יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל לְקִרְיַת

פְּלִשְׁתִּים לְמִלְחָמָה וַיַּחֲנוּ עַל־
הָאֲבֵן הָעֶזְרָה וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְּאֶפְקֵי:

ד (ב) וַיַּעֲרְכוּ פְלִשְׁתִּים לְקִרְיַת
יִשְׂרָאֵל וַחֲטָשׁ הַמִּלְחָמָה וַיִּגְגַּף

יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו פְּלִשְׁתִּים וַיָּבֹוּ
בַמַּעַרְכָּה בַשָּׂדֶה כְּאֶרְבַּעַת

אַלְפִים אִישׁ: (ג) וַיָּבֹאוּ הָעָם אֶל־
הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל קָמָה

נִגְפָנוּ יְהוָה הַיּוֹם לְפָנָיו פְּלִשְׁתִּים
נַחַח

דער עוויגע הייטע פאר דען פלשתים איינע ניעדערלאגע בויאכרינגען לאססען? לאססען

(כא) דער עוויגע פוהר פארט, אין שלה צו ערשיינען, דען דער עוויגע האט זיך מיט וויינען אויפטרענען דעם שמואל אין שלה געאפענכארט.

ד (א) דער אויפטרעג שמואל'ס ערינג אן גאנץ ישראל. איינכט צאג ישראל געגען דיא פלשתים צו פערלדע, אונד לאג גערטע זיך בייא אבן עזר, דיא פלשתים לאגערטען זיך צו אפק. (ב) דיא פלשתים ארדנע טען זיך געגען ישראל, דיא שלאכט ווארד אללגעטייז; ישראל ווארדע אבער פאן דען פלשתים געשלאגען, וועלכע פאן איהנען אויף דעם שלאכטפערלדע אונגעפאהר פיער טויזענד מאן ניעדער מאכטען. (ג) דאז פאלק קאם אין דאז לאגער [צוריק] אונד דיא עלטעסטען ישראל'ים שפראכען: ווארום האט אונז

ר ש

(כא) כי נגלה ה' אל שמואל. לפי שאמר למעלה ודבר ה' הי' יקר בימים ההם אמר כאן כי מעתה בשביל שמואל נגלה וסנה והרגיל להגלות:

ד (א) ויהי דבר שמואל לכל ישראל. נהיה הדבר שאמר לשמואל ובא לכל ישראל והאזיק היה הפורענות וילא ישראל לקראת פלשתים למלחמה: האבן העזר. עדיין לא היה כן שמה כי בימי שאל נקראת כן ובאן קראה על שם סופה: (ב) ותטש המלחמה. ותחפשט המלחמה כמו והנס נטושים על פני כל הארץ (שמואל א' ל' י"ו) וכן וינטשו בלתי (שופטים ט"ו): בכל

ב א ו ר

ובאשר קורא הלועז לאיש הנעשה ללזיר נאמן ער וזוורדע חקקערדיטירט, ובא הלמ"ד לנביא כדן, והשיעור שגודע שמואל ללזיר ה' שלום בנביאותו. (כא) להראה, ע"ד השלמים, כמו להראה אל מנוח. בדבר ה', בשליחות ה' אל ישראל.

ד (א) ויהי דבר שמואל, ככל הדברים של אחרית דברי הפרשה שלפניה, ולא הוסיף רק דבר שמואל ה' לכל ישראל, והספור וילא ישראל מאמר צפני עלמו. האבן העזר, שם עלם פרטי מחובר למשני שמות, והדין שיבא הה"א הידיעה רק בשם האחרון, ויבא פה גם בשם הראשון, יען שנקרא ע"ש המאורע ונקרא פה כן מן הסופר ע"ש העתיד. באפק, אין זה אפק בנחלת אשר בצפון א"י, כי אבן העזר היתה קרובה למלכה, ומלכה זאת היא בנחלת יהודה, ונראה שהיתה העיר הנקראת (ביושע ט"ו ג"ב) אפקה. (ב) ותטוש, ותחפשט המלחמה, כמו נטושים (לקמן ל' ט"ו). ויכו, הפלשתים הכו, כי ממנס קא סליק.

בְּקָחָהּ אֶלֵינוּ מִשְׁלַח אֶת־אֲרוֹן
 בְּרִית יְהוָה וַיָּבֵא בְּקִרְבָּנוּ וַיִּשְׁיַעֲנוּ
 מִכַּף אֵיבֵינוּ: (ד) וַיִּשְׁלַח הָעַם שְׁלֹחַ
 וַיִּשְׁאוּ מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה
 צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֵבִים וְשֵׁם שְׁנֵי
 בְּנֵי־עֲלִי עִם־אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים
 הַפָּנִי וּפִינָחָם: (ה) וַיְהִי כִּבּוֹא אֲרוֹן
 בְּרִית יְהוָה אֶל־הַמַּחְנֶה וַיִּרְעוּ
 כָּל־יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתְּהִי
 הָאָרֶץ: (ו) וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־
 קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מָה קוֹל
 הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחְנֶה
 הָעִבְרִים וַיִּדְעוּ כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא
 אֶל־הַמַּחְנֶה: (ז) וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים
 כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל־הַמַּחְנֶה
 וַיֹּאמְרוּ אֹי לָנוּ כִּי לֹא הִיְתָה
 כֹּזֵאת אֶת־מִזֶּל שְׁלֹשָׁם: (ח) אֹי לָנוּ
 מִי יִצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים
 הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמִּכִּים

סעט אונז דיא בונדעסלאדע
 דעס עוויגען פֿאָן שלח האָלען,
 דאָס זיא אין אונזערע מיטטע
 קאָממע, אונד אונז פֿאָן דער
 האַנד אונזערער פֿיינדע ער=
 רעטטע! (ד) דאָז פֿאָלק שיק=
 טע נאָך שלח הין, אינד נאָהם
 פֿאָן דאָ דיא בונדעסלאדע
 דעס עוויגען צבאות, דעס
 טהראָנערס איבר דען כרוכים;
 דאָזעלכסט בעפֿאָנדען זיך דיא
 ביידען זעהנע עלי'ס, חפני
 אונד פנחס, בייא דער בונדעס=
 לאדע דעס העררן. (ה) אַלם
 דיא בונדעסלאדע דעס עוויגען
 אין דעם לאַגער אַנקאָם, ער=
 האָב גאַנץ ישראל איין גראָ=
 סעס פֿעלדגעשרייא, זאָ דאָס
 דיא ערדע דאָ פֿאָן ערדרעהנע=
 טע. (ו) זאָכאלד דיא פלשתים
 דאָז געטאָזע דיעזעס פֿעלדגע=
 שרייעס הערטען, דאָ פֿראַג=
 טען זיא: וואָס בעדייטעט דיע=
 זער ענטזעטצליכע לערם אים
 לאַגער דער עכרים? אַלם זיא
 ערפֿוהרען, דאָס דיא לאַדע
 דעס עוויגען אים לאַגער אַנגע=
 קאָממען וואָר, (ז) געריעטהען
 זיא אין פֿורכט; דען זיא זאָג=
 טען: גאָטט זיא אין דאָז לאַ=
 גער געקאָממען. זיא קלאַג=
 טען: וועהע אונז! דיעס גע=
 שאַה וועדער געסטערן נאָך פֿאָרגעסטערן (כאָך נייע). (ח) וועהע אונז! ווער ווירד אונז פֿאָן
 דער געוואַלט דיעזער מעכטיגען געטטער בעפֿרייען? דיעזע זינד יאָ דיא מעכטע, וועל=
 כֵּע

אח

ב א ו ר

(ד) יושב הכרבים, ת"י על השכינה השורה למעלה מן הכרובים, ואפשר שהוא תאר להקד"ה השליט
 במלאכי מעלה בעולמות העליונים בגלגלי הכדורים והכנבים הקיימים, וכן וירכב על כרוב
 ויעוף. ותהום הארץ, שרש הים בנפסל, נזדעעה הארץ מרוב תנועה וזעדה לקילס. (ח) מיד
 האלהים האדירים האלה, יב"ע עמל להרמיק הכנזי, ונכוניס דכרי הרד"ק שמנהג עובדי
 אלילים לקרוא לאלהים זרים בלשון נביס; ומה שהרכיבו הסלשמים מזכרים ומדכר יחד, חסרו
 ס"ל

לע דיא מצרים מיט אללער האנד פלאגען אין דער וויסטע געשלאגען האבען! (ט) ערמו טהינט אייך, אונד זייד מעני נער, איהר פלשחים! אויף דאס איהר ניכט דען עברים אונטערגעבען זיין מיססעט, וויא זיא אייך אונטערגעבען ווארען! בעצייגט אייך אים קריגענע אלס מעננער! (י) דיא פלשחים גריפען אן, אונד ישראל וואורדע געשלאגען. עם פלאה יעדער נאך זיינער הייטאטה, אונד דיא נייעדער לאגע וואר זעהר גראס, דען עם פיעל פאן ישראל דרייסן טויזענד מאן פוסלאק. (יא) דיא לאדע גאטטעס וואורדע ערביי טעט, אונד דיא ביידען זעהנע עליס, חפני אונד פנחס, קא מען אום. (יב) איין בנימיני טער ליעף פאם שלאכטפעל דע וועג, אונד טראף נאך דיע זען טאג אין שלה איין; זיינע קליידער ווארען צערריסען,

את מצרים בכל מכה במדבר: (ט) והתחזקו והיו לאנשים פלשתיים פן העבדו לעברים כאשר עבדו לכם והייתם לאנשים ונלחמתם: (י) וילחמו פלשתיים וינגף ישראל וינסו איש לאהליו ותהי המכה גדולה מאד ויפל מישרא שרשים אלף רגלי: (יא) וארון אלהים נלקח ושני בני עלי מתו לפניו ופינהם: (יב) וירץ איש בנימן מה מערכה ויבא שלה ביום ההוא ומדיו קרעים ואדמה על ראשו: (יג) ויבא והנה עלי ישב על הכסא יד דרך מצפה כי היה לבו חרד על ארון

יד קרי האלהים

אונד ערדע וואר אויף זיינעם הויפטע. (יג) זא קאם ער אן. עלי זאס אויף נאכריכט האר רענד אויף איינעם שטוהלע אס וועגווייזער, דען זיין הערץ וואר וועגען דער לאדע גאט טעט

ר ש י

(ח) בכל מכה במדבר. על ים סוף. וי"ת ולעמיה עבד פרושן במדברא. ונספרי שנינו שפרשה זו עירוב דברים מי שאמר זה לא אמר זה. כשרין שנהם אמרו מי ילילנו מיד האלהים האדירים האלה והרשעים אמרו אלה הם האלהים המכים את מלכים בכל מכה כל מכות שהיו לו על המלכים הביאם אין לו עוד מכה מעתה: (יב) איש בנימן. זה היה שאל שחטף את הלוחות מיד גלית וברח לו: (יג) יד דרך מצפה. אלל יד הדוך היה מצפה:

מפיקחו

ב א ו ר

חז"ל ערבו דברים יש כאן, ומה שאמרו אלה לא אמרו אלה, והפסע שהם דברו בערבו, כי לא דברו בצרור דעת, לכן הרבינו יחד ב' דברים שונים. (יג) יד דרך מצפה, המפרשים פירשוהו על כל הדרך, אולם קשה כי בכסוק י"ח כמוב בעד יד השער, והוא כפול כי די בצעד או ביד, לכן נראה שהי' להם בהתחלת הדרכים השונים ומחפרדים אבנים או קורות להראות לאיזה מקום מולך הדרך, ומורי דרך אלה היו מונגים אלל השער, והיו נקראים יד דרך או יד שער, ואפשר שהיו נעשים במחנית כמו אללנו, וכן תרגמו. ררד, דואג. וחזק כל

הַאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בְּעִיר
וַחֲזַעַק כָּל־הָעִיר: (יד) וַיִּשְׁמַע עָלַי
אֶת־קוֹל הַצִּעָקָה וַיֹּאמֶר מַה קוֹל
הַהַמּוֹן הַזֶּה וְהָאִישׁ מֵהָר וַיָּבֹא
וַיַּגֵּד לְעַמִּי: (טו) וְעָלִי בֶן־תְּשׁוּעִים
וְשִׁמוֹנָה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא
יָכוֹל לִרְאוֹת: (טז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
אֶל־עָלִי אָנֹכִי הֵבֵא מִן־הַמַּעְרָכָה
וְאַנִּי מִן־הַמַּעְרָכָה נִסְתִּי הַיּוֹם
וַיֹּאמֶר מַה־הִיָּה הַדָּבָר בְּנִי: (יז) וַיַּעַן
הַמַּבְשֵׁר וַיֹּאמֶר גַּם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִגִּפְהַ גְּדוּלָה הִיָּתָה
בְּעַם וְגַם־שָׁנִי בְּנִיךָ מִתּוֹ חֲפְנֵי
וּפִינָחָם וְאַרְוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָהּ:
(יח) וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת־אַרְוֹן
הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל מֵעַרְשֵׁי־הַכִּסֵּא
אַחֲרָיִת בְּעַד וַיֵּד הַשַּׁעַר וְהַשֹּׁבֵר
מִפְּרָקָתוֹ וַיָּמַת כִּי־זָקֵן הָאִישׁ

טעם בעוז'נט. אלס דער מאן
קאם, דיא נאכריכט אין דער
שטאדט צו פערב'ייטן, גע-
רעטה דיא גאנצע שטאדט
אין אויפרוהר. (יד) עלי הער-
טע דאן קלאנגע שרייא אונד
פראגטע: וואס בעדייטעט דאן
געטאזע דער פאלקסמענגע?
דער מאן קאם אוילענרס הער,
אונד זאגטע עס דעם עלי.
(טו) (עליוואר אכט אונד ניינ-
ציג יאהר אלט, זיינע אויגען
שטאנדען שטארק, ער קאנג-
טע ניכט גוט זעהען). (טז) דער
מאן שפראך נעמליך צו עלי:
איך בין דערוועניגע, דער
פאן דער שלאכט געקאממען,
דען הייטע בין איך פאן דער
וואהלשטאטט געפלאהען.
דעווער פראגטע: וויא האט
זיך דיא זאכע צוגעטראגען? מיין
זאהן! (יז) דער נאכריכט פער-
ברייטער נאכ פאלגענדעס צור
אנטווארט: געפלאהען איזט
ישראל פאר דען פלשתים; עס
וואר אויך אונטער דעם פאל-
קע איינע גראסע גיעדערלא-
גע; אויך דיינע ביידען זאהנע,
הפני אונד פינחס קאמען אום,

אונד דיא לאדע גאטטעס ווארדע ערבייטעט. (יח) זאכאלד ער דיא לאדע גאטטעס
ערוועהנטע, פיעל עלי פאם שטיהלע ריקלינגס בייא דעם וועגווייזער דעם טהארעם,
ביצך דאן גענקע אונד שטארק, דען ער וואר אלט אונד שטארק בעלויכט. ער

וכבד

ר ש י

(יח) מפרקתו. אפרקותיה עלם הלוואר:

ב א ו ר

כל העיר, מרדה ונודעזעה, וכן ת"י ולשתגישת כל קרתא, ולעיל בפסוק ותהום הארץ תרגם
ג"כ ולשתגישת ארעא. (יד) ההמון, המון עם. (טו) ועיניו קמה, פירש הרד"ק כל אמת
מעניו קמה, ופירוש קמה עמידת עינים שכל יתפעלו ע"י המראות, והוא חולי הסנורות
השזורה טווחלנער טטחחר ויונתן תרגם ועינוהי קמה, ולא יכלתי להולמו, כי העבר נקל הוא
בנקבה ארמית קמה. (יז) המבשר, המספר חדשות בין טוב בין רע נקרא כן, ועל הרוב
יסוב על המבשר טוב, והראי' מן שמואל ב' ד' יו"ד. וארון האלהים נלקחה, ארון בא
על הרוב בל"ז ועל המעט בל"ג. (יח) מפרקתו, עלם הלוואר, לפי שנעשה פרקים פרקים.

האטטע דאָז ריכטעראַמט אין
 ישראל פֿיערציג יאהרע גע-
 פֿיהרט. (יט) זיינע שוויגענער-
 טאָכטער, דיא פֿרויא דעם
 פינחס וואָר האָכשוואַנגער,
 אַלס זיא דיא נאַכריכט פֿער-
 נאַהם, דאַס דיא לאַדע גאַט-
 טעס גענאַממען וואָרדען, אונד
 איהר שוויגענערפֿאַטער אונד
 איהר מאַן געשטאַרבען זייען,
 דאַ בעקאַם זיא געבורטס-
 שמערצען, בראַכטע דאָז קינד
 צור וועלט (זונד טטמכ), דען
 עס קאַמען איהר דיא וועהען
 העפֿטיג. (כ) בייא איהרעם
 שטערבען שפראַכען איהר
 דיא אומשטעהענרען ווייבער
 טראַסט צו, אונד זאַגטן: פֿירכ-
 טע ניכטס, דען דוא האַסט אײ-
 נען זאַהן געבאַרען! זיא אַבער
 גאַב קיינע אַנטוואָרט, אונד
 אַכטעטע עס ניכט. (כא) זיא
 גאַנטע דען קנאַבען אײ-
 כבוד — אונעהרע — אום אַנ-
 צווייגען, דאַס דיא עהרע פֿאַן
 ישראל געווייבען זייא דורך דיא
 וועגנאַהמע דער לאַדע גאַט-

וּכְבֹד וְהוּא שָׁפֵט אֶת־יִשְׂרָאֵל
 אַרְבַּעִים שָׁנָה: (יט) וּכְלָתוּ אִשְׁת־
 פִּינְחָס הַרְהָ לָלֶת וְהִשְׁמַע אֶת־
 הַשְּׂמוּעָה אֶל־הַקָּהָ אַרְוֹן הָאֱלֹהִים
 וּמַת חָמִיהּ וְאִישָׁהּ וְהִכְרַע וְהִלָּד
 כִּי־נִהְפְּכוּ עָלֶיהָ צָרִיהָ: (כ) וּכְעַת
 מוֹתָהּ וְהִדְבִּירָנָה הַנְּצִיבוֹת עָלֶיהָ
 אֶל־הַיָּרְאִי כִי־בֶן יִלְדָתָּ וְלֹא עָנְתָהּ
 וְלֹא־שָׁתָה לְבָהּ: (כא) וְהִקְרָא
 לַנֶּעֱר אִי כְבוֹד לֵאמֹר גְּלָה כְבוֹד
 מִיִּשְׂרָאֵל אֶל־הַקָּהָ אַרְוֹן הָאֱלֹהִים
 וְאֶל־חָמִיהּ וְאִישָׁהּ: (כב) וְהִאֲמַר
 גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי גִלְקָה
 אַרְוֹן הָאֱלֹהִים: X

ה (כ) וּפְלִשְׁתִּים לָקְחוּ אֶת אַרְוֹן
 הָאֱלֹהִים וַיְבִיאוּהוּ מֵאֶבֶן הָעֶזְרָה

אשדורה
 טעם, דורך דען פֿערלוסט איהרעם שוויגענערפֿאַטערס אונד יענען איהרעם מאַננעס
 (ככ) דען זיא זאַגטע: דאַהין איזט דיא עהרע פֿאַן ישראל, דאַ דיא לאַדע גאַטטעס וועג-
 גענאַממען וואָרדען! —

ה (א) דיא פֿלשהים נאַמען דיא לאַדע גאַטטעס, אונד בראַכטען זיא פֿאַן אבן העזר
 נאך

ר ש י

(יט) ללת. על כרחו ללת פירושו ואין לו דמיון ומנחם חנרו בחלק יללה לפי שחבלי לידתה ביללה באו
 לה ויסוד יללה אין אות ניסודה אלא למ"ד לבדה: נהסכו. נשמו מכדרכן לכך מתה: ליריה.
 לירי דלתי בטנה קרדוני"ל בלע"ז: (כא) אי כבוד. אין כבוד וכן (איוב כ"ג) ימלט אי נקי אין
 נקי: אל הלקח. כמו על הלקח ואין כריך לזונו מלשון אל למי שזודע להנין דברו: אל הלקח.
 עיטויר"ש לאיטעריפירו"ש בלע"ז: ואל חמיה. אל הרעה הזאת שמת חמיה ואיטה:

ב א ו ר

הר"ק). (יט) חרה ללח, כמו ללת, ונשמטה הדלי"ת בעבור דמיון הכרחו לחי"ו, ומזה
 ראי' כי קריחת הספרדיים נכונה משלנו. צריחה, חבלי לידה, לכן ילדה פחאום בלי הכנה ולכן
 טמה. (כא) אי כבוד, אין כבוד, וכן אי נקי (איוב כ"ג ל'). אל הלקח, על הלקח.

אֲשֶׁדֶדָּה: (ג) וַיִּקְחוּ פְּלִשְׁתִּים
 אֶת־אֲרוֹן הַיְהוָה וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ
 בֵּית דָּגוֹן וַיִּצְיִגּוּ אֹתוֹ אֶצֶל דָּגוֹן:
 (ג) וַיִּשְׁכְּמוּ אֲשֶׁדֶדִים מִמְּחֶרֶת
 וַהֲנִה דָּגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אֲרֻצָּה לְפָנָיו
 אֲרוֹן יְהוָה וַיִּקְחוּ אֶת־דָּגוֹן וַיֵּשְׁבוּ
 אֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ: (ד) וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר
 מִמְּחֶרֶת וַהֲנִה דָּגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו
 אֲרֻצָּה לְפָנָיו אֲרוֹן יְהוָה וְרֵאשִׁי דָּגוֹן
 וּשְׁתֵּי וְכַפּוֹת יָדָיו כְּרֹתוֹת אֶל־
 הַמִּפְתָּן רַק דָּגוֹן נִשְׂאֵר עָלָיו:
 (ה) עַל־כֵּן לֹא־יִדְרְכוּ כִּהְיֵי דָּגוֹן
 וְכָל־הַבָּאִים בֵּית־דָּגוֹן עַל־מִפְתָּן
 דָּגוֹן בְּאֲשֶׁדֶד עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
 (ו) וְהַכְּבֹד־יֵד־יְהוָה אֶל־הָאֲשֶׁדֶדִים
 וַיִּשְׁמַם וַיִּךְ אֹתָם בְּעַפְלִים אֶת־

נאך אשדוד . (ג) דאועלכסט
 נאהמען דיא פלשתים ריא לא-
 דע גאטטעס, כראכטען זיא
 אין דען טעמפעל דגון'ס, אונד
 שטעללטען זיא נעכען דגון היי.
 (ג) אלס דיא אשדודים דעם
 מארגענס דארויף פֿריה אויפֿ-
 שטאנדען, זיעהע! דגון לאג
 מיט דעם געוֹכטע אויף דער
 ערדע פֿאר דער לאדע דעם
 עוויגן. זיא נאהמען דען געטצען
 דגון, אונד שטעללטען איהן
 וויעדער אן זיינען אַרט. (ד) אלס
 זיא דען פֿאלגענדען מארגען
 פֿריה אויפֿשטאנדען, זיעהע!
 דגון לאג וויעדער מיט דעם גע-
 זיכטע צור ערדע, זיין קאפֿף
 אונד זיינע ביידען הענדע לאגען
 אכנעשלאגען אויף דער שוועל-
 לע; נור דער רומפֿף דעם דגון
 בליעב אין זיינער שטעללונג.
 (ה) דעסוועגען דירפֿען דיא
 פֿריעסטער דגון'ס אונד אללע,
 דיא נאך דעם טעמפעל דגון'ס
 קאממען, דיא שוועללע דגון'ס
 אין אשדוד ביו אויף דיעוען

אשדוד

בטחרים קרי

טאג ניכט בעטרעטען. (ו) דיא שטראפֿע דעם עוויגען טראפֿף דיא אשדודים שווער, ער ריכֿ-
 טעטע פֿערהעערונג אונטער איהנען אן, אונד שלוג זיא מיט אַפֿטערביילען, דיא איינוואָה-
 נער

ר ש י

ה (ב) אלל דגון. דמות עשוי בדמות דג: (ד) המפחין. אסקופה. (ו) וישמם. לשון שממה:
 בעזורים. חלחולת כרכשא מכת הנקב ענברין נכנסין בנקביהם ושומטי בני מעיהם
 ויולאין

ב א ו ר

ה (ב) בית דגון, בית אשר שם עבדו לדגון אלהיכם. (ג) והנה דגון נופל, נבואס להיכל
 דגון ראו כי הוא נופל. למקומו, כי אמרו מקרה הוא. (ד) וראש דגון, לפי הנראה
 מפסוק זה הו' בורת האליל דגון ראשו וכמות ידיו בשל אדם. ואלל המונים על חוף ים התיכון
 בארץ הכנעני, אשר שם פראו מכמורות לכוד דגים, ליירו כמה אלילים בדמות דגים, ועבדו
 להם. אל המפתח, האסקופה המתחונה של הדלת, וכן (נלפניה י"א ט') וכל הדולג על
 המפתח, שדלגו וקפלו עליו יען שלא הורטה להם לדרוך על המפתח. (ו) וישמם, הפעיל
 מהכסולים. ויך אותם, הוא הניאור של וישמם. בעפולים ונקרי בטחורים, והוא מולי

אֲשֶׁדּוּד וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ: (ז) וַיִּרְאוּ
 אַנְשֵׁי־אֲשֶׁדּוּד כִּי־כֵן וַאֲמָרוּ לֹא־
 יֵשֵׁב אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּנוּ כִּי־
 קָשְׁתָהּ יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן אֱהִינּוּ:
 (ח) וַיִּשְׁלְחוּ וַיֹּאמְרוּ אֶת־כָּרֶסְרְנֵי
 פְּלִשְׁתִּים אֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ מַה־
 גַּעֲשֶׂה לְאֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
 גַּת יִסֹּב אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבוּ
 אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ט) וַיְהִי
 אַחֲרָיו וַיִּסְבוּ אֹתוֹ וַהֲהִי יַד־יְהוָה
 בְּעִיר מְהוּמָה גְּדוֹלָה מְאֹד וַיִּךְ
 אֶת־אַנְשֵׁי הָעִיר מִקַּטָּן וְעַד־גְּדוֹל
 וַיִּשְׁתְּרוּ לָהֶם עַפְלִים: (י) וַיִּשְׁלְחוּ
 אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיְהִי
 כְּבֹא אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיִּזְעַקוּ

נער אשדוד'ס אונד איהרער גרענצען. (ז) וויא דיא אייני וואהנער אשדוד'ס זאהען, דאס עם זיך זא פֿערהיעלט, דא זאגטען זיא: דיא לאדע דעם איזראעליטישען גאטטעם קאן בייא אינו ניכט בלייבען, דען זיינע שטראפֿע ליענט הארט אויף אינו אונד אויף אונזערעם גאטטע דגון. (ח) זיא שיקטען דאהער הין, לודען זאללע פֿיר שטען דער פלשהים צו זיך איין אינד פֿראגטען: וואס זאללען וויר מיט דער לאדע דעם איז ראעליטישען גאטטעם טהון? דיעזע גאבען צור אנטווארט: דיא לאדע דעם גאטטעם ישראל'ס זאלל נאך גת געבראכט ווערדען! זיא פֿערה זעטצטען אלזא דיא לאדע דעם איזראעליטישען גאטטעם דא. הין. (ט) נאכרעם זיא ועלבע דאהין פֿערוועטצט האטטען, קאם דיא שטראפֿע דעם עווי.

גען איבער דיא שטאט, עם העררשטע דאזעלכסט איינע זעהר גראסע בעשטירצונג. ער שלוג דיא שטאדטלייטע פֿאן קליין ביז גראס, אונד עם זעטצטען זיך איהנען אן היימליכען לייבעסשטעללען ביילען אן. (י) זיא שיקטען דיא לאדע גאטטעם נאך עקרון. אלס אבער דיא לאדע גאטטעם אין עקרון איינגעטראפֿען, שריען דיא עקרונים

ר ש י

ויזאין: (ט) וישתרו. כמו ויסתרו שהרי הוא במסורת כתובים שי' ומפורשים בלשון סמ"ך מכת

ב א ו ר

שפת הכרכשתא אלל הזכרים ושפת צ"הסת אלל הנקבות, וכן בערבי. (ו) עמנו, אללנו. (ח) גת יסוב, לגת יסוב, וכן ויניאוכו ירושלים (מלכים ב' כ"ג ל'), ואמרו גת יסוב יען שחשבו שהאשדודים התאזמו יען שנהנו בארון מנהג בזיון, או שהאליל דגון תקטן ידו לעמוד נגד ה', אולם גת כדו לאליל יותר נכבד, ולפי הנראה הי' דעת הסרנים שכל יסוב הארון למתנה ישראל, כי חשבו שבמניעת הארון מישראל ימוע מאחס כל ישע והללחה, ובלתי דעות הסרנים לא יכלו לשלוח אותו ממקום מה, לכן שלחו גם העקרונים לאסוף הסרנים. ויסבו, יסוב הוא מהקל, ויסבו הוא מהכביל, ונא בדגש פ"הם ובפתחות הו"ד כמו ויסב אלהים (שמות י"ג י"ח). (ט) וישתרו, כמו ויסתרו נסמ"ך, ונא ע"ד לשון סורי שאין בה סמ"ך, ואמר ויסתרו יען שמכת העבולים היתה בכרכשתא צבית הסתרים, ואפשר שהיתה קולי העתקרה הדימו. (י) וישלחו, כי קשנו שמקרה הוא ולא יד ה' היתה בכ.

ש מ ו א ל א ה ו

תרגום אשכנזי טו

הַעֲקֹרְנִים לְאֹמֶר הַסִּבּוּ אֵלַי אֶת-
אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּהְמִיתֵנִי וְאֶת-
עַמִּי: (א) וַיִּשְׁלַחוּ וַיֹּאסְפוּ אֶת-כָּל-
סֹרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחוּ אֶת-
אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיֵשֶׁב לְמִקְוָמוֹ
וְלֹא יָמִית אֶתִּי וְאֶת-עַמִּי כִּי-
הִיְתָה מְהוּמַת-מוֹת בְּכָל-הָעִיר
כַּבְּדָה מְאֹד יַד הָאֱלֹהִים שָׁם:
(ב) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא-מָתוּ הֵכּוּ
בְּעַפְלָיִם וְהָעַל שׁוֹעֵת הָעִיר

הַשָּׁמַיִם:

ו (א) וַיְהִי אֲרוֹן יְהוָה בְּשֹׁדֵה
פְּלִשְׁתִּים שִׁבְעָה הַדָּשִׁים:
(ב) וַיִּקְרְאוּ פְּלִשְׁתִּים לִכְהֹנִים
וּלְקַסְמִים לֵאמֹר מַה-נַּעֲשֶׂה
לְאֲרוֹן יְהוָה הַזֶּה הַיּוֹדִיעַנוּ בְּמַה נִּשְׁלַחְנוּ
לְמִקְוָמוֹ: (ג) וַיֹּאמְרוּ אִם-מִשְׁלָחִים
אֶת-אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-תְּשַׁלְּחוּ

אחו

בטחורים קרי

עקרונים אונד זאגטען: דא
האבען זיא דיא לאדע דעס איז
ראעליטישען גאטטעס מיר צו
געווענדעט, מיך אונד מיין
פאלק צו טערטען! (א) דייעזע
שיקטען וויערער הין, ליעסען
אללע פירשטען דער פלשתים
צוואממען קאממען אונד
שפראכען: שיקקעט דיא לא-
דע דעס גאטטעס ישראל'ס
פארט, אונד לאססעט זיא נאך
איהרעס ארטע צוריקקעהרען,
דאס זיא מיך אונד מיין פאלק
ניכט אומבריינגען! דען עס וואר
אינע טערטליכע בעשמירצונג
אין דער גאנצען שטאדט; דיא
שטראפע גאטטעס לאג דא-
זעלבסט זעהר שווער. (ב) דיא
לייטע, וועלכע ניכט אומקא-
מען, וואורדען מיט בילען גע-
פלאגט; דאן יאממערגעשרייא
דער שטאדט שטייעג גען היט-
מעל.

ו (א) אלס דיא לאדע דעס עווי-
גען זיעכען מאנאטע אים
געפילדע דער פלשתים וואר,
(ג) דא בעריעפען דיא פלשתים
דעס וועגען דיא פריסטער אונד
דיא צויכערער, אונד בעפראג-
טען זיא: וואס מאכען וויר מיט דער לאדע דעס עוויגען?
כע ווייזע וויר זיא נאך איהרעס ארטע שיקקען זאללען. (ג) דייעזע אנטווארטעטען: ווען איהר
דיא לאדע דעס איזראעליטישען גאטטעס וועגשיקקעט, זאך שיקקעט זיא ניכט לעער וועג,
זאג-

ר ש י

מכת בית הסתרים: (יא) מהומת מות. כל מהומות על ידי רעם וזה אביהן וירעם ה' בקול גדול על פלשתים ויהומס (שמואל א' ז') כך מפורש באגדה שלמים ושמים מדות דרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי:
ו (ב) צמה נשלחנו. באיזה ענין נשלחנו שלא ימרה אפו וישבו חרונו ממנו:

ב א ו ר

(יא) מהומת מוח, של מגפה כמשמעו בפסוק י"ב.
ו (א) ויהי ארון ה', נמשך לפסוק שלאחריו, כאשר ה' הארון אלל פלשתים ז' חדשים, אז קראו הפלשתים לכהנים ולקוסאים. (ב) במה נשלחנו, באיזה מעשה נשלחנו,

אתו ריקם כִּי־הֵשֵׁב תִּשְׁיִבוּ לוֹ
 אִשֶׁם אִז תִּרְפְּאוּ וְנוֹדַע לָכֶם לָמָּה
 לֹא־תִסּוּר יָדוֹ מִכֶּם: (ד) וַיֹּאמְרוּ
 מַה הָאִשֶׁם אֲשֶׁר נִשְׁיֵב לוֹ וַיֹּאמְרוּ
 מִסֵּפֶר סִרְגֵי פְלִשְׁתִּים חֲמִשָּׁה
 עֶפְלֵי זֶהב וְחִמְשָׁה עֶכְבְּרֵי זֶהב כִּי־
 מִגִּפְהָ אֶחָת לְכֹלָם וְלִסְרְגֵיכֶם:
 (ה) וַעֲשִׂיתֶם צְלָמֵי עֶפְלֵיכֶם וְצְלָמֵי
 עֶכְבְּרֵיכֶם הַמְּשִׁחִיתֶם אֶת־
 הָאָרֶץ וְנִתְּתֶם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּבוֹד אוֹלֵי יִקַּל אֶת־יָדוֹ מֵעֲלֵיכֶם
 וּמֵעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אֲרָצְכֶם:
 (ו) וְלָמָּה תִכְבְּדוּ אֶת־לְבַבְכֶם
 כַּאֲשֶׁר כְּבָדוּ מִצְרַיִם וּפָרַעַה אֶת־

תָּאָנְדֶרְעוּן אִיהֶר מִיסְסַעַט אִיהֶם
 אִיִן שוֹלְדָא־פֶּעַר עֶרְשֶׁט־מֵטֵ
 טַעֵן, דָּאָן קָאָנְט אִיהֶר גַּע־
 הִיִלַּט, אִונְד עַס קָאָן אִיִךְ בַּע־
 קָאָנְט וועֶרדֶען, וואָרוֹם זײַ
 גַּע שְׁטֵרָאָע פֶּאָן אִיִךְ נִיִּט
 נֶאֱלָאָסְסַען ווִילֵל. (ד) יַעֲנַע
 פֶּרָאָגְטַען: וואָרִין זָאָלֵל דָּאָן
 שוֹלְדָא־פֶּעַר בַּעֲשִׁטְעֶהֶען, דָּאָן
 ווִיר אִיהֶם עֶרְשֶׁט־מֵטַעֵן זָאָלֵ:
 לַעֵן? דִּיעוּזַע עֶרוּוִיעֶרְטַען:
 (עס בַּעֲשִׁטְעֶהֶעט) נֶאָךְ דַּעַר אַנִּי
 צָאָחַל דַּעַר פִּירְשֶׁטַען דַּעַר
 פִּלְשֶׁתִים אִין פִּינְף גֶּאָלְדֶנַען בִּיִ:
 לַעֵן אִונְד אִין פִּינְף גֶּאָלְדֶנַען
 מִיִּזַען, דַּעֵן אִיִנְעֶרְלִיִיא פִּלְאָ־
 גַּע אִיזְט אִיִךְ אִונְד אִיִיעֶרֶן פִּיר־
 שְׁטַעֵן גַּעוּוֶאָרְדֶען. (ה) לֶאָס־
 סַעַט אִיִיעֶרַע בִּיִלַעֵן אִונְד אִיִיע־
 רַע מִיִּזַע, וועֶלְכַּע אִיִיעֶר לֶאָנְד
 פֶּעֶרוּוִיסְטַעֵן, אַבְכִילְדֶען, אִונְד
 דַּעַם גֶּאָטְטַע יִשְׂרָאֵלִים דֶּאָמִיט
 אִיִנַע עֶהֶרַע עֶרְצִיִיגַען. פִּיעֶל־
 לִיִיִט עֶרְלִיִיִטְעֶרַט עֶר דָּאָן

טחורי קרי. טחורכם קרי לבם

דיא שטרֶאָע פֶּאָן אִיִךְ, פֶּאָן אִיִיעֶרֶן גַּעֲטֶטְעֶרֶן אִונְד פֶּאָן אִיִיעֶרַעִם לֶאָנְדֶע. (ו) וואָרוֹם
 וואָלֵלט אִיהֶר אִיִיעֶר הַעֶרֶץ פֶּעֶרְשֶׁט־מֵטַעֵן, ווִיא דִיא מִצְרַיִים אִונְד פֶּרַעַה אִיהֶר הַעֶרֶץ פֶּעַר־
 שְׁטֶאָקַט

ד ש"י

(ג) אִשֶׁם. היכר דבר שאתם מודים שמצלתם בו: אז תרפאו ונודע לכם. שהוא עשה כי למה
 לא תסור ידו אז מכס: (ד) סרגי פלשתים. חמשה הם כמה שנאמר (ביהושע י"ג) העזתי
 והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרוני:

עלות

ב א ו ר

למען ישוב חרון אפו מאתנו וינכר לנו. (מדברי רש"י). (ג) ונודע לבם, שכל כן הכה אתכי
 למען תשיבוהו למקומו, ובכל המעשה נראה שהפלשתים יתנו אלהות להארון וקראוהו אלהי
 ישראל, בדרכ עובדי אלילים שכל יפשיטו האלהות מזלמיהם (ח). (ד) עכברי זהב, לפי הנראה
 הוכו גם בנגע העכברים, ומשמע שנגע העכברים נגע בגופם, ול"ל מה שאמר לקמן המשחית
 את הארץ הכוונה על יושבי הארץ, וידוע דגש מו"ל. (ו) תכבדו את לבבכם, כפי מה שאמרנו
 למעלה

ה ג ה ו ת

(א) אין נראה זה כלל מן הפרשה, והנה גם אנשי בית שמש אמרו מי יוכל לעמוד לפני
 ה' האלהים הקדוש הזה והכוונה על כבוד ה' הוסף עליו.

ש מ ו א ל א ו

לְבַם הַלֹּאֵ כַאֲשֶׁר הִתְעַלְלִי בָהֶם
וַיִּשְׁלַחֵם וַיִּלְכְּוּ: (ז) וְעַתָּה קָחוּ
וַעֲשׂוּ עִגְלָה חֲדָשָׁה אַחַת וּשְׁתֵּי
פָרוֹת עֲלוֹת אֲשֶׁר לֹא-עֲלָה
עֲלֵיהֶם עַל וְאִסְרֹתֶם אֶת-הַפָּרוֹת
בְּעִגְלָה וְהִשִּׁיבְתֶם בְּנֵיהֶם
מֵאַחֲרֵיהֶם הַבֵּיתָה: (ח) וּלְקַחְתֶּם
אֶת-אָרוֹן יְהוָה וְנָתַתֶּם אֹתוֹ אֶל-
הָעִגְלָה וְאֵת כָּלֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר
הִשְׁבַּתֶּם לֹא אִשָּׁם תְּשִׂימוּ בְּאָרְגוֹ
מִצִּדּוֹ וְשַׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהִלַּךְ:
(ט) וּרְאִיתֶם אִם-דָּרָךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה
בֵּית שָׁמֶשׁ הוּא עֲשֵׂה לָנוּ אֶת-
הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְאִם-לֹא
וַיִּדְעֵנוּ כִּי לֹא יָדוּ נִגְעָה בָנוּ מִקְרָה
הוּא הָיָה לָנוּ: (י) וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים

תרגום אישכנזי מז

שטאָקט האָבען? ערשט אלס
ער זיינע שטראַענרע מאַכט
זיא פֿיהלען ליעם, ענטליעסען
זיא ישראל, דאָס זיא פֿאַרט-
ציעהען קאָנטען. (ז) לאַם-
סעט דאָהער איינען נייען וואָ-
גען מאַכען, געהמט אויך צווייא
מילכגעבענדע קיהע, אויף דיא
נאָך קיין יאָך געקאָממען,
שפּאַננעט דיא קיהע אָן דען
וואַגען, אונד פֿיהרעט דיא
קעלכער פֿאַן איהנען הינוועג
אין דאָו הויז צוריק. (ח) נעה-
מעט אַלסדאָן דיא לאַרע דעם
עוויגען, אונד לעגעט זיא אויף
דען וואַגען; דיא גאָלדנען גע-
גענשטענדע, דיא איהר איהם
אַלס שולדאָפֿפֿער ערשטאַט-
טעט, לעגעט אין איינען קי-
סטען אָן איהרע זייטען זאָ שיק-
קעט זיא פֿאַרט, דאָס זיא הינ-
געהע. (ט) איהר ווערדעט
אַלסדאָן זעהען, ציעהעט זיא
דען וועג נאָך בית שמש הינויף,
זאָ האַט ער אונד דיעועס גראָ-

סע איבעל צוגעאַיגט; וואָ אַבער ניכט, זאָ האַט אונד זיינע האַנד ניכט בעריהרט, זאָנאָ
דערן עס איזט בלאַס צופֿאַלל, וואָס אונד ווידערפֿאַהרען. (י) דיא לייטע מאַכטען עס זאָ,

זיא

ר ש י

(ז) עלות. מניקות: אשר לא עלה עליהם עול. כל זה לנסיון שאין אלו ראויות למשך ועוד
שגועות אשר בניהם ואם יהא נח בארון שיליכו אותו מאליהם נדע שהוא עשה לנו: (ח) ארגו.
שקריניו בלע"ז:

כלו

ב א ו ר

למעלה היו דעת הסרנים לנלתי שלח הארון מאתם בזמנם נוסיעת הארון לישראל תגבר יד
ישראל. התעלל בהם, עשה עלילות נוראות ושפטים גדולים כמו. (ז) קחו ועשו, או תקחו
אם יש לכם, או תעשו אם אין לכם עגלה. עלות, אשר לכן ולדות עולי ימים היונקים
עדיין חלב. לא עלה, וכלמי הורגלו למשך הבגלה. מאחריהן הביחה, כי אז ינמרו נחומיהן
בהיות לכן בגועין לבניהן, ולא ירכו למשך הבגלה ואם עוד ילכו אז מנתם מאת ה'.
(ח) אל, על. אישם, על שמכם שאלתם הארון מישראל. בארגו, במיכה. (ט) מקרה הוא
היה

תרגום אשכנזי

זיא נאחמען צוויי מילך גע-
בענדע קיהע, שפאנגטען זיא
אן איינען וואגען, אונד שפערר-
טען דיא קעלבער צו הויזע איין.
(יא) זיא לענטען דיא לאדע דעם
עוונגען אויף דען וואגען וואממט
דער קיסטע מיט דען גאלדען
בייזען אונד דען אבבילדונגען
איהרער ידער פלייסטער) ביי-
לע. (יב) דיא קיהע גינגען דען
רעכטען וועג גערעדע פארט,
נעמליך דען וועג נאך בית שמש
אויף דער געבאהנטן שטראם-
סע; זיא גינגען איינמער בריל-
לענד פארט, אונד ווייבען ווע-
דער צור רעכטען נאך צור לינג-
קען אב, אונד דיא פירשטען
דער פלשחים פאלגטען איהנען
ביצור גרענצע פאן בית שמש.
(יג) דיא איינוואוהנער פאן בית
שמש היעלטען עבען ווייזעני-
ערנטע אים טהאלע. אלס זיא
איהרע אויגען אויפהאבען,

ש מ ו א ל א ו

כִּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת עֲלוֹת
וַיֹּאסְרוּם בַּעֲגֻלָּה וְאֶת-בְּנֵיהֶם
כָּלוּ בַּבַּיִת: (יא) וַיִּשְׁמוּ אֶת-
אֲרוֹן יְהוָה אֶל-הָעֲגֻלָּה וְאֶת
הָאֲרוֹן וְאֶת עֲכָבְרֵי הַזֹּהָב וְאֶת
צִלְמֵי טְהָרֵיהֶם: (יב) וַיִּשְׂרְנָה הַפָּרוֹת
בַּדֶּרֶךְ עַל-דֶּרֶךְ בַּיִת שְׁמֶשׁ
בְּמַסְלָה אַחַת הֵלְכוּ הַלֵּךְ וַגְּעוּ
וְלֹא-סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל וּסְרָנֵי
פְלִשְׁתִּים הֵלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד-
גְּבוּל בַּיִת שְׁמֶשׁ: (יג) וּבַיִת שְׁמֶשׁ
קִצְרִים קִצְרֵי-חַטִּים בַּעֲמָק וַיִּשְׂאוּ
אֶת-עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ אֶת-הָאֲרוֹן
וַיִּשְׁמְחוּ לְרֵאוֹת: (יד) וְהָעֲגֻלָּה בָּאָה

אל

אונד דיא לאדע זאפען, פרייעטען זיא זיך דארויף, זיא זעהען צו קאנגען. (יד) דער ווא-
גען

ר ש י

(י) כלו בבית. לשון כלל: (יב) וישרנה. הרי תיבה זו אנדרוניוס מלמד שאף הוללות היו
חזרים שירה רני רני השיטה התנוכפי וכו' כדאיתא במס' ע"א. ולפי שזענו וישרנה לשון
ישר דרך ישר היו הולכות: בית שמש. ישראל היו שם: הלך וגעו. לשון נעקת בקר געויה:
(יג) וישמחו לראות. הו מסתכלין היאך הוא בא לבדו ומשמחת נהגו בו קלות ראש שלא
היו מסתכלין בו באימה דרך כבוד:

כפר

ב א ו ר

היה לנו, חסר מלת אשר, ושעורו מקרה הוא אשר היה לנו. (י) כלו, מקולר מן קלאו.
(יב) וישרנה, המלה אנדרוניוס, שהי"ד מורה ל"ו והנו"ן זהה"א ל"ג, והיה ראוי לומר
ותשרנה, ודרש חז"ל ידוע, גם הי' ראוי לומר וישרנה, כי שרש ישר הולך בפלס יצק ונהפועיל
אי"ק, ובא דגשות השי"ן תמורת נחות יו"ד הפ"ה, ומלאנו כן וישרנה בתורה, וינמודנה
נדניאל. וגעו, וי"ו תמורת ה"א, והוא השמעת קול הבקר, כמו ינעה שור (איוב וי"ו ה'),
וגם כארמית כן; ומאמר הכתוב שאף שהיו טועקות על ניהן עוד הלכו לדרכן. (יג) וישמחו
לראות, ובזאת מעלו במבואר בפסוק י"ט, ומשמע שפתו הארון וראו מה שנתוכו, ומז"ל
דרשו בו כמה דברים. והנה הראייה בארון היא אסור גמיר המביא עונש מיתה, כ"ג ולא
יחזו לראות כנלע את הק"ש ומ"ז (במדבר ד' ד'), ולדעת קצת מפרשים פירוש כ"ב ל"ע, כמו
כנלע

אֶל-שֹׁהַ יְהוֹשֻׁעַ בֵּית-הַשְּׁמֵשִׁי
וַתַּעֲמֵד שָׁם וְשָׁם אַבְנֵי גְדוּלָה
וַיִּבְקְעוּ אֶת-עֵצֵי הָעֵגְלָה וְאֶת-
הַפְּרוֹת הָעֵרֹו עָלֶיהָ לַיהוָה:
(טו) וְהַלְוִים הוֹרִידוּ אֶת-אֲרוֹן
יְהוָה וְאֶת-הָאֲרֹנִי אֲשֶׁר-אֵתוּ
אֲשֶׁר-בּוֹ כְּלֵי-זָהָב וַיִּשְׁמוּ אֶל-
הָאֲבָן הַגְּדוּלָה וְאֲנָשֵׁי בֵּית-שֹׁמֵשׁ
הָעִלּוּ עֲלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים בַּיּוֹם
הַהוּא לַיהוָה: (טז) וַחֲמִשָּׁה סָרְנֵי-
פְּלִשְׁתִּים רָאוּ וַיֵּשְׁבוּ עִקְרוֹן בַּיּוֹם
הַהוּא: (יז) וְאֵלֶּה מְהַרֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר
הֵשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁם לַיהוָה
לְאֶשְׁדּוֹד אֶחָד לַעֲזָה אֶחָד
לְאֶשְׁקֶלוֹן אֶחָד לַגַּת אֶחָד
לְעִקְרוֹן אֶחָד: (יח) וְעַכְבְּרֵי הַזָּהָב
מִסְּפָר כָּל-עָרֵי פְּלִשְׁתִּים לַחֲמִשָּׁת
הַסָּרְנִים מֵעִיר מְבַצָּר וְעַד כָּפָר

הפרוי

גען קאם אויף דען אקקער דעם
יהושע פֿאן בית שמש, אונד
שטאנד דאזעלכסט שטילל.
דאָרט וואָר איין גראָסער
שטיין. זיא שפאלטעטען דאָן
האַלץ דעם וואַגענס, אונד
בראַכטען דיא קיהע דעם עווי-
גען אלס גאַנצאַפפֿער דאָר, (טו)
דען דיא לויס האַטטען
דיא לאַדע דעם עוויגען זאַממט
דער קיסטע, וואָרין דיא גאָל-
דענען געגענשטענרע וואַרען,
אַכגעלאַדען, אונד אויף דען
גראָסען שטיין געלעגט, אונד
דיא איינוואָהנער פֿאָן בית
שמש בראַכטען אַן דייעזעס טאַ-
גע דעם עוויגען גאַנצ- אונד
שלאַכטאַפפֿער דאָר. (טז) אלס
דיא פֿינף פֿירשטען דער
פּלשתיים דייעזעס געזעהען
האַטטען, קעהרטען זיא אַן
דעמוזעלבען טאַגע נאָך עקרון
צוריק. (יז) דייעזעס איזט דיא
אַנצאהל דער גאָלדנען ביילע,
וועלכע דיא פּלשתיים אלס
שולד- אַפפֿער דעם עוויגען
דאָרגעבראַכט האַבען, נעמי-
ליך: פֿיר אשרוד איינע, פֿיר
עזה איינע, פֿיר אשקלון איי-
נע, פֿיר גת איינע, פֿיר עקרון
איינע. (יח) דיא גאָלדנען מייעזע וואַרען נאָך דער אַנצאהל אַללער אָרטער דער פּלשתיים
נאָך דען פֿינף פֿירשטענטימערן, פֿאָן דער בעפֿעסטטיגטען שטאָרט ביז צום אַפפֿענען
דאָר-

ר ש י

(יח) כפר הפרוי. כפר שאין לו מומה:

אבל

ב א ו ר

ככלע את הרוק, כלומר אף רגע כמימרא. (יד) בית השמשי, בית השמש אשר ליהודה בקירוב
ארץ פלשתיים, כי היו עוד ב' ערים בשם זה, א' בנחלת נפתלי, וא' בנחלת אשר, ועוד אחת
בארץ מלכיים (ירמ' מ"ג י"ג). (טו) והלויים, בית שמש זאת היתה עיר הלויים כאמור ביהושע
(כ"א ט"ו). חורידו, כבר נזכרם בקעו עלי העגלה.

הַפָּרוֹז וְעַד וְאַבְל הַגְּדוּלָה אֲשֶׁר
הִנִּיחוּ עָלֶיהָ אֶת אֲרוֹן יְהוָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה בְּשֹׂדֵה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית
הַשְּׁמָשִׁי: (ט) וַיֵּךְ בְּאֲנָשֵׁי בֵּית
שֹׁמֵשׁ כִּי רָאוּ בְּאֲרוֹן יְהוָה וַיֵּךְ
בְּעַם שְׁבַעִים אִישׁ חַמְשִׁים אֶלֶף
אִישׁ וַיִּתְּאֲבְלוּ הָעַם כִּי הִכָּה יְהוָה
בְּעַם מִכָּה גְדוּלָה: (כ) וַיֹּאמְרוּ
אֲנָשֵׁי בֵּית שֹׁמֵשׁ מִי יוֹכַל לַעֲמֹד
לְפָנֵי יְהוָה הָאֱלֹהִים הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה
וְאֵל מִי יַעֲרָה מֵעַלֵּינוּ: (כא) וַיִּשְׁלַחוּ
מִלְאָכִים אֶל יוֹשְׁבֵי קְרִית יַעֲרִים
לֵאמֹר הֲשִׁבוּ פְלִשְׁתִּים אֶת אֲרוֹן
יְהוָה רְדוּ הָעָלוּ אִתּוֹ אֲלֵיכֶם:

לְאָרְפֶּע אונד ביו צו יענעם
גראסען שטיין, וואַרויף מאן
דיא לאַדע דעם עוויגען נייע=
דערנעלאַססען האַט. ביו אויף
דיעזען טאַג (זינט דיגענער
טטיין) אויף דעם אַקקער דעם
יהושע פֿאַן בית שמש. (יט) ער
(גמטט) טערטעטע פֿאַן דען
אינוואַהנערן פֿאַן בית שמש,
ווייל זיא אין דיא לאַדע דעם
עוויגען הינינגעשוֹיט האַבען.
ער ערשלג אויך פֿאַם איברי=
גען פֿאַלקע. (פֿון יענטן ער=
טאוג ער) זיעבענציג מאַן, (פֿון
דיגענט) פֿינפֿציג טווענד מאַן.
דאָ פֿאַלק ערהאַב איינע טרוי=
ערקלאַגע, ווייל דער עוויגע
אונטער דעם פֿאַלקע איינע זאָ
גראַסע נייערלאַגע געמאַכט.
(כ) דאָ שפראַכען דיא אינוואַה=
נער פֿאַן בית שמש: ווער קאַן
פֿאַר דעם עוויגען, דיגעזעם היי=
ליגען גאַטטע בעשטעהען?

אָבער צו וועם פֿאַן אונז וואָלל זיא (דיא זמדע) הינויף געבראַכט ווערדען? (כא) זיא שיק=
טען באַטהען צו דען בעוואַהנערן פֿאַן קרית יערים, אונד ליעסען איהנען זאַגען: דיא
פּלשתיים האַבען דיא לאַדע דעם עוויגען צוריק געשיקט; קאַממעט הערצאב, אונד
ברינגעט זיא צו אייך הינויף.

ר ש י

אבל הגדולה. היא חבן הגדולה האמורה למעלה שהלמ"ד באה במקום נו"ן וכן נשכה במקום לשכה
בספר נחמיה ומפני שאירע להם אבדות בדבר קראה אבל: (יט) שבעים איש חמשים אלף איש. תרגם
יונתן וקטל בסני עמא שבעין גברא ובקהלא חמשין אלפי גברא. ורבותינו אמרו שבעים איש שכל
אחד היה שקול בחמשים אלף או חמשים אלף איש שכל אחד שקול כשבעים סנהדרין:

ב א ו ר

(יח) אבל הגדולה, מפסוק י"ד נראה כי אבל היא חבן הגדולה הנאמרת למעלה, וכן ת"י, ונו"ן ולמ"ד
מתחלפים ובויתר ללעגני ספה, ואמר הפסוק שהי' להם נפרים ומקומות עד שבאו שם, ומה שהזכיר
בתתל' כל ערי פלשת' ואת"כ ועד כופר הפרזי, כי עיר הוא שם על מושב ז"א יחד אף חם אין לו דלת' ו'
זכרית והוא כפר, כמ"ש וערי הפרזי. (יט) שבעים איש חמשים אלף איש, הרד"ק אמר שספר
וי"ו הקיבור כמו שמש ירח עמד, והשיעור וחמשים, ויונתן תרגם שמהזקנים הכה שבעים איש,
ומשאר העם חמשים אלף, אבל קשה לומר שיושבי בית שמש עלו לסך עלום זה, לכן דעתנו
שהתיבת בעם הולך על שאר העם אשר התקבלו ובאו שמה משאר מקומות לראות בארון, וא"כ
הולך שבעים איש אל אנשי בית שמש וחמשים אלף איש על העם הבאים מערים אחרות,
ודרש חז"ל ידוע, ודעת האזכרונאל שמונה מספר הנופלים בארץ פלשתיים והם כ' אלף בלתי
מחזור, כי אין זה המקום לספר סך הפלשתיים אשר נפלו.

ש מ ו א ל א ז

תרגום אשכנזי יח

ז (א) וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי וְקִרְיַת יַעֲרִים
וַיַּעֲלוּ אֶת-אֲרוֹן יְהוָה וַיָּבֹאוּ
אֹתוֹ אֶל-בֵּית אַבְיָנָדָב בְּגִבְעָה
וְאֶת-אֲלֶעָזָר בְּנֵוֹ קִדְשׁוֹ לְשֹׁמֵר
אֶת-אֲרוֹן יְהוָה: (ב) וַיְהִי מִיּוֹם
שֶׁבֶת הָאֲרוֹן בְּקִרְיַת יַעֲרִים וַיִּרְבוּ
הַיָּמִים וַיְהִיו עֶשְׂרִים שָׁנָה וַיִּנְהוּ
כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יְהוָה:
(ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶרְ-כָּל-בֵּית
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם-בְּכָל-לְבַבְכֶם

ז (א) דא קאמען דיא איינוואה:
נער פאן קרית יערים,
אונד פיהרטען דיא לאדע דעם
עוויגען הינויף. זיא בראכטען
זיא הערנאך אין דאז הויז
אבינדב'ס אין גבעה, אונד וויי-
העטען זיינען זאָהן אלעזר איין,
איבער דיא לאדע דעם עוויגען
דיא אויפזיכט צו פיהרען.
(ב) דער צייטרוים, אין וועל-
כעם דיא לאדע צו קרית יערים
בליעב, דויערטע זעהר לאנג,
נעמלך צוואנציג יאהרע, אונד
דאז גאנצע הויז ישראל'ס פער-
זאממעלטע זיך (בייז שמואל)
אום נאך דעם עוויגען צו וואַ-
דעלן. (ג) דא שפראך שמואל

אחם

צום זעמטליכען הויזע ישראל'ים, וויא פאלגט: ווען איהר גיט גאנצעם הערצען צום עוויגען

יצוריק

ר ש י

ז (א) קדשו. זמינו: (ב) מיום שבת הארון בקרית יערים. וראו הפורענות שבה עליהם
בעון בית עלי ואת הגבורה שעשה הקב"ה בפלשתים: וינהו אחרי ה'. על ידו שמואל
שהיה מחזיר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחם. וינהו לשון השנה הוא ולשון ארמי היא תתנהו
לפולחני וכן (יחזקאל ז' י"א) ולא נה בהם אין בהם תועלת למושכם אל העוב. ומנחם חברו
וינהו לשון יללה כמו נהי נהיה וכן ולא נה בהם ופירושו וינהו אחרי ה' שהתאבלו על מעשיהם
הרעים ושנו אחרי ה'. ל"א וינהו כמו ויתאספו ונקוו אליה כל הגוים (ירמיה ג' י"ז) מתרגמינן
ויתנהו למפלג בה כל עממיא ויהיה מזה הענין ג"כ ולא נה בהם כענין שאמר לא מהם ולא
מהמוס

ב א ו ר

ז (א) בגבעה, פה יקצה שאמר אנשי קרית יערים העלו הארון מבית שמש לגבעה ואח"כ
אמר שהארון ישב בקרית יערים כ' שנה? ודעת הרד"ק שהי' בקרית יערים מקום גבוה
ושם הי' בית אבינדב; אולם לקמן (ש"ב ו' ג' וד') משמע שגבעה מקום אבינדב הוא שם
עיר ולא מקום גבוה, ודוחק לומר שמה הי' גבעת קרית יערים יען שגמדה בלד קרית יערי,
כי יחסר ממספר הארבע עשרה הערים המנויות ביהושע (י"ח כ"ח), ואם יחסר לנו ממנין אחר נלעזר
עליו, ואיך נוסף עליו? לכן דעתנו שהיא העיר גבעה הנקראת גבעת שאל וגבעת בנימין וגבעת
אלהים יען שם הי' הארון, ובאמת בלתי מפורשים פה הימים אשר הי' הארון בקרית יערים, ואם
שאר מיום שבת הארון בקרית יערים רלה לומר מיום נעלה הארון מאנשי קרית יערים עד העת
הזאת שהתעוררו בתשובה ע"י שמואל הי' משך כ' שנה, אבל לא רלה לומר משך זמן היות הארון
בקרית יערים; וקרוב לזה משמע במנחם לשמואל מהמרקדק ב"ז. גם נוכל לומר שהי' זמן
רב מזה בקרית יערים, ומה שאמר פה ויביאו אותו אל בית אבינדב, אין הנוונה שהביאוהו
מיד שם, רק אחר זמן מה בלתי מסודר, ואם הנגינה איננה מסכמת לזה, הלא גדולי המפרשי'
חלקו לפעמים עליו. ובש"ב נפרש הלוך שם כי לא נוכל עוד להאריך פה. (ב) וינהו, לשון
אסיפה, ונקוו אליה כל הגוים התרגום ואיתנהיאו, וכן ת"י פה ויתנהו, ובא בלשון נפעל,
יען שנעשה ע"י שמואל שהי' מחזר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחם. אחרי ה', ללכת אחרי ה'.

והעשרות

תרגום אשכנזי

צוריק קעהרען וואללט, זא שאַפֿעט אױם אייערער מיט- טע דיא פֿרעמדען געטטער, זא וויא אייך דיא עשתרות הינ- וועג, ריכטעט אייער הערץ צום עוויגען, אונד בעטעט איהן אלליין אן, זא ווירד ער אייך פֿאן דער געוואלט דער פלשתים בעפֿרייען. (ד) דיא קינדער ישראל'ס שאַפֿעטען אַלואַ דיא בעלים אונד דיא עשתרות אַב, אונד בעטעטען דען עוויגען אלליין אן. (ה) נון שפראך שמואל: לאַססעט גאַנץ ישראל אין מצפה צוזאַם- טען קאַממען, זא ווילל איך פֿיר אייך צום עוויגען בעטען. (ו) וויא קאַמען אין מצפה צוזאַממען, שעפֿעטען וואַססער, גאַסען עם פֿאַר דעם עוויגען אױם, פֿאַסטעטען אן דיעזעם טאַגע, אונד שפראַכען דאַזעלכסט: וויר האַכען אונד געגען דען עווי- גען פֿערוינדגט! אונד שמואל ריכטעטע צווישען דען קינ- דערן ישראל'ס אין מצפה. (ז) אַלס דיא פלשתים פֿערנאַה-

ש מ ו א ל א ז

אתם שבים אל-יהוה הסירו את-
אֵלֵי הַנֶּכֶד מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂיתֶם
וְהַכִּינוּ לְבַבְכֶם אֶל-יְהוָה וְעַבְדוֹ
לְבַדּוֹ וַיִּצַל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:
(ד) וַיִּסְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַבְּעָלִים
וְאֶת-הָעִשְׂתָּרוֹת וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה
לְבַדּוֹ: (ה) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קַבְּצוּ
אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל הַמְצַפְתָּה
וְאֶת-פִּלְל בְּעַדְכֶם אֶל-יְהוָה:
(ו) וַיִּקְבְּצוּ הַמְצַפְתָּה וַיִּשְׁאַבוּ-
מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיִּצְוּמוּ
בַיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שֵׁם הַטָּאֲנוּ
לְיְהוָה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בַּמְצַפָּה: (ז) וַיִּשְׁמְעוּ
פְּלִשְׁתִּים כִּי-הִתְקַבְּצוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל
הַמְצַפְתָּה וַיַּעֲלוּ סַרְגֵי-פְלִשְׁתִּים

אל

מען, דאַס דיא קינדער ישראל'ס זיך אין מצפה פֿערואַממעלט האַטטען, צאָגען דיא פֿירשטען דער

ר ש י

מהמונס ולא מנה שנהם כלומר ולא מקבוצ שלהם (סא"א): (ו) וישאבו מים וישפכו. תרגום יונתן ושיפכו לנהון נתיובתא כמיה קדם ה'. ולפי משמעו אינו אלא סימן הכנעה הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין: וישפט שמואל. בין איש לרעהו על עסקי ממון שביניהם או על עסקי

ב א ו ר

(ג) והעשתרות, ויקשה הלא גם העשתרות היו אלהי נכר אשר נכר הזכיר, ונראה שהוא ביאור לאלהי נכר. (ה) המצפחה, יתכן שקבלם שם לעמוד על נפשם ולהלחם בפלשתים, כי מלפני היתה מקום גבוה וראוי לשדה המערכה נגד האויב. (ו) וישאבו מים, דעת הרלב"ג שהוא מאמר לזכיר להגיד שנכר התרחלו מליבלוך העוונות, ורש"י אמר שהוא סימן ההכנעה לומר הרינו לפניך כמים הנשפכין, והרד"ק אמר סימן לכפרת העוונות כמים עזרו חזק, ויונתן תרגם באופן אחר. (ז) ויעלו, עם קיליהם למלחמה, ולזה כוון יב"ע בתרגומו אל

ש מ ו א ל א ז

אל-ישראל וישמעו בני ישראל
ויראו מפני פלשתים: (ח) ויאמרו
בני ישראל אל-שמואל אל-החרש
ממנו מזעק אל-יהוה אלהינו
ויושיענו מיד פלשתים: (ט) ויקח
שמואל טלה חלב אחד ויערה
עולה כלי ליהוה ויזעק שמואל
אל-יהוה בעד ישראל ויעניהו
יהוה: (י) ויהי שמואל מעלה
העולה ופלשתים נגשו למלחמה
בישראל וירעם יהוה ובקול גדול
ביום ההוא על-פלשתים ויהמם
וינגפו לפני ישראל: (יא) ויצאו
אנשי ישראל מן-המצפה וירדפו
את-פלשתים ויכום עד-מתחת
לבית כר: (יב) ויקח שמואל אבן
אחת וישם בין-המצפה ובין השן
ויעלהו קרי ויקרא

ת ר ג ו מ א ש כ נ ו י ט

דער פלשתים געגען ישראל צו
פֿעלדע; אונד אלס דיא קיני.
דער ישראל'ס דייעס הערטען,
דא פֿירכטעטען זיא זיך פֿאָר
דען פלשתים. (ח) עס שפרא-
כען דאהער דיא קינדער
ישראל'ס צו שמואל: שוויגע
ניכט בייא אונזער נאָטה, זאָג-
דערן רויע דען עוויגען אונזערן
גאָסט אָן, דאָס ער אינו ווידער
דיא פלשתים בייאשטעהע.
(ט) שמואל נאָהם איין מילכ-
לאַם, אונד בראַכטע עס אלס
איין גאַנצאָפֿער, וועלכעס
גענצליך פֿאָם פֿייער פֿער-
צעהרט ווירד, דעם עוויגען
דאָר; אויך פֿלעהעטע ער צום
עוויגען, אונד דער עוויגע ער-
האַרטע איהן. (י) וועהרענד
שמואל דאָ גאַנצאָפֿער דאָר-
בראַכטע, ריקטען דיא פלשתים
גענען דיא ישראל צור שלאַכט
פֿאָר; דער עוויגע אַבער דאָג-
נערטע אָן דייעזעם טאָנע מיט
העפֿטיגען שלעגען איבער דיא
פלשתים, אונד בראַכטע זיא
דערמאָסען אין פֿערוויררונג,
דאָס זיא פֿאָר ישראל געשלאַ-

גען וואורדען. (יא) נון ריקטע דיא מאַנשאַפֿט ישראל'ס אויס מצפה אויס, פֿער-
פֿאַלגטע דיא פלשתים, אונד שלוג זיא ביז אונטער בית כר. (יב) שמואל נאָהם
אייגען שטיין, שטעללטע איהן צווישען מצפה אונד שן אויף, אונד נאָננטע איהן
אבן

ר ש י

עסקי עבירה שעברו: (ט) ויעלה עולה. ויעלה כתיב נקיבה היתה מכאן למדו רבותינו עולה
נקבה כשרה בכמת יחיד במסכת ע"א: (יא) מתחת לבית כר. מלרע לכיז שרון: (יב) ובין
השן. שן הסלע:

ב א ו ר

אל ישראל על ישראל. ויראו מפני פלשתים, כי לא האמינו שהפלשתים שמעו זאת מהר,
אז שלא היו עדיין מזויינים מפני פלשתים, או שהיו נמוגו רוח. (ח) ממנו, בעבורנו, כמו
מרבכם (דברים ז' ז') שפירושו בשביל רבכם. (ט) טלה חלב, היונק עדיין. ויעלה עולה,
והקרי ויעלהו, ודרש חז"ל ידוע. ויענהו ה', ברעם כמבואר בפסוק שלא זריו. (יא) ויצאו,
יתכן בגשת הפלשתים למלחמה על ישראל נתנו הרעמים מורך בלבנם ויסוגו אחור, ואז יכאו
ישראל מן המלטה וירדפם. (יב) ובין השן, לפי משמעו שם מקיס כן, יען שלא אמר בי

וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ אֶבְנֵי הָעוֹז
 וַיֹּאמֶר עַד־הַנְּהַר עוֹזְרֵנוּ יְהוָה:
 (יג) וַיִּכְנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יָסְפוּ
 עוֹד לָבוֹא בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי
 יַד־יְהוָה בַּפְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי
 שְׁמוּאֵל: (יד) וַתִּשְׁכְּנָה הָעָרִים
 אֲשֶׁר לְקַחוֹ־פְלִשְׁתִּים מֵאֵת
 יִשְׂרָאֵל וְלִישְׂרָאֵל מֵעַקְרוֹן וְעַד־
 גַּת וְאֶת־גִּבּוֹלֵן הַצִּיֹּר יִשְׂרָאֵל מִיַּד
 פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל
 וּבֵין הָאֱמֹרִי: (טו) וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל
 אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּיו: (טז) וְהָלַךְ
 מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל
 וְהִגְלִגְלָה וְהִמְצִיפָה וְשִׁפֹּט אֶת־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה:
 (יז) וַתִּשְׁבְּתוּ הַדְּרָמָתָה כִּי־שֵׁם בֵּיתוֹ
 וְשֵׁם שִׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּבְנֵן־שֵׁם
 מוֹזֵבֶת לַיהוָה:

אבן העוז (שטיין דעם
 בייאשטאנדעס), דען ער
 שפראך: בזו היעהער האט
 דער עוויגע אונזבייאגעשטאנע
 דען! (יג) דיא פלשתים ווארע
 דען נון געדעמיטהיגט, אונד
 פֿיעלען אין דיא גרענצען
 ישראל'ס ניכט מעהר איין.
 זא וואר דורך דיא גאנצע לע
 בענסדויער דעם שמואל דיא
 האנד דעם עוויגען ווידער זיא.
 (יד) דיא שטעדטע וועלכע דיא
 פלשתים פֿאן ישראל אכנע
 נאממען האטטען, קאמען ווייע
 דער אן ישראל צוריק, פֿאן
 עקרון ביז גת זאממט איהרעם
 בעצירקע בעפרייעטע ישראל
 פֿאן דער האנד דער פלשתים.
 אויך וואר צווישען ישראל אונד
 דעם אמורי פֿריעדע. (טו) שמואל
 פֿיהרטע דאז ריכטעראמט אין
 ישראל זא לאנגע ער לעכטע.
 (טז) יעהרליך בערייזטע ער,
 אונד צאג הערום נאך ביה אל,
 גלגל אונד טצפה, אונד היעלט
 איבער ישראל אן דיעזען אר
 טען געריכט. (יז) דאן קעהרע
 טע ער וויעדער נאך הרמה צו
 ריק, דען דאזעלכסט וואר זיי
 נע היימאטה, דאזעלכסט
 שלכטעטע ער געווענהליך דיא רעכטסאנגעלעגנהייטען
 ישראל'ס, אויך בויעטע ער דאזעלכסט דעם עוויגען צו עהרען איינען אלטאר.
 אלס

כלו קמן

נע היימאטה, דאזעלכסט שלכטעטע ער געווענהליך דיא רעכטסאנגעלעגנהייטען
 ישראל'ס, אויך בויעטע ער דאזעלכסט דעם עוויגען צו עהרען איינען אלטאר.
 אלס

ב א ו ר

אן סלע כמו לקמן פרשה י"ד. (יד) מעקרוון ועד גת, יתכן שהערים האלה היו עד עקרון ועד
 גת, אולם עקרון וגת עכמן לא שבו לישראל, והראוי שברח דוד אל אחיש מלך גת. בין ישראל
 ובין האמורי, שלא היו להם מלחמות עם גויי האמורי אשר שנו בקרבם או על גבולם.
 (טו) כל ימי חייו, אף כי מלך בימיו אשול המלך, יתכן שעוד שפט את ישראל בדברי ריבות
 איש לרעהו, והונה להם דרכי דת ואמונה, דרכי לזק ומשפט, דרכי חורה ומוסר. ואם
 שנו קנתו היו בניו שוכטיה, אבל הם היו רק בנחר שבע אשר ליהודה והוא ישב ברמה ושפט
 את ישראל שם ובנית אל וגלגל ומלכה.

ששמים

שמואל א ח

ח (א) וַיְהִי כַאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל
 וַיִּשָּׂם אֶת־בָּנָיו שְׁפָטִים
 לְיִשְׂרָאֵל: (ב) וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר
 יוֹאֵל וְשֵׁם מְשֻׁנְהוֹ אַבְיָה שְׁפָטִים
 בְּבֵאֵר שִׁבְעַ: (ג) וְרֵא־הֵלְכוּ בָנָיו
 בְּדַרְכֹו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ־
 שֹׁחַד וַיִּטּוּ מִשְׁפָּט: (ד) וַיִּתְקַבְּצוּ
 כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־שְׁמוּאֵל
 הַרְמָתָה: (ה) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה
 אַתָּה זִקְנָת וּבְנֶיךָ לֹא הֵלְכוּ
 בְּדַרְכֶיךָ עֲתָה שׁוֹמְה־לָּנוּ מֶלֶךְ
 לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם: (ו) וַיַּרְע
 הַדָּבָר בְּעֵינָיו שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר
 פֶּלַקְעָרֹן רָעִיט צו שפרעכען! (ז) דיעוע אנרעדע מיספיעל דעם שמואל, דאס זיא נעהמ:

תרגום אשכנזי כ
 ח (א) אלם שמואל אלט
 וואורדע, שטעללטע ער
 זיינע זאָהנע אלם ריכטער אין
 ישראל אן. (ב) זיין ערשטגע-
 באָרענער זאָהן היעם יואל,
 אונד זיין צווייטגעבאָרענער,
 אביה; ביידע שטאַנדען אלם
 ריכטער אין באר שבע. (ג) זיי-
 נע זאָהנע פֿאַלגטען אַבער זיי-
 נעם וואַנדעל ניכט, הינגען דער
 געוויננויכט אן, נאָהמען בע-
 שטעכונג, אונד בייגטען דאָן
 רעכט. (ד) דעסוועגען פֿערזאַמ-
 מעלטען זיך אַללע עלטעסטען
 ישראל'ס, קאַמען צו שמואל
 נאָך הרמה, (ה) אונד שפראַ-
 כען צו איהם: זיעהע! דוא
 אַלטערסט, דיינע זאָהנע אַבער
 פֿאַלגען דיינעם וואַנדעל ניכט,
 זעטצע אונד דאָהער איינען קע-
 ניג איין, אונד וויא בייא אַללען
 אמרו
 בדרכיו קרי

ר ש י

ח (ג) ויטו. הם עלמס. דבר אחר ויטו את המשפט. ורבותינו אמרו לא חטאו בני שמואל
 אלא לא הלכו בדרכי אביהן שהיה מחזר בכל מקומות ישראל ושופטן בעריהן והם לא
 עשו כן כדי להרבות שטר לחזניהם ולסופריהם: (ז) וירע הדבר. לפי שאמרו לשפטנו ככל
 הגוים

ב א ו ר

ח (ב) שפטים בבאר שבע, דעת הר"ק שספור זה בא להודיע, שלא הלכו בדרכי אביהם
 שהוא חזר על הערים והם ישבו בקלה א"י, ואלו היו יושבים זה בקלה הלמוני וזה
 בקלה הדרומי של א"י הי' טוב, אבל שניהם היו שופטים בבאר שבע, ונוטה לזה דרש חז"ל.
 (ג) ויטו אחרי הבצע, רש"י פירש וז"ל הם עלמס, ד"א ויטו את המשפט ענ"ל. ולדעתנו כוונת
 רש"י שייטו הראשון הולך על עלמס, יען שהוא עומד, וטעם דבר אחר כלומר ענין אחר הוא ויטו
 השני שהוא יולא ויטו את המשפט. ויקחו שחד, הביאור של הנלע. (ה) שימה לנו מלך, חז"ל האריכו
 לפרש כמה חטאו ישראל בשאלם להם מלך, ואנחנו לא באנו לפרש רק ע"פ פשוטו של מקרא והדרשה
 חדרש, והרלב"ג אמר שהחטא הי' יען שישראל אינם נגוים אחרי אשר המלך יחדש משפטים ודינים בין
 איש לרעהו, ודמיהם שונות זו מזו, רק מלכי ישראל מזוים לשמור התורה ולכן כריך שינתוב לו
 המלך ס"ת וקרא בו כל ימי חייו, ואסור למנות מלך רק מעם ישראל, והם אמרו לשפטנו
 ככל הגוים, ולא הגבילו שאלתם שיכא במלחמותיהם וע"ז סובבים דברי השם, ולכן מרה אף ה'
 נס, ודברים של טעם הם. (ז) וירע הדבר בעיני שמואל, כי חשב שאותו מאסו.
 ויחפלל

אָמְרוּ תְּנֵה־לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ
 וַיִּתְּפַלֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה:
 (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע
 בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ
 אֵלַי כִּי לֹא אֶתָּה מְאֹסוּ כִּי־אֲתִי
 מְאֹסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם: (ח) כְּכֹל־
 הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־עָשׂוּ מִיּוֹם הֵעֲלֵתִי
 אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה
 וַיַּעֲזֹבְנִי וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּן
 הָיָה עֹשִׂים גַּם־לָךְ: (ט) וְעַתָּה
 שְׁמַע בְּקוֹלָם אֲךָ כִּי־הָעַד תִּעֲיֹד
 בָּהֶם וְהַגַּדְתָּ לָּהֶם מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ
 אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם: (י) וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֶל־
 הָעָם הַשְּׂאֵלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ:
 (יא) וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ
 אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם
 יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמַרְכָּבָתוֹ וּבְפָרָשָׁיו

לֵךְ וְאֶגְמָעוּ: גִּב אֹנוּ אֵינְנוּ
 קַעֲנִי, אֹנוּ רַעֲמָנוּ צו שְׁפָרַע־
 כָּעוּ! אֹנוּ עַר בַּעֲטָעֵנוּ צוֹם
 עוֹיְגָנוּ. (ז) דַּעַר עוֹיְגָנוּ שְׁפָרַךְ
 צו שְׁמוּאֵל: גַּעַרְכָּע דַּעַר
 שְׁטִימָמַע דַּעַם פֶּאֲלָקַעַם אִין
 אֲלַלְעַם, וּוְאַסַּע עַס־דִּיר גַּעוֹאֲגַט,
 דַּעַן גִּיכְט דִּיךְ זְאָנְדַּרְעוֹן מִיךְ
 הָאֲכַעַן זִיא פֶּעַר־שְׁמַעֵהֵעַט, אִי־
 בַּעַר זִיא צו רַעֲגִיעַרְעוֹ. (ח) גַּאֲנִץ
 עַהֲגִלִּךְ דַּעַר אוֹיִפ־פִּיהֶרֹונֵג, דִּיא
 זִיא גַּעֲצִיגַט, וַיִּטְדַּעַם אִיךְ זִיא
 פֶּאָן מִצְרַיִם הַעַרְזִיפֶנְעֶכְרֶאֲכְט
 בִּזו אוֹיִף דַּעַן הֵיִטְגַעַן טַאָג,
 דַּאָס זִיא מִיךְ פֶּעַר־לִיעַסַעַן, אֹנוּ
 פֶּרַעַמְדַּעַן גַּעֲטַטְעַרְעוֹן דִּיעַנְטַעַן,
 פִּיהֶרְעוֹן זִיא זִיךְ אוֹיךְ גַּעַנְעוֹן דִּיךְ
 אוֹיִף. (ט) גַּעַהֲאָרְכָּע אֲלוֹאָ
 יַעֲטַטַט אִיהֶרְעַר שְׁטִימָמַע;
 פֶּאָרְהֶעַר יַעַדָּךְ מוֹסֵט דוּא זִיא
 וּוְאַרְנַעַן, אֹנוּ אִיהֶנְעוֹן דַּאָו
 פֶּעַר־פֶּאָהֶרְעוֹן דַּעַם קַעֲנִיגַט, דַּעַר
 אִיבַּעַר זִיא רַעֲגִיעַרְעוֹן זְאָלֵל,
 פֶּעַר־קִנְדַּעַן. (י) שְׁמוּאֵל שְׁטַאָט־
 טַעֲטַע דַּעַן גַּאֲנִצוֹן בַּעֲרִיכְט דַּעַם
 עוֹיְגָנוּ דַּעַם פֶּאֲלָקַעַב, וּוְעַל־
 כָּעַם פֶּאָן אִיהֶם אֵינְנוּ קַעֲנִיג
 פֶּעַר־לֶאֲגַטַע. (יא) עַר שְׁפָרַךְ:
 דִּיעוֹעַס וּוִירַד דַּאָו פֶּעַר־פֶּאָהֶרְעוֹן

ורצו

קמץ נרביע

דַּעַם קַעֲנִיגַט וַיִּין, דַּעַר אִיבַּעַר אִיךְ רַעֲגִיעַרְעוֹן וּוִירַד! אֵיִיעַרְעוֹ זְאָהֲנַע וּוִירַד עַר גַּעַהֲמַעַן, אוֹם
 זִיא פִּיר זִיךְ בִּיא זִינְעוֹן וּוְאַגַּעַן אֹנוּ בִּיא זִינְעוֹן רִיִּטְפֶּעַרְדַּעַן צו בְּרוּיכְעוֹן, אֹנוּ דַּאָס זִיא
 אִיהֶם

ר ש י

הגויס: (ט) העד תעיד בהם. התרה בהם שתהא אימתו מלכם עליהם:
 ולעשות

ב א ו ר

ויהפלה שמואל, כאשר כבר הערנו מהוראת שרש פלל, וכמו שאמרו ח"ל על ויפלה פינחס אעשה פלילי
 עם קונו, גם פה ההוראה שסיפר שמואל תוס דרכיו ויושר מעשיו לפני קונו ולעק לפניו
 מדוע ימאסו ישראל בממשלתו, ויתורגס פה לפ"ז: שמואל פֶּעַר־טַהֲיִידִיגַטַע זִיךְ, וּבִתְרַגְמוֹנוּ הִלְכְנוּ
 גִּדְרֵי הַרְד"ק שִׁפְרַס שֶׁהַתְּפִלָּל שֶׁחָבַא אֲלֵינוּ הַנְּבוּאָה בַּעֲנִין זֶה מַה לַעֲשׂוֹת. (ט) הַעַד תִּעֲיֹד בְּהֶם,
 הַתְּרָה אוֹתָם. (יא) מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ, נִימוֹסוֹ וּמִנְהַגוֹ לֹא שֶׁזֶא הַיּוֹשֵׁר וְהַדִּין בְּמַרְכָּבָתוֹ, פֶּה
 הַכּוֹנֵג

ש מ ו א ל א ח

וּרְצוּ לִפְנֵי מַרְכְּבָתוֹ: (יג) וְלִשְׂוֹם
 לֹו שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים
 וְלַחֲרָשׁ הַרְיָשׁוֹ וְלַקָּצֵר קִצִּירוֹ
 וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי-מִלְחָמָתוֹ וְכִלְי
 רֶכֶב: (יד) וְאֶת-בְּנֹוֹתֵיכֶם יִקַּח
 לְרִקְחֹת וְלַטְבָּחֹת וְלֵאֲפוֹת:
 (טו) וְאֶת-שָׂדֹוֹתֵיכֶם וְאֶת-כְּרָמֵיכֶם
 וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן
 לְעֶבְדָיו: (טז) וְזָרְעֵיכֶם וְכְרָמֵיכֶם
 יַעֲשֶׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו:
 (יז) וְאֶת-עֲבָדֵיכֶם וְאֶת-
 שְׂפָחוֹתֵיכֶם וְאֶת-בְּחֹוֹרֵיכֶם
 הַטּוֹבִים וְאֶת-חֲמוֹרֵיכֶם יִקַּח
 וַעֲשֶׂה לְמִלְאכָתוֹ: (יח) צֹאנְכֶם
 יַעֲשֶׂר וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לוֹ לְעֶבְדִים:
 (יט) וְזַעֲקֶתֶם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי

מלככם

ת ר ג ו מ א ש כ נ ו י כ א

אִיהֶם אֵלֶם לִיפְעֹר פֶּאֶר זַיִנְעוּ
 וּזְאֲנָעוּ דִיעֲנָעוּ: (כ) אוֹיֵךְ אוֹם
 זֵיא אִינְצוֹעֲמַצְעוּ אֵלֶם אֲנֶשֶׁה-
 רַעַר פֶּאֶן טוֹוֹעֲנִדְעוּ אוֹנֵד אֲנִ-
 פִּיהֲרַעַר פֶּאֶן פִּינְצִינְעוּ, אוֹם
 זַיִנְעוּ אֶקְקֶרְבוּיָא צוּ פֶּעֲרִיבִ-
 טַעוּ, זַיִנְעוּ עֲרַנְדַּטַע צוּ בַעזָאֲרִ-
 גַּעוּ, זַיִנְעוּ קִרְיעֲנַס וּזְאֲנָעוּ אֶעֱעֵן אוֹנֵד
 זַיִן קִרְיעֲנַס וּזְאֲנָעוּ נְנַע שִׁירַר צוּ
 פֶּעֲרַפֶּר טַיִנְעוּ. (כג) אִייעֲרַע
 טַעֲכַטַעַר וּוִירַד עַר נַעֲהַמְעוּ, אוֹם
 זֵיא אֵלֶם זְאֵלֵב כַּעֲרִיטַעֲרִינְעוּ,
 קַעֲכִינְעוּ אוֹנֵד בַּעֲקַקֲרִינְעוּ
 צוּ גַעֲכִרִיכְעוּ. (כד) אִייעֲרַע כַּעֲ-
 סַטַעוּ פֶּעֲלַדַעַר, וּוִינֵי אוֹנֵד
 אֶהֲלַבַּעֲרַגַע וּוִירַד עַר נַעֲהַמְעוּ,
 אוֹם זֵיא זַיִנְעוּ דִיעֲנָעַרן צוּ פֶּעֲרִ-
 שַׁעֲנַקְעוּ. (כה) אִייעֲרַע זְאֲמַטַעוּ
 אוֹנֵד וּוִינְבַּעֲרַגַע וּוִירַד עַר דַּעַם
 צַעֲהַנְטַע טַרִיכּוֹטַע אוֹנְטַעֲרִ-
 וּוַעֲרַפֶּעוּ, וּוַעֲלַכְעוּ עַר זַיִנְעוּ
 הָאֶלִיטַעוּ אוֹנֵד דִיעֲנָעַרן גַּצִּ-
 כַּעוּ וּוִירַד. (כו) אִייעֲרַע שַׁעֲנֵ-
 סַטַעוּ שְׁקִלְאַעֲעוּ, מַעֲגַדַע אוֹנֵד
 יִינְגִלִינְגַע אוֹנֵד אִייעֲרַע עוֹזַעַל
 וּוִירַד עַר וּוַעֲנַעֲהַמְעוּ, אוֹנֵד צוּ

זַיִנְעַר אַרְבִּיטַע פֶּעֲרוֹוֹעֲנִדְעוּ: (כז) אִייעֲרַע קִלְיִנְעַם פִּיעַה וּוִירַד עַר מִיט דַּעַם צַעֲהַנְטַעוּ כַּעֲלַעֲ-
 גַעוּ, אוֹנֵד אִיְהַר וּוַעֲרַדַּעַט זַיִנְעוּ שְׁקִלְאַעֲעוּ זַיִן. (כח) אֵלֶסֶדָאן וּוַעֲרַדַּעַט אִיְהַר שְׁרִייעוּן אִיכַעַר
 אִייעֲרַן

ר ש י

(יב) ולעשות כלי מלחמתו. לעשות אותם אומנים ונפשי' ונגרים: (יג) לרקחות. מתקנות מקדשים
 ובשמים לתמרוקי נשים:

ב א ו ר

הכוונה לשמש לו אלל סוסי המרכבה וסוסי הפרשים, ומנהיג המרכבה נקרא רֶכֶב (מ"א
 כ"ג ל"ד). ורצו, והמה נטולי טחול שהזכירו חז"ל. (יב) ושרי חמשים, ויפלא למה ירד ממעלת
 שרי אלפים לשרי חמשים בלתי להזכיר שרי מאות? גם מה דופי יש אם יהי' בניהם שרי לנז? לכן
 דעתנו שרצה לרמוז, שהמלך יעשה כנות הרוח עליו, והיום יעשה בניהם לשרי אלפים,
 ומחר יעשה אותם עלמם לשרי חמשים, וכדי בזיון וקלף. חרישו, הנפרד קָרִישׁ (בראש' מ"ה
 ו"ו), ובן קליר. רכבו, עגלות המלחמה נקראות רכב. (יג) לרקחות, למתקנות מקדשות
 ובשמים לתמרוקי הנשים. (טו) לסריסיו, שרי חצר המלכות. (טז) הטובים, הולך גם על
 שפחותיכם ועבדיכם, ובת"י שפיריח, ואמר התאחר בל"ז אף שהולך גם על השפחות, יען שהולך
 גם על עבדים ובחורים. (יז) מלשני, בעביר.

תרגום אשכנזי

אייערן קעניג, דען איהר אייך
ערוועהלטעט, אבער דער עווי-
גע ווירד אייך דאן ניכט ערהא-
רען. (יט) דאז פאלק אבער
וואללטע אויף דיא ווארנונג
שמואל'ס ניכט אכטען, אונד
שפראכען: מיט ניכטען! עם
מוס דורכאויס איין קעניג אי-
בער אונז זיין! (כ) דאמיט אויך
וויר אללען פעלקערן גלייך זיי-
ען, אונזער קעניג אונזרעכט
שפרעכע, אונז אנגיהרע אונד
אין אינזערן קריעגען קעמפפע.
(כא) שמואל מערקטע אויף אל-
לע ווארטע דעם פאלקעם,
אונד טרוג זיא דעם עוויגען
פאר. (כב) דא שפראך דער
עוויגע צו שמואל: גענעהמי-
גע דען וואונש דעם פאלקעם,
אונד ועטצע איבער זיא איינען
קעניג. שמואל זאגטע דעם-
האלב צו דען פארנעהמסטען
ישראל'ס: עם געהע יעדער
נאך זיינער שטארט!

ט (א) עם וואר איין מאן אויס
דעם שטאממע בנימין,
נאמענס קיש, זאָהן אביאל'ס,
זאָהן צרוור'ס, זאָהן בכורת'ס,
זאָהן אפיח'ס, זאָהן איינעם
בנימיניטערס, דער איין
טאפפערער קריעגער וואר. (ב) דיעזער האטטע
איינען זאָהן, נאמענס שאול, דער יונג אונד שאן וואר. קיין מאן
פאן

שמואל א ח ט

מלככם אשר בחרתם לכם ולא-
יענה יהוה אתכם ביום ההוא:
(יט) וימאנו העם לשמע בקול
שמואל ויאמרו לא כי אם-מלך
יהיה ערינו: (כ) והיינו גם-אנהנו
ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא
לפנינו ונלחם את-מלחמתנו:
(כא) וישמע שמואל את כל-דברי
העם וידברם באזני יהוה:
(כב) ויאמר יהוה אל-שמואל שמע
בקולם והמלכת להם מלך
ויאמר שמואל אל-אנשי ישראל
לכו איש לעירו:

ט (א) ויהי איש מבן-ימין ושמו
קיש בן-אביאל בן-צרוור
בן-בכורת בן-אפיח בן-איש
ימיני גבור חיל: (ב) ולו-היה בן
ושמו שאול בחור וטוב ואין איש

הל' דגושה. מבנימין קרי
מבני

ב א ו ר

(יט) כי אם, רק. (כא) באוני ה', לפני ה' באוה"מ. (כב) אנשי ישראל, תשובי ישראל.
ט (א) ושמו קיש בן אביאל, (ובד"ה א' ח' ל"ג) נאמר נר הוליד את קיש וקיש את שאול,
(ולקמן ט"ו נ"א) נחוב וקיש אבי שאול ונר אבי אבנר בן אביאל, ונר הי' דוד שאול,
וא"כ הי' נר אחיו של קיש, ואיך הוליד את קיש? ואם נר בן אביאל הוליד את קיש איך הי'
קיש בן אביאל? אבל ידוע אשר בהתיחסות איש על אבותיו נשמטו לפעמים כמה דורות,
וא"כ מה שנאמר פה שהי' קיש בן אביאל ע"כ לאו דווקא רק אביאל הי' אבי זקנו של קיש
והוא הוליד את נר ונר הי' לו שני בנים שם האחד הוא כשמו נר, והוא הי' אבי אבנר ושם
השני קיש אבי שאול, וכן פתח הרלב"ג. (ב) וטוב, ויפה, ורכחוב מוכיח עליו, וכן ת"י.
כהר

מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכֵּמוֹ
 וּמַעֲלָה גְבֵה מִכָּל־הָעַם:
 (ג) וְהִתְאַבְּדָה הָאֲתָנוֹת לְקִישׁ אָבִי
 שְׂאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שְׂאוּל בְּנוֹ
 קַח־נָא אֶתְּךָ אֶת־אֶחָד מֵהַנְּעָרִים
 וְקוּם לְךָ בְּקִישׁ אֶת־הָאֲתָנוֹת:
 (ד) וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר
 בְּאַרְצֵי־שְׁלֹשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעֲבֹרוּ
 בְּאַרְצֵי־שְׁעָלִים וְאִין וַיַּעֲבֹר
 בְּאַרְצֵי־יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ: (ה) הֲמָה
 בָּאוּ בְּאַרְצֵי צוּף וְשְׂאוּל אָמַר
 לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר־עִמּוֹ לֵכָה וּנְשׁוּבָה
 פֶּן־יִחַדֵּל אָבִי מִן־הָאֲתָנוֹת וְדָאָג
 לָנוּ: (ו) וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא אִישׁ־
 אֱלֹהִים בְּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד
 כָּל

פֶּאָן דַּעַן קִינְדַּעַרן יִשְׂרָאֵל'ס
 וּוְאָר שְׂאוּל עַר אֶלְס עַר; פֶּאָן זִי־
 נַעַן שׁוֹלְטַעַרן אָן וּוְאָר עַר הָאֶ־
 הַעַר אֶלְס יַעֲדַעַר אִים פֶּאָלְקַע.
 (ג) אִינְכַט גִּינְגַעַן דִּיעוּעַם קִישׁ,
 שְׂאוּל'ס פֶּאָטַעַר, זִינַעַ עוּע־
 לִינְגַעַן פֶּעַרלֶאָרַעַן; דָּא שְׂפֶרְאָךְ
 קִישׁ צו זִינַעַם וְאָהַנַּע שְׂאוּל:
 נִים דָּאךְ אִינַעַן דַּעַר בּוֹרְשַׁעַן
 מִיט דִיר, מַאָכַע דִיר אִויף, גַּע־
 הַע הִין אֹנֵד זִוכַע דִיא עוּעֶלִינ־
 נַעַן. (ד) דִיעוּעַר דּוֹרְכְּצָאָג דַּעַן
 בַּעַרְג אֶפְרַיִם, דּוֹרְכְּצָאָג דִיא
 לֶאָנְדֶּשְׂאָט שְׁלֹשָׁה, אֹנֵד וַיֵּא
 פֶּאָנְדַּעַן נִיכְטִס; זִיא דּוֹרְכְּצָאָג־
 גַּעַן דִיא לֶאָנְדֶּשְׂאָט שְׁעָלִים,
 זִיא טַרַאפֶּעַן נִיכְטִס; עַר דּוֹרְכְּ־
 צָאָג דִיא פֶּרַאָפֶּינִץ בְּנִימִין, אֹנֵד
 זִיא פֶּאָנְדַּעַן וַיַּעֲדַעַר נִיכְטִס.
 (ה) עַנְדֶּלִיךְ קָאמַעַן זִיא אִין דִיא
 לֶאָנְדֶּשְׂאָט צוּף, דָּא זָאגְטַע
 שְׂאוּל צו זִינַעַם מִיט אִיהֶם רִיִּי־
 זַעַנְדַּעַן בּוֹרְשַׁעַן: קָאָם! וַיִּיר
 וּוְאָלְלַעַן צוֹרִיקִירִיזַעַן, מִיין פֶּאָ־
 טַעַר, מַעֲכַטַע וועַן אִויךְ דִיא עוּע־

לִינְגַעַן פֶּעַרְגַּעַסְסַעַנְדַּר, זִיךְ דָּאךְ וועַנַעַן אֹנֵד עַרְרַעַר בַּעוּאָרְגַעַן. (ו) דִיעוּעַר עַרוּוַעֲדַעַרְטַע אִיהֶם:
 זִיעַה דָּאךְ! אִיין מַאָן גָּאָטְטַעַם בַּעֲפִינְדַעַט זִיךְ אִין דִיעוּעַר שְׂטַאָדַט; דִיעוּעַר כַּאָן אִזַּט
 אָנ־

ר ש י

ט (ח) בָּאָרְץ לּוֹף. בָּאָרְעָא דְנֵה נְבִיא. לּוֹף כְּמוֹ כּוֹפֵה: פֶּן יַחַדֵּל אֲבִי מִן הָאֲתָנוֹת. שְׂתַנְדֵּל
 דָּאגַה שְׁלֵנוּ עֲלֵינוּ עַד שִׁשְׁכַח אֶת הָאֲתָנוֹת: וְדָאג. אִידוּבִיטַאר"ה בְּלַע"ז: (ו) אֶת דְּרַכְנוּ.

ב א ו ר

(ד) בַּהַר אֶפְרַיִם, אֶרֶץ שְׁלֹשָׁה וְאֶרֶץ שְׁעָלִים וְאֶרֶץ לּוֹף כּוֹלֵס הִיוּ צְהַר אֶפְרַיִם כִּי הִרְמָה הִיתָה
 צְהַר אֶפְרַיִם כְּמָה שְׂנִתּוּב בְּחַמְלַת הַסֶּפֶר, וְהֶאֱרָנוֹת הָאֵלֹהִים הִיוּ פְּלִכִים צְהַר אֶפְרַיִם, אֲנֵל בְּלַמִּי
 מוּכַרְח שְׁהַעִיר הַזֹּאת הִיתָה הִרְמָה, כִּי מִדְּבַרִי הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת מִשְׁנוּעַ שְׁהַעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר בָּאָרְץ
 לּוֹף לֹא הִיתָה מוֹשֵׁב שְׂמוּאֵל וּמוֹנַחְמוֹ חַמִּיד, רַק בְּמַקְרָה הִי' שֵׁם. וְסוּרָה עִי"ז קוֹשִׁית מִפְּרָשׁ
 אֶחָד בְּרֵאשׁ הַסֶּפֶר. בָּאָרְץ שְׁלֹשָׁה, יוֹנָחַן תְּרַגַּם בָּאָרְע דְּרוּמָא וּבָאָרְץ שְׁעָלִים חֲרַגְס בָּאָרְע
 מִתְּצַרָא, וְלֹא זִכִּיתִי לְהַצִּינּוּ, וְאוּלַי נוֹדַעְנוּ הַפְּלִכִים הָאֵלֹהִים בְּשִׁמּוֹת חֲרַגּוּמוֹ בִּימֵינוּ. וַיַּעֲבֹר, לְפַעְמֵינוּ
 נִפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אַחִיו, וּלְפַעְמֵינֵם עֲבָרוּ יַחַד, וְלִכֵּן בָּא פַּעַם וַיַּעֲבֹרוּ בְּל"ר וּפַעַם וַיַּעֲבֹר בְּל"י.
 (ה) בָּאָרְץ צוּף, יוֹנָחַן תְּרַגַּם בָּאָרְע דְּנֵה נְבִיא, וְרַש"י פִּירַשׁ לּוֹף לְשׁוֹן כּוֹפֵה, וְאֶפְסַר שֵׁם הָאָרְץ
 ע"ש אֲבִי זְקִינוּ שֶׁל שְׂמוּאֵל לּוֹף הַנּוֹכַח בְּרֵאשׁ הַסֶּפֶר. וְדָאג לָנוּ, מוֹשָׁךְ עֲלָמוֹ וְאֶחָד עִמּוֹ,
 וְהוֹלֵךְ גַּם עַל הָאֲתָנוֹת, פֶּן יַחַדֵּל לְדָאג עַל הָאֲתָנוֹת וְדָאג לָנוּ. (ו) בַּעֲדֵי הַזֹּאת, אֲשֶׁר הִיתָה
 לְפָנֵיהֶם

אנגועוהען; אללעם, ויאם ער שפריכט, טריפֿפֿט ווירקליך איין. לאס אונז אַלואַ דאָהין גע- הען, פֿיעללייכט צייגט ער אונז דען וועג אָן, דען וויר געהען זאָללען! (ז) שאול ערווערער- טע זיינעם בורשען היערויף: ווען וויר הינגעהען זאָללען, וואָס ברינגען וויר דיעזעם מאַג- נע? וויר האַבען יא אַין אונזערן גערעטהען קיינע צעהרונג מעהר! אויך פֿעהלט עס אונז אַן איינעם זאָנסטיגען געשענ- קע, דעם מאַננע גאָטטעס צו ברינגען, דען וואָס פֿיהרען וויר טיט אונז? (ח) דער בורשע ענטגענגעטע אַבערמאַלס דעם שאול אונד שפראַך: היער האַבע איך איין פֿיערטעל שקל זילבער בייא מיר; דיעזעס גע- בע איך דעם מאַננע גאָטטעס, דאָס ער אונז אונזערן וועג אַנ- צייגע. (ט) פֿאַרמאַלס וואָר עס

כל אשר ידבר בוא יבוא עתה
גלכה שם אולי יגיד לנו את-
דרכנו אשר הִרְכֵנו עליה:
(ז) ויאמר שאול קנערו והנה נלך
ומה נביא לאיש כי הלחם אצל
מכלינו ותשורה אין להביא
לאיש האלהים מה איתנו:
(ח) ויסקף הנער לענות את שאול
ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל
כסף ונתתי לאיש האלהים והגיד
לנו את דרכנו: (ט) לפנים ו
בישראל כה אמר האיש בלכתו
לדרוש אלהים רבו ונלכה עד-
הראיה כי לנביא היום יקרא

לז:ם

אין ישראל זיטטע, ווען יעמאנד הינגינג, דען מאַן גאָטטעס צו בעַראַגען, שפראַך ער פֿאַל- גענדערמאַסען: קאָממט, לאַסט אונז צום זעהער געהען! דען, ווער יעטצט פראַפֿעט גענאַננט וויר

ר ש י

פֿיעה האַתונות מה נהייתה צם שנשלים הלכנו את כל הדרך הזה: (ז) ומה נביא לאיש. ת"י אס מקבל ממון מה נעיל לגברא לא היה שאול מכיר מעשיו של שמואל וסבר שיסאל שבר: ותשורה. ת"י ומדעם דכשר לשון יושר. ומנחם פירש תשורה לשון תקרובת ראיית פני מלך ואדם חשוב ל' אשורנו (במדבר כ"ד י"ז) ונראין דבריו: (ח) רבע שקל. זוזא חדא דכספא: (ט) לפנים בישראל. הסופר כתב זאת ואין זה מדברי נער שאול: כי לנביא היום. למי שקורא' אוח,

ב א ו ר

לפניהם, כי עוד לא באו שמה, כי בפסוק י' אמר וילכו אל העיר. (ז) ומה נביא לאיש, יפה פירש רש"י לא הי' שאול מכיר מעשיו של שמואל, כי כל ישראל העידו לשמואל ולא לקחת מיד איש מאומה. (ח) כי הלחם, יונתן חרגם זוודין עדן עטרו מנחא, ובעברית הלזיה אזל מכלינו, כי זידה אלל אנשי גבעון ת"י זוודין, והכוונה יען שאין לנו זידה נלך לקחת צעד מעט הפירוטות אשר בידינו זידה לפנינו, ולא נוכל להביא תשורה לאיש האלהים. (ט) ויוסף הנער לענות, כי כבר ענה בפסוק וי"ו, ועתה הוסיף לענות. (ט) לפנים בישראל, הסופר כתב זאת, (רש"י). לדרוש אלהים, יב"ע חרגם למיתבע אולטן מן קדם ה', וכן ת"א (בשמות י"ח ט"ו), והנה כה לא רבה שאול לדעת תורה ומלות רק מקים האזנות, ויתכן שהשיעור פה לדרוש איש אלהים והוא הנביא. יקרא, מושך גם לפניו, ושיעורו לנביא

לפנים הראה: (י) ויאמר שאול
 קנערו טוב דברך לכה ונלכה
 וילכו אל העיר אשר שם איש
 האלהים: (יא) המה עלים במעלה
 העיר והמה מצאו נערות וצאות
 לשאב מים ויאמרו להן היש בזה
 הראה: (יב) ותענינה אותם
 ותאמרנה יש הנה לפניך מהרו
 עתה כי היום בא לעיר כי זבח
 היום לעם בבמה: (יג) כבאכם
 העיר בן תמצאון אתו בטרם
 יעלה הבמתה לאכל כי לא
 יאכל העם עד-באו כי הוא יברך
 הזבח אחר-יבן ואכלו הקראים
 ועתה עלו כי אתו כהיום
 תמצאון אתו: (יד) ויעלו העיר
 המה באים בתוך העיר והנה

ווירד, נאנטע מאן פארמאלס
 דען זעהער. (י) שאול אנט-
 ווארטעטע זיינעם בורשען: דיין
 פארשלאג איזט גוט; קאם,
 לאס אונז געהען! זיא גינגען
 צור שטארט, ווא זיך דער מאן
 גאטטעס בעפאנד. (יא) אלס
 זיא דען שטייג צור שטארט
 הינויפגינגען, דא טראפען זיא
 מערדען אן, וועלכע הערויס
 קאמען, וואססער צו שעפעען.
 זיא פראגטען דיעזע: איזט דער
 זעהער אללהיער? (יב) דיעזע
 אנטווארטעטען איהנען אונד
 שפראכען: יא! ער בעפאנדעט
 זיך פאר דיר; איילע אלא, דען
 הייטע איזט ער צור שטארט
 געקאממען, ווייל דאז פאלק
 אויף דער אנהעהע איין אפ-
 פערמאהל פעראנשטאלטעט.
 (יג) זאבאלד איהר אין דיא
 שטארט אנלאנגעט, ווערדעט
 איהר איהן טרעפען, בעפא-
 ער צום שפיוזען דיא אנהעהע
 הינויפנעהעט, דען דאז פאלק
 שפיוזעט ניכט עהער ביז
 ער קעממט, ווייל ער דען זעעט
 גען איבער דאז מאל שפריכט:

שמואל

הערנאך שפיוזען דיא געסטע. געהעט אלא הינויף, דען געראדע יעמזט ווערדעט איהר
 איהן טרעפען! (יד) זיא גינגען צור שטארט הינויף. זאבאלד זיא אין דער שטארט אנלאנג-
 טען

ר ש י

נביא היום היו קור' לפניו רואה: (יג) כנואנס העיר כן וגו'. מאריכות היו בדברים כדי
 להסתכל ביופיו של שאול: הנמתה. ת"י לבית אסמרותא משחרבה שילה הותרו הנמות והיו
 מקריבין שלמים בבמה ואוכלים יחד: כי הוא יברך הזבח. ת"י ארי הוא פריס על מזול' בולב
 על המזון על השלמים מזכרין באכילתן ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו לאכול את
 הזבח: כהיום. כאשר היום קיים:

ב א ו ר

לנביא היום יקרא, יקרא לפניו הרואה. (יב) הנה לשניך, כנגד שאול כי הוא הנכבד. כי
 היום, משמע שרק היום, וזה מה שאמרנו לעיל שהעיר לא היתה מושב שמואל בתמידות.
 בבמה, לפי הפשוט ה' במה ממש. (יג) כבואכם העיר, דרשו חז"ל בנכרות ובאגדת שמואל
 למה האריכו הנערות דברים, והפשוט כרז שהגשים דברניות הן. יברך הזבח. פירשו רש"י
 ורד"ק שיברך באכילת שלמים אקב"ו לאכול את הזבח. כי אוחו, כל אותו ב' פעמים, וכבר

טען, נינג עכען שמואל היננים, איהנען ענטגעגען, אום צור אנהעהע הינוף צו געהען. (טו) דער עוויגע האטטע דעם שמואל איינען טאג, בעפאר שאול קאם, פאלגענדעם גע- אפגעכארט: (טז) מארגען אום דיעזע צייט ווערדע איך דיר איינען מאן אויס דער פרא- פינג בנימין זענדען; דיעזען ווירסט דוא איכער מיין פאלק צום רעגענטען זאלבען, דאמיט ער מיין פאלק פאן דער אבער- געוואלט דער פלשתים בע- פרייע; דען איך האבע מיין פאלק בעטראכטעט, זיינע קלאגע איזט פאר מיר גע- לאנגט. (יז) אלס שמואל דען שאול צו געזיכט בעקאם, פערקי- דינטע איהם דער עוויגע: היער איזט דער מאן, פאן דעם איך דיר געזאגט האבע, דיעזער זאלל מיין פאלק בעהעררשען! (יח) שאול בעגעגעטע דעם שמואל אים טהארע, אונד שפראך: זאגע מיר דאך, ווא- איזט דאן הוין דעם זעהערס? (יט) שמואל אנטווארטעטע דעם שאול אונד שפראך: איך בין דער זעהער! געהע פאר מיר דיא אנהעהע הינאן, דען איהר זאללט הייטע מיט מיר שפוי-

שמואל יצא לקראתם לעלות הבמה: (טו) ויהוה גלה את-און שמואל יום אחד לפני בוא-שאול לאמר: (טז) כעת ומחר אשלח אליך איש מארץ בנימין ומשחתו לנגיד על-עמי ישראל והושיע את-עמי מיד פלשתים כי ראיתי את-עמי כי באה צעקתו אלי: (יז) ושמואל ראה את-שאול ויהוה ענהו הנה האיש אשר אמרתי אליך זה יעצר בעמי: (יח) ויגש שאול את-שמואל בתוך השער ויאמר הגידה נא לי אי- זה בית הראה: (יט) ויען שמואל את-שאול ויאמר אנכי הראה עליה לפני הבמה ואכרתם עמי

היום
איזט דאן הוין דעם זעהערס? (יט) שמואל אנטווארטעטע דעם שאול אונד שפראך: איך בין דער זעהער! געהע פאר מיר דיא אנהעהע הינאן, דען איהר זאללט הייטע מיט מיר שפוי-

ר ש י

(יז) יצא לצמי. יאזול (א"ז) כמו עלור ועזוב (דברים ל"ב ל"ו) כן דרך המושל לעלור העם במלזמה שלא יתסורו ולא יתפשו זה מזה ולעלור בכל אחד מעשות רעה. בלזונינו קורין מעלור קורשטי"ר בלע"ז: (יח) ויגש. ת"י וערע:

ב א ו ר

אמר רב שהיו דברניות. (יד) יוצא לקראתם, הרד"ק אמר שהי' יולא מבית אחד מן העיר לעלות הבמה ופגע בהם, ואין אנו מריבין לזה, כי נוכל לומר שהבמה היתה חון לעיר, ובלאחזו ללכת חון לעיר פגע בהם בתוך העיר בתוך השער כנאמר בספוק י"ח. (טו) כעת מחר, ת"י כעידן הדין מחר, וכן כעת חיה אלל אברהם. כי ראיתי את עמי, מי שהשגחה פרטית של ה' חוספת עליו ואינו נעזב לנחות הטבע נאמר עליו שה' רואהו, ונקצר פעם בשימוש הב"ת ופעם בשימוש הסעול. (יז) יעצור בעמי, יאזול בעמי. לפי שיעלור העם שלא יעשו דבר אלל ברשותו, כן פירשו רש"י ורד"ק. ויונתן תרגם דין יעדי מרותא מן עמי, תרגם לפי המלה שיעלור העבדות לכל תשרה עוד עליהם. (יח) ויגש שמואל, יונתן תרגם וערע, כמו

ש מ ו א ל א ט

הַיּוֹם וְשַׁלַּחְתִּיהָ בְּבִקְרָךְ וְכָל אֲשֶׁר
בְּלִבְבְּךָ אֲגִיד לְךָ: (כ) וּלְאַתְנֹת
הָאֲבֹדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים
אֶל־תִּשָּׂם אֶת־לִבְךָ לָהֶם כִּי
נִמְצְאוּ וּלְמִי כָּל־חֲמַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַקְּוֹא קָה וּלְכֹל בֵּית אָבִיךָ:
(כז) וַיַּעַן שָׂאוֹר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן־
יְמִינִי אַנְכִי מִקִּטְנֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִשְׁפַּחְתִּי הִצַּעַרְתָּ מִכָּל־
מִשְׁפַּחֹת שְׁבִטֵי בְנֵי־מִן וּלְמַה
דִּבַּרְתָּ אֵלַי כַּדְּבַר הַזֶּה: (כח) וַיִּקַּח
שְׂמוּאֵל אֶת־שְׂאוֹר וְאֶת־נְעָרוֹ
וַיְבִיאֵם לְשֹׁכְתָהּ וַיִּתֵּן לָהֶם מְקוֹם
בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים וְהָמָּה כְּשֵׁלֶשֶׁם
אִישׁ: (כט) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל לְטַבַּח
תְּנֶה אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְךָ
אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ שִׂים אֹתָהּ

עמך

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י כ ד

שפיוזען. מארגען פֿריה ענט-
לאססע איך דיר, וואָ איך דיר
אללעס, וואָס דוא ווינשעסט,
זאָגען ווערדע. (כ) וואָס דיא
עזעלינגען בעטריפֿפט, וועלכע
פֿאַר דרייא טאָגען דיר פֿער-
לאָרען גענאָגען, טראָגע איה-
רענטוועגען קיינע זאָגע, דען
זיא זינד שאָן געפֿונדען וואָר-
דען. אונד וועס געביהרט דאָז
שעטצבאָרסטע אין ישראל?
וואָהרליך נור דיר אונד דיינעס
גאָנצען פֿאַטערליכען הויזע!
(כא) שאיל ערווידערטע אונד
שפראַך: בין איך ניכט איין
בנימיניטער? אויס איינעס דער
קליינסטען שטעממע ישראל'ס?
זעלבסט מיינע פֿאַמיליע איזט
דיא יינגסטע אונטער אללען
פֿאַמיליען דעס שטאַמעס
בנימין; צו וועלכעס ענדע אל-
זאָ זאָגסט דוא מיר דיעועס?
(כב) שמואל נאָהם היערויף
דען שאול אונד זיינען בורשען,
פֿיהרטע זיא אין דען שפיוזע-
זאָאל, אונד וויעז איהנען אָן,
איינען פֿלאַטץ אָבען אָן, בייא
דען געלאָרענען געסטען, וועל-

כע אונגעפֿעהר אויס דרייסיג מאָן בעשטאָנדען. (כג) זאָדאָן שפראַך שמואל צום קאָכע, גיב
הער דען אַנטהייל, דען איך דיר געגעבען, אונד וואָפֿאַן איך דיר געזאָגט האָבע: כע-
האַל-

ר ש י

(כ) ולמי כל חמדת ישראל. כאן באַרמוז לו דבר המלוכה: (כב) בראש הקרואים. במקום מסיבת
הגדולים כי בדרך מסיבתן היה ניכר איזה מקום מיסב הגדול: (כג) אשר אמרתי אליך. לפי
שידע

ב א ו ר

ויפגוש, ונגש ופגש ופגע קרובי ההוראות המה. (יט) וכל אשר בלבבך, יתכן כי לבשאלו הי'
מתחמץ בעבור ממשלת הפלשתים על ישראל, ובמעמקי לבו התאוו להושיע לעמו אם יעמוד
בראש כנאותיהם, וע"ז רמז שמואל פה, ולא הי' לריך ביאור כי ברמז מעט הבין אותו שאלו.
(כב) לשכחה, לשכה הוא קדר גדול ובפרט אם הוא מיועד לדבר קדוש כמו אלל ב"ה המק ופה
לאכילת

עמך: (כד) וירם הטבח את השוק
 והעליה וישם לפני שאול ויאמר
 הנה הנשאר שים לפניך אכל
 כי למועד שמור לך לאמר העם
 קראתי ויאכל שאול עם שמואל
 ביום ההוא: (כה) וירדו מהבמה
 העיר וידבר עם שאול על הגג:
 (כו) וישכימו ויהי בעלות השחר
 ויקרא שמואל אר שאול הגג
 לאמר קומה ואשלחך ויקם
 שאול ויצאו שניהם הוא ושמואל
 החוצה: (כז) המה יורדים בקצה

האלטע איהן ביא דיר. (כד) דא
 בראַטע דער קאך דיא קיילע
 זאמט דעם, וואס זיך דארויף
 בעפאנד, אונד זעטטע עס
 דעם שאול פאר. שמואל
 שפראך: היער איזט דאז צו
 ריקבעהאלטענע, לעגע עס
 דיר פאר אונד אים, דען אויף
 דיעזען צייטפונקט איזט עס פיר
 דיך אויפגעהאבען, ווייל עס
 היעס: איך האבע דאז פאלק
 היהער בערופן. שאול שפיוע
 טע אלזא דאמאלס מיט שמואל.
 (כה) זיא גינגען פאן דער אנהע
 הע צור שטאדט הינאב, אונד
 ער — שמואל — שפראך מיט
 שאול אויף דעם דאָע. (כו) זיא
 שטאנדען פריה אויף. אלס
 דער מאַרגען אַנבראך, דא
 בערעף שמואל דען שאול אויף

הגגה קרי העיר
 דא דאך, אונד זאגטע: מאַע דיך אויף! איך ווילל דיך בעגלייטען. שאול מאַעטע זיך
 אויף, אונד זיא גינגען ביידע, ער אונד שמואל אינו פרייע הינוים. (כז) וויאזיא אן דאז
 ענדע

ר ש י

שדע שמואל שיבא שאול לזה לתת לו מנה יפה ללרבו: (כד) את השוק והעליה. את השוק
 והירך שעליה: הנה הנשאר. מן המנות של הקרואים והולב לבד ללרכך: שים לפניך אכל.
 בפרק אחרון דזבחים קיימא לן חזה ושוק בנמה גדולה ואין חזה ושוק בנמה קטנה לפיכך הותר
 לאכול לשאול: כי למועד שמור. כי למועד האכילה היה השוק הזה שמור ללרכך: לאמר העם
 קראתי. אמירתי היתה לטבח העם קראתי לסעוד' ויודע אני מספרם והזהר בזכותם ונתתי
 לו המנות למספרם וזו שמורה ללרכך: (כה) וידבר עם שאול על הגג. מוכיחו ומלמדו ליראה
 את

ב א ו ר

לאכילת הזבח. (כד) וירם, לשון מתנה, כמו תרומה. והעליה, ה"א במקום אשר המלך,
 כמו ההלכות אתו (יהושע י' כ"ד) וכן לאחונות האובדות לך היום (לעיל כ'), ופליגי חז"ל
 באין מעמידין, ר"י אמר שהי' האלי' ור"א אמר שהי' החזה, וי"ת וירביה, סובר ברשב"ג שאמר
 ושפי ופי' רש"י כף הירך. ויאמר, שמואל לשאול. שמור לך, אכל הטבח. לאמר העם קראתי,
 כאשר אמרתי העם קראתי (הרד"ק), וקרוב לדבריו פי' רש"י, אולם לפ"ז הי' ראוי לבוא שמור
 לך במפסיק ולא במרבה, ונראה שדעת מניח הטעמים הוא בפירוש הרלב"ג שאמר ויחד שמואל
 מנה יפה לשאול להורות על המלכות וכו' ואמר לו שהנשאר שלא יוכל לאכול שים לפניו למען
 יאכל אותו נערו אחר זה או לשאר קרואים, כי לזמן הזה בשנה האחרת תגיע למלכות שתמלוך
 על ישראל ותאמר העם קראתי עב"ל, ויאות לפ"ז סבור לאמר להעם קראתי. ונחנו תרגמוהו
 כפי שאר המפרשים כי כל יוכלנו ללמנאם כל זה בלשון קלר. (כה) וידבר, בלתי זכר מה דיבר
 עמו, ומסתמא מדבר המלכה ואיך יתנהג. (כו) ויקרא שמואל, מדרכ הלגיעות שלא הלך
 שאול אל שמואל עד אשר קרא לו. ואשלחך, ואלך עמך מרחק מה.
 ויעבר

שמואל א ט י

העיר וישמואל אמר אל-שואל
אמר לנער ויעבר לפנינו ויעבר
ואתה עמד כיום ואשמיעך את-
דבר אלהים:

חרגום אשכנזי כה

ענדע דער שטארט הינונטער
קאמען, שפראך שמואל צו
שואל: זאגע דעם בורשען, דאס
ער אונז פֿאַראַן געהע! (דיעזער
גינג פֿאַרויס). דוא אַבער
שטעהע נון שטילל, דאמיט
איך דיר דען אויפֿטראַג גאָט=
טעם פֿערקינדע.

י (א) שמואל נאָהם דען אָהל=
קרוג, גאָס דאָפֿאַן אויף
דעססען הויפט, קיסטע איהן
אונד שפראַך: זיעהע, דער
עוויגע זאַלכט דוך היער=
מיט איבער זיין ערבפֿאַלק
צום פֿירשטען! (ג) אויף דיי=
נער הייטיגען אַברייזע פֿאַן מיר
פֿריפֿעסט דוא צווייא מענגער
ביים גראַבע רחל'ס אים בע=
צירקע

י (א) ויקח שמואל את-פך השמן
ויצק על-ראשו וישקהו
ויאמר הלווא כי-משחה יהוה
על-נחלתו לנגיד: (ג) בלכתך
היום מעמדי ומצאת שני אנשים
עם-קבורת רחל בגבול בנימן
בצלצה

ר ש י

את הקב"ה: (כו) ויעבור לפניו. וילך ברחוק ממנו ולא ישמע דבריו: ויעבור. הנער לפניהם
ולשואל אמר ואתה עמוד עמדי:
י (ב) עם קבורת רחל בגבול בנימין. והלא קבורת רחל בגבול יהודה בבית לחם אלא עכשו
הם בקבורת רחל וכשתפגע בהם תמלאם בגבול בנימן כללכך כך שנויה בתוספתא כללכ
כל

ב א ו ר

(כו) ויעבר, מאמר מוסגר, כי אז"כ נמר שמואל דבריו לשואל. כיום, נעת הזאת.
י (א) את פך השמן, פך הידוע אשר ממנו נמשחו וכל הכהנים הגדולים (א). הלווא,
כמו הנה, וכמה פעמים נא במלכים הלא ובדברי הימים במקומו הנה, וכן
בהעתקה אומרונית. (ב) עם קבורת רחל, קבורת רחל אשת יעקב אבינו היתה בדרך אסרת
היא בית לחם יהודה מתחת לירושלים הנגבה. ויקח איד אמר בגבול בנימין הלא היתה נחלת
יהודה רחוקה מגבול בנימין? והנה ע"ז תרלו חז"ל בתוספתא מה שתרכו, אבל שנית קשה מה
שלא העיר עליו אחד ממפראי המקרא, והוא איד וזהו שמואל ללכת בראשונה מהר אכרים
או מהרמה אשר היא משפון לירושלים לבית לחם הנגבה, ואז"כ לאילון תבור (אם הוא אלל
הר תבור כאשר העיד עליו בעל מחקרי ארץ) אשר הי' למעלה בגבול זבולן קרוב לים כנרת,
ואז"כ לבית אל, ואם תפתור איתו בית אלקים והוא גבעת הארון, איד וזהו אז"כ ללכת
אז"כ גבעת האלהים, אשר היא למטה בגבול בנימין קרוב לירושלים? מה רצה שמואל בנסיעו'
שאל בדרך מרוכס נחש למטה ולמעלה ולמטה? לכן איתנו מוכרחים לאמר שקבורת רחל הנאמר
פה אינו הולך על רחל אשת יעקב אבינו, רק על רחל אחרת הודעת אז בימיו וקבורתה
היתה בגבול בנימין, ואלון תבור לא הי' בקרבת הר תבור (ולעווזאָהן לא דן יפה, וגעזעניזם
היטיב ממנו שאמר) שהיתה ג"כ בגבול בנימין, ובית אל היתה בקרבת עיר גבעה, והלך שאל
בדרך

ה ג ה ו ח

(ח) ויתכן כי כבר הכין לו שמואל פך שמן כאשר אמר לו ה' ומשחתו לנגיד על ישראל (לעיל ט' ט"ז).

בְּצִלְצַח וְאָמְרוּ יְלִיקָה נִמְצְאוּ
הָאֲתָנוֹת אֲשֶׁר הִרְכַּת לְבַקֵּשׁ
וְהִנֵּה נִמְשׂ אֲבִיקָה אֶת־דְּבָרֵי
הָאֲתָנוֹת וְדָאָג לָכֶם לֵאמֹר מָה
אֶעֱשֶׂה לְבָנָי: (ג) וְהִלַּפְתָּ מִשֵּׁם
וְהִלָּאָה וּבָאת עַד־אֲלוֹן תְּבוֹר
וּמִצְאֹקָה שֵׁם שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֲלֵים
אֶרֶץ־הָאֱלֹהִים בֵּית־אֵל אֶחָד
נִשְׂא וְשְׁלֹשָׁה גְדִיִּים וְאֶחָד נִשְׂא
שְׁלֹשֶׁת כִּכְרוֹת לֶחֶם וְאֶחָד נִשְׂא
גְבִל־יִין: (ד) וּשְׂאֲרוּ לָךְ לְשָׁלוֹם
וְנָתַנּוּ לָךְ שְׁתֵּי־לֶחֶם וּלְקַחְתָּ
מִיָּדָם: (ה) אַחֲרַיִן תְּבוֹא גִבְעַת
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־שֵׁם נְצִבֵי פְלִשְׁתִּים
וְיִהְיֶה כְּבָאָךְ שֵׁם הָעִיר וּפְגַעְתָּ חֶבְלִי

צירקע בנימין'ם בי"א צלצח,
וועלבע צו דיר זאגען ווערדען:
דיא עזעלינגען, וועלבע דוא
צו זיכען אויסגעגאנגען, זינד
שאָן געפונדען וואָרדען; דיין
פֿאַטער האָט אויך דיא עזעלינג
גען אויסער אַכט געלאַסען,
אונד אזט נור בלאָס וועגען
איינערער בעזאָרגט; ער זאָגט
נעהמליך: וואָס זאָלל איך
מיינעם זאָהנעם ווע-
גען טהון? (ג) פֿאָן דאָרט
ציעהסט דוא ווייטער, אונד
קעמסט נאָך אלוֹן תְּבוֹר, דא-
זעלבסט בעגענגען דיר דרייא
מענגער, וועלבע נאָך גבעת
אלהים ריזען, אום נאָך בית
אל צו קאַממען; איינער טרעגט
דרייא יונגע ציעגענבעקען,
איינער טרעגט דרייא לאַיבע
בראָד, אונד איינער טרעגט
איינען קרוג מיט וויין. (ד) זיא
ווערדען זיך נאָך דיינעם בעפֿיני-
דען ערקונדיגען, אונד דיר
צווייא בראָדע געבען, וועלבע

דוא פֿאָן איהנען אָנגעהמען זאָללסט. (ה) הערנאָך קעמסט דוא נאָך גבעת האלהים, וואָ
איינע בעזאָטצונג דער פלשתים ליעגט. זאָכאלד דוא אין דיא שטאָרט קעמסט, שטאַסעסט
דוא

ר ש י

לל לזח של הקב"ה שהוא לח ואדום והיא ירושלים: ודאג לכס. ירא עליכם כל לשון דאגה לשון
יראה דושטי"ר בלע"ז: (ג) אלוֹן תְּבוֹר. מיזור תְּבוֹר: (ה) גבעת האלהים. גבעת קרית
יערים אשר עכשיו ארון האלהים שם: נליכי פלשתים: סרדיוטות שמינו על ישראל שהיו רודין
בהם ומושיבים נליכים בערי ישראל: חבל גביאים. ת"י סיעת ספריא, חבל סיעת וכן חבלי
שאל

ב א ו ר

בדרך ישר, והממאן לפתור קנרת רחל על רחל אקרת יכול לאחו ברעת חז"ל, ואולם גם
הרד"ק נוטה מדרש חז"ל עיי"ש. נמש. כת"י שבק. (ג) אל האלהים, חסר מלת גבעת,
והשיעור אל גבעת האלהים, ומגשו אלה באלה באלון תְּבוֹר ומשם הלכו יחדו הגבעה. (ה) גבעת
האלהים, בגבעה ה' הארון, ולכן שמו הפלשתים שם נליכים, יען שם נאספו ישראל לעבודה.
נציבי, שם לשרי לבא עם מליהם המונחים במקום מה לרדות ביושנו ולשמור הפלך ממרד
ופרץ, ונקראים נליכים מן נלכ. חבל גביאים, ת"י סיעת ספריא, לומר שלא היו נביאים
מש מגידי עתידות בדבר ה' רק מליכים ומאורכים להודות ולהלל לה', כמו ידותן והימן
וכדומה

נבאים ירדים מהבמה ולפניהם
 נבל ותף וחליל וכנור והמה
 מתנבאים: (ו) וצלה עליה רות
 יהוה והתנבית עמם ונהפכת
 לאיש אחר: (ז) והיה כי תכאנה
 האתות האלה לך עשה לה אשר
 תמצא ידה כי האלהים עמך:
 (ח) וירדת לפני הגלגל והנה אנכי
 ירד אליה להעלות עלות קזבח
 זבחי שקמים שבעת ימים תוחל
 עד-בואי אליה והודעתי לה את
 אשר תעשה: (ט) והיה כהפנתו
 שכמו ללכת מעם שמואל
 ויהפך-לו אלהים לב אחר ויבאו

דוא אוף איין קאהר בעגיי:
 סטערטער זענגער, וועלכע
 פאן דער אנהעהע העראב
 קאממען, דיא איינע לייער,
 איין טאמבורין, איינע פלאטע
 אונד איינע הארפע פאר זיך
 האבען, אונד אין ענטציקונג
 געראטען. (ו) דא פעהרט אויף
 דיך איין גייסט דעס עוויגען,
 דאס דוא מיט איהנען בעגיי:
 סטערט, אונד אין איינען אנט-
 דערן מענשען פערוואנדעלט
 ווירסט. (ז) ווען נון אללע דיע-
 זע צייכען דיר איינטרעפען
 ווערדען, דאן אונטערניס דאן
 יעניגע, וואס דייע מאכט ער-
 היישט, דען נאטט איזט דאן
 מיט דיר. (ח) דוא ציעהסט
 פאר מיר נאך גלגל הינאב; איך
 ווערדע דיר הינונטער פאל-
 גען, אום גאנצאפפער דאר-
 צוברינגען, אונד פריידענא-
 פער צו שלאכטען. זיעכען

חכאנה קרי כל

טאגע מוסט דוא ווארטען, ביז איך צו דיר קאממע, אונד דיר בעקאנט מאכע, וואס דוא צו
 טהון האסט. (ט) אלס ער ווינען ריקקען ווענדעטע, אום פאן שמואל וועגצוגעהען, דא פער-
 וואנדעלטע איהם נאטט דאן הערץ אין איין אנדערעס, אונד עס טראפען אן דיעזעס טאגע
 אללע

ר ש י

שאל סבוני (שמואל ב' כ"ב ו') מערית רשיעי' אקפוני: מהזמה. ת"י מצית אסתרוא: (ז) כי
 תבאנה האותות האלה לך. ותדע כי דברי אמת וכשם שבאו לך אותות הללו כך יתקיים דבר
 המלוכה: עשה לך אשר תמצא ידך. אתקין לך מאני מלכותא והכן לך תכסימי המלוכה כמו
 שחבל: (ח) וירדת לפני הגלגל. ולאחר שתמלוך תרד הגלגל לפני קודם שארד אני: והנה
 אנכי ירד אליך. לסוף שבעת ימים שתרד אתה: תומל. תמתין: (ט) לב אחר. רוח גבורת
 מלכות

ב א ו ר

וכדומה, וכדאי יב"ע לסמוך עליו, כי מי יעז להניע ראשו נגד האיש הגדול בענקים? אשר
 נכר העידו עליו משמים. (ו) וצלה, ותעבור. (ז) אשר תמצא ירך, כל מה שתרצה, ואמר
 וד"ק שנוכל לומר שרמז בזה על מלחמת נחש העמוני, וי"ת ואתקון לך מאני מלכותי. (ח) וירדה,
 נראה כי הליכתו זאת לגלגל והליכתו שם בפרשה י"ג היו שתי הליכות, וכמו שנכטוה שאל
 נראשונה להמתין על שמואל ז' ימים, כן נכטוה גם בשניה, וסרו בזה כל הקושיות. (ט) לב
 אחד, רוח גבורת המלכות, כי אינו דומה איש פרטי המשיג רק על עניני ביתו, לנגיד על
 עס

תרגום אשכנזי

אללע דיוע צייכען איין. (י) אלס
זיא איין גבעה אנלאנגטען, אונד
איין קאהר בעגייסטערטער
זעננער איהם ענטגעגען צאג,
דא בעלעכטע איהן איין גייסט
גאטטעס, אונד ער וואורדע
אונטער איהנען בעגייסטערט.
(יא) אללע, דיא איהן פאן
פריהער קאנטען, אונד איהן
יעצט אונטער בעגייסטער-
טען בעגייסטערט שפרעכען
הערטען, זאגטע איינער צום
אנדערן: וואס איזט דעם זאך?
נע דעם קיש געשעהען? איזט
אויך שאול אונטער דען דיכ-
טערן? (יב) ווארויף איינער
פאן דארט לויט פראגטע: ווער
וואר דען דער פאטר (דער זעה-
רע) פאן דיע זען? דא-
הער עס צום שפריכווארטע
וואורדע: איזט אויך
שאול אונטער דען
פראפעטען? (יג) אלס זיי
נע בעגייסטערונג פאן איהם
וויך, גינגער אויף דיא אנהע-
הע. (יד) דער אנקעל שאול'ס
פראגטע איהן אונד זיינען בור-
שען: ווא זיך איהר הינגענאג-
גען? ער אנטווארטעטע: דיא
עזעלינגען צו זוכען: אלס וויר

שמואל א י

כל־הא־תּוֹת הא־לֶה בַּיּוֹם הַהוּא׃
(י) וַיָּבֹאוּ שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה הַכֵּל-
בָּבָאִים לְקִרְאָתוֹ וְהִצִּילָה עֲדוֹ
רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכָם׃
(יא) וַיְהִי כָל־יּוֹדְעוֹ מֵאֲתָמוֹר
שֶׁלֹּשׁ וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה עִם־נְבִיאִים
נִבְּא וַיֹּאמֶר הָעַם אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
מִה־זֶה הִיָּה לְבֶן־קִישׁ הַגַּם שָׂאוֹל
בְּנְבִיאִים׃ (יב) וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם
וַיֹּאמֶר וּמִי אֲבִיהֶם עַד־כֵּן הִיָּתָה
לְמִשַׁל הַגַּם שָׂאוֹר בְּנְבִיאִים׃
(יג) וַיְכַל מִהִתְנַבְּוֹת וַיָּבֹא הַבָּמָה׃
(יד) וַיֹּאמֶר דָּוִד שָׂאוֹל אֵלָיו וְאֶל־
גֵּעְרוֹ אֵן הִלַּכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ
אֶת־הָאֲתָנוֹת וּנְרָאָה כִּי־אֵין
וּנְבֹא אֶל־שְׁמוּאֵל׃ (טו) וַיֹּאמֶר
דָּוִד שָׂאוֹל הַגִּידָה־נָא לִּי מִה־
אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל׃ (טז) וַיֹּאמֶר

שאול

זאָהען, דאָס זיא נירגענד וואָרען, דאָ גינגען וויר צו שמואל. (טו) דער אנקעל שאול'ס ענט-
געגענטע: ער צעהלע מיר דאָך, וואָס האָט אייך שמואל געזאָגט? (טז) שאול ערוועדער-

טע

ר ש י

מלכות: (יב) ומי אביהם. מה תימה לך בדבר מי אביהם של נביאים וכי נבואה ירושה היא:
ואת

ב א ו ר

עס רב הגודר גדר ועומד במרץ ומתחזק; ללכת ליטע עמו. (י) ויחנבא, לא חש להזכיר
בפרטות רק הסינוי הנעשה בשאול עלמו, ורלה להזכיר המשל הגם שאול בנביאים. (יב) ומי
אביהם, ת"י ומאן רבהון, ויש מפרשים כמשמעו מי אביהם, הלא גם אביהם לא ה"י נביא,
ומה זה אתם מתפללים על בן קיש? (מדברי הרד"ק). (יד) אן הלכתם, האתונות נכר ומלאו
ול

שמואל א י

שָׂאוּל אֶל-דָּוִד הַגִּיד לָנוּ
כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת וְאֶת-דָּבָר
הַמְּלוּכָה לֹא-הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר
שְׂמוּאֵל: (יז) וַיִּצַּעַק שְׂמוּאֵל אֶת-
הָעָם אֶל-יְהוָה הַמְצַפֶּה:
(יח) וַיֹּאמֶר אֶרְבִּי יִשְׂרָאֵל כֹּה-
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
הָעֲלִיתִי אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וְאֲצִיֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד
כָּל-הַמְּמַלְכוֹת הַקְּהָצִים אֶתְכֶם:
(יט) וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת-
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם
מִכָּל-רָעוֹתֵיכֶם וּצְרַתֵיכֶם
וְהִתְאַמְרוּ לוֹ כִּי-מֶלֶךְ תִּשִׁים עָלֵינוּ
וְעַתָּה הִרְתִּי צְבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
לְשִׁבְטֵיכֶם וּלְאֶלְפֵיכֶם: (כ) וַיִּקְרַב
שְׂמוּאֵל אֶת כָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּלְכַּד שֶׁבֶט בְּנֵימִן: (כא) וַיִּקְרַב
אֶת-שֶׁבֶט בְּנֵימִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ

למשחותיו קרי ותלכד

תרגום אשכנזי כז

טע ויינעם אַנקעל: ער האָט
אונז מיט געוויסהייט אַנגע-
צייגט, דאַס דיא עזעלינען
געפֿונדען וואָרדען, וואָס אַבער
דיא רעגערונג בעמראָף, האָט
ער איהם ניכט מיטגעטהיילט,
וואָס איהם שמואל דאַריבער
געוואָנט האָט. (יז) שמואל ליעם
דאַפֿאַלק נאָך מצפה צוואַמ-
מען רופֿען, (יח) אונד רעדע-
טע דיא קינדער ישראֿל'ס פֿאַל-
גענדער וויזעאַן: זאָ שפּריכט
דער עוויגע, דער גאָטט
ישראֿל'ס: איך האָבע ישראֿל
אויס מצרים הערויפֿגעבראַכט
אונד אייך פֿאַן דער געוואַלט
דער מצרים אונד פֿאַן דער גע-
וואַלט אַללער קעניגרייכע, דיא
איך דריקטען, בעפֿרייעט;
(יט) איהר אַבער צייגט הייטע
איינע גערינגשעטצונג געגען
איערן גאָטט, דער אייך אויס
אַללען איערן נאָטהען אינד
דראַנגוואַלען געהאַלפֿען האָט,
אונד שפּרעכט פֿאַר איהם:
דוא מוסט איינען קאָ-
ניג איבער אונז זעט-
צען! דאָהער שטעללעט
אייך יעטצט פֿאַר דעם עוויגען
נאָך איערן שטעממען אונד
טויענדען. (כ) שמואל ליעם

אַללע שטעממע ישראל'ס הינצוטרעטען, אונד דער שטאַם בנימין וואורדע (דורך דז' לטז)
פֿאַרגעצאָגען. (כא) ער ליעס דאַן דען שטאַם בנימין'ס נאָך ויינען פֿאַמעליען הינצוטרע-
טען

ר ש"י

(טו) ואת דבר המלוכה לא הגיד. דרך לניעות היתה זו:

ב א ו ר

ולא שאל עליהן, רק דאג לשאול ולנערו. (יז) ויצעק, אספס ע"י הכרה. אל ה', יען ששאל
שם בא"ות, וקרוב לומר שהביאו שם הארון בעבור בחירת המלך. (מדברי הרד"ק). ולפירוש
רש"י לקמן ה"י פה הגורל, וגם הוא נעשה לפני הארון, והגורל עלמו הוא קול ה'. (יט) ותאמרו
לו, וי"ת קדמוהו, ואפשר ששאל אותם פה עו"ה לפני הארון האם יחדלו מלשאול להם מלך
ויאמרו

תרגום אשכנזי

טען; דא ווארדע דיא פאמיע-
ליע מטרי פארגעצאגען; ענד-
ליך ווארדע שאול, זאָהן דעם
קיש פארגעצאגען. מאן זוכטע
איהן, ער ווארדע אבער ניכט
געפונדען. (כג) מאן פראגטע
פערנער ביים עוויגען, אָב נאָך
יעמאנד היעהער געקאממען,
דא גאב דער עוויגע דען בע-
שייד: היער אונטער דעם גע-
פעקע איזט ער פערשטעקט.
(כג) מאן ליעף הין, האלטע
איהן פאן דארט; ער שטעלל-
טע זיך אונטער דאן פאלק,
אונד ראנטע פאן דער שול-
טער אן איבער אללעם פאלק
הינים. (כד) דא שפראך שמואל
צום גאנצען פאלקע: האבט
איהר דעניעניגען געזעהען, דען
דער עוויגע געזעהלט האט?
איזט דאך זיינעם גלייכען אונ-

ש מ ו א ל א י

וּתְלַכְד מִשְׁפַּחַת הַמְּטְרֵי וַיִּלְכְד
שָׂאוֹל בֶּן-קִישׁ וַיִּבְקֶשְׁהוּ וְלֹא
נִמְצָא: (כג) וַיִּשְׂאֲלוּ-עוֹד בִּיהוָה
הַבָּא עוֹד הֲלֵם אִישׁ * וַיֹּאמֶר יְהוָה
הַיְגָה הוּא נִחְבֵּא אֶל-הַכֹּלִים:
(כג) וַיִּרְצוּ וַיִּקְחֵהוּ מִשָּׁם וַיְתִיצֵב
בְּתוֹךְ הָעַם וַיִּגְבֶּה מִכָּל-הָעַם
מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה: (כד) וַיֹּאמֶר
שְׂמוּאֵל אֶל-כָּל-הָעַם הֲרֵאִיתֶם
אֲשֶׁר בָּחַר-בּוֹ יְהוָה כִּי אֵין כָּמֹהוּ
בְּכָל-הָעַם וַיִּרְעוּ כָל-הָעַם וַיֹּאמְרוּ
יְהִי הַמֶּלֶךְ: (כה) וַיִּדְבֹר שְׂמוּאֵל
אֶל-הָעַם אֶת מִשְׁפַּט הַמַּדְכָּה

פסקא בא"ס. ר' דגושה ויכתב

טער דעם גאנצען פאלקע ניכט! דא יויכצטע דאן פאלק אונד שריע: עם לעבע
דער קעניג! (כה) שמואל טרוג דעם פאלקע דיא גרונדזעטצע דער רעגיערונג פאר,
שריעב

ר ש י

(כא) וילכד שאל. אע"ם שלא היה שם נפל הגורל עליו שהיו בתוכן שמש באיגרות ונתונין
בקופס' והכני' מכניס ידו ונוטל איגרת אחת: (כב) נחבא אל הכלים. בבית שנתנו שם הנאין
כליהן שהיה בורח מן הגדול'. ומדרש אגדה ר' תנחומא אל הכלים באורים ותומים אמר שמה
איני ראוי לגדולה עד שיאילו באורים ותומים ושאלו ועלה בידו:

אשר

ב א ו ר

ויאמרו לא, כי נחוש המלוכה נאמר ותאמרו לו לא כי מלך וגו'. (כא) וילכד שאול, מקרא
קצר כי קודם לכן הקריב בוודאי משפחת המטרי לגברים ואז נלכד שאול (הרד"ק), ואם יקשה
האיך נלכד שאול הלא לא הי' פה? ואמר רש"י שהיו מתבין שמותם באגרות ונותנין בקופסא,
ונוכל לומר שכולם באו ממש לפני הארון כמו אלל עכן בן זבדי, ומה שאמר פה וילכד שאול
הוא כלל, ואח"כ פורט שאילו האם בא עוד איש הנה שיעמוד לפני הארון, ויקחו את שאול
וילכד מן הארון. (כב) נחבא אל הכלים, צין כלי העם הבאים שם, שהי' בורח מן השררה.
(כד) הראיתם, אמר הרד"ק שהרי"ש בדגש שלא כמנהג, ויקשה עוד שצא דגש אחר ה"א התמיה,
וב"ו אמר בתל"ע שאם תבא אחר ה"א התמיה או השאלה אחת מאותיות השימוש בכל"ס תבא
אחריה דגש כמו הנמתיים; אבל מה יעשה פה וגם הַיְבָחִים ומנחה הנשחט לוי במדבר (עמוס
ה' ב"ה), לכן הדין עם געזעניזם שאמר אם תבא אות שאוית אחרי ה"א התמיה או השאלה
או תבא האות ההיא בדגש, דוק ותמנא. (כה) את משפט המלוכה, איני נוגע בדין ודח
לכל

וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיִּנַּח לִפְנֵי יְהוָה
 וַיִּשְׁלַח שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעַם אִישׁ
 לְבֵיתוֹ: (כו) וְגַם־שְׂאוֹל הֵלֵךְ לְבֵיתוֹ
 וּבָעֲתָה וַיֵּלְכוּ עִמּוֹ הַחִיל אֲשֶׁר־
 נָגַע אֱלֹהִים בְּלִבָּם: (כז) וּבְנֵי
 בְּלֵיעַר אָמְרוּ מַה־יִּשְׁעֵנוּ זֶה
 וַיְבֹזְהוּ וּלֹא־הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה
 וַיְהִי כַמְחָרִישׁ:

שרועב זיא אין איינעם בוכע
 אויף, אונד לענטע זיא פֿאַר
 דען עוויגען ניעדער; היערויף
 ענטליעם שמואל דאָ גאַנצע
 פֿאַלק, יעדען נאָך זיינער היי־
 מאַטה. (כו) אויך שױל גינג
 נאָך הויזע נאָך גבעה, אונד עס
 גינגען מיט איהם בראַפֿע ליי־
 טע, דענען דער אויסשפרוך
 גאַטטעס נאָהע גינג. (כז) דאָ
 ניעדערטרעכטיגע געזינדעל
 אַכער שפראַך: וואָס קאַנדיע־
 זער אונזיטצען? זיא פֿעראַכ־
 טעטען איהן, אונד בראַכטען
 איהם קיין געשענק. ער טהאַט,
 אַלס מערקטע ער עס ניכט.
 יא (א) נחש, דער עמוניטע,
 צאָג הינויף, אונד בע־
 לאַגערטע יביש גלעד. דאָ
 שפראַכען אַללע איינוואָהנער
 פֿאַן יביש צו נחש: שליעסע מיט
 אונז איינען פֿערטראַג, וויר
 וואַללען דיר דיענען! (ב) דער
 עמוניטע נחש אַנטוואַרטעטע
 איהנען: אינטער פֿאַלגענדעם
 בעדינגניססע ווילל איך מיט
 אייך איינען פֿערטראַג שליעסען: ווען איהר אייך נעהמליך יעדער דאָ רעכטע אויגע אויס־
 שטעכען לאַססעט, דאָמיט איך דאָדורך איבער גאַנץ ישראָל שפראַך פֿערברייטע. (ג) היע־
 רויף אַנטוואַרטעטן דיא פֿאַרנעהמסטען פֿאַן יביש: לאַס פֿאַן אונז זיעכען טאַגע אַכ,
 דען

יא (א) ויעל נחש העמוני ויחן על־
 יביש גלעד ויאמרו כל־
 אנשי יביש אר־נחש כרת־לנו
 ברית ונעבדך: (ב) ויאמר אלהם
 נחש העמוני בזאת אכרות לכם
 בנקוד לכם כל־עין ימין ושמתיה
 חרפה על־כל־ישראֵל: (ג) ויאמרו
 אליו זקני יביש הרף לנו שבעת
 ימים

ר ש י

(כו) אשר נגע אלהים. גברין דחלין טטאה דאמיהב דחלא מן קדם ה' בלנהון:
 יא (א) כל עין ימין. כמשמעו. ומ"א הביאו לי ספר תורתכם שנתנה מימין ואשרפה על
 שכתוב בו לא יבא עמוני ומואבי וגומר (דברים כ"ג): חרפה. גידוף:

ב א ו ר

לכל ריב ולכל נגע, רק חובות המלך נגד העם וגם להיפוך, וכחב שמואל זאת לפני המלך
 והעם, והניח המשפט באו"מ לכבדו ולשמרו. (כו) החיל, ישרי לבב, יקרי רוח, וההיפוך
 בני בליעל. נגע אלהים בלבם, אשר נגע דבר אלהים, והוא הגורל בלבבם. (כו) מנחה,
 כי מנהג להביא מנחה למלך ציורם שהוקם למלך (הרד"ק), וכן נאמר בד"הי אכל יהושפט.
 כמחריש, עשה כאלו לא שמע דבריהם.
 יא (א) ברית, ברית השוואה לבלתי השחית אותנו. (ב) עין ימין, ימין איננו התאר של עין
 שלם, ראו לכוף עין ימינית, אולם הכוונה העין של כל ימיני. (מדברי הרד"ק).

יָמִים וְגִשְׁלַחְהוּ מַלְאָכִים בְּכָל
 גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְאִם-אֵין מוֹשִׁיעַ
 אֲתָנוּ וַיִּצְאָנוּ אֲרִיָּהּ: (ו) וַיָּבֹאוּ
 הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שְׂאוֹל וַיִּדְבְּרוּ
 הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאוּ כָר-
 הָעָם אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: (ה) וְהִנֵּה
 שְׂאוֹל בָּא אַחֲרֵי הַבְּקָר מִן-הַשָּׂדֶה
 וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל מַה-לָּעָם כִּי יִבְכוּ
 וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ אֶת-דְּבָרֵי אֲנָשֵׁי יִבְיָשׁ:
 (ו) וַתִּצְלַח רוּחַ-אֱלֹהִים עַל-שְׂאוֹל
 בְּשִׁמְעוֹ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר
 אַפּוֹ מְאֹד: (ז) וַיִּקַּח צֶמֶד בְּקָר
 וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּשְׁלַח בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל
 בְּיַד הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר אִינָנוּ
 יִצֵּא אַחֲרֵי שְׂאוֹל וְאַחַר שְׂמוּאֵל
 כִּהַיְעֲשֶׂה לְבַקְרוֹ וַיִּפֹּל פַּחַד-יְהוָה
 עַל-הָעָם וַיִּצְאוּ כָאִישׁ אַחָד:

דען וויר וואָללען אין אללע בע-
 צירקע ישראל'ס באַטהען זענע-
 דען: ווען קיינער אינז העלפען
 ווילל, דאָן ציעהען וויר צו דיר
 הינזיס. (ו) דיא באַטהען קא-
 מען נאָך גבעת שאול, טהייל-
 טען דיעזע בעגעבענהייט דעם
 פֿאַלקע מיט, אונד דאָ גאַנצע
 פֿאַלק וויינטע מיט לויטער
 שטיממע. (ה) וועהרענד דעם-
 טען קאם שאול פֿאַם פֿעלדע,
 גאַרדעם דאָ רינדפֿיעה פֿאַן
 דער וויידע געקאָממען. שאול
 שפראַך: וואָס איזט דעם פֿאַל-
 קע ווידערפֿאַהרען, דאָס עס
 וויינט? מאָן ערצעהלטע איהם
 דיא בעגעבענהייט מיט דען
 איינוואָהנערן פֿאַן יביש. (ו) דאָ
 פֿוהר איין גייסט גאַטטעם אין
 שאול, אַלס ער דיעזע בעגע-
 בענהייט ערפֿוהר, אונד ער
 ווארדע זעהר ענטריסטעט.
 (ז) ער גאָהם איין פֿאַאר רינ-
 דער, צערשניטט זיא, שיק-
 טע זיא דורך דיעזע באַטהען
 אין אללע בעצירקע ישראל'ס,
 מיט דען וואָרטען: ווער ניכט
 אונטער שאול'ס אונד שמוא'ס

ויפּקדם

כשמעו קרי

אַנפֿיהרונג אינז פֿעלד ציעהעט, זאָלל דעססען רינדפֿיעה אויך זאָ געשעהען! דאָ איבערפֿיעל
 דאָ פֿאַלק אינע פֿורכט פֿאַר דעם עוויגען, אונד זיא צאָגען איינמיטהיג צו פֿעלדע.

ער

ר ש י

(ה) אחרי הבקר. אחר זמן מועד ביאת הבקר מן השדה:

לבקרו

ב א ו ר

(ג) ויצאנו אליך, לעשות לנו כטוב בעיניך. ואם יקשה למה המתין נחש העמוני? אז נאמר
 כי נחש כל חפץ לערוך מלחמה לבלתי שפוך דם בני עמו, וחשב שכמו שעד עכשיו נטרדו השבטים
 זה מזה, כן גם עתה כל יתאספו ישראל להושיע אחיהם מעבר לירדן. (ה) אחרי הבקר, אחרי
 זמן ביאת הבקר הרועה בשדה, ואפשר שהי' מטייל בשדה להתייעץ עם אוהביו, וכן משמע בנד"ק.
 (ו) והצלח, ותעבור, ויונתן שתרגם ושרת, והוא כמו ותנח, תרגם לפי הכוונה.

כחם

ש מ ו א ל א י א

(ח) וַיִּפְקְדֵם בְּבִזְק וַיְהִי בְנֵי-
יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאִישׁ
יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אֶלֶף: (ט) וַיֹּאמְרוּ
לְמַלְאָכִים הַבָּאִים כֹּה תֹאמְרוּן
לְאִישׁ יְבִישׁ גִּלְעָד מִחַר הַהַיְיָ
לָכֶם הִשׁוּעָה בְּחֵם הַשָּׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ
הַמַּלְאָכִים וַיְגִידוּ לְאַנְשֵׁי יְבִישׁ
וַיִּשְׁמְחוּ: (י) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי יְבִישׁ
מִחַר נִצָּא אֵלֵיכֶם וְעַשִׂיתֶם לָנוּ
כְּכֹל-הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם: (יא) וַיְהִי
מִמַּחֲרַת וַיֵּשֶׁם שָׂאוּל אֶת-הָעַם
שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ--
הַמַּחֲנֶה בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקֶר וַיָּכּוּ
אֶת-עַמּוּן עַד-חֵם הַיּוֹם וַיְהִי
הַנְּשָׂאָרִים וַיִּפְצוּ וְלֹא נִשְׁאָרוּ-בָם
שְׁנַיִם יָחַד: (יב) וַיֹּאמֶר הָעַם אֶר-

שמואל

כחום קרי

תרגום אשכנזי כט

(ח) ער — שאול — מו=
סטערטע זיא צו בזק. דיא
קינדער ישראל'ס ווארען
דריימאהל הונדערט טויזענד,
אונד דיא מאנגשאפט יהודה'ס
דרייסיג טויזענד. (ט) היער
גאבען זיא דען אנגעקאמ-
מענען באטהען פאלגענדען
אויפטראג: דיעזעס ערקלא-
רעט דען איינוואהנערן פאן
יביש גלעד: מארגען זא-
באלד דיא זאננע גליהט — אס
מיטטאגע — זאלל אייך הילפע
ווערדען. דיא באטהען קאמען,
בעריכטעטען עס דען מעננערן
פאן יביש, אונד דיעזע פרייע-
טען זיך. (י) דיא מעננער פאן
יביש ערקלארטען זיך (געגען
נחז): מארגען ווערדען וויר
צו אייך הינויס קאמען, ווא
איהר דאן אונו ווערדעט בע-
האנדעלן קאננען, וויא עס
אייך געפעללט. (יא) מארגענס
דארף טהיילטע שאול דאן
פאלק אין דרייא הויפען, דיע
זע דראנגען אין דער צייט, בע-
פאר דער מארגען אנברייכט,

אין דאן לאגער, אונד שלוגען עמון בז מיטטאג; דיא איבריגען צערשטרייעטען זיך, זא
דאס ניכט צווייא ביזאממען בליעבען. (יב) דא שפראך דאן פאלק צו שמואל: ווער איזט

דער=

ר ש י

(ו) לבקרו, לנהמותיו: (ח) ויפקדם בבזק. רבותינו אמרו בשברי חרסים (סא"א), ל' אחר
בזק באכנים שנטל מכל אחד אבן ומנאס כמו ויפקדם בטלאים (שמואל א' ט"ו ד') שנטל מכל
אחד טלה ומנאס בהם כמו שהיו מוניס אותם בחזאי שקלים ותרגום נכרור אבן במרגמה (משלי
כ"ו ח') היך בזקא דכיסא בקלעא. ובילמדנו ויפקדם בטלאים כד אינון מסכינין באילין בזקייא
כד אינון עתירים באילין אימריא. לשון אחר בבזק שס מקום הנזכר בספר שופטים (א') וימלאו
את אדוני בזק בבזק:

ב א ו ר

(ט) כחם השמש, כמו כחם היום (בראשית י"ח א') והנוונה צעת להרים, כי אז השמש יותר חס.
(יא) ממחרת, לא כאשר האיר היום רק עוד בלילה, והעד כי אמר באשמרת הבקר, והוא
עת האחרון מהלילה, כי הלילה נחלק לג' משמרות. והיו הנשארים ויפצו, כמו והנשא
נפולו

תרגום אישכנזי

דעריעניגע, וועלכער זאגטע: שאול זאל איבער אונז רעניע- רען? געבעט דיא לייטע הער דאס וויר זיא אומבריינגען! (ג) אבער שאול זאגטע: קיין מענש דארף אן ריעזעס טאגע אומגעבראכט ווערן, דען היי- טע האט דער עוויגע אן ישראל איינעוועג פערליעהן. (ד) שמואל שפראך צום פאלקע: קאמ- מעט, לאססעט אונז נאך גלגל אויפברעכען, אונד דארט דאז קעניגטום אויפס נייע איינזעט- צען. (טו) דאז גאנצע פאלק גינג נאך גלגל, אונד זעטצען דארט פאר דעם עוויגען דען שאול אלס קעניג איין. זיא שלאכטע טען דאזעלכסט שלאכט- אונד פריידענאפפער פאר דעם עוויגען, וואכייא זא וואהל שאול אלס דיא אנגע- זעהענסטען ישראל'ס זעהר פערגניגט ווארען.

יב (ח) דאזעלכסט שפראך שמואל צו גאנץ ישראל: איך האבע גון איי- רער שטיממע, אין אללעם,

וואס איהר מיר געזאגט, געהער געגעבען; אונד איינען קעניג איבער אייך איינגע- זעטצט. (ג) גון זעהעט הער! דער קעניג וואנדעלט פאר אייך, איך בין בערייטס אלט

שמואל א יב

שמואל מי האמר שאול ימלך עלינו תנו האנשים ונמיתם: (יג) ויאמר שאול לא יומת איש ביום הזה כי היום עשה יהוה תשועה בישראל: (יד) ויאמר שמואל אל אר העם לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה: (טו) וילכו כל העם הגלגל וימלכו שם את שאול לפני יהוה בגלגל ויזכהו שם זבחים שלמים לפני יהוה וישמה שם שאול וכל אנשי ישראל עד מאד:

יב (ח) ויאמר שמואל אל כל ישראל הנה שמעתי בקדכם לכל אשר אמרתם לי ואמליך עליכם מלך: (ג) ועתה הנה המלך מתהלך לפניכם ואני

זקנתי

אונד איינען קעניג איבער אייך איינגע- זעטצט. (ג) גון זעהעט הער! דער קעניג וואנדעלט פאר אייך, איך בין בערייטס אלט אונד

ר ש י

יב) מיהאמר. בלשון זיוון שאול ימלך עלינו תנו אותם ונמיתם: ימלך עלינו. בתמיה: (יד) ויאמר שמואל וגו' ונחדש שם המלוכה. לפי שבראשנה היו עוררים על הדבר ועתה נחרלו כולם: יב (ב) ואני זקנתי ושבת. אמרו רבותינו זקנה קפלה עליו כדאיתא במסכת תענית: א

ב א ו ר

נסולו, וזה שאמר רי"ג וי"ו ויפילו יתירה. (יב) האמר, ה"א הידיעה במונן אשר, לכן נקשר עם זיווני. ימלך עלינו, בלשון תמיה, ויונתן תרגם לפי הכוונה לא כשר שאול למימלך עליו. (יד) ונחדש שם המלוכה, כי עתה גדל שמו בין כל שבטי ישראל ונתמעטו מתקוממו. יב (א) אמרתם לי, אפשר שישראל שאלו מאתו שישראל בגורל מי מבני ישראל ימלך עליהן, גם שיכתוב להם משפט המלוכה, לכן אשר לכל אשר אמרתם לי. (ב) ואני זקנתי

ושבת

זָקַנְתִּי וְשָׁבַתִּי וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֶתְכֶם
 וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיכֶם מִנְעָרִי
 עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: (ג) הִנְנִי עֵנּוּ בִּי
 נֶגְדַי יְהוָה וְנֶגְדַי מִשִּׁיחוּ אֶת-שׁוּרוֹ
 מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי
 וְאֶת-מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת-מִי רְצוֹתִי
 וּמִי־מִי קִקְחְתִּי כִפֹּר וְאַעֲלִים
 עֵינַי בּוֹ וְאַשִּׁיב לָכֶם: (ד) וַיֹּאמְרוּ
 לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא
 לְקַחְתָּ מִי־אִישׁ מְאוֹמָה:
 (ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בְּכֶם
 וְעַד מִשִּׁיחוּ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא
 מְצַאתֶם בְּיָדֵי מְאוֹמָה וַיֹּאמֶר עַד:

אונד גרוי אגעווארדען; מיינע זאָהנע בעפֿינדען זיך אונטער אייך, איך דער פֿאָן מיינער יוגענד אָן ביז אויף דיעוען טאָג מיך געגען אייך רעכט־שאַפֿען אויפֿפֿיהרטע. (ג) היער שטעהע איך! טרעטעט אין געגענווארט דעם עוויגען אונד אין געגענווארט זיינעם גע־זאלבטען, געגען מיך אויף, אונד בעצייגעט, וועססען אָכ־סען האַבע איך גענאָממען, פֿאָן וועם איינען עזעל וועגעט־נאָמען? ווען האַבע איך אום עטוואָס בעפֿארטהיילט? ווען בעדריקקעט? אָדער פֿאָן וועססען האַנד נאָהם איך איין לאַזעגעלד אָן? אום מיינע אוי־גען פֿאָר זיינעם אינרעכט־צו־צודריקקען? איך ווילל עס אייך צוריק ערשטאַטטען! (ד) זיאַ

ערווידערטען: דוא האַסט אונז ניכט בעפֿארטהיילט, פֿאָן ניעטאַנדעם האַנד עטוואָס אָנגענאָממען. (ה) ער שפראַך היערויף: זאָ זיאַ געגען אייך דער עוויגע, זאָ זיאַ זיין געזאָלבעטער הייטע צייגע, דאָס איהר דאָזיג־דעסטע ביאמיר ניכט געפֿונדען! מאָן שפראַך אַללגעמיין היערויף: ער מאַג ציי־גע

ר ש י

(ג) את שור מי לקחתי לעבודתי: וחמור מי לקחתי. כשהייתי הולך מעיר לעיר לשמוע אותם על עסקי כרכיהם הייתי הולך על החמור שלי והיה לי ליטול משלהם: את מי רציתי. כל לשון מרוכה הסמוך לעושק לשון עזוק ורלוץ הוא חומס דלים ורוץ: ואעלים עיני בו. כדי להעלים עיני מן המשפט בשביל קממון: ואשיב לכם. כל מה שתאמרו: (ה) ויאמר עד. בת קול יולאת ואומרת עד וזה אחד משלהם מקומות שהופיעה רוח הקודש בבית דין של מטה

ב א ו ר

ושבתי, לא מלאו שופט אחד שהוריש ממשלתו לבניו וזאת אמר שמואל להם, אני זקנתי ושנתי ולא רכיתי להוריש ממשלתי לבני, כי בני הנס אחכס כאחד ממכם, והוא לא התחמץ לבנו על כי מאסו בניו מלהיות שוכטים עליהם, רק שמאסו אותי, ועל ידי זה כל יקשה על סדר הדברים דבר. והנה חז"ל אמרו שכל ימיו של שמואל לא היו אלא נ"ב שנה, ואמר עליו הרד"ק אולי קבלה הוא בידם, כי מן הפסוקים לא ראינו זה. הההלכתי לפניכם, הלכתי בדרך הישר בעיניכם, וכמובן מפסוק שלאחריו. (ג) נגד ה', נגד הארון. רצוחי, מהכפולים. ואעלים, להעלים, כמו לא איש אל ויכז, והכוונה לא לקחתי כפר למען הלדיק בדין חמס. (ה) ויאמר עד, כל ישראל כאחד אמרו: עד! כלומר שה' וגם שאול יהי' עד שלא מלאו בידו מאומה

תרגום אשכנזי

גע ויזו! (ו) שמואל שפראך דאן צום פֿאלקע: עם איזט דער עוויגע, דער משה אונד אהרן בעשטעללט, דער אייערע פֿארפֿאהרען אויס דעם לאַנדע מצרים הערויפֿגעפֿיהרט האַט! (ז) שטעללעט אייך נון הער, איך ווילל מיט אייך פֿאַרדעם עוויגען אללער וואָהלטהאַטען וועגען רעכטען, דיא ער אייך אונד אייערן פֿאַטערן ערצייגט האַט. (ח) אלס דאָו הוויז יעקב'ס נאָך מצרים געקאָממען, דאָ שרוען אייערע פֿאַטער צום עוויגען, אונד דער עוויגע זאָנדטע משה אונד אהרן, וועלכע אייערע עלטערן אויס מצרים געפֿיהרט, אונד זיא היער אַנזעסינג געמאַכט האָבען. (ט) זיא פֿערגאַסען אָבער דען עוויגען, איהרען גאָטט, אונד ער גאַב זיא פֿרייז דער מאַכט סיסרא'ס דעם העערפֿיהרערס פֿאָן חצור, דער מאַכט דער פֿלשחים

אונד

שמואל א יב

(ו) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הָעֲלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ז) וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צְדָקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: (ח) כֹּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיְשִׁיבוּם בְּמִקְוֹם הַזֶּה: (ט) וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֶתְכֶם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חָצוֹר וּבִיד־

פלשחים

ר ש י

מטה כדאיתא במסכת מכות: (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן. להיות ננונים לשליחותו להוציא אבותיכם ממלרים: (ז) ואשפטה אתכם. אחרונת עמכם:

ירובעל

באור

מאומה. (ו) אשר עשה, אשר הקים, וכן ויעש כהנים (מ"א י"ב ל"ב), וכוונת המאמר שאמר שמואל האלהים אשר הקים משה ואהרן לשום לכם כל המופתים במלרים ועל הים ובמדבר, ה' שמו, הוא לא ישנה דברו, וכל יצריך לזרוע אנוש ולכח מלך קרוץ מחומר, והוא יפלטכם מאויביכם אם תחסו בו, גם בלי מלך (ב). (ז) ואשפטה אתכם, ואחרונת עמכם. אה כל צדקות, על כל צדקות, וכן הנני נשפט אותך על אמרך (ירמי' ב' ל"ה). (ח) יעקב, בית יעקב. וישיבו, כי משה ואהרן הוציאו ממלרים והוליכו דרך המדבר, וכבשו להם ארץ סיחון ועוג, ואחרי מותם באו בני ישראל הנה, והרי הם כאלו הם הוליכו הנה. (ט) ביד סיסרא, הזכיר אהת ממלכות הראשונות והמלכות האחרונה, וגם מלכות מואב, כי הם היו

הגהות

(ח) לכל הפרושים לא נמלט מן הלחץ כאשר זבין המעיין, ולכן יראה לי שגלת עד נמשך על הפסוק הבא וכאלו אמר ויאמר שמואל אל העם עד ה' אשר עשה וגו'.

שמואל א יב

פְּלִשְׁתִּים וּבֵיַד מֶלֶךְ מוֹאָב
וַיִּלְחַמוּ בָּם: (י) וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ* חָטְאוּנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־
יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
הַעֲשָׂתְרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד
אִי־בֵינוּ וַנַּעֲבֹדְךָ: (יא) וַיִּשְׁקַח יְהוָה
אֶת־יִרְבֶּעֵל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח
וְאֶת־שְׂמוּאֵל וַיִּצַּר אֶתְכֶם מִיַּד
אִי־בֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בְּטַח:
(יב) וַתִּרְאוּ כִּי נָהַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־
עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא
כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהוֶה
אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם: (יג) וְעַתָּה הִנֵּה
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר
שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם

וַיֹּאמְרוּ קִרִי

מֶלֶךְ

תרגום אשכנזי לא

אונד דער מאַכט דעם קעניגים
פֿאַן מואב, וועלכע זיא אַנגע־
גריפֿען האָבען. (י) נון שריען
זיא צום עוויגען אונד שפראַ־
כֿען: וויר האָבען געזינדיגט,
דאַס וויר דען עוויגען פֿערלאַס־
סען, אונד דיא בעלים אונד
דיא עשחרות אַנגעבעטעט האָ־
בען! רעטטע אונו נון פֿאַן דער
געוואַלט אונזערער פֿינדע,
דאַס וויר נור דיר דיענען.
(יא) דאַ זאַנדטע דער עוויגע
דען ירבעל, דען בדן, דען יפתח
אונד דען שמואל, עררעטטע־
טע אייך פֿאַן אַללען אייערן
פֿינדען אומהער, דאַס איהר
רוהיג וואָהנען קענט. (יב) נון
זאָהעט איהר, דאַס נחש דער
קעניג דער קינדער עמוֹן'ס ווי־
דער אייך אַנריקקעט, זאַ
שפראַכט איהר צו מיר: ניכט
אַנדערס! איין קעניג זאָלל אי־
בער אונז רעגיערען! — אונ־
געאַכטעט דאָך דער עוויגע
איער נאַטט, איער ווירקליכער קעניג איז:
דען איהר נאָך אייערעם וואונשעגעוועהלט! זעהעט! גאַטט דער עוויגע האַט איבער אייך
איינען

ר ש י

(יא) ירובעל. זה גדעון: בדן. זה שמשון שאשכנז דן: ואת יפתח. הרי שלשה קלי עולם עם
שלשה שמורי עולם משה ואהרן ושמואל לומר לך הקל בדורו כחמור בדורו כל בית דין המתמנה
על הדור כריך לילך אחריו כאלו הוא אביר שבאזורים:

והיחס

ב א ו ר

היו ע"פ כללו של ישראל. (יא) אח ירבעל, לא חש לפרט את המושיעים מהמלחמות הנזכרות,
לכן כל הזכיר דבר מברק ודבורה. ואת בדן, מו"ל פתרו אותו על שמשון שבא משכנז ק, אולם
לש"ה הי' ראוי להזכיר יפתח לפני דן, לכן נראה לפי פשוטו שבדן הי' שופט אחד הבדתי
מוזכר בספר שופטים; ואם עי"כ יבוטל החשבון מביאית מלכים עד בנין הבית, נוכל לאמר
שלפעמים הי' יותר משופט אחד בזמן אחד, ובפרט אם נסכים שלפעמים איש חיל אשר עשה
גבורות בעמו, אף כי לא שפט אותם בדברי ריבות ועיניו המדינות, הי' נקרא בשם שופט.
ויצל אחתם, שב על הקב"ה. (יב) וחראו, כפי הנראה, הסנה גם מלחמת יבש גלעד
לכני ישראל לשאול להם מלך, ואפטר אסף נחש מחנהו זמן מה קודם לפול על ישראל.
(יג) שאלתם, בסג"ל הא"ף, וכן הלח שאלתם עונתי דרך.

מֶלֶךְ: (יד) אִם-תִּירָאוּ אֶת-יְהוָה
 וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ
 וְלֹא תִמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה וְהִיתֶם
 גַּם-אַתֶּם וְגַם-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-מֶלֶךְ
 עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 (טו) וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה
 וּמְרִיתֶם אֶת-פִּי יְהוָה וְהִיתֶה-יָד-
 יְהוָה בְּכֶם וּבְאַבְתֵּיכֶם: (טז) גַּם-
 עַתָּה הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת-הַדָּבָר
 הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
 לְעֵינֵיכֶם: (יז) הֲלוֹא קִצִּיר-חֲטִיִּים
 הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל-יְהוָה וַיִּתֶּן קִלּוֹת
 וּמָטָר וַדְּעוּ וּרְאוּ כִי-רַעַתְכֶם
 רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה
 לְשִׂאול לְכֶם מֶלֶךְ: (יח) וַיִּקְרָא

שמואל

איינען קעניג געוועטצט. (יד) ווען
 איהר נור דען עוויגען פֿירט-
 טעט, איהן אנבעטט, זיי-
 נעם בעפעהלע געהאָרזאָם ליי-
 סטעט, אונד זיינעם אויסשפרו-
 כע ניכט ווידערשפענסטיג זייד,
 אונד זאָ וואָהל איהר אלס אויך
 אייער קעניג, דער איבער אויך
 רעגיערט, אייערעם גאָטטע
 נאַכאַלגעט! (טו) דען, ווען
 איהר דעם בעפעהלע דעם
 עוויגען קיינען געהאָרזאָם ליי-
 סטעט, אונד זיינעם אויסשפרו-
 כע צו-ווידער האַנדעלט, זאָ
 ווירד דיא שטראַפֿע דעם עווי-
 גען אויך אונד אייערע פֿאָטער
 (זייערע קעניגע) טרעפֿען.
 (טז) אויך יעטצט שמעללעט
 אויך הער, אינד זעהעט!
 דאָגראַסע אונד מערקווירדי-
 גע, וועלכעס דער עוויגע פֿאָר
 אייערן אויגען פֿאַללכרינגט!
 (יז) איזט ניכט הייטע ווייזענ-
 ערנדטע? אויך ווערדע אַבער
 צום עוויגען רופֿען, אונד ער

ווירד דאָננער אונד רעגען ענטשטעהען לאַססען, וואָדורך איהר ערקעננען אונד איינזע-
 הען זאָללט, דאָס אין דעם עוויגען אויגען גראַס וואָר אייער אונרעכט, וועלכעס איהר
 בעגאַנגען, דאָס איהר איינען קעניג בעגעהרט האַכט. (יח) שמואל ריעף צום עוויגען,
 אונד

ר ש י

(יד) והייתם גם אחס. ותתקיימו לאורך ימים גם אחס גם המלך: (טו) והיתה יד ה' בכם
 ובאבותיכם. כלומר והיתה בכם אחר שהיתה באבותיכם. ורבותינו אמרו בכם ובאבותיכם
 חטוטי שכבי והיא מכת בזיון על המתים: (טז) התיצבו וראו וגו'. ובשם שעל ידי תפילתי
 אנכי יכול לשנות את העתים כך עם סגעה בכם מלחמה היה כח בתפילתי לעמוד על האויב
 ולא הייתם לריכוס לשאול מלך בחיי ואצ"פ שאני זקן: (יז) הלא קציר חטים היום. והגשמים
 סימן קללה וקשה בעיני הקב"ה להביא פורענות חנם אעפ"כ יש בי כח ויקרא אל ה' ויתן
 קולות ומטר: ודעו וראו. כי לא הייתם לריכוס לשאול מלך ולזלזל בי:

ב א ו ר

(יד) אם תיראו, זה בקשת ותפלת שמואל, כלומר מי יתן שתיראו את ה'! כי אם לא תשמעו לו והיתה
 יד ה' בכם. אשר מלך, ענר במקום זינוני. (טז) ובאבותיכם, ובמלככם כי האדון לעם כמו האב לנן,
 כן פירש הרד"ק, ומאובר עי"ז יפה לפסוק שלפניו. (טז) גם עתה התיצבו, המקרא מסורס,
 ושיעורו התיצבו וראו וכו' אשר ה' עושה לעיניכם גם עתה. הדבר הגדול הזה, הוכיח הרד"ק
 צעס

שְׁמוּאֵל אֶל-יְהוָה וַיִּהְיֶה יְהוָה קֹלֶת
 וּמִטֵּר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל-הָעָם
 מְאֹד אֶת-יְהוָה וְאֶת-שְׁמוּאֵל:
 (יט) וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעָם אֶל-שְׁמוּאֵל
 הַתְּפִלָּה בְּעַד-עַבְדֶּיךָ אֶל-יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְאֶל-נַמּוֹת כִּי-יִסְפְּנוּ עַל-
 כָּל-חַטֹּאתֵינוּ רְעָה לְשֵׁאל לָנוּ
 מֶלֶךְ: (כ) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-
 הָעָם אֶל-תִּירְאוּ אִתָּם עֲשִׂיתֶם
 אֵת כָּל-הַרְעָה הַזֹּאת אֲךָ אֶל-
 תְּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם
 אֶת-יְהוָה בְּכָל-לְבַבְכֶם: (כא) וְלֹא
 תְסוּרוּ כִּי וְאַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר
 לֹא-יִזְעִילוּ וְלֹא יִצְיִלוּ כִּי-תְהוּ
 הַמָּה: (כב) כִּי לֹא יִטְשֵׁי הַזֶּה אֶת-
 עַמּוֹ בְּעַבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּא אֵיל
 יְהוָה לְעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹו לְעַם:
 (כג) גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִּי מִחַטָּא

אונד דער עוויגע ליעם און דיע-
 זעם טאגע דאָננער אונד רע-
 גען ענטשטעהען, וואָדורך
 דאָז גאַנצע פֿאַלק פֿאַר דעם
 עוויגען אונד פֿאַר שמואל זיך
 זעהר פֿירכטעטע. (יט) דעם-
 האַלב שפראַך דאָז גאַנצע
 פֿאַלק צו שמואל: בעטע פֿיר
 דינע דיענער צום עוויגען די-
 נעם גאָטטע, דאָס וויר ניכט
 אומקאָממען, ווייל וויר אויף
 אַללע אינווערע זינדען נאָך דאָז
 אונרעכט הייפֿטען, פֿיר אונז
 איינען קעניג צו פֿערלאַנגען.
 (כ) שמואל אַנטוואַרטעט דעם
 פֿאַלקע: פֿירכטעט אייך ניכט!
 איהר האַכט צוואַר אַלל דיע-
 זעם אונרעכט בעגאַנגען, דאָך
 ווייכעט פֿערנער פֿאַם עוויגען
 ניכט, אונד דיענעט איהם מיט
 גאַנצעם הערצען. (כא) ווייכעט
 יאָ ניכט אַב! דען נור אינדיג-
 גען, וועלכע ניכט ניטצען אונד
 ניכט רעטטען, ווירדעט איהר
 זאָנסט נאַכהענגען. יאָ, זיאָ
 זינד אונדינגע! (כב) דער עווי-
 גע אַבער פֿערלעסט זיין פֿאַלק
 ניכט, זיינעם גראָסען נאַמענס
 וועגען, דאָ עס איינמאַהל דעם
 עוויגען געפֿאַללען, אייך צו זיינעם

פֿאַלקע צו מאַכען. (כג) אויך וואָס מיך בעטרייפֿט, זייאַ עס פֿערן פֿאַן מיר, זאָ געגען גאָטט
 צו

ר ש י

(כב) בעבור שמו הגדול. אשר ילא שמו עליכם שהוא מושיעכם ולמען לא יתמעט שם גדלו:
 הואיל ה'. נשבע כמו ויואל שאול את העם (שמואל א' י"ד כ"ה): (כג) גם אנכי חלילה לי.
 מאחר

ב א ו ר

צום אביו שגא' ילא הי' יורד המטר כלל בגל עת הקציר לפי דרך הטבע. (כ) אחם עשיחם,
 אמת כי אחם עשיחם את כל הרעה הזאת אולם אל תסורו מהיום עוד. (כא) ולא תסורו
 כי אחרי החור, הכוונה ולא תסורו מאחרי ה', כי אם תסורו מאחריו אז תלכו אחרי התהו,
 ר"ל האלילים, (מדברי הרד"ק). כי תהו המה, לשוק הדבר הנפיל ואמר: הן! תהו המה!
 (כב) כי לא יטוש, לכן לא תסורו יען כי המה לא יזעילו והוא לא יטוש את עמו. (כג) גם
 אנכי

תרגום אשכנזי

צו זינדיגען, אונד צו אונטער-
לאססען, פֿיר אייך צו בעטען.
איך ווערדע אויך פֿערנער אייך
דען גוטען אונד רעכטען וועג
צייגען. (כד) פֿירכטעט נור דען
עוויגען, אונד בעטעט איהן אין
וואַהרהייט מיט גאַנצעם הער-
צען און דען זעהעט, וואָס גראַם
סעס ער אייך אַללעס גע-
טהאָן! — (כה) ווערדעט איהר
אַבער שלעכט האַנדעלן, זאָ
ווערדעט איהר אונד אייער
קעניג צו גרונדע געהען.

יג (ח) שאול ווענדעטע דיא
צייט פֿאַן איינעם יאַהרע און,
דאָז רייך און זיך צו ברינגען,
אונד אַלס ער צווייא יאַהרע אי-
בער ישראל רעגיערטע, (ט) דאָ
וועהלטע זיך שאול דרייא טוי-
זענד מאַן פֿאַן ישראל, וואָפֿאַן
צווייא טיזענד בייא איהם אין
מכּוּש אינד אויף דעם בערגע
פֿאַן בית אל, אונד טויזענד

מיט יונתן אין גבעת בנימין וואָרען, דאָז איכריגע פֿאַלק שיקטע ער יעדען נאָך זיינער וואָה-
נונג

ש מ ו א ל א יב יג

ליהוה מחדל להתפלל בעדכם
והוריתי אתכם בדרך הטובה
והישרה: (כד) אך ויראו את יהוה
ועבדתם אתו באמת בכל-
לבבכם כי ראו את אשר הגדל
עמכם: (כה) ואם הרע הרעו גם-
אתם גם מלככם תספּו:

יג (ח) בן־שנה שאול במלכו
ושתי שנים מקד על־ישראל:
(ט) ויבחר לו שאול שלשת
אלפים מישראל ויהיו עם־שאול
אלפים במכּוּש ובהר בית־אל
ואלף יהיו עם־יונתן בגבעת
בנימין ויתר העם שלח איש

לאחיו
מיט יונתן אין גבעת בנימין וואָרען, דאָז איכריגע פֿאַלק שיקטע ער יעדען נאָך זיינער וואָה-
נונג

ר ש י

מאחר שתעשו אתם את שלכם לבזב אל ה' גם אנכי חליה לי מחדול מהתפלל בעדכם:
יג (א) בן שנה שאול במלכו. אמרו רבותינו ז"ל כבן שנה שלא טעם טעם חטא. ויש לפתור בן
שנה שאול במלכו בשנה ראשונה שהמלך בה והוא מלך שתי שנים על ישראל ובשנה
ראשונה

ב א ו ר

אנכי, לכן אל תיראו כי גם אנכי כל אחדל מהתפלל בעדכם. (כד) יראו, ציו"ד שואית אע"פ
שקאוי להיות בחיריק ע"ד השלימים, כמו פֿקֿדו, ובל יתכן להיות ע"ד נפ"י כמו לְדו, כי אז
תהי' נקודתו קאוי ומשמע ראיה ולא יראה, ובא כן שלא תהא עתיד מנל"ה ראה. (כה) חסשו,
עתיד בנפעל מנל"ה:

יג (א) בן שנה, כבר אסף המדקדק ב"ז במבוא לספר הזה כל הזריות בפשוטי הכותב
הזה, והקושיות על דברי הס"ע פרק ט"ו, עיין שם, וגדולי המבארים, רי"ג הרלב"ג
והרד"א גם הרד"ק בתחילת דבריו וטו מדברי בעל ס"ע, ואנחנו לא באנו רק לבאר ע"פ פשוטו
של מקרא, ולדעתנו הכוונה שאול הי' לריק לעמול לכבוד המלוכה מכל קמיו שנה שלימה,
ובאשר מלך שתי נשים בחר לו ג' אלפים מישראל, ושעורו, בן שנה הי' שאול יותר משלפני
זה, ונחנו תרגמוהו כפי הנאות לל"א. (ב) במכּוּש, אחת מערי בנימין.

נציב

לְאֵהֱלִיּוֹ: (ג) וַיִּךְ יוֹנָתָן אֶת נְצִיב
 פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעַ וַיִּשְׁמְעוּ
 פְּלִשְׁתִּים וּשְׂאוֹל הִקְעַ בְּשׁוֹפָר
 בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ
 הָעִבְרִים: (ד) וְכָרַיִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ
 יֵאמֹר הִכָּה שְׂאוֹל אֶת־נְצִיב
 פְּלִשְׁתִּים וְגַם־נִבְאָשׁ יִשְׂרָאֵל
 בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּצְעֲקוּ הָעָם אַחֲרֵי
 שְׂאוֹל הַגִּלְגָּל: (ה) וּפְלִשְׁתִּים
 נֶאֱסְפוּ לְהִקָּחַם עִם־יִשְׂרָאֵל
 שְׂלִישִׁים אֶלֶף רֶכֶב וּשְׁשַׁת אֲלָפִים
 פָּרָשִׁים וְעַם כַּחֲזוֹר אֲשֶׁר עַל־
 שְׂפַת־הַיָּם רָרֵב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ
 בְּמַכְמֵשׁ קִדְמַת בֵּית אֹן: (ו) וְאִישׁ
 יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי צָר־לוֹ כִּי נִגַּשׁ
 הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם בַּמְּעָרוֹת
 וּבַחֲוָתִים וּבַסְּלָעִים וּבַצְּרָתִים

נונג. (ג) יונתן שלח דיה בע-
 זאטצונג דער פלשתים, וועל-
 כע אין גבע לאג, אונד דיא
 פלשתים פערנאחמען עס;
 שאול אכער ליעס אים גאנצען
 לאנדע דיא פאזוינע בלאזען,
 דאמיט עס דיא עברים ער-
 פאהרען. (ד) זאבאלד גאנץ
 ישראל ערפוהרען, דאס שאול
 דיא בעזאטצונג דער פלשתים
 געשלאגען, אויך דאס דיא
 ישראל כייא דען פלשתים אים
 שלעכטען גערוכע שטעהען
 (פענהסט זינד), דא פערזאמ-
 מעלטע זיך דאז פאלק צו שאול
 נאך גלגל. (ה) דיא פלשתים
 צאגען זיך צוזאמען, אום מיט
 ישראל קריעג צו פיהרען, (זונד
 האטטען) דרייסיג טויזענד ווא-
 גען, זעכס טויזענד רייטערייא
 אונד זאנסטיגעס קריעגספאלק
 זא פיעל וויא זאנד אס אופער
 דעס מעערעס; זיא צאגען
 הינויף, אונד לאגערטען זיך
 צו מכמש, אן דער מארגענוי-
 טע פאן בית און. (ו) דיא איז-
 ראעליטען זאהען, וויא בע-
 דרענגט זיא וואורדען, דען דאז
 פאלק וואורדע געמיסהאנ-
 טער

ובכרוח

דעלט. עם פערקראך זיך אין העהלען, אין דאָרנהעקקען, אין פעלזען, אין פעסטע אַר-
 טער

ר ש י

ראשונה מיד ויבחר לו שאול שלשת אלפים: (ג) את נליב פלשתים. סרדיוט שהיה להם על
 ישראל והושיבוהו בגבעת בנימן: ישמעו העברים. שמרדנו בפלשתים וישמרו מהם: (ד) וגם
 נבאש ישראל. נבאש ריחם בפלשתים לשון שואה: אחרי שאול הגלגל. הוא שאמר לו שמואל
 וירדת לפני הגלגל (לעיל א' י' ח'): (ה) קדמת בית און. במזרח בית און: (ו) ובחוסים.
 מקום קבולת חוסים שפניו בלע"ז: ובלריחיס פליישאין בלע"ז:

ב א ו ר

(ג) נציב פלשתים, אנשי פלשתים העומדים שם למשמר. בגבע, לפירוש רש"י גבע וגבעת בנימן
 עיר אחת, וביהושע י"ח היו גבע וגבעה שני מקומות וכן כתב הרד"ק, וכבר הודענו לעיל דעתנו.
 (ד) חכה שאול, שאול וביתו דהיינו יחונתן. (ה) קדמת בית און, עיר בגבול בנימן, ועיין ביהושע
 י"ח, י"ב - וי"ג. (ו) נגש, נדחק, כח"י. ובצריחיס, מגדלים ומקומות מכלרים.

העם

ה 5

טער אונד אין גרובען . (ז) אויך צאָגען עכרים איבער דען ירדן נאך דעם לאַנדע פֿאַן גר אינד גלעד ; שאול אַבער וואָר נאָך אין גלגל , אונד דאָ גאַנצע פֿאַלק איילטע מיט שרעקקען איהם נאָך . (ח) ער וואָרטעטע ויעכען טאַגע אויף דיא צייט , וועלכע שמואל בעשטימט האַטטע . שמואל אַבער קאַם נאָך ניכט נאָך גלגל , אונד דאָ פֿאַלק צערשטרייעטע זיך פֿאַן איהם וועג . (ט) דאָהער שפראַך שאול : רייכעט מיר דאָ גאַנצע אונד דיא פֿריידען אַפֿפֿער הער ! אונד כראַכטע דאָ גאַנצאַפֿפֿער דאָר . (י) אַלס ער דאָ גאַנצאַפֿפֿער פֿאַללענדס דאַרגעבראַכט האַטטע , קאַם שמואל אָן , אונד שאול גינג איהם ענטגעגען הינויס , אום איהן צו בעוויללקאַמען . (יא) דאָ שפראַך שמואל : וואָס האַסט דוא געטהאָן ? שאול ער ויערערטע : אַלס איך געזע-

ובברות: (ז) ועברים עברו את- הירדן ארץ גד וגלעד ושואל עודנו בגלגל וכל העם חרדו אחריו: (ח) ויחלו שבעת ימים למועד אשר שמואל ולא בא שמואל הגלגל ויפץ העם מעליו: (ט) ויאמר שאול הגישו אלי העלה והשלמים ויעל העלה: (י) ויהי ככלתו להעלות העלה והגה שמואל בא ויצא שאול לקראתו לברכו: (יא) ויאמר שמואל מה עשית ויאמר שאול כי ראיתי כי נפץ העם מעלי ואתה לא באת למועד הימים ופלשתים נאספים מכמש: (יב) ואמר עתה

ויוחל קרי . הכ' דגושה ירדו

הען , דאָס דאָ פֿאַלק זיך פֿאַן מיר צערשטרייעטע , דוא אַבער צור בעשטימטען צייט ניכט קאַמסט , אונד דיא פלשתים זיך אין מכמש צוזאַמען געצאָגען האַטטען , (יב) דאָ דאַכטע איך

ר ש י

ובברות. גומות: (ז) עברו את הירדן ארץ גד. לברוח מפני פלשתים שהפלישתים היו בארץ כלען צעבר הירדן ימה: חרדו אחריו. מהרו ללכת אחריו: (ח) ויחלו. המתין: למועד אשר שמואל. הרי זה מקרא חסר תיבה אצת למועד אשר שם שמואל או למועד אשר לשמואל ודגומא לו ושני אנשים שרי גדולים היו בן שאול (ש"ב ב' ד') היה לו לכתוב לבן שאול אף כאן אשר לשמואל ש"ל שבעת ימים תוחיל עד צואי אליך: (ט) הגישו אלי העולה. זר מותר להקריב בבמה: (יא) מה עשית. הלא אמרתי לך הנני יורד אליך להעלות העולה אני אעלה אותה ולא אתה: למועד הימים. בתחלת

ב א ו ר

(ז) העשו עם מלחמה. חרדו, נרדף עם נחפו, כי נאספו במרדה ובפזז (ובישיע' י' כ"ט) נרדף ח ר ד עם נס ה. (ח) ויחל, שרשו יחל על משקל י ל - בהפעיל לפי הקרי. למועד אשר שמואל, למועד אשר אמר שמואל, וכן תרגם יונתן, ומסתימת הפסוק נלמד כי שמואל אמר לו שיבוא בתוך ז' ימים אליו, ואין מן הליך לומר שאוסב על פסוק ח' בפרשה יו"ד. (י) לברכו, לתת לו שלום, ובת"י. (יא) כי ראיתי, כאשר ראיתי, כן פתר געזעניוס.

יִרְדּוּ פְּלִשְׁתִּים אֵלַי הַגְּלָגֶל וּפְנֵי
 יְהוָה לֹא חֲלִיתִי וְאֶת־אֶפְקֹ וְאֶעֱלֶה
 הָעֵלָה: (יג) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶרֶב
 שְׂאוּל נִסְכַּלְתָּ לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־
 מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוְּךָ כִּי
 עָתָה הִכִּין יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתְּךָ
 אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: (יד) וְעָתָה
 מִמְּלַכְתְּךָ לֹא־תִקּוּם בְּקִשׁ יְהוָה
 לֹא אִישׁ כָּל־כָּבוֹד וַיִּצְוֶהוּ יְהוָה לְנָגִיד
 עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־אֲשֶׁר־
 צִוְּךָ יְהוָה: (טו) וַיִּקַּם שְׂמוּאֵל וַיַּעַל
 מִן־הַגְּלָגֶל גִּבְעַת בְּנֵי־מָן וַיִּפְקֹד
 שְׂאוּל אֶת־הָעַם הַנִּמְצָאִים עִמּוֹ
 בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ: (טז) וְשְׂאוּל

איד: אימצט קענטען דיא פלשחים איבער מיך נאך גלגל העראב קאממען, אונד איד העטטע דיא גנאדע דעם עוויג גען נאך ניכט אנגעפלעהט! איד איבערוואנד מיך אלוא, אינד בראכטע דאז גאנצא פפער דאר. (יג) נון שפראך שמואל צו שאול: דוא ביזט צו איינער טהעריכטען האנדלונג פערלייטעט ווארדען! דוא האסט דאז געבאט דעם עוויג גען דיינעם גאטטעס, דאז ער דיר בעפאהלען, ניכט געהאלטען; דען אימצט העטטע דער עוויגע דיינע רעניערונג איבער ישראל אויף עוויג פעסט געשטעלט; (יד) נון אבער ווירד דיינע רעניערונג ניכט בעשטע הען. — שאן האט דער עוויג גע זיך איינען מאן נאך זיינעם הערצען אויסגעוואלט, דען ער צום פירשמען איבער זיין פאלק בעשטימט! — ווייל דוא ניכט

ויונהו

בעאבאכטעט האסט, וואס דער עוויגע דיר געבאט הען. (טו) אלסראן מאכטע זיך שמואל אויף, אונד גינג פאן גלגל נאך גבעה בנימין היוניף. שאול מוסטערטע דאז פאלק, וועלכעס זיך בייא איהם בעפאנד, אונד פאנד עס בייאלייפיג זעכס הונדערט מאן שטארק. (טז) שאול

אונד

ר ש י

בתחלת היום: (יב) ואתאפק. נתחזקתי על רכובי שהיה לבי אומר להמתין לך וע"כ העמרתי את לבי ואתעלה העולה: (יג) כי עתה. לפני עשותך זאת: הכין ה' את ממלכתך וגו' עד עולם. שכשפוסקין לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו: (יד) ועתה ממלכתך לא תקום. שכן אמר משה בתורה לבלתי סור מן המלוה ימין ושמאל למען יאריך ימים וגו' (דברים ט"ז ב') הא אם סר לא יאריך ימים וא"ת לא על מלות נביא ואמר אלל על מלות התורה הרי כבר נאמר ולשמו' את כל דברי התורה הזאת ואת"כ לבלתי רוס לזכו ולבלתי סור מן המלוה אפי' מלות

ב א ו ר

(יב) ירדו, גלגל הי' בעמק. ופני ה' בשנא הקשור הזה עם הפעל ח ל ה, הוראחו בקשת חסד מאת ה'. ואחאפק, ואעשה בעממי חזק נכד רכובי. ואעלה, באה ה' א' אחרי וי' ההיפוך שלא כמנהג, ובאה כן במסורה ג' פעמים. (יג) נסכלח, נעשית סכל ע"י רעיווך. הכין, מדרך התנאי, והכוונה אם שמרת אז הכין ה' וכו'. עד עולם, וא"ת הלא כבר נבא יעקב אבינו ע"ה על מלות יהודה? ומיין הרלב"ג שעולם מורה על זמן רב, ולא על זמן נכח. (יד) בקש לו איש כלבבו, ממשעות

אונד זיין זאָהן יונתן זאמט
 דעם זיך בייא איהנען בעפֿינדֿ
 ליכען פֿאַלקע לאַגען אין גבע
 בנימין, דיא פלשחים אבער
 בעצאָגען איין לאַגער צו
 מכמש. (יז) דיא פֿאַרהוט
 כראַך פֿאַן דעם לאַגער דער
 פלשחים אין דרייא הויפֿען
 אויף. איין הויפֿע ווענדעטע
 זיך נאָך דעם ווענעגען עפרה,
 נאָך דער לאַנדשאַפֿט שועל.
 (יח) איין הויפֿע שלוג דען וועג
 נאָך בית הרוּן איין, אונד איין
 הויפֿע צאָג דען וועג נאָך דער
 גרענעצ, וואָ דיא אויסזיכט אויף
 דאָז טהאל צכועים צור וויסטע
 צו איזט. (יט) קיין שמיעד וואָר
 אים גאַנצען לאַנדע ישראל'ס
 פֿאַרהאַנדען, דען דיא פלשחים
 דאַכטען: דיא עכרים קעננֿ
 טען זיך איין שווערדט אָדער

ויזנתן בְּנוֹ וְהָעַם הַנִּמְצָא עִמָּם
 יֹשְׁבֵי־גִבְעֵי בְּנֵי־מִן וּפְלִשְׁתִּים
 חָנוּ בְּמִכְמֵשׁ: (יז) וַיֵּצֵא הַמִּשְׁחָה
 מִמְּחִנֵּה פְלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים
 הָרִאשִׁים אֶחָד יִפְנֶה אֶל־הַדָּרֶךְ עִפְרָה
 אֶל־אֶרֶץ שׁוּעֵל: (יח) וְהָרִאשׁ
 אֶחָד יִפְנֶה הַדָּרֶךְ בֵּית הָרוּן
 וְהָרִאשׁ אֶחָד יִפְנֶה הַדָּרֶךְ הַגָּבוּר
 הַיְנֻשְׁקָה עַל־גֵּי הַצְּבָעִים
 הַמְדַבְּרָה: (יט) וְחָרַשׁ לֹא יִמָּצֵא
 בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי־אָמַר׃
 פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעֶבְרִים חֶרֶב
 אִו חֲנִית: (כ) וַיֵּרְדּוּ כָל־יִשְׂרָאֵל

הפלשחים אמרו קרי

אינען שפעער פֿערפֿערטיגען לאַססען. (ג) גאַנץ ישראל מוסטע צו דען פלשחים הינאָב
 גע־

ר ש י

ממזות נביא: (טו) הנמלאים עמו. כי העם נפולו מעליו ואלו נשתיירו: (יח) גי הכבועים.
 שמזיין צו את הכבועים הוא שנינו ר' מאיר אומר אף הכבוע ות"י אפשיא וכן פירשו רבותינו
 לכבוע זה אפעה מין שרן רע ומזיק: (יט) וחרש לא ימצא. לא היה מלוי בתחלת מלכות שאול
 כי הפלשתי' המושלים בישראל העבירו כל חרשי ברזל מישראל פן יעשו כלי זיין להלחם: (כ) וירדו
 כל ישראל הפלשתיים. וכשהיו ישראל כריכין לחרשי ברזל ללטוש איתים וקדומות ומחרשות
 היו

ב א ו ר

הכתוב שבאה אליו הנבואה בזה. (טו) בגבע בנימין, פה משמע שגבע בנימין וגבעת בנימין
 שני מקומות שונות הם, כי שמואל עלה לגבעת בנימין, ושאל ויונתן ישבו בגבע בנימין, וחרש
 שהרד"ק כל הביא ראיה מפסוק זה. (יז) המשחית, שם מוסט מהשחיה, וכן ולא יתן המשחית
 לבוא אל בתיכם (שמות י"ב יז), וחלק המחנה ההולך בראש המה על הרוג גבורים עזי נפש, ולכן
 נקראים בשם משחית, ובל"א חוונטגטרעד. הראש אחד, כלל כלשון שאם הנסמך בה"א
 הדיעה גם הסומך בה"א, וכבר פירשו חז"ל על הכבש אחד, ועל העגלה חדשה, ופה יבאו
 ג' פעמים הסומך בלי ה"א אף כי הנסמך בה"א, וע"כ נוכח לומר ששם המספר אחד בטל
 הכלל הזה, כי נחוו מוכרחים ללמוד מהלשון ולא הלשון מאתנו, ונמקום שהשון מרובה יבוטל
 הכלל. עשרה, עיר בנחלת בנימין, ונודעת לעיר גדעון בן יואש. ארץ שועל, אפשר שהיא
 אחת עם ארץ שעלים לעיל ט'. (יח) בית חרון, בלתי נודע עם בית חרון העליון או התחתון.
 על גי הצבעים, בעל מחקרי ארץ אמר שהגי הי' בסביבות העיר הנקראת לבעים בנחמי' י"ח,
 וגם במשנה (זלה פ"ב מ"י) נזכר אנשי הר לבעים הניאובכורים קודם עלרת. (יט) העבדים,
 ישראל

הַפְּלִשְׁתִּים לְלַטּוֹשׁ אִישׁ אֶת־
 מַחְרְשָׁתוֹ וְאֶת־אֲתוֹ וְאֶת־קַרְדָּמוֹ
 וְאֶת מַחְרְשָׁתוֹ: (כא) וְהִיתָה
 הַפְּצִירָה פִּים לַמַּחְרְשׁוֹת
 וְלֵאֲתִים וְלִשְׁרֵשׁ קַלְשׁוֹן
 וְלִהְקַרְדָּמִים וְלִהְצִיב הַדְּרִבָּן:
 (כב) וְהָיָה בַּיּוֹם מְלַחְמָתוֹ וְלֹא נִמְצָא
 חֶרֶב וְחֵנִית בְּיַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
 אֶת־שָׂאוֹל וְאֶת־יֹונָתָן וְהַמְצִיא
 לְשָׂאוֹל וְלִיֹונָתָן בָּנָו: (כג) וַיֵּצֵא
 מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים אֶר־מַעְבַּר
 מִכְּמֶשׁ:

ט געהען, ווען איינער זיינען
 פֿעלוגשאַאר, זיינע יעטהאָק־
 קע, זיינע אַקסט אָדער זיין
 פֿעלוגאייזען שערפֿען וואָלל־
 טע; (כא) דען דיא פֿעלוגאייזען,
 יעטהאָקקען, דרייאַצאָקקעטע
 גאַבעלן אונד עקסטע וואָרען
 שאַרט־ג, (גמ' ווסטן זיח זויך הין)
 דען טרייבשטאַבל צו שפּיטצן.
 (כב) אַלס דיא קריענסצייט
 העראַנקאַס, וואָר וועדער
 שווערדט נאָך שפּיס ביים גאַנ־
 צען פֿאַלקע, וועלכעס בייא
 שאול אונד יונתן וואָר, פֿאַר־
 האַנדען; נור בייא שאול אונד
 זיינעם זאָהנע פֿאַנדען זיך איי־
 ניגע, (כג) איינע פֿאַרפֿאַסט
 דער פּלשתיים ריקטע אָן דע
 פֿאַם מכמש פֿאַר.

איי

ויהי

ר ש י

היו זקוקים לירד אל ארץ פלשתים: מחרשתו. ש"ק בלע"ז: איתו. קולער"א בלע"ז: קרדומו.
 צגנ"ד בלע"ז: מחרשתו. פישוויר"א בלע"ז: (כא) והיתה הפצירה פיס למחרשות. והיתה
 להם לאותם שהיה להם טורח לרדת אל הפלשתים ללטוש היתה הפצירה פיס לימ"א בלע"ז
 שיש לה הפצר פיות כלומר פיות וסידודים הרבה היתה להם למדד המחרשות והאיתים ולשלב קלשון.
 מזלג עשוי כמין עתר שקורין פורק"א ולו שלש שנים: ולהציב הדרבן. למדדו בראשו לנועלי
 ולהציבו בתוך המרדע: (כב) ותמלא לשאול. על ידי נס: (כג) מלב פלשתים. דרך אנשי כנע
 לעשות מהם מלב ומסחית הם הפושטים ורבים אחר השלל אל העיר שקורין כנע"ל בלע"ז:
 מלב. הם גלבים לשמור שלא ילאו מן העיר משפטים בהם: אל מעבר מכמש. הפלשתים
 היו

ב א ו ר

ישראל היו נקראים משאר האומות על הרוב עברים. (כ) מחרשתו, הנספרד מִחְרִשָּׁה, כלי
 הקובץ הקולים מעל פני האדמה. מחרשתו, מהנספרד מִחְרִשָּׁה, יתד ברזל חד שמשמשיין בו
 אלל המחרשת לחלק רגבים הגדולים הנספרים ע"י המחרשת מן האדמה. (כא) הפצירה
 פיס, כד החד של הכלים הי' מלא פגימות ולא יכלו לחתך היטב, פיס נגזר מן פה והוא חד
 החד של הכלי, ופצירה נקרא גם בערני לחרב המלאה פגימות הכלתי יכולה לחתוך היטב,
 ושאר מפרשים ביארוהו שהוא כלי ברזל שלו פיות הרבה, אולם מאמר שאמר הפסוק שהלכו
 כל ישראל אל הפלשתים הרי שלא יכלו בשום אופן להשתמש בזיתם כלתי עזר הפלשתים.
 ולשלב קלשון, כאלו אמר קלשון שלש השינים, כי גם הכלי קלשון. (הרד"ק). ולהציב הדרבן,
 הפסוק הולך למעלה שירדו ללטוש להציב הדרבן, ויבא האתנח נולהקרדומים כדן, והדרבן הוא
 המחט בראש עץ ארוך אשר בו יכו את הנקר להוליכו בדרך ישר כמו שאמרו במשנה מלמד
 שנלע את הדרבן. (כב) ביום מלחמת, כאשר הגיעה עת המלחמה, מלחמת במשקל משמרת.
 ולא נמצא, וי"ו של ולא מורה לחלק האזרון מן המאמר כאשר כבר הזכרנו. (כג) אל מעבר
 מכמש, מקום לר בין שני הרים לעבור מהר זה להר זה כנראה בפסוק ד' בפרשה שלחמיה
 ונזכרת בישג'י (י' ב"ט).

יד (א) איינעם טאגעס שפראך
 יונחן, שאול'ס זאָהן,
 צום בורשען, דער זיין וואָפֿֿ
 פֿענטרענער וואָר: קאָממע,
 לאָס אונז צו דער פֿאַרפֿאַסט
 דער פֿלשח'ס, וועלכע אָן יעֿ
 נער זייטע אויפֿגעשטעללט
 איזט, ה'ניבער געהען! ווינעם
 פֿאַטער אָבער זאָטע ער
 ניכטס ראָפֿאַן. (ב) שאולה עלט
 אָם ענדע (דעם ווייכילדעס)
 פֿאַן גבעה אונטער דעם גראָ
 זאַטאַפֿעל, וועלכער צו מגרון
 געהערט, זיין הויפֿטלאָגער.
 דאָו פֿאַלק, וועלכעס בייא
 איהם וואָר, בעטרוג אונגע.
 פֿעהר זעכסהונדערט מאָן.
 (ג) אחיה זאָהן אחיטוב'ס,
 דער ברודער דעם אי כבוד,
 זאָהן דעם פנחס, זאָהן על'ס,
 דער אין שלה האָהער פריע.
 סטער וואָר, טרוג דען אפוד).

יד (א) ויהי היום ויאמר יונחן בן
 שאול אל הנער נשא כליו
 לכה ונעברה אל מצב פלשתים
 אשר מעבר הילז ולאביו לא
 הקיד: (ב) ושאל יושב בקצה
 הגבעה תחת הרמון אשר
 במגרון והעם אשר עמו כשש
 מאות איש: (ג) ואחיה בן אחטוב
 אחי אי כבוד וכן פינחס בן עלי
 כהן יהוה בשלה נשא אפוד והעם
 לא ידע כי הלק יונחן: (ד) ובין
 המעברות אשר בקש יונחן
 לעבר על מצב פלשתים שן

הסלע

דאָו פֿאַלק וואוסטע אויך ניכט, דאָס יונחן וועג גענאָנגען וואָר. (ד) צווישען דען פֿעלזען, וואָ
 יונחן צו דער פֿאַרפֿאַסט דער פֿלשח'ס ה'ניבער צו קאָטמען זוכטע, וואָר איינע שפּיטציגע
 קליפֿֿ

ר ש י

היו חונים במכמש ומכמש בהר וישראל בעיר ששמה נבע ונבע היתה בראש ההר ושני הרים
 היו זה כנגד זה והגיא ביניהם כמו שאמור בענין ומלכ פלשתים נגש אל עבר מכמש של לד גבע
 אל הגיא שביניהם:

יד (א) מעבר הלו. כל הלו והלוה שבמקרא אינו לשון הזה אלא לשון דבר שכנגדו והוא
 מראהו באלכע ובל"עו אינו ל' ליש"ט אלא ליי"ל: מעבר הלו. גי שני ההרים:
 (ב) בקלה הגבעה. בסוף הגבעה: (ג) נושא אפוד. אורים ותומים: (ד) ובין המעברות אשר
 בקש יונחן לעבור. כן היה עשוי שן הסלע היה מהעבר מזה לבין המעברות מזה ושן הסלע
 לבין המעברות מזה. הני הוא קרוי בין המעברות והיה לו סלע מכאן וסלע מכאן זה בעברו
 מזה

ב א ו ר

יד (א) ויאמר יונחן, פסוק זה כלל, ובפסוק וי' חזר ומפרט בדרך העברי במאמר ארוך.
 הלו, שם הגוף המורה תגלייגעטעס פֿירוואָרט, ואינו מורה על דבר קרוב רק על
 דבר רחוק. (רש"י ולפי ביאור ב"ז בתל"ע). (ב) בקצה הגבעה, בקלה המגרש אשר לגבעה,
 כי לא מלאנו שמהא ישיבת המלך מיוחדת בקלה העיר. תחת הרמון אשר במגרון, מגרון
 בשנות הערים האלה, כמבואר בישעי' (י' כ"ח). (ג) ואחיה בן אחיטוב, גם הוא סי' אכל
 שאל, ומחזר היטב להמקרא שלפניו, והוא כמו הקדמה לפסוק י"ח. כהן ה', כהן גדול,
 וכן אכל עלי, וכן ת"י משמש קדס ה'. אשור, והוא כלל חושן וא"ת. (הרד"ק). והעם,
 מחובר

הַסֵּלַע מִהֶעֱבַר מִזֶּה וְשֵׁן הַסֵּלַע
 מִהֶעֱבַר מִזֶּה וְשֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ
 וְשֵׁם הָאֶחָד סֵנָה: (ה) הַשֵּׁן הָאֶחָד
 מִצּוֹק מִצִּפּוֹן מִוֶּל מַכְמֵשׁ וְהָאֶחָד
 מִנֶּגֶב מִוֶּל גֶּבַע: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
 אֶל־הַנֶּעֱר וְנִשְׂאָה בְלִיּוֹ לָכֵה
 וְנִעְבְּרָה אֶל־מִצֵּב הָעֵרְלִים
 הָאֵלֶּה אוֹלֵי יַעֲשֶׂה יְהוָה לָנוּ כִּי
 אֵין לַיהוָה מַעֲצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרַב
 אוֹ בְמַעַט: (ז) וַיֹּאמֶר לוֹ נִשְׂאָה
 בְלִיּוֹ עֲשֵׂה כָל־אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ נְטִיה
 לָךְ הַנְּגִי עִמָּךְ כָּל־בִּקְּךָ: (ח) וַיֹּאמֶר
 יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנִינּוּ עֹבְרִים אֶל־
 הָאֲנָשִׁים וְנִגְלִינוּ אֲלֵיהֶם: (ט) אִם־
 כֹּה יֹאמְרוּ אֲלֵינוּ דְמוּ עַד־הַגִּיעֵנוּ
 אֲלֵיכֶם וְעַמְדָנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא
 נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם: (י) וְאִם־כֹּה יֹאמְרוּ

עלו

קליפפע אן דיעזער, אונד איי.
 נע אנדערע זאלכע פעלזענע
 קליפפע פאן דער אנדערן זיי.
 טע. דיא איינע היעס בוצץ,
 דיא אנדערע סנה. (ה) דיא
 איינע קליפפע ליעף שטייל
 נערדליך געגען מכמש הין,
 אונד איינע זידליך געגען גבע
 הין. (ו) יהונתן שפראך צום
 בורשען, זיינעם וואפענטרע.
 גער: קאממע! לאס אונז צו
 דער פארפאסט דיעזער אונז.
 בעשניטטענען היניבער! פיעל.
 לייכט ווירד דער עוויגע אונז
 איין וואונדער טהון, דען דען
 עוויגען העלט ניכטס אב! ער
 קאן זיעג פערלייהען דורך פיע.
 לע אדער דורך וועניגע. (ז) זיין
 וואפענטרעגער אנטווארטע.
 טע איהם: טהוע אללעכ, וואס
 דוא דענקסט! ווענדעדיך —
 איך האלטע מיט דיר — ווא.
 הין דוא ווינשעסט. (ח) יהונתן
 פערזעטצטע: וואהלאן! וויר
 געהען צו דען לייטען היניבער,
 אונד צייגען אונז איהנען.
 (ט) שפרעכען זיא פאלגענדער

מאסען צו אונז: „ווארטעט נור, ביז וויר צו אייך געלאנגען!“ זא בלייבען וויר אויף
 אונזערער שטעללע, אונד געהען ניכט צו איהנען הינויף; (י) שפרעכען זיא אכער זא צו
 אונז

ר ש י

מזה חה בעברו מזה והגיא בין שני העברים אותו הגיא בקש יונתן לעבור: וכן הסלע. שם שן
 האחד בולץ ושם השני סנה: (ה) מלוק מלפון. משופע ועולה מזד לפון אל מכמש: מול גבע.
 שממנה ילא יהונתן: (ט) דמו. המתינו כמו שמש בגבעון דוס (יהושע י"ג) וכן דוס לה'
 (תהלים ל"ז) ואם כה יאמרו דומו ונעלה עליכם שעתם מלכת ולבס רס עליהם: (י) ואם
 כה

ב א ו ר

מחובר למעלה, כלומר העם אשר הי' עם יונתן. (ה) מצוק, ע"מ מפול כמו מגור, ושרשו
 לוק המורגל כפי ח"ל ציומא עד שהגיע ללוק, והוראתו הר ההולך בקו היושר ממעלה למטה
 כאלו ילקו אותו ממתכות. (ו) יעשה ה', נס, כח"י. (ז) חנני עכך, מאמר מוסגר, והשיעור
 געה לך כלבנדך והנני עמך. (ט) דמו, המתינו.

עלו

עלו עלינו ועלינו כי נתנם יהוה
 בידנו וזה לנו האות: (יא) ויגלו
 שניהם אל מצב פלשתים
 ויאמרו פלשתים הנה עברים
 יצאים מן ההרים אשר
 התחבאו-שם: (יב) ויענו אנשי
 המצבה את יונתן ואת נשיא
 כליו ויאמרו עלו אלינו ונודיעה
 אתכם דבר ויאמר יונתן אל--
 נשיא כליו עלה אחרי כי נתנם
 יהוה ביד ישראל: (יג) ויעל יונתן
 ער-ידיו ועל-רגליו ונשיא כליו
 אחריו ויפלו לפני יונתן ונשיא
 כליו ממותת אחריו: (יד) ותהי
 המכה הראשנה אשר הכה
 יונתן ונשיא כליו בעשרים איש

אינו: "קאמט נור צו אונז
 הערויף!" זא שטייגען וויר
 הניוף, דען דער עוויגע האט
 זא אונז דאן אין דיא הענדע
 געגעבען. דיעס זיין אונזער
 מערקמאל. (יא) אלס זיך ביי
 דע דער פארפאסט דער
 פלשתים צייגטען, שפראכען
 דיא פלשתים: זיעהע! דיא
 עברים קאמטען אויס דען לע.
 פערן הערפאר, ווארון זיא
 זיך פערשטעקט האטטען!
 (יב) דיא מאננשאפט דעס פא.
 סטענס ריעף דעס יונתן אונד
 זיינעס וואפענטרעגער צו,
 אונד שפראך: שטייגט נור
 הערויף צו אונז! וויר ווערדען
 איך עטוואס עמפפנדען לאס
 סען! דא שפראך יונתן צו זיי
 נעס וואפענטרעגער: שטיי
 גע מיר נאך! דען דער עוויגע
 האט זא ישראל אין דיא האנד
 געגעבען. (יג) יונתן שטיעג
 אלזא אויף הענדען אונד פיסען
 הניוף, זיין וואפענטרעגער
 איהם נאך. זא — דיא
 פלשתים — שטירצטען פאר
 יונתן היי, אונד זיין וואפענ.

כבחי

טרעגער טעדטעטע זיא הינטער איהם פאללענדס. (יד) דיא ערשטע ניעדערלאגע, דיא
 יונתן אונד זיין וואפענטרעגער אנגעריכטעט האטטען, בעטרוג אונגעפעהר צוואנציג
 מאן

ר ש"י

כה יאמרו עלו עלינו. פחד הקנ"ה בלנס ויראים לזוז ממקומם: (יג) על ידיו ועל רגליו.
 כלומר בכל כח ומרוכה: (יד) כנחלי מענה למד שדה. בתוך שינוי מדת קרקע ומלא חלי
 מענה של מחרישת למד בקר החורשת בשדה. מענה הוא תלם המחרישה שקורין רי"א בלע"ז
 ונצורה גדולה היא זו שהיו קרובים זה לזה ונכונים לעזור זה את זה:

הלופים

ב א ו ר

(י) עלו עלינו, פיהם הכזילים. וזה, דברם זה יס' לנו לאות. (יא) ויאמרו פלשתים, שנים
 חושלשה חזר רחם יונתן ונערו. (יג) ממותח אחריו, כבר ביאר המליץ המדקדק הרש"ל
 בב"ה הנראות הפיעל של מות, שאס כבר נמחק אדם למות, ועוד בו חיות מה, יורה הפיעל
 גמר ההריגה. (יד) כבחי מענה, על מקום זה הימה המכה הראשונה.

המנב

כְּבַחְצֵי מַעֲנֵה צֶמֶד שָׂדֶה: (טו) וְהָיָה
 חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בַשָּׂדֶה וּבְכָל־הָעַם
 הַמִּצֵּב וְהַמְּשִׁחִית חָרְדוּ גַם־הַמָּה
 וַתִּרְגְּזוּ הָאָרֶץ וְהָיָה לַחֲרָדָת
 אֲדָהִים: (טז) וַיֵּרְאוּ הַצִּפִּים לְשֹׂאֵל
 בְּגִבְעַת בְּנֵי־מָן וְהִנֵּה הַהֶמּוֹן נִמּוֹג
 וַיֵּלֶךְ וְהִקָּם: (יז) וַיֹּאמֶר שֹׂאֵל לָעַם
 אֲשֶׁר אִתּוֹ פִּקְדוֹ־נָא וּרְאוּ מִי הֵלֶךְ
 מֵעַמָּנוּ וַיִּפְקְדוּ וְהִנֵּה אֵין יוֹנָתָן
 וְנִשְׂאָ כִלְיוֹ: (יח) וַיֹּאמֶר שֹׂאֵל
 לְאֶחָיָה הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כִּי־
 הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא

מֵאֵן אוּיָף אֵינְעִם רוֹימֵעַ פֶּאָן
 אוֹנְגֶפֶעֶהר אֵינְעֶר הַאַלְבֵּעַן
 פֹּרְבֵעַ אֵינְעִם יֶאֱבֵעִם אָקִי
 קֶערִם. (טו) הֵיעֶרדוֹרֶךְ עֲנִי
 שְׂטָאָנְד אֵיין שְׂרַעֲקֶען אֵים
 לַאָגֶער, אוּיָף דַעִם פֶּעֶלְדֵעַ
 אוֹנְד אוֹנְטֶער דַעִם גַּאָנְצֵעַ
 פֶּאָלְקֵע. אוּיָךְ דִיאַפֶּאָרפֶּאָסֶט
 אוֹנְד דִיאַ פֶּאָרהוּט עֶרשְׂרָאָקִי
 קֶען; דִיאַ עֶרדֵעַ עֶרביִעֵבֶטֶן
 פֶּאָם טוֹמולֶטֶע, דַען עִם וּוְאָר
 אֵיין שְׂרַעֲקֶען גַאָטטֶעס (יז)
 בעֶרנְטִירלִיךְ). (טז) דִיאַ
 הַאָכוּעֶכְטֶער שֹׂאוֹל'ס אֵין
 גִבְעָה בְנֵימָן זַאֶהֶען, וּוִיאַ דִיאַ
 גַעֲטִימֶטֶעל זִיךְ פֶּאָרטִבעוּיֶעגִי.
 טַע, אוֹנְד אֵימֶטֶער נַעֶהֶער
 קָאָם. (יז) דִיאַ שְׂפֶרֶאָךְ שֹׂאוֹל
 צוּם פֶּאָלְקֵע, דִיאַ בִיאַ אֵיהֶם
 וּוְאָר: אוֹנְטֶערוֹכְט דֶאָךְ, אוֹנְד
 זַעֶהֶעט, וּוְעֶר פֶּאָן אוֹנְד וּוְעֵגִי.
 גַעֲאָנְגֶען. זִיאַ אוֹנְטֶערוֹכְטִי.

טען, אוֹנְד זֵיעֶהֶע! מֵאֵן פֶּאָנְד נִיכְט יוֹנָתָן, נִיכְט זֵינְען וּוְאָפֶּעֶנְטֶרעֶגֶער. (יח) שֹׂאוֹל זַאָגִי
 טַע צו אַחִיה: בְּרִינְג דִיאַ לַאָדֶע גַאָטטֶעס הַעֶר! דַען דִיאַ לַאָדֶע גַאָטטֶעס וּוְאָר דִיאַמֶאֶלֶס
 בִיאַ

ר ש י

(טו) הַלּוֹפִים לְשֹׂאֵל. הַלּוֹפִים אֲשֶׁר הָיוּ לְשֹׂאֵל בְּגִבְעַת בְּנֵי־מָן. לּוֹפִים אִישׁקֹאֲנִיט"ש בְּלַע"ז: וְהִנֵּה
 הַהֶמּוֹן. שֶׁל פִּלְשִׁתִּים נִמּוֹג מִמְּקוֹמוֹ וַיֵּלֶךְ וַיִּקְרַב הַלּוֹם לְבַד יִשְׂרָאֵל: נִמּוֹג. כְּמוֹ נַעֲוֵעַ: (יז) פִּקְדוֹ. לְשׁוֹן
 פִּקְדָה כְּמוֹ וַתִּפְקְדֵנוּ לְנִקְרִים (אֵיבּוֹז' י"ח): (יח) הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים. אֲרוֹסִים וְתוֹמִים: כִּי הָיָה
 אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא. הַמִּקְרָא חֶסֶד תִּיבָה אֶתֵּת כִּי הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים שֶׁם בַּיּוֹם הַהוּא:
 וְהַעֲבָרִים

ב א ו ר

(טו) הַמִּצֵּב וְהַמְּשִׁחִית חָרְדוּ גַם הַמָּה, כִּי רֹב הַחֵיל, אֲשֶׁר הָיָה דַחֹק מִהַמְּקוֹם אֲשֶׁר
 בָּא יוֹנָתָן, לֹא יָדַע כְּמֵה מֵהַאֵוִיבִים עָלָיו עֲלִיהֶם, וְאֵין זָרוֹת אִם חֲרָדָה נִסְלָה עֲלֵיהֶם,
 אֲוֹלֵם הַמֶּלֶךְ וְהַמְּשִׁחִית אֲשֶׁר רָאוּ כִּי רַק שְׁנֵי עֲבָרִים עָלָיו נִגְדִיהֶם, חָרְדוּ גַם הַמָּה.
 וְאֲוִלֵי הָיוּ בִיד אֲנָשֵׁי הַמֶּלֶךְ כְּלִי זֵיין אֲזַר מֵאֲזַר בִּידֵי הַמְּשִׁחִית, כִּי אֲנָשֵׁי הַמֶּלֶךְ עֲמְדוּ רַק עַל
 מִשְׁמַרְתָּם לְהִגָּן דַּעֲפֶעֶנְיָן וְהַמְּשִׁחִית הִלְכוּ לַעֲשׂוֹת חֲלָלִים בְּאֵוִיב וְאֶפֶּעֶנְיָן וְלִדְרֹךְ זֶה נִטּוּ גַם רִי"ג
 וְהַרְד"ק. וְתִרְגּוּ הָאָרֶץ, מִמֵּהוּמַת הַפִּלְשִׁתִּים. לַחֲרָדָת אֱלֹהִים, לְמַעַלְה מִדְּרֹךְ הַעֲנַבִּי. (טו) חַהֲמֹן
 נִמּוֹג, הַנִּכּוֹן כְּמוֹ שְׂפִירַשׁ הַרְד"ק לְקַמֵּן, שֶׁהֶמּוֹן הוּא מַעֲנִין מֵהוּמָה וּמֵאֲרָשׁוֹ, בְּמַשְׁקֵל שֶׁזֶן,
 וְנִמּוֹג לְשׁוֹן נַעֲוֵד, כְּמוֹ הַדְּבַר הַנּוֹמֵם וְנִמּוֹג, וְכֵן גַּאֲוֹג לֵב, אֲשֶׁר לֵבֵנו נִתְמַזְמֵן. וַיֵּלֶךְ וְחָלָב,
 שֶׁהַהוּמָה הוֹלֵכַת וּמִתְחַקֶּקֶת וְנִשְׁמַעַת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְהַפִּסּוֹק י"ט מְבַאֵר דְּבַרנוּ בִיתֵר בִּיאֹרֵר.
 (יח) הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, עִם הַאֲכוּד וְאִ"ת לְשֹׂאֵל בְּאֱלֹהִים עַל יוֹנָתָן. וּבְגִי יִשְׂרָאֵל,
 ר"ל

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט) וַיְהִי עַד דְּבַר
 שְׂאוֹל אֶרֶץ־הַכְּהֵן וְהַהֲמוֹן אֲשֶׁר
 בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים נִילָךְ הָקֹדֶשׁ
 וְרַב * וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־הַכְּהֵן
 אֶסֶף יָדָה: (כ) וַיִּזְעַק שְׂאוֹל וְכָל־
 הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־
 הַמְּלָחָמָה וְהִנֵּה הִיָּתָה הַרְבַּ אִישׁ
 בְּרַעְהוּ מִהוֹמָה גְּדוֹלָה מְאֹד:
 (כא) וְהָעִבְרִים הָיוּ לְפְלִשְׁתִּים
 כְּאֶתְמוֹל שֶׁלְשׁוֹם אֲשֶׁר עָקְוּ עִמָּם
 בְּמַחֲנֵה סָבִיב וְגַם־הָמָּה לְהִיּוֹת
 עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עִם־שְׂאוֹל
 וַיּוֹנְתָן: (כב) וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל
 הַמִּתְחַבְּאִים בְּהַר־אֶפְרַיִם שָׁמְעוּ
 כִּי־נָסוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּדְבְּקוּ גַם־

ביא דען קינדערן ישראל'ס.
 (יט) וועהרענד שאול מיט דעם
 פריעסטער רעדעטע, נאהם
 דער טומולט אים לאגער דער
 פלשחים איממער מעהר צו.
 דא שפראך שאול צום פריע-
 סטער: ציעהע דייע האנד
 הינוועג! (כוינגע ניכט דיח לחדע)
 (כ) שאול אונד דאז נאנצע
 פאלק ביא איהם צאגען זיך
 צוואממען, אונד קאמען צום
 קאמפפלאטצע. היער וואר
 דאז שוועררט דעם איינען גע-
 געדען אנדערן — איינע אי-
 נעראויס גראסע פערוויררונג.
 (כא) דיא עברים, וועלכע וויא
 ביזהער מיט דען פלשהים
 היעלטען, אונד מיט איהנען
 רינגסאומהער צום לאגער ציע-
 הען מוסטען; יא אויך זיא
 זעלכסט היעלטען עם נון מיט
 ישראל, וועלכע אונטער שאול
 אונד יונתן פלאטען. (כב) אל-
 לע איינצעלנען איוראעל טען,
 וועלכע זיך אים געבירגע
 אפריים פערשטעקטען, אלס

המח פסקא נא"פ

זיא פערנאהטען, דאס דיא פלשחים דיא פלוכט ערגריפען האטטען, פערפאלגטען אויך

ר ש י

(כא) והעברים היו לפלשתים. בעזרת' מחמת יראה מתמול שלשום והיום נהפכו גם המה עם חזריהם

ב א ו ר

ר"ל ארון האלהים ולבא בני ישראל הי' ביום ההוא במקום אחד ולא בבית עולמים, וכן ויוסף
 הי' במלכים, שפירושו עם יוסף אשר כבר הי' במלכים. (מדברי הרד"ק). והנה נטרם לקח
 דוד את הארון ונתנהו ביד עובד אדום הגמי הלך הארון בכל מלחמות ישראל אתם, גם לכל
 המקומות אשר נקאלו שם שבטי ישראל, ולא נודע מכתבי קדש דק ארון אחד, וכן משמע
 מדברי רי"ג, רש"י הרלב"ג, והרד"ק. (יט) אסוף ירך, הסר ירך מהאפוד, וכן ויאסוף רגליו
 אל המטה, פירושו לאחוריו, ועל יונתן שתרנס קריב אפודא כבר הקשה הרד"ק. (כ) ויועק,
 ע"י עזמו, ולנסעל לפעמים הוראת ההתפעל, ואפשר שנבלע בדגש הזי"ן תי"ו התפעל.
 (כא) והעברים היו לפלשהים, לפירושו רש"י ורד"ק לריך לומר שמסר מלת אשר והשיעור אשר
 היו והוא דוחק, והנכון בפירושו הרלב"ג שהכוונה שהיו ישראל עד עתה נחבלית השפלות והתחבאו
 ועתה התחוקו נגד הפלשתים כמאז ועלו עם חיל שאול כמחנה סביב, וגם המה, ר"ל והפלשתים'
 היו בעוזרי ישראל, כי קלחם הרגו קלחם ומרנ איש נרעהו. (כב) וידבקו, לידבקו, והוא
 בהפעיל

הַמָּה אַחֲרֵיהֶם בַּמִּלְחָמָה:
 (נג) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
 יִשְׂרָאֵל וְהַמִּלְחָמָה עֲבָרָה אֶת־
 בֵּית אֹן: (נד) וְאִישׁ־יִשְׂרָאֵל נָגַשׁ
 בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאֲלֵ שְׂאוֹל אֶת־הָעָם
 לֵאמֹר אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכֵל
 לֶחֶם עַד־הָעֶרֶב וְנִקְמָתִי מֵאִיבֵי
 וְדֹאֲטָעִים כָּל־הָעָם לֶחֶם:
 (נה) וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ בַיַּעַר וַיְהִי
 דְּבַשׁ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה: (נו) וַיָּבֹא
 הָעָם אֶל־הַיַּעַר וְהִנֵּה הֵלֶךְ דְּבַשׁ
 וְאִין־מִשִּׁיג יָדוֹ אֶל־פִּיו כִּי־יִרְאֶה
 הָעָם אֶת־הַשְּׂבָעָה: (נו) וַיּוֹנְתִן
 לֹא־שָׁמַע בְּהַשְּׂבִיעַ אֲבִיו אֶת־
 הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת־קִצֵּה הַמַּטֵּה
 אֲשֶׁר־בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בַּיַּעַרְת

הרבש

אויך זיא דיעזעלבען וועהרענד
 דעם טרעפֿפענס. (נג) דער
 עויגע גצב אלזא ישראל און
 דיעזעם טאגע דען זיעג, אונד
 דאז טרעפֿפען צאג זיך איבער
 בית און הינוים. (נד) דיא
 מאנשאפט ישראל'ס וואורדע
 און דיעזעם טאגע זעהר אנגע.
 שטרענגט, דען שאול האטטע
 דאז פֿאלק בעשווארען, אונד
 געזאגט: פֿערפֿלויכט זייא דער
 מאן, וועלכער פֿאר אבענד
 שפייזע געניעסען ווירד, דא
 מיט איך מיך און כיינען פֿייג.
 דען (חוכזיסגעזעלט) ראָצע!
 עם קאסטעמע אלזא דאז גאנץ
 צע פֿאלק קיינע שפייזע.
 (נה) דאז געזאממטע קריעגס־
 פֿאלק דעם לאַנדעם קאם אין
 דען וואַלד, דא פֿלאַם דער האַץ
 ניג אויף דעם פֿעלדע. (נו) ויא
 דאז פֿאלק אין דען וואַלד קאב,
 אונד איינען שטראם האַנג
 פֿאַנד, דא כראַכטע ניעמאַנד
 זיינע האַנד צום מונדע, וויל
 דאז פֿאלק דען אייד פֿירכטע.
 טע. (נו) יונחן אבער האַטטע

ניכט געהערט, אלס זיין פֿאַטער דאז פֿאלק בעשווארען, ער שטרעקטע דאָהער דאז ענץ
 דע זיינעם שטאַבעס, וועלכען ער אין דער האַנד האַטטע, הין, טונקטע עם אין איינע האַץ

ניג

ר ש י

חזריהם להיות בעזרת אחיהם: (כד) נגש ביום ההוא. היו אלים ונוגשים להלחם בפלשתים:
 ויאל. לשון אלה: אשר יאכל לחם. כל מאכל במשמע כמו נשחית' עץ בלחמו (ירמיה י"א י"ט):
 (כה) ויהי דבש. דבש קנים גדל בארץ ישראל: (כו) והנה הלך דבש. שהיה נוטף מן הקנים:
 (כז) ביערת הדבש. נקנה הדבש כמו ותשם בסוף (שמות כ' ג') דמתרגמינן שותיה ביערת

ב א ו ר

בהפעיל אף כי חסר הפירוק ועיין בחזרה לשון עבר להמדקדק המשכיל מו"ה וואלף מאיר
 נ"י. אחריהם, אחרי הפלשתים. (כד) נגש, נחלש ועיף. ויאל, לשון אלה ושנועה, ומרכב
 מנפ"א ונל"ה, וכאוי להיות ויאלה תחת ויאלה ונשמע ה"א ל"ה כדרכו בוי"ו ההיפוך ואמר
 הרד"ק שבא בוי"ו ההיפוך להורות שכבר השביע שאלו. לחם, שום מאכל, כי אפי' דבש לא
 היו טועמים, (הרד"ק). עד הערב, לפני הערב, כמו בנמה מקומות. ונקמתי מאויבי, למען
 יחי' מרדף בלי חשך. (כה) וכל הארץ, וכל עם הארץ הנאספים אל שאלו. (כו) הלך דבש,
 שהי' ע"פ השדה כנהר ההולך, ויונתן תרגם בריו דונשא, ופירושווה הרלנ"ג והרד"ק לשון
 ערוגה ושורה. (כז) ביערת הדבש, נחלת הדבש. (הרד"ק ורי"ג). וחאורנח, כי היו עיניו

הַדְּבַשׁ וַיָּשָׁב יְדוּ אֶל-פִּיּוֹ וַתִּרְאֶנָּה
 עֵינָיו: (כח) וַיַּעַן אִישׁ מִהָעָם וַיֹּאמֶר
 הַשִּׁבְעַת הַשְּׂבִיעַ אָבִיךָ אֶת-הָעָם
 לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר-יֹאכַל
 לֶחֶם הַיּוֹם וַיַּעַף הָעָם: (כט) וַיֹּאמֶר
 יוֹנָתָן עֲכָר אָבִי אֶת-הָאָרֶץ רְאוּ-
 נָא כִּי-אָרוּ עֵינָי כִּי טַעַמְתִּי מֵעֵט
 דְּבַשׁ הַזֶּה: (ל) אַף כִּי לֹא אֲכַל
 אֶכֶל הַיּוֹם הָעָם מִשְׁלַל אִיבֵיו
 אֲשֶׁר מִצָּא כִּי-עָתָה לֹא-רִבַּתְּהָ
 מִכָּה בַּפְּלִשְׁתִּים: (לא) וַיִּכּוּ בַּיּוֹם
 הַהוּא בַּפְּלִשְׁתִּים מִמִּכְמֹשׁ
 אֵילָנָה וַיַּעַף הָעָם מְאֹד: (לב) וַיַּעַשׂ
 הָעָם אֶל-שְׁלַל וַיִּקְחוּ צֵאֵן וּבָקָר
 וּבְגֵי בָקָר וַיִּשְׁחֲטוּ-אֶרְצָהּ וַיֹּאכַל

ניגוזאבע איין, בראכטע דיא
 האנד ווידער צום מונדע, אונד
 זיינע אויגען ערהייטערטען זיך.
 (כח) דא שריא איינער פֿאָם
 פֿאלקע אונד שפראך: דיין פֿאָ
 טער האט יא דאז פֿאלק בע
 שוואַרען אונד געזאגט: פֿער
 פֿלוכט זייא דער מאן, דער
 היטע שפייזע געניעסעט! אָב
 גלייך דאז פֿאלק ערמאטטעט
 וואורדע. (כט) יונתן אנטוואַר
 טעטע: מיין פֿאָטער האט דאז
 לאנד אינו אונגליק געבראַכט!
 זעהעט נור, וויא מיינע אוי
 גען ערהייטערט וואורדען, ווייל
 איך דיעזעס ביסלען האָניג גע
 קאטטעט! (ל) העטטע גאר
 דאז פֿאלק הייטע פֿאָן דער ביי
 טע זיינער פֿיינדע, וועלכע עס
 פֿאָרגעפֿונדען, עססען דירפֿע
 וואַרע דיא נייערלאַגע אונ
 טער דען פֿלשחים ניכט יעטצט
 גרעסער געוועזען? (לא) זיא
 שלגען אן דיעזעס טאגע דיא
 פֿלשחים פֿאָן מכמש ביז אילון,

והאירנה קרי. ויעט קרי. השלל קרי. העם
 אונד דאז פֿאלק וואורדע זעהר אבגעמאטטעט. (לב) עס פֿיעל דאָהער איבער דיא בייטע גיע
 ריגהער, זיא נאָהמען שאַאַע, רינדער אונד קעלבער, שלאַכטעטען עס צור עכענען
 ערדע

ר ש י

וסוף הם קנים של אגס וכן אכלתי יערי עם דבשי (שיר השירים ה' א') ובלשון ישמעאל קורין
 לאותו דבש סוקר"א בלע"ז מפר' נתן הישמעאלי: (כט) עבר אבי את הארץ. בלבד את דעתם
 ואת ישועתם כמים עכורים: (ל) כי עתה לא רבתה מכה. בתמיה: (לב) ויעש העם. כמו
 ויעט העם לשון עיט (בראשית ט"ו י"א): לאן ובקר ובני בקר. אומר אני זה אותו ואת בנו
 לא תשחטו ולבך קראם חוטאים. ורבותינו אמרו בשחיטת קדשים שהיו מקדישים אותם שלמים
 ואוכלים לפני זריקת דם הוא שאמר ויאכל העם על הדם אוכלים קדשים ועדיין דם צמזק:
 גלו

ב א ו ר

חשכות ובהות מעיפות הרעב. (כח) ויעף העם, אג"ס שהיו עיפים, (הרד"ק). (כט) עבר
 אבי, הניא ברעה, וכן עובר שארו אבזוי (משלי י"א י"ז). (ל) אף כי לוא אבל, הנוונה אף
 כי רבתה המכה לו אבל העם, ונתוך דבריו התליף לורת מאמרו, ואמר דרך תמיה הלא רבתה
 עתה המכה? ובהעתקה כל נוכל לרמוז על כל זה. (לב) ויעט העם, נפל במהירות ובתאוה
 לאכול עליו, ומזה הענין נקרא עוף הדורס עיט. על הרם, הנוון שאכלו עם הדם, שלא
 המתו עד לאת הדם מן הבשר, כמו ויבחו האנשים על הנשים, וגם ההוראה בו על מטש,
 כי

העם על-הדם: (לג) וַיִּגִּידוּ לְשֹׂאֵל
 לֵאמֹר הֲנִיחָה הָעַם הַטָּמִים לַיהוָה
 לֵאכֹל עַל-הַדָּם וַיֹּאמֶר בְּגִדְתֶם
 גְּדוּדֵי-אֱלֹהֵי הַיּוֹם אֲבָן גְּדוּלָּה:
 (לד) וַיֹּאמֶר שְׂאֵל פְּצוּ בְעַם
 וַאֲמַרְתֶּם לָהֶם הֲגִישׁוּ אֵלַי אִישׁ
 שׁוֹרוֹ וְאִישׁ שִׁיחֹו וְשִׁחַתְתֶּם בְּזֶה
 וְאָכַלְתֶּם וְלֹא-תִחַטְּאוּ לַיהוָה
 לֵאכֹל אֶל-הַדָּם וַיִּגִּישׁוּ כָל-הָעַם
 אִישׁ שׁוֹרוֹ בִּידוֹ הַלֵּילָה וַיִּשְׁחַטּוּ-
 עִם: (לה) וַיִּבֶן שְׂאֵל מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 אֶתֹז הַחֵר לְבָנֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה:
 (לו) וַיֹּאמֶר שְׂאֵל גִּרְדָּה אֶתְרֵי
 פְּלִשְׁתִּים לַיְלָה וְנִבְּזָה בְּהֵם וְעַד-
 אֲזֹר הַבֶּקֶר וְלֹא-נִשְׂאָר בָּהֶם

איש

ערדע, אינד אסען עס זאמט
 דעם בלוטע. (לג) מאן צייגטע
 עס דעם שאול אן, מיט דען
 ווארטען: דאז פאלק זינדיגט
 געגען גאט, דאס עס זאמט
 דעם בלוטע איסט! דא זאגטע
 ער: איהר האבט געפרעעלט!
 וועלצעט מיר זאגלייך איינען
 גראסען שטיין הער! (לד) שאול
 זאגטע פערנער: צערשטריי.
 עט איך אונטער דעם פאלקע
 אונד זאגטע איהנען, דאס
 איינער מיר זיינען אכטען, אונד
 איינער זיין לאס הערברייגע;
 שלאכטעט עס היער, דאן עס
 סעט עס, דאמיט איהר ניכט
 געגען דען עוויגען זינדיגעט, עס
 מיט דעם בלוטע צו עססן. דאז
 גאנצע פאלק בראכטע אלאף
 יעדער זיינען אכטען אן דער
 האנד דיעזע נאכט הין, אונד
 שלאכטעטען עס דאזעלכסט.
 (לה) שאול בויעטע דעם עווי.
 גען צו עהרען איינען אלטאר.
 מיט דיעזעם שטיינע פיינג ער
 אן, דעם עוויגען איינען אל.

טאר צו בויען. (לו) נון שפראך שאול: לאסט אונד דיעזע נאכט הינונטער געהען, אונד
 דען פלשחים נאכעוועטצען, זיא, ביז דער מארגען לייכטעט, צו שאנדען מאכען, אונד קיינען
 מאן

ר ש י

(לג) גלו אלי. לשון גללו: היום. מצעוד יוס ולמטה נאמר ויגישו איש שורו בידו הלילה.
 רבוזינו נחלקו בדבר בסוף מסכת זנחיס יש מהן פירשו כאן בחולין כאן בקדשים ויש מהן פירשו
 כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב בזמת ווב גדולה כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב בזמה קטנה
 לימד על עולת יחיד שנשיר' לישחט בלילה: אכן גדולה. עשאה במה לזרוק עליה דם והקטר
 חלבים: (לד) פולו בעם. הכריזו במקומות הרבה ויהיו המכריזי' נפולים בעם: ושחטתם בזה.
 כאן במקום שחיטה. דבר אחר סנין בדק להם: הלילה. בהמות של חולין נשחטו בלילה כך
 מסורש בזנחיס: (לה) אותו החל. אותו המזבח ראשון למזבחות שבנה שאול:

ב א ו ר

כי הדם נבלע בבשר. וכמו כן פירשו רי"ג והרד"ק. (לג) גלו, הליווי מהקל מהנפולים.
 היום, בעת הזאת. (לד) ויאמר שאול, לעבדיו. פצו, מנעו ובהוראת התפעל כמו התפזרו,
 וכת"י. שיחו, מן שיה אשר שיה נגזר ומקולר ממנו, וכן פה מן פיה, ובסמיכות בא שיה.
 אל הדם, על הדם. (לה) אותו החל, הפשוט כדברי הרלב"ג שאותו האבן החל שאול אש"כ
 לבנות אותו מזבח לה', ואל חתמה כי מלינו האבן פה בל"ו, כי רבים כמוהו. (לו) ונכווה,
 נעשה

אִישׁ וַיֹּאמְרוּ כָל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ
 עֲשֵׂה * וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן נִקְרְבָה הַלֵּם
 אֶרְ-הָאֱלֹהִים: (לז) וַיִּשְׁאַר שְׂאוּל
 בְּאֱלֹהִים הָאֲרֻד אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים
 הַתְּתַנֵּם בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָנְהוּ
 בַּיּוֹם הַהוּא: (לח) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 גִּשּׁוּ הַלֵּם כָּל פְּנֹת הָעַם וְדַעוּ
 וּרְאוּ בַמָּה הִיְתָה הַחַטָּאת הַזֹּאת
 הַיּוֹם: (לט) כִּי חִי־יְהוֹה הַמּוֹשִׁיעַ
 אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־יִשְׁנֹו בְיוֹנְתָן
 בְּנֵי בִי־מֹות יָמֹות וְאִין עָנְהוּ
 מִכָּל־הָעַם: (מ) וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל אַתֶּם תְּהִיוּ לְעֵבֶר אֶחָד
 וְאֲנִי וְיוֹנְתָן בְּנֵי נְהִיָה לְעֵבֶר אֶחָד
 וַיֹּאמְרוּ הָעַם אֶרְ-שְׂאוּל הַטּוֹב
 בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה: (מא) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל

כִּיָּן בִּיא אִיהֶנְעֵן אִיכְרִיג לְאִם.
 כַּעַן! זִיא אַנְטוֹוֹאֶרְטֶעֶן: אֶל־
 לַעַם, וּוְאִם דִּיר גַּעֲפֵלְלֵט,
 טְהוּע. דַּא זַאגְטֶע דַּעַר פֿרִיע־
 סְטַעַר: לְאִסְט אֹונוּ פֿאַר גַּאטְט
 הִינְטֶרֶעֶטֶן! (לז) שְׂאוּל בַּע־
 פֿרַאגְטֶע זִיךְ אַלְסְדַּאן בִּיִּים
 עוּיִגֶען: זְאָלֵל אִיךְ הִינְאָב דַּעַן
 פֿלִשְׁתִּים נַאכְוֶעֶטֶען? וּוִירְסְט
 דוּא זִיא יִשְׂרָאֵל אִין דִּיא הַעֲנִי
 דַּעֲלִיעֶפֶרֶן? דַּאמַאֵלְס אַכְעַר
 בַּעֲקַאם עַר קִינַע אַנְטוֹוֹאֶרְט.
 (לח) דַּא שְׂפֶרְאָךְ שְׂאוּל: טֶרַע־
 טַעַט הַעַר, אִיהֶר פֿאַלְקְסֶאנְפִּיה־
 רַעַר אַלְלַע! עַרְקֶענְנַעַט אֹונד
 זַעֲהַעַט, וּוְאֶדוּרְךְ דִּיעוּזַע שְׂטֶרַא־
 פַֿעַיִטַע עַרפֿאַלְגְט זִיין מַאָג;
 (לט) דַּעַן, זְאָ וּוְאֶהֶר דַּעַר עוּיִי
 גַּע לַעֲבֵט, דַּעַר יִשְׂרָאֵל
 דַּעַן זִיעַג פַֿעַר־לִיעַהֶען! וּוִיעַן עַם
 וּוִעַנְעַן מִיִּינַעַם זְאָהֶנַעַם יוֹנְהֶן
 גִּעִשְׂעֶהֶען, זְאָ מוֹם עַר שְׂטַעַר־
 בַּעַן. — קִינַעַר אֹוִים דַּעַם
 פַֿאֲלַקַע גַּאב אִיהֶם דַּאֶרוּף אִיִּי.
 גַּע אַנְטוֹוֹאֶרְט. (מ) עַר שְׂפֶרְאָךְ
 גּוֹן צו גַּאנְץ יִשְׂרָאֵל: אִיהֶר
 שְׂטַעֲלֵלַעַט אִיךְ אֹוִיף אִיִּינַע זִיִּי.

אל פסקא נא"ס

טע, אינד איך אונד מיין זאָהן יונתן שטעללען אונז אויף איינע זייטע. דאָ פֿאַלַק ערווייע.
 דערטע דעם שׂאוּל: וואָס דיר געפֿעללֵט, דאָ טהוּע. (מא) דאָ שפּראַךְ שׂאוּל צום עוויגען,
 דעם

ר ש י

(לח) פנות העם. שרי העם אבן הפנה היא המזוכה: (מ) לעבר אחד. להפיל גורל בין כולכם
 וכינינו

ב א ו ר

נעשה אותם לבז וללעג, כי נעשה אותם חללים לפני מרבתינו, ולכן ת"י ונקטול בהון, ולכן
 נא בקל העי"ן ולא בדגש. נשאר, בזירי האל"ף והוא כמו בחיריק. ויאמר הכהן, מסתמא
 אַר שְׂאוּל לִהְנִיחַן שִׁשְׁאֵל בְּאֹרִים וְתוּמִים, וְאִמַר הַכֹּהֵן נִקְרְבָה אֶל הָאֹרִין. (לח) כָּל פְּנֹת
 הָעַם, פְּנֵה רֹאשׁ הַחֹמֶה, וְע"ד הַלְוִיר שְׂרֵי הַעַם. הַחַטָּא, הַעוֹנֵשׁ הַזֶּה. (לט) כִּי אִם וְכו'
 כִּי מוֹחַ, כַּפַל הַמְלֵאָה כִּי, נַעֲבֹד הַמֵּאֲזַר הָאֲרוּךְ. בְּיוֹנְתָן בְּנֵי, נַשְׁבִּיל יוֹנְתָן בְּנֵי. וְאִין עוֹנְהוּ,
 אֹו הַבִּין כִּי בְיוֹנְתָן תְּלוּי הַדְּבַר, כִּי אִם הִי אִישׁ יוֹדַע עֲבִירָה מִה מַאִישׁ יִשְׂרָאֵל אִמַר כָּל הִי'
 מְכִיד

אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִכָּרָה
 תָּמִים וְיִלְכֹד יוֹנָתָן וְשָׂאוּל וְהָעָם
 יֵצְאוּ: (מג) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל הַפִּילֹו
 בְּיָדֵי וּבִין יוֹנָתָן בְּנֵי וְיִלְכֹד יוֹנָתָן:
 (מג) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־יוֹנָתָן
 הַגִּידָה לִּי מָה עָשִׂיתָה וַיִּגְד־לוֹ
 יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר טַעַם טַעַמְתִּי בְּקִצָּה
 הַמַּטָּה אֲשֶׁר־בְּיַדִּי מֵעַט דָּבָשׁ
 הִגְנִי אֲמוֹת: (מד) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל
 כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי־
 מוֹת תָּמוּת יוֹנָתָן: (מה) וַיֹּאמֶר
 הָעָם אֶל־שָׂאוּל הֲיֹוֹנָתָן יָמוּת
 אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה
 הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חֲלִילָה חֲי־יְהוָה
 אֲסִיפֹל מִשַּׁעֲרַת רֵאשׁוֹ אֶרֶצָה
 כִּי־עַם־אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה
 וַיִּפְדוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן וְלֹא־מָת:

ויעל

תרגום אשכנזי מ

דעם גאטטע ישראל'ס: גיב
 פאללשטענדיגען אויפ'שלוס!
 יונתן אונד שאול ווארדען גע.
 טראפפן, דאז פאלק אבער
 גינג פרייא וועג. (מג) שאול
 שפראך: ווערפעט צווישען
 מיר אונד מיינעם זאהנע יונתן
 דאז לאז! אונד עס ווארדע
 יונתן געטראפפן. (מג) דא
 שפראך שאול צו יונתן: זאגע
 מיר, וואס האסט דוא געטהאן?
 אונד יונתן זאגטע איהם: איך
 האבע מיט דעם ענדע דעם
 שטאבעס, דען איך אין מיי
 נער האנד היעלט, איין וועניג
 האניג געקאסטעט; נון מוס
 איך שטערבען. (מד) שאול
 שפראך: זא מעגע מיר גאטט
 גוטעס ערצייגען איטצט אונד
 אין דער פאלגע, דאס דוא,
 יונתן שטערבן מוסט! (מה) דאז
 פאלק אבער שפראך צו שאול:
 וויא? יונתן זאלל שטערבען?
 ער, דער דיעוען וויכטיגען
 זיעג ישראל פערשאפפ'ט האט?
 דיעס זייא פערן! זא וואהר
 דער עוויגע לעבט, עס דארף
 פאן זיינעם הויפטע קיין האאר צור ערדע פאללען!
 דען וואר ער דען בייא גאטט, אלס ער
 הייטע דיעועם געטהאן? דאז פאלק רעטטעטע אלזא יונתן,
 דאס ער ניכט אומקאם.
 שאול

ר ש י

בינינו: (מא) הנה חמים. תן גורל אמת: והעם ילאו. נקיים מן הגורל: (מה) ויפדו העם.
 התירו לו לשאול שבעתו:

ב א ו ר

ומכחיד תחת לשונו, ורק בעבור יונתן שתקו. (מא) הנה חמים, תן גורל אמת. (רש"י),
 (מג) הנני אמות, הנני חייב מיתה, וכן ת"י. (מה) עם אלהים עשה, לדעתי פירושו על
 דרך התימה, האם ה' אלהים עמו והגיד לו שאתה הבאת העם באלה ובשבעה לבלתי טעום
 מאומה היום כאשר עשה היום הזה, המעשה לטעום מהדבש? הלא הוא לא ידע מאומה ואין
 עונש עליו (י). ויפדו העם, וילילו העם.

לפר

ה ג ה ו ת

(י) לדעתי הכוונה פשוטה הלא ה' היה עמו בכל אשר יפנה ואם קטא קטאה גדולה האם

(מ) ויעל שאול מאחרי פלשתים
 ופלשתים הלכו למקומם:
 (מז) ושאול לכד המלוכה על-
 ישראל וילהם סביב בכל איביו
 במוצא ובבני עמון ובאדום
 ובמלכי צובה ובפלשתים ובכל
 אשר יפנה ירשיע: (מח) ויעש
 חיר ויך את עמלק ויציל את-
 ישראל מיד שסהו: (מט) ויהיו
 בני שאול יונתן וישוי ומלכישוע
 ושם שתי בנתיו שם הבכירה
 מרב ושם הקטנה מיכל: (נ) ושם
 אשת שאול אחינעם בת-
 אחימעץ ושם שר צבאו אבינר
 בן נר דוד שאול: (נא) וקיש אבי-

(מו) שאול צאג נון הינוף,
 פערפאלגטע ניכט מעהר דיא
 פלשהים, אונד דיא פלשתים
 גינגען נאך איהרער היימאטה.
 (מז) שאול ערקעמפפטע דיא
 רעגירונג איבער ישראל, גריף
 אללע זיינע פיינדע אומהער
 אן, נעהמליך מואב, דיא
 קינדער עמון'ס, אדום, דיא
 העררשער צובה'ס אונד דיא
 פלשתים; אונד וואָ ער זיך
 הינווענדעטע, ערהילט ער דיא
 אַבערהאַנד. (מח) ער זאַמי
 מעלטע איין העער, שלוגדען
 עמלק, אונד בעפרייעטע
 ישראל פֿאַן דער געוואַלט זיי-
 נעס רייבערס. (מט) דיא זעהי
 נע שאול'ס וואַרען: יונתן,
 ישוי אונד מלכישוע; זיינע ביי-
 דען טעכטער היעסען: דיא
 עלטערע, מרב, דיא יינגע,
 רע מיכל. (נ) שאול'ס געמאטה,
 לין היעס אחינעם, דיא טאָה.
 טער דעס אחימעץ; זיין העער.
 פֿיהרער היעס אבנר, זאָהן נר'ס, שאול'ס פֿאַטער. ברודערס. (נא) דען קיש וואַר
 דער

ר ש י

(מח) ויעש חיל. ויאסף חיל: (נ) אבינר בן נר. ונר היה דוד שאול אחיו של קיש
 ושניהם בני אביאל וגם אביאל נקרא נר בדברי הימים שהיה מדליק נרות לרבים במבואות
 האפלים: (נב) וראה שאול. לשון הוה וכשהיה שאול רואה איש גבור חיל היה אוספו אליו:
 ועתה

ב א ו ר

(מו) לכד המלוכה, כי היו שונאיו רבים המתקנאים אשר צוהו, כמו בכל מלוכה נבחרה
 ושהגוריק, אולם הוא גבר עליהם. ירשיע, היתה לו יד העליונה, וכן פתרו השנעים והפולגאטא
 וכן משמע ברי"ג. (מח) ויעש חיל, ויאסף חיל (רש"י). ויך אח עמלק, נראה שכלל הסופר
 פה כל מעשה שאול בכל ימיו, כי עדיין לא נלחם בעמלק עד שזוהו שמואל. (נ) דוד שאול,
 עיין מה שאמרנו בתחלת פרשה ט"ת.

ה ג ה ו ח

היה ה' בעזרתו? ויתורגם: (חית גאָטטעס בייזשטאנד האָט ער הייטע געווירקט).

שָׂאוּל וַיִּבֶן אֲבִי-אֲבִינָר בֶּן-אֲבִי-אֵל:
(כג) וַתְּהִי הַמְּלָחָמָה חֹזְקָה עַל-
פְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שָׂאוּל וַרְאֵה
שָׂאוּל כָּל-אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל-בֶּן-חַיִל
וַיֵּאסְפוּהוּ אֵלָיו:

דער פֿאַטער שאול'ס, אונד נר
אכנר'ס פֿאַטער, דער זאָהן
אביאל'ס. (כג) דער קריעג מיט
דען פלשתיים וואָר דיא גאַנצע
רעגירונגסצייט שאול'ס העפֿט.
מיג; ווען דאָהער שאול איינען
שטאַרקען אונד רייסטיגען מאָן
זאָה, זאָ נאָהם ער איהן צו זיך.

טו (א) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל
אֲתִי שְׁלַח יְהוָה לְמַשְׁחֶךָ
לְמֶלֶךְ עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
שְׁמַע לְקוֹל דְּבַרֵי יְהוָה: (ג) כֹּה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֹדֹתַי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ בְּדָרֶךְ בְּעֵלְתוֹ
מִמְצָרִים: (ג) עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה
אֶת-עַמְּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-
אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עֲלֵיו וְהִמַּתָּה
מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעוֹלָלָה וְעַד-
יֹזֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגָּמֶל וְעַד-

טו (א) אייניגע צייט דאָרויף
שפראך שמואל צו
שאול: דאָ מיך דער עוויגע
געזאַנדעט האָט, דיך איבער
זיין פֿאַלק, איבער ישראל, צום
קעניגע איינצוועטצען, זאָ גע-
האַרבע נון דעם בעפֿעהלע
דער וואָרטע דעם עוויגען.
(ג) זאָ שפריכט דער עוויגע
צבאות: איך אָהנדע נון וואָס
עמלק אָן ישראל געטהאָן,
נעהמליך, וואָס ער איהם אויף
דער רייזע געטהאָן אַלס לעטצ-
טערער אויס מצרים הערוויפֿט.
צאָג. (ג) געהע דאָהער דין,
שלאָגע דען עמלק, פֿערהעע-
רע אַללעס, וואָס זיין איזט,
שאַנע זיינער ניכט, אונד טער-
טע זאָוואָהל מאָן אַלס פֿרויא,
קינד אַלס זייגלינג, אַכס אַלס
לאַם, קאַמעל אַלס עזעל.
שאול

חמור

ר ש י

טו (א) ועתה שמע לקול דברי ה', פעם אחת נסכלת ועתה הוהר בעלמך: (ג) מאור ועד
שה. שהיו בצלי כשפים ומשנין עממן ודומין לנהמה:

וישמע

ב א ו ר

טו (א) על עמו על ישראל, לכן חונה עליך לשמוע לקול ה' להכרית זרע עמלק.
(ב) בעלותו ממצרים, גם במלחמת גדעון החזיק עמלק שונאי ישראל, אולם
בעלות ישראל ממצרים הרעה עמלק שנאתו היותר גדולה, כאשר אמר הכתוב שהי' מחשבתו
להכרית זרע ישראל, כאשר אז עדן לא התחזקו להיות עם נושע בזרוע ידם, כי עוד לא מסכו
הימים שהיו עבדים לגלבי ארץ ועיפיים ויגיעים ולא בטחו עדיין באלהים כראוי. (ג) מגבל
ועד חמור, לבלתי יאמרו זה משלל עמלק, והקב"ה נזהר למחות זכר עמלק.

וישמע

(ד) שאל באטה דאז פאלק אויף, אונד מוסטערטע זיא אין טלאיב, וואָ זיא צווייאמאהל הונדערט טויזענד פֿויספֿאלק, אונד צעהן טויזענד פֿאָם שטאַממע יהודה שטאַרק וואַ רען. (ה) ער דראַנג ביו צור שטאַרט עמלק פֿאַר, אונד שטעללטע אים טהאַלע אייגען הינטערהאַלט אויף. (ו) שאל ליעם דעם קיני זאַגען: געהעט הינוועג, זאַנדערט אייך אַב, צי העט הינאָב אויס עמלק, דאַם איך דיך ניכט מיט איהם אויפֿ. רייבע, דען דוא האַסט וואָהל. טהעטיג געהאַנדעלט געגען ישראל, אַלס זא אויס מצרים הערויף געצאַגען. קיני זאַנ דערטע אַלזאָ זיך פֿאַן עמלק אַב. (ז) שאל שלוג דען עמלק פֿאַי היללה ביו נאָך שור הין, וועלכעס פֿאַר מצרים ליענט.

חֲמוֹר: (ד) וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת-הָעַם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלָּיִם מֵאֲתָיִם אֶלֶף רִגְלֵי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת-אִישׁ יְהוּדָה: (ה) וַיָּבֵא שְׂאוּל עֲדָיִם עִיר עַמְלֵק וַיִּרְבּוּ בְּנַחַל: (ו) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי לָכֵן סָרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ עַמְלֵקִי פֶּן-אֲסַפֶּה עִמּוֹ וְאִתָּהּ עֲשִׂיתׁ חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר קִינִי מִתּוֹךְ עַמְלֵק: (ז) וַיָּךְ שְׂאוּל אֶת-עַמְלֵק מִחַוִּילָה בְּוַאֲךָ שׁוֹר אֲשֶׁר עַרְפָּנִי מִצְרַיִם: (ח) וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עַמְלֵק חַי וְאֶת-

כל ער פֿינג דען אַגג, קעניג פֿאַן עמלק, לעכענדיג, דאָז קעניג

ר ש י

(ד) וישמע שאל. לשון הכרזה כמו ויעק שאל: ויפקדם בטלאי. אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה מלואו של מלך ואח"כ מנה את הטלאים לפי שאסור למנות את ישראל שנאמר בס' לא יספר מרוב (בראשית ל"ב י"ג): (ה) וירב בנחל. וילחם בנחל. ורבותינו אמרו על עסקי נחל רב דין את עצמו ומה בשביל נפש אחת אמר חורה ערוף עגלה בנחל בשביל כל הנפשו' האלה לא כ"ש אם אדם חטא בהמה מה חטאה: (ו) אל הקיני. בני יתרו שהיו יושבין במדבר יהודה בנגב ערד שהלכו אלל יענן ללמוד תורה וערד הוא עמלק הכנעני מלך ערד עמלק היה שנאמר יושב הנגב (במדבר כ"א א') ועמלק יושב בארץ הנגב (שם י"ג כ"ט): עם כל בני ישראל. שנהנו מסעודות משה ואהרן וכל זקני

ב א ו ר

(ד) וישמע, אספס ע"י הכרזה. בטלאים, שם מקום, ולפי הרד"ק ור"ש נעוויזאן היא העיר הנזכרת (כיהושע ט"ו כ"ד) בנחלת יהודה בשם טלאים, ונא בה"א הידיעה כמו בכמה מקומות, ואפשר שנקרא ע"ש המאורע מה שאמרו חז"ל. (ה) עיר עמלק, לפי פשוטו כך שמה, ומסתמא היתה מערופולין של כל המדינה, ולכן נקראת בספרות ע"ש האומה, ושם חנה המלך אגג. וירב, לא מלואו לשון ריב על מלחמה, לכן הנכון כפירוש הרד"ק שפירושו ויארב, ונא בקמץ היו"ד בעבור העלמת האל"ף ונא תחת ויארב בהפעיל, וכן פתר געזעניאוס. והרד"ק העתיק ת"י וטקיס משריתיה ואגג קרבא בנחל. והתיבות ואגג קרבא בלתי נמלאים בת"י שלפניו, גם אם נקיים הנוסחא יהיו התיבות וטקיס משריתיה למותר, לכן נראה מי שקיים נוסחא זאת לא קיים זאת, ולגירסא וטקיס משריתיה הניאור של וירב הוא כמו וירבה חילותיו, ולגירסת ואגג קרבא הניאור של וירב לשון דין ומריבה ומלחמה. (ו) אל הקיני, מבני חובב חותן משה, והחסד

כָּל־הָעַם הַחֲרִים לְפִי־הָרֵב:
 (ט) וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעַם עַל־אַגֹּג
 וְעַל־מִיטָב הַיִּצְאֹן וְהַבְּקָר
 וְהַמְּשָׁנִים וְעַל־הַכָּרִים וְעַל־כָּל־
 הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־
 הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנִמָּס אַתָּה
 הַחֲרִימוּ: (י) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל־
 שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: (יא) נְחַמְתִּי כִּי־
 הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־
 שָׁב מֵאַחֲרָיו וְאַתָּה דִּבַּרְתָּ לֹא־הָקִים
 וַיַּחֲר לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
 כָּל־הַלַּיְלָה: (יב) וַיִּשְׁכַּם שְׂמוּאֵל
 לְקָרְאֵת שְׂאוּל בַּבֶּקֶר וַיִּגַּד
 לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל
 הַכֶּרֶם לָהּ וְהִנֵּה מְצִיב לּוֹ יָד נִיסָב

ויעבר

חרגום אשכנזי מב

גאנצע פֿאלק אבער פֿערט לוי.
 טע ער מיט דעם שווערדטע.
 (ט) יעדאך שאַנטע שאול אונד
 דאז פֿאלק דען אנג, דאז בע.
 סטע קלייני. אונד רינדפֿיעה,
 דאז פֿיעה פֿאן צווייטער טראכט
 דיא געמעסטעטען שאַפֿע,
 אונד וואס זאנסט אויסגעצייכ.
 געט גוט וואר, אונד וואַללטען
 עס ניכט פֿערטילגען; יעדעס
 געמיינע אונד ריידגע פֿיעה
 אבער האַבען זיא צו גרונדע
 געריכטעט. (י) דעם שמואל
 ווארד דאז ווארט דעם עוויגען,
 וויא פֿאלגט: (יא) עס רייעט
 מיך, דאס איך שאול צום קע.
 ניגע ערהאַבען האַבע, דען ער
 איזט פֿאן מיר אַכגעאַנגען,
 אונד האַט מיינען אויפֿטראַג
 ניכט אויסגעפֿיהרט! דיעזעס
 פֿערדראָס דען שמואל, אונד
 ער שריא צום עוויגען דיא גאַנ.
 צע נאַכט. (יב) דעם מאַרגענס
 שטאַנד שמואל צייטליך אויף,
 דעם שאול ענטגעגען צו געהען,
 דא ווארדע איהם פֿאלגענ.
 דעם אַנגעצייגט: שאול איזט נאך כרמל געקאָממען, אונד שטעללטע זיך דא איין דענק.
 מאהל

ר ש י

זקני ישראל והרי מעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל: (ט) והמשנים. אין לו דמיון
 והם הבריאים ואומ' אני לשון משנים כמו כסף משנה על שם שהוא כפול כבשר וכשומן וכן ופר
 השני שבע שנים (שופטים ו' כ"ה): נמזזה ונמס. כמו גזזה והמ"ס עפילה זו: (יא) נחמתי.
 מחשבה עלתה בלבי על מלכו' שאול שהמלכתי: (יב) מליב לו יד. בונה לו מזבח הוא המונח שנאמר
 נאליהו וירפא את מזבח ה' ההרוס (מלכים א' י"ח ל'). וי"ת והא מתקן ליה תמן אתר
 לפלג

ב א ו ר

שעשה בלתי נזכר בפסוק, ודרש חז"ל ידוע. (ט) והמשנים, אשר אינם טובים כמו הראשונים
 רק המה שניים להם, כמו כפורי כסף המשנים (דהי"א ע"ו י"ח) וכמו כן פירש הרד"ק בשם
 י"מ שהם שניים לבטן, והמבארים המשנים בהמות שמיים חלפו משן בשמן. הברים, כאן
 מפוטמים, וכן ת"י. המלאכה, בהמה, וכן לרגל המלאכה אשר לפני. נמזזה, מחונר מן
 גְּבוּהָה ומן הַבְּוּהָה אשר כל אחד יחן מובן שלם. ונמס, נפעל מהכפולים ונא נמזזה בל"ג על
 המלאכה והיא הנהמה, ונמס בל"ג על המקנה (מדברי הרד"ק בשנוי). (יב) יד, אפשר
 שכתב

וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: (יג) וַיָּבֹא
 שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
 שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִי
 אֶת-דְּבַר יְהוָה: (יד) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל
 וּמָה קוֹל-הַצֵּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל
 הַבְּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: (טו) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
 חָמַל הָעַם עַל-מִיטְבַּי הַצֵּאן
 וְהַבְּקָר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְאֶת-הַזֹּתֵר הַחֶרְמֵנוּ: (טז) וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל הֲרַף וְאֲנִידָה
 לָךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי
 הַלַּיְלָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ דְּבַר: (יז) וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטַן אַתָּה
 בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה

כאל. היערויף ווענדעטע ער
 זך, צאג ווייטער, אונד גינג
 נאך גלגל הינאב. (יג) אלס
 שמואל צו שאול קאם, שפראך
 שאול צו איהם: זיין פאם
 עוויגען געגריסט! איך האבע
 דעם עוויגען אויפטרעג אויס-
 געפיהרט. (יד) דא שפראך
 שמואל: אונד וואס זאלל דאז
 בלעקקען דעם קליינען פיע-
 העם אין מיינען אהרען, אונד
 דאז ברוללען דעם רינדפיע-
 העם, וועלכעס איך הארע?
 (טו) שאול ערוועדערטע: פאן
 עמלק האבען זיא עם גע-
 בראכט, ווא דאז פאלק דאז
 פארציגל כסטע קלייני אונד
 רינדפיעה פערשאנטע, אום
 דעם עוויגען דיינעם גאטטע
 דאפאן צו אפפערן, דאז איב-
 רינע האבען וויר פער-
 טילגט. (טז) דא שפראך שמואל
 צו שאול: לאס אב! איך ווילל
 דיר פערקינדען, וואס דער
 עוויגע דיעזע נאכט מיר מיט-
 געטחילט. דיעזער זאגטע צו

פתח כ"ס. ויאמר קרי
 וימשחך
 איהם: זא רעדע! (יז) היערויף שפראך שמואל: וואהרליך! ווען דוא דיר אויך פיר
 קליין העלטסט, זא ביזט דוא דאך דאז הויפט דער שטעממע ישראל'ס, דא דיר דער
 עווי.

ר ש י

לפלגא ליה בירתא: (טו) הרף. כתרוממו אורכי פי' המזן: (יז) ראש שבטי ישראל אתה.
 מ"י שנטא דבנימין עבר בימא בריש כל עמא כמ"ג בנימין נעיר רודס (תהלים ס"ח כ"ח):

ב א ו ר

שבת המעשה על לוח והקים אותו בה- הכרמל, וכן ונתתי להם צביתי וצחמותי יד ושם.
 (טו) החרמני, הזמלה שהיא נגד מצות ה' מלה בהעם, ולהחריס שיחף גם עלמו. (טו) הרף,
 שהי' שאול רודס לספר מחמתו ונכורות חילו במלחמה, ואמר שמואל המתן עד שאניד לך
 דבר ה' (יז). (יז) אם קטן, שאול הקטין עלמו באמרו אשר חמל העם ואין בידו למחות
 בידם

ה ג ה ו ת

(יז) הנכון שהכוונה הרף ממני בדברי התנכלות כי ללא יועיל יהיה ורק אנידה לך וגו'.

וַיִּמְשַׁח יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:
 (יח) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּדָרְךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
 וַהֲחַרְמְתָה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-
 עַמְּלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד-כְּלוֹתָם
 אֹתָם: (יט) וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעַתָּ
 בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל-הַשָּׁלָל
 וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (כ) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוּל אֶל-שְׂמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעַתִּי
 בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדָרְךָ אֲשֶׁר-
 שְׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיָּא אֶת-אֹגַג
 מֶלֶךְ עַמְּלֵק וְאֶת-עַמְּלֵק הַחַרְמָתִי:
 (כא) וַיִּקַּח הָעַם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר
 רֵאשִׁית הַחֲרָם קִזְבַּח לַיהוָה
 אֶל־הַיָּד בְּגִלְגָּל: (כב) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל
 הַחֲפֵץ לַיהוָה בְּעֵלוֹת וּזְבָחִים
 כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַעַ

עוויגע האט איבער ישראל צום
 קעניגע זאלבען לאססען.
 (יח) דער עוויגע שיקטע דין
 אויף איינען וועג אונד שפראך:
 געהע הין אונד פֿערטילגע די א
 פֿערברעכער, דען עמלק,
 אינדעם דוא זאמיט קריעגאיי
 בערציעהסט, ביז דוא זא אויס.
 גערֿאטטעט האסט! (יט) וואָ
 רום האסט דוא דעם בעפֿעהלע
 דעם עוויגען ניכט געהאָרֿכט,
 ביזט גיעריג צור בייטע הינגע.
 איילט, אונד האסט דאָ גע
 טהאן, וואָס דעם עוויגען מייט
 פֿעלליג איזט? (כ) „דורך
 וואָס?“ שפראך שאול צו
 שמואל, „עטוואַ ווייל איך דיי
 „נעם בעפֿעהלע געהאָרֿזאָם
 „וואָר? דען וועג גינג, וואָהין
 „מיך דער עוויגע געשיקט
 „האטטע, דען אגג, קעניג
 „פֿאָן עמלק (געבענדיג) ברצב.
 „טע, אונד דען עמלק פֿער.
 „טילגט האבע? (כא) ווען אוך
 „דאָ פֿאַלק פֿאָן דער ביי
 „טע אייניגעס קליינ, אינד
 „רינדפֿיעה, אַלס פֿאַרציגליב.
 „סטעם דעם פֿערבאָננטען,

נאָהם, זאָ געשאַה עם בלאָס אום דעם עוויגען דיינעם נאָטטע אין גלגל צו אָפֿפֿערן.
 (כב) שמואל ענטגעגעטעט: האט דען דער עוויגע זאָ פֿיעל געפֿאללען אָן גאַנץ. אונד זאָנ.
 סטיגע אָפֿפֿער, אַלס ווען מאָן ויינעם בעפֿעהלע געהאָרֿכט? יא, געהאָרֿזאָם איזט איהם
 ליע.

מזכ

פתח כס"ט

ר ש י

יח) עד כלותם אותם. העם אשר אתך יכלו אותם: (יט) ותעט. כמו ותעף לשון עיט
 (בראשית ט"ז י"ח): (כא) ראשית החרם. מיטב החרם וכן ראשית דגוך (דברים י"ח ד')
 כמ"ט בהרימכם את חלבו ממנו (במדבר י"ח ל'). וי"ח קדם דיתרמון: (כב) הנה שמוע.

ב א ו ר

נידס, לפיכך אמר שמואל יען משחך ה' למלך עליך להראות ממלכתך למלא כווי השם, כי
 לא מחזיקתך נלחמת עם עמלק רק על מלוחו, אולם סנת ממלכתך הי' מאהבת השלל,
 (הרד"ק נקילור). (יה) כלותם אחם, נא שם הנוף אחרי הכנוי כמו ופגריכס אתם. (כ) אשר
 שמעתי, הלטדק לאמר מה הוע אשר עשיתי? האם אשר שמעתי וכו'? (הוכן כוונת הרד"ק).
 ואביא אח אגג, חיים להגדיל תפארת החשועה. (כא) ראשיח, מיטיב. (כט"י).

מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב
 אֵילִים: (כג) כִּי חֲטָאת־קָסָם מְרִי
 וְאֹן וְתַרְפִּים הַפֶּצֵר יַעַן מֵאִסְתָּ
 אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ מִמַּלְכָּ:
 (כד) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־שְׂמוּאֵל
 חֲטָאתִי כִי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה
 וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יִרְאֵתִי אֶת־הָעַם
 וְאֲשַׁמְעֵם בְּקוֹלִם: (כה) וְעַתָּה שְׂא
 נָא אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמִּי
 וְאֲשַׁתְּחִוָה לַיהוָה: (כו) וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
 כִּי מֵאִסְתָּרָה אֶת־דְּבַר יְהוָה
 וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מֵהַיּוֹת מֶלֶךְ עַל־

ליעבער דען אפפער, פאלגע
 לייסטען אנגענעהמער אלס
 דער ווידערפעטט. (כג) דען
 איזט ווידערשפענסטיגקייט וואָ
 פיעל זינדע אלס אהנדונגס־
 קינסטלערייא, זא איזט איבער־
 טרייבונג פֿרעפֿעל דעם ביל־
 דערריענסטעס! ווייל דואאל־
 זא דען אויפֿטראג דעם עוויגען
 אויסער אַכט געלאַססען, זא
 האַט ער דיך פֿערוואַרפֿען קע־
 ניג זיין צו לאַססען. (כד) שאול
 שפראך צו שמואל: איך האָ
 בע געפֿעהלט, דאַס איך דען
 אויסשפּרוך דעם עוויגען אונד
 זיינע וואַרטע איבערטרוּנטען,
 דען איך האַבע דאַן פֿאַלק גע־
 פֿירכטעט, אונד איהרעם
 וואונשע געהאַר געגעבען.
 (כה) פֿערצייהע מיר נון דאָך
 מיינען פֿעהלער, קאַממע מיט
 מיר צוריק, אונד איך ווילל

ישראל
 מיך פֿאַר דעם עוויגען צור אנבעטונג נייערער ווערפֿען. (כו) שמואל אבער אנטוואַרטע־
 טע איהם: איך געהע ניכט מיט דיר צוריק! ווייל דוא אינמאל האַסט דען בעפֿעהל דעם עווי־
 גען אונבעאַכטעט געלאַססען, זא האַט דיך דער עוויגע אויך שאַן פֿערוואַרפֿען, איבער
 ישראל

ר ש י

בקולו מזבח טוב: להקשיב מחלב אילים. זה מוסב על הנה שמוע מזבח טוב ולהקשיב מחלב
 אילים: (כג) כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר. ונעוגש של און ותרפים כן עוגש של
 הפצר. וי"ת ארי כחוב גבריא דשאלין בקסמא כן חונת כל גבר דמסרב על מילי נביא:
 הפצר. ל' תוספות וכן ויפצר בו (בראשית ל"ג י"א) הרבה עליו דברים: (כד) ירחתי את
 העם

ב א ו ר

(כב) טוב, נמשך למעלה ולמטה, וקיצר במאמר השני להשוות המדות. (כג) חטאת קסם מרי, דבר
 גדול אמר שמואל, כי שאל קסם רק המורד ועושה מרי בדבר ה', כאלו מאן ללחוס את עמלקי,
 רק הוא נקרא חוטא, והמתחמד ועושה אמתלא למעשהו מלך מדה משבחה, לא חטא כלל,
 או און חטאו גדול כ"כ, ולמדהו שמואל כי טעה מאד והמוסיף על חפץ ה' חטאו יותר גדול
 מהממרה את פיו מבל וכל, כי הממרה במלותו אינו מכיר את בוראו, ואין נותן לו אורו תחת עול
 שמים, אולם המוסיף נותן מגרעת בגדולות הבורא, ומראה שהוא גדול ממנו בחכמה ומדות
 וצ"כ עונו גדול מגשאו, ובפרט אם הוא מלך ענוג יותר גדול, ונבא לביאור המלות. קסם, אינו ע"א
 עלמה, רק חולשת ההבנה לפנות אל הבלי שאו ומדוחי כוז כמו ניחוש. ותרפים, הם ע"ז ממש,
 השואל בהם שאין צ"כ עלמה, ואון ותרפים פ"י הרלב"ג כמו נודם ורכב וסוס, שהיו של ותרפים
 בלי הוראה כלל, והשיעור ואון של תרפי. הפצר, מקור מהפעיל ומורה עשה יותר מדאי כשאל
 שזשג

ישראל: (כו) ויִסַּב שְׁמוּאֵל לְלַכַּת
 וַיִּחַזַק בְּכֹנֶף מְעִילוֹ וַיִּקְרָע:
 (כז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי שְׁמוּאֵל קִרְעֵי יְהוָה
 אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ
 הַיּוֹם וּנְתַנְּהָ לְרַעַף הַטּוֹב מִמֶּךָ:
 (כח) וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר
 וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא
 לְהִנָּחֵם: (י) וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עִתָּה
 כִּבְדַנִּי נָא נִגְדֹזְקֵנִי עִמִּי וְנִגְדֹ
 יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: (לא) וַיֵּשֶׁב שְׁמוּאֵל
 אַחֲרֵי שְׂאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׂאוּל
 לַיהוָה: (לב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ
 אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיִּלְךְ
 אֱלֹהֵי אַגַּג מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג

ישראל קעניג צוויין. (כו) שמואל
 ווענדעטע זיך אום, פֿאַרט צו
 געהען, (שול) אָבער העלט
 איהן ביים ציפֿעל זיינעם
 אָבערקליידעם פֿעסט, אונד
 עס ווארדע צערריסען.
 (כז) דאָ זאָגטע שמואל: גע-
 ריססען האָט דער עוויגע דאָז
 רייך ישראל'ס פֿאַן דיר, אונד
 עס דיינעם גענאָססען געגע-
 בען, דער בעסער איזט אַלס
 דוא. (כח) יא, דער עוויגע
 ערהאַלטער ישראל'ס ליגט
 ניכט, ענדערט זיינען ענטשלוס
 ניכט, דען ער איזט קיין מעניש
 דאָס ער זיך אַנדערס בעוואָנענע.
 (י) יענער שפראַך: אַך, אַך
 האָבע געפֿעהלט! אָבער נון
 עהרע מיך דאָך אין געגענ-
 ווארט דער פֿאַרנעהמען מיי-
 נעם פֿאַלקעם אונד אין געגענ-
 ווארט ישראל'ס, אונד געהע
 מיט מיר צוריק, דאָס איך מיך
 פֿאַר דעם עוויגען דיינעם גאָט-
 טע צור אַנבעטונג געדער-
 אכן

ווערפֿע. (לא) שמואל פֿאַלטע דעם שׂאוּל צוריק, אונד שׂאוּל וואַרף
 זיך פֿאַר דעם עוויגען צור אַנבעטונג געדער. (לב) אַלסדאָן שפראַך שמואל: פֿיהרעט
 מיר דען אַגג, קעניג פֿאַן עמלק הער. אַגג גינג צו אהם אין פֿעססעלן, אונד
 שפראַך

ר ש י

העם. דואג האדומי שהיה חשוב ככולס: (כו) ויחזק בכנף מעילו. לפי פשוטו משמעו
 שבשפתו שמואל ללכת מאחרי שׂאוּל אחו שׂאוּל בכנף של שמואל לפי שהיה שׂאוּל מבקש ממנו
 שישוב עד שיסתחוה בגלגל שהיה גם אהל מועד. ומ"א חולקים אמוראים י"א מעילו של שמואל
 קרע שׂאוּל וי"א מעילו של שׂאוּל קרע שמואל ומסר לו סימן זה מי שיכרות כנף מעילו הוא
 ימלוך תחתיו והוא שאמר לו שׂאוּל לרוד ביום שברת את המעיל ידעתי כי מלוך תמלוך (לקמן)
 כ"ד כ"א): (כט) וגם נצח ישראל לא ישקר. וא"ת אשוב מעוני לפניו לא יועיל עוד ליטול את
 המלוכה ממי שנתנה לו כי הקב"ה שהוא נלחמו של ישראל לא ישקר מליתן הטובה שאמר ליחן:
 (לב) אַגג מעדנות. י"ת אַגג מפוקא: אכן סר מר המות. באמ' ידעתי כי סר וקרב עלי

ב א ו ר

שחש להתחמד בחמלה יותר מקונו, ולהלדיק מעשו אס יעלה מן השלל קרבנות, ושיעור כל
 הפסוק, אס המרי הוא רק חטאת קסס, הלא הפזר הוא חן של תרפים, כן נראה לנו נישוב
 הפסוק. (כט) נצח ישראל, נצחון ישראל, והוא ה' שבו צטז ישראל, כמי אבד נלחי וחוחלתי,
 (איכה ג' י"ח). לא ישקר, אל תקיה שיטונה גזרתו, כי מה שגזר יקיים. ולא ינחם, לא
 יתנחם לשוב ממשנתו (יבן ת"י). (לב) מעדנות, נ:בלים, גזר מן ענד, כמו התקשר. עדנות

שפראך: פירוואהר, דאז ביט
 טערע דעם טאָדעס קעממט
 מיר דעננאָך! (לג) שמואל זאג
 טע: וויא דוין שווערדט ווייבער
 קינדערלאָז געמאַכט, זאָזאלל
 דינע מוטטער אונטער דען
 ווייבערן קינדערלאָז ווערדען.
 היערויף היעב שמואל דען אגב
 פֿאַר דעם עוויגען אין גלגל אין
 שטיקען. (לד) שמואל גינג
 הערנאָך נאָך הרמה, אונד
 שאול צאָג נאָך הויזע נאָך גבעת
 שאול הינויף. (לה) שמואל זעה
 ביז צור צייט זיינעם טאָדעס
 שאול ניכט מעהר, דען ער
 טרווערטע אום שאול, ווייל
 דער עוויגע בערייעטע, דאָס
 ער דען שאול איבער ישראל
 צלם קעניג ערנאָנט האַטטע.

טז (ה) הערנאָך זאָטע דער
 עוויגע צו שמואל: וויא
 לאַנגע נאָך ווירסט דוא וועגען
 שאול טרויערן, דאָ איד עם
 דאָך בון, דער איהו פֿערוואָר.
 פֿען, איבער ישראל צו רעניע.
 רען. פֿיללע דיין האָרן מיט
 אַהל, געהע היין, איד זענדע

דיך צו ישי, דעם בית לחמיטען, דען איד האַבע מיר אינטער זיינען זעהנען איינען קע.

אַבן סר מר-המות: (לג) ויאמר
 שמואל כְּאִשֶׁר שָׁכְלָה נָשִׁים
 חֲרֹבָה בֶן-הַשָּׂבִל מִנָּשִׁים אִמָּה
 וַיִּשְׁסֹף שְׂמוּאֵל אֶת-אַגַּב לִפְנֵי
 יְהוָה בְּגִלְגָל: (לד) וַיִּרְדֵּךְ שְׂמוּאֵל
 הַרְמַתָּה וְשִׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ
 גְּבַעַת שְׁאוּל: (לה) וּלְאִיֶּסָף
 שְׂמוּאֵל לִרְאוֹת אֶת-שִׁאוּל עַד-
 יוֹם מוֹתוֹ כִּי-הָתְאֵבֵל שְׂמוּאֵל
 אֶל-שִׁאוּל וַיְהוֶה נְהָם כִּי-הַמְלִיךְ
 אֶת-שִׁאוּל עַל-יִשְׂרָאֵל:

טז (ה) ויאמר יהוה אל-שמואל
 עד-מתי אתה מתאבל
 אל-שאוול ואני מאסתיו ממלך
 על-ישראל מדא קרנף שמן וקד
 אשלקה אל-ישי בית-הלחמי
 כי-ראיתי בבניו לי מקד:

ויאמר

דיך צו ישי, דעם בית לחמיטען, דען איד האַבע מיר אינטער זיינען זעהנען איינען קע.

ר ש י

מרירות המות: (לג) כאשר שכלה נשים חרב. להושיבם אלמות מצעליהם שהייתם חותכים
 זבני בחורי ישראל: וישסף. חתכו לד' ואין לתיבה זו דמיון ותרגום וישסף ופסח ובגמרא שלנו
 יש הוה מפסח ויהיב לן אלותא כלומר בוקע:

טז (א) בית הלחמי. בבית לחם וכן דרך כל דבר שמו בשתי תיבות כמו בית לחם בית
 שמש בית אל קרית ארבע אס נא להטיל בו ה"א מטיל בן שתי התיבות כגון קרית

ב א ו ר

כימה (איוז ל"ח ל"א). סר מר המות, קרב מר המות כמו וסר אל משמעך (להלן כ"ב י"ד),
 ואגב משב כאשר מפסחו מי שיניחוהו בחיים; וכאשר זוה שמואל שיניחוהו אליו, אשר אבן נס
 אליו קרב המות המר. (לג) וישסף, הכרית אותם בקרבן לחתיכות. (לה) ויה' נחם, יען שנת'
 ה' לכן התאבל שמואל.

טז (א) עד מחי, יתכן שהתאבל על שאול זמן מה אחר התוכחו עם שאול, ולכן אמר לו
 הקב"ה זאת. קרנף, ששימשו בקרן לכלי. שמן, לפי הכריתא בהוריות דף י"א

(ג) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וּשְׁמַע
 שְׂאוּל וַהֲרַגְנִי וַיֹּאמֶר יְהוָה עֲגַלְתָּ
 בְּקֶרֶךְ תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לְזִבְחָה
 לַיהוָה בָּאתִי: (ג) וּקְרֵאתָ לְיֹשֵׁי
 בְּזִבְחָה וְאָנֹכִי אֹדִיעֶךָ אֶת אֲשֶׁר־
 תַּעֲשֶׂה וּמִשְׁחַתְּ לִי אֶת אֲשֶׁר־
 אָמַר אֵלַיךָ: (ד) וַיַּעַשׂ שְׂמוּאֵל אֶת
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַיָּבֵא בֵּית לַחֶם
 וַיַּחֲרְדּוּ זִקְנֵי הָעִיר לִקְרַאתוֹ
 וַיֹּאמֶר שְׁלֹם בּוֹאֶיךָ: (ה) וַיֹּאמְרוּ
 שְׁלוֹם לְזִבְחָה לַיהוָה בָּאתִי
 הַתִּקְדָּשׁוּ וּבָאתֶם אֵתִי בְּזִבְחָה
 וַיִּקְדַּשׁ אֶת־יֹשֵׁי וְאֶת־בְּנֵיו וַיִּקְרָא
 לָהֶם לְזִבְחָה: (ו) וַיְהִי בְּבוֹאֶם וַיֵּרָא
 אֶת־אֱלִיָּאב וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ נֶגֶד יְהוָה
 מִשִּׁיחוּ: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

ניג אויכערזעהען. (ג) שמואל
 גאב צור אנטווארט: וויא קאן
 איך הינגעהען? וועי עס שאול
 הערט, זא ווירד ער מיך אונט
 ברינגען. דא זאגט ער עווי
 גע: פיהרע איינע קיה אן דיי
 נער האנד, אונד זאגע: איך
 קאמע, דעם עוויגען צו
 אפפערן. (ג) לאדע אלסדאן
 ישי צום אפפערמאל איין, אונד
 איך ווערדע דיר שאן מיטטהיי.
 לען, וואס דוא צי טהון האסט;
 דען דוא ווירסט מיר דאן דעני
 יעניגען זאלבען, דען איך דיר
 אנצויגען ווערדע. (ד) שמואל
 טהאט, וואס דער עוויגע איהם
 אויפגעטראגען, אונד לאנגטע
 אין בית לחם אן. דא קאמען
 דיא פארנעהמסטען דער
 שטאדט מיט דער פראגע
 איהם איילענדס ענטגעגען:
 געשיעהט דיין קאמען אויס
 פריעדליכער אבזיכט? (ה) ער
 אנטווארטעטע: אויס פריעד.
 ליכער! איך בין געקאמען,
 אונד קאמעט מיט מיר צום
 אפפערמאלע. ער לעס אויך ישי אונד זיינע זעהנע פארבעריטען, אונד לוד זיא
 צום אפפערמאלע איין. (ו) אלס דיעזע קאמען, אונד ער אליאב ערכליקטע, דאכטע ער: וואהר-
 האפטיג! היער שטעהט פאר דעם עוויגען זיין געזאלבטער. (ז) דער עוויגע שפראך אבער

שמואל

סקא נא"פ

דעם עוויגען צו אפפערן; האלטעט איך דאהער בערייט, אונד קאמעט מיט מיר צום
 אפפערמאלע. ער לעס אויך ישי אונד זיינע זעהנע פארבעריטען, אונד לוד זיא
 צום אפפערמאלע איין. (ו) אלס דיעזע קאמען, אונד ער אליאב ערכליקטע, דאכטע ער: וואהר-
 האפטיג! היער שטעהט פאר דעם עוויגען זיין געזאלבטער. (ז) דער עוויגע שפראך אבער

ר ש י י

הארבע בית האלי בית הלזמי: (ד) ויחרדו. מהכו לזאת לקראתו: (ו) ויאמר אך נגד ה'
 משיחו

ב א ו ר

הכוונה על שמן המשחה. לי, לרזוני, או כמו לך לך. (ב) לזבח, יען שמואל הלך לשכט
 ישראל בערים ולקדש אנשי הערים לזבח נבמות, כל ישתאה עליו שאול, והלל"ג חמר טעם
 חמר, עיין שם כי דבריו דברי טעם. (ד) ויחרדו, מהכו לזוא נפחד ורעה כי יראו אלי
 חטא בידם. ויאמר, הגדול שנהם, ויתכן שפירושו כמו לאמר. (ה) התקדשו, בתרגומו אידמנו.
 (ו) נגד ה' משיחו, הנמה אשר זכמו שם נקרא בני ה' או נגד ה', ויתכן כמו שאמר הכ"ד ק'
 שיהא

שמואל א טז

אֶל-יְשִׁי שְׁלַחְהוּ וְקָחְנוּ כִּי-לֹא נָסַב
עַד-בָּאוּ פֹה: (יג) וַיִּשְׁלַח וַיְבִיֵאֵהוּ
וְהוּא אֲדָמוֹנִי עַם-יִפְהַ עֵינָיִם וְטוֹב
רְאִי * וַיֹּאמֶר יְהוָה קוּם מִשָּׁחְהוּ
כִּי-זֶה הוּא: (יג) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת-
קָרוֹן הַשָּׁמֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקָרֵב
אֲחִיו וַתִּצְלַח רוּחַ יְהוָה אֶל-דָּוִד
מִהַיּוֹם הַהוּא וּמָעַכְתָּהוּ יָקָם שְׁמוּאֵל
וַיִּקֶּד הִרְמַתָּה: (יד) וְרוּחַ יְהוָה
סָרָה מֵעַם שְׂאוּל וַיַּבְעַתְתוּ רוּחַ-
רָעָה מֵאֵת יְהוָה: (טו) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי-
שְׂאוּל אֵלֵינוּ הֲנֵה-נָא רוּחַ אֱלֹהִים
רָעָה מִבְּעַתְּהָ: (טז) וַיֹּאמֶר-נָא
אֲדַנְנוּ עַבְדֵיךָ לְפָנֶיךָ יְבַקְשׁוּ אִישׁ
יָדַע מְגִינָן בְּכַנּוּר וְהָיָה בְהַיּוֹת
עֲלֶיךָ רוּחַ אֱלֹהִים רָעָה וְנִגְנָן בְּיָדוֹ

טוב וטוב סקח נא"ס

תרגום אשכנזי מו

שיקקע הין, אונד לאם איהן
האלען, דען וויר ווערדען אונז
ניכט עהער צו טישע זעטצען,
ביו ער היעהער קאממען ווירד,
(יג) דיעזער שיקטע הין, אונד
ליעם איהן קאממען. דוד וואר
ראטה אים געוויכטע, האט
טע שענע אויגען אונד איין
שענעם אנזעהען. דער עווי
גע שפראך: אויף! זאלכע
איהן, דען דיעזער איזט דער
ערוועהלטע. (יג) דא נאהם
שמואל דאז אהלהארן, אונד
זאלכטע איהן אונטער זיינען
ברידערן. עם רוהעטע פאן
דיעזעם טאגע אן אונד פער.
נער איין גייסט דעם עוויגען
אויף דוד. שמואל מאכטע זך
אויף, אונד רייזטע נאך הרמה.
(יד) דער גייסט דעם עוויגען
וויך פאן שאול, אונד איין
פאם עוויגען פער אנלאסטער
באזער גייסט איבערפיעל
איהן פלעטצליך, (טו) דעסווע.
גען שפראכען דיא דיענער

שאו"ס צו איהם: מאן זיעהט ליידער, דאס איין איבערנאטירליכער טריבון דך שנעלל
איבערפעללט; (טו) זא ערלויבע, א הערר! דאס דיינע דיענער פיר דך איינען מאן
אויספיינדיג מאכען, דער עם פערשטעהט, אויף דער הארפע צו שפיעלען, דאמיט, ווען
דער איבערנאטירליכע טריבון דך בעהעררשט, ער מיט זיינער האנד (פאר דיר) שפיעלע,
אונד

ר ש י

נשאר הקטן: לא נסוב. לא נשב לאכול כל מושב סעודה קרויה הסבה: (יג) ותלכח רומה'.
רומ גבורה: (טו) עבדיך לפניך. הגם עבדיך לפניך אשר יעשה מלותיך:

ב א ו ר

(יב) עם יפה עניים, משפטו ויפה עניים כמו תאנים עם בנורים. (הרד"ק). וטוב רואי, במשקל
צורי חולי והורחמו הכטה, וכן יכל בשרו מראי (איוב ל"ג כ"א). (יג) רוח ה', רוח גבורה,
(רש"י). (יד) ובעחתו, נפל עליו פתאום, וכן בערבי. רוח רעה, רוח זעף ולער, והי' נבון
בעשתנותיו, ותמיד רוח בלחות יסערנו, ויזב לעיני דמיונו מראות נוראות ומפחידות, והי'
דואג יום יום על ביתו ומלכותו, וכעין זה ביאור הרד"א. מאח ה', כל היוכל מגדר הסרגל
והטבע מוחס העברי לה' אדון הטבע, ורוח רעה זה הי' מסונב מאמרי שמואל. (טו) מגנן,

אונד דיר זאראן לייכטער ווער
 דע! (יז) שאול זאגטע אלזא
 זיינען דיענערן: זעהט איך
 דאך נאך יעמאנד אום, דער
 גוט שפיעלען קאן, אונד ברייג
 געט איהן מיר. (יח) איינער פאן
 דען עדעלקנאבען שפראך:
 זעהט נור! איך האבע איינען
 זאָהן דעס בית לחמיטען ישי
 וואָהרגענאָמען, דער זאי
 טענשפיעל פֿערשטעהט, אונד
 טאָפֿער אים העערע, איין
 פֿאַרטערפֿליכער קריעגער,
 איין זאָפֿערשטענדיגער אונד
 שענעבֿלדעטער מאַן צו ווער.
 דען פֿערשפריכט, ווען דער
 הערר מיט איהם זיין ווירד.
 (יט) שאול שיקטע דאָהער צו
 ישי באַטהען, אונד ליעס איהם
 זאָגען: שיקקע מיר דאָך דיין
 נען זאָהן דוד, דער ביים קליין
 נען פֿיעה איזט. (כ) דאָ נאָהם
 ישי איינען עזעל מיט בראָד בעי
 לאָדען, איינען שלויך וויין אונד

וטוב לך: (יז) ויאמר שאול אל-
 עבדיו ראובנא לי איש מיטיב
 קנגון והביאתם אלי: (יח) ויען אחד
 מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן
 לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור
 חיל ואיש מלחמה ונגון דבר
 ואיש תאר ויהוה עמו: (יט) וישלח
 שאול מלאכים אל-ישי ויאמר
 שלחה אלי את-דוד בנה אשר
 בצאן: (כ) ויקח ישי חמור לחם
 ונאד יין וגרי עזים אחד וישלח
 ביד-דוד בנו אל-שאול: (כא) ויבא
 דוד אל-שאול ויעמד לפניו
 ויאדהבו מאד ויהי-לו נשא
 כלים: (כב) וישלח שאול אל-ישי

לאמר

איין ציעגענבעקלען, אונד שיקטע אללעס דורך זיינען זאָהן דוד צו שאול. (כא) דוד קאם
 צו שאול, אונד וואָרטעטע איהם אויף; דיעזער האַטטע איהן זעהר גערן, אונד מאַכט
 טע איהן צו זיינעם וואָפֿענרטרגער. (כב) דען שאול האַטטע דעסוועגען צו ישי געשיקט,

אונד

ר ש י

(יח) אַזד מהנערים. מיוסד שנהס דואג האדומי: יודע נגן. כל עלמו נתכוון להכניס עין
 רעה של שאול בדוד שיתקנא בו:

באפס

ב א ו ר

בא בינוני תחת המקור לנגן, ושיעורו איש יודע לנגן בכנור. (הרד"ק). (יח) וגבור חיל,
 יקשה הלא לא גראו עד עתה אותות מרוד שיהי גבור חיל נקשרי המלחמה השפואר בכל
 התארים אשר הגדיל המספר פה? הלא עד עתה לא הלך במלחמה? לכן נראה שהמספר
 לא החליט שדוד הוא עתה כל אלה רק שאמר שלפי הנראה (כי גם במעלליו יתנבר נער) יהי
 כל זאת בימים הבאים אם ה' יהי עמו, ולכן בא תאר באתנח. ואיש תאר, יפה תאר, וכן
 אנשי מדות, וכן ת"י שפיר בריוויה. (ב) חמור לחם, כת"י חמרא טעין בלחמא. (כא) וישמור
 לפניו, ויעבוד אותי, כמו אשר עמדתי לפניו (מ"א י"ז א'), כי מדרכ המסרת לעמוד לפני

אדומ

לֵאמֹר יַעֲמִדְנָא דָּוִד לְפָנַי כִּי-
מָצָא חֵן בְּעֵינָי: (ג) וְהָיָה בְּהֵיֹת
רוּחַ-אֱלֹהִים אֶל-שְׂאוֹל וְלִקְחָהּ דָּוִד
אֶת-הַכֶּנֶזֶר וְנָגַן בְּיָדוֹ וְרוּחַ לְשְׂאוֹל
וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעַל יוֹרוּחַ הַרְעָה:

יז (ב) וַיֵּאֲסֹפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת-
מַחְנֵיהֶם לְמַלְחָמָה וַיֵּאֲסֹפוּ
שׁוֹכְהַ אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּחֲנוּ בֵּין-
שׁוֹכְהַ וּבֵין-עֹזְקָה בְּאֶפֶס דְּמִים:
(ג) וְשְׂאוֹל וְאִישׁ-יִשְׂרָאֵל נֶאֱסָפוּ
וַיַּחֲנוּ בְּעֵמֶק הָאֵלֶּה וַיַּעֲרֹכוּ
מַלְחָמָה לְקִרְאֵת פְּלִשְׁתִּים:
(ג) וּפְלִשְׁתִּים עָמְדִים אֶל-הָהָר
מִזֶּה וַיִּשְׂרָאֵל עָמְדִים אֶל-הָהָר
מִזֶּה וַהֲגִיא בֵּינֵיהֶם: (ד) וַיֵּצֵא
אִישׁ-הַבָּנִים מִמַּחְנֹת פְּלִשְׁתִּים

אונד איהם זאגען לאססען:
לאס דאך דוד מיר אויפןאר.
טען, דען ער געפעללט מיר!
(נג) איממער, ווען דער מעל-
טיגע גייסט דער אונרוהע שאול
בעהעררשטע, נאכהם דוד דיא
הארפע, שפיעלטע דארויף,
דעם שאול ווארד לויבטער
אונד בעססער, אונד דער
טריבזין וויך פאן איהם.

יז (ב) אייניגע צייט הערנאך
צאגען דיא פלשחים
איהרע העערע צוזאממען,
אום אין קריעג צו ציעהען. זיא
פערזאממעלטען זיך איי שכה,
איים געביעטהע יהורה'ס, אונד
בעצאגען איין לאגעה צווישען
שוכה אונד עזקה אין אפס
דמים. (ג) שאול מיט דען מאג
נערן ישראל'ס צאגען זיך עבעג.
פאללס צוזאממען, לאגערטען
זיך אים טערעבינטענטהאלע,
אונד שטעללטען זיך אין איינע
שטרייטליניע געגען דיא
פלשחים אויף. (ג) דיא פלשחים
שטאנדען אויף איינעם בערגע
פאן דיעזער, אונד ישראל שטאנדען אויף איינעם בערגע פאן יענער זייטע; דאז טהאל
וואר צווישען ביידען. (ד) דא טראט איין קעמפער אויס דען העער. ראטטען דער
פלשחים

גליח

ר ש י

יז (א) באפס דמים. כך שם המקום: (ד) איש הבנים. גבור ליכא ממערכתו לעמוד בין שתי
המערכות

ב א ו ר

אזונו היושב. (נג) ורוח לשאול, מדרך הנגון הנעים שיסיר רוח הזער מאת הקולה בקולי
היסאקאנדעריא, לכן סר ממנו רוח לער והיתה לו הרוחה.
יז (א) באפס דמים, (ובד"ה א' י"א י"ג) נקראת פס דמים. (ג) והגיא ביניהם, הגיא
הזה לא הי' העמק האלה, רק עמק הזלה הי' ממזג להכר אשר לפני ישראל וישראל
עמדו עליו, ולמערכו עמד הר אחר אשר עמדו עליו הפלשתיים, ובין שני ההרים הי' גיא,
ומה שזא נפסוק י"ט שישאל בעמק האלה נלחמים איננה הכוונה שנעמק האלה היתה שזה
קטל רק שם חנו ישראל הנלחמים. (ד) איש הבנים, כל איש המיועד להלחם עם האיש
אשר

גְּלִית שְׁמוֹ מִגַּת גְּבִהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת
 וּזְרָתָ: (ה) וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל-
 רֵאשׁוֹ וְשָׂרְיוֹן קַשְׁקָשִׁים הוּא
 לְבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׂרְיוֹן הַמִּשְׁתָּ-
 אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת: (ו) וּמִצְחַת
 נְחֹשֶׁת עַל-רִגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת
 בֵּין כַּתְּפָיו: (ז) וְחֶזֶק חֲנִיתוֹ כַּמְּנוֹר
 אֲרָגִים וּלְהַבַּת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ-מֵאוֹת
 שְׁקָלִים בְּרֹזֶל וְנוֹשֵׂא הַצֵּנֶה הַלֵּךְ
 בְּפָנָיו: (ח) וַיַּעֲמֵד וַיִּקְרָא אֶל-
 מַעְרְכַת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם
 כָּמָה תֵּצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הַלּוֹא

פלשתיים, נאמענס גליח אוים
 גח, הערפאר, דער זעלס
 עללען אונד איינע שפאננע
 האך וואר; (ה) אויף זיינעם
 הויפטע טרוג ער איינען עהער-
 נען העלם, אונד מיט איינעם
 שופפענהארנישע וואר ער בעי-
 קליידעט. דאז געווייכט דיעזעס
 הארנישעס וואר פֿינף טויזענד
 שקל אן ערץ. (ו) אן דען פֿי-
 סען האטטע ער עהערנע ביני-
 שיענען, אונד איין עהערנער
 וואורפֿשפיעס הינג איהם צוויי-
 שען דען שולטערן. (ז) דער
 שאַפֿט זיינעם שפעערעס וואר
 זאָ דיק וויא איין וועבערבוים,
 דיא קלינגע זיינעם שפעערעס
 וואָ זעלס הונדערט שקל איי-
 זען, אונד דער שילרטעגער

אנכי

ועץ קרי

גינג פֿאר איהם הער. (ח) יענער שטעללטע זיך הין, ריעף דער רייהען ישראל'ס צו, אונד
 שפראך צו איהנען: וויא קענט איהר עם וואָגען, איינע שלאַפֿט אַנצוביעטהען? איך בין נור

איין

ר ש י

המערכות: (ה) ושריון קשקשים. מין קשקשת דגים עשוין מברזל ופלים על גבי השריון
 (ס"א נקני השריון) קשקשת לכל נקב: (ו) ומלחת נחשת. כמין יד ברזל היולח מן הכובע כנגד
 החוטם שקירין נש"ל בלע"ז יהיתה מגעת לו עד רגליו: וכידון נחשת. ת"י ומסמסא דנחשא
 נפק מן קולסא ומטל דנחשא בין כתפיהי פי' כמין חנית נחשת בולטת מן הכובע וממשת
 בין כתפיו להגין על לוארו מן המרב: (ז) כמנור אורגים. ת"י כאכסן דגנדאין: שש מאות
 שקלים. כל השקלים האמורי' בניאיס מניס: (ח) למה תלואו. כולכם לערוך מלחמה ילחם

אחד

ב א ו ר

אשר יעוז ללחום אחר צפני קהל ועדה, נקרא איש הבינים, וכן בלע"ז דועלזאנט, יען שמועד
 למלחמת שנים דועלז הנגזר מן דו שנים, ועל הרוב הי' מקום מלחמת השנים השדה בין שני
 המחנות, ווודעו מלחמות כאלה נימים קדמונים במלחמות היונים וגד טרופיא ובמלחמת בני
 אעדיפוס מלך טהעבען. וורח, רוחב מראש אגודל עד ראש זרת אס נתפסעו האלכנעות והוא
 כמו שיעור חלי אמה. (ו) ומצחח נחשח, טס של נחשת, ויען שהוא קלף כמו מלח ינכהו
 העברי בשם מלחה. וכידון, י"ת ומסמסא דנחשא נפוק מן קלסא ומטל דנחשא בין כתפיהי,
 יראה שכוונת ומלחת כי מין כלי זיין ילח מן הכובע שעל המלח, ואמר ומטל על מין
 חרב קטן העשוי לזרוק וואורפֿשפיעט, לכן אמר ומטל. (ז) וחץ חניתו, בקרי ובכל הפסוקים
 הדומים לונמלא עץ חניתו. כמנור אורגים, ת"י כאכסן דגנדאין, והוא עץ הגדול של האורגים
 אשר עליו מקפלים האריגה, והוא עב ביותר, ולהבת חניתו, הברזל החותך, ע"ש שמעורר
 ומסמא העינים בלהבת אש. (ח) מערכוח, שורות אנשי קרב נערכות נסדר. אנכי השלישי,

אֲנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים
 לְשָׂאוֹר בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֶד אֵלַי:
 (ט) אִם-יֹכֵל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי
 וְהִינֹנִי לָכֶם לְעֲבָדִים וְאִם-אֲנִי
 אֹכֵל-לוֹ וְהִכְתִּיו וְהִייתֶם לָנוּ
 לְעֲבָדִים וְעַבְדְּתֶם אֹתָנוּ: (י) וַיֹּאמֶר
 הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חִרְפְּתִי אֶת-
 מַעֲרֻכֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תִּנְנוּ-
 כִּי אִישׁ וְנִגְחָמָה יָחַד: (יא) וַיִּשְׁמַע
 שָׂאוֹר וְכָל-יִשְׂרָאֵל אֶת-דִּבְרֵי
 הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיַּחֲתוּ וַיֵּרְאוּ
 מְאֹד: (יב) וְדוֹד בֶּן-אִישׁ אֶפְרַתִּי
 הָיָה מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וְשֵׁמוֹ יִשִׁי
 וְלוֹ שְׁמֹנֶה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי
 שָׂאוֹל זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים: (יג) וַיִּלְכוּ
 שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי-יִשִׁי הַגְּדֹלִים הֵלְכוּ

איין געמיינער פלשתי, איהר
 אבער דיענער שאול'ס! וועה
 לעט אייך איינען מאן, דער צו
 מיר העראב קאממע. (ט) ווירד
 ער מיט מיר קעמפפען, אונד
 מיך ערלעגען קאננען, זא
 וואללען וויר אייערע אונטער.
 מהאנען זיין; קאן אבער איך
 איהם בייאקאממען אונד איהן
 ערלעגען, זא מיססעט איהר
 אונד אונטערטהאן זיין, אונד
 אונד דיענען. (י) דער פלשתי
 פוהר פארט: איך שפרעכע היי
 טע דען שלאכטרייהן ישראל'ס
 האה! געבט מיר איינען מאן,
 דאס וויר מיט איינאנדער קעמ-
 פען. (יא) אלס שאול אונד
 גאנץ ישראל דיעזע ווארטע
 דעס פלשתי הערטען, געריע-
 טהען זיא אין גראסע פורכט
 אונד אנגסט. (יב) דער אבען
 ערוועהנטע דוד וואר דער זאהן
 איינעס אפרתיטרס אים בית
 לחם יהודה, דער ישי היעס,
 אונד אכט זעהנע האטטע-דיע-
 זער מאן וואר אין שאול'ס ציי-
 טען אלט אונד אין האהעס ראנגע.

אחרי

קמץ ב"ק

טען אלט אונד אין האהעס ראנגע. (יג) דיא דרויא עלטעסטען זעהנע ישי'ס פאלג-
 טען

ר ש י

אחד ננגדי בשביל כולכם ונתנאי שהוא מפורש אם יוכל להלחם אתי וגו': הלא אנכי הפלשתי.
 איני לא שר מאה ולא שר אלף אלא פלשתי כאחד מן האחרים ואע"פ שנלחמתי להם כמה
 מלחמות אני הרגתי חפני ופגחם ושניתי את הארון ואחס נעשית' עבדים לשאול ולא ישיע
 אתכם מימיו בגבורתו: ברו לכם איש. ברו לכם איש את שאול וירד אלי: (יב) אפרתי.
 בית לחם יושבת בארץ אפרת: ולו שמנה בנים. ומה שכתוב (בדברי הימים א' ב' ט"ו)
 חובר הששי דוד השביעי ולא כתב יותר י"ל שאחד מת בלא בנים ולפיכך לא נתנו אס: באנשים.

ב א ו ר

פירוש רש"י לקוח מן ת"י, ודבריו יפים, ולפי פשוטו הכוונה, אנכי הפלשתי הידוע המיועד
 למלחמת שנים, ועד הנה לא הניחוני בני עמי לתת לי יקר וגדולה אם חולק, ואחס עבדים
 למלככם, ומלך יש בירו לשלם גמול ותפארת לעושה חיל בעבורו. (י) חרפתי, עבר תחת עתיד
 שאלעג וחקרף אתכם אם לא תתנו איש להלחם עמדי. (יב) בא באנשים, באנשים נכבדים ויקרי'
 וכן ת"י ומ"ל. (יג) וילכו וגו' הלכו, כפל הלשון ודי באחד.

אֲחֵרֵי־שָׂאוֹל לְמַלְחָמָה וְשֵׁם
 שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אֲשֶׁר הָלְכוּ בְּמַלְחָמָה
 אֵלֵיָאֵב הַבְּכוֹר וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב
 וְהַשְּׁלִישִׁי שִׁמְהָ: (יד) וְדוֹד הוּא
 הַקָּטָן וְיִשְׁלָשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ
 אַחֲרֵי שָׂאוֹל: (טו) וְדוֹד הַלֵּךְ וְשָׁב
 מֵעַל שָׂאוֹל לְרַעוּת אֶת־צֹאן
 אָבִיו בֵּית־לָחֶם: (טז) וַיִּגְשׁ הַפְּלִשְׁתִּי
 הַשָּׂכֶם וְהָעֶרֶב וַיִּתְּצֵב אַרְבָּעִים
 יוֹם: (יז) וַיֹּאמֶר יִשִׁי לְדוֹד בְּנֹו
 קַח־נָא לְאַחִיךָ אִיפַת הַקְּלִיָּא
 הַזֶּה וְעֲשֵׂרְהָ לָחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ
 הַמַּחֲנֶה לְאַחִיךָ: (יח) וְאֶת־עֲשֵׂרֶת
 חֲרִיצֵי הַחֶלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשָׂר

טען דעם שאול אין דען קריעג.
 דיעזע דריי אין דען קריעגגע-
 צאגענען זעהנע ווארען: דער
 ערשטגעבארנע אליאב, זיין
 צווייטגעבארנער אבינדב, אונד
 דער דריטטע שמה. (יד) דוד
 וואר אונטער זיינען זעהנען
 דער יונגסטע, וואָאָן דיא
 דרייא עלטעסטען דעם שאול
 פֿאַלגטען. (טו) דוד אבער גינג
 פֿאַן שאול אָפֿט צוריק, אים
 זיינעם פֿאַטערס קליינעם פֿיעה
 אין בית לחם צו ווידען. (טז) יעי-
 נער פלשתי טראַט מאָרגענס
 אונד אַבערנס העראַן, אונד
 שטעללטע זיך זאָ גאַנצע
 פֿיערציג טאָגע הין. (יז) ישי
 זאָגטע צו זיינעם וואָהנע דוד:
 נים דאָך פֿיר דייע ברירעה
 איינען איפה דיעזעס זאָנגענ-
 מעהלס, צעהן לאַיב דיעזעס
 בראָדעס, אונד ברינגע עם

איילענדס דיינען ברירערן. (יח) דיעזע צעהן קעזע ברינגע דעם בעפֿעהלסהאָבער דער
 האלה

ר ש י

נמנה בננסיות החשובים: (יד) ודוד הוא הקטן. שהיה צבית שאלו מקודם לכן לנגן לפניו
 ודוד היה הולך ושם תמיד מחלל שאלו לבית אביו: (טו) השנס והערב. אמרו רבותינו כדי
 לנטל מקריאת שמע: (יח) חריצי החלב. ת"י גובנין דחלבא: לשר האלף. אני אומר לשר
 של אותו אלף שאני ממנו שלכל השנטיס היו שרי אלפיס לפי אלפיהם. ואני שמעתי לשר
 האלף

ב א ו ר

(יז) איפח הקליא הוזה, איפס היא נקבה, והזה שב על הקלי. והקליא האל"ף נוספת,
 וכן דס נקיא (יונה ט' י"ד). (יח) חריצי החלב, גובנין דחלבא. לשר האלה, שאני ממנו
 (רש"י ללכ"ג ורד"ק).

ערכם

ה ג ה ו ת

(טו) ביח לחם, נחסר הבי"ת ושעורו צבית לחם, גם נוכל לפרש שחזר ועלוש, וענינו
 ושם לבית לחם ויהיה לרעות את לאן אביו מאמר מוסגר, אך הנגינה חסניס עם הפי' הראשון,
 גם הוא נכון בדרכ הלשון להשמיט צבתי אותיות דומות אזה מהנה.

שמואל א יז

הָאֵלֶף וְאֶת-אֲחִיָּהּ הַפָּקֵד לְשָׁלוֹם
וְאֶת-עַרְבָתָם תִּקֶּה: (יט) וְשָׂאוּל
וְהָמָּה וְכָל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעִמְקֵי
הָאֵלֶּה גִלְהָמִים עִם-פְּלִשְׁתִּים:
(כ) וַיִּשְׁכֶּם דָּוִד בְּבֹקֶר וַיִּטֹּשׁ אֶת-
הַצֵּאֵן עַל-שִׁמְרֵי וַיִּשְׂאֵוּ יָלְדָּה כַּאֲשֶׁר
צִוְּהוּ יְשִׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּה וְהַחִיל
דַּיְצָא אֶל-הַמַּעְרָכָה וְהָרְעוּ
בַמַּלְחָמָה: (כא) וְהָעֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל
וּפְלִשְׁתִּים מַעְרָכָה לְקִרְאֵת
מַעְרָכָה: (כב) וַיִּטֹּשׁ דָּוִד אֶת-
דְּכָלִים מֵעָלָיו עַל-יַד שׁוֹמֵר

תרגום אישכנזי מט

טויוענד, ערקונדיגע דרך נאך
דעם וואהלבעפֿינדען דיינער
ברידער, אונד כרינגע מיר
פֿאן איהרער אונפֿערלעטצט.
הייט נאָכֿריכט. (יט) שאול, דיע
זע דרייא זעהנע ישי'ס אונד
גאנץ ישראל לאַגען אים טעג.
רעכניטענטהאלע, ווידער דיא
פלשתיים צו פֿעלדע. (כ) דוד
שטאַנד מאַרגענס צייטליך
אויף, איבערלעיס דאָ קליינ.
פֿיעה איינעם היטער, נאהם
(קביגע דינגע), גינג, וויא איהם
ישי אויפֿגעטראַגען האַטטע,
היין, אונד קאַם צור לאַגער.
שאַנצע. דאָז העער, וועלכֿעס
אין דיא ליניע ריקטע, ערהוב
עבען איין פֿעלדגעשרייא.

(כא) ישראל אונד דיא פלשתיים שטעללטען זיך, רייהע געגען רייהע, אין שלאַכטאַרדנונג.
(כב) דוד איבערלעיס דאָ גערעטהע, וועלכֿעס ער פֿאן זיך געלעגט, דעם אויפֿזעהער אי.

ר ש י

האלף זה יהונתן שאמר עליו ואלף היו עם יהונתן בגבעת בנימין: ואת ערובתם תקח.
ואת ערובת הכלתם ושלומם תקח באוניך ובלבבך ותגיד לי וכן ת"י וית טיבהון תיתי: ערובתם.
לשון הכלה כמו ערוב ענדך לטיב (תהלים קי"ט קכ"ו) גרנטי"ש בלע"ז. ורבותיו אמרו גט
בריות יקח מאתם ויביא לגשותיהם להפריד עירוב שבינו לנינה: (כ) המעגלה. סניבות
המחנה עושים מעגל והיולא חוץ לפנים או לאחור מתחייב לפנים שמה ירוכו עליו בני מערכת
האויבים לאחור מנקא הוא לנוס: (כא) ותערוך ישראל. מערכת ישראל: (כב) שאמר הכלים.
של

ב א ו ר

ערבחהם, רבו המפרשים בניאורו והנכון מכלם כח"י, טיבהון, וההוראה מן ערבון ומשכון, ור"ל שעודם
בחיים ואין להם מחץ ופלע. (כ) וישא, דברי המנחה הזכרים בפסוק י"ז. המעגלה, הונכון
כח"י לברקמא, והוא לשון מבצר, ונראה שחומת מבצר מחניהם נעשה בעיגול, כי ישראל פחדו
מעקף אויב פתאום. והחיל היוצא, החילים החלימו מלכס, וכל יום הלך חיל אחר לשמור
ההר לכל יפלו עליהם האויבים פתאום. והרעו, וי"ו נוספת (ח"י), ונתנו אלה לאלה סימן
ההכרה לבני נכאס, כמו אללנו וזחכאבועען. (כב) מעליו, מלהיות עליו.
הראיהם

ה ג ה ו ח

(ה) הנכון שמואל הוי"ו הוא כמו באשר, ויתורגם: (חינדעק זיא איין פֿעלדגעטרייח ערהאָבען).

SAMUEL I.

הַכְּלִים וַיִּרְץ הַמַּעְרָכָה וַיָּבֹא
 וַיִּשְׁאַל לְאַחִיו לְשָׁלוֹם: (כג) וְהוּא
 מִדְּבַר עִמָּם וְהָנָה אִישׁ הַבְּנִים
 עוֹלָה גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוּ מִגֵּת
 מִמַּעְרֹזֹת פְּלִשְׁתִּים וַיִּדְבֹּר
 כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד:
 (כד) וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאוֹתָם
 אֶת־הָאִישׁ וַיִּנְסוּ מִפְּנֵיו וַיִּירָאוּ
 מֵאֵד: (כה) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל
 הֲרֵאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי
 לַחֲרָף אֶת־יִשְׂרָאֵל עָלָה וְהִיָּה
 הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִכְנוּ יַעֲשֶׂרְנוּ וְהַמֶּלֶךְ
 עֲשֶׂר גְּדוֹל וְאֶת־בֵּיתוֹ יִתְּנוּ לוֹ וְאֶת
 בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל:
 (כו) וַיֹּאמְרוּ דָּוִד אֶל־הָאֲנָשִׁים
 הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מַה־יַּעֲשֶׂה

בער דאז געפעקקע, ליעף צור
 שלאַטליניע הין, אונד גרים:
 טע ויינע כרידער. (כג) וועה:
 רענד ער מיט איהנען רעדע.
 טע, טראט דער קעמפֿער—
 ער היעם גלית, דער
 פלשתי אויס גת— אויס
 דען רייהע דער פלשתיס הער:
 פֿאַר, אונד רעדעטע יענע אַג:
 געפֿיהרטען וואַרטע. דוד
 מערקטע דאָרויף. (כד) דיא
 גאַנצע אַרמעע דער ישראל,
 (טלוע) דיא איהן זאָהען, פֿלאַ:
 הען פֿאַר איהם, אונד פֿיר־
 טעטען זיך זעהר. (כה) מאַן
 שפראַך אין דער אַרמעע דער
 ישראל: האַכט איהר דיעוען
 העראַנדיקקענדען מאַן געזע:
 הען? ער טריטט יא אױף, אום
 ישראל האָהן צושפּרעכע! עם
 אױט אויסגעמאַכט, דעמיעניגן
 דער איהן ערלעגט, זאָלל דער
 קעניג מיט איינעם גראַסען
 רייכטהומע בעשענקען, איהם
 זיינע טאַכטער געבען, אונד

ממערכוח קיי. הר' דגושה לאיש

זיינע פֿאַטערליכע פֿאַמיליע פֿאַן אללען אבגאַבען אין ישראל פֿרייאַ מאַכען וואַללען.
 (כו) דוד פֿראַגטע דיא לייטע, וועלכע נעבען איהם שטאַנדען, אונד שפּראַך: וואַס זאָלל

דעם

ר ש י

של בני הלכא: (כג) ממערות פלשתיס. כתיב. כנותינו דרשו מאה בני אדם הערו בערסה אמו
 כספירסת' מאחריו רות ונעמי סמותה: (כה) יעשה חפשי. מדברים האמורים כמשפטי המלוכה:

ב א ו ר

(כה) הראיתם, בדגש הרי"ש, ועיין מה שכתבנו לזיל. יעשרנו, כמו יעשירונו. חפשי, משפט המלוכה
 (הכ"ק). (כו) מה יעשה, ב"ו הקשה במנוח למה לא עשה שאול מכל המדובר פה מאומה,
 ונחזו נחשו' שלא שאול ולא איש מישראל הנטיח ליד דבר רק אמרו שראוי ונכון שיעשה המלך הדברי'
 הללו להחיות את הפלשתי (ח).

ה ג ה ו ת

(י) גם דעת החכם המבאר שהעם אמרו כן על פי אומד והמדומה, גם דעת הרד"א שדכא
 הדברים מלבם אחר לא ילאו מפי המלך, בעיני לא יתכנו, כי איהנהיתה שכל העם כוונו לדבר
 אחד

לְאִישׁ אֲשֶׁר יָכָה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי
 הָלֹז וְהַסִּיר חֲרָפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל
 כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעַרְל הַזֶּה כִּי
 חָרַף מְעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים:
 (כז) וַיֹּאמֶר לוֹ הָעַם כַּדָּבָר הַזֶּה
 לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכְנוּ:
 (כח) וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אֶת־יוֹ הַגָּדוֹל
 בַּדְּבָרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲרֹאֲף
 אֱלִיאָב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר לְמַה־זֶּה
 יִרְדָּת וְעַל־מִי נִטְשֶׁת מַעַט הַצִּיאַן
 הַהֲנֵה בַּמַּדְבָּר אֲנִי יִדְעֶתִי אֶת־
 זְדִנְךָ וְאֶת רַע לְבַבְךָ כִּי לְמַעַן
 רְאוֹת הַמֶּלֶךְ חָמָה יִרְדָּת:
 (כט) וַיֹּאמֶר דָּוִד מָה עֲשִׂיתִי עִתָּה
 הָלֹז דָּבָר הוּא: (ל) וַיִּסַּב מֵאֲצִלוֹ
 אֶל־מוֹל אַחַר וַיֹּאמֶר כַּדָּבָר הַזֶּה

דעם מאננע געשעהען, דער
 יענען פלשתי דארט ערלעגט,
 אונד דיא שמאך פאן ישראל
 אבווענדעט? דען ווער איזט
 דיעזער אונבעשניטטענע
 פלשתי, דאס ער דיא רייהען
 דעם לעבענדיגען גאטטעם
 האהנט? (כז) דאז פאלק אנט-
 ווארטעטע איהם אונגעפעהר
 אויף דיא בעמעלדעטע ארט,
 אונד שפראך: דיעזעם זאל
 אלזא ווערדען דעם מאננע,
 דער איהן ערלעגט! (כח) זיין
 עלטעסטער ברודער אליאב
 הערטע, וויא ער מיט דען ליי-
 טען שפראך: דא ענטבראנט-
 טע זיין צאָרן איבער דוד, אונד
 ער פוהר אויף: צו וועלכעם
 צוועקע ביזט דוא העראב גע-
 קאממען? וועם האסט דוא
 דיא זאָרגע פֿיר דאז וועניגע
 קליינפֿיעה אויף דער טריפֿט
 דארט איבערלאססען? איך
 קעננע דיינען איבערמוטה
 אונד דיינען אויסגעלאססענען

וישבהו

זין. נר דען קריעג מיט אנצוועהען ביזט דוא העראב געקאממען. (כט) דוד ערוועי-
 דערטע: וואס האבע איך דען איטצט געטהאן? דיא זאָכע איזט דאך רעדענסווערטע.
 (ל) ער ווענדעטע זיך פאן איהם אנדערסוואַ הין, אונד פֿראַגטע אויף ערוועהנטע ארט, דאז

פאלק

ב א ו ר

(כז) כדבר הזה, שאוי לעשות כה לאיש אשר יכנו. (כח) במדבר, מקום מרעה. (כט) הלא
 דבר הוא, דבר גדול ונורא, וראוי לשנות בו, או אמר זאת על דרך היתול, כלומר המעשה
 אשר עשיתי אינו ראוי לדבר עליו, ומרגומנו סובל ב' הפירושים. (ל) אל מול אחר, אל מול
 מקום

ה ג ה ו ת

אחד נזכר פה, הלא דבר שקר יתחלף וישתנה בפי אים וואיט, לזה יראה לי כי המלך דבר
 בזאת לשרי הכנף והגבורים אשר סבבו אותו בעת ההיא, ולכן כבר מלא מקום לשנות מולא
 שפתיו באמרו שלא הכניח כן ב"א לגבורי החיל אנשי שם הנלכדים עליו ולא לרועה לאן.

פֶּלֶק נֶאֱמַר אִיהֶם וַיַּעֲדֵר אִיִּי.
 נע אנטווארט, וויא דיא ער.
 שטע געלויטעט האַטטע.
 (לז) דאָז, וואָס דוד היער.
 ביא געשפּראַכען, וואורדע
 בעקאַנט; מאַן ערצעהלטע
 עס פֿאַר שאול, אונד ער ליעס
 איהן האַלען. (לח) דאָ שפּראַך
 דוד צו שאול: עס ענטפֿאַללע
 דעם מענשען דעסוועגען ניכט
 דאָז הערץ. דיין קנעכט ווירד
 הינגעהען, אונד מיט דיעזעם
 פלשתי דען קאַמפּף בעשטע.
 הען. (לג) שאול זאָגטע צו
 דוד: דוא קאַנסט צו דיעזעם
 פלשהי ניכט הינגעהען, מיט
 איהם צו קעמפֿען, דען דוא
 ביזט יונג, ער אַבער איזט
 פֿאַן יוגענד אויף איין קריענס.
 מאַן. (לז) דאָ פֿערזעטטע דוד
 דעם שאול: דיין קנעכט וואָר
 איין הירט זיינעם פֿאַטערס
 ביים קליינפֿיעה, דאָ קאַם איין
 לעווע אונד איין בער, אונד
 טרוג איין לאַם אויס דער
 הערדע ווען. (לה) איך זעטצ.

וַיִּשְׁבְּרוּ הָעַם דָּבָר כְּדָבָר
 הָרִאשׁוֹן: (לא) וַיִּשְׁמְעוּ הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר דָּבַר דָּוִד וַיִּגִּידוּ לַפְּנֵי שָׂאוֹל
 וַיִּקְחֵהוּ: (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׂאוֹל
 אֲדֹנָיִם לֵב-אָדָם עָלָיו עֲבָדָה
 יֵלֶךְ וְנִלְחַם עִם-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה:
 (לג) וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל-דָּוִד לֹא
 תוּכַל לָלֶכֶת אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה
 לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי-גֵּעַר אַתָּה וְהוּא
 אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעָרָיו: (לד) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד אֶל-שָׂאוֹל רַעָה הִיא עֲבָדָה
 לְאֲבִיו בְּצֹאן וּבַאֲהָרִי וְאֶת-הַדּוֹב
 וְנִשְׂא זֶה מִהָעֵדֶר: (לה) וַיִּצְאֵתִי
 אַחֲרָיו וְהַכְּתִיו וְהִצַּלְתִּי מִפְּיּוֹ
 וַיִּקֶּם עָלַי וְהַחֲזִיקֵתִי בְּזִקְנוֹ וְהַכְּתִיו
 וְהַמִּיתֵנִי: (לו) גַּם אֶת-הָאֲרִי גַם-
 הַדּוֹב הִכָּה עֲבָדָה וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי

הערל שח קרי ימיר יוד

טע איהם נאך, שלוג איהן ניעדער, אונד רעטטעטע עס אויס זיינעם ראַכען; ער
 שפּראַנג איבער מיך אויף, איך ערגריעף איהן אַן זיין קין, שלוג אונד טעדטעטע איהן. (לו) האַט
 דיין קנעכט דען לעווען אונד דען בערען ערלעגט, זאָ מאַג אויך דיעזער אונבעשניטטענע
 פלשהי

ר ש י

(לד) ובא הארי ואת הדוב. ואתא אריא ואף דובא: (לו) גם את הארי גם הדוב.
 הרי

ב א ו ר

מקום אחר או איש אחר, כי חסן לדעת מחשבות כל העם על ענין זה. (לא) אשר דבר
 דוד, מסתמא דבר דוד כאשר ידבר גבור חיל אשר לנבו צוער בקרבו על חרפות הפלשתי.
 (לב) לב אדם, כוונתו על שאול וכנהו כן בעבור כבוד המלך. (לד) הארי ואח הדוב, ת"י
 ואתא אריא ואף דובא כ"ל זה אחר זה, ולכן אמר וכשא בלשון יחיד, ובא ואת אף שהוא נוסא.
 (לה) בוקנו, ת"י בלועי' ר"ל בלמי התמתן אשר בו הזקן.

מערכות

ש מ ו א ל א יו

הָעֶרְלָהּ הָיְהוּה כְּאֶחָד מֵהֶם כִּי חִרְף
מֵעֶרְכָתָא הַיָּמִים תִּיָּם: (לו) וַיֹּאמֶר דָּוִד
יְהוּה אֲשֶׁר הִצִּילָנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד
הַדָּב הוּא יִצִּילָנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי
הַזֶּה * וַיֹּאמֶר שְׂאוֹר אֶל-דָּוִד לֵךְ
וַיְהוּה יִהְיֶה עִמָּךְ: (לז) וַיִּלְבַּשׁ שְׂאוֹר
אֶת-דָּוִד מִדָּוִד וְנָתַן קֹבֶעַ נְחֹשֶׁת
עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּרְבֵּשׂ אֹתוֹ שְׂרִיזֹן:
(לט) וַיַּחְגֵּר דָּוִד אֶת-חַרְבּוֹ מֵעַל
לְמַדְיוֹ וַיָּאֵר לְלַכְתָּ כִּי לֹא-נִסָּה
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שְׂאוֹר לֹא-אוּכַל
לְלַכְתָּ בְּאֵלֶיךָ כִּי לֹא נִסִּיתִי וַיִּסְרֶם
דָּוִד מֵעָלָיו: (מ) וַיִּקַּח מִקְלוֹ בְּיָדוֹ
וַיִּבְחַר-לוֹ חֲמִשָּׁה חֲלָקֵי אֲבָנִים ו

ספא נא"ס

מן

חַרְמוֹם אֲשַׁכְּנִי נֹא

פִּלְשְׁתִּי וַיֵּא אֵינֶעֶר פֶּאָן אִיהֵ.
נַעַן זַיִן, וַיִּיל עַר דִּיא קִרְעַנְסִי.
רִיִּהֶעַן דַּעַס לַעֲבַעַנְדִּיגַעַן
גַּאֲטַטַּעַס גַּעֲהָאָהַנְט. (לו) דָּוִד
פֶּוֹהַר פֶּאָרְט: דַּעַר עֻוִיגַעַ, דַּעַר
מִיַּד פֶּאָן דַּעַן קְלוִיעַן דַּעַס לַעֲ.
ווען אונד דעם בערען גערעט.
טעט, ווירד מיך אויך פֶּאָן
דער געוואלט דיעזעס פִּלְשְׁתִּי
רעטטען. דא זאגטע שאול צו
דוד: געהע הון, אונד דער עווי.
גע זייא מיט דיר! (לז) שאול
גאב דעם דוד זיינע קליידער
אנצוציעהען, זעטטע אַיִנען
עהערנן העלם אויף זיין הויפט,
אונד ליעס איהן אַיִנען האַר.
גיש אַנלעגען. (לט) דוד גיר.
טעטע זיין (שאול'ס) שווערדט
איבער זיינע קליידער אים,
אונד וואַללטע זא פֶּאָרְטגעהען,
אַלליין ער וואַר עס נִיכְט גע.
וואַהנט; ער שפּראַך דאַהער

צו שאול: איך קאן אין דיעזען נִיכְט פֶּאָרְט, דען איך בין עס נִיכְט געוואַהנט. דוד לעג
טע אַללעס פֶּאָן זיך אַב, (מ) נאָהם זיינען שטאַך אין דִיא האַנד, וועהלטע זיך פִּינף
גלאַט.

ר ש י

הרי אלו רבוין ארי ושני גוריו ודוב ושני ילדיו: (לו) ה' אשר הצילני מיד הארי. יודע אני
שלא לחסו נדמון לי הדבר ההוא אלא שלעתיד אני בא לידו כיוצא בה לתועת ישראל ואשמך
עליה ואלא וזה אחד משני לדיקים שנתן להם רמו וחשו להשכיל לדבר דוד ומרדכי שנאמר ונכל
יום ויום מרדכי מתהלך לפני חזר וגומר (אסתר ב' י"א) אמר לא לחסו עליה בלדקת זו
שנתפסה במשכנ הערל הזה אלא שעתידה היא לצמוד לישראל כיום לרה: (לח) את דוד מדיו.
נהשני להיות כמדת דוד משמחצ בשאן המשחצ אף שהיו של שאול שגבוה מכל העם משבמו
ושעלה וכיון שראה שאול כן הכניס בו עין הרע והרגיש דוד בדבר: (לט) ויואל ללכת. ת"י
ולא אבה לשיזל ויש תיבות משמעות לשון וחילופו כמו מסעף פארה (ושעיה י' ל"ג) ושרשך מארץ
חיים (תהלים נ"ב ז'): כי לא נסה. ערי לא אליף: כי לא נסיתי. ארי לית בהון נוסא אין שבמו
של נס נכך. לשון אחר ויואל ללכת לרה ללכת ולנסות וכאשר ראה שהיו כנדים עליו הסירים:
(מ) חלוקי אבנים. אבנים דקות וחלקות:

ב א ו ר

(לו) מערכוח אלהים, מערכות עם אלהים חיים. (לט) כי לא נסה, אבל לא נסה.
(מ) חלוקי אבנים, אבנים חלוקות. ובילקוט, ביאור של כלי הנועים, וכן פירש הרי"ג והו"ו
יתירה

מִן־הַנְּחָל וַיִּשָּׂם אֹתָם בְּכַלֵּי הַרְעִים
 אֲשֶׁר־לוֹ וּבִילְקוּט וּקְלֵעוֹ בְּיָדוֹ
 וַיִּגַּשׁ אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי: (מא) וַיִּדְרֹךְ
 הַפְּלִשְׁתִּי הַלֶּךְ וּקְרַב אֶל־דָּוִד
 וְהָאִישׁ נִשְׂא הַצֶּנֶה לְפָנָיו: (מב) וַיִּבֶט
 הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּרְאֶה אֶת־דָּוִד וַיִּבְוָהוּ
 כִּי־הָיָה נָעַר וְאָדְמָנִי עִם־יִפְהַ
 מְרֹאֶה: (מג) וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־
 דָּוִד הַכֶּלֶב אֲנִכִּי כִּי־אַתָּה בָּא־
 אֵלַי בַּמְּקִלוֹת וַיִּקְלַל הַפְּלִשְׁתִּי
 אֶת־דָּוִד בְּאַלְהֵיוֹ: (מד) וַיֹּאמֶר
 הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־דָּוִד לָכֵה אֵלַי
 וְאַתָּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וּלְבַהֲמַת הַשָּׂדֶה: (מה) וַיֹּאמֶר דָּוִד
 אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחַרְבַּ
 וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאֲנִכִּי בָא־אֵלֶיךָ
 בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעְרְכוֹת
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תִּרְפֹּת: (מו) הַיּוֹם

גלאטטע שטיינע אים טהאלע^ה
 אויס, טהאט זיא אין זיין היר-
 טענגערעטה, נעהמליך אין
 דיא הירטענטאשע, נאָהם זיי-
 נען שלידער אין דיא האַנד,
 אונד טראַט צום פלשתי הין.
 (מא) דער פלשתי גינג איממער
 נעהער צו דוד הין, אונד דער
 שילרטעגער פֿאַר איהם הער.
 (מב) אַלס דער פלשתי אויפֿ-
 בליקטע, אונד דען דוד זאָה,
 דא פֿערצבטעטע ער איהן; דען
 ע- (דוד) זאָר יונג, ראָטה אים
 געזכטע אונד פֿאַן שענער גע-
 שטאַלט. (מג) דא שפראַך
 דער פלשתי צו דוד: בין איך
 דען איין הונד, דאס דוא מיט
 שטעקען צו מיר קעממסט?
 אונד פֿלויכטע דעם דוד בייא זיי.
 נעם גאַטטע. (מד) ער שפראַך
 פֿערנער צו דוד: קאָם הער,
 דאס איך דיינען לייב דעם פֿאַ-
 געל אין דער לופט אונד דעם
 טהיערע דעם פֿעלדעם פרייז
 געבע. (מה) דוד ערוויעדער-
 טע איהם: דוא קעממסט צו
 מיר מיט שוועררט, שפעער

הזה פתח כסא׳׳ אונד וואורפֿשפיעס, איך אבער קאָמוע צו דיר אים נאָמען דעם עווונגען צבאות, דעם גאַט-
 טעם דער קריעגס-רייהען ישראל'ס, דיא דוא געהאָהנט. (מו) אַם הויטיגען טאָגע ווירד

דער

ר ש י

וילקוט. ונתרמיליה: (מד) ולנהמת השדה. אין דרך לנהמות לאכול אדם אמר דוד נכר
 נטרפה דעה של זה שלי הוא בא דוד ואמר לו ונתתי סגר מחנה פלשתים וגו' ולמית הארץ:
 ויפול

ב א ו ר

יתירה כי לחמש אבנים לא היו לריק שני כלים. (מג) באלהיו, באלהי הפלשתים. (מד) ולבהמת
 השדה, כמו ולמית השדה, שכל חיה ההולכת על ארבע בכלל בהמה, וכן וכל בהמת הארץ
 (ישעי' י"ח וי"ו) ואין בהמה בכרטיית אוכלת בשר.

המערכה

הָיָה יִסְגְּרָה יְהוָה בְּיָדַי וְהַכְתִּיקָה
וְהִסְרֹתִי אֶת־רֹאשִׁי מֵעַל־יָקֶה
וְנִתְּתִי פָנַי מִחַנְּה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם
הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיֵּת הָאָרֶץ
וַיֵּדְעוּ כָּל־הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים
לְיִשְׂרָאֵל: (מז) וַיֵּדְעוּ כָּל־הַקְּהָל
הַיְהוּדָה כִּי־רָא בְּחָרָב וּבַחֲנִית
יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה כִּי לִיהוָה הַמְּלַחְמָה
וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיַדְנוּ: (מח) וְהָיָה כִּי־
קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקְדּוּ וַיִּקְרַב לְקִרְיַת
דָּוִד וַיִּמָּהַר דָּוִד וַיִּרְץ הַמַּעְרָכָה
לְקִרְיַת הַפְּלִשְׁתִּי: (מט) וַיִּשְׁלַח
דָּוִד אֶת־יָדוֹ אֶל־הַכְּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם
אֶבֶן וַיִּקְלַע וַיִּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־
מִצְחוֹ וְהִטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל
עַל־פָּנָיו אֶרְצָה: (נ) וַיַּחְזֹק דָּוִד
מִן־הַפְּלִשְׁתִּי בַּקֶּלַע וּבָאֶבֶן וַיִּךְ
אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמָּתְהוּ וַחֲרַב אֵין

בִּיד

דער עוויגע דרך מיר אין דיא
הענדע געבען, איך ווערדע דרך
ערלעגען, אונד דיין הויפט
פֿאַן דיינעם רומפֿע אַבֿוֹגֿאָנֿי.
דערן. אויך ווערדע איך דיא
לייבֿ אַמע דעם העערעם דער
פלשתים אַם הויטיגען טאַגע
דעם געפֿליגעל אין דער לופֿט
אונד דעם ווילדע דער ערדע
פרייז געבן, דאַמיט אַללע וועלט
ערקעננען זאָלל, דאַם ישראל
איינען גאַטט האַט. (מז) דיעזער
גאַנצע הויפֿע זאָלל ערפֿאַהרען,
דאַם ניכט בלאָס מיטטעלסט
דעם שווערדטעם אַדער דעם
שפעערעם דער עוויגע זיענ
פֿערלייטט, דען דער קריעג
אויט דעם אויסשפֿרוכֿע דעם
עוויגען אונטער וואָרפֿען. ער
ווירד אייך אינז אַלזאָ אין דיא
הענדע געכע. (מח) וויא זיך
נון דער פלשתי אויפֿמאַכֿטע,
אונד דעם דוד ענטגעגען זיך
אימער מעהר נעהערטע,
איילטע דוד, ליעף צום
קאַמפֿפֿלאַטצע אויף דען
פלשתי לאָז, (מט) שטעקטע
זיינע האַנד אין דיא טאַשע,

האַלטע דאַרויס איינען שטיין, שליידערטע איהן, אונד טראָף דען פלשתי אויף דיא שטירנע,
זאָ, דאַם דער שטיין אין זיינע שטירנע איינדראַנג, אונד ער אויף זיין אַנגעזיכֿט צור ער.
דע פֿיעל. (נ) דוד וואָר אַלזאָ דורך שליידער אונד שטיין שטערקער אַלס דער פלשתי,
ער ערלעגטע דען פלשתי אונד טעדטעטע איהן, אָהנע דאַם איין שווערדט אין זיינער האַנד
וואָר

ר ש י

(מט) ויפול על פניו. לא היה לו ליפול אלא לחוריו שהרי על מצחו הוכה אלא כדי שלא ילטער

ב א ו ר

(מח) המערכה, המקום בו ערך גלית מלחמתו נגד מתנגדו. (מט) אל מצחו, על מלכו, וזע"ג שהי' כובע נחשת על ראשו עוד הי' מקום מגולה על המלך, (הרד"ק). (נ) וימחהו, המכה

וואר. (כא) נון ליעף דוד הוּן
 שטעללטע זיך אויף דען
 פלשתי, נאהם דעססען
 שוועררט, צאג עס אויס דער
 שידע, מאַכטע איהן פֿאַלל-
 ענדס טאָר, אונד שניטט איהם
 דאָמיט דען קאָפּף אַב. אַלס
 דיא פלשתיים וואָהען, דאָס איהר
 העלד טאָרט וואָר, דאָ נאה-
 מען זיא דיא פֿלוכט. (כב) נון
 מאַכטען דיא קריעגסלייטע
 ישראל'ס אונד יהודה'ס זיך
 אויף, ערהאַבען איין פֿעלדגע-
 שרייא, אונד פֿערפֿאַלגטען
 דיא פלשתיים פֿאַם טהאַלע
 אויס כיונאַך דען טהאַרען פֿאַן
 עקרון. עס פֿיעלען דיא פלשתיים
 גיעדערגעמעטצעלט אויף דעם
 וועגע פֿאַן שערים כיונאַך גת
 אונד נאָך עקרון. (כג) אַלס דיא
 קינדער ישראל'ס פֿאַן איהרעם
 נאָוועטצען דער פלשתיים צו-
 ריק קאַמען, פלינדערטען זיא
 איהר לאַגער. (כד) דוד נאהם
 דען קאָפּף דעם פלשתי, אונד
 בראַכטע איהן נאָך ירושלים,
 אונד זיינע וואַפֿען לעגטע ער

בִּיד־דָּוִד: (כא) וַיִּרֶץ דָּוִד וַיַּעֲמֹד
 אֶל־הַפְּלִשְׁתִּים וַיִּקַּח אֶת־חַרְבּוֹ
 וַיִּשְׁלַפֶּה מִתַּעֲרָה וַיִּמָּתְתֵהוּ
 וַיִּכְרַת־בָּהּ אֶת־רֵאשׁוֹ וַיִּרְאוּ
 הַפְּלִשְׁתִּים כִּי־מֵת גִּבּוֹרִם וַיִּגְסּוּ:
 (כב) וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה
 וַיִּרְיֵעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים
 עַד־בּוֹאֵהָ גֵיא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן
 וַיִּפְּלוּ חֲרָבֵי פְּלִשְׁתִּים בְּדַרְךְ
 שַׁעֲרִים וְעַד־גַּת וְעַד־עֶקְרוֹן:
 (כג) וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדֶּלֶק אַחֲרֵי
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁסּוּ אֶת־מַחְנֵיהֶם:
 (כד) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־רֵאשׁ הַפְּלִשְׁתִּים
 וַיְבִיאֵהוּ יְרוּשָׁלַם וְאֶת־כְּלָיו שָׁם
 בְּאַהֲלוֹ: (כה) וְכִרְאוֹת שְׂאוֹל אֶת־
 דָּוִד יֵצֵא לְקִרְיַת הַפְּלִשְׁתִּים אָמַר

אל

אין זיין צעלטן. (כה) וויא שאול דען דוד דעם פלשתי ענטגעגענציעהען זעה, שפראך ער צו
 אבנר

ר ש י

ילטער דוד לילך ולחזק את ראשו שנשחכר דוד עכשיו שנים עשר אמות ורתים שקומתו ש
 אמות ורת נשחכר מלא קומה לאחוריו ומלא קומה לפניו במדרש תהלים: (נג) מדלק. מרדוף
 כמו דלקת אחרי (בראשית ל"א ל"ו):

בן

ב א ו ר

המכה היתה מכה של מיתה ובחרכ הי' ממותת אותו לגמרי. (נא) אל השלשתי, על הפלשתי.
 ויכרת בה, הניאור של וימותהו. (נב) עד בואך גיא, אם יקשה פה הלל הגיא הי'
 בנייהם וא"כ לא רדפו בני ישראל את הפלשתיים למרחוק? נחמו חשבנו למשפט שהכוונה מן
 בואך גיא עד שערי עקרון ובא עד שני פעמים להודיע שיעור הרדיפה מכל לך, וביתס הלך השני
 בא ג"כ ער וכן בקצה המדבר (שמות י"ד כ'), וכנגדו מלאנו מעקרון ועד גת (לעיל ז' י"ד)
 שפירוש עד עקרון ועד גת, ובתרגום אשכנזי כל נוכל לרמוז על הסוכה הזאת ויתורגם כמו מן.
 בן

אֶל-אֲבִנָּר שֶׁר הִצְבֵּא בֶן-מִיזָה
הַנֶּעַר אֲבִנָּר וַיֹּאמֶר אֲבִנָּר הִי
נַפְשִׁי הַמֶּלֶךְ אִם-יִדְעָתִי:
(י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שֶׁאֵל אֶתָּה בֶן-מִי-
זֶה הָעֵרָם: (יז) וּכְשׁוֹב דָּוִד מִהַכּוֹת
אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֹתוֹ אֲבִנָּר
וַיִּבְאֶהוּ לִפְנֵי שָׂאוֹר וְרֹאשׁ
הַפְּלִשְׁתִּי בִידּוֹ: (יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
שָׂאוֹר בֶּן-מִי אֶתָּה הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
דָּוִד בֶּן-עַבְדֶּךָ יֵשׁוּ בֵּית הַלְחָמִי:

אבנר, דעם העערפיהרער:
אבנר! וועססען זאָהן איזט
דיעזער יינגלינג? אבנר אַנט-
וואַרטעטע: זאָ וואָהר דוא
לעבסט, אָ קעניג! איך ווייס
עס ניכט! (י) דער קעניג
שפראך: פֿראַגע דאָך נאָך,
וועססען זאָהן דיעזער קנאַכע
איזט. (יז) אַלס דוד פֿאַן זיי-
נעם זיענרייכען קאַמפֿע גע-
גען דען פלשתי צוריק קאַם,
נאָהם איהן אבנר, פֿיהרטע
איהן, זאָ וויא ער דען קאָפֿף
דעם פלשתי אין דער האַנד
היעלט, פֿאַר שאול? (יח) אינד
שאול פֿראַגטע איהן: וועם-
סען זאָהן ביזט דוא? יינגלינג!

ויהי

דוד אַנטוואַרטעטע: דער זאָהן דיינעם דינערס ישי, דעם בית להחמיטען.

אַלס

ר ש י

(גה) בן מי זה הנער. אמרו רבותינו ובי לא היה הכירו והלא כתיב ויאהבהו מאד ויהי לו נושא בליו
(לעיל ט"ז כ"ח) אלא ראהו מתנהג בטכסיסי מלכות אמר שאול אם בא ממספחת סרן מלך יהיה
שהמלך פורץ לעשות לו גדר ואין ממחין בידו ואם ממספחת זרח בא חסוב יהיה אחר לו דיאג
עד שאתה שואל אם בא ממספחה שיהיה הוא הגון למלכות אם לאו שאל אם ראוי לבא בקהל
אם לאו שהרי מרות המואביה בא אמר לו אבנר שנינו עמוני ולא עמונית אמר לו דואג אם
כן ממזר ולא ממזרת אמר לו כאן נאמר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים (דברים
כ"ג ה') ואין דרך אשה בנך אמר לו היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת
נשים נשחתק אבנר. אמר לו שאול שאל נא אתה בן מי זה העלם. למעלה כתיב הנער וכאן
כתיב העלם אמר לו הלכה זו נתעלמה ממך נא ושאל בבית המדרש כדאיתא ביבמות:

ובשלים

ב א ו ר

(גה) בן מי זה הנער, כל המפרשי' עמלו לפתור השאלה הזאת, וחז"ל דרשו עליו ביבמות מה שדרשו,
ודעתנו ע"פ הפשט שאול כבר הכיר את דוד היטיב כי הוא בן ישי בית הלחמי, אך בראותו אומץ לב
ורוח נשגב של עול ימים זה המחרף נפשו למות בעד מערכות ה', פלגות בעתוהו נחשבו בלבו
אולי הוא מזרע האנשים המתקוממים בסתר נגד מלכותו, וא"כ אם ינלח את גלית, הלא אז
יוכל לעמוד עליו לחמוס ממנו הדר מלכותו, לזאת שאל לאבנר: בן מי זה הנער? האם איננו
ממשימינו ומשטינינו במלוכה? כי לשאול היו משטינים (כנראה לעיל י' כ"ז, וי"ד מ"ז) ולא
רצה לשאול בלי אמלעי כי ה' ירא לגלות מורשי לבבו, וגם אבנר לא חש לדרוש מהר כי
גם הוא חלל למת מקום לרעיון זה, וכאשר שב דוד שאלהו שאול בעלמו כי לא יוכל להתאפק,
ודוד הבין תוכן דבריו וענה: דוד בן עבדך וגו' והסתיר בדבריו הרמו שאין לו לפחד ממנו
כי אביו הוא עבדו נאמנו. (גה) הנער, ה"א הקריאה.

ככלותו

יח (ה) אֵלֶם עַר מִיֵּט שְׂאוּל
 אויסגערעדעט האַט=
 טע, וואָר יהונתן'ס זעעלע
 פֿאַללענדס אָן דוד'ס זעעלע
 פֿערבונדען, אונד יהונתן ליעב=
 טע איהן וויא זיך זעלבסט.
 (ב) שְׂאוּל נָאָהָם אִיהוּ דְאַמְמָלֶם
 צו זיך, אונד ליעס איהן ניכט
 מעהר נאָך זיינעס פֿאַטערס
 הויז צוריק קעהרען. (ג) יְהוֹנָתָן
 שְׁלֹאֵם מִיֵּט רוּד אִינען בונד,
 ווייל ער איהן וויא זיך זעלבסט
 ליעבטע. (ד) יְהוֹנָתָן צָאָג זִי=
 גען מאַנטעל, דען ער טרוג,
 אויס, אונד שענקטע איהן
 דעם רוּד, וויא אויך דיא איב=
 ריגען קליידונגס שטיקקע, זיין
 שווערסט, זיינען באַגען אונד
 זיינען גורט. (ה) וּוְעַן רוּד צו
 פֿעלדע צָאָג, זאָ וואָר ער אַל=
 לענטהאַלבען, וואָהין איהן
 שְׂאוּל שִׁיקְטֵם, גליקליך; דאָ=
 הער זעטטע איהן שְׂאוּל אִי=
 בער דאָ קריגעס פֿאַלק. ער
 געפֿיעל זאָוואָהל דעם גאַנצען
 פֿאַלקע, אַלֶם אויך שְׂאוּל'ס
 דיענערן. (ו) אַלֶם זִיָּא פֿאַם
 קריגע היימצאָגען, אונד דוּר,
 נאַכדעם ער דען פלשתי ער=
 לענט האַטטע, צוריק קעהרטע, דאָ צָאָגען דיא פֿרויען אויס אַללען שטעדטען ישרא'ים
 דעם קעניגע שְׂאוּל מִיֵּט פּוּיקֵעוּ, וויצען אונד טריאַנגעלן ענטגעגען, אום איהן מיט מוזיק אונד
 טאַנצ=
 טאַנצ=
 טאַנצ=

יח (ה) וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל--
 שְׂאוּל וְנַפְשׁ יְהוֹנָתָן נִקְשְׂרָה
 בְּנַפְשׁ דָּוִד וַיֵּאָרְבוּ יְהוֹנָתָן
 בְּנַפְשׁוֹ: (ב) וַיִּקְתְּהוּ שְׂאוּל בַּיּוֹם
 הַהוּא וּלְאֹנָתָנוּ לָשׁוּב בֵּית אָבִיו:
 (ג) וַיִּכְרַת יְהוֹנָתָן וְדוּד בְּרִית
 בְּאַהֲבָתוֹ אֹתוֹ כְּנַפְשׁוֹ: (ד) וַיִּתְּפֶשֶׂט
 יְהוֹנָתָן אֶת־הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו
 וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדְיּוֹ וְעַד־חֲרָבּוֹ
 וְעַד־קֶשֶׁתוֹ וְעַד־חַגְרֹוֹ: (ה) וַיֵּצֵא
 דָּוִד בְּכָל אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ שְׂאוּל
 יִשְׁכִּיל וַיִּשְׁמָהוּ שְׂאוּל עַל אַנְשֵׁי
 הַמְּלַחְמָה וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו כָּל־הָעָם
 וְגַם בְּעֵינָיו עַבְדֵי שְׂאוּל: (ו) וַיְהִי
 בְּבוֹאֵם בְּשׁוּב דָּוִד מִהַכּוֹת אֶת־
 הַפְּלִשְׁתִּי וַתֵּצֵא אָנָּה הַנְּשִׁים מִכָּל־
 עָרֵי יִשְׂרָאֵל לְשׂוֹר וְהַמְּחַלּוֹת
 לְקִרְיַת שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ בְּתַפְּסִים

ויאחבהו קרי. לשיר קרי
 בשמחה
 לענט האַטטע, צוריק קעהרטע, דאָ צָאָגען דיא פֿרויען אויס אַללען שטעדטען ישרא'ים
 דעם קעניגע שְׂאוּל מִיֵּט פּוּיקֵעוּ, וויצען אונד טריאַנגעלן ענטגעגען, אום איהן מיט מוזיק אונד
 טאַנצ=
 טאַנצ=
 טאַנצ=

ב א ו ר

יח (א) ככלותו לדבר, כאשר שמע יונתן דברי דוד, אשר השביל להסיר הקנאה והסמך
 מלב אביו באמו בן עבדך ישי, והבין הלגימות והמכמה וטובת לב דוד, אז אהבו
 כנפשו, ולולא פירושנו יקשה מה ראם יהונתן עמה שאהב אותו ככלותו לדבר? (ד) את
 המעיל, מן המעיל, וכן הם ילאו את העיר. (ה) ישכיל, ילליקן. (ו) בבוואם, מוסב על
 ישראל. והצאנה הנשים, כך המנהג בימים קדמונים, וכן אכל יפתח. ובשלשים, כלי משולש
 הללעות

ש מ ו א ל י ח

תרגום אשכנזי נד

בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁלְשִׁים: (ז) וְחַעֲנִינָה
הַנְּשִׁים הַמְּשַׁחֲקוֹת וְהַתְּאֵמְרֵן הַכֹּהֵן
שָׂאוּל בְּאֶלְפֵוֹ וְדוֹד בְּרַבְכַּתָּיו:
(ח) וַיִּחַר לְשָׂאוּל מְאֹד וַיִּרְעַב בְּעֵינָיו
הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נַתְּנוּ לְדוֹד
רַבְבוֹת וְלִי נַתְּנוּ הָאֶלְפִים וְעוֹד
לֹא אֶךְ הַמְּלוּכָה: (ט) וַיְהִי שָׂאוּל
עוֹן אֶת־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא
וְהִלָּאָה: (י) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַתִּצְלַח
רוּחַ אֱלֹהִים וְרָעָה וְאֶל־שָׂאוּל
וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹךְ־הַבַּיִת וְדוֹד מְנַגֵּן
בְּיָדוֹ כִּיּוֹם וּבְיוֹם וְהַחֲנִית בְּיַד־
שָׂאוּל: (יא) וַיִּטֹּל שָׂאוּל אֶת־
הַחֲנִית וַיֹּאמֶר אֶכֶּה בְּדוֹד וּבִקְרִי
וַיִּסַּב דָּוִד מִפְּנֵי פְעָמִים: (יב) וַיִּרְא

מאנצקאָהרען צו עהרען .
(ז) דיא שפיעלענדען פֿרויען
זאנגען אַבוועקסעלנד דיא
וואָרטע:
שאוּל שלוג שאָן טויענדע זיי=
נער פֿיינדע; דוד יעדאָך טעד=
מעטע מיריאדען פֿאָן איהנען!
(ח) דיעועס פֿערדראָס שאול
זעהר, ער נאָהם עס איבעל
אונד שפראַך: דעם דוד לע=
גען זיא מיריאדען אונד מיר
בלאָס טויענדע בייא? נון
פֿעהלט איהם נאָך בלאָס דיא
רעגיערונג. (ט) זייט דיעועס
טאָגע בליקטע שאול דען דוד
מיט ניידישען אויגען אָן. (י) דעם
מאָרגענס דאָרויף וואָר שאול
פֿאָן איינעם איבערנאָטירליכען
טריבונינע בעפֿאללען; ער גע=
בעהררדעטע זיך אים הויע וויא
איין וואָהנוינגער. דוד
שפיעלטע וויא געוועהנליך (דיא
המרפֿע) מיט דער האַנד, אונד
שאול האַטטע דען שפעער אין
דער האַנד. (יא) דאָ וואָרף
שאול דען שפעער (וויף זיהן), אונד דאָכטע דאָכייא: אַיך ווילל דוד אונד דיא וואָנד צו=
גלייך טרעפֿען. אַבער דוד וויך איהם צוויימאָהל אויס. (יב) שאול געריעטה אין פֿורכט
פֿאָר

באלפיו קרי. עוין קרי שאול

שאול דען שפעער (וויף זיהן), אונד דאָכטע דאָכייא: אַיך ווילל דוד אונד דיא וואָנד צו=
גלייך טרעפֿען. אַבער דוד וויך איהם צוויימאָהל אויס. (יב) שאול געריעטה אין פֿורכט
פֿאָר

ר ש י

יח (ו) ונשליש. ת"י ובצלללין מין כלי זמר: (ח) ועוד לו אֶךְ המלוכה. ועוד לו מהו נמסר
שכריך להוסיף לו. אֶךְ המלוכה אינו כריך עוד אלא למלוכה: (ט) עוין. עין רעה:
(י) ויתנבא. ואישתתי נביא וטעה מדברים דברי רמזים שאינם ניכרים: (יא) אכה בדוד
ובקיר

ב א ו ר

הללעות, וכו קבועות טבעות של מחכת ומקיש'י' צו כלד הפנימי, נמקל מחכת קטן. (ו) וחענינה,
שרו שירה, כמו ותען להם מרים. באלפיו, נאלף אויביו הפלשתיים. (ה) ועוד לו אֶךְ
המלוכה, ועוד לא נשאר לתת לו רק המלוכה, כי המהלה והתפארת כבר נחמו לו (ת"י).
(ט) עוין, מביט בקנאה, וכן למען שוררי. (י) ויתנבא, ת"י ואשחטי, ואמר רש"י נביא ושוט'
מדברים רמזים שאינם נכרים, והנה המתנבא מנבואה יס' בעולם המזיונות ועושה מעשים
זרים, וכמות שכלו נחלשים, ובל ישחמש בהם כראוי כנראה בדניאל, וגם המשתגע כל ידע
מעולם החילוני כראוי ועושה מעשים זרים. (יא) בדוד ובקיר, שיעברנו הסנית וינען בקיר
(הרד"ק). (יב) וירא, ביו"ד אית'ן לבדו ויו"ד השרש הוקלה.

לכל

שָׂאוּל מִלְּפָנָי דָּוִד כִּי־הָיָה יְהוָה
עִמּוֹ וּמַעַם שָׂאוּל סָר: (יג) וַיִּסְרְהוּ
שָׂאוּל מִעִמּוֹ וַיִּשְׁמְהוּ לְוַשְׁרֵי־
אֵלָיו וַיֵּצֵא וַיָּבֵא לְפָנָי הָעַם:
(יד) וַיְהִי דָוִד לְכָל־דָּרְכָו מִשְׁכִּיל
וַיְהוָה עִמּוֹ: (טו) וַיֵּרָא שָׂאוּל
אֶשְׂרֵי־הוּא מִשְׁכִּיל מְאֹד וַיִּגְדַּל
מִפָּנָיו: (טז) וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה
אָהָב אֶת־דָּוִד כִּי־הוּא יוֹצֵא וּבָא
לְפָנֵיהֶם: (יז) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־
דָּוִד הִנֵּה בָתִּי הַגְּדוּלָּה מְרֵב אֶתְּךָ
אֶתְּךָ לָךְ לְאִשָּׁה אֵךְ הֵיחֵלְלִי לְבָךְ־
הַיָּר וְהִלַּחֵם מִלַּחְמוֹת יְהוָה
וּשְׂאוּל אָמַר אֶל־תְּהִי יָדִי בְּךָ
וְתִהְיֶינָה יָד־פְּלִשְׁתִּים: (יח) וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־שָׂאוּל מִי אֲנֹכִי וּמִי תִי
מִשְׁפַּחַת אָבִי בְּיִשְׂרָאֵל כִּי־אֶהְיֶה
חֶתָן לְמֶלֶךְ: (יט) וַיְהִי בַעַת הַתַּת

פֶּאָר דוד, ווייל דער עוויגע מיט
איהם וואָר, אונד פֶּאָן שאול
געווייטען איזט. (יג) שאול ענט-
פֶּערנטע איהן פֶּאָן זיך, אונד
מאַכטע איהן צום אַנפֿיהרער
איבער טויזענד. ער צאָג נון
אַן דער שפיטצע דעם פֶּאַלקעם
אויס אונד איין. (יד) דוד וואָר
אין אַללען זיינען אונטערנעה-
מונגען גליקליך, דען דער עווי-
גע וואָר מיט איהם. (טו) אַלס
שאול זאָה, דאַס ער זעהר גליק-
ליך וואָר, בעקאַם ער נאָך
מעהר פֶּורכט פֶּאָר איהם.
(טז) גאַנץ ישראל אונד יהודה
האַטטע דען דוד גערן, דען ער
צאָג אַן איהרער שפיטצע אויס
אונד איין. (יז) איינסט זאַנטע
שאול צו דוד: תיער איזט מיי-
נע עלטערע טאַכטער מרב!
דיעזע ווילל איך דיר צור פֶּרויא
געבען, נור זייא פֶּיר מיך איין
וואַקערער מאַן, אונד שטריו-
טע אין דען קריענען דעם עווי-
גען. שאול דאַכטע: מיינע
האַנד ווילל איך ניכט אַן איהן
לעגען, עס ערגרייפֿע איהן ריא
האַנד דער פֶּלשחים. (יח) דאַ
שפראַך דוד צו שאול: ווער
בין איך, וואָס איזט מיין לעבענסלוף, ווער דיא פֶּאַמיליע מיינעם פֶּאַטערס אין ישראל,
דאַס איך דעם קעניגס איידאַם ווערדען זאָלל? (יט) צור צייט, אַלס מאַן (פֶּענאָטעג חֲכַעֲרַע) שאול'ס

אח דרכיו קרי
אח דרכיו קרי
אח דרכיו קרי

ר ש י

ובקיר. מכה אחת אבה שיכנס החנית בדוד ובקיר: (יד) משכיל. מלחית: (יז) ושאוּל אָמר.
בלבו: אל תהי ידי בו. סן אצנש: ותהי בו יד פלשתיים. ולכך אָמר לו והלחם מלחמות ה':
(יט) בעת תת. כשהגיע זמן שקבעו לתתה לו ובעוד שהיו מתעסקים לתת לו נתגלגל הדבר
ונתנה

ב א ו ר

(יד) לכל דרכיו, בכל דרכיו. (יז) מלחמות ה', זכר את ה' להלחיה לבנו למלחמה. (יח) וזי
חיי, מכל הפירושים מזווג דעת הרד"ק, שהכוונה מה חשיבות וגדולה בזיי? ומה שאמר מי,
כי בחיים הוא הקוים, ודעתנו שנשכיל השעווי שאמר מי אנכי, אָמר ג"כ ומי חיי, והקטין
עלמו ואת מעשו נגד גדולת המלך.

אֶת־מֶרֶב בֵּת־שְׁאוּל לְדוֹד וְהִיא
 נִתְּנָה לְעֵדְרִיאֵל הַמְּחַלְתִּי לְאִשָּׁה:
 (כ) וְהָאֵהָב מִיֶּכֶל בֵּת־שְׁאוּל אֶת־
 דָּוִד וַיִּגְדּוּ לְשְׁאוּל וַיִּשֶׁר הַדָּבָר
 בְּעֵינָיו: (כא) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶחָנָנָה
 לִּי וְתַהֲיֶינִי לְמוֹקֵשׁ וְתַהֲיֶינִי בְּיַד־
 פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־דָּוִד
 בְּשָׂתִים תִּתְּחַתֵּן כִּי הַיּוֹם: (כב) וַיֵּצֵא
 שְׁאוּל אֶת־עֶבְדוֹ דָּבָרוֹ אֶל־דָּוִד
 בְּלֵט לֵאמֹר הִנֵּה חֶפֶץ בְּיַד הַמֶּלֶךְ
 וְכָל־עֲבָדָיו אֶהְבֹּב וְעָתָה הִתְּחַתֵּן
 בַּמֶּלֶךְ: (כג) וַיִּדְבְּרוּ עֲבָדֵי שְׁאוּל
 בְּאָזְנֵי דָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַיֹּאמֶר דָּוִד הַיִּנְקָלָה בְּעֵינֵיכֶם
 הַתְּחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְאַנְכִי אִישׁ־רֶשַׁע
 וְנִקְלָה: (כד) וַיִּגְדּוּ עֲבָדֵי שְׁאוּל לִּי
 לֵאמֹר כִּדְבָרִים הָאֵלֶּה דָּבָר דָּוִד:
 (כה) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל כֹּה־תֹאמְרוּ

שאוּל'ס טאַכטער מרכ דעם
 דוד געבען זאללטע, וואוּרדע
 זיא שאַן דעם מהולחטן עדריא
 צור פֿרויא געגעבען. (כ) מיכל,
 שאול'ס טאַכטער, ליעבטע
 דען דוד. מאַן צייגטע עס דעם
 שאול אַן, אונד עס וואַר איהם
 רעכט; (כא) דען שאול דאַכט־
 טע: איך ווילל זיא איהם גע־
 בען, דאַס זיא איהם צום פֿאַלל־
 שטריקקע ווערדע, דאַמיט דיא
 האַנד דער פלשחים איהן ער־
 גרױפֿע. ער שפראַך דאָהער
 צו דוד: דורך איינע מיינער
 ביידען טעכטער ווירסט דוא
 דיך יעטצט מיט מיר פֿערשווע־
 גערן. (כב) שאול טרוג זיינען
 דיענערן אויף: רעדעט מיט
 דוד אים פֿערטרויען, אונד זאַ־
 געט איהם: זיעהע! דער קע־
 ניג האַט אַן דיר געפֿאַללען,
 אַללע זיינע האַפֿלייטע האַבען
 דיך גערן, נון קאַננסט דוא זאַ־
 גאַר פֿערשוועגערט ווערדען
 מיט איהם. (כג) אַלס דיא דיע־
 נער שאול'ס דעם דוד היימליך
 דיעועם זאַגטען, דאַ שפראַך
 דוד: דייכט עס אייך דען זאַ
 לייכט, זיך מיט איינעם קעניג־
 ליד

גע צו פֿערשוועגערן? איך בין יאָנור איין אַרמער אונד אונבעאַכטעטער מאַן. (כד) דיא
 דיענער שאול'ס בעריכטעטען עס דעם קעניגע, אונד זאַגטען, דאַס דוד איהנען איינע
 זאַלבע אַנטוואַרט ערווערדערט האַבע. (כה) היערויף שפראַך שאול: זאַגעט דעם דוד: דער
 קעניג

ר ש י

וכתנה לעדריאל: (כא) בשמים תחתן כי. שתי בנות יש לי נאחת מהן תחתן כי וכן תרגם
 יונתן נחש מתרין כיולא בו שלש אני נוטל עליך (שמואל ב' כ"ד י"ג) אחת משלש כמו שמפורש
 עס

ב א ו ר

(כא) בשמים, מאחת משמים, וכן ויקנר בערי הגלעד (הרד"ק). (כב) בלט, נסתר
 לכל יוגדע שנונתו להפילו ביד פלשתיים (הרלב"ג).

לְדוֹד אֵין חֲפִין לְמִלְךָ בְּמַהֵר כִּי
 בְּמֵאָה עֲרֻלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקם
 בְּאֵיבֵי הַמֶּלֶךְ וְשֹׂאֵל חָשֵׁב לְהַפִּיל
 אֶת־דּוֹד בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים: (כו) וַיִּגְדּוּ
 עֲבָדָיו לְדוֹד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַיֵּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי דוֹד לְהַתְּחַתֵּן
 בְּמִלְךָ וְלֹא מֵלֵאֵו הַיָּמִים:
 (כז) וַיִּקָּם דּוֹד וַיֵּלֶךְ וְהוּא וְאֲנָשָׁיו
 וַיֵּלֶךְ בְּפִלִּשְׁתִּים מֵאֲתֵימ אִישׁ וַיָּבֵא
 דוֹד אֶת־עֲרֻלוֹתֵיהֶם וַיִּמְלֵאֵם
 לְמִלְךָ לְהַתְּחַתֵּן בְּמִלְךָ וַיִּתֵּן־לוֹ
 שֹׂאֵל אֶת־מִיכַל בְּתוֹ לְאִשָּׁה:
 (כח) וַיֵּרָא שֹׂאֵל וַיַּדַּע כִּי יְהוָה
 עִם־דּוֹד וּמִיכַל בְּתֻל־שֹׂאֵל
 אֶהְבֶּתָּהוּ: (כט) וַיֵּאֱסֹף שֹׂאֵל לֵרֹא
 מִפְּנֵי דוֹד עוֹד וַיְהִי שֹׂאֵל אֵיב

קעניג ווינשט קיינע מאַרגענ-
 גאַבע, זאָנדערן הונדערט פֿאַר-
 הייטע דער פּלשתיים, אום זיך
 אָן ווינען פֿיינדען צו ראָכען.
 שאול נעהמליך האַטטע דיא
 אַכויבט, דען דוד דורך דיא
 האַנד דער פּלשתיים צו שטיר-
 צען. (כו) ווינע דיענער כעריכ-
 טעטען דעם דוד דיעזע אַנט-
 וואָרט, אונד דער פֿאַרשלאַג,
 זיך מיט דעם קעניגע צו פֿער-
 שוועגען. וואָר דעם דוד רעכט.
 דיא אַנכערויטטע צייט וואָר
 נאָך ניכט אום. (כז) דוד מאַכ-
 טע זיך אויף, גינג מיט זיינען
 לייטען הין, ערלענטע פֿאַן
 דען פּלשתיים צווייא הונדערט
 מאַן, בראַכטע איהרע פֿאַר-
 הייטע, (דיא זיא אַלזאָ דעם
 קעניגע פֿאַללצעהליג ליעפֿער-
 טען), אום דאַמיט ער זיך מיט
 דעם קעניגע פֿערשוועגערע;
 אונד שאול גאַב איהם זיינע
 טאַכטער מיכל צור פֿרויא.
 (כח) נון בעגריף שאול, אונד
 זאַה איין, דאַס דער עוויגע

מיט דוד זייא, דאַ ווינע טאַכטער מיכל איהן ליעכטע. (כט) דעסוועגען פֿירכטעטע זיך
 שאול פֿאַר דוד נאָך מעהר, אונד שאול האַנדעלטע פֿאַן נון אַן אימסער אַלס פֿיינד געגען
 דוד

ר ש י

שם בחר לך אחת מהן: (כו) ולא מלאו הימים. לא המתין עד מלאות הימים שקבע לו להביא
 את מאה הערלות: (כו) ויקם דוד וילך הוא ואנשיו וגו' וימלאום. פרושנטי"ר בלע"ז:
 (כט) לרא. ליראה:

וינא

ב א ו ר

(כה) במהר, יען שאמר דוד שהוא איש רש. (כו) ולא מלאו הימים, הזמן שקבב לו השלך
 על מאה הערלות ויקם כנתוב בפסוק שלאחריו (הרד"ק). (כו) וימלאום, אנשי דוד הביאום
 במספר שלם מאתים ערלות, ונשט הדגש מן הלמ"ד להקל בעבור השוא. (כה) אהבתהו,
 לכן יסף שאל לירוא מפני דוד, כי זה רומז על הללמת דוד וכי לו תהי' המלוכה (הרלב"ג).
 (כט) ויאסף, שרשו יסף ובא באל"ף נח כאלו יהיה שרשו אסף מנפ"א, וכנגדו בא לפעמים
 ויוסף בהוראת שרש אסף (ש"צ וי"ו א'). לרא, נעלמה יו"ד פ"ה לפיכך הלש"ד בלירי (הרד"ק).
 איב, בינוני מן א"ב.

ויצאו

את־דוד כל־הימים: (ל) ויצאו שרי פלשתים ויהי מדי צאתם שכל דוד מכל עבדי שאול ויקר שמו מאד:

דוד. (ל) דיא אנפֿיהרער דער פלשתים צאגען צו ווילען אינם פֿעלד; אכער זא אפֿטווא אויך צו פֿעלדע צאגען, וואר דוד גליקליכער אלס אללע אונטערנעבענען שאול'ס, אונד זיין נאמע וואורדע זעהר האפֿגעשעטצט.

יט (א) וידבר שאול אל־יונתן בנו ואר־כל־עבדיו להמית את־דוד ויהונתן בן־שאול הפין בדוד מאד: (ב) ויגד יחונתן לדוד לאמר מבקש שאול אבי להמיתה ועתה השמר־נא בבקר וישבת בסתר ונחבאת: (ג) ואני אצא ועמדתי ליד־אבי בשדה אשר אתה שם ואני אדבר בקך אל־אבי וראיתי מה והגדתי לך: (ד) וידבר יחונתן בדוד טוב אל־שאול אביו ויאמר אליו אל־

יט (א) נון טרוג שאול זיינעם זאהנע יהונתן אונד אללען זיינען האפֿכערדיענטען זיינען וואונש פֿאר, דוד אומט צוברינגען; יהונתן, שאול'ס זאון אכער, הינג דעם דוד זעהר אן. (ב) דאזער צייגטע יהונתן דעם דוד דיזעעס פֿאר האבען אן, אונד שפראך: מיון פֿאטער זוכט דך אומצוברינגען; נים דך אלזא מארגען פֿרוה אין אכט, האלטע דך פֿערבארגען, אונד פֿערשטעקע קע דך; (ג) איך אכער ווער דע אויסגעהען, מיך צור זייטע מיינעם פֿאטערס אויף דאז פֿעלד שטעללען, ווא דוא זיין ווירסט, ווערדע מיט איהם

פֿאן דיר שפרעכען, אונד זא וויא איך עטוואס מערקע, ווערדע איך עם דיר מיטטהיילען. (ד) יהונתן שפראך צו זיינעם פֿאטער פֿאן דוד גוטעס, אונד זאגטע איהם: „מאגע זיך דער

ר ש י

(ל) וילא שרי פלשתים. לנא בגדודים לשלול שלל בישראל: יט (ג) ליד אבי. סמוך לאבי אינשי"ש איינישי"ש בלע"ז:

ותקח

ב א ו ר

(ל) ויצאו, לנא בגדודים לשלול שלל (הנ"ל). מדי צאתם, בכל זמן צאתם. יט (א) וידבר שאול, הכללת דוד הנעירה בשאול אז הקנאה ויתיען עם עבדיו להמיתו מבלי יחסנו ישראל כי המלך טוה להמיתו, כי ירא מסניהם. (ב) בבקר, לנל יחזה אותך אחד מעבדי אבי. (ג) ליד אבי, ללד אבי, אלל ידי, ויורה מקום, כמו איש על ידי בשדה, שהי מנהג שאול לטייל בכל יום בשדה, וכן (לעיל י"א ה'). כך, ממך. וראיהי, והבינותי, כמו ולבני ראיה (קהלת א' ט"ז) כלומר אס אבין בדבר מה הנוגע לענין. (ד) ברוד, מדוד

,,דער קעניג און זיינעם
 ,,דיענער דוד ניכט
 ,,פֿערזינדיגען! האט
 ,,ער דאך ניכטס געגען
 ,,דיך פֿערבראָכען! יא
 ,,וויינע טהאָטען וואָס
 ,,רען דיר זעהר פֿאַר-
 ,,טהייל האָפֿט. (ה) ער
 ,,זעטטע זיין לעבען דאָראַן,
 ,,אונד ערלעגטע דען פלשהי,
 ,,וואָדורך דער עוויגע דערנאָג-
 ,,צען נאָציאָן ישׂראַל איינען וויי-
 ,,טיגען זעג פֿערליעהען. דוא
 ,,זאהסט עס, אונד פֿרייע-
 ,,טעסט דיק. וואָרום וויללסט
 ,,דוא דיק יעטצט אָן אונשולדי-
 ,,געס בלוטע פֿערזינדיגען, דען
 ,,דוד אונפֿערדיענטער ווייזע
 ,,אומצוברינגען. (ו) שאול גאָב
 דער פֿאַרשטעלונג יהונתן'ס
 געהאַר, אונד שוואַר: זאָ וואָהר
 דער עוויגע לעבט! ער זאָלל
 ניכט אומגעבראַכט ווערדען.
 (ז) הערנאָך ריעף יהונתן דען
 דוד, אונד ערצעהלטע איהם
 אַללעס, וואָס געשפּראַכען
 וואורדע. יהונתן בראַכטע דען
 דוד צו שאול, אונד ער וואָר
 בייא איהם וויא פֿאַרהין.
 (ח) עס בראַך אַבערמאָלס
 קריעג אויס, דוד צאָג צו פֿעל-

יחטא המלך בעבדו בדוד כי
 לוא חטאך וכי מעשיו טוב לך
 מאד: (ה) וישם את נפשו בכפו
 ויך את הפלשתי ויעש יהוה
 תשועה גדולה לכר ישראל
 ראית ותשמה ולמה חטא בדם
 נקי להמית את דוד הנם:
 (ו) וישמע שאול בקול יהונתן
 וישבע שאול חי יהוה אם יומת:
 (ז) ויקרא יהונתן דוד ויגדלו
 יהונתן את כל הדברים האלה
 ויבא יהונתן את דוד אל שאול
 ויהי לפניו כאתמול שלשום:
 (ח) ותוסף המלחמה להיות ויצא
 דוד וילחם בפלשתים ויך בהם
 מכה גדולה וינסו מפניו: (ט) ותהי
 רוח יהוה ורעה אל שאול והוא
 בביתו יושב וחניתו בידו ודוד
 מגן ביד: (י) ויבקש שאול להכות

בחניח

דע, גריעף דיא פלשתים אָן, אונד ריכטעטעטע אונטער איהנען איינע גראָסע נייעדער-
 לאַגע אָן, דאָס זיאַ פֿאַר איהם פֿליעהען מוסטען. (ט) היערויף קאָס וויערער איין גייסט דער
 אונרוהע פֿאָם עוויגען איבער שאול; ער זאָס אין זיינעם פֿאללאַסטע, האָטטע זיינען
 שפּעער אין דער האַנד, וועהרענד דוד דיא האַרפֿע שפּיעלטע. (י) דאָ וואָללטע שאול
 דוד

ב א ו ר

מדוד. בעבדו בדוד, כפל יחסי הנ"מ כדרך פרט אחרי הכלל בשמות, ועיין בתל"ע. (ז) כאחמול,
 סימן המסורה עליו, ולית, כי כשיבא את מול עם אות השמוש בשמטה תמיד האל"ף.
 (ט) וחניתו בידו, לסימן ממסלה.

בַּחֲנִית בְּדוֹד וּבִקְיֹר וַיִּפְטֹר מִפְּנֵי
 שְׂאוּל וַיֵּךְ אֶת־הַחֲנִית בִּקְיֹר וְדוֹד
 נָס וַיִּמְלֹט בְּלִילָה הַזֹּאת: (יא) וַיִּשְׁלַח
 שְׂאוּל מַלְאָכִים אֶל־בֵּית דָּוִד
 לְשֹׁמְרוֹ וּלְהַמִּיתוֹ בְּבִקְרָה וַתִּגַּד
 לְדָוִד מִיְכַר אִשְׁתּוֹ לְאָמֵר אִם־
 אֵינָהּ מִמֶּלֶט אֶת־נַפְשָׁהּ הַלֵּילָה
 מָחָר אַתָּה מוֹמֵת: (יב) וַתִּרְדַּד
 מִיְכַר אֶת־דָּוִד בְּעַד הַחֲלוֹן וַיִּלֶּךְ
 וַיִּבְרַח וַיִּמְלֹט: (יג) וַתִּקַּח מִיְכַל
 אֶת־הַתְּרָפִים וְהַשָּׁם אֶל־הַמָּטָה
 וְאֶת כְּבִיר הָעֵזִים שָׂמָה
 מִרְאֲשֵׁתוֹ וַתִּכְסֶם בְּבִגְדֵי: (יד) וַיִּשְׁלַח

דוד אונד דיא מויער מיט דעם
 שפעערע צוגלייך טרעפֿען,
 אלליין ער גינג דעם שאול אויס
 דעם וועגע, דער שפעער
 טראף בלאָס דיא וואַנד; דוד
 ענטפֿלאָה, אונד ענטקאָם נאָך
 דיאזעלכע נאָכט. (יא) צוואַר
 שיקטע שאול נאָך דוד'ס וואָה
 נונג באַטהען, איהן צו בעוואַך־
 צען, אונד מאַרגענס דאָרויף
 אימצוברינגען; אַכער ווינע
 פֿרויא מיכל זאָגטע צו דוד: ווען
 דוא דייך דיזע נאָכט ניכט רעט־
 טעסט, זאָ ביזט דוא מאַרגען
 אומגעבראַכט. (יב) מיכל לעס
 דען דוד דורך דאָ פֿענסטער
 הינאַב, ער גינג ענטפֿלאָה
 אונד ענטקאָם (יג) מיכל נאָהם
 דאָן דיא תרפים, לעגטע זיא
 אין דאָז בעטט, דיא מאַטראַ-
 טצע פֿאָן ציעגענהאַרען לעג־
 טע זיא אויף דעסען קאָפֿפֿוויטע, אונד דעקטע מיט איינעם געוואַנדע אללעס צו. (יד) שאול
 שיק־

ר ש י

(יג) ותקח מיכל. כדי שלא יבנוו שברח וירדפו אחריו: את התרפים. עשויים בדמות גוף
 אדם: כביר העזים. עור מופשט שלם כחמת פלוג'ל בלע"ז: שמה מראשותיו. לפי שחין
 לתרפים שיער וזה דומה לשיער אדם:

הוא

ב א ו ר

(ו) וישטר, נסתלק מלפניו בעת זרקו החנית. גם וימלט, באותה שעה נס לביתו ובלילה
 ההוא נמלט, (הרד"ק), אולם לפ"ו ראוי לבוא גם במסטיק, לכן נראה שהפסוק מספר
 פה בכלל ואח"כ מפרט איך נס, ובפסוק י"ח מתחיל לספר מה שאמר פה בדרך המקרא
 נאמר ארוך. בלילה הוא, ראוי לבוא ההוא, יען כי בלילה בפתחות הבית, אולם
 כבר מלאנו בן בתורה. (יא) לשמרו, שלא ילא מן הבית. ולהמיתו בבקר, כי לא
 הי' רובה להמיתו בפני בתו, אלא קשב שיביאוי אליו בבקר, (הרד"ק). (יג) התרפים,
 כלמים עשויים בצורת אדם, ואמר האנרנאל שהיו לנשים לורת בעליהן למען תהי' תארו
 לנגד פניהם עכ"ל, והוא כמו שעושים אללנו פארטראָט ובימים קדמונים עשו ותרפֿען כאשר
 ראינו בחזוטי מזרים; ולפעמים היו התרפֿען תמונות אנשים מכובדים גדולי הממסכה, ובי
 אל כבר השתחוו לשעמים וכבדו אותן התרפֿען, וביסוד הי' המנהג הזה אלל הרומיים, ומיכל
 השכינה ותרפֿען כזאת באטתה להתעוה שלומי אביה. אל, על. וכביר העזים, כר עשו משער
 העזים, (הרד"ק), ובגלי הלשון חברוהו להוראת מבבר וכברה, גם להוראת מכמר נעטן־כילוף
 ב"ת

שָׂאוּל מְלָאכִים לְקַחַת אֶת־דָּוִד
וַתֹּאמֶר חֵלָה הוּא: (טו) וַיִּשְׁלַח
שָׂאוּל אֶת־הַמְּלָאכִים לְרֹאוֹת
אֶת־דָּוִד לֵאמֹר הֲעֵלוּ אִתּוֹ בַּמָּטָה
אֵלַי לְהַמְתִּי: (טז) וַיָּבֹאוּ
הַמְּלָאכִים וְהִנֵּה הַתְּרָפִים אֶל־
הַמָּטָה וְכַבִּיר הָעֵזִים מְרֹאֲשֵׁתָיו:
(יז) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־מִיכַל לְמָה
כָּכָה רַמִּיתִנִּי וְתִשְׁלַחִי אֶת־אִבִּי
וַיִּמְלֹט וַתֹּאמֶר מִיכַל אֶל־שָׂאוּל
הוּא־אָמַר אֵלַי שְׁלַחִנִּי לְמָה
אֲמִיחֶךָ: (יח) וְדָוִד בָּרַח וַיִּמְלֹט
וַיָּבֹא אֶל־שְׂמוּאֵל הַרְמָתָה וַיִּגְדַּל
לוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לוֹ שָׂאוּל
וַיִּדְבֶּר הוּא וּשְׂמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנוֹתָיו:
(יט) וַיִּגְדַּל לְשָׂאוּל לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד
בְּנוֹת בָּרְמָה: (כ) וַיִּשְׁלַח שָׂאוּל
מְלָאכִים לְקַחַת אֶת־דָּוִד וַיִּרְא
אֶת־לְהַקֵּת הַנְּבִיאִים נְבִיאִים

שיקטע באַטהען הײן, דען דוד
אָב צו האַלען; זיא שפראך
אָכער: ער זיא קראַנק.
(טו) שאול שיקטע דיא באַטהען
וויעדער הײן, דאַס ער דוד זעהן
וואַללע, אונד בעפאַהל איה-
נען: ברינגעט איהן אים בעט-
טע צו מיר הערויף, דאַס מאַן
איהו אימברנגע. (טז) אַלס דיא
באַטהען קאַמען, זיעהע! לאַ-
גען דיא תרפים אים בעטטע,
אונד דיא מאַטראַטצע אויס
זיענענעהאַרען צו דעססען
קאַפּפּזייטע. (יז) דאַ שפראך
שאול צו מיכל: וואַרום האַסט
דיא מיך זאָ הינטערנאַנגען,
אונד מיינען פֿינד אַכזיעהען
לאַסטען, דאַס ער ענטראַנגען?
מיכל אַנטוואַרטעטע איהם: ער
זאָנטע צו מיר: „לאַס מיך
וואַרט! וואַרום זאָלל איך דיד
„זיך זייגערונגספֿאַללע) אומ-
„בריינגען?“ (יח) דוד לענט-
פֿלאַך אונד ענטקאַם. ער גע-
לאַנגטע צו שמואל נאָך הרמה,
ער זעהלעטע איהם אַללעס, וואַס
איהם שאול געטהאָן, גינג מיט
שמואל הײן, אונד זיא פֿער ווייל-
טען צו ניוח. (יט) דעם שאול
וואורדע אַנגעזייגט אונד גע-

וַאָגַט: זיעהע! דוד בעפֿינדעט זיך אין ניוח צו רמה. (כ) שאול שיקטע אַלואַ באַטהען הײן, דען
דוד אַבזעהאַלען. מאַן זאָה דאַועלבסט איין קאַהר דער הייליגען זענגער הימנען אַבזיינגען,
וַאָנדר

ד ש י

(יז) הוא אשר אלי וגו'. אתה מסרתני ביד לטמים אצלם! מרצו עלי עד שאלתיו:
(יח) בניות. בנית אולפנא: (כ) להקת. סיעת:

ויפסע

ב א ו ר

בית נב"ם מולאי השפה ולומים במנטאס. (יח) בניות, י"ת בית אולפנא, והמפרשים אמרו
שהוא מקום תוך זה קרוב לעיר הרמה, בו נקבנו תלמידי שמואל, ועיין במחקרי חרץ ביאור
טס וסי (כ) וירא, פעל פגמי. להקת, חבורת, כמו קהלת במילוף חמוון וכן ת"י. נבאים,
גת"י

ש מ ו א ל א י ט

וּשְׁמוֹאֵל עִמָּד נֶצֶב עֲלֵיהֶם וְתָהִי
עַל-מְלֹאכֵי שְׂאוֹל רוּחַ אֱלֹהִים
וַיִּתְנַבְּאוּ גַם-הַמָּה: (כא) וַיִּגִּידוּ
לְשְׂאוֹל וַיִּשְׁלַח מְלֹאכִים אַחֲרָיִם
וַיִּתְנַבְּאוּ גַם-הַמָּה וַיִּסַּף שְׂאוֹל
וַיִּשְׁלַח מְלֹאכִים שְׁלֹשִׁים וַיִּתְנַבְּאוּ
גַם-הַמָּה: (כב) וַיִּלֶּךְ גַּם-הוּא
הַרְמָתָה וַיָּבֵא עַד-בֹּר הַגְּדוֹל
אֲשֶׁר בְּשֹׁכוֹ וַיִּשְׁאַל וַיֹּאמֶר אִיפֹה
שְׁמוֹאֵל וְדוֹד וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּנוֹת
בְּרָמָה: (כג) וַיִּלֶּךְ שָׁם אַרְבָּנוֹת
בְּרָמָה וְתָהִי עִלְיוֹ גַם-הוּא רוּחַ
אֱלֹהִים וַיִּלֶּךְ הַלֹּךְ וַיִּתְנַבְּא עַד-
בָּאוּ בְּנוֹת בְּרָמָה: (כד) וַיִּפְשֹׁט
גַם-הוּא בְּגָדָיו וַיִּתְנַבְּא גַם-הוּא
רַפְּנֵי שְׁמוֹאֵל וַיִּפֹּד עֲרֹם כָּל-
הַיּוֹם הַהוּא וְכָל-הַלַּיְלָה עַל-כֵּן
יֹאמְרוּ הֲגַם שְׂאוֹל בְּנְבִיאִים:

בניוח קרי. ניוח קרי. בניוח קרי. ויברח

דיא דאצו געהאריגע נאכט ענטקליירעט; דאהער דאן שפריכווארט: אויזט אויך שאול
אונטער דען פראפעטען?

ר ש " י

(כד) ויפשת גם הוא בגדיו. בגדי מלכות ללבוש בגדי התלמידים: ויכול ערום. ונסל נרשן
ת"י ונסל ערטילאי. בשם רבי מנחם שמש מפני ערבי אח' נרשן כלשון ערבי משוגע:

ב א ו ר

כת"י משבחין. נצב עליהם, ת"י מליף עליהון. (כד) ויפשת, פשת המעיל העליון והלך בנגד
החמתון הנקרא במקרא כתונת, והולך כזה נקרא חלל הקדמונים ערום, ועד"ז נפתור
ערום בישי' (כ) כי מן הימנע שביא ה' נכנד בעמו לאלא משפחת מלכים בישי' בן אטון
ילך ערום מכל הנגדים שלש שנים, אשר כל רואיו יסקלו בו.

ויברח

ח * 8

תרגום אשכנזי נח

אונד שמואל דאבייא שטעהען,
(ויו חונטערויכטענד). דא קאם
איבער דיא באטהען שאול'ס
איינע מעכטיגע בעגייסטערונג,
אונד זיא זעלבסט געריעטהען
אין ענטציקונג. (כא) מאן
צייגטע עס דעם שאול אן. ער
שיקטע אנדערע באטהען אב,
אבער אויך דיעזע קאמען אין
בעגייסטערונג. שאול שיקטע
איינע דריטטע באטהשאפט
אב, אבער אויך דיעזע זאנגען
בעגייסטערט. (כב) ענדליך
גינג אויך ער זעלבסט נאך
רמה. אלס ער אן דער גראץ
סען צייסטערנע בייא שכו אן
לאנגטע, פראנטע ער: ווא
בעפֿינדען זיך שמואל אונד דוד?
מאן גאב צור אנטווארט: זיא
זינד אין ניוח צו רמה. (כג) ער
גינג נאך ניוח צו רמה; אבער
אויך איהן ערגריעף איינע
מעכטיגע בעגייסטערונג, אונד
ער גינג איממער אין ענטציק.
קונג פֿארט, ביז ער אין ניוח
צו הרמה אנלאנגטע. (כד) הויער
צאג אויך ער זיינע אבערקליי.
דער אויס, אונד אויך ער ווארד
פֿאר שמואל בעגייסטערט. ער
לאג דיעזען גאנצען טאג אונד

תרגום אשכנזי

ש מ ו א ל א כ

כ (ה) ויברח דוד מנאות ברמה
 ויבא ויאמר לפני יהונתן
 מה עשיתי מה עוני ומה חטאתי
 לפני אביך כי מבקש את נפשי:
 (ג) ויאמר לו הלילה לא תמות
 הנה לו עשה אבי דבר גדול
 או דבר קטן ולא יגלה את אוני
 ומדוע יסתיר אבי ממני את
 הדבר הזה אין זאת: (ג) וישבע
 עוד דוד ויאמר ידע ידע אביך
 כי מצאתי הן בעיניך ויאמר אל
 ידע זאת יהונתן פן יעצבו אולם
 חיי הוזה ותי נפשך כי כפשע ביני
 ובין המות: (ד) ויאמר יהונתן
 אל דוד מה תאמר נפשך

כ (ה) וועהרענד דעססען ענט-
 פלאה דוד אויס ניות צו
 רמה, קאם פאר יהונתן אונד
 שפראך: וואס האבע איך בע-
 גאנגען? וואס איזט מיין פער-
 ברעכען? וואס מיין פערגע-
 העונגען דיינען פאטער, דאס
 ע- מיר נאך דעם לעבען
 טראכטעט? (ג) יהונתן שפראך:
 דיעס וויא פערן! דוא ווירסט
 ניכט אומקאממען. ויעהע!
 מיין פאטער אונטערניממט
 ויעדער וויכטיגעס נאך אינווייל-
 טיגעס, דאס ער מיר ניכט
 פערטרויען מעכטע; ווארום
 ווירדע מיר מיין פאטער דיע-
 זעם פארהאבען פעהיימלי-
 בען? עס איזט ניכטס דאראן!
 (ג) דוד אבער בעשוואר עס
 העפטיג אונד שפראך: דיון
 פאטער ווייס וואהל, דאס איך
 אין דיינען אויגען געוואנגענהייט
 געפונדען, זא דענקט ער: יהונתן
 דארף דיעס ניכט ערפאהרען,
 דאמיט ער זיך דאריבער ניכט

בעטריבע; אבער ביים עוויגען אונד ביא דיר זעלבסט וויא עס געשווארען, דאס צוויי-
 שען מיר אונד דעם טאדע נור איין שריטט וואר: (ד) דא שפראך יהונתן צו דוד: וואס
 ווינשעסט

ר ש י

כ (ג) כפאיעה אחת שוכערתי מפניו והלה בחנית בקיר ובאותה פסיעה נללתי מן המות:
 הנה

ב א ו ר

כ (א) ויברח, בעוד שאול מחנא (הרד"ק). ויבא ויאמר לפני, השיעור ויבא לפני יהונתן
 ויאמר, ולכן בא ויאמר בפסוק לגרמיה. (ב) הלילה, חף כי דבר אותו אביו להמית,
 חשב שמים אביו יען כי נשבע לו אביו, והבליחות לבית דוד חשב שהוא מפעולת הרוח הרעה,
 וכן שליחות המלאכים וכו' אחריו בגלמו (ה). (ג) וישבע עוד, נשבע שבועה חמורה, כמו
 ויבך על לוואריו עוד שהכוונה כפי גדול. כפשע, כפסיעה, כלומר דבר מועט:

דדיש

ה ג ה ו ת

(ה) כפי הנראה לא ידע יהונתן מכל זאז דבר, אולי לא היה בעת ההיא בעיר שאל, ואולי
 שלח אותו שאל כאשר גמר אומר להמית את דוד, מאתו בעסקי המלוכה, לשען לא יהי למניעה
 במיתת דוד, או פן יעלב וכמו שאמר דוד להלן.

ש ט ו א ל א כ

וַאֲעֲשֶׂה לָךְ: (ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-
יְהוָה הִנֵּה הָחֵדְשׁ מִחֵר וְאַנְכִי
יֹשֵׁב יָשׁוּב עִם-הַמֶּלֶךְ לֵאכֹל
וְשִׁלַּח־תַּנִּי וְנִסְתַּרְתִּי בַשָּׂדֶה עַד
הָעָרֶב הַשְּׁלֵשִׁית: (ו) אִם-פָּקֹד
יִפְקֹדֵנִי אָבִיךָ וְאָמַרְתָּ נִשְׂאֵל נִשְׂאֵל
מִמֶּנִּי דָוִד לְרוּץ בְּיַת-קָהָם עִירוֹ
כִּי זָבַח הַיָּמִים שָׁם לְכָל-
הַמִּשְׁפָּחָה: (ז) אִם-כֹּה יֹאמֶר טוֹב
שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ וְאִם-תָּרַח יִתְרַח
לֹד דַּע כִּי-כִלְתָּה הַרְעָה מֵעַמּוֹ:
(ח) וְעֲשִׂיתָ חֶסֶד עַל-עַבְדְּךָ כִּי
בְּבָרִית יְהוָה הִבֵּאתָ אֶת-עַבְדְּךָ
עִמָּךְ וְאִם-יֹשְׁבֵי עֹן הַמִּיתָנִי
אָתָּה וְעַד-אָבִיךָ קָמָה זָה תְּבִיאֵנִי:

ויאמר

תרגום אישכנזי נט

ווינשעסט דוא, דאס איד דווי
טהוע? (ה) דוד ערווערער=
טע: זיעהע! מאַרגען איזט
נייאמאַנדסטאַג, וואַ איך גע=
וועהנליך ביים קעניגע אַן דער
טאַפֿעל זיטצע. ענטלאַססע מיך
נון, אונד איך ווילל מיך אויף
דעם פֿעלדע כיו אַם דריטטען
אַכענדע פֿערבאַרגען האַלטען.
(ו) ווירד דיין פֿאַטער מיך פֿער=
מיססען, זאָ שפּריך: „דוד
, האַט זיך פֿאַן מיר דרינגענד
„ערבעטען, נאָך זיינעם גע=
„כורטסאַרטע בית לחם צו
, איילען, אינדעם דיאגאנצע
„פֿאַמיליע דאַרט דאַן יעהר=
„ליכע אַפֿפֿערפֿעסט פֿייער ט.
(ז) אַנטוואַרטעט ער: „עס זייא
גוט! זאָ שטעהט עס מיט
דיינעם דיענער וואַהל; ניממט
ער עס אַכער איבעל, זאָ וויס=
סע. דאַס מיין אונטערגאַנג פֿאַן
איהם בעשלאַסען זייא. (ח) ער=
צייגע דיינעם קנעכטע וואַהל=
וואַללען! דען אין איינען ביים

עוויגען בעשוואַרנן בונד האַסט דוא דיינען קנעכט מיט דיר געכראַכט; האַפֿטעט איינע שולד
אויף מיר, זאָ ברינגע דוא מיך אום, וואַצו ברויכסט דוא מיך ערשט צו דיינעם פֿאַטער

צו

ר ש י

(ה) הנה חדש מחר. חידוש הלכנה וכל אובלי שולמן המלך אין נמוע איש מלכא ציוס
טוב אל הלחם: ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול. לשון הוה הוא ואנכי רגיל לישב עם המלך
חמיד לאכול סמוך לו: ושלחתי. מעשה ונסתרת עד הערב של יום שלישי ולא אהיה עם
האובלים ויפקד מושבי ויתמה המלך עלי או מחר או למחרתו: (ו) נשאל נשאל. רשות שאל
ממני: זבח הימים. משנה לשנה בזמן הזה: (ז) אם כה יאמר טוב. שאל יתרה לו: שלום
לעבדך. אין כלנו להרגני: ואם קרה יתרה. זהו שאהא לו מלוי להרגני: כלמה הרעה מעמו.
סוף דבר מחשבה רעה לו עלי: (ח) ועשית חסד. לשלחתי:

ב א ו ר

(ה) חדש מחר, יום ראשון מהחדש ודרך כל עבדי המלך להסג עם המלך (הכד"ק). הערב
השלישית, ערב על הרוב כל"ז ופה כל"ג. (ו) פקוד יפקדני, לשון חסיון, כמו ולא נפקד
ממנו איש. נשאל, שאל רשות (הכ"ל). לרוץ, לרוץ במהירות וישב מחר אל פקודתו לבית המלך. זבח
הימים, משנה לשנה בזמן הזה, וכן באלקנה. (ח) על עבדך, עם עבדך, כמו נמה חרס על אמריכ,
וער אביך, ואל אביך.

חלילה

צו ברינגען? (ט) יהונתן ער.
 וויעדערטע: פֿערן זיין דיעם
 פֿאן דיר (א) זך לו פֿערדעכטי.
 גען! דען, ווען איך וויסטע,
 דאס ביין מיינעם פֿאטער בע.
 שלאססען זיין, אונגליק אי.
 בער דך קאממען צו לאססען,
 ווירדע איך עם דיר ניכט זא.
 גען? (י) דוד ערוויעדערטע
 דעם יהונתן: ווער ווירד מיר עם
 זאגען, ווען דיין פֿאטער דיר
 עטוואס הארטעם אנטוואר.
 מעט? (יא) דא שפראך יהונתן
 צו דוד: קאממע, לאס אונז
 אויפֿס פֿעלד הינויס געהען! זיא
 גינגען ביידע אויפֿס פֿעלד הי.
 נים. (יב) היער שפראך יהונתן
 צו דוד: ביים עוויגען, דעם
 גאטטע ישראל'ס שוואַרע איך:
 ווען איך מיינען פֿאטער אים
 דריטטען מאַרגען אום דיעזע
 צייט אויספֿאַרשע, אונד ער
 איזט געגען דך גוט געזינגט,
 זא שיקקע איך צו דיר היין, אונד
 פֿערטרויע עם דיר. (יג) יא
 דער עוויגע מאַגע מיר נור אימ.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן חֲלִילָה לְךָ בְּיָו
 אִם־יָדַע אָדַע כִּי־כִלְתָּהּ הָרַעָה
 מֵעַם אָבִי לָבוֹא עָלֶיךָ וְלֹא אֶתָּה
 אֲגִיד לְךָ: (י) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־
 יְהוֹנָתָן מִי יִגִּיד לִי אִם־יֵעֲנֶה
 אָבִיךָ קָשָׁה: (יא) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
 אֶל־דָּוִד כִּכָּה וְנִצָּא הַשָּׂדֶה וַיֵּצֵאוּ
 שְׁנֵיהֶם הַשָּׂדֶה: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
 אֶל־דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־
 אֶחָקֵךְ אֶת־אָבִי כָּעֵת וּמָחָר
 הַיְשָׁלְשִׁית וְהִנֵּה־טוֹב אֶל־דָּוִד
 וְלֹא־אִם אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ וּגְלִיתִי אֶת־
 אֲזָנְךָ: (יג) כִּכָּה־יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי יְהוֹנָתָן
 וְכִכָּה יִסִּיף כִּי־יִיטֵב אֶדְאָבִי אֶת־
 הָרַעָה עָלֶיךָ וּגְלִיתִי אֶת־אֲזָנְךָ
 וְשַׁלַּחְתִּיךָ וְהִלַּכְתָּ לְשָׁלוֹם וַיְהִי

יהוה

מער ביאשטעהען, אונד ווען מיין פֿאטער געשלאססען העטטע, איבער דך פֿער.
 דערבען צו פֿעהרענגען, זא ווערדע איך דיר עם עבענפֿאללם אים פֿערטרויען מיט.
 טהיילען, דך צעהען לאססען, דאס רוא אונפֿערועהרט פֿאַרט קאממען קאננסט! דער
 עווי.

ר ש י

(ט) חלילה לך. כזאת למשדני שדע צו שנלמה מעמו הרעה ולא אגיד לך: (י) מי יגיד לי. במקום
 שחסר שם: (יב) השלשית. בימי מחר זהו יום שלישי כשעה של עכשיו כי מחר חידש שמה לא יתמה
 מחר אכי אבל יתמ' ביום השלישי: ה' אלהי ישראל. לשון שנועה: (יג) כה יעשה. לי הקב"ה כי
 אחקור

ב א ו ר

(ט) חלילה לך, מלמשדני צוה, ולא אוחה אגיד לך, כמו הלל אותם אגיד לך.
 (י) או מה יענך, כמו אם ושיעורו אם יענך אביך דבר מה קשה, וכמו או בן יגז או
 נת יגח. (יא) השדה, נעיר ירא פן יקז חדם שמן מנהו וילשין לחציו. (יב) ה' אלהי
 ישראל, המאמר כה יעשה וכה יוסף במסוק שלא זריו נמשך על מסוק זה כלומר ה' אלהי
 ישראל יעשה כה וכה אם אחקור וכו'. ולא או, הכוונה כי סו אשלת אליך, וכל הנאמר אלל
 שנועה

יהוה עמך כאשר היה עם־אבי:
 (יד) ולא אם־עודני־היו־לא־תעשה
 עמדי חסד יהוה ולא אמות:
 (טו) ולא־תכרית את־חסדך־מעם
 ביתי עד־עולם ולא בהכרת
 יהוה את־אבי־דוד איש מעל פני
 הַאֲדָמָה: (טז) וַיִּכְרַת יְהוֹנָתָן
 עִם־בֵּית דָּוִד וּבִקֵּשׁ יְהוָה מִיָּד
 אֲבִי דָוִד: (יז) וַיֹּסֶף יְהוֹנָתָן
 לְהִשָּׁבֵעַ אֶת־דָּוִד בְּאַהֲבָתוֹ
 אֹתוֹ כִּי־אַהֲבַת נַפְשׁוֹ אָהָבוּ:

עוֹיֵנֶע ווֹרֵד אִינֶסֶט מִיֵּט דִּיר
 זִיין, ווִיא עֵר מִיֵּט מִיֵּנֶעם פֿאַר
 טער וואָר! (יד) אַבער נִיכֶט
 אַללִיין ווען אִיךְ נאָך אַם לעכען
 בִּין, זאַללסט דוּא דען בִּים
 עוֹיֵנֶען בעשוואַרענען פֿרִינֶד־
 שאַטסכונד האַלטען, דען
 אִיךְ קאַן יאַ שטערבען: (טו) אִיךְ
 דאַן ענטציעהע דִיין וואָהלוואָל־
 לען מִיֵּנֶעם הוִיע אִיךְ עוֹיֵנֶע
 נִיכֶט: אִיךְ נִיכֶט, ווען דער
 עוֹיֵנֶע דִינע פֿינֶדע יעדען פֿאַם
 ערדבאַדען פֿערטילגט האַכען
 ווִירד. (טז) יְהוֹנָתָן שְׁלָאָם אַל־
 זאַ מִיֵּט דעם הוִיע דוד'ס אִי־
 נען בונד (אונד טערמך): דער
 עוֹיֵנֶע אַהנדע(דען בונדעטמך)
 אַן דען פֿינֶדען דוד'ס (יז) דען
 בונדעטמך(גען)! (יז) יְהוֹנָתָן

ויאמר

בעשוואַר דוד אִיךְ כִּיִּיא ווִינער פֿרִינֶדשאַטגעגען אִיהוּן, דען ער ליעכטע אִיהוּן דִיא ליעכע
 זײַ

ר ש י

אחיקור את אבי ואמלא שהוא טוב עליך אם לא אשלח עמי שליח וגליתי לזנך כי הטובה אני
 יכול לגלות ואם ייטיב אל אבי להרע לך אותה לא אגלה פן יודע לאבי מקום שאתה שם
 וגליתי אני בעלמי את הזנך: (יד) ולא אם עודני חי. לשון בקשה הוא כמו ולא יחן נא
 לעבדיך (מלכים ב' י"ז ה') ואינו זו ממשמעו ולא תעשה לי טובה בעודני חי שתעשה עמי
 חסד ה' בטרם אמות ומהו החסד שלא תכרי' את חסדך מעם ביתי בזאת חכרות לי ברית
 בחייו: (טו) ולא בהכרית ה'. וגם לא חסיר חסדך מהם כי אף בנא הפורענות על בית אבי
 שידעתי שוכרית המקום את אויביך: (טז) ובקש ה'. את הכרית הזאת: מיד אויבי דוד.
 כנה הכתוב ופרשו בקש הקב"ה את העון מיד דוד כשעבר על הכרית ואמר למסבוכת אתה
 וכינא תחלקו את השדה (שמואל ב' י"ח ל') ילאת בת קול ואמרה רחבעם וירבעם יחלקו את
 המלכות

ב א ו ר

שנועה הכוונה להיפוך. (יד) ולא אם עודני חי, הפסוק הזה ושל אחריו לריבים ביאור,
 ולדעתנו הפירוש, חסד ה' הוא הברית אשר נשבעו שניהם לעשות חסד זע"ז, ואמר יונתן ולא
 אשביעך לעשות חסד עמדי בעודני חי, (ומתום הרגשת לבנו, הכפיל לומר ולא שני פעמיים)
 כי ידעתי ידידותך לנפשי ואין ביכולתך להרע לגופי, אולם הלל אוכל למות, ואשביעך שלא
 תכרית אז חסדך מעם ביתי, גם בהכרת ה' את אויביך. ועל דרך זה השכלנו לחרגום.
 (טז) ויכרוח יחונתן, לא עם דוד בלבד ברת יונתן ברת רק עם בית דוד בכלל, וקלל יחונתן
 עלמו עם יעבור על הברית לבגוד בדוד ובניתו, ואמר שיבקש ה' בגידת הברית מיד אויבי
 דוד ויפרע מהם. (הרלב"ג). ובקש, ענר המהוסף לעתיד. (יז) באהבתו אהו, הוסיף
 להשניעו נכח האהבה שבי' אהב אהו (הרד"ק). אהבת נפש, כמו שהנפשות הנפרדות
 אהבות

(יח) וַיֹּאמֶר לָוִי יְהוֹנָתָן מֶחָר
 הַדָּשׁ וַנִּפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֵי:
 (יט) וּשְׁלֹשֶׁת חֲרָד מֵאֵד וּבֹאֲתָ
 אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם
 בַּיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה וַיֹּשְׁבֶתָ אֶצֶל הָאֶבֶן
 הָאֵזוּל: (כ) וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחַצִּיִּים
 צִדָּה אֹרֶה לְשַׁלְּחֵ לִי לְמַטְרָה:
 (כא) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעַר לְךָ
 מִצֵּא אֶת-הַחַצִּיִּים אִם-אָמַר אָמַר

זינער זעעלע. (יח) נון שפראך
 יהונתן צו איהם: מארגען איזט
 אלוף נייאמאנדסטאג, וואָ
 ווירסט דוא אויסבלייבען, דאָ
 מיט דיין זיטצפלאטץ לעער
 בלייבע. (יט) אס דריטטען טאָ
 גע ווירד דיין אנועהען אין זיי
 גען אויגען זעהר העראב זיג
 קען הערנאך קעמסט דוא
 אן דען אָרט, וואָ דוא דיך אן
 יענעם מערקווירדיגען טאָגע
 פֿערבאָרגען געהאלטען, אונד
 פֿערוויילסט ביים שטיינע אול.
 (כ) וואָס מיך בעטריפֿעט, איך
 ווערדע דרייא פֿפֿיילע צור זיי
 טע דער שטיינע אכשיעסען,
 זאלכער געשטאלט, דאָס מיר דער שטיין צור ציעלשייבע דיענע. (כא) נאָכהער שיקקע
 איך דען בורשען מיט דעם אויפֿטראָגע אָב: „געעה היין, ווער דיא פֿפֿיילע!“ זאָגע איך
 נון

לנער

וְאֵלְכֶע֫ר גַּעשְׁטאַלֵט, דאָס מיר דער שטיין צור ציעלשייבע דיענע. (כא) נאָכהער שיקקע
 איך דען בורשען מיט דעם אויפֿטראָגע אָב: „געעה היין, ווער דיא פֿפֿיילע!“ זאָגע איך
 נון

ר ש י

המלכות וכן תירגס יונתן ואיתפרע ליה ה' מיד סנאי דוד: (יח) מחר מדש. דרך כל אכלי
 שולחן המלך לנא ביום מועד אל השולחן: ונסקדת. אבי יפקדך ושאל הינן אמה: כי יפקד
 מושבך. שיהיה מושבך חסר' אמה יושב בו וכן ת"י ותחבשי ארי יהא מרות בית אסחרוזך:
 ונסקדת. לשון זכרון: כי יפקד. ל' חסרון: (יט) ושלשת. שלשת ימים ואז חרד מאד כלומר
 כשתגיע ביום השלישי חרד במקום סתר ותתחנא הרגה כי מאז ינקודך ובאת אל המקום הסתר
 הזה אשר אמה נסתר בו היום שהיא יום מנישה מלאכה וכן תירגס יונתן ביומא דחולא שאותו
 היום נסתר כמה שנאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי הקדש מחר: האנן האול. אכן שהיתה
 אות להולכי דרכים: האול. הולכי הדרך וכן תירגס יונתן אכן אחא אכן האות: (כ) לדה
 אורה. לא מפיך ה"א ופתרון לדה עמו לכל כל חיבה שרובה למ"ר בחלטה הטל לה ה"א
 בסופה לכל אותה אכן אורה חלים לשטרה כדי שלא יבין הנער וזה סימן יהיה לך לנחש אם
 אמה לריך לכרות: (כא) והנה אשלח וגו' ודרך המבקש חן הירווי הולך עד מקום שרואה

ב א ו ר

אזהבות זא"ו ואיננה תלויה בדבר חסן החושים. (יח) ויאמר לו, כאשר גמרו דברי הכרית יעץ
 לו יונתן איך יגלה לו עשתונות אביו. (יט) ושלשה, י"ת ובתלתות יומיא, וא"כ כוונתו בשלשת
 ימים, ויותר נראה כי רק על יום השלישי דיבר, והוא היום אשר התווכח שאל עם יונתן,
 וכאשר נבאר עוד. חרד מאד, י"ת תחבשי למדא, ופירוש הרד"ק כוונתו שאם לא תהי' אצל
 אבי ביום השלישי והוא נחש השני אז תהי' פחות ונקל צעיניו להמיתך, כי ימלא לך
 עילה שנתת מפניו, ואז אכיר מה בלבו ואגיד לך, וכן תרגמו. ביום המעשה, דוחק לסתרו
 על יום החול שיותר לעשות בו מלאכה, כי לא נקרא בן בכל נחבי קדש, ויותר נכון דעת
 מי שאומר יום אשר עשה בו שאל המעשה הגדול שדיבר אל יונתן ואל כל עבדיו להמית את
 דוד ויונתן אמר לדוד להחבא, כמבואר בספרה י"ט, ויתורגס לפי הכוונה. האבו האול, יתכן
 שהיתה האבן מורה דרך לאזה מקום יוליד הדרך, ונחמו תרגמוהו כאלו הוא שע"ס. (כ) צדה,
 ה"א רפה ומצטנו במסיק ופירוש לכל האבן להיות לי האבן למטרה (הרד"ק). לשלח לי,
 לשלח שם החלים ללחוק לי למטרה. (כא) לך, ואומר לו לך וגו'. מצא, בקש ומלא, ונחמו
 תרגמוהו

תרגמוהו

לְנֶעַר הַנְּהַה הַחֲצִיִּים | מִמֶּנָּה וְהִנֵּה
 קָחְנוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין
 דְּבַר חַי־יְהוָה: (כג) וְאִם־כִּה אָמַר
 לְעֵלָם הַנְּהַה הַחֲצִיִּים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה
 לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: (כד) וְהַדְּבַר
 אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַנְּהַה יְהוָה
 בִּינֵינוּ וּבִינְךָ עַד־עוֹקְם: (כה) וַיִּסְתַּר
 דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשֶׁב
 הַמֶּלֶךְ עַל־הַלֶּחֶם לֹאכֹל:
 (כו) וַיָּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו
 בְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר
 וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיָּשֶׁב אֲבִנָר מִצִּד
 שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: (כז) וְלֹא־
 דִּבַּר שְׂאוּר מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא

נון צום בורשען: „זיעהע,
 „דיא פֿפֿיילע ליעגען
 „יא פֿאָן דיר פֿאַר־
 „ווערטס!“ דאָ קאַננט
 דוא זעלבסט זיא האַלען אונד
 הערקאַממען, דען דאָן שטעהט
 עס פֿריעדליך מיט דיר, אונד
 עס איזט, זאָ וואָהר דער עוויג־
 גע לעבט! נאָר ניכטס צובע־
 פֿירטען. (כג) שפּרעכע אַך
 אָבער צודעם קנאַבען: „זיע־
 „הע, דיא פֿפֿיילע ליע־
 „גען יא פֿאָן דיר הינט
 „ווערטס!“ זאָ נעהע דוא,
 דען דאָן הייסט דער עוויגע דך
 פֿאַרטנעהען. (כד) וואָס דיא
 זאַכע בעטריפֿט, וועלכע וויר
 אַך אונד דוא, מיט איינאַג־
 דער פֿעראַב־עדעט האַבען,
 איזט דער עוויגע צייגע צווישען
 מיר אונד דיר (דאָס ווירעס בע־
 טוויקטן רחבֿען) אַיף עוויג.
 (כז) דוד העלט זיך אַלזאָ אַיף

אל קרי.
 דעם פֿעלרע פֿערבאַרגען. דער נייאמאַנדסטאַג קאַם, אונד דער קעניג זעטצטע זיך אַן דיא
 טאַפֿעל צום מאַהלע. (כה) דער קעניג נאָהם, וויא יעדעס מאַל, זיינען זיטן אַן דער וואַנד איין,
 יהונתן שטאַנד אַיף, אבנר זעטצטע זיך אַן דער זייטע שאול'ס, אונד דוד'ס פּלאַטן
 בליעב אונבעזעטצט. (כז) שאול ליעס זיך אַן ריעועם טאַגע ניכטס פֿערלוויטען, דען ער
 דאַכ־

ר ש י

שהצן הולך ואינו יכול לכיין יפה פעמים שהוא מחפשה והצן להלן ממנו ופעמים שהוא הולך
 להלן מן הצן ומחפשה והנחש הזה יהיה לך: אם אשור אומר לנער קחנו ונאח. לא אתה
 בעלמך ממקום מחבואך וקחנו ונאח אלי כי אין לך לירא כי שלום לך הקב"ה חפץ שמהא באן
 ולא תירא ואפי' שמעתי מאנף רעה: (כב) ואם נה אומר וגו' לך כי שלחך. הקב"ה אומר לך
 לנרות ולהמלט: (כג) והדבר אשר דברנו. ברית שנחתנו יחד: הנה ה' ביני וביניך. עד על
 אותו דבר: (כד) אל מושב הקיר. בראש המטה אלל הקיר: ויקם יהונתן. עמד ממקומו
 לפי שאין דרך הבן להיות מיסב אלל אביו שדרכן היה לחבול מסובין על המטות והיה דוד
 מיסב בין יהונתן ובין שזול עכשיו שלא בא דוד לא הסיב יהונתן עד שיסב אבנר מלך שזול
 ואח"כ

ב א ו ר

תרגמוהו כפי ההוראה הראשונה הנאותה לפי מליכה האשכנזית. קחנו, קח אתה את
 הצן הקרוב לך. (רש"י). ואין דבר, אשר פחדת כחדת על שא. (כב) שלחך, י"ת שזניך
 ה'. (כג) הנה ה', ה' עד ביני וביניך שנאצנו לקיים הנרית עד עולם. (כד) ויקם יהונתן,
 יהונתן

כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר
 הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר: (כו) וַיְהִי
 מִמְחֶרֶת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֶן
 מִקּוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־
 יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מְדוּעַ לֹא־בָאת בְּךָ
 וַיֵּשִׁי גַם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם:
 (כז) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׁאֵל
 נִשְׁאֵל דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:
 (כח) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח
 מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוְּהֵלִי
 אָחִי וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי הֵן בְּעֵינֶיךָ
 אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַד־
 בְּךָ לֹא־בָאת אֶל־שְׁלֹתָן הַמֶּלֶךְ:
 ויחר

דאָסע זוך, עס זײַא איין בלאָ-
 סער צופאלל, ער מאַג פֿיעל
 לײַכט נײַט רײן זײן; יא ער
 ווירד נײַט רײן זײן. (כז) דען
 טאג נאך דעם נײַאמאָנדרסטאָ-
 גע, נעהמליך דען צווייטען
 אים מאָנאָטע, וואָר דור'ס
 פלאַטץ אַבערמאָלס אונזע-
 זעטט. דאָ שפראַך שׂאוֹל צו
 זײנעם זאָגע יְהוֹנָתָן: וואָרום
 קאָם ישי'ס זאָהן ווערער גע-
 סטערן נאָך הײַטע צום מאָה-
 לע? (כח) יְהוֹנָתָן אַנטוואָרטע-
 טעדעם שׂאוֹל: דוד האָט זיך
 פֿאַן מיר נאָך בית לחם ערבע-
 טען. (כט) „לאָס מײַך דאָך דאָ-
 הײַן רײזען,“ (צוגיט ער), „וויר
 האָבען איין פֿאַמיליענ-
 פֿעסט אין יענער שטאָדט,
 דײַעס האָט מאַן מיר זאָגען
 לאָססען, געלײעכטער ברודער!
 ווען איך אַלזאָ געוואָגענהײַט

אין דײַנען אויגען געפֿונדען, זאָ ערלױבע, דאָס איך (פֿאַן מײַנען געשעפֿטען) כײַך לאָז
 רײַסע, אונד מײַנע פֿערוואָנדטען זעהע! דעסהאַלב אײַזט ער צור קעניגליכען טאָעל

נכט

ר ש י

זאָכ"ב ישב יבונתן מלך אבנר ואם תאמר לא ישב כלל הרי הוא אומר ויקם יהונתן מעל השלחן
 מכלל שיב: (כו) מקרה הוא. קרי ראה: בלתי טהור הוא. ועדיין לא טבל לקריו שאלו טבל
 לקריו אין כריך הערב שמש לחולין: כי לא טהור. זו היא נתינת טעם לדבר לפי שאינו טהור
 לפיכך לא בא שלא יטמא את הסעודה: (כז) ממחרת הקדש. ממחרת חידוש הלבנה: השני.
 ביום שני לחמש: (כט) והוא לוי לי אחי. גדול הבית לוי שיהיה שם והוא אחי אליאב:
 אמלטה

ב א ו ר

יהונתן קם מלך שאלו וישב לפניו, ואבנר ישב מלך שאלו (הרי"ג). (כו) מקרה הוא, קרה
 לו דבר מה אשר בעבורו כל יוכל לנוא. בלתי טהור הוא כי לא טהור, ואין ראוי לנוא
 טמא לשלחן המלך, המלה כי מורה פה הכוונה וודאי שזאמרו בלתי טהור הוא הנפיל
 מאמרו ואמר וודאי לא טהור הוא. (כז) ממחרת החדש השני, ממחרת של הקדש והוא יום
 שני של הקדש, כן פירשו רש"י והרד"ק, ורי"ג פירש יום שני של ר"ח שהיו ב' ימים ר"ח אולם
 לא מצינו לפני ימי התנאים שהיו ב' ימים ר"ח. (כח) עד בית לחם, ללכת עד בית לחם:
 (כט) והוא צוה לי אחי, המפרשים פתרוהו על אליאב שהי' הבכור, וקשה שאמר ו הוא אף
 בי קמר אף"כ אסי; לכן נראה שהפינות והוא לוי מוסדות על אביו ישי, והמלה אסי

(ב) וַיַּחַר-אַף שְׂאוּל בֵּיתוֹנְתָן
 וַיֹּאמֶר לוֹ בְּן־נְעוּת הַמְרִדוֹת
 הַלּוֹא יוֹדְעֵתִי כִּי־בָחַר אֶתְּךָ
 לְבֶן־יִשְׂרָאֵל לְבִשְׂתְּךָ וּלְבִשְׂת עֲרוֹת
 אִמְךָ: (ג) כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר
 בָּן־יִשְׂרָאֵל חָי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָכוֹן
 אֶתְּךָ וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח
 אֶתְּךָ אִתּוֹ יֵצֵא כִּי בְּן־מָוֶת הוּא:
 (ד) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל אָבִיו
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עֲשֵׂה:
 (ה) וַיִּטַּל שְׂאוּל אֶת־הַתְּנִית עָלָיו
 לְהַכְתּוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא
 מַעַם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד:

ניכט געקאממען (ל) דא וואר-
 דע שאול איבער יהונתן האָב-
 ערצירנט. ער שפראך צו
 איהם: פֿערקעהרטער, ווי
 דערשפענסטיגער זאָהן! ווייס
 איד דען ניכט, דאס דוא צו
 דיינער אייגענען שאַנדע אונד
 צור שאַנדע דיינער שאַמלאָזען
 מוטטער און דעם זאָהנע ישי'ס
 געפֿאללען פֿינדעסט? ולא יא!
 זאָ לאַנגע ישי'ס זאָהן אויף ער-
 דען לעכט, ווירסט דוא אונד
 דיין רייך ניכט פֿעסט שטעהען.
 שיקקע אַלזאָ הין, אונד האָ-
 לע סיר איהן הער, דען ער
 איזט דעם טאָדע פֿערפֿאללען!
 (ג) יהונתן אַנטוואַרטעט זיי
 נעם פֿאָטער שאול, אונד
 שפראך צו איהם: וואָרום זאָל
 ער זיינער־טעט ווערדען?
 וואָס האָט ער בעגאַנגען?
 (ד) דאָ וואָרף שאול דען
 שפּעער נאָך איהם הין, אום

ויקם

איהן צו טרעפֿען, אונד יהונתן וואוסטען נון, דאס עם פֿאָן זיינעם פֿאָטער בעשלאָססען זייא, דוד

ד ש י

אמלטה. אישקמולי'ר בלע"ז אלך יום אחד ואנוא: (ל) נעות המרדות. לשון נע אשה נעה
 ונדה יולאנית כאשר תאמר זעוה מן זע כן תאמר נעוה מן נע והת"ו מן הדיבוק שהיא דבוק
 למרדות: המרדות. שהיא ראויה לרדות ולייסר. דבר אחר כשטפו בני בנימן מננות יבש
 גלעד שילאו לחול בכרמים היה שאל בנימן ולא יכה לחטוף עד שנאתה היא עלמה וכהוזה
 סויה ורפסא אחריו: נעות. על שם הכרמים והוא גת כמו נעוה ארתמו יעופון נעוהי כחמר
 ולא

ב א ו ר

שב על יונתן, וקראהו אחי בדרך נקשה וידידות. (ל) בן געוה ומרדות, נעוה משרש עוה
 כמו ונעוה לב (משלי י"ב ח') והוא בינוני נקבה לנפעל ונסמך למרדות (רי"ג ורד"ק), ואינו
 שב על אמו רק על המרדות עלמו שהוא שם המקרה (ה) ונחנו תרגמונו כפי הנאות
 לל"א. לבן ישי, הלמ"ד כמו הרגו לאבנר (הנ"ל). לבשחך, שלא חכוך מלכותך כמבואר
 בפסוק שלאחריו. ולבשת ערות אמך, דבר בוין ולעג הכלמי ניתן להחגגם.

ה ג ה ו ת

(ה) לפי הכלל שגבלו המדקדקים כי אם בן הוא חואר כריך לבוא בליר"י, ואם הוא הטרטפות
 הקנין והוראתו של בא בסוג"ל (מלבד במקום שאין לטעות כמו בן בקר, בן ארבעים שנה (עיין
 חל"ע דפוס פראג חלק ג' ערך נחל"ה) יולדק דעת רש"י שהכוונה על אם יונתן כי בן אמו
 ולבשת ערות אמך.

דוד אימצוכרינגען. (לד) יהונתן
 שטאנד פֿאלל צאָרן פֿאָן דער
 טאָפֿעל אויף, אונד אַם אַם
 צווייטען טאָגע דעם מאַנאַטס
 ניכטס, ווייל ער וועגען דוד
 בעטריבט וואָר, אונד ווייל
 זיין פֿאַטער איהן בעשימפֿט
 האַטטע. (לה) דעם מאַרגענס
 דאָרויף גינג יהונתן צו דער
 מיט דוד פֿעראַברעדטען צייט
 אויפֿס פֿעלד הינוים, נאָהם
 איינען קליינען בורשען מיט,
 (לו) אונד שפראַך צום בורשען:
 לויף, זוכע מיר דיא פֿיילע,
 וועלכע איך אַבשיעסע, אויף!
 דער בורשע ליעף, אונד ער
 וואָרף איינען בעזאָנדערן פֿייל
 איבער איהן הינוים. (לז) אַלס
 דער בורשע אָן דיא שטעללע
 דעם אַנדערן פֿיילעס קאַם,
 דען יהונתן אַבנעשאַססען
 האַטטע, ריעף איהם דיעזער
 נאָך אונד זאָגטע: דער פֿייל
 ליעגט יא פֿאָן דיר ווייטער הי-

(לד) וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן מֵעִם הַשְּׁלֵחָן
 בַּחֲרֵי-אָפֶן וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַהוּא
 הַשְּׁנִי לָהֶם כִּי נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי
 הִכְלִמוּ אָבִיו: (לה) וַיְהִי בִבְקֹר
 וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
 וַנֵּעַר קֶטֶן עִמּוֹ: (לו) וַיֹּאמֶר לְנַעֲרֹ
 רֵץ מִצֵּא נָא אֶת-הַחֲצִיִּים אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוֹאִי־רָה
 הַחֲצִי לְהַעֲבִרוֹ: (לז) וַיָּבֹא הַנֶּעַר
 עַד-מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן
 וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
 הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלֵּאתָ:
 (לח) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר
 מֵהָרָה הַיּוֹשֵׁה אֶת-הָעֹמֵד וַיִּלְקֹט
 נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת-הַחֲצִי וַיָּבֹא אֶל-

אדניו

החצים קרי.

נוים! (לה) יהונתן ריעף דעם בורשען פֿערנער נאָך: געשווינד! איילע! זיימזניכט!
 דער בורשע יהונתן'ס לאָוטע דיא פֿיילע אויף, אונד קאַם צו ווינעם הערן. (לז) דער
 בורש-

ר ש י

ולא מן השם: (לד) נעלב אל דוד. בשביל דוד: כי הכלימו אביו. בשביל דוד: (לה) למועד
 דוד. למועד אשר קבע לו דוד: (לז) להעבירו. החלי עבר את הנער:

מאכל

ב א ו ר

(לד) כי נעצב וגו' כי הכלימו, הנכון בספרו הר"ג שכל כן נעלב וירא שימית אביו דוד יען כי הכלימו
 אביו בעבורו, ומה יסתעף כי כלה ונחלטה הנזירה להטותו. (לה) למועד דוד, נת"י לזמנא
 דאמר ל"י דוד, ולעיל יעד לו הזמן עד הערב שמשב חולי יהי' אסון שלא יכול לביא עד הערב,
 ועתה כי הבין רעיוני שאלו בא מיד בבקר - (לו) מצא נא, קצר הכתוב, כי הוא באר לנער
 עתה הדבר שישים לו לשטרה והוא האזן האזל (הרלב"ג). החצי להעבירו, נראה כי יונתן לא
 ירה רק חץ אחד מהלאה להנער והשאר ירה ממנו והנה, והנער בא עד החץ אשר ירה ממנו
 הנה, לכן קרא לו יונתן הלח החלי ממך והלאה, וכונתו על החץ הראשון, ואמר זאת לסימן
 שידברו יחד, וקרא אל הנער: חושה! כלומר ללקט החץ ממנו והלאה, ויבא אל אדוניו, ועי"כ
 א"ן ערכוב הדברים בהפסוקים. (לח) מהרה. הבא מהרה. את החצים, אף אותם אשר
 ממנו

ש מ ו א ל א כ

אֲדַנְיוּ: (לט) וְהַנֶּעַר לֹא יָדַע
מֵאֹמְרָה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדְעוּ
אֶת־הַדָּבָר: (מ) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־
כָּליוֹ אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ לֵךְ הִבִּיֵא הָעִיר: (מא) הַנֶּעַר בָּא
וְדוֹד קָם מֵאֶצֶל הַנְּגַב וַיִּפֹּל לְאִפְיוֹ
אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקוּ וַאִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּבְכוּ אִישׁ
אֶת־רַעְהוֹ עַד־דְּוֹד הַגְּדִיל:
(מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ
לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
יְהִיָּה וּבֵינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זָרְעֵינוּ וּבֵין
זָרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

ויקם

תרגום אשכנזי סג

בורשע מערקטע ניכטס; נור
יהונתן אונד דוד וואוסטען אום
דיא זאכע. (מ) היערויף גאב
יהונתן זיינעם ברשען זיינע
וואפפען, אונד זאגטע צו איהב:
געהע היין, ברינגע עם נאך
דער שטאדט. (מא) דער בורש
שע קאם (לור טטארט, אונד
דוד מאכטע זיך פאן דער
זיערווייטע (דעס סטיינעט) אויף,
ווארף זיך אויף זיין אנגעזיכט
צור ערדע ניעדער, אונד פערש
ביגטע זיך דרייאמאהל; דאן
קיסטען זיא איינער דען אנש
דערן, אונד וויינטען איינער
אן דעם אנדערן האלז; בעש
זאנדערס וויינטע דוד העפטיג.
(מב) הערנאך שפראך יהונתן
צודוד: ציעהע אין פריערען!
דען וויר ביידע האבען יא אונז
ביים נאמען דעס עוויגען צוגעש
שווארען אונד געזאגט: דער
עוויגע זיא צווישען מיר אונד

דיר, אונד צווישען מיינעם אונד דיינעם זאמען (מא) לייגע זוכנערער געגענזייטיגען טרייע
אויף עוויג! —

דוד

ר ש י

(מא) מאלל הנגב. מסטר אכן אמת דלקניל דרומא: עד דוד הגדיל. הרבה לנכות: (מב) לך
לשלום. והשנועה אשר נשבענו ה' יהיה עד עליה עד עולם:

ואת

ב א ו ר

ממנו והנס. (מ) את כליו, קשתו וחליו, (הרד"ק). (מא) בא, העירה. מאצל הנגב,
לכד האבן, כת"י. עד דוד הגדיל, הרבה לנכות. (מב) שנינו אנחנו, נשי סגני הנוף,
ואפטר שרטה לרמו, זה נשבע לזה וזה לזה, ואשר נשבענו הזונה יען כי נשבענו כמו אשר
מי אל (דברים ג' כ"ד), ובל נלטרך להסריד עד עולם מהנזמר לפניו, כי אז ה' ראוי לכבוד
הז"ק במיבת זרעך ולא בלחמר.

נבה

תרגום אשכנזי

שמואל א כא

כא (א) וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ וַיְהוֹנָתָן בָּא
 הָעִיר: (ב) וַיָּבֹא דָוִד נֹכַח
 וַיֵּלֶךְ אַחֲיֵימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיִּתְּרֵד
 אַחֲיֵימֶלֶךְ לִקְרֹאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ
 מִדּוּעַ אַתָּה לְבַדָּהּ וְאִישׁ אֶתָּה:
 (ג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַחֲיֵימֶלֶךְ הַכֹּהֵן
 הַמֶּלֶךְ צִוֵּנִי דָבָר וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִישׁ
 אֲלֵי־יָדַע מֵאוֹמָה אֶת־הַדָּבָר
 אֲשֶׁר־אֲנֹכִי שֹׁלְחָהּ וְאֲשֶׁר צִוִּיתָהּ
 וְאֶת־הַנְּעָרִים יוֹדְעֵתִי אֶל־מְקוֹם
 פְּלֹנִי אֶל־מְנִי: (ד) וְעַתָּה מַה־יֵּשׁ
 תַּחַת־יָדֶיךָ הַמְּשֵׁה לָהֶם תְּנֶה בְיָדִי
 אִם הַנְּמַצָּא: (ה) וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת־

כא (א) דוד מאצטע זיך אויף, אונד רייזטע אב, יהונתן אבער קאם צור שטארט. (ב) דוד קאם נאך נכ צום פריע; כטער אחימלך. אחימלך קאם ערשראקקען איהם ענטגעגען, אונד פראנטע איהן: ווארום ביזט דיא אלליין, אונד נייע; מאנד קעמט מיט דיר? (ג) דוד אנטווארטעטע דעם פריע; ס'ער אחימלך: דער קעניג האט מיר איין געשעפט אויב געטראגען, אונד צו מיר גע; שפראכען: ,ניעמאנד דארף דאזגערינגסטע פאן דעם ער; ,פאהרען, וועס האלב איך דיך ,שיקקע, אונד וואס איך דיר ,אויפגעטראגען האבע; דיא דיענערשאפט האבע איך אן איינען געהיימען אונבעקאנט; מען ארט בעשטעללט. (ד) וואס

האסט דוא נון אונטער דיינער אויפזיכט? האסט דוא פניף בראדע? גיב זיא הער! אדער איזט עם וואנסט עטוואס? (ה) דער פריעסטער אנטווארטעטע דעם דוד, אונד שפראך: גע;

ר ש י

כא (ג) ואת הנערים יודעתי. לשון עורר הנערים אשר ילאו עמי הטרחתים לרון לפני אל מקום פלוני אלמוני: יודעתי. כמו ויודע בהם אנשי סוכות (שופטים ח' ט"ז): פלוני אלמוני. אלמון מאין שם שאינו חפץ להזכיר כי דבר סתר הוא פלוני כמו כי יפלא (דברים י"ז ח') יתכסא: (ד) או הנמצא. אם אין חמשה תן לי מה שנמצא בידך:

ב א ו ר

כא (ב) נבה, לנב. ויהרר, בשמעו בואת דוד חרד וילא לקראתו לשמוע מה הענין (הרד"ק). אחימלך, הכי"ג אמר כי הוא אחיה בן אחיטוב הנזכר (לעיל י"ד ג'), כי גם אחימלך ה' בן אחיטוב (עיין להלן כ"ב כ'), וא"כ אחיה אע"פ שהה"א רפה פירושו אחי"ה, בי' ה' ומלך קרובים הנה. (ג) את הדבר, מן הדבר. יודעתי, מכונן פועל המרובע, ורש"י פירש כמו ויודע בהם אנשי סוכות (שופטים ח' ט"ז), ואם מפרש רש"י כתי"ס וחסר בהון, ופס כל יתכן זה, וכ"ל שר"י מביא ראיה רק על המשקל, אולם אם גם רש"י מסכים פה לכונן פועל מרובע אין יודע מבנין זה, כי אז ראוי לבוא ויודע. פלני אלמני, פלוני מן פלאוני, ואלמוני כמו עלמוני (הר"ג), ובפי האחרונים נעשה משני שמות שם אחד פלמוני (דניאל ח' י"ג) ומכנה בו דבר נעלם ומכוסה. (ד) מה יש תחת ירך, תחת רשותך, ופה גמר שאלתו, חמשה לחם היא שאלה שניה, הנמצא, הכוונה תן לי אותן חמשה לחם או הנמצא בידך פחית או

דוד ויאמר אין לחם חל אל--
תחת ידי כי אם קדש יש
אם נשמרו הנערים אך מאשה:
(ו) ויען דוד את הכהן ויאמר לו
כי אם אשה עצרה לנו כתמל
שלשם בצאתי ויהיו כרי--
הנערים קדש והוא דרך חל ואף
כי היום יקדש בכרי: (ז) ויתן
לו הכהן קדש כי לא היה שם
לחם כי אם לחם הפנים
המוסרים מלפני יהוה לשום
לחם הם ביום הקהו: (ח) ושם

איש

תרגום אשכנזי סד

געמיינעס בראך איזט ניכט
אונטער מיינער אויפוויכט, זאג
דערן בלאס הייליגעס בראך;
ווען גורדיא בורשען פאן איה
רען פרויען זיך ענטהאל
טען האבען. (ו) דוד ערווייע
דערטע דעם פרועסטער, אונד
שפראך צו איהם: זייטגעסטערן
אונד פארנעסטערן שאן איזט
יערע פרויא פאן אונז אויסגע-
שלאססען, זייטרעם איך אים
בענריף וואר אכצורייזען; דיא
גערעטהע דער בורשען זינד
שאן צום הייליגען געאייגעט
זעלבסט בייא געמיינעס. צו
דעם איזט עס זאך דיא וויזע.
אונד ווארע עס אויך הייטע
דורך דאז געפעס געהייליגט
ווארדען, (ז) אויך דען ווארע עס
איר ערוויכט. (ז) דער פריע-
סטער גאב איהם אלוף היילי-

געח, ווייל קיין בראך דאוועלבסט וואר אויסער דען שויבראדען, וועלכע זאך עבען פאן
דער האללע דעם עוויגען ווארען ווענגענאממען ווארדען, אום נייאגעבאקקענעם בראך
היין צו ארדנען, זאכאלר יענעם הינווענגענאממען ווארדען. (ח) דארט היעלט זיך אן
דיע

ר ש י

(ה) אך מאשה. בקושי אני מאכילן לזרים אך זה אי אפשר שאכילנו לטמאים: (ו) עזרה לנו. עזרה
ממנו: ויהיו כלי הנערים קודש. טהורים: והוא דרך חול. והלחם משנסתלק מעל השולחן והקטירו
הבוכיין קרוב הוא להיות חולין שיכל מידי מעילה משהיה לו שעת היתר לכהנים: ואף כי
היום יקדש בכלי. ואפילו אם היום היתה תחלת קדושתו על השולחן היית זקוק ליטלו משם
ולהאכילנו שאחו בולמוס ומסוכן הוא כך מפושט במנחות: (ז) לשום לחם חס. אחר ביום

ב א ו ר

או יותר, ולכן נא נה"א הידיעה. (ה) אל תחת ידי, כפל היחוס, כמו ואל מלנים יקחהו
(אייב ה' ה') ובל נוכל לתרגם דק יחוס תחת. לחם קדש, אחר אני הרד"ק שהיו לחמי תודה
שיוכל זר לאכול בטורה, וממשמעות הכתוב נראה כדעת חכמינו ז"ל שנתן לו לחם הפנים.
אם נישארו, המקרא מזכיר ושיעורו אך אם נשמרו הנערים. מאשה, משאכנ אשה, ואף על
גב שלא היו נערים אבל דוד חשב אחימלך שמהר יבאו היערים אליו ויאכלו עמו. (ו) כי
אם, כמו אולם, וכן כי אם זכרתי אחד, שהפירוש אבל תוכני אחד (בראשית מ' י"ד).
עזרה לנו, עזרה מאתנו, ר"ל נחלת מאתנו. והוא דרך חל, (במנחות כ"ז ב') מפרשו
בגמ' דהכי אמר דוד, לא מיפצי' האיכיון דנסיק ממעילה (דנלקח מהשולחן והי' לו שעת היתר
לכהנים ויכל מידי מעילה) אלא אפי' אם היום יקדש בכלי בני לי כי מסוכן אנכי (שאחזהו
בולמוס), ומותר לי לאכול קדש אפי' אותו שמועלין בו, וכן מרגשו. (ז) הווסרים, בינוני
פעול מנע"ו בהפעיל. לשום לחם חס, להניח לחם קדש על השולחן. והקשה הרד"ק הלא

דיעועם טאגע איינער פֿאָן דען
האָפֿלייטען שאול'ס פֿאָר דעם
עויגען אויף, וועלכער דואג
דער אדוּיטער היעם, אונד
איין פֿאַרנעהמער אונטער דען
שטאַטסמיניסטערן שאול'ס
וואַר. (ט) דוד שפּראַך צו
אחימלך: האַסט דוא איינען
שפּעער אָדער איין שוועררט
אונטער די ינעם בעוועזע היער?
דען איך האַכע וועדער מיין
שוועררט, נאָך מיניע זאָנסטיג
גען וואָסען מיט מיר גענאָמיג
מען, ווייל דער אויפֿטראַג
דעם קעניגס דרינגענד וואַר.
(י) דער פּריעסטער אַנטוואַר:
טעטע: דאַן שוועררט דעם
פלשהי גלית, דען דוא איט
טערעבעניטען = טהאַלע ער=
לענט האַסט, לענט היער אין
איינעם געוואַנדע הינטער דעם
אפּיר איינגעהיללט. וויללסט

איש מעבדי שאול ביום ההוא
געצור לפני יהוה ושמו דאג
האדמי אביר הרעים אשר
לשאול: (ט) ויאמר דוד לאחימלך
ואין ישפה תחת ידה חנית או
חרב כי גם חרבי וגם כלי לא
לקחתי בידי כי היה דבר המלך
נחוי: (י) ויאמר הכהן חרב גלית
הפלשהי אשר הכיתו בעמק
האלה הנה היא לוטה בשמלה
אחרי האפוד אם אתה תקח
קד קח כי אין אחרת וולתה
בוה * ויאמר דוד אין כמוה תננה

קמן בז"ק. הכ' נפתח. כסקא בא"פ לי

דוא דיר דייעועם נעהמען. זאָ גים עם; אויסער דעמועלבען אבער איזט קיין אַנדערעם
היער פֿאַרהאַנדען. דוד שפּראַך: עם גיבט קיין זאָלעס טעהר; גיב עם מיר!

ר ש י

הלקח זה. ורביתו אמרו חס ביום הלקחו חס ביום סדורו: (ח) נעלר לפני ה'.
עולר עלמו לפני איהל מועד לעסוק בתורה: אב בית דין: (ט) ואין ישפה. ואס יש
פה: בחון. כנהילת: (י) לוטה. כרובה וכן וילט פויו באדרתו (מלכים א' י"ט י"ד): אחרי
האפוד. אסר שאלו לו באורים ותומים אמר לו כן וכן תרגם יונתן בחר דשאל ליה באפודא:
הלח

ב א ו ר

בשנת היו מסדרין ל"ה על השלזן, ואשיית לח"הם אינה דומה את השנת ואיך הי' חס?
ותיין שאלו היו סותמין פי התנור כדי שיאזר באומעד מזר, ובזנחות (כ"ט א') אמר רוב"ל
נס גדול נעשה כל"הם שסילוקו כסדורו, (והוא פירוש של ביום הלקחו של"הם הניתן לדוד
הי' חס) ותום' פירשו שם שלמ"ד אין התנור מקדש לא הי' חס בשעת סדורו חלף קד' (ח) געצור,
כת"י כניש. האדומי, אגרי באדום (הר"ק). אביר הרועים, פקיד על הרועים וממונה עליהם,
ותמן שהמונה מענין אלה תרעה את עמי ישראל הזומר לכורש רועי ובערסטער טטחחטטט=
ויניסטער. (ט) ואין, סיריק כמו לורי ופירושו בא"ו. כלי, כתרנום זייני. בחון, ולית,
ופירוש נמקד כמו לחון, כסילוף לז"ד בנ"ו כמו לשנה ונשה. (י) לטה, מכוסה. אחרי
האפוד, שהיתה חלוייה אחרי המקום אשר האפוד מונח, ואשר שם האפוד הינת על הארון,
ול"ת אסרו שאל לו בא"ת, ובאמת הלגין דואג ואמר ואל לו כחלויים. בנה. ככל תנ"ך בא
בוה

לִי: (יא) וַיִּקַּם דָּוִד וַיְבָרַח בַּיּוֹם־
הַהוּא מִפְּנֵי שָׂאוּל וַיָּבֵא אֶל־
אָכִישׁ מֶלֶךְ־גֵּת: (יב) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי
אָכִישׁ אֵלָיו הֲלוֹא־זֶה דָּוִד מֶלֶךְ־
הָאָרֶץ הַלּוֹא לָזֶה יַעֲנֶנּוּ בַמַּחֲלוֹת
לְאֹמֵר הִכָּה שָׂאוּל בְּאַלְפּוֹ וְדָוִד
בְּרִבְבָתּוֹ: (יג) וַיִּשָּׂם דָּוִד אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלִבּוֹ וַיִּרְא
מְאֹד מִפְּנֵי אָכִישׁ מֶלֶךְ־גֵּת:
(יד) וַיִּשְׁנֶנּוּ אֶת־טַעְמוֹ בְּעֵינֵיהֶם
וַיִּתְהַלֵּל בַּיָּדָם וַיְתֹו עַל־דִּלְתוֹת
הַשָּׁעַר וַיִּזְרַד רִירוֹ אֶל־זַקְנָיו:
(טו) וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־עֲבָדָיו הֲיֵנָּה
תִּרְאוּ אִישׁ מִשְׁתַּגֵּעַ לְמָה תָּבִיאוּ
אֹתוֹ אֵלָי: (טז) חֲסַר מִשְׁגָּעִים

(יא) דוד מאבטע זיך נאך אז
דיעזעם טאנע אייף. ענטפלאַה
פֿאַר שאול, אונד קאַם צו אכיש
דעם קעניגע צו גת. (יב) דא
שפראכען דיא האפלייטע דעם
אכיש צו איהרעם קעניגע: איזט
דיעזעם, א קעניג דעם לאַג
דעם! ניכט דוד? האט מאן
דיעזעם ניכט אין טאנצקאָהרען
צו געזיכט:

„שאול האט שאן טויזענע
„דע געשלאגען, דוד אבער
„טערטעטע מוריארען?!”

(יג) דוד מערקטע זיך דייעזע
ווארטע אין זיינעם הערצען,
אונד גערועטה פֿאַר אכיש,
דעם קעניגע פֿאַנגת, אונגראַג
סע פֿורכט. (יד) ער גאָהם אין
איהרען אויגען איינען אנדערן
קאראקטער אן, שטעללטע זיך
אונטער איהנען אלס וואהנניג
ניג, קריטצטע אויף דיא טהי
רען דעם טהארעם, אונד ליעם
זיינען שפייכעל איבער דען
בארט רינגען. (טו) דא זאגטע

פחה נס"ס. באלפיו קרי. ברבבותיו קרי. פחה נס"ס אני
אכיש צו זיינען האפלייטען: איהר האבט יא געזעהען, דער מענש איזט וואהנניג, וואַ
רום ברינגט איהר איהן מיר הער? (טז) בעדאָרף איך דען דער וואהנניגניגען, דאס א הר
מיר

ר ש י

(יז) הלא זה דוד מלך הארץ. אמרו לו לאכיש תנאי היה בניינו אם יוכל להלזם אתי והבי
והיינו להם לעבדים אין לך אלא שתרד מכסאך ויהיה מלך הארץ הזאת: (יח) את טעמי
את דברו: ויתחולל. נשתטה: ויתו. ויכתוב: רירו. וקו דבר הנוסף קרוי ריר וכן כיר
תלאת

ב א ו ר

גוה בקצת הבי"ת, ולא מלאתי מבעלי המסרה עליו דבר. (יא) אכיש, ונתהלים קראו אנכימלך,
חולם אנכימלך הי' בנינו לכל מלכי פלשתים כמו פועה למלכי מצרים (הרד"ק). ור"ג אמר
יען שהי' גדול מכל סרני פלשתים נקרא אנכימלך ודברים של טעם הם. (יב) מלך הארץ,
גראה שהוא שם הקריאה לאכיש מלך גת. (יג) וירא ביו"ד איתן ויו"ד השגשג נפלה. (יד) וישנו,
כמו וישנה, וי"ו תחת ה"א, כמו ויכו האחד את האחד (ש"ג י"ד וי"ו). טעמו, דברו ודעתו.
ביום, לפניהם, כלומר בעוד שהי' בין יריהם, (הרד"ק). ויתו, עשו סימנים ושריטות, וכן
ת"י ומסרט על דשי. רירו, הרוק היוצא מהפה (הרד"ק). (טז) חסר משגעים אני, וכיך
למשוגעים והמה חסרים לי, כי הנחתם אותו לי?

תרגום אישכנזי

מיר דיעוען הערבריינגט, מיר זיינען וואהנדין צו צייגען? גע- הערט איין זאלטער (טז) אין מיינען פאללאסט? —

ש מ ו א ל א כ כ

אני כי הבאתם את זה להשתגע עלי הוה יבוא אל ביתי:

כב (א) וילך דוד משם וימלט אר-מֵעֶרְתִּי עִדְלָם וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו וְכָל־בֵּית אָבִיו וַיֵּרְדוּ אֵלָיו שָׁמָּה: (ב) וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל־אִישׁ מְצוּק וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ נִשְׂא וְכָל־אִישׁ מֵרֶגֶל וַיְהִי עֲלֵיהֶם לְשָׂר וַיְהִיו עִמּוֹ כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ: (ג) וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצְפָּה מוֹאָב וַיֹּאמֶר וְאֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב יֵצֵא־נָא אָבִי וְאִמִּי אֲחֵיכֶם עַד אֲשֶׁר אֲדַע מַה־יַּעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים: (ד) וַיָּנֶחֶם אֶת־פָּנָיו מִלֶּךְ מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל־יְמֵי הַיּוֹת־דָּוִד בְּמִצְוֹתָהּ: (ה) וַיֹּאמֶר גַּד הַנָּבִיא

כב (א) דוד גינג פֿאַ דאָ הינ- וועג, אונד ענטקאָם נאָך דער העהלע עדולם. זיינע ברודער אונד דיא גאנצע פֿאַ- מיליע זיינעס פֿאַטערס הער- טען דיעזעס, אונד רייזטען צו איהם הינאָב. (ב) עס פֿערזאָמ- מעלטען זיך צו איהם אללדאָ יעדער מאָן פֿאַן בעדרענגניס, יעדער, דער איינען שטרענג- גען גלייביגער האַטטע, אונד זאָנסט יעדער, דער בעטריב- טען געמיטהעס וואָר, אונד ער וואָרדע איהר אָבערהויפט. זאלטער געשטאַלט היעלטען זיך צו איהם אונגעפֿעהר פֿיער- הונדערט מאָן. (ג) פֿאַן דאָ רייזטע דוד נאָך מצפה מואב אָב, אונד שפראַך צום קעניג- גע פֿאַן מואב: ערלויבע, דאָס מיינ פֿאַטער אונד מיינע מיט- טער הערוויסקאָממע, אונד

אל ער פֿיהרטע וואָס גאָטט פֿיר מיך טהון ווירד! (ד) ער פֿיהרטע זיא פֿאַר דען קעניג פֿאַן מואב הין, אונד זיא בליעבען בייא דעמועלבען דיא גאנצע צייט, דיא דוד אין דער בערגפֿעסטע צובראַכטע. (ה) אייניגע צייט הערנאָך שפראַך דער פֿראַי פֿעט

ר ש י

מלמות (איוב ו' ז') וכן רר בזרו (ויקרא ט"ז ג'): (טז) הוה יבא אל ביתי. ל' תמויה ולכן נקוד חטף פתח ורפי: כב (ד) וישבו עמו כל ימי היות דוד במלודה. סמוך למואב וכשילא דוד משם ליער חרת הרג מלך מואב את אביו ואת אמו ואחיו חוץ מאחד שנהם שהחייבו נפש העמוני והוא

ב א ו ר

כב (ב) מצוק, מענין לוקה והוא מקרה או תאר, והרלב"ג הרכיב שניהם יחד עיי"ש, ונתנו משנניהו לשם מקרה כאשר מלאוהו בתהלים לר ומלוק מלאונוי (תהלים קי"ט קמ"ג). נשא, אל"ף במקום ה"א, והוא מלזה התנוע בתחילה. (ג) מצפה מואב, אנשי בית לויס יהודה נקאו מאז מקום מכלט מלכה בארץ מואב, וכן אלימלך וביתו הלכו בעת הרענ מניח

ש מ ו א ל א כב

אֶל-דָּוִד לֹא תָשֵׁב בְּמִצְוֹתָהּ לְךָ
וּבָאתְ-לָךְ אֶרֶץ יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ דָּוִד
וַיָּבֵא יַעַר חֶרֶת: (ו) וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל
כִּי נֹדַע דָּוִד וַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵתוּ
וּשְׂאוּל יוֹשֵׁב בְּגִבְעַת הַחֶרֶת-
הָאֵשֶׁל בְּרִמָּה וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ וְכָל-
עַבְדָּיו נֹצְצִים עֲלָיו: (ז) וַיֹּאמֶר
שְׂאוּל לְעַבְדָּיו הַנֹּצְצִים עָלָיו
שִׁמְעוּ-נָא בְּנֵי יְמִינִי גַם-לְכַלְכֶּם
יְהִן בְּךְ-יֵשִׁי שְׂדוֹת וּכְרָמִים
לְכַלְכֶּם יֵשִׁים שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי
מֵאוֹת: (ח) כִּי קִשְׁרֶתֶם כָּלְכֶם
עָלַי וְאִין-גְּלָה אֶת-אֲזָנִי בְּכֶרֶת-
בְּנֵי עַם-בְּךְ-יֵשִׁי וְאִין-חִלָּה מִכֶּם
עָלַי וְגָלָה אֶת-אֲזָנִי כִּי הַקִּים בְּנֵי

תרגום אשכנזי סו

פֶּעַט גַּד צו דוד : פֶּעַרְוִילֵלע
ניכט לענגער אין דער פֶּע-
סטונג , געהע הײן , אונד נים
דיינען וועג אין דאָן לאַנד
יהודה . דוד צאָג אַב , אונד
קאַם אין דען וואַלד חרת און .
(ו) שאול ער־פֿוהר עס ; דען דוד
זאַממט ווינען ביי־אזיך האַבענדיג
דען לייטען וואַרען בעמערקט
וואַרדען . שאול זאַם דאַמאַלס
אין גבעה אייף איינער אַנהע-
הע אונטער איינער טאַמאַ-
ריסקע מיט דעם שפּעער אין
דער האַנד , אונד אַללע זיינע
האַפֿבעדיענטען שטאַנדען אום
איהן הער . (ז) ער שפֿאַך צו
דען אום איהן שטעהענדען
האַפֿלייטען : הערט דאָך ,
איהר בנימינטער ! ווירד דען
ישי'ם זאָהן אייך אַללען עקקער
אונד וויינבערגע שענקען , אייך
צו בעפֿעהלס האַבען איבער
טויזענדע אָדער אויך נור הונד-
דערטע אַנשטעללען ? (ח) ווייל
איהר אייך אַללע ווירדער מיך

פֶּערבונדען האַכט , אונד קיינער מיר ענטדעקט , דאַס מײן אייגענער זאָהן מיט ישי'ם
זאָהן איינען פֶּערטראַג געשלאָססען , ווייל קיינעם מײן אונגליק נאַהע געהט , אונד קיי-
נער מיר פֶּערטרויעט , דאַס מײן אייגענער זאָהן מײנען דיענער געגען מיך
עמ-

ר ש י

והוא חסד שאמר דוד כאשר עשה אביו עמדי חסד בלחיתא במדרש רבי תנחומא: (ו) כי נודע
דוד . כי החבון להשמר ממנו : תחת האשל ברמה . אחת שהיתה בגבול בנימן . ורבותינו אמרו
היא היחה רמה של שמואל ושני מקומות הן וכן מדרשו ושאל יושב בגבעה בזכות האשל הגדול
אשר

ב א ו ר

מבית לחם לארץ מואב . (ו) וישמע שאול , יען כי נודע דוד והאנשים אשר איתו , לכן שמע
גם הוא ממנו . ברמה , ת"י ורש"י פראשוו לשם מקום , אולם הכתוב אומר שהי' יושב בגבעה,
והנה לעיל (י"ד ב') נאמר ושאל יושב בקצה הגבעה תחת הרמון , וב' הכתובים דומים מאד .
ועוד יתכן שפסקוק הזה הטעם ברמה מן וגמ' ברומים (יחזקאל כ"ז ב"ד) , והוא בגד קשוב
דחושט , ועיין מדרש מליס לגעזעניוס חובת ברומים , ור"כ הכוונה על מושבו שהי' ילוע שם
הבגד הקשוב כמוש מלך , ובתרגומנו הלכנו בדרך הרד"ק שהי' אומר שהי' מקום גבוה .
(ח) ואין חלח , אין אחד מכם שיפאז עמנו חולה בעבורי (רלב"ג) . כי הקים , לפי פשוטו

עמפארט האט, מיר זאָפּאַרט
 נאַכצושטעללען. (ט) דואג דער
 אדומיטע. דער איבער דיא
 האָבערדיענטען שאול'ס דיא
 אָבערשטעללע האַטטע, פֿינג
 אַן אונד שפּראַך: איך האָבע
 ישי'ס זאָהן קאָטמען זעהען
 נאָך נב צו אחימלך זאָהן
 אחיטוב'ס. (י) וועלכער וועט
 גען זיינער דען עוויגען בעט
 פֿראַנטע, איהם רייזעצעהרונג
 גאָב; אויך דאָזשוועררט דעם
 פֿלשתי גאָב ער איהם. (יא) דאָ
 שיקטע דער קעניג הין, ליעם
 דען פֿריעסטער אחימלך זאָהן
 אחיטוב'ס אונד זיינע גאַנצע
 פֿאַטערליכע פֿאַמיליע, דיא
 פֿריעסטער, וועלכע אין נב
 וואָרען, פֿאַרלאָדען, אונד זיא
 קאָמען אַללע פֿאַר דען קעניג.
 (יב) שאול רעדעטע איהן אַן:
 האָרע-דאָך, זאָהן אחיטוב'ס!
 דיעזער שפּראַך: היער בין איך,
 מיין הערר! (יג) שאול שפּראַך
 צו איהם: וואָרום האָבעט איהר
 אייך, דוא אונד ישי'ס זאָהן,
 ווידער מיך פֿערשוואָרען? דוא
 גאַבסט איהם ברֶאָד, אונד
 איין שוועררט, בעפֿראַגטעסט

אֶת-עַבְדֵי עָלִי לְאַרְבַּ כְּיּוֹם הַזֶּה:
 (ט) וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדָמִי וְהוּא גָצֵב
 עַל-עַבְדֵי שְׂאוּל וַיֹּאמֶר רְאִיתִי
 אֶת-בֶּן-יִשִׁי בְּאֲנָכָה אֶרְ-אֲחִימֶלֶךְ
 בֶּן-אֲחִיטוֹב: (י) וַיִּשְׂאֵל-לוֹ בִּיהוָה
 וַצִּידָה נָתַן לוֹ וְאֵת הָרֶב גְּלִית
 הַפְּלִשְׁתִּי נָתַן לוֹ: (יא) וַיִּשְׁלַח
 הַמֶּלֶךְ לִקְרֹא אֶת-אֲחִימֶלֶךְ בֶּן-
 אֲחִיטוֹב הַכֹּהֵן וְאֵת כָּל-בְּיַת אָבִיו
 הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּנֵב וַיָּבֹאוּ כָּלָם
 אֶל-הַמֶּלֶךְ: (יב) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 שְׁמַע-נָא בְּן-אֲחִיטוֹב וַיֹּאמֶר
 הַנְּנִי אֲדָנָי: (יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 שְׂאוּל לָמָּה קִשְׁרָתָם עָלַי אַתָּה
 וּבֶן-יִשִׁי בְּתַתְּךָ לוֹ לֶחֶם וְחָרֵב
 וּשְׂאוּל לוֹ בְּאֱלֹהִים קָקוּם אֵלַי
 לְאַרְבַּ כְּיּוֹם הַזֶּה: (יד) וַיַּעַן
 אֲחִימֶלֶךְ אֶת-הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר וּמִי

אליו קרי
 גאָטט זיינעטוועגען, דאָמיט ער זיך געגען מיך עמפאָרען, אונד מיר נאַכשטעללען קאָן,
 וואָס יעטצט ווירקליך געשיעהט. (יג) אחימלך גאָב דעם קעניגע פֿאַלגענדע אַנטוואָרט: ווער
 אונד

ר ש י

אָזר ברמ: שזיה מתפלל עליו: (יג) ושאל לו באלהים. עשיתו מלך שאין נשאלין לאורים ותומים
 להדיוט

ב א ו ר

מאמצי שהוא מחובר למעלה, ושיעורו ואין גולה את אונזי כי הקים וגו'. לאורב, להיות אורב
 לנפשי למען ישיג בני או דוד המלכה. ביום הזה, כמו מכרה כיום. (ט) בצב, והוא פקיד
 על עבדי שאול, וכן (מ"א ד' ה') ועזריהו בן נתן על הנזבים, ויתכן כמו שאמרנו למעלה
 שהי' אזר מהסרים הראשונים ולכן התקיא בדוד. (יג) ושאל לו באלהים, ללמד סתום מן
 המפורש

בְּכָל־עֲבֹדֶיךָ כְּדוֹד נְאֻמָּן וַחֲתָן
הַמֶּלֶךְ וְסָר אֶל־מִשְׁמַעֲתֶךָ וּנְכַבֵּד
בְּבֵיתֶךָ: (טו) הַיּוֹם הַחֲלֵלְתִי
לְשָׂאוֹל־לוֹ בְּאֱלֹהִים תְּלִילָה לִי
אֶל־יְשׁוּם הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדוֹ דָּבָר
בְּכָל־בֵּית אָבִי כִּי לֹא־יָדַע עֲבֹדֶךָ
בְּכָל־זֹאת דָּבָר קָטָן אִם גָּדוֹל:
(טז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת
אֲחִימֶלֶךְ אַתָּה וְכָל־בֵּית אָבִיךָ:
(יז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַרְצִים הַנֹּצְצִים
עֲלִיו סִבּוּ וְהַמִּיתוּ וּכְהֲנִי יְהוָה
כִּי גַם־יָדַם עִם־דָּוִד וְכִי־יָדַעוּ כִּי־
בָרַח הוּא וְלֹא־גָלוּ אֶת־אֲזָנוֹ וְלֹא־
אָבוּ עֲבַדֵי הַמֶּלֶךְ לְשַׁלַּח אֶת־יָדָם
לִפְגַּע בְּכַהְנֵי יְהוָה: (יח) וַיֹּאמֶר

אונטער אללען דיינען האַפְטֵב־
דיענטען איזט אין דיינעם
פאלאסטע וואַ טרייא וויא רוד
דעם קעניגס איידאם, אלס דער
פֶּאַרנעהמסטע אין דיינעם הויז
זע, אונד דאָר דיינעם בעפֿעה-
לע אַבליעגענד? (טו) האַבע
איך דען דאָמאלס דאָ ערשטע
מאַל פֿיר איהן גאַטט בע-
פֿראַגט? פֿערן איזט פֿאַן מיר
(יענעם פֿערברעכען). מעגע דער
קעניג זיינעם קנעכטע אונד
מיינעם גאַנצען פֿאַטערליכען
הויזע ניכטס צור לאַסט לעגען,
דען דייזן קנעכט ווייס פֿאַן דיע-
זעם אללעם ניכט דאָ גערינג-
סטע. (טז) דער קעניג אַבער
שפראַך: דואַ מוסט שטער-
בען, אחימלך, דואַ אונד דיי-
נע גאַנצע פֿאַטערליכע פֿאַמיל-
ליע! (יז) דער קעניג ערטהייל-
טע דען אום איהן שמעהענדען
לייפֿערן פֿאַלגענדען בעפֿעהל:
אומרינגעט דיאַ פֿריעסטער
דעם עוויגען, אונד ברינגט ויאַ

יחיר ו'. אונז קרי.

המלך

אום! דען אויך איהרע האַנד איזט מיט דוד אים שפיעלע; זיא וואוסטען וואָהל,
דאָס ער דאָפֿאַן לייפֿט, אונד ענטדעקטען מיר עס ניכט. דיא דיענער דעם קעניגס וואַללטען
אַבער ניכט האַנד אַנלעגען אַן דען פֿריעסטערן דעם עוויגען. (יח) דאָ שפראַך דער קעניג צו
דואַ

ר ש י

להדיוט: (יד) וסר אל משמעתך. כמו ויסורו אליו (בראשית י"ט ו') וקרב לשמושך ואליו
שמע דבריך וכי הים לי להבין שאינו הולך בשליחותך: (טו) היום החילותי לשאול לו. בתמיה
זה ימיה רבים שלורך הלבנונו שמינהו מוכיח ומביא את ישראל ומאז אני שאול לו באלהים:
חלילה לי. מעשות דבר זה למרד ולמעל: (יז) לרצים הנצבים עליו. אבנר ועמאל היו: ולא

ב א ו ר

המפורש, שבודאי שאל לו באלהים. (יד) בכל עבדיך, יחנן שראה שדואג הלשין עליו, כי
הי' אז בנוב, ואמר זאת נגדו. כדוד נאמן, הכוונה ומי בכל עבדיך איש אשר הוא נאמן וחתן
המלך וגו', ואף כי אין הנגינה מסכמת לו. (טו) היום החילוחי, לשון תמיה, והיום רומז
על היום אשר הי' דוד בנוב. הלילה לי, מלמרוך נך. כל בית אבי, בשלוח שאול אחרי כל
בית אביו הנהגים, ראה אחימלך שמחשבת שאול שכל בית אביו המה בקושרים עם דוד נגדו.
(יז) כהני ה', אם יקשה איך הגדיל שאול מעלתם אם יומתו? נתן כי שאול אמר זאת על
דרך היחול, כי אינם ראויים להיות כהני ה', באשר שקשרו על המלך קשר. לפגע, פגיעה
להמית

דואג : געהע דוא , אינד מא .
 פֿע דיא פריעסטער נייערער !
 דער אדומיטע דואג נינג , ריב .
 טעטע דיא פריעסטער היז ,
 אונד טעדטעטע אן דיעזעס
 טאגע פֿינף אונד אַכטציג מאן ,
 דיא דען ליינענען אפוד צו
 טראַגען בעשטימטט וואַרען .
 (יט) דיא איינוואַהנער דער
 פריעסטערשטאָרט נכ מאַכטע
 ער מיט דעם שוועררטע נייע .
 דער זאָיאַהל מאַן אַלס פֿרויא ,
 קנאבע אַלס זייגלינג אויך אַכט ,
 עזעל אונד לאַס וואורדען איין
 רויב דעם שוועררטעס ; (כ) נור
 בלאַס איין זאָהן דעם אחימלך ,
 זאָהן אחיטובס , נאַמענס
 אביתר , ענטקאס , אונד
 ענטשלאַה דעם דוד נאָך .
 (כא) אביתר ערצעהלטע דעם
 דוד , דאַס שאול דיא פרייע .
 סטער דעם עוויגען האַט ער-
 ווירגען לאַססען . (כב) דוד זאָג-
 טע צו אביתר : איך האַבע דאָ-
 מאַלס פֿערמוטהעט — אַלס
 איך דואג דען אדומיטען דאָרט

הַמֶּלֶךְ לְדוֹיֵג סָב אֶתְּהָ וּפָגַע
 בַּכֹּהֲנִים וַיִּסָּב דוֹיֵג הָאֲדָמִי וַיִּפְגַּע
 הוּא בַּכֹּהֲנִים וַיָּמָת וּבַיּוֹם הַהוּא
 שָׁמְנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נִשָּׂא אֶפּוֹד
 בָּדָ: (יט) וְאֵת נָב עִיר־הַכֹּהֲנִים
 הִכָּה לְפִי־הָרֶב מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה
 מֵעוֹלָל וְעַד־זֶנֶק וְשׁוֹר וַחֲמֹר
 וְשָׂה לְפִי־הָרֶב: (כ) וַיִּמְלֹט בֶּן־
 אַחִימֶלֶךְ לְאֶחֱיָטוֹב
 וַיִּשְׁמוּ אֲבִיתָר וַיְבָרַח אַחֲרֵי דָוִד:
 (כא) וַיִּגַּד אֲבִיתָר לְדָוִד כִּי הָרַג
 שָׂאוֹר אֶת כֹּהֲנֵי יְהוָה: (כב) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד לְאֲבִיתָר יָדַעְתִּי בַיּוֹם הַהוּא
 כִּי־שָׂם דוֹיֵג הָאֲדָמִי כִּי־הִגִּד יָגִיד
 לְשָׂאוֹל אֲנֹכִי סָבְתִי בְּכַרְנֶפֶשׁ
 בֵּית אָבִיהָ: (כג) שָׁבָה אֵתִי אֶל־

לדואג קרי . דואג קרי . הב' נליוי . דואג קרי תירא
 בעריכטען ווירד . ליידער האַבע איך דען אונטערנאַנג דיי-
 נעם גאַנצען פֿאַטערליכען הויזעס פֿעראורזאַכט! (כג) כלויבע בייא מיר אונד פֿירכטע
 ניכטס

רשי

אבו , דרשו אכין ורקין כל איש אשר ימרה את פיך וגומר (יהושע א' י"ח) יכול אפילו לדבר
 עבירה ת"ל רק . (יח) לדויג גשמה שמו אמר לו נתפסת כדג אתה הלשנת עליהם אתה
 הרוג אותם : (כב) אנכי סבותי . סבתי דבר עד שאל לידי כך :

כי

באור

להמיה , וכן סן יפגענו בדבר (זמות ה' ג'). (יח) נושא אפוד בד , המיוחדים לשמש בכהונה
 ומיועדים לעבוד עבודה , כי בזולת העבודה מופלין בנגדי כהונה , והשמיים והחמשה היו
 המובאים לפני שאל , וגם הנשאים בניהם הוכו . והרד"ק תמה על כי לא הזכיר הכתוב חטא
 שאל שהרג עיר הכהנים , ונתנו נחשונ כי לא הי' חטאו בכך חטא גדול , רק דואג חטא בו ,
 שלפי מראה עינים הי' הדין עם שאל , והמלך יכול להרוג בלי צ"ד והמראה . (כב) כי שם,
 באשר

תִּירָא כִּי אֲשֶׁר יִבְקֹשׁ אֶת־נַפְשִׁי
יִבְקֹשׁ אֶת־נַפְשִׁי כִּי־מִשְׁמֶרֶת
אֶתָּה עַמְדִּי:

כג (א) וַיִּגְדּוּ לְדוֹד לֵאמֹר הִנֵּה
פְּלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּקַעֲיֵלָה
וְהָמָּה שְׂסִים אֶת־הַגְּרָנוֹת:
(ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר
הֲאֵלֶךְ וְהִכִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה?
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהִכִּיתָ
בַּפְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קַעֲיֵלָה:
(ג) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה
אֲנַחְנוּ פֹּה בַּיהוּדָה יִרְאִים וְאִף
כִּי־גִלְדָּה קָעָלָה אֶרֶץ־מַעְרְכֹת
פְּלִשְׁתִּים: (ד) וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד

פסקא נא"ס

לשאל

ניכטס! דען ווער מיר נאך דעם
לעבען טראכטעט, דער טראכט
טעט אויך נאך דיינעם לעבען.
דוא זאלסט בייא מיר אונטער
גיטער אבהיט שטעהען.

כג (א) איינסט בעריכטעטע
מאן דעם דוד אונד זאגט
טע: דיא פלשהים גרייפען
יעצט קעילה אן, אונד פליגט
דערן שאן דיא טענען. (ב) דא
בעפראגטע דוד דען עוויגען,
אונד שפראך: זאלל איך היז
געהען, אונד מיט דיעוען
פלשהים צוזאמען טרעפען?
דער עוויגע ליעס איהם אנט
ווארטען: געהע, שלאגע דיא
פלשהים, אונד בעפרייע
קעילה. (ג) דיא לייטע דור'ס
שטעללטען איהם פאר: זיע
הע! וויר פירטען אונז און
יהודה, וויא זאללטען וויר גאר
צו דען רייחען דער פלשהים
נאך קעילה געהען? (ד) דעס
וועגען בעפראגטע דוד דען
עווי:

ר ש י

(כג) כי אשר יבקש את נפשי. אדם אחד רודף שנינו במקום שאמלט שם אני המלט אזה כי
נמשמתי תהיה תמיד כך תרגם יונתן ארי מאן דבעי למיקטלי בעי למיקטלך. ויש עוד לפרש
כי את אשר יאהבני יאהבך ואשר ישמור את נפשי ישמור את נפשך ויש דוגמא במקרא אגש דמים
ישאלו תם וישרים יבקשו נפשו (משלי כ"ט י')

ב א ו ר

כאשר הי' שם, ובתרגומו השכלנו להטעים הפסוק ע"פ סדר הדברים. (כג) אשר יבקש,
אין לך אויב אחר מאויבי, לכן תהי' משומר על דרך היותר טוב אם תהי' עמדי.
כג (א) ישסים, מנל"ה ודומה בהוראתו לכפולים שסם, והוראתו ביזון. (ב) ושאל דוד,
כי אכיתר הוריד אפוד בידו, ככתוב לקמן פסוק וי". ונראה שיער מרת הי' קרוב
לקעילה, וקצילה הי' על גבול ארץ פלשתים בארץ יהודה. והכיתי בפלשהים, ואפגוש
אותם במלחמה, כי הפגוש בגוף חבירו מכה חבירו, ולא יתכן לומר הנאה ממש, כי לא יתהלל
חוגר כמסתח (ה). (ד) ויוסף, להחזיק בעמון אנשים יסף עוד לשאל (הרלב"ג והרד"ק).
ויהי

ח ג ה ו ת

(ח) שער הכתוב לפי דעתי האכה את פלשתים אם אלך, ויתורגם: (זקלז) חייך היכליעהען
ווערדע חייך דיח פלשהים טאנגען?

לשֹׁאֵל בִּיהוָה וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה
 וַיֹּאמֶר קוֹם רֵד קְעִילָה כִּי־אֲנִי
 נָתַן אֶת־פְּלִשְׁתִּים בְּיָדְךָ: (ה) וַיֵּלֶךְ
 דָּוִד וְאֲנָשָׁיו קְעִילָה וַיִּלָּחֲמוּ
 בַּפְּלִשְׁתִּים וַיַּגִּיחַ אֶת־מִקְנֵיהֶם
 וַיָּדָבְרוּ בָהֶם מְכָה גְדוֹלָה וַיִּשַׁע דָּוִד
 אֶת יָשָׁבוּ קְעִילָה: (ו) וַיְהִי בְּבִרְחַת
 אֲבִיהֶם בֶּן־אֲחִימֵלֵךְ אֶרֶץ־דָּוִד
 קְעִילָה אֶפְסוֹד יָרַד בְּיָדוֹ: (ז) וַיֵּלֶךְ
 לְשֹׁאֵל כִּי־בָא דָּוִד קְעִילָה
 וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל נֹכַח אֲתוֹ אֱלֹהִים
 בְּיָדֵי כִּי נִסְגַּר לָבוֹא בְּעִיר דָּלְתִים
 וּבְרִיחַ: (ח) וַיִּשְׁמַע שְׂאוֹל אֶת־
 כָּל־הָעָם לְמַלְחָמָה לָרֶדֶת
 קְעִילָה לְצוּר אֶל־דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו:
 (ט) וַיֵּדַע דָּוִד כִּי עָרְיוּ שְׂאוֹל

עוינען אבערמאלס, אינד דער
 עוינע ליעם איהם אנטוואר-
 טען: אויף! ציעהע נאך קעילה
 הינאב, דען איך געכע דיר
 דיא פלשתים אין דיא האנד.
 (ה) דוד צאג מיט ווינען לייטען
 נאך קעילה, גריעף דיא
 פלשתים אן, פֿיהרטע איהר
 פֿיעה הינוועג, אונד טאכטע
 איינע געוואלטיגע ניעדערלאַ-
 גע אונטער איהנען. זאלכער
 געשטאלט בעפרייעטע דוד
 דיא איינוואהנער פֿאן קעילה.
 (ו) אלס אביחר, אחימלך'ס
 זאָהן, צו דוד נאך קעילה גע-
 פֿלאהען וואָר קאם דער אפוד
 מיט איהם הינאב (ז) דעם
 שאול וואורדע אנגעצייגט,
 דאס דוד נאך קעילה געקאם-
 סען וואָר. גון דאכטע שאול:
 גאטט האָט איהן פֿערוואָרפֿען
 (זונד מיהן חיבערגעבען) אין מיי-
 נע האַנד, דען ער האָט זיך
 זעלבסט איינגעשלאָסען, איני-
 דעם ער אין איינע שטאָרט גע-
 קאממען, וועלכע ריעגעל אונד
 טהירען האָט. (ח) שאול ליעם

מחריש

ואנשיו קרי

דאָ גאַנצע קריעגספֿאַלק אויפֿביעטהען, אום נאָך קעילה הינאָב צו ציעהען,
 דוד אונד ווינע לייטע צו בעלאַגערן. (ט) דוד ערפֿוהר, דאָס שאול דיעועם

אי

ר ש י

כג (ז) נכר אותו אלהים בידי. הסגיר וכן אל תרא את אחיך ביום נכרו (עוצדי' א' י"ב)
 ממסקל החזקים הוא כמו אנד ושכר ברוחיה (איכה ב' ט') ואם נקש לדבר במסקולת
 הרפים היה נקוד נכר: נסגר לבא בעיר דלתים וברוח. ויבטח בכך ולא ימוש לברוח ממנו:
 מחריש

ב א ו ר

(ו) ויהי, לפי הסדר הי' ראוי מקום הפסוק לפני פסוק ב'. ירד, קל, ואמר הרי"ג שהוא
 פה יולא כמו ושב ה' אלהיך את שנותך וכן ת' ואחית, והרד"ק מפרשו בודד, ר"ל עומד
 כמספטו ואומר ירד שבדרך מקרא ירד האפוד בתוך שאר כליו עמו נכרו ולא לקחו עמו
 בכוחו, וכן תיגמו. (י) נכר, מלשון נכרי וזרות ככל חביריו, והכחונה אלהים עשהו לנכרי
 הנלתי אהוב לו כן דעת הרלכ"ג ודעת געוועניוס, ומיבת בידי הפירוש שנתן אותו בידי
 בן מתורגס. כי נסגר לבוא, משפטו כי בא סגור, וכמו למה נפאח לברוח. (ט) מחריש
 הרעה

מִחֲרֵי־שֶׁהֲרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־אֲבִיתָר
הֲכִיֵּן הַגִּישָׁה הָאֶפֹּד : (י) וַיֹּאמֶר
דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמַע
שָׁמַע עֲבֹדָה כִּי־מִבְּקֵשׁ שְׂאוּל
לָבוֹא אֶל־קַעִילָה לְשִׁחַת לְעִיר
בְּעִבּוּרֵי : (יא) הַיִּסְגְּרוּנִי בְּעִלִּי
קַעִילָה בְּיָדוֹ הַיֵּרֶד שְׂאוּל כְּאֲשֶׁר
שָׁמַע עֲבֹדָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הֲגִד־נָא לְעֲבֹדָה * וַיֹּאמֶר יְהוָה
יֵרֶד : (יב) וַיֹּאמֶר דָּוִד הַיִּסְגְּרוּ
בְּעִלִּי קַעִילָה אֶתִּי וְאֶת־אֲנָשֵׁי בֵּית
שְׂאוּל וַיֹּאמֶר יְהוָה יִסְגְּרוּ :
(יג) וַיִּקָּם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו כְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת
אִישׁ וַיָּצְאוּ מִקַּעִילָה וַיִּתְּהַלְכוּ
בְּאֲשֶׁר יִתְּהַלְכוּ וּלְשְׂאוּל הֲגִד כִּי־
נִמְלֹט דָּוִד מִקַּעִילָה וַיִּתְּהַלֵּל

איבעל געגען איהן בעשלאס
סען האבע, אונד זאגטע צו
דעם פריעסטער אביתר: ריי-
כע דען אפוד הער. (י) נון
שפראך דוד: עוויגער, גאטט
ישראל'ס! דיין קנעכט האט
פֿערנאָממען, דאָס שאול'ס
פֿאָרהאַבען איזט, נאָך קעילה
צו קאָממען, אים וועגען מיי-
נער דיא שטאָרט צו צערשטע-
רען. (יא) ווערדען דיא אינע-
וואָהנער קעילה'ס מיך איהם
אויסליעפֿערן? ווירד שאול הע-
ראַכקאָממען, וויא דיין קנעכט
געהערט האָט? אָ עוויגער,
גאָטט ישראל'ס! מאַכע עס
דאָך דייעם קנעכטע קונד!
דער עוויגע ליעם אַנטוואָרטען:
ער ווירד העראַכקאָממען!
(יב) דוד פֿראַגטע אַבערמאלס:
ווערדען דיא איינוואָהנער
קעילה'ס מיך אונד מיינע ליי-
טע דעם שאול אויסליעפֿערן?
דער עוויגע ליעם זאָגען: זיא
ווערדען אויסליעפֿערן. (יג) דאָ
מאַכטע זיך דוד אויף מיט זיי-

ססקא נא"פ

לצחא

נען לייטען, וועלכע אונגעפֿעהר אויס ועכס הונדערט מאָן בעשטאָנדען. זיא צאָגען פֿאָן
קעילה אַב, אונד וואַנדערטען אומהער, וואָ זיא נור אומהער וואַנדערן קאָננטען. אַלס דעם
שאול אַנגעצייגט וואורדע, דאָס דוד פֿאָן קעילה ענטקאָם, דאָ אונטערליעס ער דען צוג.

דוד

ר ש י

(ט) מחריש הרעה. כסן ית בישחא: (יא) היסגרוני בעלי קעילה וגו'. למדנו מנאן שהשואל
שני דברים אין משיבין לו אלא אחד ואין משיבין לו אלא ראשון ונאן דוד שאל שלא בסדר. שהיה
לו לשאול תחלה היירד שאול היסגרוני בידו והשיבוהו בסדר: (יג) באשר יתהלכו. באחר דכשר
להלכא

ב א ו ר

הרעה, מהוראת שרש חרש לחשוב מחשבות בכלי אומנות בהכשר יד, ומזה ע"ד הלכור כי
יחננון אדם לעשות מעשה מה בהשתדלות תחבולה, ואמר זאת על כי אסף שאול כל העם לכור
עליו. (יא) היירד שאול, כי אס לא ירד כל אירח רע, וכל אכרוך לתחבולות. והשאלה הזאת
סתרה הראשונה, ולכן לא ענהו עתה ה' על הראשונה. (יב) היסגרו, עכשו שידע כי ירד
שאול הוכיך לשאלה זאת. (יג) באשר יתהלכו, ההולך יודע בכרוז המקום אשר אס חסך להגיע
והמכין

לְצֵאתָ: (יד) וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְדְּבָר
 בַּמְצֻדוֹת וַיֵּשֶׁב בְּהַר בַּמְדְּבָר-זֵיף
 וַיִּבְקֹשׂהוּ שְׂאוּל כָּל-הַיָּמִים וְלֹא
 נָתְנוּ אֱלֹהִים בְּיָדוֹ: (טו) וַיֵּרָא דָוִד
 כִּי-יֵצֵא שְׂאוּל לְבַקֵּשׁ אֶת-נַפְשׁוֹ
 וְדָוִד בַּמְדְּבָר-זֵיף בַּחֲרָשָׁה:
 (טז) וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן בֶּן-שְׂאוּל וַיִּלְכֵּךְ
 אֶל-דָּוִד הַרְשָׁה וַיַּחֲזֵק אֶת-יָדוֹ
 בְּאֲרָהִים: (יז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֵל-
 הַיָּרֵא כִּי לֹא תִמְצָאֵךְ יַד-שְׂאוּל
 אֶתְּכִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל-יִשְׂרָאֵל
 וְאַנְכִי אֶהְיֶה-לְךָ לְמִשְׁנָה וְגַם-
 שְׂאוּל אָבִי יִדַּע כֵּן: (יח) וַיִּכְרְתוּ
 שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב
 דָּוִד בַּחֲרָשָׁה וַיְהוֹנָתָן הַלֵּלְךְ לְבֵיתוֹ:

(יד) דוד היעלט זיך אויף אין דער וויסטע אויף בערגפֿע-סטען. אייגענטליך היעלט ער זיך אויף דעם געכירנע אין דער וויסטע זיך אויף. שאל זוכטע איהן אללע צייט אויף, אבער גאטט ליעס איהן ניכט אין זיי. נע האנד געראטהען. (טו) דוד ערפֿהר אבערמאתלס, דאס שאל אויסגעצאגען זייא, איהם דאן לעבען צו נעהמען. דוד וואר דאסאלס אין דער וויסטע זיך אין איינעם דיסטען וואלדע. (טז) יהונתן, שאלס וואן, מאכטע זיך אויף, גינג צו דוד אין דען וואלד, אונד פֿלעסטע איהם דורך דען בייא גאטט בעשווארנען בונד, מוטח איין. (יז) ער שפראך צו איהם: האט בע קיינע פֿורכט, דען דיא האנד מינעס פֿאטערס שאל ווירד זיך ניכט עררייכען, דוא ווירסט איבער ישראל רעניע-רען, אונד איך ווינשע בלאס,

נאך דיר דער צווייטע צוויין. ועלכסט מיין פֿאטער שאל ווייס דיעועס. (יח) ביידע שלאג סען פֿאר דעם עוויגען אייגען בינר. דוד כלעכ אים וואלדע, יהונתן אבער גינג נאך חיווע.

דיא

ר ש י

להלכת במקום הלחם: (טו) ויחזק את ידו. חידש ברית שבניהם;

ב א ו ר

והמכוון מאתו, והמתהלך הולך לאשר ימלא, לכן נקרא המטייל מתהלך, גם ההולך בלי דעה, לחנדטרייכער, נקרא מתהלך, ודוד ואנשיו הלכו בדרך מקרה בכל מקום אשר חשבו שלא יארכו עליהם שאל. (מדברי הרד"ק וגעוענוס). (יד) במצדות, במקומות חזקים בראש סלעי הסהים אשר כל יוכל איש לעלות שם רק בקושי. בהר במדבר זיף, יתכן כי הכר במדבר זיף הי' ארוך וישב פעם הנה ופעם הנה, ותמיד הי' בהר במדבר זיף. (טו) וירא דוד, הרד"ק השתדל ליטב הפסוק, ודעתנו שהפסוק נמשך לשלמעלה, והשיעור שלט נתנו אלהים ביד שאל, יען שתמיד ראה וידע דוד אס שאל ילא לבקש את נפשו. ודוד במדבר זיף, נמשך לשלמטה. בחרשיה, יער סנך עץ וה"א נוספת, וכן דעת ת"י הרלב"ג הרד"ק, לעוויזאן יגעועניוס. ואין נכון לומר שהוא שם מקום, כי בפסוק י"ט נאמר במלכות בחרשה בגנעת החבילה ואס הי' שם מקום כל הולך להגיד סמנים רבים ב"כ. (טו) ויחזק וגו' באלהים, חזק ידו בהנעת אלהים שאלה את שמואל למשחו למלך, או ע"י הנרית שכרת עמדו באלהים וכן מתורגם. (יז) ידע כן, שנמשח למלך. (יח) לפני ח', לפני הא"ה, (הרד"ק).

(יט) וַיַּעֲלוּ זָפִים אֶל-שְׂאוֹל
 הַגְּבֻעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד
 מִסְתַּהַר עִמָּנוּ בְּמִצְדוֹת בְּחַרְשָׁה
 בְּגִבְעַת הַחִכִּילָה אֲשֶׁר מִימִין
 הַיְשִׁימוֹן: (כ) וְעַתָּה לְכָל-אוֹת
 נַפְשֶׁךָ הַמִּלֶּךְ לְרַדְתָּ רֵד וּלְנוּ
 הַסְּגִירוֹ בְּיַד הַמֶּלֶךְ: (כא) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוֹל בְּרָכִים אַתֶּם לַיהוָה כִּי
 תַמְלִיתֶם עָלַי: (כב) לְכוּ-נָא הַכִּינוּ
 עוֹד וְדַעוּ וּרְאוּ אֶת-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר
 תְּהִיֶה רִגְלוֹ מִי רָאָהוּ שֵׁם כִּי אָמַר
 אֵלַי עֵרֶם יַעֲרֶם הוּא: (כג) וּרְאוּ
 וְדַעוּ מִכֹּל הַמַּחְבָּאִים אֲשֶׁר
 יִתְחַבְּאוּ שָׁם וּשְׁבַתֶם אֵלַי אֶל-נְכוֹן
 וְהִלַּכְתִּי אַתְּכֶם וְהָיָה אִם-יִשְׁנֹו
 בְּאֶרֶץ וְחַפְּשִׁיתִי אֹתוֹ בְּכָל אֲלֵפֵי
 יְהוּדָה: (כד) וַיִּקְוֹמוּ וַיֵּלְכוּ זִיפָה

(יט) דיא איינוואהנער פֿאָן זוף
 גינגען הינויף צו שאול נאך
 גבעה מיט דער אנצייגע: זיע
 הע! דוד העלטיך ביא אונז
 אין דער בערגפֿעסטע, אים
 וואלדע, אויף דער אנהעהע
 חכילה, רעכטס דער איינאדע,
 פֿערבאָרגען: (כ) דאָהער, אַ
 קעניג! קאָמע העראַב, וויא
 עם דיינעם הערצענס וואונש
 איזט: עם איזט אונזערע שול.
 דיגקייט, איהן דעם קעניגע
 אויסצוליעפֿערן. (כא) שאול
 אַנט וואָרטעטע: זייד פֿאָם עוויי
 גען געזענעט! ווייל איהר אייך
 מיינער אננימט! (כב) געהעט
 נור הין, פֿאָסעט פֿערנער
 אויף, ערקינדעט אונד מער-
 קעט דען אָרט, וואָ ער זיינען
 פֿום אַנזעטעט, (זונד ערשֿט)
 ווער איהן דאָרט געזעהען, דען
 מאַן זאָגט מיר, ער פֿערפֿאַח-
 רעזעהר ליסטיג. (כג) שאַפֿעט
 אייך פֿאָן אַללען שלופֿוויג
 קעלן, וואָ ער זיך פֿערשטעקט
 העלט, גענויע קענגטנים, אונד
 ברינגעט מיר זיכערע אויס-
 קונפֿט. דאָן ווילל איך מיט
 אייך געהען: אונד ווען ער אים
 לאַנדע איזט, וואָ זוכע איך איהן אין אַללען אַבטהיילונגען יהודה'ס אויף. (כד) דיא מאַכֿט

לפני

ר ש י

(כ) ולנו הסגירו. ועלינו להסגירו: (כב) כי אמר אלי. מי שאמר: ערום יערים הוא.
 מתנהג הוא בערמה היום כאן ולמחר במקום אחר כדי שלא יודע מקומו: (כג) אל נכון. ע.
 דבר מכיון ואמת:

ב א ו ר

(יט) מימין הישימון, ארץ שממה, ונרדף עם מדבר, ונמדדנה פחותה ממנו, איינאדע, וכן
 תרגם הרמ"ד בשירת האזינו. (כ) ולנו הסגירו, ועלינו להסגירו (כ"י). (כב) הכינו
 עוד, לכו ותכונו דרכיכם (מרי"ג). מי ראהו שם, כי אולי שקר דיבר האיש. (כג) מכל
 המחבאים, בכל המחבאים. ושבחם אלי, לדעתנו שזכרנו שם ה' אלהיך את
 שנותך, והכוונה והשיבותם אלי דבר אל נכון. אל נכון, דבר נכון ונכון.
 במדבר

לפני שאול ודוד ואנשיו במדבר
מעון בערבה אל ימין הישימון:
(כה) וילך שאול ואנשיו לבקש
ויגדו לדוד וירד הסלע וישב
במדבר מעון וישמע שאול
וירדה אחרי דוד מדבר מעון:
(כו) וילך שאול מציד החר מזה
ודוד ואנשיו מציד החר מזה ויהי
דוד נחפז ללכת מפני שאול
ושאול ואנשיו עטרים אל דוד
ואל אנשיו לתפשים: (כז) ומלאך
בא אל שאול לאמר מהרה
ולכה כי פשטו פלשתים ער-
הארץ: (כח) וישב שאול מרדף
אחרי דוד וילך לקראת פלשתים
על כן קראו למקום ההוא סלע
המהלקות:

טען וד איף, אונד נינגען פֿאַר
שאול נאך זיך פֿאַרויס. דוד
אינד זינע לייטע וואָרען אין
דער וויסטע מען אין איינער
עבענע, רעכטס דער אינאָדע.
(כה) דען אלס שאול מיט זיינען
לייטען הינגינגען, איהן אויפֿ-
צוויקען, וואורדע עס דעם דוד
אַנגעצייגט. ער גינג דען פֿעל-
זען העראַב, אונד פֿערווייל-
טע אין דער וויסטע מען. שאול
ערפֿוהר דיעזעס, אונד זעטצ-
טע דעם דוד נאך דער וויסטע
מען נאָך. (כו) שאול גינג אויף
דער בערגזייטע היער, אונד
דוד מיט זיינען לייטען אויף
דער בערגזייטע דאָרט. דוד
פֿלאָה אין בעשטירצטער אויפֿ-
לע פֿאַר שאול, שאול מיט ויי-
נען לייטען זוכטען דען דוד
אונד זיינע לייטע אוימוצויג-
געלן, אום זיא צו פֿאַנגען.
(כז) אינדעס קאַם איין באַטהע
צו שאול, אונד שפראַך: ציע-
הע איילענדס הינוועג, דען
דיא פלשתים זינד אין דאָז
לאַנד פֿינדליך איינגעפֿאַללען.

(כח) שאול מוסטע אַלואַ דוד'ס פֿערפֿאַלגונג איינשטעללען, אונד דען פלשתים ענטגעגען
ציהען; דאָהער נאַנטע מאַן דיעזען אָרט: פֿעלזען דער געט היילטען מיינונגען.

ר ש י

(כד) לפני שאול - שהיה שאול עתיד לילך אחריהם והם הלכו לפניו לחפש אל ננון: (כו) עוטרם.
מקיפם וסובבים מלד אל לד בעטרה המקפת את הראש: (כז) ומלאך בא אל שאול. מלאך
ממש כדי להליל את דוד: (כח) סלע המחלקות - שהיה לנו של שאול חלוק לשתי דעות אם
לשוב להליל את ארצו מיד פלשתים או לרדוף ולתפוש את דוד כח"י:

ב א ו ר

(כד) במדבר מעון, כי בשמעו שאול הלך לנקשו ירד מן הסלע אשר הי' שם במלכות וישב במדבר
מעון כאשר הוצא בסקוק אחרי זה. (כו) ודוד ואנשיו, בברות דוד מפני שאול ממדבר מעון השיגו
כמעט שאול מלד ההר כי הי' קרוב לו. עוטרם, סובבים כמו עטרה הסובבת הראש (הרד"ק).
ויונתן תרגם לפי הכוונה קָמְיוֹ ומוצנו אורבים. (כח) מרדוף, בחיריק המ"ם שלא כמנהג, (הר"ל).
סלע המחלקות, לפי ת"י ורש"י ורשב"י במדרש הי' נחלק במקום הזה לכ שאול אם לרדוף אם לשוב
וכן מתורגם.

ש מ ו א ל א כד

כד (א) ויעל דוד משם וישב
במצדות עין גדי: (ב) ויהי
כאשר שב שאול מאחרי
פלשתים ויגדו לו לאמר הנה
דוד במדבר עין גדי: (ג) ויקח
שאול שלשת אלפים איש בחור
מכל ישראל וילך לבקש את-
דוד ואתנשיו על פני צורי
היעלים: (ד) ויבא אל גדרות הצאן
על הדרך ושם מערה ויבא
שאול קהסך את רגליו ודוד
ואנשיו בירכתי המערה ישבים:
(ה) ויאמרו אנשי דוד אליו הנה
היום אשר אמר יהוה אליה הנה
אנכי נהנן את איביך בידך
ועשית לו כאשר יטב בעיניך
ויקם דוד ויכרת את כנף-

המעיל

יתיר

תרגום אשכנזי עא

כד (א) דוד צאג פאודא אב,
אונד פער וויילטע אויף
דען בערגניפפעלן פאן עין גדי.
(ב) אלס שאול פאן זיינעם צו-
גע ווידער דיא פלשתים צוריק
קאם, בעריכטעטע מאן איהם
אונד זאגטע: זעהע! דוד בע-
פינדעט זיך אין דער וויסטע פאן
עין גדי. (ג) אלסכאלד נאהם
שאול דרייא טויזענד מאן, דיא
פאן גאנץ ישראל אויסערלע-
זען וואורדען, אונד צאג הין,
דען דוד אונד זיינע לייטע אויף
דען גיפפעלן דער שטיינבאק-
פעלזען אויפצוויכען. (ד) ער
קאם אן דיא שאאפהירדען אים
וועגע, וואזעלכסט איינע העה-
לע וואר. שאול גינג הויניק, זיי-
נע פייסע צו בעדעקקען (זיינע
כחטהורכט לז פערליכטען); דוד
אונד זיינע לייטע היעלטען זיך
אים הינטער גרונדע דער העה-
לע אויף. (ה) דא זאגטען זיינע
לייטע צו דוד: דער טאג איזט
דא, פאן וועלכעם דער עוויגע
געשפראכען: „זעהע! איך
געבע דיר דיינען פיינד אין דיי-
נע האנד!“ דוא קאנגסט אל-

זא מיט איהם פערפאהען, וויא עס דיר געפעלט. דוד מאכטע זיך אויף, אונד שניטט דען

ר ש י

כד (ג) צורי היעלי. סלעי היעלים: (ד) להסך את רגליו. להסנות לנקבים גדולים: ויהי

ב א ו ר

כד (א) עין גדי, לפנים נקראת ג"כ חלזון תמר כמבואר בד"הי ב' (כ' ב'), וביחזקאל (מ"ז י"ט) נקראת תמר גרידא. (ג) צורי העלים, כי היעלים ישנו בצורים וסלעים, ויונתן תרגם שקופי כפיא, ותמה הרד"ק על דעתו, ולדעתנו כוונתו לורי כמו לורת הדבר אשר יבישו עליו, היעלים, הרים וצורים אשר יעלו שמה. (ד) להסך את רגליו, לכסות את רגליו, והוא כינוי לנקבים גדולים. בירכתי, בחלק הפנימי האחרון. (ה) הנה היום, השוט כדברי הרד"ק שאמר גד או נתן הכביא או שמואל הכביא אל דוד שהקב"ה יתן אויביו בידו. ובתהלים מזמור ב' אמר דוד על עבמו ה' אשר אלי וגו' ככלי יזכר תנפלים. ועשיית

הַמְעִיל אִשָּׁר לְשֹׂאֵר בְּלִטְ: (ו) וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּד לְבַדְּדוֹד אֶתּוֹ
עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־כֶּנֶף אֲשֶׁר
לְשֹׂאֵר: (ז) וַיֹּאמֶר לְאַנְשֵׁי
חֲלִילָה לִי מִיְהוָה אִם־אֶעֱשֶׂה
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְאֲדֹנָי לְמִשִּׁיחַ
יְהוָה לְשַׁלַּח יָדַי בּוֹ כִּי־מִשִּׁיחַ
יְהוָה הוּא: (ח) וַיִּשְׁמַע דָּוִד אֶת־
אֲנָשָׁיו בְּדַבְרֵיהֶם וְלֹא נָתַנְם לְקוֹם
אֶל־שֹׂאֵר וְשֹׂאֵר קָם מִהַמְעָרָה
וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ: (ט) וַיִּקָּם דָּוִד אַחֲרֵי־
כֵן וַיֵּצֵא מִן־הַמְעָרָה וַיִּקְרָא
אַחֲרֵי־שֹׂאֵר לֵאמֹר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
וַיִּבֶט שֹׂאֵר אַחֲרָיו וַיִּקַּד דָּוִד
אֶפְסִים אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה: (י) וַיֹּאמֶר
דָּוִד לְשֹׂאֵר לָמָּה תִּשְׁמַע אֶת־

צִפְפָּעַל פֶּאָן שאול'ס מאנטעל
לייזע אב. (ו) אייניגע צייט
נאכהער שלונ דעם דוד דאן
הערץ ער פיהלטע זיינע במחגיג
קייט, ווייל ער דען ציפפעל
דעם שאול אבנעשניטטען.
(ז) ער אנטווארטעטע זיינען
לייטען: דא זייא נאטט פאר,
דאס איך דזעס מיינעם העררן
דעם געזאלכטען דעם עוויגען,
טהון, אונד מיד אן איהם פער-
גרייען זאללטע! דען ער איזט
איין געזאלכטער דעם עוויגען.
(ח) דוד וועהרטע זיינע לייטע
דורך פארשטעללונגען אב,
אונד ליעם עס ניכט צו, דאס
זיא זיך איבער שאול אויפמא-
צען זאללטען. שאול מאכטע
זיך פאן דער העהלע אייף, אונד
גינג זיינעם ווענס. (ט) דוד מאכט-
טע זיך הערנאך אויף, גינג
אויס דער העהלע, אונד ריעף
דעם שאול נאך: מיין הערר
קעניג! שאול שויעטע זיך אום,
אונד דוד גיינטע זיך מיט דעם

אנענזיכטע צור ערדע, ביקטע זיך (י) אונד שפראך צו שאול: ווארום גיכסט דוא דען ווארטען

ד ש י

(ו) ויהי אחרי כן וגו'. (ז) ויאמר דוד לאנשיו חלילה. שני מקראות הללו כתובים שלא
כסדרן אלא כיון שהתחיל לדבר בכרית' המעיל בלה כל דבריו ואמר שאף בכריתת המעיל
נחזרט ואח"כ חזר לדבר הראשון ואמר על שאמרו לו אנשיו הנה היום וגו' השיב להם
חלילה לי וגו': (ח) וישמע. הבדיל ודחה אותם בדברים: (י) למה תשמע. למה תקבל עלי
לשון

ב א ו ר

לו, הם דברי אנשיו ולא דברי ה'. בלט, נחשאי. (ו) אחרי כן, חז"ל אמרו אחר סמוך
אחרי מיסלג, ולפ"ו הכוונה פה זמן מה אחרי מעשה זה הנה לב דוד אותו, ובסוק ט' ג"כ
משמע זמן מה אחרי כן ילא דוד מן המערה, כי בוודאי המתין דוד עד ירחק שאול מאתו.
אחו, אליו, כלומר התחרט. (ז) ויאמר, בשב דוד והכנף בידו שאלוהו אנשיו האם הרג את
שאל והשיבם בואת. חלילה לי מה', מולין לי זאת וגם נגד ה' ויתורגס: לו געוין ווארטע
דיעס פיר זיך חונד לו גאטטלעך, ונחנו תרגמוהו לפי המורגל בל"א. (ח) וישמע, כמו ויגער,
כי הבדיל ומילק רעיון הנקמה מהם. והארמי תרגם ופיס, והוא לפי הכוונה. (י) חישמע
תקבל

דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש
 רעתך: (יא) הנה היום הנה ראו
 עיניך את אשר נתנה יהוה היום
 בידי במערה ואמר להרגך
 ותחס עליך ואמר לא-אשלח ידו
 באדני כי-משום יהוה הוא:
 (יב) ואבי ראה גם ראה את-כנף
 מעילך בידי כי בכרתי את-כנף
 מעילך ולא הרגתיך דע וראה כי
 אין בידי רעה ופשע ולא-הטאתי
 לך ואתה צדה את-נפשי
 לקהקה: (יג) ישפט יהוה ביני
 ובינה ונקמני יהוה ממך וידי לא
 תהיה-בך: (יד) באשר יאמר משל
 הקדמני מרשעים יצא רשע

דעם מענשען געהאר, וועלכער
 זאגט: זעהע, דוד ווילל דיין
 פֿערדערבען! ? (יא) הייטע אל-
 זא האסט דוא דיך איבערצייגט,
 דאס דער עוינע דיך הייטע אין
 דער העהלע אין מיינע האנד
 געגעבען. מאן טהאט צוואר
 דען פֿארשלאג, דיך אומצו-
 ברינגען, אבער איך שאנטע
 דיין אונד שפראך: „איך מאג
 מיך אן מיינעם העררן ניכט
 פֿערגרייטען, דען ער איזט איין
 געוואלכטער דעם עוויגען.“
 (יב) מיין פֿאטער! זעהע נור,
 יא זעהע נור דען ציפֿעל דיי-
 נעם מאנטעלס אין מיינער
 האנד! דען דארויך, דאס איך
 דען ציפֿעל דיינעם מאנטעלס
 אכגעשניטטען, אונד דיך ניכט
 אימגעבראכט האבע, קאנטסט
 דוא דיך איבערצייגען, אונד
 איינועהען, דאס איך קיינען
 פֿרעפֿעל, קיינען אכפֿאלל אים
 שילדע פֿיהרע, אונד איך מיך
 געגען דיך ניכט פֿערגאנגען

האבע. דוא אבער שטעלסט מיר נאך, מיר דאז לעבען צו געהמען. (יג) דער עוויגע ריכטע
 צווישען מיר אונד דיר, אונד ראָכע מיך אן דיך! איך אבער ווילל מיך אן דיך ניכט פֿערגרייפֿען,
 (יד) וויא דאז אלטע שפריכוואָרט זאגט: „אַן פֿרעפֿל ערן נור קעממט פֿרעפֿעל-
 טהאט

ר ש י

לשון הרע של דואג: (יא) ואמר להרגך ותחס עליך. הרי כאן חסרים ב' תיבות ואמר האומר
 שאהיגך ותחס נפשי עליך כמו ותכל דוד ללאת אל אבשלום (שמואל ב' י"ד ב') ותכל נפש דוד:
 (יב) ואבי ראה. כלומר תן לנך על הדבר וגם ראה העדות אשר נקף מעילך בידו והייתי
 יכול להרגך: (יד) כאשר יאמר משל הקדמוני. משל קדמוני של עולם התירה שהיא משלו של
 הקב"ה: מרשעים ילא רשע. הקב"ה מזמן לרשע שנופל ביד רשע כיוולא בו. והיכן אמרה

ב א ו ר

תקבל. דברי אדם, יתכן שרמז על דואג, ואמר אדם להקטינו וכן מתורגם. (יא) ואמר,
 פעל בנינוי סתמי. ותחס, ותחס נפשי, או עיני עליך. (הרד"ק) - (יב) ואבי, או בשביל
 שהי' חמיו, או בדרך הלגימות וההכנעה קראו לו אביו, ותרגומו רבוני. ראה גם ראה, בא
 פה גם לתוספת ביאור. צדה, אורב ומושב עלי משכנות לגודני, וכן אשר לא לדה (שמות
 כ"א י"ג), ועיין שם רש"י. (יד) מרשעים יצא רשע, פה יקשה שאין זה מדרך ההכנעה אשר
 נה

וידיו לא תהיה בך: (טו) אחרי מי
 יצא מלך ישראל אחרי מי אתה
 רודף אחרי כלב מת אחרי פרעש
 אחד: (טז) והיה יהוה לדין ושפט
 ביני ובינך וירא וירב את ריבי
 וישפטני מידך: (יז) והיו ככלות
 דוד לדבר את הדברים האלה
 אל שאול ויאמר שאול הקלך
 זה בני דוד וישא שאול קלו
 ויבך: (יח) ויאמר אל דוד צדיק
 אתה ממני כי אתה גמלתני
 הטובה ואני גמלתיך הרעה:
 (יט) ואת הגדת היום את אשר
 עשית אתי טובה את אשר
 סגרני יהוה בידך ולא הרגתני:
 (כ) וכי ימצא איש את איביו
 ושלחו בדרך טובה ויהוה
 ישלמך טובה תחת היום הזה

טהאט! מיינען האנד
 אלא ווערדע איך אן דין
 ניכט לעגען. (טו) געגען ווען
 צאגן ישראל'ס קעניג אויס?
 ווען פערפאלגסט דוא? איי-
 גען טאדטען הונד, איינען איי-
 ציגען פלאה. (טז) דער עוויגע
 זיא ריכטער, אונד אורטהיי-
 לע צווישען מיר אונד דיר! ער
 בעטראכטע אונד פערפעכטע
 מיינע זאכע, אונד פערשאפ-
 פע מיר פאן דיר רעכט. (יז) אלס
 דוד מיט זיינער רעדע אן שאול
 פערטיג וואר, שפראך שאול:
 איזט דיעזעס, א מיין וואהן דוד!
 דיינע שטיממע? שאול וויינטע
 היערויף מיט לויטער שטימ-
 מע, (יח) אונד שפראך צו דוד:
 דוא ביזט גערעכטער דען איך,
 דען דוא האסט מיר גוטעס ער-
 צייגט, איך אבער האבע עס
 דיר מיט באועם פערנאלטען.
 (יט) אויך הייטע האסט דוא מיך
 איבערפיהרט, דאס דוא גראס-
 מוטע געגען מיך אויסגעאיכט,
 דאס דער עוויגע מיך אין דיינע
 האנד געליעפערט האט, דוא
 אבער מיך ניכט אומגעבראכט
 האסט. (כ) ווען יעמאנד זיינען
 פיינד טריפט, לעסט ער

אשר זאחה קרי

איהן אויף איינער גוטען ארט דאפאן ציעהען. דער עוויגע בעלאהנע דיר גוטעס פיר דאן יע

באור

זה דינר דוד עד עתה, שיכנה שאל לרשע, לכן נראה כדעת המפרשים הקדמונים, שהכוונה על דוד עלמו, ואמר אינני רשע, בעשותי מעשה זדקה וחסד, אבל מרשעים לא ילא מן וחסד רק ר'שיג וחסד. (יט) הגדת היום, כנר לשעבר עשית לי טובה כי הכנת אויבי גלית, וילאת במלחמותי גם העברת ממני רוח רעה, ועתה הגדת כי גם היום עשית לי טובה. (כ) וכי ימצא, כלשון תמים (הר"ג). תחת היום הזה, שיעורו תחת אשר עשית לי היום הזה, ויתכן שכוונו ימים מורים על החיים כן מורה גם יום על החיים, והכוונה תחת החיים הזה אשר הכנת

שמואל א כד כה

אשר עשיתה לי: (כא) ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל: (כב) ועתה השבעה לי ביהוה אלהיך את-זרעי אחרי ואם-תשמיד את-שמי מבית אבי: (כג) וישבע דוד לשאול וילך שאול אל-ביתו ודוד ואנשיו עלו על-המצודה: כה (א) וימת שמואל ויקבצו כל-ישראל ויספדו-לו ויקברהו בביתו ברמה ויקם דוד וירד אל-מדבר פארן: (ב) ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאד ולו צאן שלשת-אלפים

ואלף

הרגום אישכנוי עב

ענינע, וואס רוא מיר ריעוען טאג געטהאן! (כא) נון ווייס איך ערשט, דאס רוא איינסט רעגיערען ווירסט, אונד דאס דאז רייך ישראל'ס אונטער דיר עמפארקאממען ווירד! (כב) שווארע מיר נון ביים עוויג גען, דאס רוא מיינען זאמען נאך מיר ניכט אויסראטמען, אונד מיינען נאמען אויס מיינען נעם פאטערליכען הויזע. ניכט פערטילגען ווירסט! (כג) דוד שוואר עס דעם שאול צו, אונד שאול צאג נאך הויזע דוד אונד זיינע לייטע אבער צאגען אין דיא פֿעסטונג היניף.

כה (א) (שמואל גינג מיט טאג דע אב, אונד נאך ישראל קאם צוזאמען, בעי טרויערטען איהן, אונד בענרו בען איהן אין זיינער היימאטה, נעהמליך צו רמה.) דוד מאכט טע זך אויף, אונד רייזטע נאך דער וויסטע פארן הינאכ. (ב) אין מען וואהנטע אין מא, דער זיינע העערדען אין כרמל האטטע, דיעוער טאן וואר זעהר רייך, ער האטטע דרייא טויענד שטיק קליינעם פֿיעה אונד

ר ש י

תורה והאלהים אנה לידו (שמות כ"א י"ג) כדאיתא במס' מכות: (כא) ידעתי כי מלך תמלוך. שרואה אני שהקנ"ס מליך מידי. ומדכא אגדה סימן זה מסר לו שמואל שהקורט מעילי ימלוך תחתיו: כה (ב) ואיש במעון. שם העיר: ומעשהו. מקנהו וקניינו: גדול. עשיר: והי בגזוז את לאנו בכרמל. והי יום אחד בהגיע עת גזו לאנו בכרמל ודרכו היה לעשות משתה

ב א ו ר

הנחת לי, והראשון יותר מחור. (כא) ידעתי, כי אפשר שמע ממשיחות שמואל את דוד, ואפשר יען כי עשה עמו חסד, וזה מדריך המלך האמתי וכאשר אמר המלך החכם, חסד ואמת ילכו מלך, וסעד בחסד כסאו. כה (א) וימת שמואל, כנר הודענו מחשבתינו שאין לנו דבר ברור כמה ימי שני שמואל ובאזיה זמן מחיי שאול מת שמואל, רק זאת נודע, שאת שמואל קודם שאול, שהרי בעלת איב העלה לשאול את שמואל מקברו וזאת כוונת הפסוק פה. בביתו ברמה, רמה הוא ביאור של ביתו, שם ביתו, כי שמואל סנב בחייו בית אל לגלגל והמלכה לשפט את ישראל ואמר הנחוב שכבוד עשו לו ישראל וקברוהו בעירו הרמה. ויקם דוד, זה סיפור בפני עצמו וחזר לפסוק שלפניו ואינו נמשך למיתת שמואל. (ב) במעון, עיר במדבר יהודה והמדבר שם נקרא מדבר מעון. ומעשהו, מקנהו, כי המקנה נקרא מעשה ומלכה כמו לגלגל המלכה אשר לפני

וְאַלְפָּה עֲזִים וַיְהִי בְגֹזוֹ אֶת־צֹאֲנוֹ
 בְּכַרְמֵל: (ג) וְשֵׁם הָאִישׁ נָבֶל וְשֵׁם
 אִשְׁתּוֹ אַבִּיגַיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת־
 שֵׁכֶל וַיִּפֹּת הָאָרֶץ וְהָאִישׁ קָשָׁה וְרַע
 מַעֲלָלִים וְהוּא כָּדָבוֹ: (ו) וַיִּשְׁמַע
 דָּוִד בְּמִדְבַּר כִּי־גִזּוּ נָבֶל אֶת־
 צֹאֲנוֹ: (ה) וַיִּשְׁלַח דָּוִד עֲשָׂרָה
 נְעָרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד כְּנַעְרִים עָלוּ
 כְּרִמְלָה וּבְאֵתָם אֶ־נָבֶל וּשְׂאֵלָתָם־
 לֹו בְשֵׁמִי לְשָׁלוֹם: (ו) וַאֲמַרְתֶּם
 כִּהִי לְחֵי וְאֵתָה שְׁלוֹם וּבֵיתָה שְׁלוֹם
 וְכֹל אֲשֶׁר־לָהּ שְׁלוֹם: (ז) וְעַתָּה
 שְׁמַעְתִּי כִּי־גִזְוִים לָךְ עָתָה הָרַעִים
 אֲשֶׁר־לָךְ הֵיוּ עִמָּנוּ לֹא הִכְלַמְנוּם
 וְלֹא־נִפְקַד לָהֶם מְאוּמָה כָּל־יְמֵי

אינר טוויזנד ציעגען. אימ=
 מער צור צייט, ווען ער זיין
 קליינעם פיעה שאר, היעלט
 ער זיין כרמל אויף. (ג) דיע=
 זער מאן היעם נבל, זיינע
 פרויא אביגיל. דיא פרויא וואר
 פערשטענדיג אינד שאן גע=
 בילדעט, דער מאן אבער וואר
 פאן הארטעם געמיטהע אינד
 שלעכטעם בעטראגען; ער וואר
 אויס דעם הויזע כלב. (ד) דוד
 ערפוהר אין דערוויסטע, דאס
 נבל זיין קליינפיעה שעערעט,
 (ה) דא שיקטע ער צעהן דיע=
 נער אב, אינד טרוג איהנען
 אויף: געהעט הינויף נאך
 כרמל, קאממעט צו נבל, גרי=
 סעט איהן אין מיינעם נאמען,
 (ו) אינד זאנעט: אויך אים
 קינפטציגען יאהרע אינד אין
 דיינער גאנצען לעבענסצייט
 מעגע עם דיר, דיינער פאמי=
 ליע אינד אללען דיינען זאך
 וואהלערנעהען! (ז) איך הא=
 בע נון געהארט, דאס מאן

כלבי קרי חיוחס

יעטצט בייא דיר דיא שוהר בעגעהעט. נון (כעווענקע), דיעזע דיינע הירטען ווארען אימ=
 מער בייא אונז, וויר האבען איהנען קיינע ביטטע פערזאגט, זיא האבען ניכטם פערמיסט,
 זא

ד ש י

זייע טוב לגוזי הלאן: (ג) והוא כלבי. מנתי כלב: (ו) כה לחי. כה יהיה לשנה הנאה גוזו:
 (כה לחי. כה יהיה לשנה הנאה מזל חי וקיס). (ל"א כה לזי אצרו על טבחו וגסכו שתראו
 בן ראוי לאיש זריו וחשוב כמו בן איש חי ומזורז בעל מעשים ע"ב). לחי טוב וקיים: ואתה
 שלום וגו'. כן תהיה לאורך ימים: (ז) לא הכלמוס. אם נזכרו לנו לשום דבר לא השיבנו'
 דיקס: ולא נפקד להם. מלא ו כי שומרים היונו להם:

וימלאו

ב א ו ר

לפני, (הרד"ק). בכרמל, עיר קדושה למעון. ויהי וגו' בכרמל, ר"ל שנעת גזיזת לאנו
 הי' נבל בכרמל (הרלב"ג), וכן תרגמונו. (ג) טובת שכל, כתרומי, חכימת מדע. כלבי,
 ת"י והוא מדבית כלב. (ה) ושאלתם, בסגיל האל"ף, וכן הלא שאלתם כל עובדי דרך. (ו) כה
 לחי, כה יהי' לך במועד הזה בשנה האחרת, וכמו בעת חיה, כן פירושו הרלב"ג פה והראש"ע
 בתורה, והזי"ו של ואתה פירוש אשר, וכן יתורגם. (ז) גוזזים לך, שגוזזים לך רועיך עתה
 נאנך. עתה, מפה מתחיל מאמר ח ד ש, והכוונה: חשוב עתה! לא הכלמוס, ה"א בסגול,
 והוא

הַיּוֹתֶם בְּכַרְמֶל: (ח) שֶׁאֵל אֶת-
 גְּעִרֶיךָ וַיְגִידוּ לְךָ וַיִּמְצְאוּ הַנְּעָרִים
 חָן בְּעֵינֶיךָ כִּי-עַל-יוֹם טוֹב בָּנּוּ
 הַנְּהַדְנָא אֶת אֲשֶׁר הִמְצֵא יָדְךָ
 לַעֲבָדֶיךָ וּלְבִנְךָ לְדוֹד: (ט) וַיִּבְאוּ
 נְעָרֵי דוֹד וַיְדַבְּרוּ אֶל-נָבֶל כְּכֹל-
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דָּוִד וַיְנַוְחוּ:
 (י) וַיַּעַן נָבֶל אֶת-עַבְדֵי דָּוִד וַיֹּאמֶר
 מִי דָּוִד וּמִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם רַבּוּ
 עַבְדִּים הַמְתַּפְּרָצִים אִישׁ מִפְּנֵי
 אֲדָנָיו: (יא) וְלִקְחָתִי אֶת-לַחְמִי
 וְאֶת-מִימֵי וְאֶת טְבַחְתִּי אֲשֶׁר
 טְבַחְתִּי לַגִּזְוֵי וְנָתַתִּי לַאֲנָשִׁים
 אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּתִי אִי מִזֶּה הַמָּה:
 (יב) וַיַּהֲפֹכוּ נְעָרֵי-דָּוִד לְדַרְכָּם

זא לאנגע זיא אין כרמל ווארען.
 (ח) פראגע דיינע בורשען, זיא
 ווערדען דיר עס זאגען. מאגען
 אלזא דיעזע מיינע בורשען
 געוואנגענהייט אין דיינען אוי-
 גען פינדען, דען וויר זינד אן
 איינעם פעסטליכען טאגענע-
 קאממען! שענקע דאך דיי-
 גען דיענערן אונד דיינעם
 זאגענע דוד, וואס דיר אונטער
 דיא האנד קעממט. (ט) דוד'ס
 בורשען קאמען, ריכטעטען אן
 נבל אללע דיעזע ווארטע אים
 נאמען דוד'ס אויס, אונד פער-
 היעלטען זיך רוהיג. (י) נבל
 גאב דען בורשען דוד'ס פאל-
 גענדע אנטווארט: ווער איזט
 דוד, אונד ווער ישי'ס זאקן?
 גיבט עס דאך הייטע פיעלע
 קנעכטע, וועלכע זיך עמא-
 רען, אינד ווא איון יעדער זיך
 פאר זיינעם העררן פער-
 שטעקט. (יא) (וועך חיון לזווא-
 טהען) איך זאללטע מיינע שפיי-
 זע, מיינגערענק, מיון מאהל,
 וועלכעס איך מיינען שעערערן בערייטעט, נעהמען, אונד לייטען געבען, פאן דענען מיר
 אונבעקאנטט איזט, וואהער ויא זינד! (יב) דיא בורשען דוד'ס קעהרטען אום, גינגען איהרעס
 ווע-

וישבו

חסר א'

ר ש י

(ח) וימצאו הנערים. שלי חן וטובה בעיניך בטובה שיגידו לך עבדיך מהם עליהם: כי על יום טוב
 בזנו. על סמך משתה ויום טוב שיש לך באנועתה לשאל. דבר אחר ערב ראש השנה היה ולריכין אנו
 לסעודת יום טוב: וידברו אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו. יגיע' היו מטורח הדרכ ונזדרזו
 למלות דוד ולא נחו עד שזברו אליו ואמר כך וינוחו. וי'ת ופסקו כלומר פסקו מלדבר עוד עד
 שישיעו תשובתו: (י) מי דוד. מה הוא תשוב שאתן לו את שלי הלוא מרות המואביה בא:

ב א ו ר

והוא כמו בחיר"ק, והכוונה אם נלכנו לשום דבר לא שלחנוס ריקס (רש"י). (ח) הנערים,
 אלה הנערים אשר שלחתי. יום טוב, יום משתה ושמתה כצו שראינו בדבר אבשלום (הרד"ק).
 המצא ירך, הכא בידך, כי לא נעו לכוות לך ולאמר: זאת זאת וזאת תתן לנו. (ט) וינורו,
 שנתו ולא דברו עוד דבר, ולא נתנו לו טעם וסנה להוליח נגדיהם רוע דבריו אשר מיד
 העיו לבטא בשפתיו. וכן ת"י ופסקו וכן דעת הרב המורה והרד"ק, וגם געזעניוס פתר אונד
 יח טוועגען. (י) המתפרצים, המורדים, כי כל הריסת הגדר הראוי נקרא פוץ, או מתפצן
 וי'ת דערקין ומטמרין, הבורחים ומתחבאים, תרגם הראשון על המתפרצים והשני על מפני
 אדוניו

הענעס, קאמען צוריק, אונד
זאנטען איהם אינגעפעהר אל-
לע דיעזע ווארטע וויערער.
(יג) דא שפראך דוד צו זיינען
לייטען: עם גירטע יעדער זיין
שווערסט אום! זיא גירטעטען
יעדער זיין שווערסט אום, אויך
דוד גירטעטע זיין שווערסט
אום, אינד עם צאנגען אונטער
דוד'ס אנפיהרונג אונגעפעהר
פיערהונדערט מאן היניף,
צווייאהונדערט אבער בליעבען
בייא דען גערעטהשאפטען צו-
ריק. (יד) איין בירשע פאן דען
בורשען נבל'ס צייגטע דער
אביגיל, נבל'ס פרויא, פאל-
גענדעס אן: זיעהע! דוד זאנד-
טע אבגעארדנעטע אום דער
וויכטע, אונזערן העררן צו בע-
גריכען; ער אבער פוהר זיא
העפטיג אן. (טו) אונד דיא ליי-
טע ווארען אונז זעהר געפעל-
ליג, קיינע ביטטע וואורדע אונז
פערזאגט, וויר פערטיטטען
ניכט דאן געריןגכטע וועהרענד
דער גאנצן צייט, דאס וויר מיט
איהנען אומהערצאנגען, אלס
וויר אים פרייען ווארען. (טז) זא
וואהל בייא נאכט אלס בייא

וישבו ויבאו ויגדו לו כלל
הדברים האלה: (ג) ויאמר דוד
לאנשיו הגרו איש את חרבו
ויחגרו איש את חרבו ויחגרו גם-
דוד את חרבו ויעלו אחרי דוד
כארבע מאות איש ומאתים
ישבו על הכלים: (ד) ולאביגיל
אשת נבל הגיד גער אהד
מהנערים לאמר הנה שלח דוד
מלאכים ומהמדבר לברך את-
אדנינו ויעט בהם: (טו) והאנשים
טבים לנו מאד ולא הכלמנו
ולאפקדנו מאומה כל ימי
התהקכנו אתם בהיותנו בשדה:
(טז) חומה היו עלינו גם לילה
גם יומם כל ימי היותנו עמם
רעים הצאן: (יז) ועתה דעי וראי
מהתעשי כי כלתה הרעה את-

אדונינו

טאג ווארען זיא גלייבזאם איינע אונז אומגעבענדע מויער, אונד צוואר זא לאנגע וויר אין
איהרער געהע דאז קליינפיעה וויידעטען. (יז) ערוועגענון, אונד בעשליעסע, וואס רוא טהון
זאל'סט; דען דאז פערדערבען איזט אונזערעם העררן אונד זיינעם גאנצען הויזע גע-
וויס

ר ש י

(יג) ויחגרו גם דוד את חרבנו. מכאן שמתחילין בדיני נפשות מן הקטנים בדין תחלה: על
הכלים. לשמור אהליהם וכליהם: (יד) אחד מהנערים. שלח: ויעט בהם. אפרחינון במילין
לזון עיט (בראשית ט"ו י"א): (טו) ולא הכלמנו. לא נכלמנו: (יז) כי כלתה הרעה. מאת

ב א ו ר

אדונינו. (יב) ככל הדברים, יתכן שלא הגידו את כלות מפני כבוד דוד. (יד) ויעט בהם
גער נהס, ושרטו עיט כי היו"ד קמוכה (הרד"ק). (טו) הכלמנו, מהס. (יז) כלתה, מוכן
ומז מן

אֲדַנִּינוּ וְעַל-כָּל-בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן
 בְּלִיעַל מְדַבֵּר אֵלָיו: (יח) וְתַמְחַר
 אֲבוּגִיל וְתַקַּח מֵאֲתִים לֶחֶם
 וּשְׁנַיִם נְבִי-יָוִן וְחֲמִשׁ צֶאֱן
 עֲשׂוֹת וְחֲמִשׁ סָאִים קָלִי וּמֵאָה
 צִמְקִים וּמֵאֲתִים דְּבַלִּים וְתִשֵּׁם
 עַל-הַחֲמָרִים: (יט) וְתֹאמֶר
 לְנַעֲרִיהָ עֲבְרוּ לְפָנַי הַנְּגִי אֲחֵרִיכֶם
 בָּאָה וְלֹאִישָׁה נָבַל לֹא הִגִּידָה:
 (כ) וְהִיא הִיא וּרְכַבַת עַל-הַחֲמֹר
 וַיִּרְדַּת בְּסֹתֵר הַהָר וְהִנֵּה דוֹד
 וְאֲנָשָׁיו יֹרְדִים לְקַרְאָתָהּ וְתִסְגֹּשׁ
 אֲתָם: (כא) וְדוֹד אָמַר אֵךְ לְשֹׁקֵר
 שְׁמַרְתִּי אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לֹוּהָ
 בַּמְּדַבֵּר וְאֶנְפַּקְד מִכָּל-אֲשֶׁר-

אביגיל קרי. עשויות קרי. לו

וויסן ער איזט אכער איין מענש
 פֿאָן צו געמיינער געמיטהם.
 אַרט, אים איהם פֿאַרשטעל.
 לונג צו מאַכען. (יח) אכניל
 איילטע היערין, נאָהם צווייא
 הונדערט לאַיב בראָד, צווייא
 קריגע וויין, פֿינף צוגערִיכטע.
 טע שאַאַע, פֿינף סאה גערע.
 סטעטעס זאָגענמעהל, צווייא
 הונדערט געטראַקנעטע טרוי.
 בען, צווייא הונדערט פֿייגעני
 קיבֿען, לוד עם אויף דאַצו בע.
 שטימטע עזעל, (יט) אונד
 שפראַך צו איהרען קנעכטען:
 געהעט נור פֿאַרויס, איך פֿאַל.
 איך נאָך. איהרעם מאַננע נכל
 זאָגטע זיא דאַאַן ניכטס. (כ) עם
 טראַף זיך, אַלס זיא אויף דעם
 עזעל רייטענר אונטען אַן דען
 אַכהאַנג דעם בערגעם העראַב
 קאַם, דאַס דוד אונד זיינע ליי.
 טע איהר ענטגעגען העראַב
 קאַמען, אינר זיא בעגעגענעסע
 איהנען. (כא) דוד האַטטע (כ)
 זיינען זייטען געשפראַכען: יא

אומזאָנסט האַבע איך אַללעם, וואָס דיעזעם געהאַרטע, אין דער וויסטע בעוואַכט, דאַס פֿאָן

ר ש י

דוד אָליו: והוא בן בליעל מדבר אליו. ואדוניו בן בליעל מהיות דובר אליו מה שאני אומר
 אליך כי יקצוף עלינו: (יח) עשויות. תרג' יונתן תכנח ממולאות גשר דק ובנים פשעין
 בלע"ז כמו שנינו בפסחים ונותן את הנרעים ובני מעיו לחובו רבי ערפון קורהו תכנח מה
 שחובו לבדו רבני עקיבא דאזר תולין חולה לו כך היא שנוייה בתוספתא ורבי קלונימו' זל"ל
 מן רומי פרהה לנו בן: למוקים. עובים יבשים: דבלים. עיגולי דבלה תאנס דרוסות
 וכבושות בכלי: (כ) יורדים לקראתה. גיח היה בין שני הסהים היא יורדת מהר זה והוא יורד
 מהר זה שכנגדו: (כא) ודוד אמר. כלבו בשאמרו לו נעריו גדופי נכל אך לשקר שמרתי וגומר:
 משתין

ב א ו ר

ומזמן בכלל. (יח) עשויות, המתקוות ומנושלות (הר"ג). צמקם, אשכלות ענבים יבשים.
 דבלים, ככרות תאנים יבשים. (כ) ויורדת, שני הרים ועמק ביניהם, ובאשר ירדה היא מהר
 זה ירד דוד מהר הזני. בספר החי, יתכן שאלף ההר נשא אותה, לכן ראמה היא את דוד
 ולוד לא ראה אותה אז, וקצוב לזה פירש הר"ק. (כא) אמר, לאנשיו.
 לא יבי

לו מאומה וישבלי רעה תחת
 טובה: (כג) כה יעשה אלהים
 לאיבי דוד וכה יסיף אם אשאר
 מכל אשר לו עד אור הבקר
 משתין בקיר: (כד) ותרא אביגיל
 את דוד ותמהר ותהרד מעל
 החמור ותפל לאפידוד על פניה
 ותשתחו ארץ: (כה) ותפל על
 רגליו ותאמר ביה אני אדני העון
 ותדבר נא אמתה באזניה ושמע
 את דברי אמתה: (כה) אל נא
 יעושים אדני את לבו אל איש
 הבליעל הזה על נבל כי כשמו
 כן הוא נבל שמו ונבלה עמו

פאן אללעם זייניגען דא=
 זעלכסט ניכטס פערמיסט
 וואורדע, דען ער פערגילט מיר
 נון בעזעס פיר גוטעס. (כג) זא
 מענגענאטט דען פיינדען דוד'ס
 גליק פערלוייהען יעטצט אונד
 אין דער פאלגע, ווען איך פאן
 אללעם זייניגען ביז דער מאָר-
 גען לייכטעט, איינען, דער
 אן דער וואַנד פיסט, (מיינע
 מיכנספערזען) איכריג לאַססע!
 (כד) אלס אביגיל דעם דוד'ס
 אַנדזיכטיג וואַרד, שטיעג זיא
 איילענדס פאָט עזעל הע-
 ראַב, פיעל פאָר דוד אויף איהר
 אַנטליטץ גיערער, שטרעקטע
 זיך אויף דער ערדע הין,
 (כה) פיעל איהם דאן צו פיסען
 אונד שפראך: איך ביטטע מיין
 הערר, וועלך איין פערברע-
 כען! — אבער ערלויבע דאָך
 דיינער מאַגד, איין וואָרט פאָר
 דיר צו רעדען, אונד האַרע
 דיא וואָרטע דיינער מאַגד!

ואני

(כה) עם קהרע ויך ניכט מיין הערר אן דיעזען ניעדרגען מאן, אן נבל! דען וויא ער
 הייסט, זא איזט ער; ער הייסט נבל (פערוואַרפּענער), אונד פערוואַרפּענהייט איזט איהם
 אייגען

ר ש י

(כג) משפין. י"ת ידע מדע משית קירות לבו. ד"א אפילו כלל שדרנו להשחין בקיר:
 (כד) כי אני אדני העון. מתחלה אמרה כך כדי שיעה און לדבריה ולסוף אמרה לו האמת
 אני

ב א ו ר

(כג) לאויבי דוד, פעמים השנועה כה יעשה לרעה, ופעמים כה יעשה לטובה, וכה כה יעשה לאויבי
 דוד טובה אם אשאר. משחין בקיר, כל נוכל להסכים עם אותם הפותרים אותו על כלל, כי אז
 כל יאות לחבר אליו גואליו וקרוביו, ככתוב במ"א (י"ד א'), ולא עכור ועזוב ככתוב במ"ב (ט'
 ח'), ונחנו מוכרחים לפתור על אדם זכר המשחין בקיר, וכן דעת הרלב"ג וגעזעניוס, ואפשר
 שמע דוד מאביגיל, ובשבילה רצה לחמול על כל הנשים בניחה. (כד) כי אני, לדעתנו הדין
 עם ח"י שחרגס בי בנעו, והוא מלת הקריאה ומורה בקשה ופיוס, אולם אני נוספת שלא
 לזורך, כמו יהודה אמה, ואמרה העון כה"א הקריאה כלומר שרון גדול נעשה כך, ומהמית
 רוחה לא ביארה הכל כראוי, גם כל רחמה להאריך בו רק לרבות דברי פיוס, ואם לא היתה
 מודה כי עון גדול עשה נבל, לא הי' דוד שומע לה כידוע בחכמת הנפש. ושעורו, כי אדוני!
 העון! (גדול מנשוא הוא) אולם בדבר נא אמתך וכו'. (כה) נבל שמו, נבל הוראתו רשע
 הנבלתי

וְאֲנִי אֲמַתְךָ לֹא רִאִיתִי אֶת־נַעֲרִי
 אֲדַנִּי אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ: (כו) וְעַתָּה
 אֲדַנִּי הִי־יְהוָה וְהִי־נִפְשָׁךְ אֲשֶׁר
 מָנַעְךָ יְהוָה מִבּוֹא בְדַמִּים וְהוֹשַׁע
 יָדְךָ לְךָ וְעַתָּה יִהְיוּ כְנָבֵל אֵיבֶיךָ
 וְהַמְבַקְשִׁים אֶל־אֲדֹנָי רָעוּהוּ:
 (כז) וְעַתָּה הַבְּרָכָה הַזֹּאת אֲשֶׁר־
 הֵבִיִּיא שְׁפַחְתָּךְ לְאֲדֹנָי וּגְתָנָהּ
 לְנַעֲרִים הַמְתַּהַלְכִים בְּרַגְלֵי
 אֲדֹנָי: (כח) שָׂא נָא לִפְשַׁע אֲמַתְךָ
 כִּי עָשָׂה־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֲדֹנָי בֵּית
 נְאֻמָּן כִּי־מִלְחָמוֹת יְהוָה אֲדֹנָי
 נִדְּחָם וְרָעוּ לֹא־תִמְצָא בָּךְ
 מִיָּמֶיךָ: (כט) וַיִּקָּם אָדָם לְרַדְפֶּךָ

ולבקש

אייגען. איך, דיינע מאַגד
 אַבער, האַבע דיא דיענער מיין
 נעם העררן, וועלכע דוא אַב
 געשיקט, ניכט צו זעהען בע
 קאַממען. (כו) נון, מיין העררן
 ביים לעבען דעם עוויגען אונד
 ביא דיינעם לעבען בעשוואַרע
 איך דיך, דאַס דיך דער עוויגע
 אַכגעאַלטען האַכען זאַלל. אין
 בלוטשולד צו געראַטהען, אונד
 דיר אייגענמעכטיג גענוגטהו
 אונד צו פֿערשאַפֿען! מאַ
 גען נון דעם נבל אַללע דיינע
 פֿיינדע גלייכען, דיא מיין
 נעם העררן אונטערנאַנג ווינ
 שען! (כז) היער איזט אַלזאָ דאַ
 געשענק, וועלכעס דיינע מאַגד
 מינעם העררן געבראַכט; ער
 לויבע, דאַס עס דען דיענערן
 איבערגעבען ווערדע, וועלכע
 מינעם העררן אויף דעם צוגע
 פֿאַלגען. (כח) פֿערצייהע דאַך
 דעם פֿערברעכען דיינער מאַגד
 וויללען! געוויס, עס ווירד דער

עוויגע מינעם העררן איין דויערהאַפֿטעם הויז ערריכטען, דען דיא קריעגע דעם
 עוויגען האַט מיין הערר געפֿיהרט, אונד זאָ לאַנגע דוא לעכסט, איזט קיין
 טאַדעל אַן דיר געפֿונדען וואַרדען. (כט) יענער מענש מאַכטע זיך צוואַר אויף, דיך צו
 פֿער

ר ש י

אני אמתך לא ראיתי את נערי אדני: (כו) אשר מנעך. ששלחתי לקראתך למנעך משפחות
 דמים: והושע ידך לך. מלנקים אתה בעלמך את נקמתך ובענש: יהיו כנבל אויבך. נתנבאה
 ברוח הקודש שלא יאריך ימים: (כז) ונתנה לנערים. ונתתן לנערים המתהלכים וגו' נתנה
 לשון עבר ונתנה לשון הנא: (כח) כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן. להיות מלך על ישראל
 לסיני ורעה לא תמצא בך לכך לא נאה לך לעשות שלא כדון להוליח לעז על מלכותך;

ב א ו ר

הנלתי מאמין בה' איש בליעל ורע מעללים. (כו) אשר מנעך וגו', לדעתנו הוא החלק האחרון
 מהמאמר, והמלה מנעך מורכב מעתיד ועבר יחד, והכוונה, בחי ה' אשניעך שתי' פנישתי
 עתה למניעה לך לבל תבוא בדמים ובל חושע ידך לך, וכמו כן משמע בדברי הרו"ג. (כז) ועתה
 הנרכה, מקרא קצר, ושיעורו ועתה הנה הנרכה וכו'. ונתנה, עבר המהוסך לעתיד,
 (כח) לפשע אמתך, לדעתנו מקרא קצר הוא והשיעור שא לא לפשע בעבור אמתך. עשה,
 מפה עד פסוק ל' הוא מאמר מוסגר, והיא כטובת שכל אגה חוק דברה לזכור המכירים
 חן דוד המגדילים חכמתו ותהלתו גודל מעשיו ותוס דרכיו, והמשך הפסוקים בל יתנגד לזה,
 לא חמצא, לא נמצאה, ומלת מימך מוביח ע"ז וכן תרגומו לא אשתבמיה, (הרד"ק). (כט) אדם,

פֶּעַר פֶּאֲלָעוֹן, אונד דיינען אונ-
 טער גאנג צו בעפֿערדערן,
 איבער דיא פֿערזאָן מיינעם
 העררן ווירד פֿערבונדען כליי-
 בען אים בונדע דער לעבענ-
 דיגען מיט דעם עוויגען דיינעם
 גאטטע; אונד דיא פֿערזאָן
 דיינער פֿיינדע ווירד ער היינט
 שליידערן, (וויחייטען טטין)
 אין דער שליידער העהלונג.
 (ל) ווען דער עוויגע איינסט
 מיינעם העררן ווירד אללעם
 געזעהען לאַססען, וואָס ער
 איבער דין גוטעם פֿעהייסען
 האט, אונד דין איבער ישראל
 צום רעגענטען זעטען ווירד,
 (לא) זאָ וואָלל דיר דיעזעס ניכט
 צום אַנשטאָס אונד צום געוויס-
 סענשטאַבעל זיין, אָ הערר!
 דאָס דיא אומזאָנסט כלוט פֿער-
 גאָססען, אונד מיין הערר זיך
 זעלבסט גענוגט הואונג פֿער-
 שאַפֿט העטטע! ווען דער
 עוויגע עם מיינעם העררן ווירד

וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְהִיְתָה נַפְשׁ
 אֲדֹנָי צָרוּרָהוּ בְצָרוּר הַחַיִּים אֶת
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשׁ אִיבֶיךָ
 יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקַּלְעִי: (ל) וְהָיָה
 כִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֲדֹנָי כְּכֹל אֲשֶׁר־
 דִּבַּר אֶת־הַטּוֹבָה עֲלֶיךָ וְצִוְיָה לְגִיד
 עַד־יִשְׂרָאֵל: (לא) וְלֹא־תִהְיֶה זֹאתוֹ
 לָךְ לְפִוְקָה וּלְמַכְשׁוֹל לֵב לְאֲדֹנָי
 וּלְשִׁפְךָ דָּם חַנּוּם וּלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנָי
 לִי וְהֵיטֵב יְהוָה לְאֲדֹנָי וּזְכַרְתָּ
 אֶת־אֲמֹתָי: (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד
 לְאַבְיָגַל בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר שְׂכַחְתָּ הַיּוֹם הַזֶּה לְקַרְאֹתִי:
 (לג) וּבְרוּךְ טַעַמְךָ וּבְרוּכָה אַתָּה
 אֲשֶׁר כָּדַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא

בדמים
 וואָהלער געהען לאַססען, זאָ ווירסט דא אַן דיינע מאַנד דענקען! — (ל) דוד אַנטוואָר-
 טעטע דער אביגיל: געלאַבט זייאדער עוויגע, דער גאָטט ישראל'ס, דאָס ער דין היי-
 טע מיר ענטזעגען געשיקט האַט! (לג) געזענגעט זייא דין פֿערשטאַנד, אונד געזענגעט
 דוא זעלבסט, ווייל דוא מיך הייטע אַכגעהאַלטען האַסט, אין בלוטשולד צו קאָממען,
 אונד

ר ש י

(כט) כף הקלע - מחינת עיר רחנה עשויה במין כף באמצע הקלע שנותן בה האבן:
 (ל) והיה כי יעשה ה' וגו'. ותמלוך: (לא) ולא תהיה וגו' לפוקה. לכאלון כמו לפיק ברכי'
 שחס היית עושה זאת לא יהיה לך פתחון סה לרדות אדם לדורות הנאים על שפינות דמים:
 ולהושיע אדני לוי. שחוקים אסה את נקמתך: (לג) כליתני. מנעת אותי כמו לא תכלא
 יחמיד

ב א ו ר

על שאלו. והיחה וגו', שלא יכול שאלו להמיתך. נפש אדני, הכנה"ו גדר כלל בספר זיקיא
 שיפז מורה חמיד על חיבור הנפש עם הגוף, ואיך ישמח כי יסוה שגם הני"ג אמר פה זאת!
 אח ה', כמו לפני ה' אלהיך וכו'. בצרור החיים, הנפשות אשר עודנן בחיים כדורות יחד
 אים באים, והסתים נפרדות מלכור החיים. בחוך כף הקלע, כאלו היתה אבן מונחת בתוך
 כים הקלע. (לא) לפוקה, ענין מכשול, כמו ופיק ברכים (הוד"ק). וזכרת, עוד תתן לי
 תשיאות חן ומודה על שמנעתך מנוס בדמים. (לג) כעמך, שנלך כליתני, מנענתי.
 וחבאת

ש מ ו א ל א כה

בְּדָמַיִם וְהוֹשַׁע יְדֵי לִי: (לד) וְאוֹלָם
חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
מָנַעַנִי מִדָּרַע אֶתְךָ כִּי לֹא
מָהַרְתָּ וְתָבֵאתִי לְקִרְאתִי כִּי אִם-
נֹתֵר לְגַבֵּל עַד-אֹר הַבְּקָר
מִשְׁתִּין בְּקִיר: (לה) וַיִּקַּח הָדוֹד מִיָּדָה
אֶת אֲשֶׁר-הֵבִיָּאָה לוֹ וְלָהּ אָמַר
עָלִי לְשָׁלוֹם לְבֵיתְךָ רְאִי שְׁמַעְתִּי
בְּקוֹלְךָ וְאִשָּׁא פְּנֶיךָ: (לו) וְתָבֵא
אֲבִיגַיִל וְאֶל-נָבָל וְהִגִּיהָ לֹא
מִשְׁתָּהּ בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ
וְלֵב נָבָל טוֹב עָלָיו וְהוּא שָׂכַר
עַד-מָאֵד וְלֹא-הִגִּידָהּ לוֹ דָּבָר
קָטָן וְגָדוֹל עַד-אֹר הַבְּקָר:
(לז) וַיְהִי בַבְּקָר בְּצֵאת הַיּוֹן מִנָּבָל
וְהִגִּיד-קוֹ אִשְׁתּוֹ אֶת-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַיָּמַת לְבוֹ בְּקָרְבוֹ וְהוּא
הָיָה לְאָבִן: (לח) וַיְהִי בַעֲשֶׂרֶת

וחבאת קרי. הימים

תרגום אשכנזי עז

אונד מיר זעלבסט גענוגטהו.
אונג צו פֿערשאַפֿפֿען! (לד) אַל־
לִי, זאָ וואָהר דער עויגע,
דער גאָטט ישׂראל'ס לעכט,
דער מִך אַבנעהאַלטען האָט,
דיך אונגליקליך צו מאַכען! וואָ-
רעכט דוא ניכט איילענדס מיר
ענטגעגען געקאָממען, זאָ וואָ-
רעדעס נבל, ביז דער מאָרגען
לייכטעס, אויך קיין וואַנדפֿיס-
סער אי ברִיג געבליעבען.
(לה) היערויף נאָהם דוד פֿאָן
איהר, וואָס זיא איהם גע-
בראַכט האָטטע, אונד שפראַך
צו איהר: ציעהע נאָך דינעם
היזע אין פֿריערען הינויף! ויע-
הע איך האַכע אויס אַכטונג
פֿיר דינע פֿערזאָן דינע ביטטע
ערהאַרט. (לו) אַלס אַביגיל צו
נבל קאָם, וואָר אין זיינעם-הוי-
זע איין גאַסטמאַהל גלייך דעם
גאַסטמאַהלע איינעם קעניגס.
נבל וואָר וואָהלגעמוטה אונד
אונגעמיין זעהר בערוישט: זיא
אַבער זאַנטע איהם פֿאָן גראָס
ביז קליין קיין וואָרט (פֿאָן מיה-
רעק פֿאָרגאָנע) ביז אַם ליכ-
טען מאָרגען. (לז) דעס מאָר-
גענס, אַלס דער רויש פֿאָן

נבל געוויכען, ערצעהלטע איהם זיינע פֿרויאר דען גאַנצען פֿאָרגאַנג, עם ערשטאַרב זיין
הערץ אין איהם, אונד ער וואָרד וויא פֿערשטיינערט. (לח) אונגעפֿעהר צעהן טאַגע

נאָ-

ר ש י

רחמיק לא יכלה ממך: והושע ידי לי. מוסב על מצא בדמים מ"ס של מצא מחוברת על והושע
כמו מצוא בדמים ומהושע ידי לי: (לז) זלאת היין מונבל. כד פג סמרא מונבל: וימת לבו.
שנלטיצר על המנחה שהובאת לדוד: (לח) נעשרת הימים, שנעת ימי אכלו של שמואל חלה לו
הקב"ה שלא יתערב אכל רשע באכלו ואח"כ חלה ג' ימים ומת כענין שנאמר ויגוף ה' את נבל
ואמר

ב א ו ר

(לד) וחבאת, מורכב מעתיד ועבר יחדו, ומלאנו עוד שני פעמים, תנאחה לראש יוסף, ובהם
תנאחתך טובה. (לה) ואשא פניך, יען שנאחתי פניך ע"כ שמעתי נקולך.
ויבויף

הַיָּמִים וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־נָבִל וַיָּמָת׃
 (לט) וַיִּשְׁמַע דָּוִד כִּי יָמָת נָבִל וַיֹּאמֶר
 בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר רָב אֶת־רִיב
 חַרְפְּתֵי מִיד נָבִל וְאֶת־עַבְדּוֹ חֶשֶׁךְ
 מִרְעָה וְאֶת־רַעַת נָבִל הַשֹּׁבֵב יְהוָה
 בְּרֵאשׁוֹ וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַבֵּר
 בְּאַבְיָגַיִל לְקַחְתָּהּ לּוֹ לְאִשָּׁה׃
 (מ) וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד אֶל־אַבְיָגַיִל
 הַכַּרְמֵלָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ לֵאמֹר
 דָּוִד שְׁלַחְנוּ אֵלֶיךָ לְקַחְתָּךְ לּוֹ
 לְאִשָּׁה׃ (מא) וְתִקַּם וְתִשְׁתַּחֲוּ אֲפִים
 אַרְצָה וְהֹאמֶר הִנֵּה אִמְתְּךָ
 לְשִׁפְחָה לְרַחֵץ רַגְלֵי עַבְדֵי אֲדֹנָי׃
 (מב) וְהִתְמַהֵר וְתִקַּם אַבְיָגַיִל וְתִרְכַב
 עַל־הַחֲמֹר וְחָמֵשׁ נְעֻרֹתֶיהָ
 הֵחֵלְכוֹת לְרַגְלָהּ וְחָלָךְ אַחֲרֶיהָ
 מִלְּאֲכָנֵי דָוִד וְתַהֲיֶירוּ לְאִשָּׁה׃

נאכהער ראפֿטע דער עוויגע
 דען נכל הינוועג, אונד ער
 שטאַרב. (לט) אַלס דוד ער-
 פֿוהר, דאַס נכל געשטאַרבען,
 דאָ שפראַך ער: געלאָבט זייא
 דער עוויגע, דער דיא רעכטס-
 זאַכע וועגען מיינעם פֿאַן נכל
 ערליטטענען שימפֿעס גע-
 פֿוהרט, זיינען קנעכט פֿאַם
 באַזען אַבנעהאַלטען, דיא
 שלעכטהייט נבל'ס אַבער זיי-
 נעם הויפטע האַט ענטגעלטען
 לאַססען! דוד שיקטע הין,
 ליעס אום אַביגיל ווערבען, זיא
 זיך צור פֿרויא צו נעהמען.
 (מ) עס קאַמען דיא דיענער
 דוד'ס צו אַביגיל נאָך כרמל,
 אונד טרונגען איהר פֿאַלגענדעם
 פֿאַר: דוד האַט אונז צו דיר
 אַכגעזאַנדט, דיך איהם צור
 פֿרויא צו נעהמען. (מא) זיא
 שטאַנד אויף, ביקטע זיך מיט
 דעם אַנטליטץ צור ערדע, אונד
 שפראַך: דיינע מאַגד איזט
 גערן איינע שקלאַפֿין, דיא פֿיי-
 סע דער דיענער מיינעם העררן
 צו וואַשען. (מב) זאָדאַן מאַכ־

ואח
 טע זך אַביגיל איילענדס אויף, בעשטיעג איינען עזעל, ליעס זיך פֿאַן פֿינף איהרער
 מערעכען בעגלייטען, פֿאַלגטע דען אַכגעזאַנדטען דוד'ס, אונד וואַרד זיינע פֿרויא.
 דוד

ר ש י

ואמר מר חלה שלשה ימים ומת זו היא מיתת מגפה. ורבותינו אמרו אלו עשר ימי תשובה
 שהמתין לו הקב"ה שיחזור בתשובה. וי"א כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד ששלח לו דוד
 עשרה נערים והאכילן: (לט) את ריב חרפתי. גידוכו שחירפני היום רבו ענדים המתפרצים:
 ואת עבדו חשך מרעה. שלא הרגתיו:

מעוכה

ב א ו ר

(לח) ויגוף, ע"י הנהלה, כראותו כי ה' קרוב יוס אידו נתעלף ונפל למשכב. (לט) וידבר באַביגיל,
 י"ת ושאל באַביגיל. (מא) הנה אמתך, ע"כ הענוה אמרה זאת, אף כי לא עמדה לפני דוד (מהרל"ב ג).
 (מב) ההלכות לרגלה, אשר הלכו אחריה, והשיעור ותלך אחרי מלאכי דוד וקמש נערותיה
 ובי'

ש מ ו א ל א כה כו

תרגום אשכנזי עה

(מג) דוד הייראטעטע אויך דיא אחינועם אויס יורעאל, אונד ביידע וואורדען זיינע עהעגאט= מיננען. (מד) שאול אבער גאב זיינע מאַכטער מיכל, וועלכע דוד'ס פֿרוי וואָר, דעם פֿלטי, זאָהן דעם ליש אויס גלים.

(מג) וְאֶת־אֲחִינוּעַם לָקַח דָּוִד מִיִּזְרְעֵל וְתַהֲיִין גַּם־שְׁתֵּיהֶן לוֹ רִנָּוִים: (מד) וְשָׂאֵל נָתַן אֶת־מִיכַל בִּתּוֹ אִשָּׁת דָּוִד לְפִלְטִי בֶן־לִיש אֲשֶׁר מִגִּלְיָם:

כו (ה) עם קאמען דיא איינ= וואָהנער פֿאָן זיף (זבער= חז"ל) צו שאול נאָך גבעה, אונד זאגטען: זיעהע! דוד העלט זיך בייא אונז אויף דער אָנהעהע חכילה געגען דיא ווי= סטע צו פֿערבאָרגען. (ז) שאול מאַכטע זיך אויף, נאָהם דרייא טויזענד אייסערלעזענז לייטע אויס ישראל מיט זיך, אונד צאָג נאָך דער וויסטע זיף הינאָב, דען דוד דאָזעלכסט אויפֿצווֹכען. (ג) אויף דער אַנ= העהע חכילה, וועלכע דיא אויסזיכט נאָך דער איינזאָדע צו האָט, אונד צוואָר אַן דער שטראַסע, שלוג שאול ויין לאַ= גער אויף. דוד היעלט זיך אין דער וויסטע אויף, אונד זאָה איין דאָס שאול איהם נאָך דער וויסטע פֿאָלגט. (ד) דוד שיק= טע קונדשאַפֿטער אויס, אונד ערפֿוֹהר, דאָס שאול ווירקליך אַנגעקאָממען איזט. (ה) ער מאַכטע זיך אַלס דאָן אויף, קאָם אַן

כו (ב) וַיָּבֹאוּ הַזֹּפִים אֶל־שָׂאֵל הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד מְסַתְהֵר בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן: (ג) וַיִּקָּם שָׂאֵל וַיִּרְדֵּא־מִדְּבַר־זִיף וְאֶתּוֹ שְׁלֶשֶׁת־אַקְפִּים אִישׁ בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד בְּמִדְּבַר־זִיף: (ג) וַיִּתֵּן שָׂאֵל בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן עַל־הַדָּרֶךְ וְדָוִד יָשָׁב בְּמִדְּבַר וַיֵּרָא כִּי בֹא שָׂאֵל אַחֲרָיו הַמְּדַבֵּרָה: (ד) וַיִּשְׁלַח דָּוִד מְרַגְלִים וַיֵּדַע כִּי־בֹא שָׂאֵל אֶל־נָכוֹן: (ה) וַיִּקָּם דָּוִד וַיָּבֹא אֶל־

המקום

ערפֿוֹהר, דאָס שאול ווירקליך אַנגעקאָממען איזט. (ה) ער מאַכטע זיך אַלס דאָן אויף, קאָם אַן

ב א ו ר

וכו', ולא נודע האם רכנו גם הנה על חמונים או הלכו ברגליהן. (מג) גם שחיהן, כל שחיהן, ובלתי ניתן להתרגם, ואפשר שרצה לומר שנתן לה גדולה ותפארת כלאשמו אחינועם, ולא הגדיל האחת על האחרת. (מד) לפלטי בן ליש, והקשו הראשונים איך לקח פלטי א'א? ואיך חזר ולקחה דוד א'א? והרד"ק הכנה בתיבולים. ומה נלול במים אדירים? איך נסיר מהמעשה המכסה אשר עליו כמה אלפי שנים? ואיך נמדוד ימי קדם במדת מצבינו? כל הכולה יבחר תירוץ אשר ימלא חן בעיניו.

כו (ב) בחורי ישראל, בא בני"ת שואית, כי הוא מהקלים, אבל ובחורי ישראל הכריע הוא מהדגושים ולכן בא בני"ת קמוכה. (הרד"ק). (ג) וירא, אס הי' נמשך לפסוק שלאחריו הי' בא במדבר באמת, לכן חשנו שנמשך למעלה. (ד) אל נכון, כתי' בקשיט. במעגל

הַמְּקוֹם אֲשֶׁר חָנָה שָׁם שְׂאוּל
 וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
 שָׁכַב שָׁם שְׂאוּל וַאֲבִינָר בֶּן־נָר
 שָׁר־צָבָאוּ וּשְׂאוּל שָׁכַב בְּמַעְגַל
 וְהָעַם הַגָּדוֹל סָבִיבוֹתָיו: (ו) וַיַּעַן דָּוִד
 וַיֹּאמֶר וְאֵל־אֲחִימֶלֶךְ הַחֲתִי וְאֵל־
 אֲבִישִׁי בֶן־צְרוּיָה אֲחִי יוֹצֵא
 לֵאמֹר מִי־יִרְד אֲחִי אֶל־שְׂאוּל
 אֶל־הַמְּחַנֶּה וַיֹּאמֶר אֲבִישִׁי אֲנִי
 יֵרֵד עִמָּךְ: (ז) וַיָּבֵא דָּוִד וְאֲבִישִׁי
 אֶת־הָעַם לַיְלָה וְהָיָה שְׂאוּל שָׁכַב
 יָשֵׁן בְּמַעְגָל וְחַנִּיתוֹ מְעוּכָה
 בָּאָרֶץ מְרֵאֲשֹׁתוֹ וַאֲבִינָר וְהָעַם
 שָׁכְבִים סָבִיבוֹתָיו: (ח) וַיֹּאמֶר
 אֲבִישִׁי אֶל־דָּוִד סֶנֶר אֱלֹהִים הַיּוֹם
 אֶת־אִיבֵיךָ בַיָּדָה וְעַתָּה אֲכַנּוּ גַם
 בַּחֲנִית וּבָאָרֶץ פָּעַם אַחַת וְלֹא
 אֲשַׁנָּה לּוֹ: (ט) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־

אין דען אָרט, וואָ שְׂאוּל זיך
 געלאַגערט האַטטע, אונד
 מערקטע דיא שטעללע, וואָ
 שְׂאוּל אונד זיין העערפֿיהרער
 אבנר, זָאָהן נר'ס, לאַגען־שְׂאוּל
 לאַג אים שטייגע, דאָ פֿאַלק
 וואָר אום איהן הערום געלאַג־
 גערט. (ו) (חלם דוד לויק קמץ)
 הוב דוד אָן, אונד זאָגטע צו
 אחימלך דעם חתי אונד צו
 אבישי, זָאָהן צרויה'ס, דעם
 ברודער יואב'ס: ווער וואַנט
 זיך, מיט מיר צו שְׂאוּל אין דאָ
 לאַגער הינאָב? אבישי אַנט־
 וואָרטעטע: איך (וואַגע עס),
 איך געהע מיט דיר הינאָב!
 (ז) דוד אונד אבישי קאַמען אין
 דיעזער נאַכט צום פֿאַלקע הין,
 אינד פֿאַנדען שְׂאוּל אויף דעם
 שטייגע שלאַפֿענד ליעגען,
 זיינען שפּעער צו זיינער קאַפֿפֿ־
 זייטע אין דער ערדע גע־
 שטעקט, אבנר אונד דאָ פֿאַלק
 אים איהן הערום ליעגענד.
 (ח) דאָ שפּראַך אבישי צו דוד:
 הייטע האַט דער עוויגע דיינען
 פֿיינד דיר אין דיא האַנד גע־
 ליעפֿערט. ערלויבענון, דאָס
 איך איהן מיט דעם שפּעערע

סביבותיו קרי. מראשותיו קרי. סביבותיו קרי. יחיד יי אבישי
 זאָטע־עֵע, דאָס ער (מיהן דוק) אין דיא ערדע פֿאַהרע, אונד צוואַר מיט איינעם שטאַ־
 סע, זָאָהנע איהן צו וויעדערהאַלען. (ט) דוד אַנטוואָרטעטע דעם אבישי: טערטע איהן

ניכט

ר ש י

כו (ז) מעוכה. געולה:

קי

ב א ו ר

(ה) כמעגל, יונתן תרגם בכרקומא, והוא מכלר, ונראה כי פה יפותר על מדרך ודרך,
 מקום ילכו הולכי רגל, כי להרובכים דרך רחב מזה, וע"ד פלס מעגל רגלך, ושאל סנה
 על הדרך. (ז) מעוכה, דחוקה, כמו ומגן וכזות. (ח) אכנו בחנית ובארץ, אכנו בחנית
 מכה

ש מ ו א ל א כ ו

אֲבִישִׁי אֶל־תְּשׁוּחֵיהֶוּ כִּי מִי
שָׁלַח יָדוֹ בְּמִשִׁיחַ יְהוָה וְנָקָה:
(י) וַיֹּאמֶר דָּוִד חִי־יְהוָה כִּי אִם־
יְהוָה יִגְפְּנוּ אוֹ־יוֹמוֹ יָבֹא וּמָת
אוֹ בְּמַלְחָמָה יִרְדּוּ וְנִסְפְּרוּ:
(יא) חָלִילָה לִּי מִיְהוָה מִשְׁלַח יָדִי
בְּמִשִׁיחַ יְהוָה וְעַתָּה קַח־נָא אֶת־
הַחֲנִית אֲשֶׁר מֵרֵאשִׁיתוֹ וְאֶת־
צַפְחַת הַמַּיִם וְנָלְכָה־לָנוּ:
(יב) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־
צַפְחַת הַמַּיִם מֵרֵאשִׁיתוֹ שְׂאוֹל
וַיֵּלְכוּ לָהֶם וְאִין רֵאָה וְאִין יוֹדֵעַ
וְאִין מִקִּיץ כִּי כָּסָם יִשְׁנִים כִּי
תִרְדָּמַת יְהוָה נִפְלָה עֲלֵיהֶם:
(יג) וַיַּעֲבֹר דָּוִד הָעֵבֶר וַיַּעֲמֵד עַל־
רֵאשִׁית־הָהָר מִרְחֹק רַב הַמְּקוֹם
בֵּינֵיהֶם: (יד) וַיִּקְרָא דָּוִד אֶל־

מראשותיו קרי העם

ת ר ג ו מ א ש כ נ ו י ע מ

ניכט! דען ווער האט זיך אן
אייגען געזאלבטען דעם עוויגען
יע פֿערגריפֿען, אונד וואָרע
אונגעשטראַפֿט געבליעבען?
(י) דוד פֿוהר פֿאַרט: זאָ וואָהר
דער עוויגע לעבט (דוד דאָרפֿסט
זיין ניכט טערטען)! דען נור
דער עוויגע מאַג איהן דורך
פעסט הינראַפֿען, אָדער זיי
נע לעבענסצייט זיך ענדען, אונד
ער שטערבען, אָדער ער אין
דען קריעג ציעהען אונד אומ־
קאַמען! (יא) דאָ זייא גאַטט
פֿאַר, דאָס איך מיך אַז דען גע־
זאלבטען דעם עוויגען פֿער־
גרייפֿען זאָללעט! נים נור
יעצט דען איהם צור קאַפֿפֿ־
זייטע געשטעקטען שפּעער
אינד דען וואַססערקרוג, אונד
וויר וואָללען אונזערעס וועגעס
געהען. (יב) דוד נאָהם זעלבסט
דען שפּעער אונד דען וואַס־
סערקרוג פֿאַן דער קאַפֿפֿֿיטע
שאול'ס, זיא גינגען פֿאַרט;
ניעמאַנד זאָה עס, ניעמאַנד
מערקטע עס, ניעמאַנד ער־
וואַכטע, דען אַללע שליעפֿען,
וויל איין איבערנאַטירליכער
שלאָף זיא איבערפֿאַללען.

(יג) דוד גינג אויף דיא אנדערע זייטע הייבער, שטעללעט זיך פֿאַן פֿערנע אויף אייגען בערג־
גיפֿפֿעל, זאָ דאָס דער רוים צווישען איהנען גראָס וואָר, (יד) אונד ריעף דעם פֿאַלקע
אונד

ר ש " י

(י) מי'ה' יש אומרים ליכרו נשבעוים אומרים לאבניו נשבע אס תהרג את הכלדיק אני אערב דמך
נדמו: כי אס'ה' יגפנו. יקרב מיתחו: או יומו יבא. יוס זמן מיתחו בו: (יא) לפסת. ללוסית:

ב א ו ר

מכה גדולה עד שאתקע חנית בלחן תחתיו. (הרד"ק). (ט) אל חשחיתוהו, אל תמיתוהו
מיתת סתומית. (י) חי'ה', נה' השבעתיך שאל תשחיתוהו. יגפנו, ימיתו ע"י דבר.
(יא) מראשותיו, על משקל מרגלות, ומפני עין הפעל גרונית נקוד מראשות. (יב) ויקח
דוד, אחר שזכר לאבניו לקחת לקח הוא בעלמו כי ירא פן כל יבנום אבניו את ילדו (הכ"ל).
מראשותי שאול, מקולר מן ממראשיתי שאול. (יד) אל העם ואל אבנר, בראשונה לעס וזא"כ
לאבנר

העם ואל-אבנר בן-נר לאמר
 הלא תענה אבנר ויען אבנר
 ויאמר מי אתה קראת אל-
 המלך: (טו) ויאמר דוד אל-
 אבנר הלא איש אתה ומי כמוך
 בישראל ולמה לא שמרת אל-
 אדניך המלך כי בא אחד העם
 להשחית את המלך אדניך:
 (טז) לא טוב הדבר הזה אשר
 עשית חיי-הזהה כי בני-מות אתם
 אשר לא שמרתם על-אדניכם
 על-משיח יהוה ועתה וראה אי-
 חנית המלך ואת-צפחת המים
 אשר מראשתו: (יז) ויבר שאול
 את-קור דוד ויאמר הקוקה זה
 בני דוד ויאמר דוד קולי אדני
 המלך: (יח) ויאמר למה זה אדני
 רדף אחרי עבדו כי מה עשיתי
 ומה בידיר עה: (יט) ועתה ישמע-

אונר דעם אכנר זאָהן נר'ס
 פֿאַלגענדעס צו: וואָללעטעס
 דוא, אכנר! ניכט איינע אַנט-
 וואָרט געכען? אכנר אַנטוואָר-
 טעטע, אונר שפראך: ווער
 ביזט דוא, דער דוא פֿאַר דעם
 קעניגע זאָ שרייעסט? (טו) דוד
 שפראך צו אכנר: ביזט דוא
 ניכט איין פֿאַרנעהמער מאַן?
 ווער איזט דיר אין ישראל גלייך?
 וואָרום האַסט דוא ניכט אי-
 בער דיינען העררן, דען קעניג,
 געוואַכט? איינער אויס דעם
 פֿאַלקע איזט יא הינגעקאַמ-
 מען, דיינען העררן, דען קע-
 ניג צו טערטען. (טז) דאָ פֿער-
 פֿאַהרען, דאָ דוא געצייגט,
 איזט ניכט גוט; זאָ וואָהר דער
 עוויגע לעכט! איהר זיך דעם
 טאָרעס שולדיג, ווייל איהר
 אייערן העררן, דען געוואַלכ-
 טען דעם עוויגען ניכט כג-
 וואַכט האַכעט. זיעהע דיר דאָך
 אויס! וואָ איזט דער שפּעער
 דעם קעניגס אונר דער צו זיי-
 נער קאָפּפּוויטע געשמאַנדע-
 גע וואַסערקרוג? (יז) שאול
 ערקאַנטע דיא שטיממע
 דור'ס אונר שפראך: איזט דיע-
 זעס דיינע שטיממע, מיין זאָהן
 דוד? דוד אַנטוואָרטעטע: מיי-

נע שטיממע איזט עם, מיין הערר קעניג! (יח) לעטצטערער פֿוהר פֿאַרט: וואָ-
 רום פֿערפֿאַלגט מיין הערר זיינען קעכט? וואַס האַכע איך דען בעגאַנגען?
 וועלכע שלעכטהייט האַפּטעט אַן מיינער האַנד? (יט) מאַגע נון מיין
 הערר

ב א ו ר

לאבנר, (הנ"ל). קראח אל המלך, אשר קראת בקול לפני המלך, מפיוט הרד"ק. (טו) איש,
 מאנכ. (יז) בני דוד, הטע מסדו והטבתו אליו וקראת אותו בני, אבל דוד קרא לו בדכך הכנעה
 אלוני

נא אֲדַגִּי הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי עַבְדּוֹ
 אִם־יְהוּהָה הִסִּיתָךְ כִּי יָרַח מְנַחֵהָ
 וְאִם בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם
 לִפְנֵי יְהוָה כִּי־גִרְשׁוּנִי הַיּוֹם
 מִהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר
 לֵךְ עַבְדְּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
 (כ) וְעָתָה אֲרִיפֵל דָּמִי אֶרְצָה
 מִנֶּגֶד פְּנֵי יְהוָה כִּי־יֵצֵא מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ אֶת־פְּרַעֲשׁ אַחַד
 כְּאִשֶּׁר יִרְדֹּף הַקְּרָא בְּהָרִים:
 (כז) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל הֲטֹאתִי שׁוֹב
 בְּנִי־דָוִד כִּי לֹא־אָרַע לְךָ עוֹד
 תַּחַת אֲשֶׁר יִקְרָה נַפְשִׁי בְּעֵינַיִךְ
 הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה הִסְכַּלְתִּי וְאִשְׁגָה

הערר קעניג דיא ווארטע זיי=
 נעם קנעכטעם אנהארען! האט
 דער עוויגע דיק ווידער
 מיך ערצירנט, זא מאג ער
 דיעועם אלס איין וואהלגע=
 פעלליגעס אפפער אויפנעה=
 מען; האבען עס אבער מענ=
 שענגעטהאן, זא זייען זיא פאר
 דעם עוויגען פערפלוכט, ווייל
 זיא מיך פערטרעבען האבען,
 אן דעם עוויגען ערבנוט מיך
 אנשליעסען צו קאנען, אלס
 ווען זיא צו מיר זאגען מעכטען:
 „געהע הין, זיא פערמערען
 מעכטען אונטערווירפני!“
 (כ) לאס מיין בלוט ניכט פערן
 פאר דער געגענווארט דעם
 עוויגען צור ערדע פליעסען!
 איזט דאך ישראל'ס קעניג
 אויסגעצאגען, אייגען פלאה
 אויפצוועבען, (זוכר היד כחללו=
 זעטלען) וזיא מאן איינעם רעב=
 הוהן אויף דען בערגען נאכ=
 זעטצט. (כז) דא שפראך שאול:

הרבה

איך האבע געפעהלט! קאם צוריק מיין זאהן דוד! דען איך ווילל דיר קיין ליד מעהר צופיי
 גען, צור בעלאהונג דאס מיין לעבען הייטע דיר זא טהייער וואר. א, איך האבע אונפער.
 נינפ=

ר ש י

(יט) הסיתך בי. לשנאותי כל הסתה לשון שומה אמי עמינט בלע"ז: ירח מנחה. יקבל נרחמים
 תפילתי להשיב חמתך ממני: כיגרשוני. מארץ ישראל: לך עבוד אלהים אחרים. היולא מא"י לחון
 לארץ כאלו עובד ע"א. ויונתן תרגם איזיל דוד ביני עממיא פלחי טעוותא: (כ) הקורא. עוף

ב א ו ר

אדוני. (יט) ירח מנחה, המפרשים פירשוהו שאביא מנחה לכפרה, ובלתי מתישב נכון כי
 למה יביא כפרה על לא חטא כנפיו כאשר הנטיח? לכן נראה שהמוכן הוא שהקב"ה יקבל
 רדיפתו ופוסק מנוחתו ולערו ויגונו למנחה, ויתרלה בו לרחם עליו ולהטיב מעמדו. מהסתחא,
 מלגור ולהדבק. עבוד אלהים אחרים, א"י עיני ה' דורשות אותה כל הימים, ויונתן תרגם
 צר פלחי טעוות עממיא, ויתכן עוד לומר שחוליה לארץ יעבוד למלכים אחרים, והמלכים
 והאופטים נקראו אלהים, וכן יתורגם (כ). מנגד פני ה', אל אמות בחולה לארץ שהוא
 רחוק מקום השכינה. ירדף, יונתן תרגם דמתרדיף, ואמר הרד"ק שיונתן תרגמו כנפעל

ה ג ה ו ת

(כ) הנכון שהענין כמו שפירשו אונקלוס ורש"י בפסוק ועבדתם שם אלהים מעשי ידי אדם
 (דברי' ד' כ"ח) ששערו ועבדתם לעובדי ע"ז, וע"ש בהמעמר וכן הענין כאן וכמ"ס יונתן.

נינפטיג געהאנדעלט, אונד
 זעהר שטארק געזעהלט |
 (כג) דוד ערוויערערטע אונד
 שפראך: היער איזט דעם קע-
 ניגס שפער, עס קאממע איי-
 נער פאן דער דיענערשאַט
 העריכער, אונד האַלע איהן
 אב. (כג) דער עוויגע ווירד דעם
 מאַנע זיינע טובענד אונד זיי-
 נע טרייע שאַן פֿערגעלטען,
 דאָפיר דאָס ער דיך הייטע מיר
 אין ריא האַנד געגעבען, איך
 מיך אַכער און דען געזאָלכטען
 דעם העררן ניכט פֿערגרייפֿען
 וואָלטע. (כד) וויא איך דיין
 לעבען הייטע האָנגעהאַלטען
 האַבע, זאָ האַך ווירד אויך
 דער עוויגע מיין לעבען האַל-
 טע, אונד מיך אויס יעדער
 נאָטה רעטטען. (כה) שאול
 זנט זאָרטעטע דעם דוד: זייא
 געזונגעט מיין זאָהן דוד! דוא
 ווירסט דיין פֿאָרהאַכען אויס-

הַרְבֵּה מְאֹד: (כג) וַיַּעַן דָּוִד וַיֹּאמֶר
 הִנֵּה הַתְּנִית הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲבֹר אֶחָד
 מֵהַנְּעָרִים וַיִּקְחָהּ: (כג) וַיְהוּדָה
 יָשִׁיב לְאִישׁ אֶת־צַדִּיקְתּוֹ וְאֶת־
 אֲמִנתוֹ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה הַיּוֹם
 בְּיַד וְלֹא אָבִירְתִּי לְשִׁלַּח יָדִי
 בְּמִשְׁיַח יְהוָה: (כד) וְהִנֵּה כֹאֲשֶׁר
 גִּדְלָה נַפְשִׁי הַיּוֹם הַזֶּה בְּעֵינַי כִּן־
 תִּגְדַּל נַפְשִׁי בְּעֵינַי יְהוָה וַיַּצִּילֵנִי
 מִכָּל־צָרָה: (כה) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל
 אֶל־דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה בְּנֵי דָוִד גַּם
 עָשָׂה תַעֲשֶׂה וְגַם יִכַּר תּוֹכַל וַיִּלְךְ
 דָּוִד לְדַרְכּוֹ וּשְׂאוּל שָׁב לְמִקְוָמוֹ:

חניח קרי ויאמר

פֿיהען, אונד גענצליך דורכזעטצען. דוד ניגט ווינעס ווענעס, אונד שאול קעהרטע און
 ווינען אָרט צוריק.

אלליין

ר ש י

שמו קורא סיר"דין בלע"ז וכן קורא דגר ולא ילד ומרדף אחר קני שאר עופות וישב על בניהם:
 (כג) ישיב לאיש לכל לדיק ולדיק:

עתה

ב א ו ר

או בזהפעל, ונפלא בעינינו שנעלם מאת הרד"ק שאין פעל חוזר בארמית. (כג) לאיש, לאיש
 שעושה כמו שעשיתי, (הרד"ק), ורש"י פירש לכל לדיק ולדיק, ולדעתנו הכוונה על דוד עלמו,
 והראי"י שאר דברי הפסוק. ביד, כמו בילי, וכן ת"י, וכן עזי וזמרת יח, כמו וזמרת יח,
 (הרד"ק), אולם משם אינו נראה לראי"י כי שם נוכל לומר שכוני היו"ד של עזי מושך עלמו
 וחזר עמו, ואעפ"כ תרגמוהו כן, כי פירוש השני של הרד"ק ששז על אבישי אינו מחזור,
 יען כי אמר לשלוח ידי (בה) ברוך אתה, יתכן שזכרו בכרכה כאשר יפטר אדם מרעו בעז
 חזרוניבען. עשה תעשה, תכלית ותגמור מבגדך כמו והללית ועשה (דניאל ח' כ"ב).
 וגם יכל חובל, תשיג מחוז חפליך, כמו חספה וגם תוכל (מ"א כ"ב כ"ב).

אספה

ש מ ו א ל א כ ו

כז (א) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-לְבָבוֹ עֲתָה אֶסְפֶּה יוֹם-אֶחָד בְּיַד שָׂאוּל אֵין-לִי טוֹב כִּי-הַמָּלֶט אֶמְרֶט ו אֶר-אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְנֹאֵשׁ מִמֶּנִּי שָׂאוּל לְבִקְשָׁנִי עוֹד בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְנִמְרָטְהִי מִיָּדוֹ: (ב) וַיִּקֶּם דָּוִד וַיַּעֲבֹר הוּא וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר עִמּוֹ אֶל-אֲכִישׁ בֶּן-מְעוֹךְ מֶלֶךְ-גֵּת: (ג) וַיֵּשֶׁב דָּוִד עִם-אֲכִישׁ בְּגֵת הוּא וְאֲנָשָׁיו אִישׁ וּבֵיתוֹ דָּוִד וְשֵׁתֵי נָשָׁיו אַחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית וְאֲבִיגַיִר אִשְׁת-נָבָל הַכַּרְמֶלִית: (ד) וַיִּגְדַּל לְשָׂאוּל כִּי-בָרַח דָּוִד גֵּת וְלֹא-יֹסֵף עוֹד לְבִקְשׁוֹ: (ה) וַיֹּאמֶר

פתח בסוף מסוק ובאתנה. יסף קרי

דוד

תרגום אשכנזי פא

כז (א) אַלְלִיין דוד דאַכטע זיך: איטצט קאַננטע איד אײנעם טאַנעם אין שאול'ס האַנד פלעטצליך אומקאַמפן. פֿיר מיך איזט ניכטס בעם-סער, אַלס דאַס איד אין דאַן לאַנד דער פלשתיים ענטקאַמט-מע; זאָ ווירד שאול פֿאַן מיר אַכטע העען, מיך אין אַללען בעצירקען ישראלי'ס פֿערנער אויפֿצווֿיכען, אונד איד ווערדע זיינער האַנד ענטרינגען. (ב) דוד מאַכטע זיך אַלזאָ אויף, אונד רייזטע מיט זיינען זעלס היינ-דערט מאַן צו אכיש, זאָהן מעיד'ס, דעם קעניגע פֿאַנגת, היינבער. (ג) דוד היעלט זיך אַלזאָ כּיִיא אכיש אין גת אויף, זאָוואָהל ער אַלס זיינע לייטע, יעדער מיט זיינער פֿאַמיליע, דוד מיט זיינען ביידען פֿרויען: אחינועם אויס וורעאל אונד אביגיל, עהעמאַליגע פֿרויא דעם נבל אויס כרמל. (ד) אַלס דעם שאול אַנגעצייגט וואָרד, דאַס דוד נאָך גת ענטשלאָהען זיִיא, זוכטע ער איהן ניכט מעהר אויף. (ה) דוד שפראַך צו

ר ש י

כז (א) עתה אספה יום אחד. שמה יארוב ויבא עלי פתאום:

ולמה

ב א ו ר

כז (א) אספה, הנפעל מנל"ה בעתיד, והוראתו מיתה פתאומית במלחמה כפירוש רש"י שמה יארוב ויבא עלי פתאום. (ב) ויעבר, עבר את גבול ארץ ישראל. אל אכיש, ואג"ג שכנו היה אלו פעם אחת בסכנה, ורק ע"פ נס גדול נמלט מידו, אכשר שאניש זה איש אחר הי', והראי' כי לעיל נאמר אכיש סתם, ופה נתיחס בן מעוך, או שנראשונה הי' דוד לבדו אלו ולא הי' נודע לאכיש שאול רודפו ומנקש מיתתו, וכשהכירוהו סרני פלשתיים פחד שלא יחמרו שבעימה התראה להיות ננאש בשאול למצן יהי' מרגל בארץ פלשתיים; אבל עתה נודע הדבר שאול רודף אחריו מנבול לגבול, וגם התקנלו לדוד שז מאות איש מרי נפש הננאשים בשאול וקודם שנכנס לגת שלא לאכיש וברשותו הלך שמה, ואכיש התרצה לו להביאו בארצו לנעבור יהי' לשלן ולקץ מבאוב לשאול וכאשר דוד בעלמו יפסע לבח ערי יהודה. והס דברי הרד"ק בתוספת מלח ותבלין. (-) ולא יסף, בן הקרי, והנתיב ולא יוסף, ואכשר שהנתיב בא לרמוז שדוד בעלמו הציב שגידי קדם לשאול כי ברח גת, למען לא יוסף עוד לנקצי, ובא בפתח

הרגום איכנוי

צו איכיש: מאכטע איד דאך
גנארע בייא דיר געפונדען האט
ביזו! מאן געבע מיר אונטער
דען לאנדשטערטען איינען
אדט אז, ווא איד וואהנען קאן.
ווארום ואלל דיין קנעכט בייא
דיר אין דער רעוידענץ וואה-
נען? (ו) איכיש גאב איהם דאס
מאלס צקלג. דאהער געהאר-
טע צקלג ביז אויף דיעזען טאג
דען קעניגען יהודה'ס. (ז) דיא
דויער דער צייט, וועלכע דוד
אים געפילדע דער פלשהים
צובראכטע, וואר איין יאהר
אונד פיער מאנאטע. (ח) דוד
אונד זיינע לייטע צאנען גע-
וועהנליך הינויף, אונד פיע-
לען פיינדליך איין אין דאן
לאנד דעם גשור, דעם גרו
אונד דעם עמלק, וועלכע דאן
לאנד פאן יעהער איננע האט-
טען. ביז נאך שור אונד דעם
לאנדע מצרים הין. (ט) דוד
ער-

שמואל א כו

דוד אל-אכיש אס-נא מצאתי
הן בעיניך יתנו-לי מקום באחת
ערי השדה ואשבה שם ולמה
ישב עבדך בעיר הממלכה עמך:
(ו) ויהיו-לו אכיש ביום ההוא
את-צקלג כן היתה צקלג
למלכי יהודה עד היום הזה:
(ז) ויהי מספר הימים אשר-ישב
דוד בשדה פלשתים ימים
וארבעה חדשים: (ח) ויעל דוד
ואנשיו ויפשוטו אל-הגשור
והגרזי והעמלקי כי הנה ישבות
הארץ אשר מעולם בואך שורה
ועד-ארץ מצרים: (ט) והכה דוד

אח והגורי קרי ר ש י

(-) ולמה ישב עבדך גו'. ומהילך למשא: (ו) ימים וארבעה חדשים. מיעוט ימים שנים וא"ל לפרש
ימים זה שנה שהרי לא הלך דוד אלל אכיש עד שמת שמואל ושולל לא מלך אחר מיתת שמואל אלא
ארבעה חדשים כמו שזכרנו בסדר עולם וגם ממנין שנותיו של עלי ועשרים שנה שהיה הארון
בקריית יערים הרי שנים שנה לא מהם חמשים ושנים של שמואל ושנה אחת לעבורו עם ארבעה
חדשים הללו ושבע שנים שמלך דוד בזכרון קורם שהביא את הארון מקריית יערים נמלא שלל
מלך שאלו אחר מיתת שמואל יותר מארבעה חדשים: (ח) ויעל דוד. ל' הוה הוא תמיד הי'
רגיל בכך: בואך שורה. מן מעלנא דתגרא:

אל

באור

הסמך, כמו זכור מלחמה ואל תוסף. (ח) ולמה ישב, ומהי עליך למשא (רש"י), ודעתו הי'
שלא ירגישו בו כפסטי על המקומות זולת ארץ ישראל ויהודה (הרד"ק). (ו) אח צקלג, ואע"פ שזכת
ביום הארץ בתוב שזקלג היתה לבני יהודה, אולם הלא גם ארץ פלשתים וממשת ערי הממלכה
גם הם נחוו שם לישראל, ועוד לא באו לידם, ואם היתה לקלג בידם בודאי כנראה
מהם הפלשתים, ולכן היתה רק למלכי יהודה ולא לשבע יהודה (הרד"ק בשנינו מעט). והנה
מבסוק זה הוכיח הרד"א ששמואל לא כתב כל ספר שמואל, ועיין בצנזר לב"ז. ולפי הפשוט
נראה שהספרים היו נקראים פעמים רבות ע"ש ראשיתם, והתחלת ספר זה הי' ספור לידת
שמואל, לכן נקרא שמואל. (ז) ימים, שנה, כאשר בזכרוננו צ"י עדן בעדן וארבעא ירחין,
ורש"י רכה לספור היעה הזאת מכסת מיתת שמואל וכבר אמרנו שאין לנו לסמוך על חשבון
זה. (ח) ויעל, תמיד הי' רגיל בכך (רש"י). מעולם, מוזן קדם ישנו אלה משפחות באותה
הארץ

את הארץ ולא יהיה איש ואשה
 ולקה צאן ובקר וחמרים וגמלים
 ובגדים וישב ויבא אל-אכיש:
 (י) ויאמר אכיש אל-פשתהם
 היום ויאמר דוד על-נגב יהודה
 ועל-נגב הירחמאלי ואל-נגב
 הקני: (יא) ואיש ואשה לא יהיה
 דוד להביא גת לאמר פן-יגדו
 עלינו לאמר כה-עשה דוד וכה
 משפטו כל-הימים אשר ישב
 בשדה פלשתים: (יב) ויאמן אכיש
 בדוד לאמר הבאש הבאיש בעמו
 בישראל והיה לי לעבד עולם:

ערשלוג דאכייא דיא אינוואה-
 נער דיעוער לאנדשאפט, ליעם
 ווערער מאן נאך ווייב לעבען,
 נאהם קליינפיעה, עזעל, קא-
 מעעלע אונד קליידער וועג,
 אונד קאם צו אכיש צוריק.
 (י) דא פראגטע אכיש: האבט
 איהר ניכט הייטע אינען
 שטרייפצוג אונטערנאמען?
 דוד ערווערערטע: (ווי מוכ-
 טערנמהעטן מיינטן) געגען זידען
 יהודה'ס, געגען זידען
 ירחמא'ס, געגען זידען קיני'ס.
 (יא) דוד ליעם דעסוועגען ווע-
 דער מאן נאך ווייב לעבען אונד
 נאך גת ברינגען, ווייל ער דא-
 טע: זיא קאנגטען איבער אונז
 דיא נאכריכט פערברייטען:
 „ווא איזט דוד פערפאהרען!“
 דיעועם וואר זיינע וויזע דיא
 גאנצע צייט, דיא ער אין דעם
 געפילדע דער פלשחים צוגע-
 ויהי

ברצכט האטטע. (יב) אכיש טרויעטע אלוף דעם דוד אונד דאכטע: ער האכט נונמעהר
 זיין פאלק אונד ווירד מיין עוויגער אונטערטהאן בלייבען.

א'ם

ר ש י

(י) אל פשתים. למ"ד מתחלפת בנו"ן כמו ויעש לו נשכה בס' עזרא כמו לשכה:
 ושמואל

ב א ו ר

הארץ לנטז ולא נשמו מזרוב דוד. (י) אל פשתים היום, הראב"ע פירטו כמשמעו והוא דרך
 שאלה, הלא פשתים היום? ואף כי לא מנינו השלילה אל. אלל העבר, והרד"ק אמר שנקלף
 הנו"ן בלמ"ד והוא כמו או, והוא דוחק יותר שגשתנה האות והתנועה, גם דעת הר"י ג' והרלב"ג:
 שאמרו שהוא כמו על בלתי מתייב על המשך הכתוב, לכן הוכרחו להסכים יותר להראב"ע
 אף שגשת"ל דוד נוטה יותר לדעת רש"י והרד"ק. (י) נגב הירחמאלי, מסתמא משפחה מה
 מיהודה או משמעון. הקיני, והם בעלי ברית ישראל. (יא) לאמר, השיעור לאמר כה עשה
 דוד, והכוונה שהם יוכלו להגיד ולאמר שכה עשה דוד שפוט על גזורי וגרוי ועל העמלקי,
 לכן לא ימי' דוד איש ואשה, ואם אין הנגינה מסכמת לפירוש זה, נל נוכל לרחוק ממנו בעבור
 לאמר השני אשר אין לו מוכן בזולת פירוש זה. (יב) הבאיש, כי יבא שרש ב' אש בהפעיל עם
 שימוש את מורה שעשה איש אשר שנוא אלל אחר, ובשימוש ב"ת מורה כי הנושא שנוא דבר
 אחר, ומובנו מרידה.

לכן

כח (א) אום דיעוע צייט גע-
 שאהעס, דאס דיא
 פלשתים איהרע העערע צום
 קריעגע צוזאמען צאגען, אים
 ישראל אנצוגרייפן. דא שפראך
 אכיש צו דוד: דוא זאלסט
 וויססען, דאס דוא מיט מיר
 אים קריענסהעערע אויסציע-
 הען ווירסט, דוא אונד דייע
 לייטע. (ב) דוד ערוועדערטע
 דעם אכיש: איך בעטהייערע
 דיר, דאס דוא דאן ערפאהרען
 זאלסט, וואס דיין קנעכט
 לייסטען ווירד! היערויף
 שפראך אכיש צו דוד: זא
 פערויכערע איך דייך, דאס איך
 דייך צו מיינעם לייכועכטער
 אויף אימער ערנענגען ווער-
 דע! (ג) שמואל וואר טאדט,
 גאנץ ישראל האטטע איהן בע-
 טרויערט, אונד אין זיינער
 זאָהנשטאָרט אין רמה בע-
 גראבען; שאול האטטע אל-
 לע טאָרטענבעשוואַרער אונד
 צייכענדייטער פֿאָם לאַנדע
 וועגעשאַפֿט. (ד) דיא פלשתים

כח (א) ויהי בימים ההם ויקבצו
 פלשתים את מחניהם
 לצבא להלחם בישראל ויאמר
 אכיש אל דוד ידע תדע כי אתי
 תצית במחנה אתה ואנשיך:
 (ב) ויאמר דוד אל אכיש קכן
 אתה תדע את אשר יעשה עבדך
 ויאמר אכיש אל דוד קכן שמר
 לראשי אנשיך כל הימים:
 (ג) ושמואל מת וספדו לו כל-
 ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו
 ושאול הסיר את האבות ואת-
 הידענים מהארץ: (ד) ויקבצו
 פלשתים ויבאו ויחנו בשונם
 ויקבץ שאול את כל ישראל
 ויחנו בגלבוע: (ה) וירא שאול את-

מחנה

צאגען ויך צוזאמען, קאמען אונד בעצאגען איין לאַנער צו שונם; שאול צאָג וויעדער
 גאנץ ישראל צוזאמען, וועלכע דאן צו גלבע איין לאַנער בעצאגען. (ה) אלס שאול
 דאָ

ר ש י

כח (ג) ושמואל מת. הרי כבר נאמר וימת שמואל אלא לפי שכן לדבר בשאול שהולך לדרוש
 בבעלת אוב פתח ואמר ושמואל מת שאלו היה קיים ממנו היה שאלו דורש. ושאל
 הסיר האבות והולך לנקא אשה בעלת אוב: ויספרו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו.
 ויספרו עלוהו כל ישראל וקברוהו ברמתא וספרו ענוהי אנה ביתיה ובעירו מוסב על ויספרו לו

ב א ו ר

כח (ב) לכן אתה תדע, לפי הפשוט אשר לכן מורה פה כמו על כן, בלתי מיושב לשון אתה
 תדע, כי שם הנוסף הנוסף קודם שעל מוחלט עתיד כל יבא רק בראש מאמר,
 ופה מתחיל המאמר מן לכן, והי' ראוי לומר לכן תדע, כמו לכן העמדתך, בשביל זה
 דעתנו נוטה שהיא לשון שבועה להאמת הנטות דבריו, וכמו כן לכן כל הורג קין, שפגשו
 לשון שבועה, ולפי' מתחיל מן אתה תדע מאמר שלם, וכן אמר ג"כ אביש לדה. לכן שומר
 לראשי אנשיך. (ג) ושמואל מת, נסמך על שלמעלה שאמר פרשה כ"ה וימת שמואל, ולכן
 אמר מת ולא וימת, וזכר זאת פה שרבה לספר מעשה בעלת אוב שהעלתה את שמואל.
 (ד) בגלבוע, עיר קטנה בהר אשר לו ג"כ שם זה, והי' כפי עדות חכמי העמים, והביא

ש מ א ל א כח

תרגום אשכנזי פג

מחנה פלשתים וירא ויחרד לבו
מאד: (ו) וישאל שאל ביהודה
ולא ענהו יהוה גם בהלמות גם
באורים גם בנביאם: (ז) ויאמר
שאל לעבדיו בקשולי אשת
בעלת-אוב ואלכה אליה
ואדרשה בה ויאמרו עבדיו אליו
הנה אשת בעלת-אוב בעין דור:
(ח) ויתחפש שאל וילבש בגדים
אחרים וילך הוא ושני אנשים
עמו ויבאו אל-האשה לילה
ויאמר קכומי-גארי באוב והעלי

דאן לאגער דער פלשתים איי-
בערזאה, געריעטה ער אין
פֿורכט, אונד זיין הערץ וואָרד
זעהר בעזאָרנט. (ו) שאל בע-
פֿראַנטע דען עוויגען, דער
עוויגע אָבער ערטהיילטע
איהם וועדער דורך טריימע,
נאָך דורך דיא אורים נאָך
דורך דיא פֿאַפֿעטען איר-
גענד איינע אַנטוואָרט.
(ז) שאל שפראַך צו זיינען דייע-
נערן: זוכעט טיר איין ווייב
אויף, וועלכע איינע טאָדטענע
בעשוואַרערין איזט, דאַס איך
צו איהר הינגעהען, אונד זיא
בעפֿראַגען קאַן. זיינע דייענער
זאָגטען איהם: עם בעפֿינדעט
זיך איינע טאָדטענבעשוואַרע-
רין אין עין דור. (ח) שאל

מאָסטע זיך אונקעננטליך, אינדעם ער אַנדערע קליידער אַנצאָג, גינג אין בעגלייטונג צוויי
ער מעננער הין, אונד זיא קאַמען דעם נאַכטס צו דייעזעם ווייבע. ער שפראַך דאָן צו
איהר: צויבערע מיר דורך דיא שוואַרצקונסט יעמאַנדען הער, אונד ברינגע מיר דען הערויף,
וועל.

ר ש י

ספרוהו נרמה כשקברוהו וספרוהו איש איש צעירו: (ו) גם באורים. לסי שהרג נוב עיר
הכהנים לא נענה: (ח) ויתחפש שאל. סינה בגדיו וכן התחפש וכל במלחמה וכן ברוב כח
יתחפש לבושי וכן תירגס יונתן ואישתני שאל: ויבואו אל האשה לילה. יום היה אלא מתוך
לרמס

ב א ו ר

בעל מחקרי ארץ ראי' לזה, שלקמן (ש"כ ח' כ"ח) נאמר הרי בגלגוע בני"ח לפני השם. (ו) גם
בחלמות, מלאנו כי השם הודיע לבני אדם העתידות ע"י חלומה, כמו חלום פרעה ומלום גדעון
ומלום נבוכדנצר, ואמר ג' פעמים גם להשוות הדבר מכל לך. גם באורים, האף שהי' האפוד
אצל דוד אמר הרד"ק אפשר ששלח אנשים שם לדרוש על המלחמה, ויותר נראה, שלכן לא ענהו
ד' באורים, יען שלא הי' יכול לשאל בהם על מלחמתו, כי לא הי' האפוד אצלו, ולכן שתק
שאל מהם לקיץ פסוק ט"ו. (ז) אשה, כל במכרת כמו אשת יפת תואר (הרד"ק), וצ"ל אמר
בחל"ע שלא נמצא אשת בנפרד, ולא ראה גם בניאור לנת"ה גם הרד"ק פה. ואדרשה בה,
על דבר המלחמה. בעלת אוב, הרמ"ד נ"ע, אשר הי' ערום ביראה, כסה תחת לשונו
מעשה החושב הזאת, וממעשה הנזכר פה ידענו כי השאל באוב, אמר כי העלה מת מקברו
להגיד עתידות, והרוב המכנס המפורסם מה"ו משה לגדוויא ביאר בערוך אשר הוליא לאור,
הוראת השם הזה במועלות ודעת, ידרש הקורא הנעים דבריו משם וינעכו לכו. (ח) ויהחפש,
פשוט בגדי מלכות ולבש בגדים אחרים כדי שלא תכירוהו בעלת אוב (הרד"ק). קכומי גאלי, בשקל
מלכי

וועלען אײך דיר זאגען ווערדע.
 (ט) דא פרויא שפראך צו
 איהם: דוא ווייסט יא, וואס
 שאול געטהאן, דאס ער דיא
 טאדטענבעשווארערינגען אונד
 דיא צייכענדייטלער אויס דעם
 לאנדע פערטילגט האט; וואס
 רום שטעללסט דוא דײך וועגען
 מיינער אין דיא שלינגע געפאנגע-
 גען, מיר דען טאד צו צו ציע-
 הען? (י) שאול שוואר איהר
 ביים עוויגען אונד שפראך: זא
 וואהר דער עוויגע לעכט, דאס
 דײך דעסוועגען קיינע שטראפע
 טרעפען זאלל! (יא) דא ווייב
 פראנטע: ווען זאלל אײך דיר
 הערויפבריינגען? ער שפראך:
 ברינגע מיר שמואל הערויף!
 (יב) אלס דא ווייב דען שמואל
 זא, דא שריע זיא לויט אויף,
 אונד שפראך צו שאול: ווארום
 האסט דוא מיך הינטערגאנגע-
 גען? דוא ביזט יא שאול!
 דער

לִי אֵת אֲשֶׁר-אָמַר אֱלֹהִים:
 (ט) וְהֵאמֵר הָאִשָּׁה אֵלָיו הֲנֵה
 אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׂאוּל
 אֲשֶׁר הִכְרִית אֶת-הָאֲבוֹת וְאֶת-
 הַיָּדְעָנִי מִן-הָאָרֶץ וְלָמָּה אַתָּה
 מְרַגְּקֵשׁ בְּנַפְשִׁי לְהַמִּיתַנִּי:
 (י) וַיִּשְׁבַּע לָהּ שָׂאוּל בַּיהוָה לֵאמֹר
 חַי-יְהוָה אֲם-יִקְרָךְ עֵוֹן בְּדָבָר
 הַזֶּה: (יא) וְהֵאמֵר הָאִשָּׁה אֶת-מִי
 אָעִלְה־ךָ וַיֹּאמֶר אֶת-שְׂמוּאֵל
 הָעַרְי־לִי: (יב) וְהָרָא הָאִשָּׁה אֶת-
 שְׂמוּאֵל וְהִזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל
 וְהֵאמֵר הָאִשָּׁה אֶל-שָׂאוּל לֵאמֹר
 לָמָּה רַמִּיתַנִּי וְאַתָּה שָׂאוּל:

ויאמר

חק' דגושה

ר ש י

כרתם היה דומה להם ללילה כך דרש ר' תנחומא: (ט) מתוקם, מנקש תקלה: (יב) ותזעק בקול גדול. שראתה עולה שלא כדרך העולים שהמעלה בזכורו עולים רגליהם למעלה חזה עלה

ב א ו ר

מלכי עלינו, ונהסך קרן חטף (ר"ל חטף קמץ) לע"הם ופ"א הפעל בקמץ רחב לתפארת המלה (הכ"ל). והנה כל מעשה כישוף הי' בהשתדלות מעשים ידועים להכנות הידועות הפן אשר לפי דעת ההמון היו למעלה מהטבע, וגם עשו בן המכשפים להסתיר מחבולותיהם מעיני כל, ובל דבר הנעשה בלאט וקרא קס ס, ופס הכוונה הודיעי לי העתיד ע"י שאילת האוב. והעלי לי, אמר לשון עליה על שהמת שוכן בקבר בתוך האדמה, שלפי דעת הקדמונים שנת נשמת האדם על גויחו בקבר, או שהאמינו בשאול מקום הרפאים ונשמות הנפרדות מגויחו במענה האדמה או תחתיה. (ט) מתנקש, נראה שנהכרית שאול האובות הזהיר מסתמא לבלתי שאול בהם, ולכן אשרה חף שאתה מתראה כאלו תעבור על מצות שאול וא"כ שמהראוי שכל אירא ממך כי לא תרשע עלמך, אבל זאת איננה רק לתת מכשול לפני לגרום מיתתו. (י) יקרר, דגש הקו"ף לתפארת הקריאה, בן אשר הרד"ק ומלאנו ג"כ מקרה לילה בדגש הקו"ף אשר גשענוס מדמהו לזה, שהוא לז"הק, אמנס הראב"ע אמר שם שהמ"ס לשימוש ומסקלו קרה כמו מזדה אחזתו. (יב) את שמואל, לפי דעת רב סעדי' ורב הא"י גאון רש"י רכינו בזיי והרמב"ן משאב ששואל הנביא דיכר עמו ממש, אמנס הרב שמואל חפני

(יג) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֶל-הַיְרֵאִי
 כִּי מָה רְאִיתָ וְתֹאמְרֵי הָאִשָּׁה אֶל-
 שְׂאוּל אֱלֹהִים רְאִיתִי עֲלִים מִן-
 הָאָרֶץ: (יד) וַיֹּאמֶר לָהּ מַה-תֹּאמְרוּ
 וְתֹאמְרֵי אִישׁ זָקֵן עָלָהּ וְהוּא עִמָּה
 מְעִיר וַיֵּדַע שְׂאוּל כִּי-שְׂמוּאֵל
 הוּא וַיִּקַּד אַפָּיִם אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:
 (טו) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל
 לָמָּה הִרְגוּתָנִי קְהַעֲלוּת אֶתִּי
 וַיֹּאמֶר שְׂאוּל צֵר-לִי מָאֵד
 וּפְלִשְׁתִּים וּנְלַחֲמִים בִּי וְאֱלֹהִים
 סָר מֵעָלַי וְלֹא-עֲנֵנִי עוֹד גַּם בְּיַד
 הַנְּבִאִים גַּם-בַּחֲלָמוֹת וְאֶקְרָאָה

(יג) דער קעניג ערוויערערטע
 איהר: פֿירכטע ניכטס! וואס
 האסטו דא דען געזעהען? דא
 ויבגאב דעם שאול צור אנט-
 ווארט: איך האבע איינען ער-
 האבענען גייסט אויס דער ער-
 דע אויפֿשטייגען זעהען. (יד) ער
 שפראך צו איהר: וויא זעהט
 ער אויס? זיא זאגטע: איין אל-
 טער מאן שטייגט הערויף
 אין איינעם אבער כאנטעל גע-
 היללט! דא מערקטע שאול,
 דאס עס שמואל זיא. ער גייג
 טע זיך מיט דעם אנטליטץ צור
 ערדע, אונד פֿערבייגטע זיך.
 (טו) שמואל שפראך צו שאול:
 ווארום האסטו דא מיך אויפֿ-
 געשרעקט, אונד מיך הערויף
 ערשיינען לאססען? דא שפראך
 שאול: איך בין זעהר בע-
 דרענגט! דיא פלשחים גרוי-

פֿען מיך אן, גאטט איזט אבער פֿאן מיר געוויכען, אונד האט מיר וועדער דורך טריימע נאך
 דורך פראפעטען איינען בעשייד מעהר ערטהיילען לאססען. איך ליעס דיך הערפֿאר
 רושען

ר ש י

עלה ראש למעלה בשביל כבודו של שאל: (יג) אלהים ראיתי עולים מן הארץ. מלאכים שנים
 משה ושמואל שנתירא שמואל שאל אני מתבקש בדין והעלה משה עמו כדאיתא בתענית:
 (יד) מה תארו. ג' דברים נאמרו באוב המעלה אותו וראוהו ואינו זומע קולו והנשאל לו
 זומעו ואינו רואהו לפיכך שאל מה תארו ואזר לא רואהו ולא זומעו: והוא עומט מעיל.
 שהיה רגיל ללבוש מעיל ש' ומעיל קטן תעשה לו אמו ובמעילו נקבר וכן עלה וכן לעתיד
 לבא יעמדו בלבושיהם: (טו) הרגותני. המרדחני: גם ביד הנביאים גם בקלומות. אבל
 באורים ותומים לא אמר לו ואע"פ שאל כהם כמו שאמר למעלה שהיה בוש ממנו על שהרג
 נוב עיר הכהנים: ואקראה לך. לשון ואזעק אזריך כמו נקרא נקראתי בהר הגלבוט וכמו וחס
 נקרא

ב א ו ר

חפני גאון, הרלב"ג הרמב"ם הראב"ע והרד"ק אמרו שאין באוב וידעוני ממש, והכל רמיה
 וזקר, והראב"ע מונה המאמינים בהם בשם ריקי מוח, ועיין ברד"ק שקיבץ כמעט כל
 הדיעות, ואין פה המקום לברר דבר זה. (יג) אלהים, גדול, כמו אלהים לא תקלל (הרד"ק).
 (טו) למה, על הרוב אם באה המלה הזאת לפני אות גרונית המ"ם רפה, והטעם מלרע,
 ופה הוא בדגש ומלעיל אף שהוא לפני אות גרונית הרגותני. המרדחני. ואקראה,
 הה"א נוספת כי משפטו ואקרא, והרי"ג אמר שהי' ראוי לבוא ואקראה כמו אשמעיה ונא קמן
 האל"ף השניה תחת הרי"ש וקמן האל"ף נשתנה לסגול, והרד"ק אמר שמלאנו כמוהו יד' שנה
 סלה

לֵךְ לַיהוָה וְעָשִׂהָ: (טו)
 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְלָמָּה תִּשְׁאַלֵנִי
 וַיהוָה סָר מֵעֲלֶיךָ וַיְהִי עֲרֵךְ:
 (יז) וַיַּעַשׂ יְהוָה לֹו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 בְּיָדֵי וַיִּקְרַע יְהוָה אֶת־הַמַּמְלָכָה
 מִיָּדְךָ וַיִּתְּנָהּ לָרֵעָה לְדָוִד:
 (יח) כַּאֲשֶׁר לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
 וְלֹא־עָשִׂיתָ חֲרוֹן־אָפוֹ בְּעַמְלֶק
 עַל־כֵּן הִדְבֵּר הַזֶּה עֲשֵׂה־לְךָ יְהוָה
 הַיּוֹם הַזֶּה: (יט) וַיִּתֵּן יְהוָה גֶּם
 אֶת־יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים
 וּמָחָר אָתָּה וּבְנֵיךָ עִמִּי גַם אֶת־
 מַחְגְּרֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יְהוָה בְּיַד
 פְּלִשְׁתִּים: (כ) וַיִּמָּהַר שְׂאוּל וַיִּפֹּל
 מִלֹּא־קוֹמָתוֹ אֶרְצָה וַיֵּרָא מָאֵד
 מִדְּבַרֵי שְׁמוּאֵל גַּם־כִּלְתָּ לֹא־הָיָה
 בּוֹ כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל־הַיּוֹם

רופען, מיך צו אונטערריכטען, וואס איך טהון זאלל. (טו) שמואל ערוויעדערטע: ווארום בע- פראגסט דוא מיך, דא דער עוויגע פאן דיר געוויכען, אינד דיינעם פיינדע צונעטהאן איזט? (יז) דער עוויגע האט איהם געטהאן, וואס ער דורך מיך פעהריסען; דער עוויגע האט נעמליך דאן רייך דיר אויס דער האנד געריסען, אונד עס דיינעם דיר אס ראנג- גע גלייכען, דעם דוד גענע- בען, (יח) ווייל דוא דען בע- פעהל גאטטעס ניכט בעפאלג- טעסט, אונד זיינען ברענגענע- דען צאָרן עמלק ניכט פיהלען ליסעסט; דעס האלב איזט דיעס ערפאלגט, וועלכעס דיר דער עוויגע צו דייעוער צייט ווידער- פאהרען לעסט. (יט) דער עווי- גע ווירד אויך דייך פאלק ישראל מארגען דען פלשחים אין דיא האנד ליעפערן, אונד מאָר- גען ביזט דוא אונד דיינע זאָה- נע בייא מיר; יא אויך דאן העער דער ישראל ווירד דער עוויגע דען פלשחים אין דיא האנד געבען. (כ) שאול פיעל זיינער לענגע נאך שנעלל צו באָדען, דען ער געריעטה דורך שמואל'ס ווארטע אין גראסע פורכט, אויך האטטע ער קיי- נע לייבעסקראַפֿט, דען ער האטטע דען גאנצען טאָג אונד דוא גאנצע נאכט ניכטס גע- געסען

ר ש י

נקרא איש רע ובליעל הוכרתי להיות נקרא אליך שתודיעני מה אעשה: (טו) ולמה תשאלני. הרי שאלת מן הנביאים החיים: ויהי ערך. והוא בסעדיה דגברא דאת בעיל דבניה. ערך לשון שונא וכמה יש במקרא: (יז) לרעדך לדוד. ובזייו לא הזכיר לו שמו אלא ונתנה לרעדך הטוב ממך לפי שהיה ירא ממנו: (יט) אתה ובניך עמי. במחילתי:

ב א ו ר

סלה, וכן חזרו געועניוס. (טו) ערך, לרך, בחילוף כד"י בעין ושיעורו לערך, או עס עריך, (וכבר, כאשר בארנו זאח, דברנו עס ידידנו הינס הכולל מו"ס משה לנדא נר"ו, וכמדומה אמר לי ג"כ זאת או כזאת על מלה אחרת). (יז) לו, לדוד כאשר יבאר מיד. (יט) עמי, כ"ל שיהיו סתים כמוהו. (כ) גם כח, גם זאת סנה שכל ארלה בזילת הפחד מדברי שמואל יען

וְכָל-לַיְלָה: (כא) וְתָבוֹא הָאִשָּׁה
 אֶל-שְׂאוֹל וְתָרָא כִּי-נִבְהַל מְאֹד
 וְתָאמַר אֵלָיו הֲנִי שָׁמְעָה
 שִׁפְחָתְךָ בְּקוֹלְךָ וְאֲשִׁים נַפְשִׁי
 בְּכַפִּי וְאֲשַׁמַּע אֶת-דְּבָרְךָ אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתָּ אֵלָי: (כב) וְעַתָּה שָׁמַעְנָא
 גַּם-אֶתְּךָ בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ וְאֲשַׁמָּה
 לִפְנֵיךָ פֶתֶל לֶחֶם וְאֶכּוֹל וַיְהִי בֵּךְ
 לֶחֶם כִּי תִלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ: (כג) וַיִּמָּאן
 וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֶל וַיִּפְרְצוּ-בּוֹ
 עַבְדָּיו וְגַם-הָאִשָּׁה וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם
 וַיָּקָם מִהָאָרֶץ וַיֵּשֶׁב אֶל-הַמַּטָּה:
 (כד) וְלֹאֲשָׁה עֶגְל־מִרְבֵּק בַּבַּיִת
 וְתַמְהָר וְתוֹזְבְהָרוֹ וְתַקְחָ-קָמַח
 וְתִלֵּשׁ וְתִפְהֶו מִצּוֹת: (כה) וְתַגִּישׁ
 לִפְנֵי-שְׂאוֹל וּלְפָנֵי עַבְדָּיו וַיֹּאכְלוּ
 וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ בַּלַּיְלָה הַהוּא:

ויקבצו

בעססען. (כא) דאז ווייב גינג
 צו שאול הין, אינד זעה, דאס
 ער זעהר בעשטירצט וואר; דא
 זאגטע זיא צי איהם: זעהע!
 דינע סאגד האט דינער
 שטיממע געהאר געגעבען, איך
 האבע מיין לעבען געוואגט.
 אונד דינעם וואונשע, דען
 דוא מיר אויסגעדריקט. פאל-
 געגעלייסטעט. (כב) זא ערהא-
 רע אויך דוא דאך דיא ביטטע
 דינער מאגד! ערלויבע, דאס
 איך דיר איין שטיק בראד
 פארלעגע, אים עס, דאמיט
 דוא קראַט האבעסט, ווען
 דוא דיא ריקרייזע אנטריסטסט.
 (כג) ער ווינערטע זיך אונד
 שפראך: איך מאג ניכט עס-
 סען! וינעדיענער אונד אויך
 דאז ווייב דראנגען איז איהן,
 אינד ער נאכ איהרער שטימ-
 מע געהאר, שטאנד פאן דער
 ערדע אויף, אונד זעטצטע זיך
 אויף דאז זאָא. (כד) דאז
 ווייב האטטע איין געכעסטע.
 טעם קאלב אים הויזע; זיא
 איילטע, שלאַכטעטע עס,
 נאָהם מעהל, מאַכטע איינען
 טייג, אונד בוק אונגעווייערטע קיכען. (כה) זיא רייכטע זאָלכע פאָר שאול אונד ווינען דיע-
 נערן הין, זיא אַסען, מאַכטען זיך זאָדאן אויף, אונד רייזטען נאָך דיעועלכע נאָכט אַב.
 דיא

ר ש י

(כד) עגל מרבק. עגל פטיס:

מיוס

ב א ו ר

יען שלא היה נו כח שלא אכל כל היום. (כג) ויפרצו, כמו ויפלו, הרבו לבקש לפניו.
 (כד) עגל מרבק, עגל מפוטם. וחפשו, נעלמה החל"ף וכתווי ותאספו, וכן ולעמאז תמרו

אפקה

כט (א) דיא פלשתיים צאָגען
 צללע איהרע העע.
 רע נאך אפק צוזאממען, אונד
 דיא ישראל לאַגערטען זיך אן
 דער קוועללע צו יזרעאל.
 (ב) דיא פֿירשטען דער פלשתיים
 צאָגען צו הונדערטען אונד טויִ
 זענדען העראַן. דוד אונד זייִ
 נע לייטע צאָגען צור לעטצט
 מיט אכיש העראַן. (ג) דיא בעיִ
 פֿעהלסהאכער דער פלשתיים
 פֿראַגטען: וואָס זאָללען דייע
 זע עברים היער? אכיש ערִ
 וויערערטע איהנען: דיעועם
 איזט דאך דוד, איינסטיגער
 דיענער שאול'ס, קעניגס אין
 ישראל, דער איינע לאַנגע
 צייט, יא שאַן יאהרע בייא מיר
 זיך בעפֿינדעט, אָהנע דאָס
 איך אן איהם, זייט דעם ער
 אונז צוגעפֿאללען ביז אויף דייע.
 זען טאָג, דען מינדעסטען טאָג
 דעל געפֿונדען העטטע. (ד) דאָ
 וואורדען דיא פֿירשטען דער
 פלשתיים איבער איהן אויפֿגעִ
 בראַכט, אונד שפראַכען צו
 איהם: לאַס דען מאַן צוריק זיך
 ווענדען, דאָס ער נאך זיינעם
 אַרטע צוריקקעהרע, וואָהין דוא
 איהן אַנגעווייעזען האַסט, אבער

כט (א) וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־כָּל־
 מַחְנֵיהֶם אֶפְקָה וַיִּשְׂרְאֵל
 חָנִים בְּעֵין אֲשֶׁר בְּיַזְרְעֵאל:
 (ב) וְסַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים עֲבָרִים
 לְמֵאוֹת וּלְאַלְפִים וְדָוִד וְאֲנָשָׁיו
 עֲבָרִים בְּאַחֲרָנָה עִם־אֲכִישׁ:
 (ג) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים מַה
 הָעֲבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר אֲכִישׁ
 אֶל־שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים הַלֹּא־זֶה דָּוִד
 עַבְדִּי שְׂאוּל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 הָיָה אִתִּי זֶה יָמִים אֹרְזֵה שָׁנִים
 וְלֹא־מָצָאתִי בּוֹ מְאוּמָה מִיּוֹם
 נָפְלוֹ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: (ד) וַיִּקְצְפוּ
 עָלָיו שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים הֲשֵׁב אֶת־הָאִישׁ
 וַיֵּשֶׁב אֶל־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקִדְתּוּ
 שָׁם וְלֹא־יָרַד עִמָּנוּ בְּמִקְחָמָה
 וְלֹא־יְהִי־לָנוּ לְשֹׁטֵן בְּמִקְחָמָה

ובמה
 ניכט מיט אונז אין דען קביעג ציעהע, אונד אונז אין דער שלאַכט נאַכטהייליג זייא! דורך
 וואָס

ר ש י

כט (ג) מיום נפלו - מיום מנייתו עלי:

ב א ר

כט (א) אַפְקָה, אַפּק זױ הי' נחלת ישכר אלל יזרעאל, בי יזרעאל נחלת ישכר, והנה
 הפלשתיים נסעו מזונס הקרובה לים התיכון מזרחה אפקה, והר הגלבוע הוא סעיף
 מהר תבור. (ב) עוברים למאות, היו עוברים עם מאות ואלפים אנשיהם (הרד"ק). (ג) זה
 ימים או זה שנים, הפליג הזמן אשר הי' בארץ פלשתיים, להגדיל אמונת דוד בעיני הסרנים.
 מאומה, לרעה לנו. נפלו, אשר נפל מעם שאול ועמו, וכן ת"י מיומא דאחפראש. (ד) הפקדתו,
 עזיתו

וּבַמָּוֶה יִתְרַצֶּה זֶה אֶל-אֲדָנָיו
הָלוֹא בְּרֵאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם:
(ה) חֲלֵא-זֶה דָּוִד אֲשֶׁר יַעֲנֵנִי לֹא
בְּמַחֲלוֹת לֵאמֹר הֲכֵרָה שְׂאוֹל
בְּאֶלְפֵי וְדוֹד בְּרִבְבוֹתָיו: (ו) וַיִּקְרָא
אֶכִישׁ אֶרֶץ-דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַיִּי:
יְהוָה כִּי-יֵשֶׁר אַתָּה וְטוֹב בְּעֵינָי
צִאתָךְ וּבִאֵף אֲתִי בְּמַחֲנֶה כִּי
לֹא-מִצֵּאתִי בְּךָ רָעָה מִיּוֹם בּוֹאֵךְ
אֵלָי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה וּבְעֵינָי
הַסְּרָנִים לֹא-טוֹב אַתָּה: (ז) וְעַתָּה
שׁוּב וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא-תַעֲשֶׂה
רָע בְּעֵינָי סְרָנִי פְּלִשְׁתִּים:
(ח) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶרֶץ-אֶכִישׁ כִּי מָה
עָשִׂיתִי וּמַה-מִּצֵּאתָ בְּעַבְדְּךָ מִיּוֹם
אֲשֶׁר הָיִיתִי לְפָנֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה
כִּי לֹא אָבוֹא וּנְלַחֲמֶתִי בְּאִיבֵי
אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ: (ט) וַיַּעַן אֶכִישׁ וַיֹּאמֶר
אֶרֶץ-דָּוִד יִדְעֶתִי כִּי טוֹב אַתָּה

תרגום אשכנזי פו

וואס קאן זיך דיעזער מאן בייא
זיינעם העררן געפעלליג מאי
כען? וואהרליך נור דורך דיא
קעפפֿע דיעזער מעננער!
(ה) איזט דיעס ניכט דוד, דעם
מאן אין טאנצקאהרען צוי
וויכצטע:

„מאכטע שאול שאן טוי.
„זענדע ניערער, טעדטעטע
„דוד זאגאר מיריארען!?”

(ו) דא ליעס אכיש דען דוד רוי.
פען, אונד שפראך צו איהם:
זא וואהר דער עוויגע לעכט,
דאס איך דיך פֿיר רעדליך האל.
טע, אונד דיין אויס, אונד
איינציעהען אין דאז לאגער אן
מיינער זייטע מיר גאנץ רעכט
איזט, דען איך האבע ניכטס
שלעכטעס אן דיר געפונדען,
זייט דעם דוא צו מיר געקאמי.
מען ביז אויף דיעזען טאג; נור
דען פֿירשטען ביוט דוא ניכט
רעכט. (ז) קעהרע אלוא צו.
ריק, ציעהע אין פֿריעדען,
אונד האנדלע אין דען אויגען
דער פֿירשטען ניכט שלעכט.
(ח) דא שפראך דוד צו אכיש:
וואס האכע איך אכער בעגאני.
גען, וואס האסט דוא אן דיי.
נעם דיענער, זייטדעם איך מיד
פֿאר דיר דאז ערשטע מאל בע.

פֿונדען ביז אויף דיעזען טאג (טעדענחעפטעס) וואהרגענאָממען, דאס איך ניכט הינגע-
הען, אונד אלוא דיא פֿיינדע מיינעם העררן קעניגס ניכט בעקעמפֿען זאלל? (ט) אכיש גאב
דעם דוד צור אנטוואָרט: איך ווייס וואָהל, דאס דוא רעכטשאַפֿען ביוט; אין מיינען
אוי-

ב א ו ר

עשיתו לפקיד, כי נתן לו חקלג לירושה. יחרצה, יעשה עלמו להיות רכוי לאדוניו. בראשי
האנשים, ובדה"א י"ב י"ט נאמר בראשיתו ימול אל שאול, ומשמע שהניו כן מדברי הספוק
פה. (ו) בעיני, מושך עלמו ואמר עמו, והשיעור כי ישר אתה וגם טוב אתה בעיני. (ז) ולא
חעשה רע, לשאר פה במחנה נגד דעת הסרנים. (ח) כי, נמוזן אולם. (ט) כי טוב
אחה, זה הוא מאמר שלם והמלה אתה מושך עלמו ואמר עמו ושיעורו ידעתי כי טוב אתה,
ואתה

בְּעֵינַי כַּמְלֶאךָ אֱלֹהִים אֲךָ שָׂרִי
 פְּלִשְׁתִּים אָמְרוּ לֹא־יֵעֲלֶה עִמָּנוּ
 בַּמְּלָחְמָה: (י) וְעַתָּה הַשְׁכֵּם
 בַּבֶּקֶר וְעַבְדֵי אֲדֹנָיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ
 אִתָּךְ וְהַשְׁכַּמְתָּם בַּבֶּקֶר וְאוֹר
 לְכֶם וּרְכוּ: (יא) וַיִּשְׁכֵּם דָּוִד הוּא
 וְאֲנָשָׁיו לָלֶכֶת בַּבֶּקֶר לָשׁוּב אֶל־
 אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים עָלוּ
 יִזְרְעָאֵל:

ל (א) וַיְהִי בְּבֹאֲ דָוִד וְאֲנָשָׁיו צְקֵלָג
 בַּיּוֹם הַשְּׂרִישִׁי וְעַמְרֵקִי
 פֶּשְׁטוֹ אֶל־נָגַב וְאֶר־צְקֵלָג וַיָּבֹאוּ
 אֶת־צְקֵלָג וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בְּאֵשׁ:
 (ב) וַיֵּשְׁבוּ אֶת־הַנְּשִׁים אֲשֶׁר־בָּהָּ
 מִקָּטָן וְעַד־גְּדוֹל לֹא הָמִיתוּ אִישׁ
 וַיִּנְהָגוּ וַיֵּלְכוּ לְדַרְכָּם: (ג) וַיָּבֹאוּ
 דָּוִד וְאֲנָשָׁיו אֶל־הָעִיר וְהִנֵּה
 שְׂרוּפָה בְּאֵשׁ וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם

בנהיהם

דערן פֿהרטען אללעס פֿאַרט, אונד צאָגען איהרעס וועגעס. (ג) וויא נון דוד מיט זיינען לייִ
 טען אין דיא שטאָרט אַנלאַנגטע, דאָ וואָר זיא אַכגעבראַנט, אונד איהרע ווייבער, זאָהנע
 אונד

אויגען ביזט דוא (י) וויא
 איין ענגעל גאָטטעס; אלליין
 דיא בעפֿעהלס האַבער דער
 פּלשתיים האַבען בעשלאָססען:
 „ער דאַרף מיט אונז ניכט אין
 דען קריעג צויעהען!“ (י) שטעֿ
 הע אַלזאָ זאַממט דען אונטערֿ
 טהאַנען דיינעס העררן, וועלֿ
 בע מיט דיר געקאַממען זינד,
 מאַרגען צייטליך אויף — יא
 איהר שטעהט מאַרגען פֿריה
 אויף, אונד רייזעט, זאַבאַלד
 דער טאַג לייכטעט. (יא) דוד
 שטאַנד מיט זיינען לייטען
 פֿריה אויף, אום אַכצורייזען,
 אונד אין דאָ לאַנד דער
 פּלשתיים צוריק צו קעהרען;
 דיא פּלשתיים אַבער צאָגען נאָך
 יזרעאל הינויף.

ל (א) אלס דוד אונד זיינע לייִ
 טע אַם דריִטטען טאַגע
 אין צקלג איינטראַפֿען, וואָרען
 דיא עמלקיטער אין דען זידען
 אונד אין צקלג איינגעפֿאַללען,
 האַטטען צקלג עראַכערט אונד
 עס אַכגעבראַנט. (ב) זיא
 נאָהמען אַללע דאַרין בעפֿינדֿ
 ליע ווייבער געפֿאַנגען, זאָ
 וויא אויך (חללע קינדער) פֿאַן
 קליין ביז גראָס, בראַכטען
 אַבער ניעמאַנדען אום, זאָנֿ

ב א ו ר

וחיה בעיני כמלאך אלהים. (י) ועבדי אדניך, אנשי דוד, וקראס עבדי שאול (הרי"ג).
 והשכמתם בבקר, מזר והכפיל דבריו לכל יתעב על זה. ואור, עבר המהופך לעמיד
 על משקל פֿעול.

ל (א) ביום השלישי, משמע בתרגום יונתן יום השלישי לשום ממחנה פלשתיים, והנה
 מיזרעאל ללקג היו כמו י"ב פרסאות געאנראפיקות והלכו בו ב' ימים. ויכו,
 לכדו את קלג, וכן ויך את רנה ויהרסה (מ"א ב' ב'). (ב) וישבו אח הנשים, כי כל
 האנשים הלכו עם דוד (הרד"ק). מקטן ועד גדול, כ"ל גם הננים והבנות.

ש מ ו א ל א ל

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּרוּ: (ד) וַיֵּשֶׁב דָּוִד
וְהָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכוּ
עַד אֲשֶׁר אֵין-בָּהֶם כֹּחַ לִבְכוֹת:
(ה) וַשְׁתִּי נִשְׂי-דָוִד נִשְׁבְּרוּ אַחֲיָנָעִים
הַיּוֹדֵעֵלִית וְאַבְיָגַיִל אִשְׁת׃ נָבַל
הַכֹּהֵן מְלִי: (ו) וַחֲצַר כְּדוֹד מְאֹד
כִּי-אָמְרוּ הָעָם לְסַקְלוֹ כִּי-מָרָה
נַפְשׁ כָּל-הָעָם אִישׁ עַל-בָּנָיו וְעַל-
בְּנֵיהֶם וַיִּתְחַזַּק דָּוִד בַּיהוָה אֱלֹהָיו:
(ז) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אֲבִיתָר הַכֹּהֵן
בֶּן-אֲחִימֶלֶךְ הַגִּישָׁה-נָּא לִי
הָאֶפֶסֶד וַיִּגֶשׁ אֲבִיתָר אֶת-הָאֶפֶסֶד
אֶל-דָּוִד: (ח) וַיֵּשֶׂאֵל דָּוִד בַּיהוָה
לֵאמֹר אֲרֹדֶף אַחֲרַי הַגְּדוֹד-הַזֶּה
הָאֲשִׁיגֵנּוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רֹדֶף כִּי-הֲשִׁיג
תִּשְׁיָג וְהִצִּיל תִּצִּיל: (ט) וַיִּלֶּךְ דָּוִד
הוּא וְשֵׁשׁ-מְאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ
וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַגְּזֹתָרִים

בניו קרי עמדו
גַּמְט ליעם איהם זאגען: זעמעע נאך, דוא ווירסט איהן איינהאלען, אונד ווירסט אויך
עררעטטען. (ט) דוד בראך מיט זעכס הונדערט מאן, דיא ער בייא זיך האטטע, אויף,
אונד אלס זיא אן דען פלוס בשור קאמען, מוסטען דיא איבריגען פאם צוגע שטעהען
ר ש י

חרגום אשכנזי פו

אונד טאכטער ווארען געפאנגען
גען. (ד) דוד אונד דאז פאלק
וועלכעס בייא איהם וואר,
ווינטען מיט לויטער שטיממע,
ביז זיא קיינע קראפט מעהר
האטטען צו ווינען. (ה) דיא
צווייא פרויען דוד'ס, נעהמ
ליך אחינעם אויס וורעאל אונד
אביגיל, דיא עהעמאחליגע
פרווא דעס כרמל טען נבל,
ווארדען אויך געפאנגען.
(ו) דיעזער אונפאלל בראכטע
דען דוד אין גראסע אנגסט,
דען דאז פאלק דראהטע איהן
צו שטייניגען, זא ערכיטטערט
וואר דאז געמיטה דעס נאנצען
פאלקעס; יעדעס גינג דער
פערלוסט זיינער זאהגע אונד
טעכטער זעהר נאהע. דוד
אבער ערמוטהיגטע זיך דורך
דאז פערטרויען אויף דען עווי
גען, זיינען גאטט. (ז) ער
שפראך צום פרוסטער אביתר,
זאהן אחימלך'ס: רייכע מיר
דען אפוד הער! אביתר רייכע
טע דעם דוד דען אפוד הין.
(ח) דוד בעפראגטע דען עווי
גען אונד שפראך: זאלל איך
דיעזעם טרופפ נאכזעטצען?
ווערדע איך איהן איינהאלען?

(ט) ויבאו עד נחל הבשור והגזותרים עמדו. כשהגיעו לנחל הבשור היו

ב א ו ר

(ו) וחתר, שרשוילר, והוא מענין לרה ומלוכה, ובאמו לשון נקבה הכוונה על הרעה, (הרד"ק). ויחזיק
דוד, וישם תחלתו בד' (מהנ"ל). (ח) ארדף, דרך שאלה בלש"ס השאלה, כמו חף כי חמר
אלהים (הנ"ל), וחפזר ש"ס האשיגנו מוסב גם על ארדוף. האשיגנו, חף כי אין דרך
לאזול שזי שזלות באחת, סה השאלה השניה רק ביאור להרחשונה, וכן ענהו ד'. ויאמר לו,
אביתר. (ז) נחל הבשור, נקרא בה"ס הידועה, כמו כנאה עכמים כרטיים ואשר שיה קרחוהו
בשור יען שס נתנשרו כי הגדוד איננו רחוק משם, ונראה שהיה נחל מיס יען שעברו עליו.

תרגום אשכנזי

כליבען. (י) דוד זעטצטע
נעהמליך בלאס מיט פיער הוני
דערט מאן נאך, אונד עם
בליעבען צווייא הונדערט מאן
שטעהען, וועלכע צו מידע ווא-
רען, איבער דען פלוס בשור צו
זעטצען. (יא) זיא פאנדען אויף
דעם פעלדע איינען מצרישען
מאן, דיעזען בראכטען זיא צו
דוד; זיא רייכטען איהם בראד
צו עססען, אונד גאבען איהם
וואססער צו טרינקען; (יב) זיא
גאבען איהם אויך איין שטיק
געדיררטען פייגענקלען אונד
צווייא געטראקנעטע טרויבענ-
בישעל. ער אס אונד ערהאל-
טע זיך, דען ער האטטע דרייא
טאגע אונד דרייא נעכטע ווע-
דער עטוואס געגעסען נאך
עטוואס געטרונקען. (יג) דוד
פראגטע איהן: וועם געהארסט
דוא אן? וואהער ביזט דוא?
ער אנטווארטעטע: איך בין
אין מצרישער בורשע, דער
שקלאע איינעם עמלקיטען,
אונד ווייל איך ערקראנקטע,
פערליעם מיך מיין הערר פאר
דרייא טאגען. (יד) וויר פיע-

ש מ ו א ל א ל

עמדו: (י) וירדף דוד הוא וארבע-
מאות איש ויעמדו מאתים איש
אשר פגרו מעבר את-נהל
הבשור: (יא) וימצאו איש-מצרי
בשדה ויקחו אתו אל-דוד ויתנו-
לו לחם ויאכל וישקהו מים:
(יב) ויתנו-לו פלח דבלה ושני
צמקים ויאכל ותשב רוחו ארו
כי לא-אכל לחם ולא-שתה מים
שלשה ימים ושלשה לילות:
(יג) ויאמר לו דוד למי-אתה ואי
מזה אתה ויאמר נער מצרי אנכי
עבד לאיש עמלקי ויעזבני אדני
כי חליתי היום שלשה: (יד) אנחנו
פשטנו נגב הכרתי ועל-אשר
ליהודה ועל-נגב כלב ואת-צקלג
שרפנו באש: (טו) ויאמר אליו

דוד

לען אין דען זידען דעם כרתי, אין דאן געביעטה פאן יהודה אונד אין דען זידען פאן כלב
אין, אונד צקלג שטעקטען וויר אין בראנד. (טו) דוד פראגטע איהן: מעכטעסט

דוא

ר ש י

נהם עייפס ונוחרו שם מקלמן: (י) אשר פגרו. אשר נמנעו ואומר אני לשון ארמי
הוא תרגום של ונהרסו: (יד) נגב הכרתי. לדרוס של פלשתים ומנינו במקום אשר פלשתי
נקראים

ב א ו ר

והנוחרים עמדו, כולם באו עד נהל הנשור, ופה עמדו הנוחרים אשר לא הלכו עם דוד והם
היו מאתים איש כאשר מבאר והילך בפסוק שלאחריו. (י) פגרו, לפי משמעות המקרא
שנחלשו, ומזה פגרי גליליכם וכן דעת הרד"ק. (יב) פלח דבלה, חתיכת עיגול דבלה. (יג) כי
חליתי, זה מאמר מוסגר, והשיעור ויעזבני אדוני היום שלשה (כי חליתי). (יד) הכרתי,
מחו ארץ פלשתים על סוף היס. כלב, הוא חנון.

והגנים

ש מ ו א ל ל

דוד התורדני אל הגדוד הזה
ו אמר השבעה לי באלהים אם
תמיתני ואם תסגרני ביד אדני
ואורדה אל הגדוד הזה:
(טו) וירדהו והנה נטשים על פני
כל הארץ אכלים ושתיים וחגגים
בכל השלך הגדול אשר לקחו
מארץ פלשתים ומארץ יהודה:
(יז) ויכם דוד מהנשף ועד הערב
למחרתם ולא נמלט מהם איש
כי אם ארבע מאות איש נער
אשר רכבו על הגמלים וינסו:
(יח) ויציל דוד את כל אשר לקחו
עמלק ואת שתי נשיו הציל דוד:
(יט) ולא נעדר להם מן הקטן
ועד הגדול ועד בנים ובנות
ומשלה ועד כל אשר לקחו
להם הכל השיב דוד: (כ) ויקח

דוד מיסט, פאם קליינסטען ביו אויף דעם גרעסטען, זאהנע, טעכטער, אונד זאנסטיגע ביי טע; פאן אללעם, וואס זיא וועגגענאממען האטטען, אללעס בראכטע דוד צוריק.

חרגים אשכנזי פח

דוא מיד צו דיעזער שרייב
שאאר הינאב פיהרען? ער
אנטווארטעטע: שווארע מיר
בייאגאטט, דאס דוא מיד ניכט
אומבריינגען, אונד מיינעם
העררן מיד ניכט אויסלעפערן
ווירסט, זא ווערדע איך דייך
צו דיעזער שטרייפשאר היי
אכפיהרען. (טז) ער פיהרטע
איהן הינאב, אונד זעהע! זיא
ווארען איבער דער גאנצען
לאנד שאפט צערשטרייעט,
אסען, טראנקען אונד טאנצן.
טען וועגען דער גראסען ביי
טע, וועלכע זיא פאם לאנדע
דער פלשתים אונד פאם לאנ.
דע יהודה'ס ערכייטעט האט.
טען. (יז) דוד מאכטע פאן דער
אבענדידעממערונג ביז אס
מארגענדען אבענד איינע נייע
דערלאגע אונטער איהנען, זא,
דאס קיינער פאן איהנען ענט.
קאם אויסער פיער הונדערט
מאן, וועלכע אויף קאמעעלען
דאפאן געפלאהען ווארען.
(יח) דוד רעטטעטע אללעס,
וואס עמלק הינוועג גענאממען
האטטע; אויך זיינע צווייא
פרויען בעפרייעטע דוד.
(יט) ניכטס האבען זיא פיער

דוד מיסט, פאם קליינסטען ביו אויף דעם גרעסטען, זאהנע, טעכטער, אונד זאנסטיגע ביי טע; פאן אללעם, וואס זיא וועגגענאממען האטטען, אללעס בראכטע דוד צוריק.

דוד

ר ש י

נקראים גוי כרתים יושני חבל היס גוי כרתים: (יז) למחרתם. למודים הם עמלקים ללקות
ביום מחר כמו שנאמר מחר אנכי נלכ וגו' לכך נאמר למחרתם:

אח

ב א ו ר

(טז) וחוגגים, מרקדים מפזזים ומכרכרים, כמו יחוגו וינועו כשכור. (יז) מהנשף ועד הערב, נראה כדעת ת"י שהמונן מערב יום זה עד הערב השני. למחרתם, המ"ס לתיקון המשקל כמו יומם, ריקס, וכן הביאו געווענטס.

בחהו

דוד את כל הצאן והבקר נהגו
 לפני המקנה ההוא ויאמרו זה
 שלל דוד: (כז) ויבא דוד אל
 מאתים האנשים אשר פגרו
 מלכתו אחרי דוד וישיבם בנהל
 הבשור ויצאו לקראת דוד
 וקראת העם אשר אתו ויגש
 דוד את העם וישא להם לשלום:
 (כח) ויען כל אישורע וכל יעל
 מהאנשים אשר הלכו עם דוד
 ויאמרו יען אשר לא הלכו עמי
 לא נתן להם מה שלל אשר הצלנו
 כי אם איש את אשתו ואת בניו
 וינהגו וילכו: (כט) ויאמר דוד לא
 תעשו כן אחי את אשר נתן יהוה
 לנו וישמר אתנו ויהן את הגדוד

(כ) דוד ערביטעטע אויך אל.
 לעם קליני, אונד רינד פיעה.
 מאן פֿהרטע עם פֿאר איהרעם
 (חייגענען גערעטטעטען) פֿיע.
 הע, אונד זאגטע: דיעועם
 איזט דיא בייטע דוד'ס!
 (כא) אלס דוד צו דען צווייא
 הונדערט לייטען קאם, וועלכע
 צו שוואך ווארען, דעם דוד
 צו פֿאלגען, אינד וועלכע ער
 אס פֿלוססע בשור האטטע
 פֿערוויילען לאססען, דא צא.
 גען דיעוע דעם דוד אונד אל.
 לעם פֿאלקע, דאז ער מיט זיך
 גענאמען האטטע, ע. טגע.
 גען. דוד טראט צו יענעם פֿאל.
 קע היז, אונד ערקנידיגטע זיך
 נאך איהרעם וואהלבע פֿינדען.
 (כב) דא שריען אללע באוואהאפֿע.
 טע אונד ניעדריגע לייטע אונד
 טער דעניעניגען, וועלכע מיט
 דוד געצאגען ווארען, אונד זאג.
 טען: ווייל זיא ניכט מיט געצא.
 גען זינד, געבען וויר איהנען
 פֿאן דער בייטע, וועלכע וויר
 עררעטטעטען, ניכטס, אוי.
 סער יעדעם מאננע ויינע פֿרויא

פתח באתנח הבא

אונד ויינע קינדער, וועלכע זיא נון זעלכסט פֿהרען, אונד דאפֿאן געהען קאננען. (כג) אל.
 לייך דוד שפראך: דיעועם דירפֿעט איהר ניכט טהון, מיינע פֿריינדע! האט דאך דער עווי.
 גע אונד זא פֿיעל גליק געגעבען, האט אונד כעוואהרט, אונד דיא גאנצע שטרייפֿע.
 שאאר

ר ש י

(כ) את כל הלאן והבקר. ששנה הגדוד מנגן יהודה ומנגן כלב: נהגו. אנשים מנהיגים
 והולכים לפני המקנה ההוא להתכבד ולהתהלל זה שלל דוד:

ב א ו ר

(כ) נהגו לפני המקנה, לפני המקנה שלהם שהליו נהגו הלאן והבקר שלקחו מהעמלקים.
 (אזיו של הכד"ק). (כא) ויושבום, הניחום. את העם, כמו אל העם. (כב) עמי, חמר
 הריה"ג שכל אשד הי אומר כן, אולם למה אמר ישו'י הללו, בלשין רבים? ויתכן שהם אמרו
 עמנו אז עם דוד ננידנו, ודוד חזר ולא חש לשנות הדברים, ואמר ויזארו על האנשים,
 והדברים העתיק מדוד. וינהגו וילכו, לא נטות עוד עמכם, רק אלז האנשים
 ינהגו בעלמם נשיהם ונניהם. (כג) את אשר נתן, מוסב על שלמגלה שאמרו האנשים לז
 נתן

שמואל א ל

תרגום אשכנזי פ"א

הבא עלינו בידנו: (כד) ומי ישמע
 לכם לדבר הזה כי כחלק והורד
 במלחמה וכחלק הישב על-
 הכרים יחדו יחלקו: (כה) ויהי
 מהיום ההוא ומעלה וישמה
 לחק ולמשפט לישראל עד היום
 הזה: (כו) ויבא דוד אל צקלג
 וישלח מהשלל לזקני יהודה
 לרעהו לאמר הנה לכם ברכה
 משלל איבי יהוה: (כז) לאשר
 בבית אל ולאשר ברמות נגב
 ולאשר בירתר: (כח) ולאשר
 בערער ולאשר בשפמות
 ולאשר באשתמע: (כט) ולאשר
 ברכר ולאשר בערי הירחמאלי
 ולאשר בערי הקיני: (ל) ולאשר

בחרמה היורד קיי.

שאמר, דיא אונז איבערפאל.
 לען, אונז אין דיא האנד גע-
 געבען. (כד) ווער קאן אייך
 צו דיעזער זאכע בייאפאלל גע-
 בען? יא! זאגראס דער אג-
 טהייל דעסיעניגען איזט, דער
 אין דען קאמפף זיך איינלעסט,
 מוזס אויך דער אנטהייל דעס-
 סען זיין, דער ביים געפעקקע
 בלייבט; ויא מיססען מיט איינ-
 אנדער טהיילען. (כה) זאָ בליעב
 עם אויך פֿאָן דיעזעס טאגע אן
 אונד ווייטער; דוד מאַכטע
 עם צום געזעטץ אונד רעכט
 אין ישראל, וועלכעס נאך היי-
 טיגען טאגס בעפֿאלגט ווירד.
 (כו) דוד קאם נאך צקלג, שיק-
 טע פֿאָן דער בייטע דען פֿאר-
 געהמען יהודה'ס, זיינען פֿריינ-
 דען, מיט דעם אויסדרוקקע:
 היער ווערדע אייך איין גע-
 שענק פֿאָן דער בייטע דער
 פֿיינדע דעם עוויגען. (כז) דע-
 נען צו בית אל, צו רמוח נגב
 אונד צו יתר; (כח) דענען צו
 ערער, צו שפמות אונד צו
 אשתאל; (כט) דענען צו רכל,
 דענען אין דען שטעדטען ירחמאלי'ס אונד אין דען שטעדטען קיני'ס; (ל) דענען
 צו

ר ש י

(כה) מהיום ההוא ומעלה. לא נאמר והלאה אלא ומעלה כבר הנהיג אברהם בחוק זה
 בלעדיו רק אשר אכלו הנערים וגו' הם היושבים על הכלים וחלק האנשים ההולכים במלחמה.
 בראשית רבה: (כז) לרעהו. לאוהביו:

אשר

ב א ו ר

נתן להם מהשלל, ואמר להם דוד: (לא נתן להם מהשלל) את אשר נתן ד' לנו? הלא הוא
 שמר אותנו ונחן הגדוד הבא עלינו בידינו! ולבלתי הרבות באמרים העתקנו אותו במוכן יען.
 (כד) כחלק, לא די שנתן להם מהשלל, אלא הם יקחו כל כך מהשלל כמו אומנו. (כה) עד
 היום הזה, מדברי כותב הספר. (כו) לרעהו, וכן אחזת מרעהו, בהחפלו בעד
 רעהו, ויסקר וי"ו הסבור כי הראוי ולרעהו, ויחכן: הוא ביאור לזקני יהודה, בזקני יהודה
 היו אוהבי דוד. משלל אויבי ד', זה עמלק.

החלק

תרגום אשכנזי

ש מ ו א ל א ל לא

צו חרמה, צו בכור עשן אונד
צו עחד; (לא) ענדליך דענען
צו חברון אונד אין אללען אר-
טען, וואָ דוד מיט זיינען ליי-
טען הע יום געצאָגען איזט.
לא (א) אלס דיא פלשחים
דען אנגריף געגען
ישראל געטהאָפן האַטטען, דאָ
מוסטע דיא מאַנשאַפֿט
ישראל'ס פֿאַר דען פלשחים
דיא פֿלוכט ערגרייפֿען, נאָכ-
דעם פֿיעלע אויף דעם בערגע
גלבע (חויף דער ווּטהלסטטט)
געפֿאללען וואַרען. (ג) דיא
פלשחים האַטטען דען שאול
אונד זיינע וואָהנע איינגעהאַלט,
אונד יהונתן, אבינדב אונד
מלכישוע שאול'ס זעהנע נייע
דער געמאַכט. (ג) דער קאמפֿף
וואַרד דעם שאול צו העפֿטיג,
דען עס פֿאַנדען איהן דיא מיט
באַנען בעוואַפֿענעטן שיטצען.
ער געריעצה פֿאַר דען שיטצען
אין גראַסע אַנגסט. (ד) שאול
שפראַך צו זיינעם וואַפֿענע-
טריעגער: ציקקע דיין שוועררט,
אונד ערשטיך מיך דאָמיט,
אויף דאָס ניכט דייעזע אונבע-
שניטטענען קאָממען, אונד
דאָן מיך ערשטעכען, נאָכדעם

בְּחֶרְמָה וּלְאִשֶׁר בְּכוֹר-עֵשֶׁן
וּלְאִשֶׁר בַּעֲתָד: (לא) וּלְאִשֶׁר
בְּחֶבְרוֹן וּבְכָל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר-
הִתְהַלַּךְ-שָׁם דָּוִד הוּא וְאֲנָשָׁיו:
לא (א) וּפְלִשְׁתִּים גִּלְחָמִים
בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּנֹסוּ אֲנָשֵׁי
יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּקוּ
חַלְלִים בְּחַר הַגִּבְעָה: (ג) וַיִּדְבְּקוּ
פְּלִשְׁתִּים אֶת-שְׂאוֹל וְאֶת-בָּנָיו
וַיִּכּוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת-יְהוֹנָתָן וְאֶת-
אֲבִינֹדָב וְאֶת-מֶלְכִישֻׁעַ בֶּן־
שְׂאוֹל: (ג) וַתִּכְבַּד הַמְּלָחָמָה אֶת-
שְׂאוֹל וַיִּמְצָאֵהוּ הַמּוֹרִים אֲנָשִׁים
בְּקִשְׁתַּת וַיַּחַל מְאֹד מִהַמּוֹרִים:
(ד) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל לְנַעֲמָה כְּלִי
שֵׁרֶף תִּרְבֶּה וּדְקַרְנֵי בַּהּ פֶּן
יָבֹאוּ הָעַרְלִים הָאֵלֶּה וּדְקַרְנֵי
וְהִתְעַלְלוּ בִּי וְלֹא אָבָה נַעֲמָה

זיא מיך ערשט ווערדען געמיסהאנדעלט האבען. זיין וואפֿענערעגער וואַללטע ניכט, ווייל

ר ש י

(לא) אשר התהלך שם דוד. שהיו מחנאים אותו מפני שאול:
לא (א) ופלשתים גלחמים בישראל. כאדם האומר נחזור לענין ראשון:

ב א ו ר

(לא) החחלך, כנרמו מפני שאול.

לא (ב) וידבקו, ענינו ושיגו, וכן פן תדבקני הרעה. (ג) המורים, המורים משמע אף
מורים באבני קלע, לכן הוסיף לבאר אנשים בקצת, וכן משמע בת"י וכן תרגמו,
ובד"ה נשמט מלת אנשים. ויחל, אחזיקו סיל ורצה. (ד) ודק-ניוגו' והחעללו בי, לדעתנו
הכוונה אשרי אשר יהיו מתעללים ביוצאות אותי לקלע וללגג דרך נקמה ובזיון, אז ידקרוני,
כ"י

ש מ ו א ל א ל א

תרגום אשכנזי צ

כָּלְיוּ כִּי יֵרָא מְאֹד וַיִּקַּח שְׂאוֹל
 אֶת־הַחֶרֶב וַיַּפֵּל עָלֶיהָ: (ה) וַיֵּרָא
 נִשְׂא־כָלְיוּ כִּי־מָת שְׂאוֹל וַיַּפֵּל
 גַּם־הוּא עַל־חַרְבּוֹ וַיָּמָת עִמּוֹ:
 (ו) וַיָּמָת שְׂאוֹל וַשְּׁלֶשֶׁת בָּנָיו
 וְנִשְׂא כָלְיוּ גַם כָּל־אֲנָשָׁיו בַּיּוֹם
 הַהוּא יַחְדָּו: (ז) וַיֵּרָאוּ אֲנָשֵׁי־
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בְּעֵבֶר הָעֵמֶק וַאֲשֶׁרוֹ
 בְּעֵבֶר תִּירְדֵן כִּי־נָסוּ אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל
 וְכִי־מָתוּ שְׂאוֹל וּבָנָיו וַיַּעֲזֹבוּ אֶת־
 הָעָרִים וַיָּנָסוּ וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים
 וַיֵּשְׁבוּ בָהֶן: (ח) וַיְהִי מִמַּחֲרַת
 וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים לְפָשֵׁט אֶת־
 הַחֲלָלִים וַיִּמְצְאוּ אֶת־שְׂאוֹל וְאֶת־
 שְׁלֶשֶׁת בָּנָיו נִפְלָיִים בְּהַר הַגִּלְבָּע:
 (ט) וַיִּכְרְתוּ אֶת־רֵאשׁוֹ וַיַּפְשְׁטוּ
 אֶת־כְּלָיו וַיִּשְׁלְחוּ בַּאֲרָץ־
 פְּלִשְׁתִּים סָבִיב לְבַשָּׁר בֵּית
 עַצְבֵיהֶם וְאֶת־הָעַם: (י) וַיִּשְׁיֹמוּ

ווייל ער (פֶּהָר דיעוער טהטט)
 גראָסען אכשייא האַטטע .
 שאול נאָהם זעלבסט דאָן
 שווערדט, אינד שטירצטע זיך
 אין דאָסועלבע. (ה) אַלס זיין
 וואַפֿענערעגער זאָה, דאָס
 שאול שטירבט, שטירצטע
 ער זיך אויך אין זיין שווערדט,
 אונד שטאַרב מיט איהם.
 (ו) אַלזאָ קאַמען שאול, זיינע
 דרייא זאָהנע, זיין וואַפֿענע
 טרעגער אויך אַללע זיינע לייִ
 טע אָן דיעועם טאַנע זעממט.
 ליד אום. (ז) אַלס דיא מאַנג
 שאַפֿט ישראל'ס, וועלכע יענע
 זייטס דעם טהאַלעס (יזרעאל)
 אונד דעם ירדן'ס וואַרען, ער.
 פֿאַהרען האַטטען, דאָס דאָן
 העער ישראל'ס געפֿלאָהען
 זייא, אונד שאול זאַממט זיי.
 נען זאָהנען געבליעבען זייען,
 פֿערליעסן זיא דיא שטעד־
 טע אונד פֿלאָהען, וואַרויף
 דיא פלשתיים קאַמען, אונד
 זיא אין בעזיץ נאָהמען. (ח) דעם
 מאַרגענס דאָרויף קאַמען דיא
 פלשתיים, דיא געפֿאַללענען
 אויסצוציעהען; אונד אַלס זיא
 דען שאול אונד זיינע דרייא
 זאָהנע אויף דעם בערגעגלבע
 ליעגן פֿאַנדען, (ט) דאָ שניטטען
 זיא איהם דען קאַפֿף אַב, צאָ־
 אַח

גען איהם זיינע ריסטונג אויס, אונד שיקטען עס אים לאַנדע פלשתיים אומהער, אום אין
 איהרען געטצען טעמפעלן אונד דעם פֿאַלקע דיא פֿראָהע באַטהשאַפֿט צו פֿערקוינדען.
 זיינע

ב א ו ר

כי אם ידקרנוי מהר זה תהיה תלאת נפשי, וכן משמע מדברי הכי"ג, וכן מתורגם. כי ירא
 מאד, לשלוח יד במשיח ד'. (ו) גם כל אנשיו, חיל שומרי ראשו העומדים סביבו במלחמה,
 או אותם שלא נסו או לא יכלו לנוס ונשארו נגד הפלשתיים. (ז) בעבר העמק, נעמק יזרעאל,
 רק הקרובים לשדה המלחמה נסו מפני חמת שוני מלחמה, כי אין לתשוב שמאין פלשתיים
 עד יזרעאל השאירו הפלשתיים בידם כי זה יותר מאלי ארץ ישראל. (ט) אח כליו, כת"י וית

תרגום אשכנזי

שמואל א לא

(י) זיינע וואָפּענריסטונג לעגט
טען זיא אין דען טעמפעל דער
עשחרות, זיינען קערפער
אבער נאגעלטען זיא אן דיא
מויער פֿאָן בית שן, (יא) זאָ
באלד דיא איינוואַהנער פֿאָן
יבויגלעד דאָפֿאָן קונדע בעי
קאמען, וויא דיא פלשחים
דען שאול בעהאַנדעלט האָ
בע, (יב) דאָ מאַכטען זיך
אללע שטרייטבאָרע מעננער
איין, גינגען דיא גאַנצע נאַכט
דורך, נאָהמען דען לייכנאַם
שאול'ס אונד דיא לייכנאַמע
זיינער זאהנע פֿאָן דער בויער
בית שן'ס, קאמען נאָך יביש
צוריק, אינד פֿערבראַנטען
זיא דאָזעלכסט; (יג) נאָה
מען דאָן איהרע גינביינע, בעי

אֶת־כְּלֵי בַּיִת עֲשִׂתְרוּת וְאֶת־
גִּוֵּיתוֹ הִקְעוּ בַּחֹמֶת בַּיִת שֵׁן:
(יא) וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
גִּלְעָד אֶת אֲשֶׁר־עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים
לְשָׂאוֹל: (יב) וַיִּקְוּמוּ כָּל־אִישׁ חֵיל
וַיִּלְכוּ כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּקְחוּ אֶת־גִּוֵּי־
שָׂאוֹל וְאֶת גִּוֵּי־תַבַּחַשׁ בְּנֵי מַחֲמֵת
בַּיִת שֵׁן וַיָּבֵאוּ יְבֵשָׁה וַיִּשְׂרְפוּ
אֹתָם שָׁם: (יג) וַיִּקְחוּ אֶת־
עֲצֵמֵיהֶם וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת־הָאֵשׁ
בְּיַבְשָׁה וַיִּצְמוּ שְׁבַע־עַת יָמִים:

גרוכען זיא אונטער דער טאַמאַריסקע אין יביש, אונד פֿאַסטעטען זיעבען טאָגע.

ד ש י

(יא) וישמעו אליו. כמו עליו על שאול: (יב) וישרפו אותם שם. וקלו עליהן כמו דקלן על
מ'ביא תמן נדחן שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי:

ב א ו ר

זיניה. (י) בחומת בית שן, אחד אס בית שאן, ובתלמוד בישן, ונד"הי כתוב ואת גלגלתו
תקעו בית דגין, ובית שאן היא עיר בנחלת יהודה על גבול ארץ פלשתיים. והרד"ק אמר מה
שספר פה השלים הסופר שם, ויותר נראה שחילופי נסחאות יש, ותחת גוייתו הכתוב פה,
כתבו שם גלגלתו, וחילופים כאלה מזלזלו בערי ארץ ישראל בד"הי רבים. תקעו, תרגם יונתן
ללבו, והוא תלוי, ואפשר שיונתן השווה אותו להפסוק והוקע אותו לעינו השמש, אולם
שם שרש יקע ופה תקע, לכן נראה ברד"ק שהוא לשון נעיפה במסמרים, וכן פתר געזעניוס.
(יא) וישמעו אליו, כמו עליו, כלומר ממנו. (יב) וישרפו אותם שם, זה הי' דרך כבוד חבל
הקדמונים וגם חבל היונים והרומיים היה כן. ורבותינו אמרו שהיו שורפים על המלכים
מתתם וכלי תשמישם, וכן דעת ת"י. (יג) האשל, ונד"הי כתוב האלה, ואפשר שחלק
מהמעתיק מחמת אותיות לומות אל"ף ולמ"ד, יען שהמונן א ש ל הי' נאנד מאת כותב ד"הי.
המקום יראנו נסלחות מתורתו. אמן!

ס פ ר

שמואל ב

מתורגם ומבואר מחדש

הוגה בבקרת עין המדקדק החכם מוהר"ר

וואלף מאיר

מורה לשון עברי כביח חנוך הנאָרמאַלי אשר כפראג.

ונלוה אליו

פירוש רש"י והעתקה ובאור כל מלות בלע"ז

מאת המדפיס משה הלוי לנדא.

שנה ת"ק צ"ה לפ"ק.

SAMUEL II.

פראג

דרוק אונד פֿערלאַנג דעם משה הלוי לנדא.

1850

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

W. C. H. S.

ש מ ו א ל כ א

א (א) ויהי אחרי מות שאול ודוד
 שב מהכּוֹת את־העמלק
 וישב דוד בצקלג ימים שנים:
 (ב) ויהי ביום השלישי והנה איש
 בא מן־המחנה מעם שאול
 ובגדיו קרעים ואדמה על־ראשו
 ויהי בבאו אל־דוד ויפל ארצה
 וישתחו: (ג) ויאמר לו דוד אי
 מזה תבוא ויאמר אליו ממחנה
 ישראל נמלטהי: (ד) ויאמר אליו
 דוד מה־היה הדבר הגד־נא לי
 ויאמר אשר־נם העם מן־
 המחנה וגם־הרבה נפל מן־
 העם וימתו וגם שאול ויהונתן
 בנו מתו: (ה) ויאמר דוד אל־הנער
 המגיד לו איך ידעת כי־מת שאול
 ויהונתן בנו: (ו) ויאמר הנער
 המגיד לו נקרא נקריתי בְּהַר

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו צ ב

א (א) נאכדעם שאול גע:
 שטאַרבען, אונד דוד
 פֿאַן דער דעם עמלק בייאגע.
 בראַכטען ניעדערלאַגע צוריק
 געקאַממען וואַר, פֿערוויילטע
 דוד אין צקלג צוויי טאָגע.
 (ב) אַם דרייטען טאָגע לאַנג
 טע איין מאָן אויס דעם לאַגער
 פֿאַן שאול און; זינע קליידער
 וואַרען צערריסען, אויף זיי
 נעם הויפטע וואַר ערדע גע:
 שטרייעט. אלס ער צו דוד הוי:
 קאב, פֿיעל ער צור ערדע ניע:
 דער, אונד שטרעקטע זיך הוי:
 (ג) דוד פֿראַגטע איהן: וואַ:
 הער קאַממסט דוא? ער אַנט:
 וואַרטעטע: איך בין אויס דעם
 לאַגער ישׂראל'ס ענטראַנגען.
 (ד) דוד שפּראַך צו איהם: וויא
 האַט זיך דיא זאַכע צוגעטראַ:
 גען? ערצעהלע מיר דאָך! ער
 בעריכטעטע, דאַס דאַז פֿאַלק
 פֿאַן דער שלאַכט ענטפֿלאַהען
 זייא, דאַס פֿאַם פֿאַלקע פֿיע:
 לע געפֿאַללען אונד געבליע:
 בען, אונד ענדליך דאַס אויך
 שאול אונד זיין זאָהן יהונתן
 געבליעבען זייען. (ה) דוד
 פֿראַגטע דען איהם ערצאָה:
 לענדען קריעגסקנעכט: וויא ווייסט דוא דען, דאַס שאול אונד זיין זאָהן יהונתן אימגע:
 קאַממען? (ו) דער איהם בעריכטענדע קריעגסקנעכט ערווערערטע: איך געריעטה

ר ש י

א (ב) והנה איש בא מן המחנה. יש בכסיקתא שזה דואג ואינו מיושב על לבי:

אחיז

ב א ו ר

א (א) ויהי אחרי מות, יתכן שסיפר שנאשר ישב דוד בצקלג שני ימים, כבר מת שאול,
 ולכן בא העמלק באחוז. העמלק, כמו העמלקי, ולכן בא בה"א הידיעה. (ב) איש,
 ולקמן קראהו ג' פעמים נער, והעברי קורא לכל איש מלחמה נער כמו בנערי שרי המדינות
 (מ"א כ' ט"ו). (ו) נקרא נקריחי, מקור מופלע עם הנו"ן, כמו נשאל נשאל דוד, והכוונה
 נהר הגלנוע אשר הייתי שם במלחמה באחי נפקיה אל המקום אשר שאול נשען על מיתו.
 נשען

הַגְּלִבֵּעַ וְהִנֵּה שְׂאוּל נִשְׁעַן עַל-
 חֲנִיתוֹ וְהִנֵּה הֶרְכַּב וּבַעֲלֵי
 הַפָּרָשִׁים הִדְבִּיקָהוּ: (ז) וַיִּפֹּן אַחֲרָיו
 וַיִּרְאֵנִי וַיִּקְרָא אֵלַי וַאֲמַר הַגְּנִי:
 (ח) וַיֹּאמֶר לִי מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו עַמְלֵקִי אָנֹכִי: (ט) וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו עַמְדָּנָא עָלַי וּמִתְחַנֵּי כִּי
 אַחֲזִנִּי הַשֶּׁבֶץ כִּי-כָל-עוֹד נַפְשִׁי
 בִּי: (י) וַאֲעַמֵּד עָלָיו וְאִמְתַּתְּהוּ
 כִּי יִדְעִתִּי כִּי לֹא יִהְיֶה אַחֲרַי נִפְלוּ
 וְאִקָּח הַנֶּזֶר וְאֲשֶׁר עַר-רֹאשׁוֹ
 וְאֲצַעֲדָה אֲשֶׁר עַל-זָרְעוֹ וְאֲבִיָּאם
 אֶל-אֲדָנִי הַנֵּה: (יא) וַיַּחֲזֹק דָּוִד

אויף דעם בערגע גלכוע דא.
 הין, וואָ שאול אויף זיינען
 שפעער זיך דריקטע, אונד
 דיא קריענסוואַגען אונד דיא
 אַבערשטען דער רייטערייא
 זעטצטען איהם היצפטיג נאך.
 (ז) ער ווענדעטע זיך אוב, אונד
 צלם ער מיך ערבליקטע, ריעף
 ער נאך מיר. איד שפראך:
 היער בין איד. (ח) ער פראג-
 טע מיך: ווער ביזט דוא? איד
 אנטווארטעטע איהם: איד בין
 איין עמלקיטער. (ט) דא
 שפראך ער צו מיר: שטעללע
 דיך אויף מיך, אונד כאַצע
 מיך פֿאַללענדס טאָדט, ווייל
 מ'ד צוקקונגען שאַן ערגרייִע.
 פֿען; דען קוים איזט נאָך לע.
 בען איז מיר. (י) איד שטעלל.
 טע מיך אויף איהם, אונד כאַצע.
 טע איהם פֿאַללענדס טאָדט,
 דען איד זעה איין, דאָס ער
 נאָך זיינעם שטורצע ניכט

ואומר קרי. הו' בפתח בגדיו

מעהר לעבען קאן. איד נאהם דיא קראַנע, דיא ער אַם הויפטע, אונד דאָ אַרביכאנד,
 דאָ ער אַם אַרטע האַטטע, אונד כראַכטע עס מיינעם העררן היעהער. (יא) דוד ער-
 גריעה

ר ש י

(ט) אחזני השבץ. ת"י אחזני רחיתא ומ"א משום עין הכהנים שהרג לנחשין בהם כמות חשבון
 כי כל עוד נפשי בי. מהר ימותני טיב לי שתמותני אזה ואל יהרגוני אלה ויתעללו בי:
 (י) ואלעדה אשר על זרעו. וטוטפתא דעל דרעיה:

דמך

ב א ו ר

נשען, נראה דעת הר"ג שגם עליו והמית עלמו, ומה שכתוב (ש"א ל"א ד') על חרבו,
 הנה חרב הוא שם כולל לכלי זיין החותכים ומוחלים, ומה שאמר לעיל כי מת שאול, מת
 הוא בינוני וס"כ עדיין לא יראה ממנו נפשו (י). ובעלי הפרשים, ראשי הפרשים (הרד"ק).
 (ט) השבץ, כבר העיר הר"ג שם זה דומה בהוראתו לכתובת השבץ, שנשאו נעשה קמטים
 קמטים גומות גומות, וזאת נעשה ע"י חיל ורעדה, לכן ת"י נבין אחד י רחיתא. כל עוד
 נפשי בי, כל כמותי נחלשו, וממני ומזיתי לא נשאר עוד רק שנכסי בי עיד. (י) ואמתחהו
 הו"ו פחוחה ומשפטה בקש"ן, כי היא וי"ו המהפנת לעבר (הרד"ר). נפשו, המקור ממסקל

ה ג ה ו ת

(י) אין אנו כריכין לכל זאת, כי הנער הזה כזש לדוד, ולזה אין מן התימה כ הספור
 כאן אינו מסכים עם דברי הסופר הנאמן בשמואל א', כי כפי הגושה העמלקי הזה ראה שר
 שאול אך נפל חלל לארץ ולקח סוזר והאנעדה ממנו.

ש מ א ל ב א

בְּבָגְדוֹ וַיִּקְרָעֵם וְגַם כָּל־הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ: (יב) וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכוּ וַיִּצְמוּ
עַד־הָעֶרֶב עַל־שְׂאוֹל וְעַל־יְהוֹנָתָן
בָּנָו וְעַל־עַם יְהוָה וְעַל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל כִּי נִפְלוּ בַּחֶרֶב: (יג) וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־הַנְּעָר הַמַּגִּיד לוֹ אִי מִזֶּה
אָתָּה וַיֹּאמֶר בֶּן־אִישׁ גֵּר עַמְלִקִּי
אָנֹכִי: (יד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד אֵיךְ
לֹא יֵרָאֵת לְשִׁלְחַת יָדְךָ לְשַׁחֵת אֶת־
מְשִׁיחַ יְהוָה: (טו) וַיִּקְרָא דָּוִד
לְאֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר גֵּשׁ פְּגַע־
בּוֹ וַיִּכְּהוּ וַיָּמָת: (טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
דָּוִד דְּמִיָּה עַל־רֵאשֶׁה כִּי פִיָּה עָנָה
בְּךָ לֵאמֹר אָנֹכִי מִתְּחִיל אֶת־מְשִׁיחַ
יְהוָה: (יז) וַיִּקְנֶן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה
הַזֹּאת עַל־שְׂאוֹל וְעַל־יְהוֹנָתָן
בָּנָו: (יח) וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי־יְהוּדָה

קיש

בבגדיו קרי יתיר

תרגום אישכנזי צג

גריעה זיינע קלידער, אונד
צערריס זיא, אונד איך אללע
לויטע, דיא בייא איהם וואָ
רען (טהמטען דמסועלבע).
(יב) זיא וועהקלאגטען, ווייני
טען אונד פֿאסטעטען ביז
אבענד וועגען שאיל, וועגען
זיינעס זאָהנעס יהונתן, דעס
פֿאלקעס דעס עוויגען אונד
דעס הויזעס ישראל'ס, ווייל
זיא דורך דאָ שווערדט גע.
פֿאללען וואָרען. (יג) היערויף
פֿראַגטע דוד דען איהם בעריכ.
טענדען קריענסטאָ: וואָהער
ביזט דוא דען? ער ערוועדער.
טע: איך בין דער זאָהן איינעס
איינגעוואַנדערטען עמלקיטען.
(יד) דאָ שפראַך דוד צו איהם:
וויא האַסט דוא דיך נייט גע?
פֿירטעט, דייע האַנד אויס צו
שטרעקקען, איינען געזאלב.
טען דעס עוויגען אוטצויברניג
גען? (טו) דוד ריעף אלסדאָן
איינען דער קריענסקנעטע,
אינד שפֿראַך: טרעטע הינצו,
ריכטע איהן הין! דיעזער שלוג
איהן טאָרט. (טז) דיד שפראַך
דאָ בייא צו איהם: דייען כלומ.
שולד פֿעללט אויף דיון הויפטן

דען דין אייגענער מונד צייגטע ווידער דין, אינדעם דוא זאגטעסט: „איך האבע דען
געזאלבטען דעם העררן פֿאללענדס געטעדטעט!“ (יז) דוד שטימטע איבער שאול אונד
זיינען זאָהן יהונתן פֿאלגענדען קלאגעעוואַנג אן: (יח) (ער בעפֿעהל, דאָס נאָן דיא קינדער
יחודים

ר ש י

(טו) דמך על ראשך. חובת קטולך מהי ברישך אין עונש במיתתך אלל לעלמך: (יח) ויאמר ללמד

ב א ו ר

פֿעל ו הוטעס אחרי נפלו על חרבו (הרלנ"ג). (יא) כל האנשים, עשו כן. (יב) בית ישראל,
יתכן שהכוונה על בית שאול שהומת הוא ושלשת בניו. (יג) גר עמלקי, אביו הי' עמלקי ונסע
מחרבו לא"י ונעשה ישראל, ולכן נלטווה בנו לעלות למלחמה, ודוד חשב אולי איננו מעבדי
שאול ולא חטא במה שלח ידו בשאול יען שלח הי' מלכו ונסרט כי לא ימ' אחרי נפלו, ולכן
שאל אותו אי מזה עם אתה? וכאשר ענהו שהיא בן גר עמלקי, וא"כ הוא מעם שאול, הענישו
דוד, וקרוב לזה פתר הרד"ק. (טו) פגע בו, והקשה הרלנ"ג איך המיתו בלי עדים והמרחאה?
ועמל לתרץ ועיי"ש, ולנו אין לנו כי אם לבאר הכחוב מתוך הכתוב. (יח) ללמד, אמר מבאר

ש מ ו א ל ב א

מִגֵּן שְׂאוּל בְּלִי מִשִּׁיחַ בַּשָּׁמֶן:
(כג) מִדָּם חֲלָלִים מִחֶלֶב גְּבוּרִים
קִשְׁתַּת יְהוֹנָתָן לֹא נִשְׁוֶג אַחֲזֹר
וַחֲרַב שְׂאוּל לֹא תָשׁוּב רִיקָם:
(כג) שְׂאוּל וַיְהוֹנָתָן הַנְּאֻהָבִים
וַהֲנַעִימָם בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא
נִפְרְדּוּ מִנְּשָׁרִים קָלוּ מֵאֲרִיזוֹת
נְבָרוּ: (כד) בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל-
שְׂאוּל בְּכִינָה הַמִּלְבָּשָׁכֶם שְׁנֵי

תרגום אשכנזי צד

שילד ניכט מיט אהל בע.
שמויערט!) (כג) פֿאַן דער ער, שלאָגענען בלוט, פֿאַם פֿעט=
טע דער העלדען (וואורדעט
זייהר געטרענקט), פֿאַם בלוטע
יהונתן'ס, דעם באַגענס, דער
ניע צוריק וויד, פֿאַם פֿעטטע
שאוול'ס, דעם שווערדטעס,
דאָ ניע אונפֿערריכטעט אין
דיא שידע פֿוהר! (כג) שאול
אונד יהונתן, דיא פֿליכטיגער
אַלס אַדלער, מוטרהיגער דען
לעוועי, דיא אים לעבען זאָ
ליעבענסווירדיגען, זאָ האַלד-
זעליגען, וואורדען זעלבסט
אים טאָדע פֿאַן איינאַנדער
ניכט געטרעענט. (כד) אוהר

טעכטער ישראל'ס! וויינט אום שאול, דער אייך אין פורכור אונד פראַכטקעטטען געקליי-
דעט

ר ש י

ובשיבאין למלחמה מושחין אותן בשמן כדי שיהא כלי זיון המכה עליו מחליק כמה דאת אמר
קומו השרים משחו מגן (ישעי' כ"א ה') וכן קד היה מקוין הקינה שם נגעל מגן גבורים
פלט שומנו ולא נדבק בו ונעשה כאלו לא נמשח בשמן. כל הגילה ל' דבר הפולט מה שנותנים
בו כמו שורו עבר ולא יגעיל (איוב כ"א י'): (כב) לא נשוג אחור. לא היה רגיל להיות נסוג
אחור: (כג) מנשרים קלו. לעשות רגון צורח: (כד) המלבשכם שני עם עדנים. דהוה

ב א ו ר

ומטר שם, ומה שהניע אותם לדיעה זאת, יען ששבו אל מלשון הנופל על העתיד, אולם
מלאנו בעמוס אל כטעם לא אף בלי עתיד, דרשו טוב ואל רע (עמוס ה' י"ד) (ח'); ונחנו
ששבו להאיר באור הפשט גם על הפסוק הנא אחריו שהטעם כה שלא הורטנו ההרים עתה
מעל וממטר רק מדם חללים, ושיעורו, הרי בגלבע! לא על ולא מטר הי' עליכם ועל שדי תרומות
(השדות אשר נפלו שם תרומות קדשי בני ישראל והם שאול ויונתן), כי שם נגעל (נמאס
ונתעב ונשלך, כמו גועלת אישה ובניה ביחזקאל) מגן שאול בלי משוח בשמן (כי אלו הומשח
לא הי' חץ חרב וחנית עובר בחוכו, אכן עתה נפל שאול, ומגיננו לא הושיע לו כי לא הומשח
בשמן, והוא על דרך ליוור המליכה, והמאמר כי שם וגו' הוא מאמר מוסגר) רק ההרים
הורטבו ונתלכלכו מדם חללים מחלב גבורים. (כב) קישת יהונתן, לדעתנו קרא דוד את
יהונתן ע"ד המליכה והמשל בשם קשת ואת שאול בשם חרב, וכן אמר לקמן פסוק כ"ז
ויאבדו בלי המלחמה, על הגבורים שנפלו, ולכן אמר לא נשוג בל"ז אף שקשת הוא ל"כ, יען
שמוסב על יונתן, ואלל שאול אמר לא תשוב, שאפשר שדיבר על שאול בלשון נוכח. וכונת המקוין
שמעולם לא נסו שאול ויונתן מהמלחמה, ואם ההפך עליהם בלחות, חרפו ופזס למות מנלתי
לשאת כלמה שנסו מן המערכה. (כג) מנשרים קלו, מוכב על בזייהם. (כד) המלבשכם,

ה ג ה ו ח

(א) הראיה שהביא החכם המבאר אינה מברעת כלל, כי שם הנוינה דרשו טוב ואל תדרשו
רע, כאשר יבין כל משביל.
(ב) בנוח ישראל, נגד בנות כלשמים שזכר כי תשמחנה אמר בנות ישראל בכינה.

תרגום אשכנזי

שמואל ב א ב

דעט, דער גאלדנען שמוק אויף אייער געוואנד גע. שטעקט! (כפ) אך, וויא זינד דיא העלדען אין דער שלאכט געפאללען! יהונתן פיעל אויף דיינען אנהעהען (גלכע) ער, שלאגען. (כו) מיין לייך אום דייך, יהונתן, מיין ברודער! איזט גראם! אויסנעהמענד טהייער ווארסט דוא מיר; דיי גע ליבע צו מיר וואר צערט. ליכער דען פרויענליעבע. (כז) אך, וויא זינד דיא העל. דען געפאללען, וויא גינגען צו גרונדע דיא וואפען דעם קריעגעס! —

עס-עדנים המעלה עדי זהב על לבושכן: (כפ) אך נפלו גברים בתוך המלחמה יהונתן על-במותיה חלל: (כו) צר-לי עליך אחי יהונתן נעמת לי מאד נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים: (כז) אך נפלו גברים ויאבדו כלי מלחמה:

ב (ח) איינע צייט הערנאך בעפראנטע דוד דען עוויגען, וויא פאלגט: זאלל איד נאך איינער דער שטערטע יהודה'ס הינויף ציעהען? דער עוויגע ליעם איהם אנטוואר. טען: ציעהע הינויף. דוד פראנטע: וואהין זאלל איך ציעהען? דער עוויגע ליעם זא. גען: נאך חברון. (ג) דוד צאג מיט זיינען צווייא פרויען, מיט

ב (ח) ויהי אחרי-כן וישאל דוד ביהוה לאמר האעלה בארת ערי יהודה ויאמר יהוה אליו עלה ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר הברנה: (ג) ויעל שם דוד וגם שתי נשיו אחינעם היזרעלית ואביגיל אשר נבל הכרמלי: (ג) ונאנשיו אשר-עמו העלה דוד

חא' כפחא איש מיט דער געוועזענען פרוי דעם פרמליטען נבל, אביגיל, דיא מיט איהם היעלטען, נאהם דוד, יעדען מאן מיט זיי.

ר ש י

מלכיש לבון לבושי כבעונין ומוביל לבון תפנוקין: (כה) על כמותיך חלל. על בית תוקפך את קטלתא: (כז) כלי מלחמה. שאול ויהונתן שהיו כלי זין של ישראל:

לקח

ב א ו ר

ע"י שלל אויב. (הרלב"ג). ערבים, יתכן שהוא מענין ענדס על גרירותיך (הריה"ג), ויחזיר היטיב למאמר שלאחריו בכפל הענין במלות שונות. (כה) על במותיך חלל, חוזר למענה לכסוק י"ג והוא גמו חרו. חוזר רעפרון וממונה שירית זאת נמלאת לרוב נשירי תהלים וכן נאמרה ונשנית איך נפלו גבורים בכסוק כ"ז. (כו) נפלאהה, נשני סיכני הנקנה ואשר שבז בן יען שלפני ה"א הנקנה באה חל"ף גמו תבואתה המנאתה וכדומה. מאהבת נשים, אמר אביו של הרד"ק נפלאהה יותר ממה שהנשים חוכמות, בין בעליהם ובין בניהם, שאהבתם חזקה להם.

בערו

ש מ ו א ל כ ב

איש וביתו וישבו בערי חברון: (ד) ויבאו אנשי יהודה וימשהו שם את דוד למלך על בית יהודה ויגדו לדוד לאמר אנשי יביש גלעד אשר קברו את שאול: (ה) ושלח דוד מלאכים אל אנשי יביש גלעד ויאמר אליהם ברכים אתם ליהוה אשר עשיתם החסד הזה עם אדניכם עם שאול והקברו אתו: (ו) ועתה יעשי יהוה עמכם חסד ואמת וגם אנכי אעשה אתכם הטובה הזאת אשר עשיתם הדבר הזה: (ז) ועתה תהזקנה ידיכם והיו לבני חיל כי מת אדניכם שאול וגם אתי משחו בית יהודה למלך עליהם: (ח) ואבנר בן נר שר צבא אשר לשאול לקח את איש

תרגום אשכנזי צה

זינער פאמיליע, הינוף, אינד זיא בעזעמטען זיך אין דען שטעדטען דעם געבירנעם פאן חברון. (ד) זאדאן קאמען אנגעזעהענע מענער פאן יהודה, אונד זאלכטען דא זעלבסט דוד צום קעניגע איז בער דאז הויז יהודה'ס. מאן בעריכטעטע דעם דוד אונד זאגטע: דיא איינוואהנער פאן יביש גלעד ווארען עס, וועל. כע דען שאול בעגרובען. (ה) דוד שיקטע דעס האלכאן דיא לייטע פאן יביש גלעד זאב. געארדנעטע, אונד ליעם איה. נען זאגען: זייד דעם עוויגען געזענגעט, ווייל איהר אייע. דעם געביעטהער שאול וואהל. טהאט ערציגט, אונד איהן בעגראבען האבעט. (ו) דער עוויגע כעגע אייך אייערע וואהלטהאט אונד אייערע טרייע בעלאהנען. אייך איך ווערדע מיך געגען אייך דאנק. באר בעצייגען פיר דיעזע שא. נע האנדלונג, דיא איהר דורך דיעזע טהאט אויסגעאיבט. (ז) גרייפעט אלזא אונערשראק. קען צו, בעצייגעט אייך אלס טאפפערע לייטע, דען אייער

כשח

געביעטהער שאול איזט טאדט; אייך האט מיך שאן דאז הויז יהודה'ס צום קעניגע איבער זיך געזאלכט. (ח) אבנר, זאחן נר'ס, דער שאול'ס העערפיהרער וואר, נאחם שאול'ס זאחן איש

ר ש י

ב (ח) לקח את איש צושת. מקרא היה דורש שעתידין שני מלפי לעמוד מבנימן שאמר לו הקב"ה ליעקב ומלכים מחלכך יכאו (בראשית ל"ה י"ג) וכנר נולדו כל בניו חוץ מבנימן: חלקת

ב א ו ר

ב (ג) בערי חברון, כהר חברון היו כמה ערים (הרי"ג). (ד) אנשי יביש גלעד, שהם היו אותם אשר קברו את שאול. (ו) יעשי ה' עמכם, ישלם לכם גמול בעד החסד והאמת אשר עשיתם כי אמת בלתי נוספת על הקב"ה, נאשר שהל ממנו מתנת חנם. (ז) והיו לבני חיל

בַּשָּׂת בֶּן־שָׂאוּל וַיַּעֲבְרֵהוּ מִחַנִּים:
 (ט) וַיִּמְלֹכֵהוּ אֶרֶץ־הַגִּלְעָד וְאֶל־
 הָאֲשׁוּרִי וְאֶל־יִזְרְעֵאל וְעַל־
 אֶפְרַיִם וְעַל־בְּנֵי־מִן וְעַל־יִשְׂרָאֵל
 כָּלָה: (י) בֶּן־אַרְבַּעִים שָׁנָה אִישׁ־
 בַּשָּׂת בֶּן־שָׂאוּל בְּמָלְכוֹ עַל־
 יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלַךְ אֶת־
 בֵּית יְהוּדָה הָיוּ אַחֲרָי דָּוִד:
 (יא) וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה
 דָּוִד מָלַךְ בְּחִבְרוֹן עַל־בֵּית־יְהוּדָה
 שִׁבְעַת שָׁנִים וּשְׁשָׁה חֳדָשִׁים:
 (יב) וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן־נֵר וְעַבְדֵי
 אִישׁ־בַּשָּׂת בֶּן־שָׂאוּל מִמִּחַנֵּי
 גִבְעוֹנָה: (יג) וַיּוֹאֲב בֶּן־צְרוּיָה
 וְעַבְדֵי דָּוִד יֵצְאוּ וַיִּפְגְּשׂוּם עַל־
 בְּרֶכֶת גִּבְעוֹן יַחֲדוּ וַיָּשְׁבוּ אֵלֶיהָ
 עַל־הַבְּרֶכֶת מוֹהָ וְאֵלֶיהָ עַל־
 הַבְּרֶכֶת מוֹהָ: (יד) וַיֹּאמֶר אַבְנֵר

איש בשת, היהרטע איהן איבר
 דען יודן נאך מחנים, (ט) אונד
 פערשאפֿטע איהם דיא רע.
 גיערונג איבער גלעד, אשר,
 יזרעאל, אפרים, בנימן, אונד
 איבער גאנץ ישראל. (י) יער.
 ציג יאהרע וואר שאול'ס זאהן
 איש בשת אלט, אלס ער איבער
 ישראל דיא רעגיערונג אג
 טראט, אונד צוויי יאהרע
 רעגיערטע ער; יעדאך הינג
 דאז הויז יהודה'ס דעם דוד אן.
 (יא) דיא צייט, וואך דוד אין
 חברון אלט קעניג איבער
 דאז הויז יהודה'ס זאם, דוי
 ערטע זיעכען יאהרע אונד
 זעכס מאנאטע. (יב) אבנר
 זאהן נר'ס אונד דיא קריעגער
 דעם אישבשת, זאהנס שאול'ס,
 צאגען פֿאן מחנים נאך גבעון
 צו פֿעלדע. (יג) יואב זאהן
 צרויה'ס אונד דיא קריעגער
 דוד'ס צאגען געגען זיא צו
 פֿעלדע. זיא שטייעסען אס טיי
 בע בייא גבעון אויף איינאג
 דער. דיעזע נאכהמען איהרען
 פלאטץ דיעסווייטס דעם טיי
 בעס, אונד יענע יענווייטס
 דעסעלבען אוין. (יד) דא
 שפראך אבנר צו יואב: לאס

דאך

באור

חיל, ושימו אותי למלך עליכם (דעת אברבנאל). (ט) האשורי, ועל שבת אשר וכת"י. (י) ושהים
 שנה מלך, הרלב"ג והאברבנאל רבו לשתור שהנונה כאשר מלך איש בושת צ' שנים ילא אבנר
 ועשה מה ששה, אכל לפי פשוטו של מקרא שממע שממש רק צ' שנים מלך, ובאמת נטרם
 השלכהו אבנר על גלגל אשר יזרעאל אפרים ובנימין ועל ישראל כלה נמשכו ימים רבים,
 והקושי' למה נחשל אבנר זמן ארוך כזה, בעניונו איננה קושיא, כי הדבר הי' תלוי בדעת
 אחרים ולא בדעת אבנר לבד, גם מיום בית שאול הולכים ודלים, ודוד הולך וחזק, לא הי'
 איש בושת נקרא עוד כשם מלך. ונד"הי נראה כי כמעט מכל שטני ישראל באו המוני' המוני'
 בעידו בקלגל לדוד להיות עבדיו, ואז לא מלך איש בשת על ישראל כלה, הלא ראינו כי ששה
 חדשים כל נמנו במספר שנות מלוכת דוד, ומוכרחים אנו לומר שגאר דוד עוד בחברון ששה
 חדשים

ש מ א ל ב ב

אֶל-יוֹאֵב יִקְוּמוּ נָא הַנְּעָרִים
וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנָיו וַיֹּאמֶר יוֹאֵב
יִקְמוּ: (טו) וַיִּקְמוּ וַיַּעֲבְרוּ בְּמִסְפַּר
שָׁנִים עֶשֶׂר לְבְנֵימָן וּלְאִישׁ-בֶּשֶׁת
בֶּן-שָׂאוֹר וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר מֵעַבְדֵי
דָּוִד: (טז) וַיַּחֲזִקוּ אִישׁוֹ בְּרֹאשׁ
רֵעֵהוּ וַחֲרָבוֹ בְּצַד רֵעֵהוּ וַיִּפְּלוּ
יַחְדָּו וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא חֶלְקֵת
הַצִּירִים אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן: (יז) וַתְּהִי
הַמִּלְחָמָה קָשָׁה עַד-מָאד בַּיּוֹם
הַהוּא וַיִּגְרַף אַבְנֵר וְאֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל
לְפָנָיו עַבְדֵי דָּוִד: (יח) וַיְהִיו שֵׁם
שְׁלֹשָׁה בְנֵי צְרוּיָה יוֹאֵב וְאַבְיָשִׁי
וְעִשָׂהאֵל וְעִשָׂהאֵל קָל בְּרִגְלָיו
כְּאַחַד הַצְּבִים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה:
(יט) וַיִּרְדֹּף עִשָׂהאֵל אַחֲרֵי אַבְנֵר
וְלֹא-נָטָה לְלַקֵּת עַל-הַיַּמִּין וְעַל-

השמאל

חרגום אשכנזי צו

דאָךְ דיא קריענסקנעכטע זיך
אויפֿמאַכען, אונד פֿאַר אונז
דאָ קריעגסשפיעל אויפֿפֿירן:
רען! יואב אַנטוואָרטעטע:
זיא קאַננען זיך אויפֿמאַכען.
(טו) דאָ מאַכטען זיך פֿאַן בנימין
אונד איש בשת, שאיל'ס זאָהן,
צוועלף אָן דער צאהל אייף,
אונד איבערזעצטען דען טיך,
אונד צוועלף פֿאַן דען קריעגס-
קנעכטען דוד'ס. (טז) זיא ער-
גריפֿען איינאַנדער ביים קאָ-
פֿע, אונד שטיעסען זיך וועג.
סעלויטיג דאָ שווערדט אין
דיא זייטע, זאָ דאָס זיא זעממט
ליך פֿיעלען. מאָן נאַנטע דיע.
זען אָרט: דאָ פֿעלד דער שאַר.
פֿען שווערדטער צו גבעון.
(יז) דיא שלאַכט וואָר אָן דיע.
זעס טאַגע אונגעמיין העפֿטיג,
אונד אבנר אונד דיא מאַנג-
שאַכט ישראל'ס וואורדען פֿאַן
דען קריענסקנעכטען דוד'ס
אויפֿס הויפט געשלאַגען.
(יח) דאָבייא בעפֿאַנדען זיך דיא
דרייא זאָהנע צרוי'ה'ס: יואב,
אבישי אונד עשהאל. עשהאל
וואָר זאָ שנעללפֿיסג וויא איי-
נע גאַצעללע אים פֿרייען.
(יט) עשהאל זעצטע דעם אבנר נאָך, אונד ווענדעטע זיינען גאַנג פֿאַן אבנר'ס ריק-
קען

ר ש י

(טו) חלקת הצירים. חסנות קטיליא על שם החצרות כמה דאז אמר אף תשיב לור חרבו
(תהלי' פ"ט מ"ג):

ב א ו ר

חדשים, אף כי השלימו אחר כל שבטי ישראל, וזשה חדשים אלו נמנים לכאן ולכאן. (יד) וישחקו
לפניו, שוק החצרות, שוק המלחמה, ושוקים כאלה ידועים לכל קוראים בקורות בני
אדם לגוים ולממלכות. (טו) במספר, שלא ה' בהזדמן, רק שנתו המספר שנים עשר.
(טז) חלקת הצורים, כמו ותקח לסורה לך, וכמו פרקות סוסיו כבר נחשבו, וטעמו כלי
חוקך חד כמו מרכ או סכין. (יח) הצבים, במשקל גדי גדים.

קען ויערער רעכטס נאך לינקס.
 (כ) אבנר ווענדעטע זיך אום,
 אונד שפראך: ביזט דוא ער,
 עשהאל? ער גאב צור אנט.
 ווארט: איך בין עס. (כא) דא
 שפראך צו איהם אבנר: וועג
 דע דוך צו דייער רעכטען
 אדער לינקען זייטע, פאקקע
 אינע דער קריענסקנעכטע
 און, אונד נים דיר זיינע רי.
 סטיג. עשהאל וואללט אבער
 פאן זיינעם ריקקען ניכט וויי.
 כען. (כג) אבנר ווארנטע דען
 עשהאל אבערמאלס: וויכע
 פאן זיינעם ריקקען; ווארום
 זאלל איך דוך צו באדען שלא.
 גען מיכסען? וויא ויערדע איך
 מיין אנגעזיכט געגען דייען
 ברודער יואב אויפהעבען קאני.
 נען? (כד) ער וואללטע אבער
 ניכט ווייכען דאדער שלוג איהן
 אבנר מיט דער אונטערן זייטע
 דעם שפעערעם אין דיא וויי.
 כע, דאס דער שפעער פאן
 הינטען הערויס קאם. ער
 שטירצטע דאזעלכסט גיעדער,
 אונד שטארב אויף דער שטעל.
 לע. יעדער, דער נון און דען
 ארט קאם, ווא עשהאל נייע.
 דער געשטירצט אונד גע.

השׁמאל מאַחרי אַבנר: (כ) וַיִּפֹּן
 אַבנר אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר הַאֲתָה זֶה
 עֲשֵׂהָאֵל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: (כא) וַיֹּאמֶר
 לוֹ אַבנר נִטְהַלְּךָ עַל־יְמִינֶךָ אוֹ
 עַל־שְׂמאלֶךָ וַאֲחֻז לָךְ אֶחָד
 מִהַנְּעָרִים וְקַח־לָךְ אֶת־תְּלַצְתּוֹ
 וְלֹא־אָבֵה עֲשֵׂהָאֵל לְסוּר מֵאַחֲרָיו:
 (כג) וַיִּסָּפֵ עוֹד אַבנר לֵאמֹר אֶל־
 עֲשֵׂהָאֵל סוּר לָךְ מֵאַחֲרֵי לְמֹה
 אֶכְכָּה אֶרְצָה וְאִיךְ אֲשֵׂא פְּנֵי אֶל־
 יוֹאָב אֲחִיקָה: (כד) וַיִּמָּאֵן לְסוּר
 וַיִּכְהוּ אַבנר בְּאַחֲרֵי הַחֲנִית אֶל־
 רֵהֱמֵשׁ וַתִּצֵּא הַחֲנִית מֵאַחֲרָיו
 וַיִּפֹּל־שָׁם וַיָּמָת תַּחְתּוֹ וַיְהִי כָּל־
 הַבָּא אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָפַל שָׁם
 עֲשֵׂהָאֵל וַיָּמָת וַיַּעֲמְדוּ: (כה) וַיִּרְדְּפוּ
 יוֹאָב וְאַבְיָשִׁי אַחֲרֵי אַבנר

חחתי קרי והשמי

שטארבען וואר, בליעב שטעהען. (כד) יואב אונד אבישי ועמטען דעם אבנר נאך. אלס דיא

ר ש י

(כג) אל המומש. כמו דופן חמשי' מקום שמרה ובכד תלוין שם ויונתן תירגם אל המומש כסטר ירכיה: וימת תחתיו. ומית באתריה:

ב א ו ר

(כא) ואחוז לך, אם תרצה להתפאר בשוני מלחמה שללת בגדי אויבך מעליו, אחוז לך נער חמד מערי, וקח את חליכתו והניח: כי לא תהי' תפארתך על הדרך הזה. (כג) באחרי החניח, במלך האחרון: המניח, כי בהיות עשהאל רדף אחרי אבנר ואבנר נטה אליו עורף, הי' ראש החנית למעלה לפני אבנר, ורגל החנית והוא הנקרא פה אחרי החנית לאחוריו, וכו' הכה אבנר את עשהאל. אל המש, במלל הגוף מקים הכרס והמעיים, וכן הוא גם בלשון סורי, ועיין בגעועניוס. חחתי, תחת עמדתו ובמקומו.

והשמש באה והמה באו עד-
 גבעת אמה אשר על פני-גיה
 דרך מדבר גבעון: (כה) ויתקבצו
 בני-בנימן אחרי אבנר ויהיו
 לאגדה אחת ועמדו על-ראש
 גבעה אחת: (כו) ויקרא אבנר
 אל-יואב ויאמר הלנצה תאכל
 חרב הילוא ידעתה כי-מרה
 תהיה באחרונה ועד-מתי לא-
 תאמר לעם לשוב מאחרי
 אחיהם: (כז) ויאמר יואב חי
 האלהים כי לולא דברת כי אז
 מהבקר נעלה העם איש מאחרי
 אחיו: (כח) ויתקע יואב בשופר
 ועמדו כל-העם ולא-ירדפו עוד
 אחרי ישראל ולא-יספו עוד
 להקהם: (כט) ואבנר ואנשיו הלכו

דיא זאננע אונטער-גנג, קא-
 מען זיא נאך גבעה אמה, וועל-
 בעס פאר דעם וואססער-אויס-
 ברוכע אויף דעם וועגע נאך
 דער טריפט פאן גבעון ליענט-
 (כה) דיא קינדער בנימין'ס
 זאממעלטען זיך אונטער אבנר
 הער, צאגען זיך אין איינען
 הויפען צוזאמען, שטעללען
 זיך אויף דיא שפיטצע איינעם
 היגעלס, (כו) אונד אבנר ריעף
 דעם יואב צו, אונד שפראך:
 זאלל דען דאז שווערדט אונ-
 אויפהארליך הינראפגען?
 ווייסט דוא דען ניכט, דאס דאז
 ביטערע אס ענדע קעממט?
 וויא לאנגע נאך ווירסט דוא
 דיינען לייטען דען בעעהל
 ניכט ערטהיילען, זיך פאן איה-
 רען ברידערן צוריק צוציעהען?
 (כז) יואב אנטווארטעטע: זא
 וואהר גאטט לעבט! העט-
 טעסט דוא יעטצט ניכט גע-
 שפראכען, זא ווארע פאר
 מארגען דאז פאלק איינער
 פאם אנדערן ניכט אכגעצאגען.
 (כח) יואב שטייעס אין דיא
 טראמפעטע, דאס זיינע לייטע האלט מאכען, אונד ישראל ניכט
 טען צלוף דען אנגריף ניכט לענגער פארט. (כט) אבנר אונד זיינע מאנשאפט צאגען

בערבה

דיא

ר ש י

(כו) לולא דברת. אס דברת כן לולא כמו לא ועוד יש לפתרו כמשמעו לולא דברת מה שאמרת
 יקומו נא הנערים וישחקו:

הכתיוב

ב א ו ר

(כד) גבעת אמה, אס מקום (הריה"ג). על פני גיה, נראה שהוא כמו מגיח ממקומו,
 ותגח בנהרותיך! (ישקאל ל"ב ב'), והכוונה על פני גיח הנהר, וגם הריה"ג מביא ראיה מן
 מגיח ממקומו רק שהוא כומר אותו לאון הנטה והוא דמוק. (כו) מרה תהי', כי ישראל ינקמו
 נקמת אחיהם. (כז) לולא דברת, אס לא דברת עתה כן אז לא עלו העם מאחרי אחיהם
 כל הלילה, כדרך השנועה לרמוז על הסוף המדובר.

הכתיוב

בְּעֶרְבָה כָּל הַלַּיְלָה הָהוּא וַיַּעֲבְרוּ
 אֶת-הַיַּרְדֵּן וַיֵּלְכוּ כָּל-הַבְּתָרוֹן
 וַיָּבֹאוּ מַחֲנִים: (ב) וַיּוֹאֲבֵב שָׁב
 מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-
 הָעָם וַיִּפְקְדוּ מֵעֲבָדֵי דָוִד הַתְּשֻׁעָה-
 עֲשָׂר אִישׁ וַעֲשֵׂהָאֵל: (ג) וְעֲבָדֵי
 דָּוִד הָכֹּה מִבְּנֵימֹן וּבְאֲנָשֵׁי אַבְנֵר
 שְׁלֹשׁ-מֵאוֹת וְשֵׁשִׁים אִישׁ מִתּוֹ:
 (ד) וַיִּשְׂאוּ אֶת-עֲשֵׂהָאֵל וַיִּקְבְּרוּהוּ
 בְּקִבְרֵי אֲבִיו אֲשֶׁר בֵּית לַחֶם וַיֵּלְכוּ
 כָּל-הַלַּיְלָה יוֹאֲב וְאֲנָשָׁיו וַיָּאֵר
 לָהֶם בְּחֶבְרוֹן:

דיא גאנצע נאכט דורך דיא
 עבענע, איבערועטצטען דען
 ירדן, דורכצאגען דען בעצירק
 בחרון, אונד לאנגטען אין
 מחנים אן. (ב) אלס יואב פאן
 דעם נאכועטצטען דעם אבנר
 צוריק געקעהרט וואר, אונד
 דאז גאנצע פאלק וויערער צו
 זאממען געצאגען האטטע,
 פעהלטען פאן דען קריענס
 קנעכטען דוד'ס ניינצעהן מאן
 אינד עשהאל. (ג) דוד'ס
 קריענסקנעכטע אבער האט
 טען דען לייטען בנימין'ס אונד
 דער מאנשאפט אבנר'ס איינע
 ניעדערלאגע בייאגעבראכט.
 עס בליעבען פאן לעטצטערן
 דרייא הונדערט אונד זעכציג
 מאן. (ד) יואב אונד זיינע ליי
 טע טרוגען דען עשהאל פארט,
 בעגרובען איהן אין זיינעם פא
 טערס גרופט צו בית לחם, גינ
 גען דיא גאנצע נאכט דורך,
 אונד אלס זיא אין חברון אג
 לאנגטען, בראך דער טאג אן.
 ג (א) דער קריעג צווישען דעם
 הויזע שאול'ס אונד דעם
 הויזע דוד'ס דויערטע לאנגע
 פארט; נור וואורדע דוד אימ
 מער מעכטיגער, שאול'ס הויז

ג (א) וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה אַרְכָּה בֵּין
 בֵּית שְׂאוֹל וּבֵין בֵּית דָּוִד
 וְדָוִד רֵילָךְ וַחֲזֹק וּבֵית שְׂאוֹל
 הִדְּכִים וַדְּלִים: (ב) וַיֵּלְדוּ לְדָוִד
 בָּנִים בְּחֶבְרוֹן וַיְהִי בְּכוֹרֹו אֲמִנוֹן
 לְאַחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית: (ג) וּמִשְׁנֵהוּ

וילדו קרי
 (ב) דעם דוד וואורדען אין חברון זאגענע געכא
 רען. זיין ערשטגעכאָרענער וואר אמנון פאן דער יזרעאלית אחינועם. (ג) זיין צווייטער,
 כלאב

ר ש י

(בט) הכתרון: שם מחו: (ל) תשעה עשר אים ועשהאל. והלא עשהאל בכלל עבדי דוד ולמה
 ילא שהיה שקול כנגד כולם וכן לנו וראו את הארץ ואת יריחו (יהושע ב' א') וכן והמלך שלמה אהב
 נשי נכריות רבות ואת בת פרעה (מלכים א' י"א א'):
 ג (א) ומשנהו כלאב. ובמקום אחר הוא קורא אותו ומשנהו דניאל ולמה נקרא שמו כלאב

ב א ו ר

(בט) הכתרון, שם לחלקת ארץ נענר הירדן מזרחה. (לא) חכו, כלל ואח"כ פרט שג' מאות
 וס' אים מתו. (לב) ויאור, הנפעל מעלמוי העיין והלירי לתשלום דגש בשביל נו"ן הנפעל.
 כלאב

כְּלָאֵב לְאֲבִיגַיִר אֵשֶׁת נָבֵל
הַכְּרָמְלִי וְהַשְּׁלֵשִׁי אֲבִשְׁלוֹם בֶּן
מַעֲכָה בֶּת-הַלְמִי מֶלֶךְ גִּשׁוּר:
(ד) וְהַרְבִּיעִי אֲדֹנִיָּה בֶן-חַגִּית
וְהַחֲמִישִׁי שְׁפַטְיָה בֶן-אֲבִיטָל:
(ה) וְהַשְּׁשִׁי יִתְרָעַם לַעֲגָלָה אֵשֶׁת
דָּוִד אֱלֹהֵי יִלְדוֹ לְדָוִד בְּחֶבְרוֹן:
(ו) וַיְהִי בַּהֲיוֹת הַמִּקְחָמָה בֵּין בֵּית
שְׂאוּל וּבֵין בֵּית דָּוִד וְאֲבִנָר הָיָה
מִתְחַזֵּק בְּבֵית שְׂאוּל: (ז) וְלִשְׂאוּל
פְּלִגְשׁ וּשְׁמָה רַצְפָּה בֶּת-אִיָּה
וַיֹּאמֶר אֶר-אֲבִנָר מִדֹּעַ בְּאֶתָּה
אֶל-פִּילְגֶשׁ אָבִי: (ח) וַיַּחַר לְאֲבִנָר
מְאֹד עַד-דִּבְרֵי אִישׁ-בִּשְׁתׁוֹ וַיֹּאמֶר
הֲרֹאשׁ כָּלֵב אֲנִכִי אֲשֶׁר לִיהוּדָה

כלאב פֶּאָן דער אביגיל, איינע
סטויגען פֶּרויא דעם כרמליטען
נבל, דער דריטטע, אבשלום,
זָאָהן מעכה'ס, דער טאָכטער
תלמי'ס, דעם קעניגס פֶּאָן
גשור. (ד) דער פֶּיערטע,
אדוניו, זָאָהן דער חגית, דער
פֶּינפטע, שפטיה, זָאָהן דער
אביטל, (ה) דער זעכסטע,
יתרעם פֶּאָן עגלה, דער פֶּרויא
דוד'ס. דיזעע וואורדען דעם
דוד צו חברון געבאָרען.
(ו) וועהרענד דער צייט, דאָס
דער קריעג צווישען שאול'ס
הייז אונד דוד'ס הייז דויערטע,
ערהיעלט נאָך אבנר שאול'ס
הייז אויפֿרעכט. (ז) שאול
האַטטע איין קעבסווייב, נאָ-
מענס רצפה, דיא טאָכטער
איה'ס. איש בשת שפראך צו
אבנר: ווארום האָסט דוא דעם
קעבסווייבע מיינעם פֶּאַטערס
בייאגעוואָהנט? (ח) דיזעזער
פֶּאַרוואורף דעם איש בשת

לאביגיל קרי היום

פֶּערדראָס דען אבנר אונגעמיין, אונד ער שפראך: בין איך איין אָבערהויפט אָדער איין
הונד

ר ש י

אמר רבי יצחק שהיו ליבני הדור אומרים מנבל היתה אביגיל מעובר' נהפך קלסתרו
ונדמ' לאביו. ורבותינו אמרו שהי' מכלי' פני מפיכות בהלכה: (ח) לעגל'. זו מיכל שהי'ת'
חגיכה עליו וכן הוא אומר לולא חרשתם בעגלתי (שופטים י"ד י"ח) והנתיב ולמיכל בת שאול
לא היה לה ולד עד יום מותה (שמואל ב' ו' כ"ב) עד יום מותה לא הוי לה מאותו מעשה
ואילך קודם אותו מעשה הוי לה: (ו) היה מתחזק. בכל כח על בית שאול להעמיד מלכותו:
(ח) הראש כלב אנכי אשר ליהודה. כלום אני מאוב אפילו כראש שומר הכלבים אשר לדוד אך

ב א ו ר

ג (ג) בלאב, ובד"הי קירא אותו דניאל, ותלופי שמות הנמלאים הם מבניאיים ראשונים הם
לאין מספר; ואפשר ששני שמות היו לו ובנתינת יעודו להיות שופט קיראוו דניאל
ובנתינת יעודו להיות נגיד רחמן על עמו קיראוו בל-אָב חֲנוּכָּה עֲשׂוּיִיעֶר פֶּאַטער, ולכל שמות
בני דוד הם יש הוראה גדולה ושכלית. (ה) לעגלה אשת דוד, אולי לא הי' דוד עדיין מלך
כאשר נשא אותה ולא היתה רק אשת דוד לבד. מתחזק, השתדל לתמוך במעוזי בית שאול
וכן המתחזקים עמו במלכותו (בד"הי"א י"א ד'). (ו) ויאמר, שב על איש בשת ואזע"פ שלא
זכרו לפני זה, הנה זכר בית שאול, ובאיש בשת תלוי בית שאול (הרד"ק). (ח) הראש כלב אנכי,
לדעתנו

הַיּוֹם אַעֲשֶׂה חֶסֶד עִם־בֵּיתוֹ
 שְׂאוֹל אֲבִיךָ אֶל־אֶחָיו וְאֶל־מִרְעָהוּ
 וְלֹא הִמְצִיתָךְ בְּיַד דָּוִד וְהִתְפַּקַּד
 עָלַי עֵינֵי הָאֵשֶׁה הַיּוֹם: (ט) כֹּה־
 יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאַבְנֵר וְכֹה יִסִּיף
 לָו כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְדָוִד
 כִּי־כֵן אַעֲשֶׂה־לוֹ: (י) לְהַעֲבִיר
 הַמַּמְלָכָה מִבֵּית שְׂאוֹל וּלְהַקִּים
 אֶת־כִּסֵּא דָוִד עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־
 יְהוּדָה מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע:
 (יא) וְלֹא־יִכְלַעוּד לְהָשִׁיב אֶת־
 אַבְנֵר דָּבָר מִירְאֵתוֹ אֲתָו:
 (יב) וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מַלְאָכִים וְאֶל־
 דָּוִד תַּחֲתָו לֵאמֹר לְמִי־אָרְץ
 לֵאמֹר כְּרַתְתָּה בְּרִיתְךָ אִתִּי וְהִנֵּה
 יָדַי עִמָּךְ לְהִסָּב אֵלֶיךָ אֶת־כָּל־

הונד אויס יהודה? געגענווער.
 טיג ערציגע איד דעם הויזע
 דיינעם פֿאטערס שאול'ס זיי
 נען אַנפֿערוואַנדטעו אונד זיי
 נען פֿערטרויטעו אַנהענגליכֿ.
 קייט, אונד לאַססע דיד אין
 דוד'ס האַנד ניכט געראַטהעו;
 אונד רוא רעכענסט מיר דאַז
 פֿערגעהען מיט דיעזעם ווייבע
 פֿאַר? (ט) גאַטט שטראַפֿע
 מיך איטצט אונד אין דער
 פֿאַלגע, ווען איד־ניכט פֿיר
 דוד דאַז אויספֿיהרע, וואַס
 איהם גאַטט צוגעשוואַרען!
 (י): עהמליך דאַז רייך פֿאַם הוי־
 זע שאול'ס וועגצופֿיהרען, אונד
 איבער ישראל אונד יהודה פֿאַן
 דן ביז באר שבע דוד'ס טהראַן
 צו ערריכטען. (יא) אויס פֿורכט
 פֿאַר אבנר טרויעטע זיך איש
 בשח ניכט, איהם איין וואַרט
 צו ערוויטדערן. (יב) אבנר
 שיקטע הויכליך אן דוד גע־
 זאַנדטע, אונד ליעם איהם זאַ־
 גען: וועס געביהרט דאַז לאַנד?

תחתיו קרי
 דיעס ווילל זאגען: שליעסע איינען פֿערטראַג מיט מיר, איד ווילל מיט דיר האַלטעו, דיר
 גאַנץ

ר ש י

למי הנקוד שהטעם תחת הראש וכלב אנכי מוקף במקיף כך פרושו הראש וכי אספון להיות
 ראש בניתך טוב לי להיות כלב והדיוט בבית דוד וכן תירגם יונתן: היום אעשה חסד. מעתה
 נאה לי לעשות חסד עם בית שאול ועם כל אהבניו כאשר עשיתי עד הנה ולא המליתיך ביד
 דוד: (יב) תחתיו לאמר. מאתריה למימר מקיימני במאן דענד ארעא: למי ארץ. לשון
 שנועה במי שהארץ שלו. ד"א תחתיו שמו הזכיר תחלה באגרת ואח"כ הזכיר שם דוד ולכך
 נענה. כתב ממני אנכי שר לבא ישראל לדוד מלך ישראל שלום: למי ארץ. למי שהמלכות
 הגון

ב א ו ר

לדעתנו ה"א השאל' של הראש נמשך גם על כלב, ושיעורו הראש אנכי? אם כלב אנכי? וזכר אשר ליהוד'
 יען כי יהודה הי' שנוא בעיניו. המציתך, בא ע"ד נל"ה אף כי שרשו מכא, וכן רבים. (יב) תחתיו,
 ענינו כמו בקוד ובסתר ר"ל תחת איש בשת לכל יודע אליו דבר, וכן דעת הרד"ק. למי ארץ,
 גס

ש מ ו א ל ב ג

ישראל: (יג) ויאמר טוב אני
אכרת אתה ברית אך דבר אחד
אנכי שאל מאתך לאמר לא-
תראה את-פני כי אם לפני
הביאך את מיכל בת-שאול
בבאך לראות את-פני: (יד) וישלח
דוד מלאכים אל-איש-בשת בן-
שאול לאמר הנה את-אשתי
את-מיכל אשר ארשתי לי
במאה ערלות פלשתים:
(טו) וישלח איש בשת ויקחה
מעם איש מעם פלטיאל בן-קוש:
(טז) וילך אתה אישה הלך ובכה
אחריה עד-בתרים ויאמר אליו
אבנר לך שוב וישב: (יז) ודבר-
אבנר היה עם-זקני ישראל

לאמר

ליש קרי

תרגום אשכנזי צט

גאנץ ישראל צו ווענדען.
(יג) דיעזער ערוועדערטע:
גוט! איך של עסע מיט דר
איינען פערטראג; יעדאך פאר-
דערע איך איינע זאכע פאן
דיר, נעהמליך: דוא זאללסט
מיין אנגעזיכט ניכט זעהען
(ניכט פאר חיר ערטיינען), וויגן
דוא ניכט שאליס טאכטער,
מיכל, מיטבריינגסט, ווען דוא
קעמסט, מיין אנגעזיכט צו
זעהען. (יד) דוד שיקטע אב-
געארדנעטע אן איש בשת,
שאליס זאהן, אינד ליעס
איהם זאגען: גיב מיר מיינע
פרויה מיכל הער, וועלכע איך
מיר דורך הונדעט פארהייטע
דער פלשתים אנגעלאבט הא-
בע. (טו) איש בשת שיקטע
הין, ליעס זיא פאם גאטטען,
פאן פלטיאל זאהן דעם ליש
האלען. (טז) איהר מאן גינג
מיט איהר, אונד פאלגטע איהר
ביז נאך בחורים איממער וויי,
נענד נאך, ביז אבנר צו איהם
שפראך: געהע, ווענדע דך
אום, אונד ער גינג צוריק. (יז) אבנר פערווענדעטע זיך בייא דען פארניעהמסטען
ישראלים

ר ש י

הגון לו אני זולח לו לאמר כרתה בריתך וגימר: (יג) לפני ראייתך פני הביאך
את מיכל: (טו) מעם איש. תרגום יונתן מלות בעלה: (טז) הלך ובכה. על מצוה ההולכת
ממנו שכל יוחן השני' גען קרב בינו לכנינה במט' ולא נכשל בה: (יז) ודבר אבנר היה. קודם

ב א ו ר

גם פה נסכים להרד"ק שהכוונה כמו ולמי כל חמדת ישראל, וביצוינים כאלה הקיפור משיב
ומורה יתר שאת ויתר עז, ול אמר השני הוא ביאורו, כלומר המונן של שתי המלות, למי
אין, הוא, כרתה בריתך אחי. (יג) הביאך, היו ראוי לנוס הה"א נח"פ, ואסזר נדעת רוו"ה,
שזטף סגול מורה פה על דרך התנאי, ומה שאמר כי אם לפני, דעתנו שלפני מושך למעלה
וכי אם למטה, ושיעורו לא חראה פני לפני הביאך את מיכל, ויען שהכפיל לראות את פני
נדברו במאמר ארוך, חזר ואמר כי אם הביאך את מיכל נת שאלו בביאך לראות את פני,
יתרגום אשכנזי כל גוכל להסיס עין על זה. (יד) במאה ערלות, הוא המנין שיעד לו שאלו,

תרגום אשכנזי

ישראל'ס, אונד שטעללטע
איהען פֿאַר: שאַן געסטערן
אונד פֿאַרגעסטערן (וויינט זאָג
גע לייט פֿאַרהער) האַבט איהר
דוד צום קעניגע איבער אייך
געווינגט. (יח) זאָ פֿיהרט עם
אויס, דען דער עוויגע האַט
פֿאַן דוד פֿאַלגענדעס פֿערהיי.
סען: „דורך מיינען קנעכט
בעפֿרײע איך מײן פֿאַלק
ישראל פֿאַן דער געוואַלט דער
פלשהים אונד פֿאַן דער גע-
וואַלט אַללער איהרער פֿײַג.
דע!“ (יט) אבנר רעדעטע
אויך דעסוועגען היימליך מיט
בנימין. דאָן רייזטע ער אַב,
אויס דוד אין חברון אויס פֿער-
טרויען צי בערייכטען, אַללעס
וואָס פֿאַן ישראל אונד פֿאַם
גאַנצען הויזע בנימין'ס גענעדע.
מיגט וואוּרדע. (כ) אבנר לאַנג,
טע מיט צוואַנציג טאָג בייא דוד
אין חברון און, אונד דוד גאַב
איהם אונד זיינען לייטען איין
גאַסטמאַהל. (כא) אבנר
שפראַך צו דוד: ערלויבע,
דאַס איך טיך יעמאַט אויפֿמאַ-
כע, פֿאַרטרייע אונד מיינעם
העררן קעניגע גאַנץ ישראל

ש מ ו א ל ב ג

לאמר גם תמול גם שלשם
הייתם מבקשים את דוד למלך
עליכם: (יח) ועתה עשו כי יהוה
אמר אל דוד לאמר ביד ודוד
עבדי הושיע את עמי ישראל
מיד פלשתים ומיד כל איביהם:
(יט) וידבר גם אבנר באזני בנימין
וילך גם אבנר לדבר באזני דוד
בחברון את כל אשר טוב בעיני
ישראל ובעיני כל בית בנימין:
(כ) ויבא אבנר אל דוד חברון
ואתו עשרים אנשים ויעש דוד
לאבנר ולאנשים אשר אהו
משהה: (כא) ויאמר אבנר אל-
דוד אקומה ואלכה ואקבצה
אל אדני המלך את כר ישראל
ויכרתו אתה ברית ומלכת בכל
אשר האוה נפשה וישלח דוד
את אבנר וילך בשלום: (כב) והנה

עבדי

צוואַממען ברינגע, דאָמיט זיא זיך דיר פֿערבינדען, אונד דוא נאָך אייגענעם וואונשע רעניע.
רען קאַנגעסט. דוד ענטליעס דען אבנר, אונד ער צאָג אין פֿריעדען פֿאַרט. (כב) אַלס דיא
קריעגס:

ר ש י

לכן: (יח) אמר אל דוד. על דוד ואינו זו ממשמעות אל:

מהגדוד

ב א ו ר

כי הוא הביא מאחים עלומו. (יח) ה' אבר, נלי ספק אמר ה' עליו זאת ע"י שמואל אע"פ
שלא נזכר עד עתה, ונלמוד סמום מן המסוכס. הושיע, מקור נמקס עתיד (הרד"ק).

בא

עבדי דוד ויזאב בא מהגדוד
 וישלל רב עמם הביאו ואבנר
 איננו עם דוד בחברון כי שלחו
 וילך בשלום: (כג) ויזאב וכל-
 הזבא אשר-אתו באו ויגדו
 ליוזאב לאמר בא-אבנר בן-נר
 אל-המלך וישלחו וילך בשלום:
 (כד) ויבא יזאב אל-המלך ויאמר
 מה עשית הנה-בא אבנר
 אליך למה-זה שלחתו ויך-
 הלוד: (כה) ידעת את-אבנר בן-
 נר כי לפתחך בא ולדעת את-
 מוצאך ואת-מבואך ולדעת את-
 כר-אשר אתה עשה: (כו) ויצא
 יזאב מעם דוד וישלח מלאכים
 אחרי אבנר וישכו אתו מכור

מובאך קרי

הסרה

קריעגסלויטע דוד'ס מיט יואב
 פֿאָן איינער שטרייפֿשאַר קאַ-
 מען, פֿאָן וועלכער זיא אינע
 גראַסע בייטע מיטבראַכטען,
 וואָר שאָן אבנר ניכט מעהר
 בייא דוד אין חברון, דען
 לעטצטערער האַטטע איהן
 בערײטס ענטלאַססען, דאַס
 ער אין פֿריעדען דאַפֿאָן געצאָ-
 גען. (כג) זאָבאלד יואב אונד
 זיין גאַנצעס מיט איהם אינס
 פֿעלד געצאָגענע העער זאָקאָ-
 מען הינטערבראַכטע מאָן יואב
 דיא נאַכ־כֿט: אבנר, דער
 זאָהן נר'ס, קאַם צום קעניג,
 אונד דער קעניג ענטליעס
 איהן, דאַס ער אין פֿריעדען
 דאַפֿאָן צאָג. (כד) דאַ קאַם יואב
 צום קעניגע אונד זאָגטע: וואָס
 האַסט דוא געטהאָן? זיעהע!
 אבנר קאַם צו דיר, וואָרום ענט-
 ליעססט דוא איהן, דאַס ער
 דאַפֿאָן געהן קאָנגטע? (כה) דוא
 קעננסט יאָ אבנר, דען זאָהן
 נר'ס; ער קאַם יאָ נור, דיך צו

פֿערלאַקקען, דייע אױס. אונד איינגעגע צו ערפֿאַהרען, אונד אַללעס, וואָס דוא אונטער-
 ניממסט, צו מערקען. (כו) יואב גינג פֿאָן דוד הינוועג, אונד צור שטאַרט הינייס, שיקטע
 דעם אבנר באַטהען נאָך, וועלכע איהן פֿאָן דער ציסטערנע נאָך דער דאָרנאיינצייונג צו.

ריק

ר ש י

(כב) מהגדוד. פשטו בגדוד לשלול על האויב: (כו) מבור הסירה. שם המקום. ורבותינו אמרו מבור
 וסירה

ב א ו ר

(כב) בא, מוסבנס על עבדי דוד, כי אס יבואו שמות רבים ושם ימיד והפעל מוסב על שניהם יבא
 הפעל פעם בל"ר ופעם בל"י. מהגדוד, גדוד הוא שם דבר ולא שם הפעלה, ולכן אמר הרד"ק
 שיתכן שילא גדוד פלשתים להלחם בא"י ויושב ילא אליהם ועתה שב מהגדוד שהוא. (כה) לפתחך,
 להוליא מרוחק את מסתוריק ולהביאך על דרך שוא וכוז. נאח מובאך, מנהג הלשון לשנות
 התנועות בהרבה מקומות מפני הזיווג, כמו הרו והגו (הרד"ק). (כו) מבור הסרה, הרד"ק
 אמר מקום הנור היה סירים וקולים, וא"כ הסרה הוא תאר לנור, אולם לפ"ז הי' ראוי לנשא
 המתואר ג"כ בה"א, לכן נראה שסרה הי' מקום סבך עלים קולים בפני עלמו, ופשיבו אותו
 מבור

ריק בראצטען, אהנע דאס דוד
עטוואס וואוסטע. (כו) אלס
אבנר נאך חברון צוריק קעהר.
טע, לענקטע איהן יואב אין
דאז אינגערע דעם טהארעם,
אום מיט איהם אין געהים צו
שפרעכען; דאזעלכסט שלוג
ער איהן, דעם פֿערגאססענען
בלוטעס וינעס ברודערס
עשהאל וועגען, אין דיא וויי.
כע, דאס ער שטארב.
(כז) באַלד דארויף ערפֿוהר עס
דוד אונד זאגטע: איך בין,
זאמט מיינעס רייכע, אן דעם
פֿערגאססענען בלוטע אבנר'ס,
זאָהן נר'ס, פֿאַר גאָטט אויף
עויג שולדלאָז. (כט) מאַגע

הסרה ודוד לא ידע: (כו) וישב
אבנר חברון ויטהו יואב אל-
תוך השער לדבר אתו בשלי
ויטהו שם החמש וימת בדם
עשהאל אחיו: (כז) וישמע דוד
מאחרי כן ויאמר נקי אנכי
וממלכתי מעם יהוה עד-עולם
מדמי אבנר בן-נר: (כט) ויחלו
על-ראש יואב ואל כל-בית
אביו ואל-יכרת מבית יואב זב
ומצרע ומחזיק בפלך ונפר

בחרב

דיעזע טהאט אויף יואב'ס הויפט אונד אויף ויין גאנצעס פֿאָטערליכעס הויז העראַב.
שטירצען! דאָס דעם הויזע יואב'ס נייע פֿעהלע איין פֿלוסוויכטיגער, איין אויסזעטציגער,
איין אויף קריקען זיך שטיצענדרער, איין אין דאָז שוועררט פֿאַללענדרער אונד
איין

ר ש י

וסיר' גרמו לו לאבני' שיהרג על שלא החזיק דברי דוד בלפני' המי' אשר לקח מראשיתיו של שזול וגם
על כנף המעיל של שזול אשר שמה אחד מן הסירים נאחו בו וקרעו: (כו) אל תוך השער. לפני
סנהדרין להשפט על דם עשהאל אחיו: בשלי. בשגג' לא הבין אבנר שכלבו להרגו וסרס המקרא
ויטהו יואב בשלי אל תוך השער לדבר אתו: (כט) יחולו. יחולו. יחולו דמי אבנר על מקרא
שלפניו הוא מוסב שאמר נקי אני וממלכתי מדמי אבנר יחולו דמיו על ראש יואב דמי הנזכרים
במקרא

ב א ו ר

מבור אחד עד הסרה (כ). (כו) בשלי, לית דוגמתו, ולפי מקומו הוראתו בסתר ובתשאי (כ).
(כח) מאחרי כן, מיד כאשר עשה זאת אבנר, וכאלו בתוב מיד אחרי כן, וכן בכל מקום. עד עולם,
אס נפתור אותו שממלכתו הנכון מעם ה' עד עולם כל יודק לבוא עולם באחנה, רק ההשכק
הגדול ראוי לבוא תחת אבני, לכן שיעורו נקי אנכי וממלכתי מדמי אבנר מעם ה' (כלומר
לפני ה', וכמו נקיים מה' ומישראל) עד עולם שלא יחשדני שום אדם שאני הסבותי הריגת
אבנר. (כט) יחלו, יפלו וינחמו, כמו על ראש ראשים יחול (הרד"ק). ומחזיק בפלך, הולך
על

ה ג ה ו ח

(ח) לדעתי נכונים דברי הרד"ק כי מלבד שמדרך הלשון להשמיע הה"א הדעת אס המלה
תבוא בצות היחס, הנה גם נוכל לומר כי הסירה אינוו הזואר אך הוא אס המין צימיד מן
סירים ויהי' כמו תאנה תאנים, טטה חטים וכיוצא בהן כי לא מלינו הימיד מן סירים בספרי
הקדש וא"כ מבור הוא הנסמך.
(ג) והוא מענין שלהם כמו שכתב הרד"ק בשם אביו וכן דעת הזכס געועניווא.

ש מ ו א ל ב ג

בְּחָרֵב וַחֲסַר-לֶחֶם: (ל) וַיֹּאבֵב
וַאֲבִישֵׁי אָחִיו הִרְגוּ לְאַבְנֵךְ עַל
אֲשֶׁר הֵמִית אֶת-עֲשָׂהָ אֲחֵיהֶם
בְּגִבְעוֹן בְּמַדְחָמָה: (לא) וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל-יֹאבֵב וְאֶל-כָּל-הָעָם
אֲשֶׁר-אִתּוֹ קְרָעוּ בְּגֵדֵיכֶם וְחַגְרוּ
שָׁקִים וְסִפְדוּ לִפְנֵי אַבְנֵךְ וְהַמֶּלֶךְ
דָּוִד הַיָּדָּה אַחֲרֵי הַמַּטָּה:
(לב) וַיִּקְבְּרוּ אֶת-אַבְנֵךְ בְּחִבְרוֹן
וַיֵּשֶׂא הַמֶּלֶךְ אֶת-קוֹלוֹ וַיִּבֶךְ אֶל-
קִבְרֵי אַבְנֵךְ וַיִּבְכוּ כָּל-הָעָם:
(לג) וַיִּקְנֶן הַמֶּלֶךְ אֶל-אַבְנֵךְ וַיֹּאמֶר
הַכְּמוֹת נָבַר יָמוֹת אַבְנֵךְ:
(לד) יָדָה לֹא-אֲסוּרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא-
לְנַחֲשֹׁתַיִם הִגִּישׁוּ כַּנְּפוֹל לִפְנֵי
בְּנֵי-עוֹלָה נִפְלְתָה וַיִּסְפוּ כָּל-הָעָם

תרגום אישכנזי קא

איין בראדלאזער! (ל) יואב
אונד זיין ברודער אבישי ער
שלוגען דען אבנר, וויל ער
איהרען ברודער עשהאל אין
דער שלאכט ביא גבעון אויט.
געבראכט האטטע. (לא) דוד
שפראך צו יואב אונד צו אל
לעם פאלקע, דאז ביא איהם
וואר: צעררייסעט אייער גע-
וואנד, גירטעט זעקקע אום,
אונד געהעט טרויערנד פאר
אבנר'ס לייכע הער! דער קע-
ניג דוד גינג הינטער דער באה-
רע. (לב) מאן בעגרוב דען
אבנר צו חברון; דער קעניג
ווינטע אים גראבע אבנר'ס מיט
לויטער שטיממע, אונד אל
לעם פאלק ווינטע מיט.
(לג) דער קעניג שטיממע אי-
בער אבנר איין קלאגעליעד אן,
אונד שפראך: זאלטע דען
אבנר אומקאממען, וויא נור
איין נבל אומקאממען זאל?
(לד) דייע הענדע ווארדען
ניכט געבונדען, דייע פייסע
ניכט אין פעססעלן געשמיע.

לכבוד

דעט; אך! וויא מאן פאר אונגערעכטען פעללט, ביזט דוא געפאללען! דאז פאלק ווינטע

נאך

ר ש י

במקראן שלפניו: ומחזיק בסלך. נשען על מקלו מחמת חולי הרגלים: (ל) הרגו לאבנר. כמו
את אבנר ודומה לו עשקה לי ערצני (ישעי' ל"ח י"ד) עשקה אותי וכן רפא נא לה (במדבר
י"ב י"ג) רפא אותה. וכמוהו שלח לשריו לבן חיל ולעובדיה וגומר ללמד בערי יהודה (ד"ה ב'
י"ז ב') ופתרונו שלח את שריו את בן חיל: (לג) הכמות נבל. הכמות רשע בחרב: (לד) ידיך
לא אסורות. היו ואיך נבל גבור כמותך לפני בני עולה:

להנרות

ב א ו ר

על משענתו מחמת חולי הרגלים, וכן תרגמוהו השנעים. (ל) לאבנר, כמו את אבנר, וכמו
האוכלים למעדנים. (לב) אל קבר, על קבר. (לג) חכמות נבל, כאשר ימות נבל הכרמלי
אש' בליעל ורע מעללים אשר הוא בדין סיכוהו הנוקמים בלי דין ומשפט, ובא ימות מדיך
התנאי. (לד) ידיך לא אסורות, כי לא הונאת בדין ולא נקלו בעבורך השופטים נשכר-
לה רוח

לְבָכּוֹת עָלָיו: (לה) וַיִּבְאֵר כָּל־הָעַם
 לְהַבְרֹת אֶת־דָּוִד לַחֵם בַּעֲוֹד
 הַיּוֹם וַיִּשְׁבַּע דָּוִד לֵאמֹר כִּי
 יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכִי יִסִּיף כִּי
 אִם־לִפְנֵי בּוֹא־הַשֶּׁמֶשׁ אֲטַעַם־
 לַחֵם אִוְ כָּל־מְאוֹמָה: (לו) וְכָל־
 הָעַם הִכִּירוּ וַיִּיטֹב בְּעֵינֵיהֶם כֹּכַל
 אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ בְּעֵינֵי כָּל־הָעַם
 טוֹב: (לז) וַיִּדְעוּ כָּל־הָעַם וְכָל־
 יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה
 מִהַמֶּלֶךְ לְהַמִּית אֶת־אֲבִנָּר בֶּן־
 נָר: (לח) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־עַבְדָּיו
 הֲלוֹא תִדְעוּ כִּי־שָׂר וְגָדוֹל נָפַל
 הַיּוֹם הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל: (לט) וְאַנְכִי
 הַיּוֹם רָךְ וּמְשׁוֹת מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים
 הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי
 יִשְׁלַם יְרֵזָה לַעֲשֵׂה הַרְעָה
 כְּרַעְתּוֹ:

נאך העפטיגער איבער איהו.
 (לה) אללעס פאלק קאם, אום
 דעם דוד דאז בייאליידסמאל
 נאך אים טאגע דארצורייכען;
 דוד אבער שוואר, אונד
 שפראך: גאטט שטראפע מיך
 יעטצט אינד אין דער פאלגע,
 ווען איך פאר זאננענאונטער.
 גאנג בראך אדער זאנכט דאז
 מינדעסטע פערזוכע! (לו) אל
 לעס פאלק ערקאננטע גון —
 דען עס געפיעל איהנען, זא
 וויא אללעס וואס דער קעניג
 טהאט דעס פאלקעס בייא.
 פאלל האטמע — (לז) אללעס
 קריענס פאלק אונד גאנץ
 ישראל זאהען דאמאהלס איין,
 דאס דער קעניג ניכט דיא אב
 זיכט האטמע, אבור, זאהן
 נר'ס אומצוברינגען. (לח) דער
 קעניג שפראך צו זיינען האפ
 לייטען: מערקט עס איך, דאס
 איין פארנעהמער אונד וויכטי
 גער מאן אין ישראל הייטע גע
 פאללען איזט! (לט) ליידער
 בז איך יעטצט נאך צו שוואך,
 ערשט צום קעניגע געזאלכט,

וישמע
 אונד דיעזע מעננער, דיא זאהנע צרויה'ס, זינד מעכטיגער אלס איך. דער עוויגע פער.
 געלטע דעם איבעלטהעטער, נאך זינער באוהייט.

ר ש י

(לח) להנרות. ל' סעוד': (לט) ואנכי היום רך. ואנא יומא דין סדוט ומרני למלכ':
 הי

ב א ו ר

(לה) להברוח, אכילה מועטת וכן ואברה מידיה. (לו) הכידו, מוסב על הגאמר נפסוק
 שלאחריו שלא היתה מהמלך להמית אבנר והשאר סאמר מוסגר. וייטב בעיניהם, הוא כלל,
 ובכל אשר עשה וגו' טוב הוא כרע. (לז) וידעו, חזר לתחילת המקרא שלפניו, כדרך במאמר
 ארוך. (לח) שר וגדול, השיעור כי שר וגדול בישראל נפל היום הזה. (לט) רך, כך במלוכה
 (הרד"ק). ומשוח מלך, לא נתנו לי עדיין המלוכה על ישראל ואיני רק משוח טשמואל למלך.
 קשים, שהמה שרי נבאות יהודה ולפס נח יותר ממני.

ד (א) וישמע בן-שאול כי מת
 אבנר בהכרוז וירפו ידיו
 וכל-ישראל נבהלו: (ג) ושני
 אנשים שרי-גדודים היו בן
 שאול שם האחד בענה ושם השני
 רכב בני רמון הבארת מ בני
 בנימן כי גם בארות החשב על-
 בנימן: (ג) ויברחו הבארתים
 גתימה ויהיו-שם גרים עד היום
 הזה: (ד) וליהונתן בן-שאול בן
 נכה רגלים בן-חמש שנים היה
 בבא שמעת שאול ויהונתן
 מיזרעאל ותשאדו אמנהו ותנם
 ויהי בחפזה לנוס ויפל ויפסח
 ושמו מפיבשת: (ה) וילכו בני-
 רמון הבארת רכב ובענה ויבאו

כחם

ד (א) אלם שאול'ס וזָהוּ ער-
 פֹּהֵר, דָּאָם אבנר צו
 חברון אומגעקאממען זיין, דאָ
 וואָרדע ער מוטהלאָז, אונד
 גאנץ ישראל וואָרדען בע-
 שטרעט. (ג) שאול'ס זָהוּ
 האַטטע צווייא מעננער, דיא
 ראַטטענאנציהרער וואָרן, דער
 איינע היעס בענה, דער אַנ-
 דערע רכב. זיא וואָרען זָהנע
 רמין'ס דעס בארותיטען פֿאָן
 דען זָהנען בנימין'ס; דען
 אויך בארות ווירד צו בנימין
 גערעכנעט. (ג) זייט דער צייט,
 אלס דיא בארותיטען נאך גתים
 געפלאָהען וואָרען, בליעכען
 זיא דאָזעלכסט וואָהנען ביז
 אויף דיעזען טאָג. (ד) יהונתן,
 שאול'ס זָהוּ, האַטטע איינען
 אָן דען פֿיסען געשלאַגענען
 זָהוּ, דען ער וואָר פֿינף יאָר-
 רע אלט, אלס דיא נאָכריכט
 פֿאָן שאול אונד יהונתן אויס
 יזרעאל קאָם; זיינע ווערטע-
 רין פֿלאָה, איהן טראַגענד,
 אונד אינדעם זיא צו ענטפֿליע-
 הען איילטע, פֿיעל ער, אונד
 וואָרדע לאָהם. ער היעס
 מפיבשה. (ה) דיא זעהנע דעס בארותיטען רמון: רכב אונד בענה, גינגען הין, אונד קאָ-
 מען

ר ש י

ד (ב) היו בן שאול. היו לבן שאול כמו למועד אשר שמואל (שמואל א' י"ג ח') אשר לשמואל:
 (ג) ויצרחו הנארחים. כשמת שאול שעזבו בני ישראל הערים ססניבות פלשתיים כמו
 שאמור למעלה או צרחו הנארחים: (ד) וליהונתן בן שאול. מונה והולך איך נשבת מלכות
 מבית שאול הוא ובניו נהרגו וזה הנשאר הרגוהו על משכבו ובנו של יהונתן נפל ויפסח: נכה
 רגלים. שני רגלים:

וכנה

ב א ו ר

ד (ב) בן שאול, או עם בן שאול כח"י, או לבן שאול כרש"י. בארוח, אחת מחמשת ערי
 גבעון. (ג) ויצרחו, שעזבו ישראל הערים הסמוכות למחנה פלשתיים (הרי"ג א').
 גתימה, גתים (בנחמ"י י"א ל"ג) גם היא לבנימין תחש. (ד) וליהונתן, זכר זאת להודיע
 שנמות איש בשת לא נשאר לבית שאול ירש עכר זכאיו למלכות ואעפ"כ לא שמת דוד נמותו.
 לקחי

כָּלֵם הַיּוֹם אֶל-בֵּית אִישׁ בִּשְׁתִּי
וְהוּא שָׁכַב אֶת מִשְׁכַּב הַצִּהָרִים:
(ו) וְהָנָה בָּאוּ עַד-תּוֹךְ הַבַּיִת לִקְחֵי
חַטִּים וַיִּכְהוּ אֶל-הַחֹמֶשׁ וּרְכַב
וּבַעֲנָה אָחִיו נִמְלְטוּ: (ז) וַיָּבֹאוּ
הַבַּיִת וְהוּא שָׁכַב עַל-מִטָּתוֹ
בַּחֲדָר מִשְׁכְּבוֹ וַיִּכְהוּ וַיִּמָּתְהוּ
וַיִּסְרוּ אֶת-רֵאשׁוֹ וַיִּקְחוּ אֶת-
רֵאשׁוֹ וַיִּלְכוּ דֶרֶךְ הָעֲרֵבָה כָּל-
הַלַּיְלָה: (ח) וַיָּבִיאוּ אֶת-רֵאשׁ
אִישׁ-בִּשְׁתִּי אֶל-דּוֹד חֲבֵרוֹן וַיֹּאמְרוּ
אֶל-הַמֶּלֶךְ הִנֵּה רֵאשׁ אִישׁ-בִּשְׁתִּי
בֶּן-שָׂאוֹר אִיבָה אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת-
נַפְשִׁי וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֶדְנִי הַמֶּלֶךְ:
נִקְמֹת הַיּוֹם הַזֶּה מִשָּׂאוֹר מִזֶּרְעוֹ:
(ט) וַיַּעַן דָּוִד אֶת-רְכַב וְאֶת-בַּעֲנָה
אָחִיו בְּנֵי רֵמוֹן הַבְּאֵרֹתִי וַיֹּאמֶר
לָהֶם חֵי-יְהוָה אֲשֶׁר-פָּדָה אֶת-
נַפְשִׁי מִכָּל-צָרָה: (י) כִּי הַמְּגִיד לִי

מען צור צייט אלס דער טאג
אם הייסעסטען איזט (מפ מיט
טמג) נאך דעם הויזע דעם
אישכשח, דער עבען זיינע מיט
טאגסרוהע היעלט (ו) זיא קא
מען אין געזעלשאפט פאן וויי
צענקייפערן אין דאז אינגערע
דער וואהנונג, שלוגען איהן
אין דיא ווייכע, אונד דיעזע
ביידען, רכב אונד ויין ברודער
בענה ענטפלאהען. (ז) זיא
קאמען געהמליך אין דיא וואה
נונג, אלס דער פרינץ אין זיי
נעם שלאפע ציממער אויף זיינעם
בעטטע לאג, שלוגען איהן
טארט, היעבען איהם דען
קאפף אב, נאהטען דען קאפף
מיט, גינגען דען וועג דער עכע
נע דיא גאנצע נאכט דורך,
(ח) כראכטען דען קאפף דעם
אישכשח דעם דוד נאך חכרון,
אונד שפראכען צום קעניגע:
היער איזט דער קאפף דעם
אישכשח, דעם זאהנעם די
נעם פיינדעם שאול, דער דיר
נאך דעם לעבען געטראכטעט!
דער עוויגע האט דיר אלוף
הייטע אן שאול אונד אן זיינעם
זאמען ראכע פערשאפט!
(ט) דוד רעדטע דען רכב אונד
זיינען ברודער בענה, דיא זאה
נע דעם בארוהיטערס רמון פאלגענדער וויזע אן: זא וואהר דער עוויגע לעבט, דער מיי
נע פערזאן פאן יעדער נאטה בעפרייעט האט! (י) דעניעניגען, דער מיר דיא נאכריכט כראכ
טע

לאמר

נע דעם בארוהיטערס רמון פאלגענדער וויזע אן: זא וואהר דער עוויגע לעבט, דער מיי
נע פערזאן פאן יעדער נאטה בעפרייעט האט! (י) דעניעניגען, דער מיר דיא נאכריכט כראכ
טע

ר ש י

(ו) והנה באו עד תוך הבית. עם תגרים לוקחי חטים:

לחתי

ב א ו ר

(ו) לקחי חטים, הוכן כריה"ג רש"י ורד"ק שזיעורו עם לוקחי חטים. ורכב ובענה אחיו, חזר
והכביל זה להודיע שרק רכב ובענה אשר הכוהו נמלטו, ולא לוקחי חטים זה ראי' שזיעורו
עם לוקחי חטים. (ו) ויבאו הבית, בא בנינין אזל סבור אזר סבור לפרוט אחרי הכלל.
הנה

שמואל ב ד ה

לֵאמֹר הִנֵּה־מֵת שְׂאוּל וְהוּא־הִיָּה
כַּמְבֹּשֵׁר בְּעֵינָיו וְאַחֲזֶה בּוֹ
וְאַהֲרִגְהוּ בְּצֶקֶלֶג אֲשֶׁר לְתַתִּי־לוֹ
בְּשָׂרָה: (יא) אִף־כִּי־אֲנָשִׁים רָשָׁעִים
הָרְגוּ אֶת־אִישׁ־צַדִּיק בְּבֵיתוֹ עַל־
מִשְׁכָּבוֹ וְעַתָּה הֲלוֹא אֲבַקֵּשׁ אֶת־
דַּמּוֹ מִיְדְּכֶם וּבְעַרְתִּי אֶתְכֶם מִן־
הָאָרֶץ: (יב) וַיִּצְוּ דָּוִד אֶת־הַנְּעָרִים
וַיְהַרְגוּם וַיִּקְצְצוּ אֶת־יְרֵיהֶם וְאֶת־
רַגְלֵיהֶם וַיִּתְּלוּ עַל־הַכְּרֵכֶה
בְּחֶבְרֹן וְאֵת רֹאשׁ אִישׁ־בִּשְׁת
לָקְחוּ וַיִּקְבְּרוּ בְּקֶבֶר־אֲבִיָּר
בְּחֶבְרֹן:

ה (א) וַיָּבֵאוּ כָּל־שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־דָּוִד חֶבְרֹנָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר הִנְנוּ עֲצֻמָּה וּבְשָׂרָה אֲנַחְנוּ:

גם

תרגום אשכנזי קג

טע: ,,ויעהו! שאול איזט
טאָרט ו' דער זיך דאָך איינגע־
בילדעט האַטטע, ער זייא איין
פֿערקינדיגער פֿראָהער כאַטטה־
שאַט, וואָפֿיר אַך איהם
כאַטטהשאַפֿטלאָהן געבען זאָלל־
טע, האַבע אַך ערגרייפֿען,
אונד אין צקלג אומבריינגען
לאַססען, (יא) אום וויא פֿיעל
מעהר פֿערדיענען עס די עזע
פֿרעפֿלער, וועלכע איינען
פֿראַממען מאַן אין זיינעם הוי־
זע אויף זיינעם לאַגער ערווינג־
טען! דאָהער ווילל אַך פֿאָן
אייד זיין בלוט פֿאַררערן, אונד
אייד פֿאָן דער ערדע אויסראַט־
טען. (יב) דוד ערטהיילטע זיי־
גען קריענסקנעכטען בעפֿעהל,
וועלכע זיא ערשלוגען, איה־
גען הענדע אונד פֿיסע אַבהיע־
בען, אונד אַם טייכע צו חכרון
אויפֿהיינגען. דען קאָפּף פֿאָן
איש בשת נאָהם מאַן, אונד
בעגרוכ איהן אים גראַבע
אכנר'ס צו חכרון.

ה (א) נון קאמען איים אללען
שטעמען ישראל'ס צו דוד

נאך חכרון, אונד רעדעטען איהן פֿאַלגענדער מאַסען אַן: אויך וויר זינד יא דיין ביין
אונד

ר ש י

(י) לחתי לו בשורה. אשר דימה לשמחני למען תחי לו שחר בשורתו:

ל

ב א ו ר

(י) הגה מח שאול, באמרו הנה הודיע כוונתו ששש לשמח לבני ושהוא הסיב מיתמו. ואוחז
בו, יען כי הומת על מלותו הרי הוא כאלו הרג אותו בעלמו. לחתי לו בשרה, אשר דימה לשמחני
למען תחי שחר בשורתו, וזאת חמת מהוראת הלמ"ד לפני המקור, ומקרא מסורס הוא,
והשיעור והוא הי' כמשר בעיניו אשר לתתי לו בשורה. (יא) הרגו, אשר הרגו. (יב) ויצו,
לזה להרוג ויהרגום, והמלה ויהרגום מושכת לכאן ולכאן. לקחו, נקמץ ע"פ אף כי אינו
מוטעס באס"ף והוא כדעת הכוזרי שהביא הרש"ל בנ"הע שנהפסק הענין אף כי אינו הפסק
המאמר ישתנו התנועות.

ה (א) הננו וגו' אנחנו, בא סימן הגוף בהכפל אף שדי באחד, וזה מדרך הלשון כמו לא
תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם, אף כאן הננו עלמך, ובשרך אכמנו.
היית

(ג) גם אתמזול גם שלשום בהיות
 שאול מִקֵּד עֲלֵינוּ אֶתְהָ הֵייתָה
 מוֹצִיָא וְהַמְבִי אֶת־יִשְׂרָאֵל
 וַיֹּאמֶר יְהוָה קֵד אֶתְהָ תִרְעֶה אֶת־
 עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶתְהָ תִהְיֶה
 לְנֶגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל: (ג) וַיָּבֹאוּ
 כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ
 הַבְּרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד
 בְּרִית בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ
 אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:
 (ד) בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמִלְכוֹ
 אַרְבַּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ: (ה) בְּחֶבְרוֹן
 מֶלֶךְ עַל־יְהוּדָה שִׁבְעַ שָׁנִים
 וַשְּׁשָׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ
 שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה עַל כָּל־
 יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה: (ו) וַיִּלְךְ הַמֶּלֶךְ
 וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם אֶל־הַיַּבֵּסִי וַיֹּשֶׁב

אינד פלייש! (ב) זאזאָהל גע-
 סטערן אלס פֿאַנגעסטערן, יא
 אלס נאָך שאול איבער אונז
 רעניערטע, וואָרטט דוא עס,
 דער ישראל צום קריגעע אויס-
 אונד איינפֿיהרטע, אונד דער
 עויגע ליעס דיר זאָנען: דוא
 זאלסט דער פֿיהרער מייגעס
 פֿאלקעס ישראל זיין, דוא
 זאלסט איבער ישראל אלס
 רענענט העררשען! (ג) אללע
 פֿאַרנעהמען ישראל'ס קאָמען
 צום קעניגע נאָך חֶבְרוֹן. דער
 קעניג שלאָס מיט איהנען אין
 חֶבְרוֹן פֿאַר דעם עויגען אייגען
 פֿערטראַג, אונד זיא זאלב-
 טן דוד צום קעניגע איבער
 ישראל. (ד) דרייסיג יאהרע
 וואָר דוד אלט, אלס ער צור
 רעניערונג קאָם, אונד פֿיער-
 ציג יאהרע רעניערטע ער,
 (ה) געהמליך צו חֶבְרוֹן רעניער-
 טע ער איבער יהודה זיעכען
 יאהרע אונד זעכס מאָנאָטע,
 אינד צו ירושלים רעניערטע
 ער איבער גאַנץ ישראל אונד
 יהודה דרייא אינד דרייסיג

יאהרע. (ו) דער קעניג צאָג מיט זיינער מאָנשאַפֿט גען ירושלים געגען דען יבּוּסִי, דען
 האַרץ
 הייט המוציא והמביא קרי. ספק בזה"ש
 איינ

ר ש י

ה (ו) אל היבּוּסִי. מזודת ליון נקראת יבּוּס ומורעו של אנּימלך היו והיו להם שני פּסילים
 אַזד עור ואַזד פּסח שנעשו על שם יחַק ויעקב ונפיהם השנועה שנשבע אברהם
 לאנּימלך

ב א ו ר

(ב) הייט, ונכזיב הייתה מוליא והמני את, ואפּשר שה"א האזרונה של הייטת ואל"ף של
 את נמשכות לכאן ולכאן, ושיעורו הייתה המוליא והמניא את. (ג) כל זקני ישראל,
 אזוי שלחו כל שנעי ישראל הסבמתם בשלוחתו, באזקני ישראל לכרות ברית עמו, שהם
 נשנעו לו להיות עבדיו והוא נשנע להם לשמוע אותם בלדק ובאמת וכן נוטים דברי הכיה"ג.
 (ו) ואנשיו, ובד"הי כתיב וכל ישראל, ואפּשר שפה הכיונה ואנשו על אנשי חלרו ושרי לבאותיו,
 ובד"הי

ש מ ו א ל ב ה

הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא-
תָבוֹא הַנֶּהָר כִּי אִם-הַסִּירָה הָעוֹרִים
וְהַפְּסָחִים לֵאמֹר לֹא-יָבוֹא דָוִד
הַנֶּהָר: (ו) וַיִּלְכֹּד דָּוִד אֶת מִצְדַּת
צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד: (ז) וַיֹּאמֶר
דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל-מִכָּה יְבֹסִי
וַיֵּגַע בְּצִנּוֹר וְאֶת-הַפְּסָחִים וְאֶת-
הָעוֹרִים שָׁנְאוּ נַפְשׁ דָּוִד עַל-כֵּן
יֹאמְרוּ עוֹר וּפְסָח לֹא יָבוֹא אֶל-
הַבַּיִת: (ט) וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּצְדָּה

ויקרא

שנואי קרי

תרגום אישכנזי קד
איינוואהנער דיעוער לאנד-
שאַט. דיעוער ליעס דעם
דוד פֿאַלגענדעס זאַנען: דוא
ווירסט ניכט העריין דרינגען,
ווען דוא ניכט פֿאַרהער זאגאר
דיא בלינדען אונד לאהמען
(פֿון דער בעזמטלונג) הינוועג-
געשאַט האַסט! דאז הייסט:
דוד דאַרף קיינעסוועגס העריין
קאַמען. (ז) דוד נאָהם דיא
בורג ציון איין, וועלכע יעטצט
עיר דוד הייסט. (ח) דוד ליעס
נעהמליך און דיעועס טאַנע בע-
קאַנטט טאַנען: ווער דאַך דען
יבוסִי, ביו צור וואַססערליי-
טונג פֿאַר דרינגענד, וויא אויך
דיא לאהמן אונד דיא בלינדען,

דיא דעם דוד פֿערהאַסט וואַרען, שלאַגען מעכטע! זייט דיעוער צייט וואַרד עס צום שפּריכ־
וואַרטע: דער בלינדע אונד דער לאהמע דאַרף ניכט מעהר העריינקאַמען! (ט) דוד נאָהם

פֿאַן

ר ש י

לאנימלך ולכך לא הורישם כשלקדו את ירושלים לא לכדו את המלכה כמו שאמר את הינוסי
יושב ירושלים לא יכלו יושבי יהודה להורישם (שופטים א' כ"א) ותניא אמר רבי יהושע בן לוי
זכרון היו אלא שלא היו ראויין: ויאמר לדוד. מי שאמר: העורים והפסחים הם פסילים
שלהם: (ח) כל מכה יבוסִי ויגע בלנור. כל דיקטל יבוסִי וישרי למכש כרכא: ואת הפסחים.
ויכה גם את הפסחים ואת העורים שנואי נפש וגו': על כן יאמרו וגו'. על אשר אומרים:
עור ופסח. נעוד שהעור והפסח יהיה בכאן לא יבא וגו': לא יבא דוד הנה.
הרי זה מקרא קלר שאמר כל מכה יבוסִי ויגע בלנור ולא פירש מה יעשה לו. ובדברי הימים
פירש כל מכה יבוסִי בראשונה יהיה לראש ולשר (ד"ה י"א ו') ודומה לזה לכן כל הורג קין
(בראשית ד' י"ד) ולא פירש מה יעשה לו אבל מלמו הוא נשמע ל' גערה ונזיפה: ויגע
בלנור. ל' גובה המגדל כי שם היו נתונים הפסילים שלהם ובימי דוד כבר עברו הדורות
שהזכרו

ב א ו ר

ונד"ה וכל ישראל שב על זקני ישראל אשר באו להמליכו. העורים והפסחים, נכונים דברי
הרי"א שאמר זאת על כל הרמכה ומשל, שהמבצר הוא חזק ועופל כ"כ עד שאם לא יהיו שם
רק עורים ופסחים הנלתי ראויים לבוא בקשרי המלחמה, והם הנקראים בלע"ז אינווואידען
גם הם יסדילוהו מלנור שם. לאמר, הוא הניאור של דבריהם, כלומר שלא יבוא דוד הנה.
(ח) ויאמר דוד, עתה פרט את הכלל שזכר בפסוק הקודם וסיפר איך לבדה (הרד"ק). כל
מכה יבוסִי, ולא פירש מה יעשה לא, ונד"ה פירש יה' לראש ולשר, ואפשר שפה כל ה"כירק
חזות דוד ולא הודיע מה יעשה לו כדרכו לקלר במאמרים באלה, ובדואי הכוונת שיה'
אהוב ונרצה למלכו והוא יעלה גמולו. בצנור, המשכת מים ממקום גבוה למקום נמוך, והכוונה
שהבא שם יסדיל המים מן המלכה למען יוכרחו לתת המלכה ביד דוד. ואת הפסחים ואת
העורים, כל מכה עומד במקום שנים כלומר ויכה את הפסחים וכו', וזכר את אנשי מלכה
בשם זה יען שישמו אנשי יבוסִי בו. על כן יאמרו, מן היום והלאה אמרו למשל:
העור

פֶּאָן דער ב רג בעזיטן. אונד
 נאַנטע זיא עיר דוד (דוד'ס
 סטמט). דוד פֿיהרטע פֿאָן
 דער באַשונג איינווערטס רינגס
 אומהער געבידע אויף. (י) דוד
 וואַרד אימער גרעסער, דען
 דער עוויגע, גאָטט צבאוח,
 וואַר מיט איהם. (יא) חירם,
 דער קעניג פֿאָן צור, שיקטע
 צו דוד איינע געזאַנדשאַפֿט מיט
 צעדערנאָלץ, נעכסט צימ-
 מערלייטען, שטיינמעטערן
 אינר מוירערמיסטערן, וועל-
 כֵּ דעם דוד איינען פֿאַללאַסט
 ערביעטען. (יב) נון מערקטע
 דוד, דאַס דער עוויגע איהן
 צום קעניגע איבער ישראל כע-
 שטעללט, אונד דאַס ער זיינע
 דעניערונג, זיינעם פֿאַלקעם
 ישראל וועגען ערהאַבען האַט
 טע. (יג) דוד נאָהם נאָך פֿער-
 גער קעכסוויבער אונד גע-
 מאַהלינגען אויס ירושלים, נאָכ-
 דעם ער פֿאָן חברון זיינע רעזי-
 דענץ דאַהין פֿערלעגט האַט
 טע, אונד עס וואורדען איהם

וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד
 סָבִיב מִן־הַמְּלֹא וּבֵיתָהּ: (י) וַיִּלְךְ
 דָּוִד הַקֹּדֶד וּגְדוֹל וַיְהוֹרֶה אֲדָהִי
 צְבָאוֹת עִמּוֹ: (יא) וַיִּשְׁלַח חִירָם
 מֶלֶךְ־צֹר מִלְּאָכִים אֶל־דָּוִד וַעֲצֵי
 אֲרָזִים וַחֲרָשֵׁי עֵץ וַחֲרָשֵׁי אֲבָן
 קִיר וַיְבַנּוּ־בֵית לְדָוִד: (יב) וַיֵּדַע
 דָּוִד כִּי־הִכִּינוּ יְהוָה לְמֶלֶךְ־עַל־
 יִשְׂרָאֵל וְכִי־נִשְׂא מַמְלַכְתּוֹ בְּעַבּוֹר
 עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל: (יג) וַיִּקַּח דָּוִד עוֹד
 פְּלִגְשִׁים וְנָשִׁים מִירוּשָׁלַם אַחֲרֵי
 בָּאוּ מִחֶבְרוֹן וַיִּוְלְדוּ עוֹד לְדָוִד
 בָּנִים וּבָנוֹת: (יד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
 הַיְלָדִים לּוֹ בִירוּשָׁלַם שְׁמוֹעַ וְשׁוּבָב
 וְנַתָּן וְשִׁלְמָה: (טו) וַיִּבְחַר וְאֵלִישׁוּעַ
 וְנַפְגִּי וַיִּפְיַע: (טז) וְאֵלִישְׁמַע וְאֵלִידָע

ואלישלט
 נאך זאָהנע אונד טאַכטער געכאַרען. (יד) דיעזעס זינד דיא נאַמען דער איהם צו ירושלים
 געכאַרענען (זעהנע): שמוע, שׁבב, נתן, שלמה, (טו) יבחר, אישוע, נפג, יפיע, (טז) אלישמע,
 אלדע

ר ש י

שהזכרו בשבעה: (ט) מן המלוא וביתה. היקף חומה נמוכה וממלאין אותה עפר וגבוה התל
 באמלכו ומשופע והולך לכל רוח הוא קרויה מלוא ועליו בנה דוד בתים ואותו המלוא היה
 סביב למזודה: (יב) וידע דוד. בראותו כל מעשיו מכליטין ומלכי האומות שולטין לו מנחה:
 וינטשו

ב א ו ר

היצור והפסח, והם יושבי המזודה הם לא יבואו אל הבית, (הרד"ק בשינוי קצת), ולכן בא
 יאמרו בטעם יותר מפסיק מופסח, כי בנוא טעם אחד שתי פעמים זה אחר זה הטעם הראשון
 יותר מפסיק. (ט) המלוא, מקום הנמלא מעפר ואבנים להיות גבוה למנכר בתוך או בלד
 העיר ועליו יבנו בניינים ומגדלים למנכר חזק נקרא מלוא, ולזה אמר ירמי' הנביא מלא
 כלומר שישפנו סוללה להגנים המנכר. (יא) וחרשי אבן קיר, השיעור וחרשי אבן וחרשי קיר,
 וכן משמע בת"י. (יב) וידע דוד, כאשר שלחו אליו מלכי צור וכנען לשאול בשלומו.

וְאֵלֵיפֶט: (י) וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים
 כִּי־מָשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־
 יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ
 אֶת־דָּוִד וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיָּרֶד אֶל־
 הַמְּצוּדָה: (י) וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ
 וַיִּנְטְשׁוּ בְּעֵמֶק רַפְאִים: (י) וַיֵּשֶׁא
 דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הֲאֵעֲלֶה אֶל־
 פְּלִשְׁתִּים הַתְּתַנֵּם בְּיָדִי וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־דָּוִד עֲלֶה כִּי־נָתַן אֲתָן
 אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים בְּיָדְךָ: (כ) וַיָּבֹא
 דָּוִד בְּבַעַל־פְּרָצִים וַיִּכֶם שָׁם דָּוִד
 וַיֹּאמֶר פָּרַץ יְהוָה אֶת־אִיבֵי קַפְנִי
 כַּפְרֵץ מַיִם עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־
 הַמָּקוֹם הַהוּא בְּעַל פְּרָצִים:
 (כא) וַיַּעֲזֹבוּ־שָׁם אֶת־עֲצֵבֵיהֶם
 וַיֵּשְׂאוּ דָוִד וְאֲנָשָׁיו: (כב) וַיִּסְפוּ
 עוֹד פְּלִשְׁתִּים לַעֲלוֹת וַיִּנְטְשׁוּ

פסק כל"ה

בעמק

תרגום אשכנזי קה

אלידע אונד אליפלט. (י) אלם
 דיא פלשתים הארטען, דאס
 מאן דען דוד צום קעניגע איז
 בער ישראל געזאלבט האט=
 טע, דא צאנגען אללע פלשתים
 היינף, דען דוד אויפצוהכען.
 דוד ערפוהר עס, אונד צאנג
 הינאב צור בירג. (י) דיא
 פלשתים ריקטען אן, אונד
 ברייטעטען זיך אים טהאלע
 רפאים אויס. (י) דוד בע=
 פראנטע דען עוויגען, אונד
 שפראך: זאלל איך גענען דיא
 פלשתים הינויף ציעהן? ווירסט
 דוא מיר זיא אין דיא האנד גע=
 בען? דער עוויגע ליעס דעס דוד
 אנטווארטען: ציעהע הינויף,
 דען איך ווערדע דיר דיא
 פלשתים אין דיא האנד געבען.
 (כ) דוד לאנגטע אין בעל פרצים
 אן, שלוג זיא דאזעלכסט, אונד
 שפראך: גאטט האט מיינע
 פיינדע פאר מיר וויא וואס=
 סעראויסגוס צערשטרייט! דא=
 הער נענטט מאן דיעזען ארט:
 בעל פרצים. (כא) דיא פלשתים
 פערליעסען דאזעלכסט איהרע
 געטצענכילרער, אונד דוד

אונד זיינע לייטע פערבראנגטען זיא. (כב) דיא פלשתים ריקטען אבערמאהלס העראן, אונד

ר ש"י

(יח) וינטשו. ויתפסטו: (כ) בבעל פרצים. מישור פרצים: כפרץ מים. כמים הפורץ גדודי השפה: (כא) וישאס דוד. ואוקידינון דוד וגברוהי:

בעמק

ב א ו ר

(י) וירד, אף כי המלודה היתה במקום גבוה אמר י ר ד יען שהי' לריך לרדת ממושבו אל העמק
 וללות משם אל המלודה, ואפשר שהמלודה היתה על מערת עדולם, גם כן בעל פרצים ובין המלוד
 הי' עמק, והי' דוד לריך לעלות לבעל פרצים, והעמק רפאים הי' אחורי בעל פרצים הנגבה,
 ובעל פרצים הי' הר, וכן דעת ועוויזקהו. (ב) פרץ, פור, ומבטא האותיות דומות, וחזק
 המבטא מורה חזוק הסעולה ואמר פרץ ע"ש פרץ מים, והוא התפצטת והתפורות המים.
 (כא) ויעובו, כל כך נסו בחפזן עד שצנבו את עכניהם. וישאס, לשון שריפה, ונדהי"א כתוב
 וישלכו

בְּעֵמֶק רַפְאִים: (כג) וַיִּשְׁאַל דָּוִד
 בַּיהוָה וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה הַסֶּבֶל
 אֶל-אַחֲרֵיהֶם וּבֹאתָ לָהֶם מִמּוֹל
 בְּכַאִים: (כד) וַיְהִי בְשִׁמְעָךָ אֶת-
 קוֹל צְעֵדָה בְּרֵאשֵׁי הַבְּכָאִים אֹז
 תַחֲרֹץ כִּי אֹז יֵצֵא יְהוָה לִפְנֵיךָ
 לְהַכּוֹת בְּמַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים:
 (כה) וַעַשׂ דָּוִד כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוְּהוּ
 יְהוָה וַיִּךְ אֶת-פְּלִשְׁתִּים מִגִּבְעַת
 עַד-בְּאֵר גִּזְרִי:

אינד ברייטעטען זיך וויערער
 אים טהאלע רפאים אויס.
 (כג) דוד בעפראנטע דעסהאלב
 דען עייגען, אונד דער עוויגע
 שפאך: ציעהע ניכט הינאן,
 זאנדערן אומגעהע זא ריק-
 ווערטס, זא דאס דוא פאר
 דען באקקאשטוידען אויף דא
 טריפסט. (כד) ווען דוא דאן
 גערייש איינעם שריטטעס אן
 דען ניפעלן דער באקקאשטוי-
 דען הארטס, דאן ציגע דיינע
 טאפערקייט, דען דער עווי-
 גא איזט דאן פארויס געצאגען,
 דאן העער דער פלשהים צו
 שלאגען. (כה) דוד טהאט זא,
 וויא דער עוויגע איהם בעפאה-
 לען, אונד שלוג דיא פלשתים
 פאן גבע ביז נאך גזר הין.

ו (א) וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת-כָּל-
 בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים
 אֶלְפֵי: (ב) וַיִּקַּם וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל-
 הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעֵלֵי יְהוּדָה

ו (א) דוד פערואטעלטע אל-
 לע אויסערלעזענען אין
 ישראל, אונד בראכטע דריי-
 סיג טויזענד דערזעלבען אויף.

(ג) דָּוִד מֵאַכְטַטַּע עַר זיך אויף, אונד גינג מיט אללעם בייא זיך האכענדען פאלקע פאן בעלי
 יהודה

ר ש י

(כב) בעמק רפאים. אלל ירושלים הוא בשפר יהושע (ט"ז ח'): (כג) ממול בכאים. מקביל
 אילגיא: (כד) את קול לעדה בראשי הנכאים. הם מלאכים הנועדים בראשי האילנות אשר
 אני שולט לעזרתך: אז תחרץ. תרים קול מלחמה ואנחת חרב גלפיר בלע"ז וכן לא יחרץ כלב
 לשוני (שמות י"ח ז):

ו (א) ויוסף עוד דוד. לאסוף את הנחור בישראל שלשים אלף. לפי שנאספו עליו נשמהליכוהו
 בחברון וזו היתה אסיפה שנייה לכך נאמר ויוסף עוד: (ב) מבעלי יהודה. היא קרית
 יערים

ב א ו ר

ו ישרפו באש, ופה הוא כמו להעלותם משאח העיר. (כג) מאול בכאים, מין אילן קטן הנקרא
 גס בלשון ערב ב"א, ולומח במדינת ערב סביבות העיר מיקא, ודומה בצורתו לאילן לרי הנקרא
 בלשון חז"ל עץ הקטף. (כד) אז תחרץ, תזרזיז כמו ויד חרוטים תעשיר. יצא ה' לשניך, תשמע
 קול כאלו יכחו מלאכים לשניך, ויתכן שזא להירות שהגיעה אז עת מפלת הפלשתים.

ו (א) ויוסף, שרפו אסף, כמו ויאסוף, וכן ולעמאח תומרו, ואסיפה זאת לא היתה להעלות
 הארון רק שכל יפלו עליו הפלשתים פתאום, ומה שנאמר (בד"א י"ג ה') שהקהיל
 את כל ישראל הו' להעלות את הארון. (ב) מבעלי יהודה, היא בעלתה בארץ יהודה הנקראת
 ג"כ קרית יערים כמבואר שם בד"ה, והיא מבעלי מורה שהנחוב כל יספר ההליכה לאסוף רק
 יליאזו

לְהַעֲלוֹת מִשֵּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
 אֲשֶׁר-נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה
 צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֹבִים עִרְיוֹ:
 (ג) וַיִּרְכְּבוּ אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
 אֶל-עֲגֹלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֵהוּ מִבַּיִת
 אַבְיִנְדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְעִזָּא וְאֶחָיו
 בְּנֵי אַבְיִנְדָב נְהָגִים אֶת-הָעֲגֹלָה
 חֲדָשָׁה: (ד) וַיִּשָּׂאֵהוּ מִבַּיִת
 אַבְיִנְדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן
 הָאֱלֹהִים וְאֶחָיו הִלְךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן:
 (ה) וְדָוִד וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל

משחקים

ר ש י

תרגום אשכנזי קו

יהודה, ויָהוּזָן זיא ענגאנגען
 ווארען, דיא לאדע גאָטטעס,
 בייא וועלכער דער נאָמע דעס
 עוויגען צבאות דעם טהראָ-
 נערס איכער דען כרובים
 טהראָנטע, אַכְזוּהאַלען. (ג) זיא
 לעגטען דיא לאדע גאָטטעס
 אויף איינען נייען וואָגען, אונד
 פֿהרטען זיא פֿאַם הויזע
 אבינדב, דער צוגבעה וואָהנ-
 טע. עווא אונד אחיו, דיא זאָה-
 נע אבינדב'ס, לייטעטען דען
 נייען וואָגען. (ד) זיא פֿהר-
 טען זיא אויס דעם הויזע
 אבינדב'ס, דער צוגבעה וואָהנ-
 טע, (אונד קומען מיט דער לאָ-
 דע גאָטטעס; אחיו גינג איי-
 גענטליך פֿאַר דער לאדע הער.
 (ה) דוד אונד דאָ גאַנצע הויז
 ישראל

יערים כמו שנאמר ביהושע ותאר הגבול ועלה בעלה היא קרית יערים (יהושע ט"ו ט') וכן
 בדברי הימים ויעל דוד וכל ישראל בעלתה היא קרית יערים (ד"ה א' י"ג ו') ובעל לשון מישור:
 ויקם וילך דוד וגו' מבעלי יהודה. שנאספו שם להעלות משם את הארון וגו': אשר נקרא שם
 שם. אשר נקרא לו לארון שם ומהו השם שיהיה שם ה' לצבאות עליו: (ג) אל עגלה חדשה. טעה
 בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו (במדבר
 י"ט ט') ולפי שאמר זמירות היו לי מקיף בבית מגורי (תהלים קי"ט נ"ד) נענש לבא לידי כך
 ומת עוזא על ידו לפיכך נשהבואו מבית עובד הניאווהו בכתף שנאמר (בדברי הימים א' ט"ו י"ג)
 ויאמר להם אתם ראשי הצבאות אשר ללוים החקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון וגומר
 כי למבראשונה לא לחנם פרץ ה' אליהו בנו כי לא דרשוהו כמשפט: (ד) עם ארון האלהים.
 הרי

ב א ו ר

יבואו משם, ושיעורו וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה אשר באו שמה להעלות
 משם את ארון ה'. אשר נקרא שם שם וגו' עליו, כפל לשון ודי באחד (הרי"ג), וטעמו
 שהארון נקרא ארון ברית ה' לצבאות יושב הכרובים. (ג) אל, על. אשר בגבעה, כפי הכתוב
 נראה שגבעה פה אינו מוסב על הבית ששם ה' הארון, רק על אבינדב, והכוונה שהבית בקרי'
 יערים ה' שייך לאבינדב אשר לא מנה בקרית יערים רק ביתו בקרית יערים ה' עומד
 ריקם ולכן העמידו שמה הארון, ולכן אמר בכל פעם אבינדב אשר בגבעה, ומה שאמר (בש"א
 ז' א') בית אבינדב בגבעה, ג"כ הכוונה בן, ולכן העמיד בית אבינדב בראשונה ואח"כ בגבעה,
 כי לולא בן ה' מן הראוי לכתוב שם ויבואו אותו הגבעתה אל בית אבינדב, ולפ"ז סרו כל
 הקושיות, ובשמואל א' פרשנו על אופן אשר. העגלה חדשה, באו התואר בלי ה"א אף כי
 המתואר בה"א כמו הכנש אחד, ואם דרשוהו מו"ל וגם פה נוכל לדרשו שהדבר ה' חדשה
 שהארון ינושא בעגלה כי בתורה נאמר בכתף ישאו, ודוד טעה בדבר הלכה זו עיין בראש"י, ועל
 דבר סתמי יתכן לשון נקבה מ"ד ש"ה. (ד) עם ארון, המקרא קצר וראוי והם באו עם ארון
 האלהים

ושראל שפיעלטען פאר דעם
 עויגען, אויף אללערלייא מו-
 זיקאלישען אינשטרומענטען
 פאן ציפרעססענהאלץ, נעהמ-
 ליד אויף הארפען, ליווערן,
 טראממעלן, סיסטרום אונד
 קאסטאנגעטטען, (ו) אונד קא-
 כען ביז אן דיא טעננע נכון.
 היער שטרעקטע עוזה נאך
 דער לארע גאטטעס זיינע
 האנד אויס, אונד היעלט זיא,
 זייל דיא רינדער זיך לאס ריי-
 סען וואללטען. (ז) דא וואור-
 דע דער עויגע איבער עוזה
 האפערצירנט, אונד גאטט
 שלוב איהן איבער דאז פערגע-
 הען, דאס ער דאזעלכסט נע-
 בען דער לארע גאטטעס
 שטארב. (ח) עם קרענקטע
 דען דוד, דאס דער עויגע דען
 עוזה זא הינגעראפֿט. מאן
 זאגנטע דיעזען ארט כח אויף
 דען הייטיגען טאג: פרץ
 עוזה (היכוועגן פֿונג עז'ס).
 (ט) דוד פֿירכטעטע דאמאלס
 (דיא זאדע) דעם עויגען, אונד
 שפראך: וויא קאן דיא לארע
 דעם עויגען צו מיר קאממען?

משחקים לפני יהוה בכל עצי
 ברושים ובכנרות ובנבלים
 ובתפים ובמנענעים ובצלצלים:
 (ו) ויבאו עד גרן נכון וישלח עוזה
 אל ארון האלהים ויאחז בו כי
 שמטו הבקר: (ז) ויחר אף יהוה
 בעוזה ויכהו שם האלהים על-
 השל וימת שם עם ארון
 האלהים: (ח) ויחר לדוד על
 אשר פרץ יהוה פרץ בעוזה
 ויקרא למקום ההוא פרץ עוזה
 עד היום הזה: (ט) וירא דוד את-
 יהוה ביום ההוא ויאמר איך יבוא
 אלי ארון יהוה: (י) ולא אבה
 דוד להסיר אליו את ארון יהוה
 על-עיר דוד ויטהו דוד בית
 עבד-אדם הגתי: (יא) וישב ארון

יהוה פחה באחנה

(י) דוד וואללטע דיא לארע דעם עויגען ביא זיך אין דיא שטאדט דוד'ס ניכט איינקעה-
 רען לאססען, אונד ליעס זיא צום הויזע דעם גתיטען עבד ארום איינלענקען. (יא) דיא
 לארע

ר ש י

הרי זה מקרא קלר והם באים עם ארון האלהים: (ה) בכל עצי ברושים, שמתקנים מהם כלי
 זמר: (ו) כי שמטו הבקר, כי שטוהו הבקר ונענעוהו וכן תרגם יונתן ארי מרגובי תוריא
 כזו שמתרגם ונדק' ידו כנרון (דברים י"ט ז') ותתמריני ידיו כנרונא: (ז) על השל, על
 השגה. שהיה לו לדוד קל וחומר נושאיו נשא כירדן הוא עכמו לא כל שכן: (י) עובד אדום.
 לו

ב א ו ר

האלהים. (הריה"ג ורש"י). (ו) גרן נכון, ונד' הי וחלף בעבור שיווי האותיות מלד מה עם
 ירן כידון, שמטו, עזבו והניחו העגלה, ונתפרדו מן העגלה לכלתי המשיכה. (ז) על השל,
 על השגה, ותרגום שגה שלו (הרד"ק) ר"ל שלא הי' משבט לוי ואחז הארון. עם, אלל.
 עבד

יְהוָה בֵּית עֶבֶד אָדָם הִגִּיתִי שְׁלֹשָׁה
 חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת-עֶבֶד
 אָדָם וְאֶת-כָּל-בֵּיתוֹ: (יג) וַיֵּגֵד
 לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בָּרַךְ יְהוָה אֶת-
 בֵּית עֶבֶד אָדָם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-
 לוֹ בְּעַבְדוֹ אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ
 דָּוִד וַיַּעַל אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
 מִבֵּית עֶבֶד אָדָם עִיר דָּוִד
 בְּשִׁמְחָה: (יד) וַיְהִי כִּי צָעְדוּ נְשָׂאֵי
 אֲרוֹן-יְהוָה שְׁשֵׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח
 שׂוֹר וּמְרִיא: (טו) וְדָוִד מְכַרְכֵּר
 בְּכָל-עֵז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגֹר
 אֶפֶסוֹד בָּד: (טז) וְדָוִד וְכָל-בֵּית
 יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת-אֲרוֹן יְהוָה
 בְּתַרְוָעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר: (יז) וַהֲיָה
 אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִכָּל
 בֵּת-שָׂאוֹל נִשְׁקָפָה וּבְעַד הַחֲלוֹן

לאדע דעס עוויגען בליעב אל-
 זא אין דעס הויזע דעס גחטען
 עבד אדום דרייא מאנאטע,
 אונד דער עוויגע זענגעטע דען
 עבד אדום, אינד זיין גאנצעם
 הויז. (יג) אלס דעם קעניגע
 דוד דיא נאכריכט מיטגע-
 טהיילט וואורדע, דאס דער
 עוויגע דאז הויז דעס עבד אדום
 אונד אללעס איהם אנגעהארי-
 גע וועגען דער לאדע גאטטעס
 געזענגעט האבע, דא גינג דוד
 היין, אונד בראכטע דיא לא-
 דע גאטטעס אויס דעם הויזע
 עבד אדום פריידיג נאך עיר
 דוד. (יד) אימער ווען דיא
 טרעגער דער לאדע דעס עווי-
 גען זעכס שריטטע געמאכט
 האטטען, ליעס ער איינען אכט-
 סען אונד איין געמעסטעטעס
 שאאף שלאכטען. (טז) דוד
 מאנצטע אויס אללען קרעפ-
 טען פאר דעם עוויגען הער,
 אונד וואר מיט איינעם ליינע-
 גען אפוד אומגירטעט. (יז) אויף
 דיעזע ווייזע בראכטע דוד אונד
 דאז גאנצע הויז ישראל דיא

לאדע גאטטעס אונטער יובעלגעשרייא אונד פאזוינענשאלל הינויף. (יז) אלס דיא
 לאדע אין עיר דוד אנלאנגטע, שויעטע שאול'ס טאכטער מיכל דורך דאז פענכטער,
 אונד

ר ש י

לוי היה בדברי הימים ומן השוערים היה: (יא) ויברך ה' וגו'. אשחו ושמנה כלותיה ילדו
 ששה בנים נכרם א' שנא' ופעולתו השמיני ששים ושנים לעובד אדום (דברי הימים א' כ"ו ה'):
 (יד) מכרכר, מרקד: אפוד בד. מעיל בן פורזייל"ט בלע"ז. ויונתן תירגם כרדוט וכן
 תירגום

ב א ו ר

(יא) עבד אדום, נזכר (בדק"ל כ"ו ד' ה') שהוא אחד מהשוערים וכי זכרו אלהים בזמנה
 זנים, וזה שאמר נאן ויברך ה' את עובד אדום. (יב) בשמחה, תחת כי כלפנים ה' ירא
 לפניהו לעיר דוד. (יג) ומריא, נהמה ממוטמת וריה"ג פתרו על הביפעל והוא מין שור שמן.
 (יד) מכרכר, מרקד, וכן בד"ה. אפוד בד, ת"י כרדוט, ותרגם כן למען הרחיקו מאכוד
 הכהנים; חולם וינוכל לומר שדוד נשא מלבוש בעין הכהנים, יען שהי' אלל עבודת ה' להביא
 הארון

אונד ערבליקטע דען קעניג דוד שפרינגענר אונד טאנצענר פֿאַר דעם עויגען, אינד זיא שעטצטע איהן אין איהרעם הערצען גערינג. (יז) טאן בראַכטע דיא לאַדע דעם עוויג גען, אונד שטעללטע זיא אן דען אַנגעווייעזענען אַרט איג טער דאָ צעלט, וועלכעם דוד פֿיר זיא אויפֿשלאַגען ליעם, אונד דוד בראַכטע פֿאַר דעם עויגען גאַנצ - אינד פֿריידענ - אַפֿעֿר דאָר. (יח) נאַכֿרעם דיִד דיא גאַנצ - אינד פֿריידענ - אַפֿעֿר דאָר געבראַכט האַט - טע, זענגעטע ער דאָ פֿאַלק מיט דעם נאַמען דעם עויגען צבאות, (יט) אינד ליעם דעם געזאַמטען פֿאַלקע, זאָ גראַם אויך דיא מענגע ישראל'ס וואָר, זאָוואָהל יעדעם מאַנגע אַלס יעדער פֿרויא, איינען בראַדקיטען, איין שטיק פֿלייש אונד איינען כעכער וויין אויס - טהילען, וואָרויף דאָ גאַנצע פֿאַלק הינווען, אונד יעדער נאָך ווינער היימאַטה גינג. (כ) אַלס דוד צוריק קאַם, זיי גען הויזלייטען דען זענען צו ערטהיילען, גינג איהם שאול'ס טאָכטער מיכל ענטגעגען, אונד

והִרְאָתָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּנֵי וּמִכְרַכְרַךְ לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבוּ לוֹ בְּלִבָּהּ: (יז) וַיָּבֹאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגּוּ אֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: (יח) וַיִּכַּל דָּוִד מִהֶעֱלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֵךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: (יט) וַיַּחֲלֵק לְכָל־הָעָם לְכָל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת לֶחֶם אֶחָת וְאַשְׁפַּר אֶחָד וְאִשְׁיִשָּׁה אֶחָת וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: (כ) וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ * וַתֵּצֵא מִיִּכָּל בֵּת־שָׂאוֹל קְקֵרָאת דָּוִד

והאמר פסקא נא"פ

והאמר פסקא נא"פ

ר ש י

תירגום יונתן מעילים דתמר אחות אנשלוס כדוטיין (לקמן י"ג י"ח): (יט) ואשפר. אחד משזה נפר: ואשישה אחת. גרנא דתמרא:

אחד

ב א ו ר

הארון אליו, להראות שאינו חושב עלמו רק לאחד ממשרתיו. (טז) משון, מוננו ג"כ מרקד, ובד"ה כתיב מרקד ומשחק. (יט) ואשפר, חז"ל דרשוהו אחד משזה נפר, אבל ככה יכלו לדרוש ר"ת אחד משני, משלישי משניעי או אחד משמיני נפר, והפולגלטי פתרה קתיבת נפר כלויה, ואם כן דרשוהו אשפר, ויוכל להיות גם לשון שפר והאל"ף לשעון עליה הש"א כמו אורוע, אגרוף, ואם כן פתרונו נגד מה, ותרגמוהו לפי הארמי שהוא קתיבת נפר. ואשישה, י"ת ומנתא, וחז"ל פתרוהו גרנא דתמרא, ורמק שהי' לדוד כ"כ סביות יין, ובגדרו' איתא הגודר מן העדשים אסור באשישים ופירשו הרע"ב כסולת עדשים, והשנעים פתרוהו סלעשזיה על מחבת, ובד"ה פתרוהו חלת דבש, ותרגום המיוחס לי"ע בתורה תרגם לפימת בדש אשישין, ונקמו תרגמוהו כלי"ג כלי של יין. (כ) לברך אח ביחו, המלכים היו קדושים בעיני

והאמר מה נכבד היום מלך
 ישראל אשר נגלה היום לעיני
 אמהות עבדיו בהגלות נגלות
 אחד הרקים: (כא) ויאמר דוד
 אר מיכל לפני יהוה אשר בחר
 בי מאביך ומכל ביתו לצות
 אתי נגיד על עם יהוה על
 ישראל ושהקתי לפני יהוה:
 (כב) ונקלתי עוד מזאת והייתי
 שפל בעיני ועם האמהות אשר
 אמרת עמם אכבדה: (כג) ולמיכל
 בת שאול לא היה לה ילד עד
 יום מותה:

תרגום אשכנזי קה
 שפראך: וויא עהרבא האט
 זיך הייטע דער קעניג פֿאן
 ישראל בעוועזען, דא ער הייט
 טע פֿאך דען אויגען דער מענטש
 דע זיינער אונטערגעבענען ער
 שיענען, וויא נור איינער דער
 ניעדריגען מענטשען זיך צייגען
 מאג! (כא) דוד אנטווארטעטע
 דער מיכל: פֿאך דעם עוויגען,
 דעם איך בעסער אלס דיין
 פֿאטער אונד זיין גאנצעס הויז
 געפֿאללען, דאס ער טך איי
 בער דאן פֿאלק דעם העררן,
 איבער ישראל צום רענענטען
 געזעטצט, (פֿאך דיעזען בין
 זיך זך ערטיענען). פֿאך דעם
 עוויגען דאך איך וואָהל מיינע
 פֿריידע אייסערן! (כב) אינד
 צייגטע איך מיך נאָך זך פֿער
 אַכטליך, אינד מאַכטע סיך
 אין מיינען איינען אויגן ניעד.

ולד קרי
 ריג, זך ווירדע איך דעננאך פֿאן דען מענדען, וועלכע רוא ערוועהנטעסט, עהרע ער
 האלטען. (כג) מיכל, שאול'ס טאָכטער, האטטע ביז אן איהרעם שטערבעטאג קיין קינד.

ר ש י

(כ) אחד הרקים. חד מן סריקיא: (כב) ונקלתי עוד. לפניו יותר מזאת שהקלתי בעצמי
 עמה: עמם אכבדה. אינם מבזין אותי אלא חשוב אני בעיניהם על זאת: (כג) לא היה לה ילד.
 מאותו היים והלאה:

ב א ו ר

נעיני עבדיהם, והי' ראוי להם לחלוק ברכות, וכן נרך את ברחלי הגלעדי. נכבד, נפעל עבדי.
 כי הוא פתוח ודרך לעג אמרה לו (הרד"ק). אמהות, גם אפילו לעיני האמהות וכ"ל לעיני
 גוים יקרות והבזיון יותר גדול. בהגלות נגלות, גיהס מקורים והאחד נפעל השלם כמו נאול
 נאל, והאחד חסר הנו"ן ונאלם נדגש כמאשעו, ונא הנפל לרוב התגלותו נשחוק (הנ"ל).
 באחד הרקים, חד מן סריקיא (רש"י). (כא) לפני ה' אשר, זאת תשיבה על התגלותו
 ואמר לא לפני האמהות נגליתי רק לפני ה', ואז"כ אמרו ושאקתי לפני ה'. (כב) ונקלותי,
 הכוונה אף אם עוד אקל מוזת עד כי גם בעיני אהי' שפל, ע"ד אשיג כבוד מאותן האמהות,
 כי נתנו לי הרבנות ולאניך האלפים נעת באתי מאחרי העלות. (כג) לא היה לה ילד, יחכן
 או שלא חשב דוד אותה במקדס או שהי' לה זה ע"ל העונש, ומה שפירש"י שמאותו היום והלאה
 לא הי' לה ילד, רומז בזה על יתרעם לעגלה, שפירש לעיל שהיה מיכל, עיין לגיל.

ה ג ה ו ת

(ה) לדעתי הכוונה אם אשוב זאת אינו לפי כבודי לשקל לפני ה', אך אז אהיה שפל בעיני
 נאמת ואכבד בחברת האמהות אשר אמרת, ויתורגם: (חזק וקלוטע זיך דיעזעם ויינער חזק
 ווירדיג האוטען, דאן וואָרע זיך זיין וויינען אויגען זיך פֿערפֿכטליך, חזק היסטע זיך זיט
 דער געזעלשאַפט דער העגדע דערען רוא גערפֿכט האַסט נאָך געהרט האַנטען).

ז (א) אלס דער קעניג אין זיי-
 נעם פאללאסטע רוהיג
 זאם, אונד דער עוויגע איהם
 פאן אללען ווינען פוינדען אומ-
 הער רוהע פערשאפט האט-
 טע, (ב) שפראך דער קעניג
 צום פראפעטען נתן: זיעהע
 נור! איך וואהנע אין איינעם
 מיט צעדערנעטעפעל אויס-
 געלענטען פאללאסטע, אונד
 דיא לאדענאטטעס פערוויילט
 אונטער דעם טעפפיצע! (ג) דא
 ערוועדערטע נתן דעם קעניגע:
 וואס דוא נור אין געדאנקען
 האסט, דאטהוע, דען דער
 עוויגע איזט מיט דיר. (ד) אין
 דער דארויפפאלגענדען נאכט
 ווארד דאוווארט דעם עוויגען
 דעם נתן, וויא פאלגט: (ה) גע-
 העהן, אונד זאנע מיינעם
 קנעכטע דוד: זא שפריכט
 דער עוויגע: „דוא וויילסט
 „מיר צום וואהנויטצע איינען
 „טעמפעל ערכויען? (ו) הא-

ז (א) ויהי כִּי יֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ
 וַיְהוֹה הַנְּחִיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל-
 אֵיבָיו: (ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-נָתָן
 הַנָּבִיא רֵאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית
 אַרְזִים וְאַרְזֵי הָאֱלֹהִים יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ
 הַיְרִיעָה: (ג) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-
 הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בְּלִבְךָ לַךְ עֲשֵׂה
 כִּי יְהוָה עִמָּךְ: (ד) וַיְהִי בַלַּיְלָה
 הַהוּא * וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-נָתָן
 לֵאמֹר: (ה) לַךְ וְאָמַרְתָּ אֶל-עַבְדִּי
 אֶל-דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה הָאֵלֶּה
 תִּבְנֶה-לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי: (ו) כִּי לֹא
 יֵשְׁבְתִי בְּבַיִת לְמִיּוֹם הָעֲלֹתִי אֶת-
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם
 הַזֶּה וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֶהֱלֵךְ

פסקא נח"ט
 ובמשכן
 „בע איך דאך קיינען טעמפעל בעוואהנט, וייטרעם איך דיא קינדער ישראל'ס אויס מצרים
 „הערויפגעפיהרט ביז אויף דיעוען טאג, זאנדערן איך בין אים צעלטע אונד אין דער
 ברעט-

ר ש י

ז (א) וה' הניח לו. אמר הרי נחקיים והניח לכם מכל אויבונס וגו' (דבנים י"ב י') מה
 בתיב אחרי ויהי הכקוס אשר יצמר וגו' מעשה עלינו לבנות בית הבחירה: (ד) ויהי
 זלילה הוא. אמר רב חנינא בר פכא אמר לו הקב"ה לנתן האדם הזה שאני משלחך אללו
 מהיר הוא שמה ישכור פועלים ונמלאמי מכסידו מהר ואמור לו לא אהה חבנה הבית רבי
 סימין אומר האדם הזה שאני משלחך אללו נדרן הוא בענין שנאמר אשר נשבע לה' נדר לאביר
 יעקב אס אנא נאהל ביתי (תהלים קל"ב ב') שמה יאמר איני אוכל ואיני שוחה עד שאעשה כך
 ונמנאת מכסידו: (ו) נאהל ונמשכן. משכן שילה לא היתה בו תקרה אלא בית של אננים
 מלמטן

ב א ו ר

ז (א) הניח לו, עתה נדב לבו לבנות בית הבחירה, ועל הפרשה היקרה הזאת שר דוד מזמור
 קל"ב הנעים ידרשהו הקונא מסס וינעס לחנו. (ב) בביח ארוים, ת"י די מטלל
 בניורי הרזים, ד"ל המקויה בלכוי ארוים, וכן בלשון חז"ל ליוור וכיוור. דיריעה, יריעות המשכן
 כי נל המשכן הי' ביוסליכ. (ג) ויאבר גהן, מדעת נכשו ולא מכאח הננואה. (ו) באהל
 ובמשכן, גם המשכן נמדבר הי' נאהל, והננון שאמר משכן על בנין הקרשים, כי האהל
 מורה

וּבְמִשְׁכַּן: (ז) בְּכָל אֲשֶׁר--
הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הַדָּבָר דִּבַּרְתִּי אֶת-אֶחָד שְׁבִטֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוּת אֶת-
עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה
לֹא-בָנִיתֶם לִי בַיִת אֲרָזִים:
(ח) וְעַתָּה כֹּה-חָאֵמַר לְעַבְדֵי
לְדוֹד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי
לְקַהֲלֶיךָ מִן-הַנְּהוּה מֵאַחַר הַצָּאן
לְהִיזוֹת נֶגִיד עַל-עַמִּי עַל-יִשְׂרָאֵל:
(ט) וְאֵדְוִיָּה עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ
וְאֶכְרַתְּהָ אֶת-כָּל-אִיבִיָּה מִפְּנֵיךָ
וְעִשְׂתִּי קָה עִם גְּדוֹל כְּעִם
הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ: (י) וְעַמִּיתִי
מִקּוֹם לְעַמִּי קִיְּשָׁרְאֵל וְנִמְעָתֵהוּ
וְשָׁכַן תִּהְיֶהוּ וְלֹא יִרְגֹז עוֹד וְלֹא-
יִסִּיפוּ בְנֵי-עוֹלָה לְעַנּוּתוֹ בְּאֲשֶׁר

ברעטטערוואָהנונג אומהער
געוואַנדעלט. (ז) אָן אַללען
אַרסטען, וואָ איך אונטער
דען קינדערן ישראל'ס אומ-
הער געוואַנדעלט, האָבע
איך דען איינעם אויס דען
שטעמען ישראל'ס, דעם
איך אויפגעטראָגען, מיין
פֿאַלק צו לייטען, דאַ וואָרט
פֿערלויטען לאַססען: וואָרום
כִּי יִגִּט אִיהָר מִיר קִינען טעמ-
פעל אויס צעדערן?—(ח) דאַ-
הער זאָגע מיינעם קנעכטע
דוד פֿאַלגענדעס: זאָ שפּריכט
דער עוויגע צבאֹות: איך האָ-
בע דיך פֿאַן דער הירדע, הינ-
טער דעם קליינפֿעה הער-
גענאַמען, אוב איבער מיין
פֿאַלק ישראל אין רעגענט צו
וויין: (ט) איך בין מיט דיר
געוועזען, וואָ דוא געגאַנגען
ביזט, האָבע אַללע דינע
פֿיינדע פֿאַר דיר אויסגעראָט-
טעט, אונד דיר זאָ אינען
גראַסען נאַמען געמאַכט, וויא
איהן נור דיא גראַסען אויף
דער ערדע טראָגען. (י) איך
ווערדע מיינעם פֿאַלקע ישראֵל

בראשונה

איינען בלייבענדען פלאַטץ פֿערשאַפֿען, ווערדע עס אין זיינעם זיטצע בעפֿעסטגען,
דאַס עס אויף זיינער שטעללע רוהיג וואָהנע, אונד ניכט מעהר אויפגעשייכט ווערדע;
דען דיא אונגערעכטען ווערדען עס ניכט פֿערנער דריקען קאַנגען וויא פֿאַרהין,
אַלס

ר ש י

מלמטן ויריעות מלמעלן: (ז) הדבר דברתי. לשון תמיכה הוא לנך הוא נקוד ה"א חטף סת"מ
והדל"ת רפי: (ח) מן הנוה. דיר הרועים כמו נוח כרות רועים (לכניה ב' ז'): (ט) ואנכיחה
את כל אויביך. ולכך עלה על לנך לננות הבית כמה שנחוב בתורה: כשם הגדולים. זהו
שאמרים מגן דוד: (י) ושמתי מקום. עוד אני חפץ להשקיט שיהא שקט ושלוו את עמי צימי בנך

ב א ו ר

מורה לנד על מכסהו מעורות האלים מאדמים, וכן דעה גענעזיזוס. (ז) בכל, כתיב בכל
אחר. שבטי ישראל, ונד"הי כתוב את אהד שופטי ישראל, ופה הכוונה את אהד מתוך
שנטי בני ישראל. (ד) בן הנוה, גדרות לאן (הרד"ק). (י) ושמתי מקום, כי צימי דוד היו
עוד

,, (יא) אלס איך איבער מיין
 ,, פֿאַלק בלאַס ריכטער פֿער.
 ,, אָרדנעטע. איך ווערדע דיר
 ,, פֿאַן אללען דיינען פֿינדען רוי.
 ,, הע פֿערשאַפֿען. יונג לעמט
 דיר דער עויגע פֿערקינדען.
 דאַס ער דיר איין רעניערענע
 דעס הויז ערריכטען ווירד.
 ,, (יב) ווען דיינע לעבענסצייט
 ,, אַויס זיין ווירד (טפּילט
 ,, גאָסט), אונד דואַ בייאָדיי.
 ,, נען פֿאַטערן ליעגען ווירסט,
 ,, ווערדע איך דיינען זאַמען
 ,, נאָך דיר, דער אַייס דיינען
 ,, איינגעווירדען ענטשפּריעסען
 ,, ווירד, ערהעבען, אונד זיין
 ,, רייך גרינדען. (יג) דיעזער
 ,, ווירד טיינעם נאַמען איינען
 ,, טעמפעל ערבייען, אונד איך
 ,, ווערדע זיינען קעניגליכען
 ,, טהראָן איך אימער פֿעסט
 ,, שטעללען. (יד) איך ווערדע
 ,, איהם איין פֿאַטער, אונד ער
 ,, ווירד מיר איין זאָהן זיין. דאַס,
 ,, ווען ער זיך פֿערנעהעט, איך
 ,, איהן מיט דער געוועהנליכען
 ,, זענשענגייסעל אונד מיט

בראשונה: (יא) ולמן היום
 אשר צויתי שפטים על עמי
 ישראל והניחתי לה מכל איביה
 והגיד לה יהוה כי בית יעשה
 לה יהוה: (יב) כי וימלאו ימיה
 ושכבת את אבתיה והקימתי
 את זרעה אחריה אשר יצא
 ממעיך והקינתי את ממלכתו:
 (יג) הוא יבנה בית לשמי ולננתי
 את כסא ממלכתו עד עולם:
 (יד) אני אהיה לו לאב והוא
 יהיה לי לבן אשר בהעותו
 והכחתו בשבט אנשים ובנגעי
 בני אדם: (טו) וחסדי לא יסור
 ממנו כאשר הסרתיו מעם שאול
 אשר הסרתיו מלפניה: (טז) ונאמן

ביה

,, דער אללגעמיינען פלאַגע דער זאָהנע אדם'ס ציכטיגע. (טו) מיין וואָהלוואָללען זאָלל
 ,, נייע גענצליך פֿאַן איהם ווייכען, זאָ וויא איך עם דעם שאול ענטזאַגען, דען איך
 ,, ווענגעשאַפֿט האַבע, אום דין איינזעטען. (טז) דין הויז אונד דין רייך
 זאָלל

ר ש י

(יא) ולמן היום אשר לויתי. מחובר על העליון ולא יוסיפו לענותו כאשר בראשונה קודם
 השופטים ובאשר עשו מימי השופטים עד כאן: והניחתי לה. יותר ויותר עד שתנוח מכל
 אייביך: והגיד לה ה'. היום ע"י כי בית יעשה לה להושיב בך על כסאך ויתקיים לך בית המלכות
 והוא יבנה הבית: (יד) בשנת אנשים. זה הדד ורוון בן אלידע: ונננעי בני אדם. זה אשמדאי

ב א ו ר

עוד מלחמות נאָרן ורק בימי שלמה הי' שלום נאָרן. (יא) ולמן היום, מחובר למעלה של
 זביסו בני עולה לענותו בנימי השופטים. והגיד לה ה', הכל מדכוי השם והראי' והקימותי
 בססוק שלאחריו. כי בית, בית מלכות וכו'. (יג) הוא יבנה, והטעם נאמר בל"ה כי אלה
 שבת דמים הרבה. (יד) והוכחתו בשבט אנשים, כ"ל צעוג הרגיל לנאם לנלתי כלות אותו
 יחז זרעו מכסא השלוכה (הרד"ק נקיבור). (טז) ונאמן, עבר נפעל מהוסך לעתיד.

בִּיתָהּ וּמִמַּלְכֻתָּהּ עַד-עוֹלָם
 לִפְנֵיהֶּ כִּסֵּאָהּ יִהְיֶה נִכּוֹן עַד-
 עוֹלָם: (יז) כָּכֵל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וְכָכֵל הַחֲזוֹן הַזֶּה כֵּן דְּבַר נִתֵּן
 אֶל-דָּוִד: (יח) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד
 וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אֲנֹכִי
 אֲדֹנָי יְהוִה וּמִי בֵּיתִי כִּי הֵבִיאֲתָנִי
 עַד-הַלֵּם: (יט) וַתִּקְטֹן עוֹד זֹאת
 בְּעֵינֶיהָ אֲדֹנָי יְהוִה וַתְּדַבֵּר גַּם
 אֶל-בֵּית-עַבְדָּהּ לְמַרְחֹק וְזֹאת
 תּוֹרַת הָאָדָם אֲדֹנָי יְהוִה:
 (כ) וּמַה-יוֹסִיף דָּוִד עוֹד לְדַבֵּר
 אֵלֶיהָ וְאַתָּה יְדַעַת אֶת-עַבְדָּהּ

אדני

תרגום אשכנזי קי
 „זאלל איממער אונטער דיר
 „עסס שטעהען, דיין טהראן
 „זאלל אויף איממער אונטער
 „שיטטערליך בלייבען.“
 (יז) אינגעפֿעהר דיעזע וואָרטע,
 וויאזויא דיעזער ערשיינונגע-
 טאָס וואָרען, ריכטעטע נתן
 אַן דוד. (יח) דער קעניג דוד
 קאָם הין, פֿערוויילטע פֿאַר
 דעם עוויגען, אינד שפּראַך:
 ווער בין איד, אָ מין הערר
 אונד עוויגער! אונד וואָס איזט
 מין הויז, דאָס דוא מיך ביז צו
 דיעזעם שטאַנדע געבראַכט
 האָסט? (יט) דיעזעס וואָר די-
 נער ערהאַבענען איינוכט, אָ
 הערר אונד עוויגער! נאָך צו
 וועניג, אונד דוא גאַכסט דעם
 היזע דיינעם קנעכטעם נאָך
 פֿערהייסונג אויף דיא צוקונפֿט!
 דיעזעם ציעמט יאָ נור בלאָס
 דעם האָהען ראַנגע איינעם
 אויסגעצייכנעטען מאַננעם, אָ
 הערר אונד עוויגער! (כ) וואָס קאָן דוד דיר נאָך פֿאַרשטעללען? אַלליין דוא קענסט, אָ
 הערר

ר ש י

שדקו ממלכותו והשדים בני אדם הראשון הם שכל מאה ושלשים שנה שפי' אדם מאשתו נשות
 הנבל היו הרוחות מתיקמות ויולדות הימנו: (יח) וישב לפני ה'. לפני הארון: עד היום.
 שהמלכותני: (יט) גם אל בית עבדך. להמליך את בני אחרי: וזאת תורת האדם. נחמה
 ראוי להתבשר כן לבשר ודם. ד"א עשית לי כמו שעשית לאדם הראשון שהראית לו דורות
 העתידים ללאת ממנו: (כ) ומה יוסיף דוד עוד לדבר אליך. מה אשאל עוד: ואתה ידעת
 את עבדך. לתת לי כל כרבי כמו יודע לדיק נפש בהמתו (משלי י"ב):

בעבור

ב א ו ר

(יז) החזיון, רצה לרמוז שהקנ"ה לא דיבר אליו הדברים האלה מלה במלה רק השבין עליו רוח
 נבואתו ועי"כ התנבא לאמר כפי העולה על לשונו ללבוש העניינים אשר השיג ברוח נבואתו
 בדברים, ולכן נשתנו הדברים בד"הי מפה. (יח) ויבא וגו' וישב, הרמב"מ בביאור לנת"הש
 כסוק ראשון לס' ויקרא אשר שדרך ל"הק נבוא ב' פעלים על פועל אחד שזכיר הפועל אחר
 הפעל השני, ומפסוק זה נראה סתירה לדבריו שזא המלך דוד בין ויבוא לוישב, גם מפסוק
 י"ט פרשה י"ח סתירה. לפני ה', בתוך המשכן. עד היום, למעמדי זה. (יט) וזאת תורת
 האדם, זאת אשר דברת אלי ראוי למדרגת אדם חשוב ומעולה מאד, וכן בד"הי וראיתני נחור
 האדם המעלה, ועם ה"א הידיעה מורה אדם על איש חשוב לכבוד ולתפארת. ידעת את
 עבדך

אֲדַנִּי יְהוָה: (כא) בַּעֲבוּר דְּבַרְךָ
 וּכְלַבְּךָ עָשִׂיתָ אֶת כָּל־הַגְּדוּלָּה
 הַזֹּאת לַיהוּדִיעַ אֶת־עַבְדְּךָ:
 (כב) עַל־כֵּן גְּדַלְתָּ יְהוָה אֱלֹהִים
 כִּי־אֵין כְּמוֹךָ וְאֵין אֱלֹהִים זֹולָתְךָ
 כְּכֹל אֲשֶׁר־שִׁמְעָנוּ בְּאֶזְנוֹנוּ:
 (כג) וּמִי כְעַמְּךָ בְּיִשְׂרָאֵל גְּזִי אֶחָד
 בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹהִים
 לַפְדוּת־לוֹ לָעַם וְלָשׂוּם לוֹ שֵׁם
 וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוּלָּה וְנִרְאוֹת

הערר אונד עווינער! דיינען קנעכט. (כא) אום דיינער פֿער־הייסונג וויללען, אונד וויללען עס דיין העכסטער וויללע איזט, טהאטעסט דוא דיעזעס, אונד פֿערקיןדעטעסט דיינעם קנעכטע די עזע אויסצייכנונג. (כב) היערדורך צייגסט דוא דיינע ערהאבענהייט, א אַלל־וועלטעהערר! דאס דיר קיינער גלייך, אונד אויסער דיר קיין גאטט איזט; גאנץ זאָ, וויא וויר עס מיט אונזערן אָהרען פֿערנאָהמען. (כג) דען וואָ איזט וויא דיין פֿאַלק ישראל אויף דער ערדע איינע נאַציאָן, דערענט־האַלבן איינע מאַכט היין געגאַנגען

גען וואָרע, זיא זיך צום אייגענטהימליכען פֿאַלקע פֿאַן דער שקלאַפֿערייא צו בעפֿרייען, איהר איינען נאַמען צו מאַכען, אונד פֿיר זיא זאָ פֿיעל גראַסעס אונד וואונדערבאַרעס צו טהון, זאָ וויא

ר ש י

(כא) בעבור דברך. להקים מה שאמרת לשמואל להמליכני: וכלבך. רכונך הוא ולא שאני כדאי? להודיע את עבדך. הנשורה שבשרתני: (כב) אשר הלכו אלהים. משה ואהרן שנאמר נתחיד אלהים לפרעה (שמות ו' ז') וכן תורגם יונתן דאזלין שלומין מן קדם ה': לפדות לו לעם. כך אמרו השלומים לישראל הקב"ה שלחנו לפדותכ' לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה ונוראות עשית לארצך לאחר שילאו משם ומה הם הנוראות מפני עמך לגרש עמים ואלהיהם ומקרא זה חסר לגרש. ובדברי הימים (א' י"ז כ"א) פירשו לגרש מפני עמך אשר פדית ממלכים מבין העמים. ואינו חסרון

ב א ו ר

עבדך, הכרת אותי ואת חודת רגשי לבני. (כא) להודיע את עבדך, המקרא מסורס ושיעורו עשית להודיע את עבדך את כל הגדולה הזאת. (כב) על כן גדלתי, על ידי כן תִּרְאָה גדולתך. (כג) כעמך כישראל, ובד"ה כעמך ישראל, וידענו כי סופר ד"ה הי' עזרא וסיעתו אשר אז כבר נפלה מדרגת לש"הק כי בנוא הכלל ביחוס מה יבוא הפרט אחריו ג"כ ביחוס זה (ה'). הלכו אלהים, בא בלשון רבים, כמו אשר לו אלהים קרובים אליו, כי כמות הנביא רבים, ובעל הכחות כלם הוא אחד, וימתן שמוסנעל אלהי העמים ההם, ותרגומו סובל ב' הפירושים. ולעשות לכם, לפי הנראה התיבה לכם נוספת, ובד"ה בלתי נזכר לארצך, וב' המאמרים

ה ג ה ח

(ה') אין זה ראיה כלל כי בימים ההם כבר אבדה יקר מליכות העברית, הלא מלינו גם באיוב גור השירים השמת לבך על עבדי איוב (איוב א'). והאמת כי במקומות אלה הוא מושך עכמו ואחר עמו, וזה חסרון בלשון ויתרון במליכה כנודע.

לְאֶרְצָהּ מִפְּנֵי עַמָּהּ אֲשֶׁר פָּדִיתָ
 לָהּ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וַיִּאֲדָהוּי:
 (כד) וַתִּכְנַן לָהּ אֶת־עַמָּהּ יִשְׂרָאֵל
 לָהּ קָעַם עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְהוָה
 הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים: (כה) וְעַתָּה
 יְהוָה אֱלֹהִים הַדְּבַר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
 עַד־עַבְדֶּךָ וְעַד־בֵּיתוֹ הַקָּם עַד־
 עוֹלָם וַעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
 (כו) וַיִּגְדַּל שִׁמְךָ עַד־עוֹלָם לֵאמֹר
 יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל
 וּבֵית עַבְדֶּךָ דָּוִד יְהוָה נִכּוֹן
 לְפָנֶיךָ: (כז) כִּי־אַתָּה יְהוָה צְבָאוֹת
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל גָּלִיתָ אֶת־אֶזְנוֹ
 עַבְדֶּךָ לֵאמֹר בֵּית אֲבִנְהָ לָּךְ עַד־
 כִּן מִצָּא עַבְדֶּךָ אֶת־לְבוֹ לְהִתְפַּלֵּל
 אֵלֶיךָ אֶת־הַתְּפִלָּה הַזֹּאת:

וויא דוא דיינעם לאנדע, דיי=
 נעם פאלקעס ווענען געטהאן,
 וועלכעס דוא דיר אויס מצרים
 ערלעזעט, אונד פאר איהנען
 פעלקער זאממט דערען געט=
 טערן פערטריעבען האסט? —
 (כד) דאפיר האסט דוא דיר
 דיין פאלק ישראל צום אייגענ=
 טהימליכען פאלקע אויף עוויג
 גענרינדעט, אונד דוא זעלבסט,
 א אונאויס שפרעכליכער! ביזט
 איהר גאטט געווארדען.
 (כה) בעשטעטיגע אלוא,
 א עוויגער גאטט דיא פער=
 הייסונג, וועלכע דוא דיינעם
 קנעכטע אונד זיינעם הויזע
 פעהרייסען, אויף עוויג, אונד
 טהויע, וויא דוא געשפראכען!
 (כז) מאגע דיין נאמע דאדורך
 אויף עוויג פעהרעררליכט
 ווערדען, ווען עס הייסען ווירד:
 דער עוויגע צבאות איזט גאטט
 איכער ישראל! מאגע דאז
 הויז דיינעם קנעכטעס דוג
 פאר דיר פעסט שטעהען!
 (כז) ווייל דוא, א אללוועלט=
 ועתה

הציר, ישראל'ס גאטט! פאר דען אהרען דיינעם קנעכטעס דיא אשענכארונג
 מיטשהוילטעסט: „איך ווערדע דיר אין רעגענטענהויז ערריכטען!“ דאהער האט
 דיין קנעכט זיין הערץ בעוואגען געפיהלט, דיעזע אנדאכט פאר דיר צו פער=
 ריכטען

ר ש י

חסרון כי משמע שנאמר מכני עמך גוים אנו שומעין לטון טרודין וגידושין

ב א ו ר

האזמרים מזורפים שם למאמר אחד, ונאמר שם ולשום לך שם גדולה ונוראות, ולכן נראה
 שהדבר בלתי מזורר פה ומזורר היטב בד"ה; ואפשר שהמ"ם של ל כס נוספת כמו ריקס
 חוס, ושיעורו לך ותרגמנו לפי הכוונה. משני עמך, מקרא קצר ושיעורו בתשלומו ותרגם מפני
 עמך, וכן כתוב בד"ה לגרש מפני עמך. גוים ואלהיו, גויי כנען ואלהי כל גוי וגוי, כמו
 עשירות בעל דגון וכלומה, ובגירוש האומה גם עבודת אלהיה הולמה מקרב הארץ. (כח) הקם
 עד עולם, התחנן לה' שיקים דברו כי הכל תלוי במעשה בני אדם. (כו) ויגדל שמך, ע"י
 הגלחת ישראל וקיום הנמצאו יתקדם שמו בעולם, ועי"ז יובן הצרחת השכינה בגלות, והדברים
 עתיקים. (כו) מצא, מלא לבו מנוון לפניך.

ועתה

ריכטען. (כח) יא הערר אונד עוינער! דוא אלליין ביזט דיא אללמאכט, דיניע פֿערהייסונג גען געהען אין ערפֿילונג דא דוא איינמאהל דיניעס קנעכט טע ריעועס גליק פֿערהייסען האסט, (כט) זאָ גערוהע, אונד זענע דאָ הויז דיניעס קנעכט טעס. פֿאַר דיר עויני צו בע שטעהען, דען דאָזעלכסט, אָ הערר אונד גאָטט! האָסט עס פֿערהייסען, אונד דורך דיניען זענען מאָגע דאָ הויז דיניעס קנעכטעס אויף עויני גע. זענעט בלייבען.

(כח) ועתה וּאֲדַנִּי יְהוָה אֲתָהּ הוּא הָאֱלֹהִים וּדְבַרְיָה יִהְיוּ אֲמַת וְתִדְבַר אֶל-עַבְדְּךָ אֶת-הַטּוֹבָה הַזֹּאת: (כט) וְעַתָּה הוּאֵל וּבְרַךְ אֶת-בֵּית עַבְדְּךָ לְחַיִּים לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי-אַתָּה אֲדַנִּי יְהוָה דְּבַרְתָּ וּמְבַרְכְּתָהּ יִבְרַךְ בֵּית-עַבְדְּךָ לְעוֹלָם:

ח (א) אייניגע צייט נאכהער שלוג דוד דיא פלשהים, דעמיטהינטע זיא, אונד נאהם איהנען דאָ געביעטה דער הויפטשטאדט (גח) וועג. (ג) ער שלוג אויך מואב, אונד ליעם איבער זיא דיא מעס שנור אויסדעהנען, אינדעם ער זיא אויף דיא ערדע לענען, אונד איטמער צווייא שנירע צום טאָ דעסאורטהיילע, אונד אייניג שנור צו פֿערשאַנען מעסען ליעם. מואב וואורדע דעם דוד אונד

ח (א) ויהי אַחֲרֵי-כֵן וַיֵּךְ דָּוִד אֶת-פְּלִשְׁתִּים וַיִּכְנָעֵם וַיִּקַּח דָּוִד אֶת-מִתְגַּ הָאֲמָה מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: (ב) וַיֵּךְ אֶת-מוֹאָב וַיִּמְדַּם בַּחֶבֶל הַשָּׁבֵב אוֹתָם אֶרְצָה וַיִּמְדַּד שְׁנַי-חֲבָלִים לְהַמִּית וּמֵאֵל הַחֶבֶל לְהַחַיִּים וְתָהִי מוֹאָב לְדָוִד

לעבדים
דעסאורטהיילע, אונד אייניג שנור צו פֿערשאַנען מעסען ליעם. מואב וואורדע דעם דוד אונד

ר ש י

(כח) אתה הוא האלהים. שליט ויש בידך יכולת לקיים: (כט) הואל. רפה: ח (א) מתג האמה. ובדברי הימים א' (י"ח א') כתיב ויקח דוד את גת מיד פלשתים והיא נקראת מתג האמה על שם שהיא מקל רודה בכל הפלשתים מטרפולין של מלכים של ז מנינו בכל סרני פלשתים בעזה ובאשדוד ובאשקלון שם מלכות אלא בגת מנינו אביש מלך גח: מתג. אגוילון בלע"ז: האמה. הוא המרדע של עץ: (ב) וימדד שני חבלים להמית. לפי שהרבו

ב א ו ר

(כח) ועתה, לפעמים באה המלה הזאת שלא לטירך, כמו כי, וגם, ווי"ו הסינור וכדומה הבאים לפעמים לתיקון הלשון, ונאכדה בזה הוראת קישורם מאתנו מאז חדלה הלשון להיות לשון יונק משדי אמו. (כט) הואל, ענינו רטון וחסן, כמו ויואל משה (הרד"ק). ח (א) מתג האמה, ובד"ה נכתב במקומו גת ובנותיה, ובעלי הלשון פתרו, מתג הוא הקישור בשפתו הנהמה לנהלה לאשר יחסן המנהיג, וע"י המתג ימשול בנהמה, אמה מן אס, כמו עיר ואס בישראל, ר"ל שדוד לקח את ממלת גת, מושב מלכי פלשתים, מאת הפלשתים, וגם הערבי משתמש בציורים כאלה, ועיין מדרש מ"ס לגעועניוס. (ב) השבב, דרך נקמה וכוון, (הרד"ק). להמית, אמו סו"ל על שהמיתו אבותיו וחסיו. להחיות, כי

שמואל ב ז ח

לְעֶבְדִים נְשֵׂאֵי מִנְחָה: (ג) וַיֵּךְ דָּוִד
אֶת־הַדְּדֵעוֹר בֶּן־רֶחָב מֶלֶךְ־
צוּבָה בְּלָכְתוֹ לְהָשִׁיב יָדוֹ בְּנִהְרֵי־
***: (ד) וַיִּלְכֹּד דָּוִד מִמֶּנּוּ אֶלֶף
וּשְׁבַע־מְאוֹת פָּרָשִׁים וְעֹשְׂרִים
אֶלֶף אִישׁ רִגְלֵי וַיַּעֲקֹר דָּוִד אֶת־
כָּל־הָרֶכֶב וַיֹּחֲתֵר מִמֶּנּוּ מֵאָרֶה
רֶכֶב: (ה) וַחֲבָא אָרַם דְּמִשְׁק
לְעֹזֵר לְהַדְּדֵעוֹר מֶלֶךְ צוּבָה וַיֵּךְ
דָּוִד בְּאָרַם עֹשְׂרִים וּשְׁנָיִם אֶלֶף
אִישׁ: (ו) וַיִּשֶׂם דָּוִד נְצִיבִים בְּאָרַם
דְּמִשְׁק וַהֲתִי אָרַם לְדָוִד לְעֶבְדִים
נְשֵׂאֵי מִנְחָה וַיִּשַׁע יְהוָה אֶת־
דָּוִד בְּכָל אֲשֶׁר הָלַךְ: (ז) וַיִּקַּח
דָּוִד אֶת שְׁלֹמִי הַזֹּהָב אֲשֶׁר הָיוּ

פרח קרי ולא כתיב

אל

ר ש י

תרגום אשכנזי קיב
אינטערטהעניג, אונד מוסטע
טרייבט ענטריכטען. (ג) דוד
שלוגדען הרדעור, זאָהן רחובס,
קעניג פֿאָן צובה, אלס ער היג
גינג, זיך אים שטראַמע פּרַח
איין דענקמאָהל צו זעטען.
(ד) דוד נאָהם פֿאָן איהם טויג
זענד זיעכען הונדערט רייטער
אונד צוואַנציג טויזענד פֿוסג
פֿאַלק געאַנגען. דוד ליעס
אויך אללעס קריענסגעשפּאַן
לעהמען, אונד נור פֿיר פֿיער
הונדערט קריענסוואַגען בעג
שפּאַנגונג איבריג. (ה) אלס
ארם דמשק קאָם, דעם
הרדעור, קעניג פֿאָן צובה,
בייא צושטעהען, מאַכטערוד
פֿאָן ארם צווייא אונד צוואַנציג
טויזענד מאַן גיעדער. (ו) דוד
לענטע אין ארם דמשק בעזאג
צונגען, אונד ארם וואורדע
דעם דוד צום טריבוטאָכטראַג
גען אונטערווירפֿיג. זאָ האַלף
דער עוויגע דעם דוד אַללענטע
האַלבען, וואָ ער גינג. (ז) דוד
נאָהם דיא גאַלדענען שילדע,
וועלע

שהרגו את אביו ואת אמו ואחיו שואמר וינחם את פני מלך מואב (שמואל א' כ"ב ד') ולא
מזינו שילאו משם: (ג) בלכתו. כשהלך הדדעור: להשיב ידו. כתרגומו לאשנאה תחומיה שכבש
מן הארץ חוץ לגבול ארצו והרחיב את גבולו: (ד) ויעקר דוד את פלכב. משום לז ירבה לו
סוסים (דברים י"א ד'): ויחזר ממנו מאה רכב. שהיו לריכין לו לכדי מרכבתו והרכב ארבעה
סוסים כמו שאמר מרכבה בשש מאות כסף וסוס נחמשים ומאה (דברי הימים ב' א' י"ו) כאן
למדנו שהרכב ארבעה סוסים: (ז) שלטי הזהב. הם אשפתות שנותנים בהם החלילים כמה דלת
אומר הכרו החלילים מלאו השלטים (ירמיה נ"א י"א). כל הפרשיות הללו סמכן אלל פרשה של
בית

ב א ו ר

לא רנה ללכות לור ממנו החלב, ומקנח בור ממנו נקר. נושא מנחה, מס ידוע בכל שנה.
(ג) להשיב ידו, ובד"ה כתיב: להשיב ידו, וכן נראה שהלך הדדעור לנהר פרת להשיב לו יד,
יען שעד שם גבר ונלח אויביו, ואז פגשו בו דוד ואנשיו ואז הוכה. (ד) אלף, ובד"ה כתיב
אלף רכב ושנעת אלפים פראים ועשרים אלף איש רגלי ואלף פה יפותר ג"כ על הרכב, ובמנין
הפרשים היתה לעזרא נוסחא אחרת. ויעקר, עקר עורקי הרגלים האחרונות ועי"כ כל יללז
למלכה. (ז) נציבים, עיין לעיל (א"א י"ג ג'). (ז) שלטי הזהב, מגיני הזהב, וכן (ב רמז'
נ"א

אל עבדי הַדְדְעוֹר וַיְבִיאֵם
 יְרוּשָׁלַם: (ח) וּמִבֶּטַח וּמִבְרִיתִי
 עַרְי הַדְדְעוֹר לָקַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד
 נְחֻשֶׁת הַרְבֵּה מְאֹד: (ט) וַיִּשְׁמַע
 הָעַי מֶלֶךְ חֲמַת כִּי הִכָּה דָוִד אֶת
 כָּל־חֵיל הַדְדְעוֹר: (י) וַיִּשְׁלַח
 הָעַי אֶת־יֹדֵם־בְּנֵי אֶל־הַמֶּלֶךְ
 דָּוִד לְשֹׂאֵל־לוֹ לְשָׁלוֹם וּלְבָרְכוֹ
 עַל אֲשֶׁר נָלַחֵם בְּהַדְדְעוֹר וַיִּבְהוּ
 כִּי־אִישׁ מִלְחָמוֹת הָעַי הִיָּה
 הַדְדְעוֹר וּבִירוֹ הָיוּ כְּלֵי־כֶסֶף
 וּכְלֵי־זָהָב וּכְלֵי נְחֻשֶׁת: (יא) גַּם־
 אַתֶּם הַקְּדִישׁ הַמֶּלֶךְ דָּוִד לִיהוָה
 עִם־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב אֲשֶׁר הַקְּדִישׁ
 מִבְּרֵי־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר כִּבֶּשׂ:
 (יב) מֵאֲרָם וּמִמּוֹאָב וּמִבְּנֵי עַמּוֹן
 וּמִשְׁלֵתִים וּמִעַמְלֶק וּמִשְׁלֵל־
 הַדְדְעוֹר בְּן־רָחָב מֶלֶךְ צוּבָה:
 (יג) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם בְּשָׁבוֹ מִהַכּוֹתוֹ

וועלכע הדרדעור'ס קריענס:
 קנעכטע האטטען אונד בראַט־
 טע ויא נאך ירושלים. (ח) אויס
 בטח אונד אויס כרוחי, דען
 שטערטען הדרדעור'ס האטדוד
 זעהר פיעל קופפער ערכיי־
 טעט. (ט) חועי, דער קעניג
 פאן חמת, הארטע, דאס דוד
 דאן גאנצע העער הדרדעור'ס
 געשלאגען האטטע. (י) ער
 שיקטע דאהער זיינען זאָהן
 יורם צום קעניגע דוד, איהן צו
 בענריסען, אונד איהם זיינען
 דינן אכצוואַטטען, ווייל ער
 דען הדרדעור אנגעגריפֿען
 אונד געשלאגען האטטע; (דען
 הדרדעור שטאנד מיט חועי
 אימער אים קריענע;) אונד
 בראַטע וילבערנע, גאלדע־
 נע אונד קופפערנע געפֿעסע
 מיט. (יא) אויך דיעזע ווירמע־
 טע דער קעניג דוד דעם עווי־
 גען, נעכסט אנדערעם וילבער
 אונד גאלד, וועלכעס ער פֿאָן
 אללען בעצוואונגען פֿעל־
 קערן ערכייטעט אונד געהיי־
 ליגט האטטע; (יב) נעהמליך
 פֿאָן ארם, פֿאָן מואב, פֿאָן
 דען קינדערן עמוֹן'ס, פֿאָן
 פלשתים, אונד פֿאָן עמלק,
 וויא אויך פֿאָן דער בייטערעם

הדרדעור, זאָהן דעם רחוב, קעניגס פֿאָן צובה. (יג) אלס דוד פֿאָן זיינעם זיעגע איבער

ר ש י

בית המקדש לפי שמכל המלחמות הללו קיבץ הקדשות לכרכי הבית: (יג) ויעש דוד שם. שקבר
 את ההרוגים שהרג באדום והוא שם טוב לישראל שקברין את אויביהם וכן הוא אומר במלחמת
 גוג ומגוג וקברו כל עם הארץ והיה לכס לשם (יחזקאל ל"ט י"ג) ומנין שקברן דוד שנאמר
 נספר

ב א ו ר

נ"א י"א) מלאו השליטים, המוונה מלאו ידינם בשליטים. (י) ולברכו, שנתן לו תשואות מן
 ומורה ומנחה על שהכה הדדעור. (יא) הקדיש, לבנין בה"מק (הרד"ק).

אֶת-אֲדָם בְּגֵיא־מֶלֶךְ שְׁמוֹנָה
 עֶשֶׂר אֲלָף: (יד) וַיֵּשֶׁם בְּאֲדָוִם
 נְצִיבִים בְּכָל-אֲדָוִם שֵׁם נְצִיבִים
 וַיְהִי כָל-אֲדָוִם עֲבָדִים לְדָוִד
 וַיֹּשַׁע יְהוָה אֶת-דָּוִד בְּכָל אֲשֶׁר
 הָלַךְ: (טו) וַיִּמְלֶךְ דָּוִד עַל-כָּל-
 יִשְׂרָאֵל וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט
 וַצְדָקָה לְכָל-עַמּוֹ: (טז) וַיֹּאמֶר
 בֶּן-צְרוּיָה עַל-הַצָּבָא וַיְהוֹשִׁפֵט
 בֶּן-אֲחִילֹוד מִזְכִּיר: (יז) וַצְדֹוק
 בֶּן-אֲחִיטוֹב וַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן-
 אֲבִיתָר כַּהֲנָיִם וּשְׂרָיָה סוֹפֵר:
 (יח) וּבְנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע וְהַכֹּרֶתִי
 וְהַפְּלָתִי וּבְנֵי דָוִד כַּהֲנָיִם הָיוּ:

אדם צוריק קאם, פאן דעם
 ער אים זאלצטהאלע אַלצטעהן
 טויזענד מאן ערשלוג, מאַכטע
 זיך דוד איינען בעריהמטען נאָ-
 מען. (יד) ער לענטע אין אדום
 בעזאַטצונגען; אין גאַנץ אדום
 לענטע ער בעזאַטצונגען,
 אונד גאַנץ אדום וואר-
 דע דעם דוד אונטער ווירפֿיג,
 דען דער עוויגע מאַכטע דען
 דוד, וואָ ער הינצאַג, זיענרייך.
 (טו) דוד רעניערטע איבער
 גאַנץ ישראל, אונד איכטע
 רעכט אונד גערעכטיגקייט גע-
 גען זיין גאַנצעס פֿאַלק אויס.
 (טז) יואב, זאָהן צרויה'ס, וואָר
 איבער דאָ העער געועטצט,
 יהושפֿט, זאָהן אחילוד'ס, וואָר
 געשיכטישרייבער, (יז) צדוק,
 זאָהן אחיטוב'ס, אונד אחימלך,
 זאָהן אביתר'ס, וואָרען פרייע-
 סטער אונד שריה וואָר גע-
 היימשרייבער. (יח) בניהו,

ויאמר

זאָהן יהוידע'ס, האַטטע דיא בעשעהלסהאכער שטעללע איבער דיא כרתי אונד פלתי,
 אונד דוד'ס זאָהנע וואָרען טיניסטער.

ר ש י

נספר מלכים ויהי בהיות יואב בלדום בעלות יואב שר הצבא לקבור את המללים : שמונה עשר
 אלף. ונספר תהלים (ס' ב') הוא אומר שנים עשר אלף חמור מעתה שתי מלחמות היו:
 (יד) נציבים. פקידים לגנות מס: (טו) ויהי דוד עושה משפט וגומר. ויואב על הצבא דוד
 גרם ליואב להיות מלליק על הצבא לפי שעושה משפט ולדקה ויואב גרם לדוד לעשות משפט
 ולדקה לפי שהוא דן ויואב שוטה ורודה על ידו ועוד מחוק שיואב עוסק במלחמות לא היה דוד
 טרוד בהן ולבו סחוח לשפוט לדק: (טז) מזכיר. מזכיר איזה דין בא לפניו ראשון לסוסקו ראשון:
 (יח) ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי. תרגם יונתן ובניהו בר יהוידע ממנא על קשתא
 ועל קלעיא. ורבותיו אמרו כרתי ופלתי אורים ותומים: כהנים היו. רבנן הוו:

ב א ו ר

(יג) אדם בגיא מלח, ונד"הי ובתהלים זכר תחת אדם אדום, ופה ונד"הי נמנה שמונה עשר ובתהלים
 שנים עשר ולדעתנו חילוף הקריאה הסיב כל אלה, ומעתיק מזמורי תהלים וכותב ד"הי קראו פה תחת
 אדם אדום, ונחשוב שהקריאה אדום נכונה, באשר שמונה פה הנחת אדום, וגם חילוף המספר
 בא מפתח שהמאסף מזמורי תהלים קרא תחת שמונה עשר שנים עשר הדומה לו במבטא מאד,
 ובסרט אס הקדמונים לא שמשו במנלפ"ך. ונחנו תרגמוהו ככל הכתוב פה, ומז"ל הממזרים
 ליטב כל החילופים כפי האפשר אמרו כי שתי מלחמות היו. (טו) מזכיר, ועבודתו היתה
 לכתוב על ספר מעשי המלך דברי מלכותו וקורותיו וקורות האומה בימיו היסטוריקה ואלל
 הפרסיים היתה שררות כזאת לבנו ולתפארת. (יז) סופר, קמלוצר או סקרקעטער. (יח) והכרתי
 והפלתי

ט (א) איינסט שפראך דוד: גיבט עם נאך יעמאנד, דער פאם הויזע שאול'ס איבן ריג געבליעבען, זא ווילל איך אום יהונתן'ס וויללען איהם ננאדע ערציגען. (ב) שאול'ס הויז בעזאם איינע קיעכט דער ציבא היעס. מאן ריעף איהן פאר דוד, אונד דער קעניג שפראך צו איהם: כיוט דא ציבא? דיעוער שפראך: איך בין עס. (ג) דער קעניג פראגט: ט: איזט פאן שאול'ס הויז גיעמאנד מעהר פארהאנדען, דעם איך איינע בעזאנדערע גנאדע ערציגען מעכטע? ציבא אנטווארטעטע דעם קעניגע: עם איזט נאך איין זאך וואו פאן יהונתן פארהאנדען, דער אן דען פיסען געשלאגען איזט. (ד) דער קעניג פראגטע איהן: ווא איזט ער דען? ציבא אנטווארטעטע דעם קעניגע: ער בעזינדעט זיך אים הויזע עמיאל'ס אין לודבר. (ה) דער קעניג דוד שיקטג הן, אונד ליעם איהן אום דעם הויזע מכיר'ס, זאן עמיאל'ס פאן לו דבר האלען. (ו) מפיבושא, זאן יהונתן'ס, זאן שאול'ס, קאם צו דוד, פיעל אויף זיין אנגעוויסט, אונד צייגטע זיינע פער.

ט (ב) ויאמר דוד הכי יש-עוד אשר נותר לבית שאול ואעשה עמו חסד בעבור יהונתן: (ג) ולבית שאול עבד ושמו ציבא ויקראו אל-דוד ויאמר המלך אליו האתה ציבא ויאמר עבדך: (ג) ויאמר המלך האפס עוד איש לבית שאול ואעשה עמו חסד אלהים ויאמר ציבא אל-המלך עוד בן ליהונתן נכה רגלים: (ד) ויאמר לו המלך איפה הוא ויאמר ציבא אל-המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל בלו דבר: (ה) וישלח המלך דוד ויקחהו מבית מכיר בן-עמיאל מלו דבר: (ו) ויבא משיבשת בן-יהונתן בן-שאול אל-דוד ויפל על-פניו וישתחו ויאמר

פיעל אויף זיין אנגעוויסט, אונד צייגטע זיינע פער.

ב א ו ר

וחפלתו, רבו הדיעות בניאור שמו האלה, י"ת קצתות וקלעות, חז"ל פראו אורים ותומים, הרלב"ג והרד"ק אמרו שהם שני משפחות בישראל סרים לאשאעת המלך, ולדעת קצת כרתי פס מן ובני מבל הכרתי, ופלתו מן פלאש; והאכס בעל תורת אלהים מפורש ב"אר צב"הע תק"ן (ונטה בזה לדעת קווענמיילער וגעגנזיגס) שהכרתי והפלתו הם הכרי והרצי, וכרתי מלאין כרתי על תפקידם שאמונים להרוג מי שחייב ראשו למלך, ופלתו מורה על מהירות המרוכה, כי בערבי שורש פל ענינו רון, ונחנו לא הכרענו והנחנוס בלי תרגום. כהנים, כתרומו דברנין, וכן מפורש ב"הי הראשונים ליד המלך איינסטער.

ט (ב) האחד ציבא, יתכן כי דוד הכירו לפני ימים רבים בהיותו עבור בבית שאול, ועמה נשתנה לו כורת פנים מוקן, ולכן שלחו. (ג) האדם עוד, תאזה למה תרגמו יונתן האית

וַיֹּאמֶר דָּוִד מִפִּי בִשְׁתַּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה
 עֲבָדְךָ: (ז) וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אַל-
 תִּירֵא כִּי עֲשֵׂה אֲעִשֶׂה עִמָּךְ הַסֵּד
 בְּעִבּוֹר יְהוֹנָתָן אָבִיךָ וְהַשִּׁיבֹתִי
 לָךְ אֶת-כָּל-שָׂדֵה שְׂאוּל אָבִיךָ
 וְאֶתְּהָ תֹאכַל לֶחֶם עַל-שְׁלַחַנִי
 תָּמִיד: (ח) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר מַה
 עֲבָדְךָ כִּי פָנִיתָ אֵל-הַכֶּלֶב הַמָּת
 אֲשֶׁר כְּמוֹנִי: (ט) וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ
 אֶל-צִיבְאֵן גֵּעַר שְׂאוּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 כֹּל אֲשֶׁר הָיָה לְשְׂאוּל וּלְכָל-בֵּיתוֹ
 נָתַתִּי לְבֶן-אֲדֹנָיְךָ: (י) וְעֲבַדְתָּ לּוֹ
 אֶת-הָאָדָמָה אֲתָה וּבְנֵיךָ וְעֲבָדְךָ
 וְהִבֵּאתָ וְהָיָה לְבֶן-אֲדֹנָיְךָ לֶחֶם
 וְאָכְלוּ וּמִפִּיבִשְׁתַּי בֶּן-אֲדֹנָיְךָ
 יֹאכַל תָּמִיד לֶחֶם עַל-שְׁלַחַנִי
 וּלְצִיבְאֵן חַמְשָׁה עָשָׂר בָּנִים
 וְעֲשָׂרִים עֲבָדִים: (יא) וַיֹּאמֶר

פֶּעֶרְהָרוֹנָנ. דוד רעדעטע איהן
 און מפיבשות! דיעוער שפראך:
 היער שטעהט דיין קנעכט!
 (ז) דוד שפראך צו אהם: האָ-
 כע קיינע פֶּוֹרֶכֶט, דען איך ווילל
 דיר אום דיינעם פֶּאַטערס ווילל.
 לען גנאדע ערצייגען, אונד
 דיר דאָ גרונדשטיק דיינעם
 גראָספֶּאַטערס שאול צוריק
 געבען, דוא זעלבסט אָבער
 זאללסט אָן מיינער טאַפֶּעל כע-
 שטענדיג שפייזען. (ח) ער פֶּער-
 בייגטע זיך, אונד שפראך:
 וואָס איזט דיין קנעכט, דאָס
 דוא נאָך איינעם טאַדטען הונ-
 דע, וויא איך בין, דיינען בליק
 ווענדעסט? (ט) דער קעניג
 ליעם שאול'ס הויודיענער
 ציבא רופֶּען, אונד שפראך צו
 איהם: אַללעס, וואָס דעם
 שאול אונד זיינעם גאַנצען הוי-
 זע געהאַרט האַטטע, גאַב איך
 דעם זאָהנע דיינעם העררן.
 (י) דוא מוסט איהם דען אָק-
 קער בעשטעללען, זאָוואָהל
 דוא אַלס דיינע זאָהנע אונד
 קנעכטע, אונד דען ערטראַג
 ערשוינגען, דאָמיט דער זאָהן
 דיינעם העררן בראָד צו עסטען
 האַבע; דער זאָהן דיינעם
 העררן, מפיבשות זעלבסט אָבער, זאלל אָן מיינער טאַפֶּעל בעשטענדיג שפייזען.
 (ציבא בעזאָס פֶּינפֶּצען זאָהנע אונד צוואַנציג קנעכטע.) (יא) ציבא פֶּערוועטצט דעם
 קע=

ציבא

ר ש י

ט (ט) נתתי לכן אדוניך. השלך ראשי להעביר נחלה שנאמר (אמאל א' ס' י"ד) במשפט המלוכה

ב א ו ר

האית, ואפשר שהיא טעות סופר, וז"ל הלית. (ז) את כל שדה שאול אביו, והקשה הרמ"ק
 איך לקח כל השדה וגזל שאר יורשי שאול, ואפשר שנמות איז בשת לקחו כל אשר לשאול
 ונתנוהו לדוד, ודוד הזניכנו למפיבשת לבצבאי יב"א חזון המשפחה וימלק המלך לשאר בני
 משפחתו. (ח) פנית, פנית עיניך והננתך עלי. (י) והבאת, תאסוף מן השדה הביתה, וי"מ
 טו * 15 אומי

תרגום אשכנזי

קעניגע: אללעס, וויא עס
מיין הערר קעניג זיינעם קנעל-
טע בעפעעהלט, זא ווירד עס
דיין קנעלט טהין. (דער קעניג
ווייערעהקלטע:) מפי בשח
זעלבסט שפייזט וויא איינער
דער קעניגליכען פרינצען און
מייער טאפעל. (יג) מפיבשה
האטטע איינען קליינען זאקן,
דער מיכא היעס; אינד אללע
לייטע, דיא אים הוייע ציבא'ס
וואהנטען, ווארען גון קנעל-
טע דעס מפיבשה. (יג) מפיבשה
וואהנטען און ירושלים, דען
ער שפייזטע בעשטענדיג און
דער קעניגליכען טאפעל, אינ-
געאכטעטער און ביידען פייסען
לאהם וואר.

י (א) אייניגע צייט נאכהער
שטארב דער קעניג דער
קינדע-עמו'ס, אונד זיין זאקן
חנון רעגערטע און זיינער
שטעללע. (ג) דא זאנטע דוד:
איך ווילל גענען חנון זאקן דעם
נחש וואה זואללען בעצייגען,
וויא זיין פאטער מיר וואהל-

וואללען בעצייגטע. דוד שיקטע דודך זיינע האעלייטע (זיינע געזעטסחעט) זיינעם פא-
טערס

שמואל ב ט י

צִיבֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אֲשֶׁר יִצְוֶה
אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶת-עֲבָדָו כִּן יַעֲשֶׂה
עֲבָדָךְ וּמִפִּיבִשְׁתּ אֲכַל עַל-
שְׁלֹחָנִי כַאֲחַד מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ:
(יב) וּלְמִפִּיבִשְׁתּ בֶּן-קָטָן וְשִׁמוֹ
מִיכָא וְכֹל מוֹשֵׁב בְּבֵית-צִיבֹא
עֲבָדִים לְמִפִּיבִשְׁתּ: (יג) וּמִפִּיבִשְׁתּ
יָשׁוּב בִּירוּשָׁלַם כִּי עַל-שְׁלֹחַן
הַמֶּלֶךְ תָּמִיד הוּא אֲכֹל וְהוּא
פָּסַח שְׁתֵּי רַגְלָיו:

י (א) ויהי אחרי-כן וימת מלך
בני עמון ומלך חנון בנו
תחתיו: (ב) ויאמר דוד אעשה-
חסד עם-חנון בן-נחש כאשר
עשה אביו עמדי חסד וישלח דוד
לנחמו ביד-עבדיו אר-אביו

יבא חבי נניר
וואללען בעצייגטע. דוד שיקטע דודך זיינע האעלייטע (זיינע געזעטסחעט) זיינעם פא-
טערס

ד ש י

המלוכה אח שדותיכם זאת כרמיכם יקח ונתן לעבדיו: (יא) כן יעשה עבדך ומפיבשת
אוכל על שלתי. כינח אמר כן יעשה עבדך ולוד השיב ומפיבשת אוכל על שלחני: (יב) מושב
בית כינח. בניו ועבדיו:

י (ב) כאשר עשה אביו עמדי חסד. ומהו חסד כשהיה דוד בורח מפני שאול באו אליו אביו
ואמו ואזני (שאול א' כ"ב ד') וינחם את פני מלך מושב ויאמר לו ישב נח אביו ואמו
עמך

ב א ו ר

אותו מענין תביאה, ותרגומו סובל ב' הסירוסים. (יא) ומפיבשת אוכל, זה מדברי דוד
(יהי"ג רש"י ורד"ק). (יב) מיכא, זכר אותו הנה, לומר שלח היה למפיבשת בני בית הרבה
וא"כ היתה נחלת שדה שאול מתנה גדולה. מושב בית ציבא, בניו ועבדיו, (רש"י), ונח
המקור תחת שם החומר, ועיין במדרש מליס לגעועניח.

י (ב) חסד, לא נודע כחשוב את החסד אשר עשה, ודרש חז"ל ידוע. אל אביו, על אביו.
המכבד

וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי דָוִד אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן:
 (ג) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי בְנֵי עַמּוֹן אֶל-
 חֲנוּן אֲדֹנָיָהֶם הַמְּכַבֵּד דָּוִד אֶת-
 אָבִיךָ בְּעֵינֶיךָ כִּי שָׁלַח לְךָ
 מִנְחָמִים הֲלוֹא בַעֲבוּר הַקָּר אֶת-
 הָעִיר וְלַרְגְּלָהּ וְלְהַפְכָהּ שְׁלַח דָּוִד
 אֶת עַבְדָּיו אֵלֶיךָ: (ד) וַיִּקַּח חֲנוּן
 אֶת עַבְדֵי דָוִד וַיַּגְלֵחַ אֶת הַצִּי
 וּקְנָם וַיִּכְרֹת אֶת מְדוּיָהֶם בַּחֲצֵי
 עֵדֻשְׁתוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁלַחֵם: (ה) וַיִּגִּידוּ
 לְדָוִד וַיִּשְׁלַח לְקַרְאֲתָם כִּי הָיוּ
 הָאֲנָשִׁים נִכְלָמִים מְאֹד וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ שָׁבוּ בִירְחוֹ עַד יִצְמַח
 וּקְנָכֶם וּשְׂבַחְתֶּם: (ו) וַיֵּרְאוּ בְנֵי
 עַמּוֹן כִּי נִבְאָשׁוּ בְּדָוִד וַיִּשְׁלַחוּ
 בְנֵי עַמּוֹן וַיִּשְׁכְּרוּ אֶת אֲרָם בֵּית-
 רְחוֹב וְאֶת אֲרָם צוּבָא עֲשָׂרִים

טעם האלכער איהו צו טע
 סטען. דיא דיענער דוד'ס לאנג
 טען אין דעם לאנדע דער קני
 דער עמון'ס אן. (ג) דיא פיר
 סטען דער קינדער עמון'ס
 שפראכען צו איהרעם געביע:
 טער חנון: גלויכסט דוא דעו.
 דאס דוד דיינען פאטער עה'עו
 ווילל, דאס ער דיר בייאלייד'ס
 געזאנדטע שיקט? ער שיקטעיא
 זיינע דיענער בלאס אום דאז
 לאנד אויס צופארשען, עס אויס
 צוקונדשאפטען, אום עס ראן
 צו צערשטארען: ד חנון ליעם
 זאדאן דיא דיענער דוד'ס נעה:
 מען, איהנען דען האלכעו
 בארט אבשעערען, איהרע
 קליידער ביזאן דיא העלפטע
 נעהמליך ביו אן דען הינטער
 טהייל וועגשניידן, אוינד שיקטע
 זיא זא צוריק. (ה) מאן בעריכ
 טעטע עס דעם דוד, אוינד ער
 שיקטע איהנען ענטגענען, דען
 דיא ליטע שעמטען זיך זעהר
 דער קעניג בעפאהל איהנען:
 בלייבעט צו ירחו, ביזאייערע
 בערטע וויעדער וואכסען: דאן
 קאממעט צוריק. (ו) אלס דיא קינדער עמון'ס מערקטען, דאס זיא זיך דעם דוד פעהראסט
 געמאכט האטטען, שיקטען זיא הין, נאחמען פאן ארם בית רחוב אוינד פאן ארם צובא
 צוואני

אלף

ר ש י

עמך והרגם חוץ מאזח מהם שבה שמלט לארץ בני עמון אלל נחש במדרש בני תנחומא ציירא
 אליו: (ג) המכבד דוד את אביו בעיניו. הנראה בעיניו שדוד מכבד את אביו הם מוזהרים
 לא תדרוש שלום והוא ידרוש שלוםך: (ד) מדויהם. חלוקיהם: שמותיהם. העגנות:
 ושאן

ב א ו ר

(ג) המכבד, החשוב כי לטובה ולנחמך שלחם (הרד"ק). ולהפכה, ע"י מלחמה.
 (ד) מדויהם, י"ח לבושתן, כמו מדו בד ונא צו"ו נעה, כמו ואשחמה. שחותיהן, י"ת עד
 אחר בית בהתחבון, ופירש הרד"ק מקום העגנות, ומעתיקים אחרים פראוהו מקום המושב,
 והוא לשון נקיה על מקום העגנות, וכן הוא בערבי ונסורי. (ו) וישכרו, ונל"ה נאמר
 וישכרו שנים ושליש אלף רנז והנה בחשבון מכוון עס כאן כי כ' חלף וי"ב אלף הם ל"ב אלף,
 ומה

אֶלְפָּה רִגְלֵי וְאֶת־מֶלֶךְ מַעֲכָה אֶלְפָּה
 אִישׁ וְאִישׁ טוֹב שְׁנַיִם־עֶשֶׂר אֶלְפָּה
 אִישׁ: (ו) וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיִּשְׂכַּח אֶת־
 יוֹאָב וְאֶת־כָּל־הַצָּבָא הַגְּבוּרִים:
 (ז) וַיֵּצְאוּ בְּנֵי עֲמֹן וַיַּעֲרְכוּ
 מִלְחָמָה פָּתַח הַשָּׁעַר וְאָרֶם
 צוּבָא וְרַחוּב וְאִישׁ־טוֹב וּמַעֲכָה
 לְבָדָם בַּשָּׂדֶה: (ח) וַיִּרְא יוֹאָב כִּי־
 הִיָּתְהָ אֶרְיוֹ פְּנֵי הַמִּלְחָמָה
 מִפְּנִים וּמֵאֲחֹר וַיִּבְחַר מִכָּל
 בְּחֹרֵי בִישְׂרָאֵל וַיַּעֲרֶךְ לְקִבְרַת
 אָרֶם: (ט) וְאֶת יִתְרֵי הָעָם נָתַן בְּיַד
 אֲבֵשֵׁי אֹהֵיו וַיַּעֲרֶךְ לְקִבְרַת בְּנֵי
 עֲמֹן: (י) וַיֹּאמֶר אִם־תִּחְזַק
 אָרֶם מִמֶּנִּי וְהִיָּתְהָ לִּי לִישׁוּעָה
 וְאִם־בְּנֵי עֲמֹן יִחְזְקוּ מִמֶּנִּי
 וְהִלַּכְתִּי לְהוֹשִׁיעַ לָךְ: (יא) תִּחְזַק
 וְנִתְחַזַּק בְּעַד עֲמֹנוּ וּבְעַד עָרֵי

צוואנצוי טויזענד פֿוספֿאלק, פֿאם קעניגע פֿאן מעכה טויזענד מאן, אונד פֿאם העררן דער לאנדשאפט טוב צוואנצוי טויזענד מאן אין זאלד. (ז) דוד ערפוהר דיעזעס, אונד שיקטע יואב זאמט דעם גאנצען העערע רע אונד דען העלדען אינו פֿעלד. (ח) דיא קינדער עמון'ס ריקטען עכענפֿאללס אינו פֿעלד, אונד שטעללטען זיך צום אינגאנגע דעם טהארעס (דען טמט מידנא אין שלאפט ארדנונג; ארם צובא, רחוב, דער געביעהער פֿאן טוב אונד מעכה שטעללטען זיך אים פֿעלדע בעזאנדערס אויף. (ט) אלס יואב זעה, דאס דיא פֿארדערויטע דער פֿיינדלי פֿען העערע פֿאן פֿארן אונד פֿאן הינטען געגען איהן גערייטע טעט וואר, דא וועהלטע ער פֿאן דער גאנצען ארמעע דיא בעסטען טרופפען אין ישראל, אונד ריכטעטע זיא געגען ארם. (י) דאז איבריגע קריעגס פֿאלק איבערגאב ער זיינעם ברודער אבשי, דער זיך געגען דיא קינדער עמון'ס אויפֿ שטעללטע. (יא) דאן שפראך ער: ווען ארם מעכטיגער ווירד זיין אלס איך, זא ווירסט רוא מיר בייאשטאנד לייסטען, ווערדען דיא קינדער עמון'ס דיר צו מעכטיג זיין, דאן קאממע איך דיר צו הילפע. (יב) פֿאססע כוטה, לאס אונד פֿיר אונזער פֿאלק אונד פֿיר דיא שטערטע

אלהינו ישראל קרי
 אונד

ב א ו ר

ומה שכתוב מה רגלי כתוב שם רכב. ואיש טוב, פטרולו האדין על ארץ טוב הנודעת אלל יפתח. (ו) הצבא הגבורים, הלכא והגבורים (הרד"ק). (ח) פתח השער, של העיר מידנא ככתוב בד"ה. (ט) היתה, אמר זאת על המלחמה אז"כ שזכר בני, כמוולפחת השמן לא חסרי פני המלחמה, פני הגבורים שהם פני המלחמה שהולכים לכני הלכא וכת"י ארי חקיסו עלוהי עבדי קרבא (הרד"ק), ונראה שז"ל יכון חיש פניו נגד חיש חקר כוונתו לכת חליו. ובמלחמה ללזום עמדו, ויואב ראה שצמון מהעיר וארם מאחור יכנו פניהם נגדו לפיל עליו ולהשיתתו.

וְאֵלֵינוּ וַיְהוֹרָה יַעֲשֶׂה הַטּוֹב
 בְּעֵינָיו: (יג) וַיֵּשׁ יוֹאֵב וְהָעַם
 אֲשֶׁר עִמּוֹ לְמַלְחָמָה בְּאָרֶם וַיִּגְסוּ
 מִפְּנֵיו: (יד) וּבְנֵי עֲמֹן וְרָאוּ כִי־
 נָס אָרֶם וַיִּגְסוּ מִפְּנֵי אֲבִישִׁי
 וַיָּבֹאוּ הָעִיר וַיֵּשֶׁב יוֹאֵב מֵעַל בְּנֵי
 עֲמֹן וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם: (טו) וַיֵּרָא
 אָרֶם כִּי נִגַּף לְפָנָיִם יִשְׂרָאֵל וַיֵּאֲסֹפוּ
 יַחַד: (טז) וַיִּשְׁלַח הַדְּרֵעוֹר וַיֵּצֵא
 אֶת־אָרֶם אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַיַּהֲדָה
 וַיָּבֹאוּ חֵילָם וְשׁוֹבְבֵי שׁוּר־צָבָא
 הַדְּרֵעוֹר לְפָנֵיהֶם: (יז) וַיִּגְדֵּל לְדָוִד
 וַיֵּאֲסֹף אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹר
 אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹא חֲלָאֲמָה וַיַּעֲרְכוּ
 אָרֶם לְקִרְיַת דָּוִד וַיִּלְחֲמוּ עִמּוֹ:
 (יח) וַיִּגְסוּ אָרֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהֲרֹג
 דָּוִד מֵאָרֶם שִׁבְעַת מְאוֹת רֶכֶב
 וְאַרְבַּעַיִם אַלְפֵי פָרָשִׁים וְאֵת
 שׁוֹבְבֵי שׁוּר־צָבָא הַכָּה וַיָּמָת שָׁם:

אונזערס גאטטעס אונזערע
 טאפערקייט אויפביעהען,
 דער עוויגע מאגע טהון, וואס
 איהם געפעללט. (יג) יואב
 מיט זיינעם קריעגס־פאלקע
 ריקטע געגען ארם צור
 שלאכט העראן, אונד דיא
 ארמיטען פלאהען פאר איהם.
 (יד) זאבאלד דיא קינדער
 עמו'ס זעהען, דאס ארם גע-
 פלאהען וואר, זא פלאהען
 זיא עבענפאללס פאר אבישי,
 אונד צאגען זיך אין דיא
 שטארט. יואב צאג פאן דען
 קינדערן עמו'ס אב, אונד
 קאם נאך ירושלים. (טו) נאכ-
 דעם ארם געזעהען, דאס ער
 פאן ישראל אויפס הויפט גע-
 שלאגען ווארדען, צאגען זיינע
 לייטע אויפס נייע זיך צוזאמ-
 מען. (טז) הדרעור שיקטע
 געמליך היין, צאג דען ארם
 פאן יענויטס דעם שטראמעס
 פרהאן זיך, וועלכע הערע עמיט
 דעם הערפיהרער הדרעור'ס
 געהמליך שוכן אן דער שפיט-
 צע, אין חילם אנלאנגטע. (יז) זא
 באלד דיעס דעם דוד בערייב-
 טעט ווארד, פערזאממעלטע
 ער גאנץ ישראל צאג איבער דען
 ירדן, אונד קאם פאר חילם.
 היער שטעללטן זיך דיא ארמי-

יתיר א' ויראו

טען געגען דוד, אונד גריעפען איהן אן. (יח) ארם ערגריף געגען ישראל דיא לוכט, אונד דוד
 מאכטע פאן ארם דיא מאנשאפט פאן זיעבען הונדערט שטריטוואגן אונד פיערציג טויזענד
 רייטער ניעדער. אויך דעססען הערפיהרער שלוגן ניאן דאזעלכסט, דאס ער שטארב

ר ש י

(טז) וסונך ער לכה הדרעור. על סם שהיה נצור וערין מאוד הזכירו בשמו:

ב א ו ר

(טו) ויאספו יחד, יען כי יראו שדוד יכול עליהם לנלוותם. (טז) מעבר רגהר, כתי דמעבר
 כרת, והוא ארם נהרים כי כמה ארם היו. (יח) שבע מאות רכב, ר"ל האנשים משבע מאות
 רכב

הרגום אשכנוי

(יט) אלם נון אללע דיעוע קעי גינע, אונטערנגעכענע דררעזום זאהען, דאס זיא פאר ישראל אויפס הויפט געשלאגען וואר. דען, מאכטען זיא מיט ישראל פריעדען, אינד אונטערוואר. פען זיך איהנען. ארם פירט. טעטע זיך, דען קינדערן עמון'ס קינפט גיב אצושטעהען.

יא (ח) צום אנבעגין דעס נייען יאהרעס, צור צייט, ווען דיא רעגענטען אינו פעלד ריקי קען, שיקטע דוד דען יואב מיט זיינען אונטערבעעהלטהא בערן אונד גאנגן ישראל הין. דיא קינדער עמון'ס אויפצוריי בען, אונד זיא בעלאגערטען דיא הויפטשטאדט רבה. דוד בליעב אין ירושלים. (ג) צור א בענדציט, אלס דוד פאם מיט טאגס-שלאפע אויפגעשטאנ דען וואר, אונד אויף דעם דא. צע זיינעם פאללאסטעס לוסט. וואנדעלטע, זאה ער פאם דא. צע איינע זיך באדענדע פרויא, וועלכע אן געשטאלט אויסנעה. מענד שאן וואר. (ג) דוד שיק.

שמואל ב יא

(יט) ויראו כל המלכים עבדי הדרעור כי נגפו לפני ישראל וישקימו את ישראל ויעבדום ויראו ארם להושיע עוד את בני עמון:

יא (ט) ויהי לתשובת השנה לעתו צאת המלכים וישלח דוד את יואב ואת עבדיו עמו ואת כל ישראל וישחתו את בני עמון ויצרו ער רבה ודוד יושב בירושלים: (ג) ויהי ו לעת הערב ויקם דוד מער משכבו ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה רחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד: (ג) וישלח דוד וידרש לאשה ויאמר הלוא זאת

ימיר א' כח טע הין, אונד ערקנידינטע זיך נאך דיעוער פרויא. מאן זאגטע: דיעועס אויט יא כח שבע, דיא

ד ש י

יא (א) לעת כאת המלכים, יש עת צנה שרך החיילות ללאת נשהארן מלאה קמות והסוסי מולאים תבואה צדה לאכול:

מטומאטה

ב א ו ר

וכנ הרג, וכד"ה המליך שבע מאות בשבעים אלף וארבעים אלף רגלי. (יט) עבדי הדרעור, הם היו ארם נהרים ארם לובא, ארם בית רחוב, ארם דמשק, ועליהם ה' הדרעור מלך עליון. יא (א) המלאכים, כמו המלכים ואלף נוספת כמו מלאכה, וקאס שאון בעמיד, והוא על דרך כח סורי. לתשובת השנה, באשר שב השנה לבוא והוא תחלת השנה והוא ניסן, וכן דעת רש"י. וישחיתו, עמיד המהוכך לעבר וכן ויטרו. (ב) מעל משכבו, ליסן שינת להרים. על גג, בתי בני קדם הם שטוחים מלמעלה. רחצת מעל הגג, הוא כלה אות מעל גגו שהיא היתה רחלת בניהה (הרד"ק). (ג) ויאמר, האומר, כל בנינו סחמי. מהקדשה

בַּת־שֶׁבַע בַּת־אֱלִיעֶזֶר אִשְׁת־
 אֹרֵיָה הַחֲתָי: (ד) וַיִּשְׁלַח דָּוִד
 מַלְאָכִים וַיִּקְחֶהָ וַתָּבֹא אֵלָיו
 וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְהִיא מִתְקַדְּשֶׁת
 מִטְּמֵאתָהּ וַתֵּשֶׁב אֶל־בֵּיתָהּ:
 (ה) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתַּגִּיד
 לְדָוִד וַתֹּאמֶר הִרָה אֲנִכִי:
 (ו) וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־יוֹאָב שְׁלַח
 אֵלַי אֶת־אֹרֵיָה הַחֲתָי וַיִּשְׁלַח
 יוֹאָב אֶת־אֹרֵיָה אֶל־דָּוִד:
 (ז) וַיָּבֹא אֹרֵיָה אֵלָיו וַיִּשְׁאַל דָּוִד
 לְשָׁלוֹם יוֹאָב וְלְשָׁלוֹם הָעָם
 וְלְשָׁלוֹם הַמְּלָחָמָה: (ח) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד לְאֹרֵיָה רֵד לְבֵיתְךָ וּרְתֵן
 רַגְלֶיךָ וַיֵּצֵא אֹרֵיָה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ
 וַתֵּצֵא אַחֲרָיו מִשְׁאֵת הַמֶּלֶךְ:
 (ט) וַיִּשְׁכַּב אֹרֵיָה פֶתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ:

אח

דיא טאָשער אליעז'ס, דיא
 פֿרויא דעם חטיטען אוריה.
 (ד) דוד שיקטע באַטהען אַב,
 אונד ליעם זיא האַלען; זיא קאַם
 צו איהם, ער בעשליעף זיא,
 נאָדעם זיא זיך פֿאַן איהרער
 אינרייניגקייט גערייניגט האַט.
 טע, אונד זיא גינג זאָדאָן נאָך
 הויזע צוריק. (ה) אַלס דיא
 פֿרויא זיך שוואַנגער פֿיהלטע,
 שיקטע זיא הין, אונד ליעם
 דעם דוד זאָגען: איך בין שוואַנג-
 גער. (ו) דוד שיקטע צו יואב
 (פֿאַרזאָנדען בעפֿעהל?) שיקקע
 מיר דען חטיטען אוריה! יואב
 שיקטע דען אוריה צו דוד.
 (ז) אוריה קאַם צו איהם, אונד
 דוד ערקונדיגטע זיך נאָך דעם
 וואַחלבעפֿינדען יואב'ס, נאָך
 דעם וואַהלע דעם פֿאַלקעם
 אונד אַללער קריעגסלייטע.
 (ח) דוד זאָנטע דאָן צו אוריה:
 געהע נאָך הויזע, אונד וואַשע
 דיר דיא פֿיסע. אוריה גינג
 אויס דעם קעניגליכען פֿאַללאַ-
 סטע, אונד עס פֿאַלגטען איהם
 אַהנזעהנליכע שפייזען פֿאַן
 דער קעניגליכען טאַעל.

(ט) אוריה לענטע זיך אַבער אַם איינגאַנגע דעם קעניגליכען פֿאַללאַסטעס צו דען אַנדערן
 דיע.

ר ש י

(ד) מטומאתה, מנדחה: (ו) שלח אלי חת אוריה. שהיה מתכוין שיכב עס אשמו ויהא
 סבור שממנו היא מעוברת: (ה) משאת המלך. סעודתא דמלכא;

ונכה

ב א ו ר

(ד) מהקדשה מטמאה, נכונים דברי רש"י ורד"ק אחי שהיא התקדשה מטמאת נדחה
 כי על כן רחלה, והקתנה בל לפ"ו כדין תחת מטמאה. (ו) ולשלום המלחמה, לשלום אנשי
 המלחמה (הרד"ק וכן ת"י). (ח) רד לביתך, דעתו ה' שיטוב דואג שממנו היתה מעוברת
 (הרלב"ג). משאת המלך, בתרגומו סעודתא דמלכא, למען יחבל וישתה וישמח לנו באשמו,
 גם וישא משאות מחת פניו הכוונה על מנות הסעודה שנעל הבית יתן לחורח לכבודו.

ח"ך

את כל-עבדי אֲדָנָיו וְלֹא יֵרֵד
 אֶל-בֵּיתוֹ: (י) וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר
 לֹא-יֵרֵד אֲוִרְיָה אֶל-בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר
 דָּוִד אֶל-אֲוִרְיָה הֲלֹוא מִדְּרָךְ
 אַתָּה בָּא מִדֹּעַ לֹא-יֵרֵדְתָּ אֶל-
 בֵּיתְךָ: (יא) וַיֹּאמֶר אֲוִרְיָה אֶל-
 דָּוִד הָאָרוֹן וַיִּשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה
 יֹשְׁבִים בְּסִכּוֹת וְאֲדָנָי יוֹאֲבֵעַבְדֵי
 אֲדָנָי עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה חָנִים וְאֲנִי
 אָבֹוא אֶל-בֵּיתִי לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת
 וּלְשַׁכַּב עִם-אִשְׁתִּי חַיָּה וְחֵי נַפְשִׁי
 אִם-אֶעֱשֶׂה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה:
 (יב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אֲוִרְיָה שׁוּב
 בָּזֶה גַם-הַיּוֹם וּמָחָר אֲשַׁלְּחֶךָ
 וַיֵּשֶׁב אֲוִרְיָה בִירוּשָׁלַם בַּיּוֹם
 הַהוּא וּמִמָּחָרְתָּ: (יג) וַיִּקְרָא-לוֹ
 דָּוִד וַיֹּאכַל לִפְנָיו וַיֵּשֶׁת וַיִּשְׁכַּרְהוּ

דיענערן זיינעם געביעטהערם
 ניערער, אונד גינג ניכט אין זיין
 הויז הינאָב. (י) מאָן הינטער-
 בראַכטע דעם דוד דיא
 נאַכריכט: אוריה איזט נאָך
 זיינער וואָהנונג ניכט הינאָכנע-
 גאַנגען. דאָ זאָגטע דוד צו
 אוריה: כּוּזט דואַ ניכט פֿאָן
 דער רייזע געקאָממען? וואָ-
 רום גינגסט דואַ ניכט נאָך דיי-
 גער וואָהנונג הינאָב? (יא) אוריה
 אַנטוואַרטעטע דעם דוד: דיא
 לאַדע, ישראל אינד יהודה
 פֿערוויילען אין היטטען, מיין
 בעפֿעהלס האַכער יואב אונד
 דיא קריענסקנעכטע דעסועל-
 בען לאַגען אויף פֿרייעם פֿעל-
 דע, אונד איך זאָללטע נאָך
 הויזע געהען, אום עססען,
 טרינקען אונד בייא מיינעם
 ווייבע שלאָפֿען צו קאַנגען? זאָ
 וואָהר דואַ לעכסט, זאָ וואָהר
 דיינע זעלע לעכט, איך קאָן
 דיעזעס ניכט טהון! (יב) דוד
 שפּראַך צו אוריה: בלייבע היי-
 טע נאָך היער, מאַרגען ווילל
 איך דיך פֿאַרטשיקקען. אוריה
 בלעב אַלואַ דיעזען טאָג אין
 ירושלים. אַם טאַגע הערנאָך

ויצא

(יג) לוד איהן דוד איינ; ער שפי זטע בייא איהם אונד טראַנק, אונד דוד בערווישטע

איהן

ב א ו ר

(א) (יא) חיד וחי נפשך, חיות הניקומיות היפש. (יב) וממחרת, מוסב על הפסוק שלאחריו,
 שממחרת קרא לו דוד, כי היום לא אכל אכל דוד לכל ירניש שדוד עושה זאת בכוונה, וא"כ ישב
 בירושל' ג' ימים ונ' לילות, או שוממחרת מוסב על פסוק י"ד על הנקר אשר שלח נידו ספר
 אל יואב והפסוק י"ג הוא מאמר מוסב, ר"ל טרם הי' המחרת קרא לו דוד וישכרהו.
 לדבר

ה ג ה ו ת

(א) (ט) ולא ירד, לדעתי אחד מעבדי המלך שגיא נפש דוד גלה לאוריה הסוד, ולכן מאן
 הוא לשב אל ביתו, ודוד הבין מזה כי נודע הדבר לאוריה וצבאלות רוסו עשה מה שצעה.

וַיֵּצֵא בְּעָרְבַי לְשֹׁכְבֵי בְּמִשְׁכְּבוֹ עִם-
 עַבְדֵי אֲדָנָיו וְאֶל-בֵּיתוֹ לֹא יָרַד:
 (יד) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַיִּכְתֹּב דָּוִד סֵפֶר
 אֶל-יֹאבֵב וַיִּשְׁלַח בְּיַד אֹרִיָּה:
 (טו) וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר לֵאמֹר הֲבֵנו
 אֶת-אֹרִיָּה אֶל-מֹלַח פְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ הַחַזְקָה וְשִׁבְתֶּם
 מֵאַחֲרָיו וְנָכָה וּמָת: (טז) וַיְהִי
 בְּשִׁמּוֹר יֹאבֵב אֶל-הָעִיר וַיִּתֵּן אֶת-
 אֹרִיָּה אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יָדַע
 כִּי אֲנָשֵׁי-חֵיל שָׁם: (יז) וַיֵּצְאוּ
 אֲנָשֵׁי הָעִיר וַיִּלְחְמוּ אֶת-יֹאבֵב
 וַיַּפֵּל מִן-הָעֵם מֵעַבְדֵי דָוִד וַיָּמָת
 גַּם אֹרִיָּה הַחַתִּי: (יח) וַיִּשְׁלַח יֹאבֵב
 וַיִּגַּד לְדָוִד אֵת כָּל-דִּבְרֵי
 הַמֶּלֶךְ הַמָּחָה: (יט) וַיֵּצְאוּ אֶת-הַמֶּלֶךְ
 לֵאמֹר כְּכֹלֹתְךָ אֵת כָּל-דִּבְרֵי
 הַמֶּלֶךְ לְדַבֵּר אֶל-הַמֶּלֶךְ:
 (כ) וַהֲיָה אִם-תַּעֲלֶה חַמַּת הַמֶּלֶךְ

איהו. דעם אבענרס גינג ער
 וועג, לענטע זיך אבערמאלס
 אויף זיין פֿאַריגעס לאַנער ביא
 דען הויודיענערן זיינעס געביע-
 טהערס, אונד גינג ניכט אין
 זיינע וואָהנונג הינאַב. (יד) דעם
 מאַרגענס דאַרויף שריעב דוד
 דעם יואב איינען בריעף, דען
 ער דורך אוריה שיקטע.
 (טו) אים בריעפֿע האַטטע ער
 פֿאַלגענדעס געשריעכען: גע-
 בעט דען אוריה געגען דיא זיי-
 טע, וואָ דאַן געפֿעכט היטציג
 איזט: ציעהעט אייך דאַן הינ-
 טער איהם צוריק, דאַמיט ער
 געשלאַגען ווערדע אונד שטער-
 בע. (טז) אַלס יואב זיינע
 אויפֿמערקזאַמקייט אויף דא
 שטאַדט ריכטעטע, שטעלל-
 טע ער דען אוריה צו דען אָרט,
 וואָ ער וואוינטע. דאַס טאַפֿע-
 רע לייטע זינד. (יז) דיא
 שטאַרטלייטע צאָגען דאַן הע-
 רויס, גריעפֿען דען יואב אָן.
 עס פֿיעלען אייניגע פֿאַם פֿאַל-
 קע, געכליך פֿאַן דוד'ס קריעג'ס
 קנעכטען, וואָ-ונטער אויך
 דער החוטע אוריה אומקאַם.
 (יח) יואב שיקטע היערויף,
 אונד ליעס דעם דוד אַלל
 קריעגס-פֿאַרפֿעללע בעריכט-
 טען, (יט) אונד טרוג דעם באַטהען פֿאַלגענדעס אויף: ווען דוא דעם קעניגע אַללע קריע-
 געספֿאַרפֿעללע גענצליך בעריכטעט האַבן ווירסט, (כ) אונד עס וואָללטע דער קעניג אין היט-
 צע

ואמר

ר ש י

(טו) ונכה ומת. כדו שחא מגורשת למכרע ונכלא שלא בא על אשת איש של הויולא למלחמה
 כותב גע לאשמו על חנאי אס ישות במלחמה:

קן

ב א ו ר

(יט) לדבר אל המלך, שיבטרו לדבר אל האלך חת כל דברי המלחמה.
 ירבשת

צע געראטהען, אונד צו דיר זאגען: „ווארום האבט איהר „אייד זא נאהע אן דער „שטאדט אין איין געפעכט „אינגעלאסען? וואיסטעט „איהר דעוניכט, דאס מאן פאן „דער שטאדטמויער העראב „שיעסען ווירד? (כא) ווער „בראכטע דען אבימלך, זאהן „דעם ירבשח אום? ווארף „ניכט איין ווייבאיין שטיק איי „נעם אבערן טיהלשטיינעס „פאן דער מויער אויף איהן, „דאס ער צו חבץ שטארב? ווא „רום זייד איהר צור שטאדט „מויער געקאממען? “ זא שפריד: אויך דיין דיענער אוריה דער חטיטע איזט דא בייא געבליעבען! (כב) דער בא טהע גינג אב, קאם אונד בע ריכטעטע דעם דור אללעס, וואס איהם יואב אויפגעטרא גען האטטע. (כג) דער באטהע זאנטע ענדליך דעם קעניגע: יא דיעזע לייטע ענטוויקקעל טען גענען אונז פיעלע מאכט, אונד צאנען גענען אונז אינז פרייע; אלליין וויר מאכטען אונז איבער זיא ביז אן דען איינגאנג צור שטאדט. (כד) היער שאסען דיא באגענז

ואמר לך מדוע נגשתם אל העיר להלחם הלא ידעתם את אשר ירו מעל החומה: (כא) מי חכה את אבימלך בן ירבשח הלא אשה השליכה עליו פלה רכב מעל החומה וימת בתבץ למה נגשתם אל החומה ואמרת גם עבדך אוריה החתי מת: (כב) וילך המלאך ויבא ויגד לדוד את כל אשר שלחו יואב: (כג) ויאמר המלאך אל דוד כי גברו עלינו האנשים ויצאו אלינו השדה ונהיה עליהם עד פתח השער: (כד) ויראו המוראים אל עבדיך מעל החומה וימותו מעבדי המלך וגם עבדך אוריה החתי מת: (כה) ויאמר דוד אל אל המלאך כה תאמר אל יואב אל ירע בעיניך את הדבר הזה

כי יתיר א' יתיר א' כי

שיטצען אויף דיינע קריענער פאן דער מויער העראב, וואדורך אייניגע דער קריענס קנעכטע דעם קעניגס אומקאמען; אויך דיין קנעכט אוריה דער חטיטע קאם אום. (כב) דוד שפראך צום באטהען; זאגע דעם יואב פאלגענדעס; לאס דיך דער פארפאלל ניכט פער:

ר ש י

(כא) בן ירבשח. הוא גדען שעסה מריבה עם הכושת הוא הנצל:

ב א ו ר

(כא) ירבשח, הוא ירבעל, וקרא לנצל בשח. (כב) ויראו המוראים. נכתב בשני נחיס וכפל האותיות למק כי הונו חלים ואננים הכנה (הכד"ק). וגם עבדך, לא הממין הצלחך עד אשר תעלה חמת המלך רק חמר זלח מיד.

ש מ ו א ל ב י א י ב

כִּי-כֹזֶה וְכֹזֶה תֹאכַל הַחֶרֶב הַחֹזֶק
מִלְחָמָתָךְ אֶל-הָעִיר וְהָרֶסֶת
וְחִזְקָהּ: (כו) וְתִשְׁמַע אִשְׁתְּ אֹרֵיָה
כִּי-מַת אֹרֵיָה אִישָׁהּ וְהִסְפִּיד
עַל-בַּעֲלָהּ: (כז) וַיַּעֲבֹר הָאֵבֶל
וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיֹּאמְרָה אֶל-בֵּיתוֹ
וְהָיִי-לוֹ לְאִשָּׁה וְהָלַד לוֹ בְּנֵי-וִירָע
הַדְּבָר אֲשֶׁר-עָשָׂה דָּוִד בְּעֵינַי
יְהוָה:

יב (ח) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-נָתָן אֶל-
דָּוִד וַיִּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ
שְׁנֵי אַנְשִׁים הָיוּ בְּעִיר אַחַת אֶחָד

עשיר

חרגום אשכנזי קיט

דריסען, רען זאָ מאַנכען פֿער-
צעהרט דאָ קריענסשווערדט.
פֿערשטערקע דיינען אַנגריף
געגען דיא שטאַדט, צערשטע-
רע זיא. מונטערע איהן אַלזאָ
נור אויף! (נו) דיא פֿרויא דעם
אוריה ערפֿוהר, דאָס איהר
מאָן אוריה אומגעקאָממען
וואַר, אונד זיא טרויערעטע אום
איהרען גאַטטען. (כז) אַלס
דיא טרויערצייט פֿאַראַיבער
וואַר, שיקטע דוד הין, נאָהם
זיא אין זיינען פֿאַללאַסט אויף,
זיא וואַרד זיינע גאַטטין, אונד
געבאָהר איהם איינען זאָהן.
דיא האַנדלונג, וועלכע דוד
בענאַנגען, מעספֿיעל דעם
עוויגען.

יב (ח) דאָהער שיקטע דער
עוויגע דען נתן צו דוד.

ויעזער קאָם צו דוד, אונד ערצעהלטע איהם: צווייא מענער וואַרען אין איינער
שטאַדט

ר ש " י

(כח) החזק מלמדתך אל העיר והרסה. עד כאן דברי הסליחו': וחזקה. דוד אמר למלאך
וחזקה ליואב בדברי תנחומין שלא ירך לבו:

ויבא

ב א ו ר

(כה) כזה וכזה, הראשון במולם והשני במגול, הראשון נקבה או מין נלתי נודע, והשני
זכר. והרסה, שב על העיר. וחזקה, שב על יואב שיחזקה ויאמלוו בדבריו (הרי"ג
והר"ק) (ח).

יב (א) שני אנשים, המשל מבואר כי דוד הוא העשיר שהיו לו נשים רבות, ואורי' איש הכס
שלא היתה לו רק אשה אחת אשר קנה בקידושין ותגדל עם בניו יחדו, כי מאשה
אחת אשר כבר מתה היו לו בנים, והלך הוא היצר הרע, ודוד לא הניח הנמשל. (הר"ק).
הלך

ה ג ה ו ת

(ח) לא יתכן בעיני כי המלך יזוה לליר שר הכבא כי הוא יחזק את לב יואב אשר לבו כלב
האריה, גם לדעת הרד"א שהענין שאחר שיהרוס את קומות העיר שוב יעמוד אותן על תלן
ויחזקן כבראשונה, רחוק הוא בהשקפה ראשונה כי עת להרוס ועת לבנות, אבל זמן זה לא
יובשר לפקודה הזאת; לכן יראה לי כי כאשר שמע דוד כי נפל אוריה במרב בני עמון נפסע
רוחו ונפשו ובהלה עד מאד מעולם חטאין; ולזה באין סדרים ידבר, אמר כו וכוזה והרסה וחזקה
זכר ונקבה יחדו כדרך נפש נבהלה, ולכן אין מן התימה כי יזוה לחזק עיר עוד לא נלכדה
יען רוחו לא היתה נכונה.

שטארט דער איינע וואר רייך, דער אנדערע ארם. (ב) דער רייכע בע בעזאם זעהר פיעל קליין אונד גראסעס פיעה, (ג) דער ארמע אבנר בעזאם ניכטס, אלס נור איין איינציגעס קליינעם שעפֿלען, דאז ער געט קייט האטטע. דיעזעס פֿיט טערטע ער, אונד עס וואוסט ביא איהם מיט ווינען קינדערן העראן, אס פֿאן זיינעם בראדע, טראנק אים זיינעם בעדער, שליעף אויף זיינעם שאסע, אונד וואר איהם וויא איינע טאָכטער. (ד) איינסט קאם איין רייזענדער צו דעם רייכען מאַנע. דיעזער וואר צו שפאר זאם, פֿאן זיינעם קליינע אָדער רינדֿיעה צונעהמען, אום עס זיינעם צו איהם געקאָממענען גאָסטע צו צו בערייטען, אונד ער נאָהם דאז שעפֿלען דעם אַרמען מאַנעם, אונד ליעם עס פֿיר דען מאַן, דער צו איהם קאם, צובערייטען. (ה) דוד ווארדע איבער יע

עשיר ואחד ראש: (ג) לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד: (ג) ולרש אין כלל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת: (ד) ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקרן לעשות לארה הבא לו ויקח את כבשת האיש הראשונה לאיש הבא אליו: (ה) ויחר אף דוד באיש מאד ויאמר אל נתן חי יהוה כי בן מות האיש העשה זאת: (ו) ואת הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל

יתיר אי קמץ בויק. יתיר אי אשר

נען מאן העכסט אויפגעבראָט, אונד שפראַך צו נתן: זאָ וואָהר דער עוויגע לעכט! דער מאַן, דער זאָ עטוואַס טהוט, האַט דאָ לעבען פֿערווירקט! (ו) דאָז שעפֿלען מוס ער פֿיערפֿאַך בעצאהלען, צור שטראַפֿע, ווייל ער דיעזעס געטהאָן, אונד קיין מיטלייד קאָננען

ר ש י

יב (ד) ויבא הלך. דימה את יצר הרע תחלה להלך שעובר לדרכו ואחר כך לאורח שנעשה אכסנאי ואחר כך לאיש שהיא בעל הבית: (ה) כי בן מות. הגדול את העני כאלו נוטל את נפשו שנאמר את נפש בעליו יקח (משלי א' י"ט): (ו) ישלם ארבעתים. כך אירע לו

ב א ו ר

(ד) הלך, אורח, ודרש חז"ל ידוע. ויחמול, הי' כילי לקחת מלאנו ובקרו, וכן בירמי' (נ' י"ד). (ה) בן מות, משפט המלך אינו משפט הצורה (פ')

ה ג ה ו ת

(פ') הנכון לדעתי שהכוונה כי היה ראוי להעניש את האיש הזה מיתה על דיון לבו אך שאנו אין לנו לשפוט כ"ס המעשה ולא המשפחה לכן הכבשה ישלם ארבעתים, ויחזרנס: (ג) וזו וטהר גאָסט לעכט! דער וואָן העטטע דען טאָד פֿערדיענט — היילאזיטען זאָלל ער חז"ל (ו).

ש מ ו א ל כ י ב

אֲשֶׁר לֹא-חָמַל: (ז) וַיֹּאמֶר נָתַן
אֶרְדּוֹד אֶתְּהָ הָאִישׁ כֹּה-אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי מִשְׁחַתֵּיךָ
לְמִקְדָּךְ עַל-יִשְׂרָאֵל וְאֲנֹכִי
הִצַּלְתִּיךָ מִיַּד שְׂאוּל: (ח) וְאֶתְּנָה
לְךָ אֶת-בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת-נְשֵׁי
אֲדֹנֶיךָ בְּחִיקָךְ וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת-
בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה וְיִבְרָאֵם מֵעַתָּה
וְאֶסְפְּרָה לְךָ כְּהִנֵּה וְכִהְיֶנָּה:
(ט) מִדְּוַע בְּוִיתָ אֶת-דְּבַר יְהוָה
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו אֶת אֹרְיָה
הַחֹתֵי הַבַּיִת בַּחֶרֶב וְאֶת-אֲשֵׁרֵתוֹ
לְקַחַת לְךָ לְאִשָּׁה וְאֶתוֹ הִרְגִיתָ
בַּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן: (י) וְעַתָּה לֹא-
תִסּוֹר חֶרֶב מִבֵּיתְךָ עַד-עוֹלָם

קמץ כזיק . בעיניו קרי עקב

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י ק כ

קאנטטע . (ז) נתן שפראך זאָ .
דאָן צו דור: דוא זעלבסט ביזט
דיעזער מאָן! זאָ שפּריכט דער
עוויגע, דער גאָטט ישראל'ס:
„איך האָבע דיר צום קעניגע
„איבער ישראל געוואָלט, האָ-
„בע דיר פֿאָן שאול'ס האַנד
„גערעטטעט, (ח) האָבע דיר
„דאָן הויז דינעס העררן אי-
„בערגעבען, דיא פֿרויען די-
„נעס געביעהערס אין דינען
„שאַאס געליעפֿערט, אונד
„העטטעסט דוא נור נאָך גע-
„וואַרטעט, איך העטטע דיר
„נאָך מעהרמאהל זאָ פֿיעל גע-
„געבען. (ט) וואַרום האַסט
„דוא דאָן וואַרט גאָטטעס אוי-
„סער אַכט געלאַסען, אונד
„געטהאָן, וואַס איהם מיס-
„פֿעלליג איזט? דען חתיטען
„אוריה ליעסעסט דוא דורך
„דאָן קריענסשווערדט פֿאַל-
„לען, זיין עהעווייב נאָהמסט
„דוא דיר צור פֿרויא; יאַ איהן
„האַסט דוא גאר דורך דאָן שווערדט דער קינדער עמוֹן'ס אומקאָסטען לאַס-
„סען. (י) דאָהער זאָלל אויך דאָן קריענסשווערדט אויף עוויג פֿאָן דינעס הויזע ניכט
וויי

ר ש י

שלקה בארבעה בניס הילד ואמנון תמר ואבשלום: (ח) ואת נשי אדניך . מיכל בת שאול:
ואספה . הייתי מוסיף לך:

כי

ב א ו ר

(ח) נשי אדוניך, מסתמא לקח דוד נשי שאול וכלמוד סתים מן המפורש, ואפשר שעל זה סמכו חז"ל
באמרם עגלה היחה אשת שאול . ואם מעט, ואם זמן מעט המתנת ועמדת ולא חטאת, אני הייתי
מוסיף לך כנול וגדולה כהנה וכהנה (הרד"ק). (ט) ואוחו הרגת, סתים רעות עשית במיחתו
שהרגת אותו, וע"י חרב בני עמון שהם שונאי ישראל (פ) והנה במשל כל הזכר שהמית העשיר את
הרש

ה ג ה ו ת

(ח) ועל אשר לא חמל, אולי מוסב זה למעלה על כי בן מות וגו' כי בן מות הוא יטן אשר
לא חמל ואת הכבשה ישלם חרבעתים על אשר עשה ובאשר אמרנו .
(ט) לדעתי הענין שאותו הרגת בחרב בני עמון כאשר לאס את מלחמתך ושם נפשו בכסו:

ווייל דוא מיך ניכט
 געצאכטעט, אונד דאז עהע-
 ווייב אוריה'ס דעס החיטען,
 דיר צור פרויא גענאממען
 האסט. — " (יא) זא שפריכט
 דער עויגע: איך ווערדע אויס
 דייעם אייגענען הויזע איין
 פערדערבען איבער דיק ענט-
 שטיהען לאסטען, ווערדע
 דייע פרויען פאר דייען אוי-
 גען דיר וועגעעהען, אונד
 דייעם גענאסטען געבען,
 דער אים אנגעוויכטע ריעזער
 זאננע (חזק העללען טאגע) זיא
 בעשלאפען ווירד. (יג) דוא
 בעניגעכט דאז פערברעכען
 היימליך, איך אבער ווער-
 דע יענע פעהריויסונג אין גע-
 גענווארט פאן גאנץ ישראל
 אונד אס העללן טאגע פאלל-
 ציעהען. " (יג) דוד זאגטע צו
 נחן: אך! איך האבע געגען
 דען עויגען געזינדיגט! נחן

עקב כי בזחתי והלכה את-אשת
 אוריה החתי להיות לה לאשה:
 (יא) כה ו אמר יהוה הנני מקים
 עליך רעה מביחתי ולקחתי את-
 נשיה לעיניך ונתתי קרעיה ושכב
 עם-נשיה לעיני השמש הזאת:
 (יג) כי אתה עשית בסתר ואני
 אעשה את-הדבר הזה נגד כל-
 ישראל ונגד השמש: (יג) ויאמר
 דוד אל-נתן הטאתי ליהוה
 ויאמר נתן אל-דוד גם-יהוה
 העביר הטאתך לא תמות:
 (ד) אפס כי-נאמן נאצת את-איבי
 יהוה בדבר הזה גם נתן הילוד
 לך פסקא נח"פ

ערויזערטע דעם דוד: דער עויגע לעסט דייע זינדע פאר איבערגעהען, (ער פערגיכט זיא
 דיר) דיא זאללסט ניכט שטערבען; (יד) יעדאך, ווייל דוא דורך ריעזע טהאט דען פיינדען
 דעם עויגען גרונד צור לעסטערונג געגעבען, זא זאלל אויך דער פאן איהר דיר געכארענע
 זאָהן

ר ש י

(יד) כי נאן נאלת את אויבי. כנוי הוא זה דרך כבוד למעלה ויונתן מירגס ארי מפתח
 פתחתא סומא דסנאי עמא דה':

ב א ו ר

הרש כי ירא שיבין דוד מהר את הנמשל טרם ימרוץ משפטו. (י) וחקק, ולא הענישו על שהרג
 את אוריה ודכותינו דרשו מה שדרשו, ובאמת לא הי' רק גרמא בניזקין ורשות ביד המלך להעמיד
 במלחמה עבדיו את מי שירצה על איזה מקום וכד שירצה, ולא נענש רק יען שעשה זאת לקחת
 אשתו לאשה. (יא) לרעיד, נא ביו"ד הכנוי אף שהוא ליחיד, והרבה כמוהו. לעיני השמש,
 ביום לפני כל, ורמו על אבשלום. ועל הכרחת הידיעה עם בחירת אבשלום כבר התעוררו
 רביו סעדי' הגאון והרד"ק ותירלו מה שתיכרו, ולנו תירוץ מספיק אחר, ואין פה המקום
 להאריך בחקירות עמוקות אשר אינן מגוף הספר. (יג) הטאתי לה', כי הטאת הי' רק לה'
 ב אשר אמרנו, וכן שר המזורר במזמור נ"א באשר התפלל זאת התפלה: לך לבדך הטאתי!
 דהכו משם כי נסת חטופנה שפתותיו. (יד) נאץ, המקור בחיריק וכמיהו אחר מלך את
 הזנוים (הרד"ק). את אויבי ה', ת"י ארי מפתח פתחתא סומא דסנאי עמא דה', כי יאמרו
 פאויבים: ראו מלך ישראל גוזל נשי עבדיו וממית בעליהן. הילוד, שם במשקל גבור ויאנשן,
 חלה

לֵךְ מִזֹּת יָמוֹת: (טו) וַיֵּלֶךְ נָתָן אֶל־
 בֵּיתוֹ וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הַיֶּלֶד אֲשֶׁר
 יָלְדָה אִשְׁת־אֲוִיָּה לְדָוִד וַיֵּאנָשׁ:
 (טז) וַיִּבְקֶשׁ דָּוִד אֶת־הָאֲרָהִים בְּעַד
 הַנְּעַר וַיֵּצֵם דָּוִד צוֹם וּבָא וְלֵן
 וַשְׁכֵב אֶרְצָה: (יז) וַיִּקְמוּ זְקַנֵי
 בֵּיתוֹ עָלָיו לְהַקְיִמוֹ מִן־הָאָרֶץ
 וְלֹא אָבָה וְלֹא־בָרָה אֹתָם לֶחֶם:
 (יח) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּמָּת הַיֶּלֶד
 וַיֵּרְאוּ עֲבָדֵי דָוִד לְהַגִּיד־לוֹ כִּי־
 מֵת הַיֶּלֶד כִּי אָמְרוּ הִנֵּה בַהֲיוֹת
 הַיֶּלֶד חַי דְּבִרְנוּ אֱלֹוֹ וְלֹא־שָׁמַע
 בְּקוֹלֵנוּ וְאִיךְ נֹאמַר אֱלֹוֹ מֵת
 הַיֶּלֶד וַעֲשֵׂה רַעָה: (יט) וַיֵּרָא דָוִד
 כִּי עֲבָדָיו מֵתִלְחָשִׁים וַיִּבֶן דָּוִד כִּי־
 מֵת הַיֶּלֶד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־עֲבָדָיו
 הַמֵּת הַיֶּלֶד וַיֹּאמְרוּ מָת: (כ) וַיִּקָּם
 דָּוִד מִהָאָרֶץ וַיֵּרֶתֶץ וַיִּסֹּךְ וַיַּחַדֵּף

זָאָהוּ שְׁטַעֲרֵבְעוּ. (טו) אֶלְסִנְחָן
 נֶאֱדָ הַיּוֹזַע גִּינָג, פִּלְאֲנֵטַע דַּעַר
 עוֹוִינַע דָּאָו קִינֵד, וּוְעֵלְכַעס דָּאָו
 עַהֲעוֹוִיב אֲוִרִיָּה'ס דַּעס דָּוִד
 גַּעֲבָאָרַען, אִוּנֵד עִם עֵרְקֵרָאָנְקִי
 טַע. (טז) דָּוִד פִּלְעָהֲטַע פִּיר
 דָּאָו קִינֵד צוֹם עוֹוִינַען, הַעֵלְמַס
 (זִין דַּעַר טַטִּיפִּטְסִהִיטְטַע) אִוִּי.
 נַעַן פִּאָסְטִטְאָג, אִוּנֵד אֶלְס עַר
 צוֹר נֶאֱכִטְרוּהַע נֶאֱדָ הַיּוֹזַע קָאָם,
 לַעֲנַטַע עַר זִיךְ אֲוִיף דִּיאַ עַרְדַּע.
 (יז) דִּיאַ פִּאָרְנַעֲהַמַּעַן וַיִּנַּעַם
 הַיּוֹזַעס מֶאֱכִטְעַן זִיךְ אֲוִיף, אִוּנֵד
 קָאָמַעַן צוֹ אִיָּהִם, אִיָּהֲנִוּוֹ בַע.
 וּוְעַנַּעַן, פִּאָן דַּעַר עַרְדַּע אֲוִיפִי
 צוֹשְׁטַעֲהַעַן. עַר פִּעֵרוֹוִינַעֲרִי
 טַע עִם אָכַעַר, אִוּנֵד גַּעֲנָאָם
 קִינַע שְׁפִיזַע מִיט אִיָּהֲנַעַן.
 (יח) אָם זִיעֲבַעֲנַטְעַן טַאָנַע
 שְׁטַאָרְכ דָּאָו קִינֵד. דִּיאַ דִּיעִי
 נַעַר דָּוִד'ס פִּירְכִּטְעַטְעַן זִיךְ,
 אִיָּהִם צוֹ זֶאָנַעַן, דָּאָם דָּאָו קִינֵד
 גַּעֲשְׁטַאָרְבַעַן זִיָּא, דַּעַן זִיָּא
 שְׁפִרְאָכֵעַן: זִיעַהַע! אֶלְס נֶאֱדָ
 דָּאָו קִינֵד לַעֲבַטַע, רַעֲרַעֲטַעַן
 וּוִיר אִיָּהִם צוֹ, אִוּנֵד עַר גַּאָב
 אִוּנֵד עַר שְׁטִימַע קִינֵד גַּעֲהַאָר,
 וּוִיָּא קָאָנַעַן וּוִיר אִיָּהִם זֶאָנַעַן,
 דָּאָם דָּאָו קִינֵד גַּעֲשְׁטַאָרְכַעַן

זִיָּא? עַר וּוִירְדַע זִיךְ אִיָּין לִיָּיד אָנְטַהוֹן. (יט) אֶלְס דָּוִד זָאָה, דָּאָם וַיִּנַּע רִיעֵנַעַר זִיךְ צוֹפִלִי
 סְטַעֲרַטְעַן, דָּאָ מַעֲרַקְטַע דָּוִד, דָּאָם דָּאָו קִינֵד גַּעֲשְׁטַאָרְבַעַן זִיָּין מִיסְסַע, אִוּנֵד עַר פִּרְאָנְטַע זִיָּי
 נַעֲרִיעֵנַעַר, אָב דָּאָו קִינֵד גַּעֲשְׁטַאָרְבַעַן זִיָּא; זִיָּא אָנְטוֹוֶאָרְטַעַטְעַן: עִם אִיזַט גַּעֲשְׁטַאָר־
 בַּעַן! (כ) דָּוִד שְׁטַאָנֵד אֶלְסִדָּאָן פִּאָן דַּעַר עַרְדַּע אֲוִיף, וּוִאֹוּשְׁאִוּנֵד זֶאָלְכִטַע זִיךְ, וּוְעִסְעֵלְמַטַע
 זִיָּי

ר ש י

(טו) וַיֵּאנָשׁ. לַשׁוֹן חוֹלִי: (טז) וְכֹא וְלֵן וְכֹא אֲרָכָה. וְכֹא הַכִּית וְלֵן בְּלִילָה וְשָׁכַן לְאֲרֹן:
 (יז) וְלֹא בָרָה. לַשׁוֹן אֲכִילָה כְּמוֹ וְשָׁכַח מִידָה (לְקַמֵּן י"ג):

ב א ו ר

חֲלָה חוֹלִי כַּכַּד כְּמוֹ אֲנוּשָׁה מְכַתֵּךְ (הַרְד"ק). (טו) וַיִּבְקֶשׁ דָּוִד, כִּי אֲמַר חוֹלִי יָמוּס וְחַנְיָה ה'.
 וְכֹא וְלֵן, וְכֹא מְכִית ה' וְלֵן כְּבִיתוֹ בְּלֹא אֲכִילָה וְשָׁכַח אֲרָכָה. (יז) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, הַרְד"ק אֲמַר
 סְה' 16 טו SAMUEL. II.

דינע קליידער, נינג אין דאז
 הווי דעם עוויגען, בעטעטע
 און, קאם נאך הויזע, פֿערי-
 לאנגטע שפיזע, וועלכע מאן
 איהם פֿארזעטטעט, אונד ער
 אס. (כא) דא פֿראנטען איהן
 דינע דיענער: וויא לעסט זיך
 דאז בעטראגען, וועלכעס דוא
 צייגסט, ערקלערען? זא לאג-
 גע דאז קינד לעכטע, האסט
 דוא וועגען זיינער געפֿאסטעט
 אינד געוויינט, אונד נון דאז
 קינד טאדט איזט, שטעהסט
 דוא אייף, אונד געניעסעסט
 שפיזע? (כב) ער נאב צור
 אנטווארט: זא לאנגע דאז
 קינד נאך לעכטע, פֿאסטעטע
 אונד וויינטע איך, דען איך
 דאכטע: ווער ווייס, אבמיה
 ניכט דער עוויגע גנארע ער-
 צייגט, דאס דאז קינד לעבען
 בלייבט. (כג) נון דא עס טאדט
 איזט, ווארום זאללטע איך
 נאך פֿאסטען? קאן איך עס
 טעהר צוריק ברינגען? איך
 וואנדלע צו איהם הין, ער
 אכער ווירד ניכט מעהר צו

שמלתו ויבא בית יהוה וישתחו
 ויבא אל ביתו וישאל וישמו לו
 לחם ויאכל: (כא) ויאמרו עבדיו
 אקיו מה הדבר הזה אשר עשיתה
 בעבור הילד חי צמת ותבך
 וכאשר מת הילד קמת ותאכל
 לחם: (כב) ויאמר בעוד הילד חי
 צמתי ואבכה כי אמרתי מי יודע
 יחנני יהוה וחי הילד: (כג) ועתה
 מת למה זה אני צם האוכל
 להשיבו עוד אני הלך אליו והוא
 לא ישוב אלי: (כד) וינתם דוד
 את בת שבע אשתו ויבא אליה
 וישכב עמה ותקד בן ויקרא את
 שמו שרמה ויראה אהבו:
 (כה) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא

שמלוחיו קרי. וחנני קרי. וחקרא קרי. אח
 (כד) היערויף טרעסטעטע דוד זיינע פֿרויא כח שבע, קאם צו
 איהר, אונד בעשליעף זיא, זיא געבאהר איינען זאָהן, אונד נאנגטע איהן שלמה.
 דער עוויגע האטטע איהן גערן, (כה) אונד שיקטע דורך דען פֿראָפֿעטען נתן הין, דער איהן
 אים

ב א ו ר

שה' יום השביעי ללידת הילד, ואמר זאת למען הליל את דוד מהאנילות, יען כי נתן וסך
 ביום האנילות, ולנו תירון אחר על זאת, אולם אין לנו אלא פשוטו של מקרא. (כא) בעבור
 הילד, בעבור הילד כאשר הי' חי, ולכן בא חי בלי ה"א הידיעה, וכן משמע בת"י. (כד) וחקרא
 אח שמו שלמה, וכד"הי א' כ"ב ט' נאמר כי ה' אמר שלמה יהיה שמו, ויוכל לימר שדוד
 חמר על שמו כח שגב שליחות ה' אשר שלח אליו ביד נתן הנביא, לכן קראתהו בשם אשר
 שלח ה' ביד נתן, ומזה הקרי והכתיב פה, כי שניהם ילדיו, ול"ז שג על נתן בשם ה' ול"כ
 שג על ב"ח שג, והקריאה בשם ידידיה היתה רק לתפארת, ומסכים בכל מה עס שלמה.
 בעבור

ש מ ו א ל ב י ב

אֶת־שְׁמוֹ יְדִידִיהָ בְּעֵבֹר יְהוָה :
 (כו) וַיִּלְחֶם יוֹאָב בְּרֵבֶת בְּנֵי עִמּוֹן
 וַיִּלְכֹּד אֶת־עִיר הַמְּלוּכָה :
 (כז) וַיִּשְׁלַח יוֹאָב מַלְאָכִים אֶל־
 דָּוִד וַיֹּאמֶר גִּלְחָמִיתִי בְּרָבָה גַם־
 לִכְדֹּתִי אֶת־עִיר הַמַּיִם : (כח) וְעַתָּה
 אֲסַף אֶת־יֵתֵר הָעָם וְחָנָה עַל־
 הָעִיר וְלִכְדָּהּ פֶּן־אֶלְכֹּד אֲנִי אֶת־
 הָעִיר וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ :
 (כט) וַיֵּאסֹף דָּוִד אֶת־כָּל־הָעָם
 וַיִּלְכֹּד רֵבֶתָהּ וַיִּלְחֶם בָּהּ וַיִּלְכְּדֶהָ :
 (ל) וַיִּקַּח אֶת־עֹטֶרֶת מַלְכֶם מֵעַל
 רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כֶּכֶר זָהָב וְאֶבֶן
 יָקָרָה וְחָהִי עַל־רֹאשׁ דָּוִד וּשְׁכַל
 הָעִיר הוּצִיא הַרְבֵּה מְאֹד :
 (לא) וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בָּהּ הוּצִיא

ח ר ג ו ב א ש כ נ ו י ק כ

אִים נֶאֱמַעוּ דַעַם עוֹוִיגְעוּן יְדִידִי .
 יָה (דַעַם עוֹוִיגְעוּן זִיבְלוֹיִבְג) גֶּאֱנִי .
 טַע . (כו) יוֹאָב הָאֲטַטַע אִינְדַעַם .
 סַעַן דִיֵּא שְׁטַאָרְט רַבָּה דַעַר
 קִינְדַעַר עִמּוֹן'ס אֲנַנְעַרִיפֶפֶעוּן ,
 אֹונֶר דִיֵּא קַעֲנִיגְשְׁטַאָרְט (דִיֵּח
 רַעוֹידַעַנְן) אִיִּינְנַעֲנָמְמַעוּן .
 (כז) עַר שִׁיקַטַע בְּאֲטַהַעוּן אִן
 דוֹד , אֹונֶר לִיעַם בַּעֲרִיטַעוּן :
 אִיךְ הָאֲבַע רַבָּה אֲנַנְעַרִיפֶפֶעוּן ,
 אֹונֶר שְׁאָן דִיֵּא וּוְאַסְסַעֲרֵי
 שְׁטַאָרְט אִיִּינְנַעֲנָמְמַעוּן .
 (כח) פֶּעַרזֹאֲמַלַע אֲלוֹאָ דַאָו
 אִיבְרִינַע קִרִיעַנְסֶפֶאָלְק , בַּעֲי .
 לֶאֱנַעֲרַע דִיֵּא שְׁטַאָרְט , אֹונֶר
 נַעֲהַמַע זִיא אִיִּין , דַּאֲמִיט אִיךְ
 נִיכְט אֹויךְ דִיֵּא שְׁטַאָרְט אִיִּינֵי
 נַעֲהַמַע , אֹונֶר דִיעוּע שְׁטַאָרְט
 הַעֲרַנְאָךְ מִיִּינַעוּן נֶאֱמַעוּן טַרְאָנִי .
 (כט) דוֹד פֶּעַרזֹאֲמַלַע אֲלוֹאָ
 לַעַם פֶּאָלְק , גִּינְג נֶאָךְ רַבָּה ,
 גִּרִיעַף עַם אֲן , אֹונֶר נֶאָהַם עַם
 אִיִּין . (ל) עַר נֶאָהַם זֹאָדַאָן דַעַם
 גַּעֲטַצַעוּן מַלְךְ פֶּאָם קֶאָפֶפֶע
 דִיֵּא קַרְאָנַע , דִיֵּא אִיִּינַעוּן כֶּכֶר
 אֲן גֶּאָלֶד גַּעוֹוְאָנַעוּן הָאֲטַטַע ,
 אֹונֶר וּוְאָרַאָן אִיִּין קֶאָסְטַכְאֵי

וישם

רַעַר עַד־עַל־שְׁטִיִין וּוְאָרֵי . דִיעוּע קֶאָם אֹויף דַאָו הוֹיפֶט דוֹד'ס ; אֹויךְ פִּיהַרְטַע עַר פֶּאָן דַעַר
 שְׁטַאָרְט זַעֲהַר . פִּיעַלַע כִּיִּטַע וּועַג . (לא) דַאָו פֶּאָלְק , וּועַלכֶּעַם דַּאָרִין וּוְאָרֵי , לִיעַם עַר
 הַעֵי .

ר ש י

(כה) בַּעֲבֹר ה' . אֲשֶׁר אֶהְבֹו : (כו) אֶת עִיר הַמְּלוּכָה . שְׁנֵי חִזּוּקֵי חוּמָה הָיוּ בָּהּ חִילּוּנָה וּפְנִימִי'
 חַעִיר חִילּוּנָה עִיר מְלוּכָה וְהַפְּנִימִי' לַמְּבַלֵּר וְלַחֲזוּק : (ל) אֶת עֹטֶרֶת מַלְכֶם . חוּעַנַת בְּנֵי עִמּוֹן
 מַלְכֶם שְׁמוֹ לֶשׁוֹן מוֹלֵךְ : וְחָהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד . אֶתִּי הַגְּתִי בְּטַלָּה :

מגרה

ב א ו ר

(כה) בַּעֲבֹר ה' , בַּעֲבֹר אֶהְנֶת ה' . (כו) עִיר הַמְּלוּכָה , הָיָא עִיר הַמַּיִם , וְהִיְתָה חֶלֶק מֵהַעִיר
 רַבָּה כְּמוֹ מַזּוּדַת לְיוֹן וְעִיר דוֹד בִּירוּשָׁלַיִם , וְאַפְסַר שְׁלַפְנֵי הַמַּאֲסַף הָיָא כְּתוּב עִיר הַמ' וְכַתּוּב
 סָה עִיר הַמְּלוּכָה וְלִקְמֵן עִיר הַמַּיִם . (כח) וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ , עַל הָעִיר , וַיִּחַכֵּן שְׁהַמְנוּחָה הָיָא
 שְׁכַל מִי שְׁלוּכֵד עִיר חַשָּׁא הַעִירִשׁ הַלוּכֵד . (ל) מַלְכֶם , הוּא מוֹלֵךְ כַּדַּעַת חו"ל , וְזוּכַר כֵּן בְּשְׁנֵי
 חַמִּי'ן בִּירוּמִיָּה וּבְלַפְנֵי' וְהִי' סָקוֹן בְּנֵי עִמּוֹן , וְאֶתִּי הַגְּתִי בְּטַלָּה , וְעִיִּין נִקְוִישׁוֹת הַרְד"ק ע"ז .
 עַל רֹאשׁ דָּוִד , תְּלוּיָה הִיְתָה לַמַּעֲלָה מֵרַאשׁוֹתָיו . (הַרְד"ק) .

וישם במגרה ובחרצי הברזל
ובמגזרת הברזל והעביר אותם
במרכן וכן יעשה לכל ערי בני
עמון וישב דוד וכל היעם
ירושלם:

הערייס פיהרען, אונד אונטער
זאנען, אייזערנע דרעשוואל-
צען אונד אייזערנע עקסטע לע-
גען, אייך דורך ציענעלאפען
שלייפען. זא פערפוהר ער מיט
אללען שטערטען דער קינדער
עמו'ס. הערנאך קעהרטע
דוד אינד דאז גאנצע פאלק
נאך ירושלים צוריק.

יג (א) ויהי אחרי כן ולא בשלום
בן דוד אחות יפה ושמה
תמר ויאהבה אמנון בן דוד:
(ב) ויצר לאמנון להתחלות
בעבור תמר אחתו כי בתולה
היא ויפלא בעיני אמנון לעשות
לה מאומה: (ג) ולאמנון רע ושמו

יג (א) אייניגע צייט הערנאך
טראף עס זיך, דאס
אכשלים זאהן דוד'ס איינע
שאנע שוועסטער האטטע,
ו עלכע תמר היעם, אין וועל-
כע אמנון זאהן דוד'ס, זיך
פערליעבטע. (ב) אמנון גראמ-
ט זיך זיינער שוועסטער תמר
וועגען ביז צום ערקראנקען,
דען זיא וואר איינע (ליכטיגע)
יונגער, וואדורך עס דעם
אמנון אונמעגליך וואר, איהר עטוואס אנצוהאבען. (ג) אמנון האטטע אבער איינען פער-
טרוי.

ר ש י

(לא) מגרה וחריצים ומגורות. כמין פליר פיס שקורין לי"מא בלע"ז מיני יסורין הס: מגרה.
פכין פגוס פנימות הרבה תכופות זו לזו: חריצי. היא מורג חרוץ מלא חריצים כמין פליר
פיס שקורין לי"מא. במלכן. בטיע חובות וכן תירגס יונתן וגרר יתהון בשוקיא:
יג (א) ולא שלום וגו' אחות יפה. שהיתה בת אמו: (ב) להתחלות. עד שנחלה: כי בחולה
היא. לנועה בנית אינה יולדת לחון לפיכך ויפלא בעיני אמנון וגו' נכסה ונעלם ממנו
מה חואנה יכול לנקש וישכב עמה כמו כי יפלא ממך (דברים י"ז ח') ארי יתכסי ממך:
איש

ב א ו ר

(לא) כמגרה, ת: במסרין, מענין אס יתגדל המסור על מניפו. ובחריצי הברזל, בדים עגולים
עבים לדוש בהם התבואה. ובמגורות, גרוזים שנוקעים בהם העץ (הנ"ל). במלכן, תנור שורפים
בהם הלכנים, וכן בירמיה מ"ג ג'. לכל ערי בני עמון, שהשחית יושביה (ה').
יג (א) אחות יפה, שהיתה בת אמו (רש"י). (ב) להתחלות, עד שהי' נראה חולי מרוב
חשקו בה (הרד"ק). כי בחולה היא, לכן כל יכול לעשות לה מאומה, כי הנתולות
לנועות בנתיהן, (מדברי רש"י). (ג) רע, הוא פחות מאוהב. חכם לרשעה (הנ"ל).
דל

ה ג ה ו ת

(א) אין דעתי נוחה כלל בדעת המפרשים כי המית דוד אותם באכזריות כאלה אשר יורה
על לב משולל מכל רגש; לכן יראה לי שהכוונה שנתן אותם לעבד עבודה במגרה וגו', ויתורג'
(עד פערטהילוטע זיח חוין זאגמיהלען, זיעש זיח זרבייטען זיט דרעטפולעגען אונד חייזערנען
הסקקען, זודער חוין זיעגענהייטען).

וַיִּזְדָּב בֶּן־שִׁמְעָה אֶת־יְדֹד וַיִּזְדָּב
 אִישׁ חָכָם מְאֹד: (ו) וַיֹּאמֶר לוֹ
 מִדּוֹעַ אַתָּה כִּכָּה דַל בֶּן־הַמֶּלֶךְ
 בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה הֲלוֹא תִגִּיד לִי
 וַיֹּאמֶר לוֹ אֲמַנּוֹן אַתָּה תִּמְרֵן אֶחֱזֹת
 אֲבִשְׁלוֹם אֶת־י אֲנִי אֶהֱבֵ: (ה) וַיֹּאמֶר
 לוֹ יְהוֹנָדָב שֵׁכֵב עַל־מִשְׁכַּבְּךָ
 וְהִתְחַל וּבֵאת אֲבִיךָ לִרְאוֹתְךָ
 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו תְּכַאֲמַנָּה תִּמְרֵן אֶחֱזֹתִי
 וְתִכְרַנֵּי לֶחֶם וְעָשִׂיתָ לְעֵינַי אֶת־
 הַבְּרִיָּה לְמַעַן אֲשֶׁר אֶרְאֶה
 וְאֶכְלֵתִי מִיָּדָה: (ו) וַיִּשְׁכַּב אֲמַנּוֹן
 וַיִּתְחַל וּבֵאת הַמֶּלֶךְ לִרְאוֹתוֹ
 וַיֹּאמֶר אֲמַנּוֹן אֶל־הַמֶּלֶךְ תְּבֹא־
 נָא תִּמְרֵן אֶחֱזֹתִי וְתִלְבַּב לְעֵינַי
 שְׁתֵּי לְבָבוֹת וְאֶכְרֶה מִיָּדָה:
 (ז) וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־תִּמְרֵן הַבְּיָתָה

לאמר

טרויטען. נאמענס יונדב זאָהן
 שמעה'ס, איינעס ברודערס
 דוד. דיעזער יונדב וואָר אין
 זעהר קלוגער מאַן. (ז) דיע
 זער פֿראַגטע דען אמנון: וואָ
 רום, פרינץ, ווירפט דוא מיט
 יעדעס מאַרגען מאַגענער?
 ווילסט דוא טיר עס ניכט זאָ
 גען? אמנון אַנטוואַרטע איהם:
 איך ליעבע אבשלום'ס שווע.
 סטער חמר. (ה) יהונדב פֿער.
 זעצטע איהם: לעגע דין אויף
 דיין בעטט, אונד שטעללע
 דין קראַנק; ווען דאָן דיין פֿאַ
 טער קאָמט דין צו בעזוכען,
 זאָ שפּריך צו איהם: „ערלוי
 „בע דאָך דאָס מיינע שווע.
 „סטער חמר קאָמען דירפֿע
 „טע, מיך מיט איינער לייכטען
 „שפּיזע צו קראַפֿטיגען! זיא
 „זאלל אַבער דיא שפּיזע פֿאַר
 „מיינען אויגען צובערטיטען.
 „דאָמט איך עס זעהע, אונד
 „אויס איהרער האַנד עס געני.
 „סע. (ו) אמנון לעגטע זיך,
 שטעללטע זיך קראַנק, דער
 קאָניג קאָם איהן צו זעהען,
 אונד אמנון זאָגטע צום קאָני
 גע: ערלויבע דאָך, דאָס מיינע

שוועסטער חמר קאָממע, אינד פֿאַר מיינען אויגן צווייא פֿאַַננענבראָדליין אויפֿגייעסע, דאָס
 איך זיא אויס איהרען האַנדען געניעסע! (ז) דוד שיקטע צור חמר אין איהרע וואָהנונג הין,

אונד

ר ש י

(ג) איש חכם. לרשעה: (ד) דל. כמו דלות ורעות תואר (כנאשית מ"א י"ט): (ח) את הנריה. את הסעודה:

ותלכז

ב א ו ר

(ד) דל, כמו. בבקר בבקר, כי כלילה היתה מזמנתו עליה, והי' ער בעבודה, לכן הי' לו צבקר
 פני' רעים (הרד"ק). (ד) והחל, הראה עומך חולה (הג"ל). הבריה, המחל הקל לפני חולה.
 אשר אראה, וכל חקן צמ לכל כדרך החולים. (ו) וישכב אמנון ויחלל, גם מססוק זה סתירה
 להכלל שגדר הומצ"מן בת זילת ס' ויקרא שנבוא ב' פעלים על פועל א' שזוכיר הפועל אחר
 הפעל השני. לכביח, חולטין הנלק הנילוט במחנת במים רותסין והמלות נשארות רכות וקלין
 להתעכל

לֵאמֹר לְכִי נָא בֵּית אֲמִנוֹן אַחִיךָ
וַעֲשֵׂי-לוֹ הַבְּרִיָּה: (ח) וַתֵּלֶךְ הַתָּמָר
בֵּית אֲמִנוֹן אַחִיהָ וְהוּא שָׁכַב
וַתִּקַּח אֶת-הַבָּצֵק וַתְּלוֹשׁ וַתִּלְבַּב
לְעֵינָיו וַתִּבְשֵׁל אֶת-הַלֶּבְבוֹת:
(ט) וַתִּקַּח אֶת-הַמְּשֻׁרֶת וַתִּצְקֵה
לְפָנָיו וַיִּמָּאן לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר אֲמִנוֹן
הוֹצִיאוּ כָל-אִישׁ מֵעָלַי וַיֵּצְאוּ כָל-
אִישׁ מֵעָלָיו: (י) וַיֹּאמֶר אֲמִנוֹן אֶל-
תָּמָר הֲבִיאי הַבְּרִיָּה הַחֲדָר
וְאִבְרָה מִיָּדְךָ וַתִּקַּח תָּמָר אֶת-
הַלֶּבְבוֹת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וַתִּבְאֵר
לְאֲמִנוֹן אַחִיהָ הַחֲדָרָה (יא) וַתִּגַּשׁ
אֵלָיו לֶאֱכֹל וַיִּחְזַק בָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ
בֹּאֵי שִׁכְבִּי עִמִּי אַחֲזֹרְתִי:
(יב) וַתֹּאמֶר לוֹ אֶל-אָחִי אֶל-תַּעֲנֵנִי
כִּי לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל אֶל-
תַּעֲשֶׂה אֶת-הַנְּבִלָה הַזֹּאת:

אונד ליעם איהר זאגען: גע.
ה' דאך אין דיא וואהנונג די.
נעם ברודערס אמנו, אונד מא.
צע איהם איינע לייכטע שפיי.
זע. (ז) תמר נינג אין דאז
הוז איהרעם ברודערס אמנו,
ווא ער לאג. זיא נאהם מעהל,
קעטעטע עס צו איינעם טייגע,
גאס עם פאר זיינען אויגן אויף,
אונד קאכטע דיא בראדליין.
(ט) זיא נאהם דאן דיא פלאננע
אונד שיטטעטע זיא פאר איהם
אויס; ער ווייגערטע זיך אבער
נאך דאפאן צו עססען, אונד
שפראך: לאססעט יעדען מאן
פאן מיר הינויס געהען!
עס נינג אלאז יעדער פאן איהם
הינויס. (י) נון שפראך אמנו
צו זיינער שוועסטער תמר:
ברייגע דיא לאכעשפייזע צו
מיר אין דיא שלאפאממער,
דאס אד זיא אויס דיינער האנד
געניעסע. תמר נאהם דיא
בראדליין, וועלכע זיא צובע.
רייטעט האטטע אונד בראכטע
זיא איהרעם ברודער אמנו
אין דיא שלאפאממער.
(יא) אלס זיא עם איהם צום
עכסען הינרייכטע, בעמעל.
טיגטע ער זיך, איהרער, אונד שפראך צו איהר:
קאממע! ליעג בייא מיר, מיינע שווע-
כטער! (יב) זיא ערוויעדערטע איהם:
אניין, מיין ברודער! טהוע מיר קיינע
געוואלט אן, דען זא עטוואס דארף
אין ישראל ניכט געשעהען.
איבע דיעזע שאנדטהאט
ניכט אויס!
ווא

ימיר ו

ואני

טיגטע ער זיך, איהרער, אונד שפראך צו איהר: קאממע! ליעג בייא מיר, מיינע שווע-
כטער! (יב) זיא ערוויעדערטע איהם: אניין, מיין ברודער! טהוע מיר קיינע געוואלט אן,
דען זא עטוואס דארף אין ישראל ניכט געשעהען. איבע דיעזע שאנדטהאט ניכט אויס!
ווא

ר ש י

(ח) ותלכב. ותחלוט סולת מרונכת נמים רותחין תחלה ואחר כן נשמן: (ט) את המשרת
תרגום של מסכתא:

כי

ב א ו ר

להתעכל. (ח) והוא שוכב, במקום אשר ה' שוכן לכך נא שוכן באתנח. הבצק, ע"ש סושי
כדרך בעל לשון העברי. (ט) המשרת, המסכת, ותרגום מסכתא (הנ"ל). הוציאי,
נס זאת לפעמים מסכתא המוליס, שלא יאכלו בפני אחרים. (י) החררה מקום נבדל משאר
אוי

(יג) וְאֲנִי אֲנָה אוֹלִיךָ אֶת-חַרְפְּתִי
 וְאַתָּה הִהִיָּה כְּאֶחָד הַנְּבָלִים
 בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה דְבַר-נָא אֶל-
 הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנַעֲנִי מִמֶּךָ :
 (יד) וְלֹא אָבִה לְשִׁמְעַת בְּקוֹלָהּ וַיַּחְזֹק
 מִמֶּנָּה וַיַּעֲנֶה וַיִּשְׁכַּב אֶתָּה :
 (טו) וַיִּשְׁנֶאֱהָ אֲמִנּוֹן שְׁנֵאֱהָ גְדוּלָּהּ
 מְאֹד כִּי גְדוּלָּהּ הַשְּׁנֵאֱהָ אֲשֶׁר
 שְׁנֵאֱהָ מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אַהֲבָה
 וַיֹּאמֶר-לָהּ אֲמִנּוֹן קוּמִי לְבִי :
 (טז) וְתֹאמְרִי לּוֹ אֶרְ-אוֹדֹת הַרְעָה
 הַגְּדוּלָּהּ הַזֹּאת מֵאַחֲרֵת אֲשֶׁר-
 עָשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחַנִּי וְלֹא אָבִה
 לְשִׁמְעַת לָהּ : (יז) וַיִּקְרָא אֶת-נָעֲרוֹ
 מִשְׁרָתוֹ וַיֹּאמֶר שְׁלַח־נָא אֶת-
 זֹאת מֵעָלַי הַחוּצָה וְנַעַל הַדְּלֹת

(יג) וואָהין וואָללטע איד מײַ
 נע שאַנדע טראַגען? אונד
 דוא ווירדעסט אלס איינער
 דער שענדליכסטען אין ישראל
 געהאלטען ווערדען. ישריך
 דאָך דען קאַניג דאַרום אָן; ער
 ווירד מיך דיר געוויס ניכט
 פֿערזאָגען! (יד) ער וואָללטע
 אַבער איהרער ביטטע קיין געײַ
 האָר געבען, זאָנדערן ער אַ
 בערוואַלטײטע זיא, טהאַט
 איהר געוואַלט אָן, אונד בעײַ
 שליעף זיא. (טו) דאָן פֿיהלײַ
 טע אַמנון איינען אונגעמיין
 גראַסען האַס געגען זיא, זאָ
 דאַס דער האַס, דען ער געײַ
 גען זיא האַנטע, ווייט גראַײַ
 סער וואַר, אלס דיא ליעבע,
 דיא ער געגען זיא עמפֿונדען.
 ער שפראַך דאָהער צו איהר:
 אויף! בעגעבע דיך הינוועג!
 (טז) זיא שפראַך בעווענט:
 אַ דיעזע באַזיהייט איבערײַ
 טריפֿט יענע וועלכע דוא
 בערײַטס געגען מיך אויסײַ
 געאיבט! מיך זאָ צו ענטלאַס,
 סען! אַבער ער וואָללטע זיא

אחריה

ניכט הערען — (יז) זאָנדערן ער ריעף זיינען איהם אויפֿוואַרטענדען דיענער, אונד
 שפראַך: שאַפֿעט דאָך דיעזע פֿאָן מיר הינויס! פֿערריעגלע דאָן דיא טהורע הינײַ
 טער

ר ש י

(יג) כי לא ימנעני ממך. שמונת אני לך לפי שנתעברה בה אמה כשהיא נכרית יפת תאר
 שלקחה דוד במלחמה ומי שיש לו בן או בת מן השפחה אינו בני לכל דבר: (טו) וישנאה אמנון.
 אמרו רבותינו נימה קשרה לו ועשאהו כרות שפכה: (טז) אל אודות. אל יעשו אודות הרעה
 הזאת של שילוח הגדולה מן האחרת שעשית עמי ועייתני ועוד תוסף רעה ממנה לשלחתי:
 ויהיו

ב א ו ר

אויך הדירה עײַ וילון, וכן בערבי, וזס שכב אַמנון. (יג) לא ימנעני ממך, מ״ל אמרו
 שזמר היתה בת יפת תואר, ואפשר שהיתה אחות אבשלום נת מעכה ונולדה מאיש אחר טרם
 לקח דוד אמה לאשה. (טו) אל אודות, כתיײַ ורישײַג שפירשו אל נמו על, ומקרא מסורס
 שיעורו הרעה הזאת הגדולה מזאת, ולעתנו ני מקרא קלר הוא והכוונה שהיא דברה
 הוכחות

טער איהר. (יט) ויא האטי
 טע איין בונטעס אבערקלייד
 צו, דען דיא יונגפרייליכען
 פרינצעססינגען טרוגען זאלי.
 צע אבערראקקע. (יז) זיין אויפֿ
 ווארטער פֿיהרטע זיא הינוים,
 אונד פֿערריענעלטע הינטער
 איהר דיא טהירע. (יט) חמר
 נאָהם אשע אויף איהר הויפט,
 צערריס דאָז בונטע קלייד, דאָז
 זיא טרוג, ראַנג דיא האַנדע אי
 בער דען קאָפּף, אונד גינג זאָ
 איכטער שרייענד פֿאַרט.
 (כ) דאָ שפּראַך איהר ברודער
 אבשלום צו איהר: איזט
 דיין ברודער אמנון בייא דיר
 געוועזען? — שוויגע ליעבע
 שוועסטער! ער איזט יאָ דיין
 ברודער. גים דיר דיעזע זאָ
 כֵּע ניכט צו הערצען. חמר
 בליעב אלסדאָן אים פֿערלאַס;
 סענען לעדיגען שטאַנדע אין
 דער וואָהנונג איהרעס ברוי
 דערס אבשלום. (כא) אַלס
 דער קאַניג דוד דיעזען גאַנצען
 פֿאַרפֿאלל ערפֿוהר, קראַנקטע
 עס איהן ועהר. (כב) אבשלום
 רעדעטע מיט אמנון וועדער
 אין גוטעם נאָך אין באַזעם;
 דען

אחריה: (יח) ועליה כחנת פסים
 כי כן תלבשו בנות המלך
 הבתולת מעירים ויצא אותה
 משרתו החויץ ונעל הדלת
 אחריה: (יט) ותקח תמר אפר
 על ראשה וכתנת הפסים אשר
 עליה קרעה ותשם ידה על
 ראשה ותלק הרוד וועקה:
 (כ) ויאמר אליה אבשלום אחיה
 האמינון אחיך היה עמך ועתה
 אחותי חריתי אחיך הוא אל
 תשיתי את לבך לדבר הזה
 והתשב תמר ושממה בית
 אבשלום אחיה: (כא) והמלך דוד
 שמע את כל הדברים האלה
 ויחר לו מאד: (כב) ולא דבר
 אבשלום עם אמנון למרע ועד

טוב

ב א ו ר

חוכמות עמו, ובלתי מפורשת החוכמות נפרט, ותאמר לו: החוכמות האלה דברתי אליך על
 אודות הרעה הזאת הגדולה מאחרת אשר עשית? עמי לשלחני (הי' לך לשנות את מחשבתך
 עלי!) ומה יפלא? אִם נחום לבנה ובגודל לערה כל סדרה דנריה נראוי. (יח) כחנת פסים,
 כתנות זאת כל היתה בכחות הכהנים אשר היחה על נשרס, רק כמין מלבוש עליון כמו
 אכל יוסף, וְגַם המעיל פהן אינונו בגד תחתון רק בגד עליון, ולזה כוון ת"י כרדוטין, כלומר
 שהמעילים זהיו נגדים עליונים. (יט) וועקה, עבר במקום נינוני. (כ) האמינון, הרד"ק
 חמר שהוא לשון בזיון ודעתו שהניקוד מורה על הבזיון להקטין וכל"הע דעמינוטיין, וכן חמר
 נשרטיו נשם אביו, ומביא ראי' מן אישון נת עין, ומן שנתון אולם ִס ו' נוספת ופה הן ללודך
 השם, שנקרא כלל זאת אמנון. ושממה, הוי"ו יתירה, ודעת הרלב"ג שהכוונה שנשארה שם
 בלי חברה, ולדעתו הכוונה שלא נשארה עוד איש, והוראות המרנן והבדילה תחברנה נשם זה
 כמו נשם גל מ' ד. (כב) ולא דבר אבשלום, לא מלאנו שמשב אבשלום מיר להרוג אשון,

רק

טוֹב כִּי־שָׁנָא אֲבִשְׁלוֹם אֶת־
 אֲמִנּוֹן עַל־דְּבַר אֲשֶׁר עָנָה אֶת
 תְּמָר אַחֲתוֹ: (כג) וַיְהִי לְשָׁנְתֵימִם
 יָמִים וַיְהִיו גְּזוּזִים לְאֲבִשְׁלוֹם
 בְּבַעַל הַצֹּזֹר אֲשֶׁר עִם־אֶפְרַיִם
 וַיִּקְרָא אֲבִשְׁלוֹם לְכָל־בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ:
 (כד) וַיָּבֵא אֲבִשְׁלוֹם אֶל־הַמֶּלֶךְ
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא גְזוּזִים לְעַבְדֶּךָ
 יְלָד־נָא הַמֶּלֶךְ וְעַבְדֶּיךָ עִם־עַבְדֶּךָ:
 (כה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אֲבִשְׁלוֹם
 אֶל־בְּנֵי אֶל־נָא גִלְךָ כָּלְנּוּ וְלֹא
 נִכְבַּד עָלֶיךָ וַיִּפְרֹץ־בּוֹ וְלֹא־אָבָה
 לְלֶכֶת וַיְבָרְכֵהוּ: (כו) וַיֹּאמֶר
 אֲבִשְׁלוֹם וְלֹא יָלַד־נָא אֶתְנּוּ
 אֲמִנּוֹן אַחִי וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה
 יְלָדֶךָ עִמָּךְ: (כז) וַיִּפְרֹץ־בּוֹ אֲבִשְׁלוֹם
 וַיִּשְׁלַח אֶת־אֲמִנּוֹן וְאֶת־כָּל־
 בְּנֵי הַמֶּלֶךְ: (כח) וַיִּצֹו אֲבִשְׁלוֹם

דען, אבשלום האססטע דען
 אמנון זעהר, ווייל ער זיינער
 שוועסטער חמר געוואלט זיין
 געטהאן האטטע. (כג) צוויי
 יאהרע הערנאך הילט אבשלום
 אין בעל הצור נאכט דער
 בעזיצונג אפריכ'ס שאפֿ-
 שוהר, וואָצו ער אללע פרייג
 צען איינלד; (כד) אבשלום
 גינג אויך צום קאניגע, אונד
 שפראך: זיעהע דאך, דיין
 קנעכט העלט דיא שאפֿשוה;
 זאגעהע דאך דער קאניג אונד
 זיינע דיענערשאפט מיט דיין
 נעם קנעכטע דאָהין! (כה) דער
 קאניג פֿערזעטטע דעם
 אבשלום: ניין, מיין זאָהן!
 פֿערלאנגע ניכט, דאָס וויר
 אללע מיטגעהען זאללען, דאָס
 מיט וויר דיר ניכט בעשווער
 ליד פֿאללען. יענער דראנג
 אין איהן, דיעוער אבער בעי
 שטאנד דארויף, ניכט מיט
 צוגעהען, אונד גאב איהם זיין
 גען זעגען. (כז) אבשלום זאָג
 טע: דארף דען זאגאר מיין
 ברודער אמנון ניכט מיט אונד
 געהען? דער קאניג ערוועי
 דערטע איהב: וואָצו זאָל
 ער מיט דיר געהען? (כז) אלס
 אבער אבשלום אין איהן
 דראנג, שיקטע ער אמנון אונד אללע פרינצען מיט איהב. (כח) אבשלום בעפֿאהל זיינען
 דיעי

אח

ר ש י

(כג) ויהיו גזוזים - ולרכס] היה לעשות משה בגזוז לאוס: (כו) ולא ילך נא אתנו. ואם לא
 יכול אתה ללכת ילך נא עמנו אמנון:

ב א ו ר

רק בתחלה גברה השנאה עליו שלא דבר אתו ולא הוכיח אותו בין בדברים קשים או רכים,
 ואחר שנתים ימים חשבו אמנון ואביו שנבר נחם על הרעה ושנת שנתו. (כג) ויהיו גזוזים,
 ומנהגם אז לעשות משה כמו אלל נבל. עם, סמוך, וכן עם בלזי רואי (הרד"ק). ויקרא,
 כלל, ונפסוק כ"ו הפרט. (כה) ויפריך, כמו ויפכר. (כו) ולא, ר"ל אם לא תלך אתה ילך
 אמנון

את-נַעֲרָיו לֵאמֹר רְאוּ-נָא כְּטוֹב
 לִב-אַמְנוֹן בֵּינִי וְאִמְרָתִי אֵלֵיכֶם
 הִכּוּ אֶת-אַמְנוֹן וְהַמַּתֶּם אֹתוֹ אֶל-
 תִּירְאוּ הַלּוֹא כִּי אֲנֹכִי צוּרִיתִי
 אֶתְכֶם חֲזָקוֹ וְהָיוּ לְבְנֵי-חַיִּל:
 (נט) וַיַּעֲשׂוּ נַעֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם לְאַמְנוֹן
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֲבִשְׁלוֹם וַיִּקְמוּ וְכָל-
 בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּרְכְּבוּ אִישׁ עַל-פָּרְדּוֹ
 וַיָּנִסוּ: (ל) וַיְהִי הַמָּוֶה בַּדֶּרֶךְ
 וְהַשְׁמָעָה בָּאָה אֶת-דָּוִד לֵאמֹר
 הִכָּה אֲבִשְׁלוֹם אֶת-כָּל-בְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ וְקָא-נֹתֵר מֵהֶם אֶחָד:
 (לא) וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָע אֶת-בְּגָדָיו
 וַיִּשְׁכַּב אַרְצָה וְכָל-עַבְדָּיו נֹצְצִים
 קָרְעֵי בְּגָדִים: (לב) וַיַּעַן יוֹנָדָב בֶּן-
 שִׁמְעָה אֶת-דָּוִד וַיֹּאמֶר אֶל-
 יֵאמֹר אֲדֹנָי אֶת-כָּל-הַנְּעָרִים בְּנֵי-
 הַמֶּלֶךְ הִמִּיתוּ כִּי-אַמְנוֹן לְבָדּוֹ
 מֵת כִּי-עַל-פִּי אֲבִשְׁלוֹם הִיִּתְּהָ
 שִׁמְעָה מִיּוֹם עָנְתוֹ אֵת הַמֶּלֶךְ
 אַחֲתוֹ: (לג) וְעַתָּה אֵל-יִשָּׁם אֲדֹנָי

דענערן פֿאַלגענדעס: מערקט
 עס איך וואָהל, זאָ באַלד
 אמנון ביים וויינע פֿראָה איזט,
 אונד איך צו איך זאָגע: שלאַ
 געט דען אמנון ניעדער! זאָ
 ברינגעט איהן אים, שייעט
 איך ניכט, דען איך זעלבסט
 ערטהיילע איך דען בעפֿעהל,
 זייד מוטהיג, אונד בעצייגעט
 איך אלס טאפֿערע לייטע.
 (נט) אבשלום'ס דיענער טהאָ
 טען דעם אמנון, וויא אבשלום
 בעפֿעהלען האַטט ע, אללע
 פרינצען מאַכטען זיך אויף,
 בעצטיגען יעדער זיין כויל,
 טהיר אונד פֿלאָהען דאָסאָן.
 (ל) וואָהרענד דא אױף דעם
 וועגע וואָרען, קאָם דיא נאַכֿ
 ריכט צו דוד, וועלכע לויטע.
 טען: אבשלום האַט אללע
 פרינצען ערשלאָגען, אונד
 ניכט אין איינציגער איזט איבֿ
 ריג געבליעבען. (לא) דער
 קאָניג שטאַנד אויף, צערריס
 זיינע קליידער, אונד וואָרף
 זיך צור ערדע, אונד אללע
 זיינע דיענער שטאַנדען מיט
 צערריססענען קליידערן אום
 איהן. (לב) דאָ נאַהם יונדב
 זאָהן שמעה'ס דעם ברודערס
 דוד דאָ וואָרט אונד שפּראַך:
 עס זאָגע ניכט מיין הערר,
 דאָס ויא אללע יונגלינגע דעם
 קאָניגס אומגעבראַכט האַט.
 טען, זאָנדערן אמנון אלליין

שומה קרי המלך
 איזט אומגעקאָממען; דען עס מוס פֿאַן אבשלום דער פֿלאָן אַנגעלעגט געוועזען זיין,
 זיט דעם יענער זיינער שוועסטער חמר געוואַלט אַנגעטהאָן האַט. (לג) געהמע זיך מיין
 הערר ר ש י
 (לכ) על פי אבשלום היתה שומה. כלוויי של אבשלום היתה שומה זו ויזומת על עבדיו

ב א ו ר

זאָנן אַזנו, ולכן צא במסאָק וסווי'ו נקמן. (לד) שומה, ביינדי פֿולס (מסד"ק), ויונתן

ש ס ו א ל פ י ג

הַמֶּלֶךְ אֶל-לְבוֹ דְבַר לְאֹמֵר כָּל-
 בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵתוּ כִּי-אִם אֲמִנּוּן
 לְבָדוּ מֵת: (לד) וַיִּכְרַח אֲבִשְׁלוֹם
 וַיִּשָּׂא הַנֶּעֱר הַצִּפּוֹרִי אֶת-עֵינָיו
 וַיִּרְא וְהִנֵּה עַם-רַב הַלְכִים מִדֶּרֶךְ
 אַחֲרָיו מִצִּד הַהָר: (לה) וַיֹּאמֶר
 יוֹנָדָב אֶל-הַמֶּלֶךְ הִנֵּה בְנֵי-
 הַמֶּלֶךְ בָּאוּ כְּדָבָר עֲבָדָה בֶּן הָיָה:
 (לו) וַיְהִי וּכְכַלְתוּ לְדָבָר וְהִנֵּה בְנֵי-
 הַמֶּלֶךְ בָּאוּ וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ
 וְגַם-הַמֶּלֶךְ וְכָל-עַבְדָּיו בָּכוּ בְּכִי
 גָדוֹל מְאֹד: (לז) וְאֲבִשְׁלוֹם בָּרַח
 וַיֵּלֶךְ אֶל-חַלְמִי בֶן-עַמִּיהוֹר מֶלֶךְ
 גִּשׁוֹר וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנָיו כָּל-
 הַיָּמִים: (לח) וְאֲבִשְׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ
 גִּשׁוֹר וַיְהִי-שֵׁם שְׁלֹשׁ שָׁנִים:
 (לט) וַתְּכַל דוֹד הַמֶּלֶךְ לָצֵאת אֶל-

כתיב ולא קריי. עיניו קריי. עמיהוד קריי. אבשלום

הרגום אשכנוי קבו

הערר קאניג יענע נאכריכט, וועלכע לויטעט, דאס אללע פרינצען אומגעקאממען זייען, ניכט צו הערצען! געוויס, נור אמנון אלליין איזט אומגעקאמט. מען. (לד) אבשלום ענטפלאה. דער ינגלינג אויף דער וואר. טע האב זיינע אויגען אויף, אונד ערבליקטע, דאס פיע. לעס פאלק פאם וועגע הינטער איהם פאן דער זייטע דעם בערגעס גינג. (לה) דא זאגט טע יונדב צום קאניג: זיעהע, עס קאממען דיא פרינצען! עס וואר זא, וויא דיין קנעכט געשפראכען. (לו) אלס ער אויסגעשפראכען האטטע, קאמען דיא פרינצען אונד ווייני. טען מיט לויטער שטיממע. אויך דער קאניג אונד אללע האבעדיענטען וויינטען זעהר העעטיג. (לז) אבשלום ענטפלאה אונד גינג צו חלמי זאהן עמיהוד'ס דעם קאניגע פאן גשור; דער קאניג טרויערטע איבער זיינען זאהן דיעזע גאנג. צע צייט הינדורך, [נעליך דריי יטהע;] (לח) דען אלס אבשלום געפלאהען, אונד נאך גשור נעגאנגען וואר, בליב ער דאוועלכסט דריי יאה. דע. (לט) ענדליך זעהנטע זיך דער קעניג דוד צו אבשלום אויסצוגעהען, דען ער וואר

ר ש י

להרונ את אמנון: (לט) ותכל דוד. הכי זה מקרא קלר ותכל נפש דוד וכן ת"י ומידת נפשא

ב א ו ר

חרגס לפי הכוונה. (לד) הולכים מדרך, מני הכוונה היו בדרך שהלכו והם היו באים מאחרי מפי שנתנו דרך עקלתון מן הפחד שלא ירדוף אבשלום אחריהם (הריה"ג). (לה) ויאמר יונדב, הכוונה אמר לו כי עס בא והוא אמר למלך כי בניו באו (הרד"ק). (לו) ברה, למעלה סיפר כל מעשה אבשלום זעתה החל לפרוט בדיחת אבשלום, ואפשר שזכר זאת הנה לאמר שלא יכול להנקם מאבשלום, יען שנתג גשורה, ולכן התאבל על בנו ימים רבים כלומר שלש שנים, ומסובר היטב לפסוק שלתחיו. (לט) והכל דוד, הנכון כפירוש דש"י שהכוונה שדוד בתפלה

אֲבִשְׁלוֹם כִּי־נָתַם עַל־אֲמֹנֹן
כִּי־מָת:

איבער אמנון'ס טאָד געטרע.
סטעט.

יד (א) וַיֵּדַע יוֹאָב בֶּן־צִרְיָה כִּי־
לֵב הַמֶּלֶךְ עַל־אֲבִשְׁלוֹם:
(ב) וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקְחָה
מִיָּשָׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֲכִיהָ
הֲתֵאבְדִי־נָא וּלְבָשִׁי־נָא בְגָדֵי־
אֲבָל וְאֶל־תְּסוּכִי שֶׁמֶן וְהָיִיתִי
כְּאִשָּׁה זֶה יָמִים רַבִּים מִתְּאֲבֵלֶת
עַל־מָת: (ג) וּבָאת אֶל־הַמֶּלֶךְ
וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֵּשֶׁב
יוֹאָב אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיהָ:
(ד) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקֵעִית אֶל־
הַמֶּלֶךְ וַתִּפְּלַעַל עַל־אִפִּיהָ אֶרֶץ־
וַתִּשְׁתַּחֲוֶה וַתֹּאמֶר הוֹשַׁעְהָ הַמֶּלֶךְ:
(ה) וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ:

יד (א) יואב וואוסטע אלוף,
דאס דעם קעניגס
הערץ דעם אבשלום גענייגט
איזט. (ב) יואב שיקטע דאס
הער נאך תקועה, ליעם פאן
דארט איינע קלוגע פרוי
קאממען, אונד שפראך צו
איהר: איך ערוועך דייך!
שטעללע דייך אלס ווארעסט
דוא איינע לייטר אנערע, לע=
גע דאָהער טרויערקליידער
אן, זאלכע דייך ניכט מיט אהל,
אונד ערשיינע אלס איינע
פֿרוי, דיא שאן לאנגע אום
איינען פֿערשטארבענען טרוי.
ערט. (ג) דאן קאממע צום קע=
ניגע, אונד טראנע איהם אונ=
געפֿעהר פֿאלגענרעם פֿאר.
יואב לענטע איהר אין דען
מונד דיא ווארטע, (ד) וועלכע
דיא תקועיתישע פֿרוי צום קע=
ניגע שפראך: זיא פֿיעל אלוף
אויף איהר אנגעזיכט צור ער=
דע, שטרעקטע זיך הין, אונד שריע: הילף, אָ קעניג! (ה) דער קעניג פֿראַגטע זיא: וואָס
האַסט

ר ש י

דוד כמו נכספה וגם כלתה (תהלים פ"ג) לשון תאוה: כי נחם על אמנון. קבל תנחומין:
יד (ב) וישלח יואב תקועה. אמרו רבותינו כי שמן זית מלוי אס לכך חכמה מלויה אס.
אבל

ב א ו ר

תאוה ונכסף לאבשלום, והוא מקרא קצר ורלווי בתשלומו ותכל נפשו דוד וכן כי התאוה נפשו
דוד אחרי ג' שנים אחרי אבשלום היפה בבניו, ועל הריגת אמנון קבל תנחומין.
יד (א) וידע יואב, יואב הכיר ע"י מדברותיו ושימו עם דוד כי לכ דוד מתאוה לאבשלום
ועוד לא חפץ להשיבו בעבור הריגתו את אמנון, והתחכם לשלוח האשה התקועית
לבעבור סבב אבשלום לירושלים ולהעביר מעל מחשבות אביו רעיון דין ומשפט באבשלום. (ב) אשה
חכמה, כי לא ידע יואב מה יענה המלך דבר, והי' לרדף לזה אשה חכמה. החאבלי, תתראי
כאנלה אף כי אינך אנלה. (ד) וחאמר, מוסב על הקודם שיואב אס נפיה הדברים אשר
תאמר למלך, ונא ותאמר שני פעמים כדרך בעל לשון העברי אס הססיק במאמרו לשזור לענין
הראשון

ש מ ו א ל ב י ד

והאמר אבל אשה אלמנה אני
וימת אישי: (ו) ולשפתה שני
בנים וינצו שניהם בשדה ואין
מציל ביניהם ויפו האחד את
האחד וימת אתו: (ז) והנה קמה
כל המשפחה על שפתה
ויאמרו תני את מכה אחיו
ונמתהו בנפש אחיו אשר הרג
ונשמידה גם את היורש וכבו
את גחלתו אשר נשאה לבלתי
עוֹם לאישי שם ושארית על
פני האדמה: (ח) ויאמר המלך
אל האשה לכי לביתך ואני
אצוה עליך: (ט) והאמר האשה
ההקועית אל המלך עלי אדני

המלך

קמן כז"ק. שים קרי

חרגום אשכנזי קבו

האסט דוא פאר? זיא ערוויע-
דערטע: אין דער טהאט! איך
בין איינע וויטטווע, דען מין
מאן איזט געשטארבען. (ו) דיי-
נע מאגד האטטע צווייא זאך-
נע. דיעזע צווייא זאךנע גע-
ריעטהען אויף דעם פֿעלדע אין
שטרייט, וואָ קיינער זיך דעם
שיווערן אננעהמען קאָנטען;
דאָ שלוג איינער דען אנדערן,
אונד בראַכטע איהן אים.
(ז) יעצט מאַכטע זיך דיא גאַנ-
צע פאַמיליע איבער דיינע
מאגד הער, אונד זאָנטע: גיב
דען ברודער-שלענער הער,
דאָס וויר איהן דעם אָן ויינען
ברודער בעגאַנגענען מאַרדעם
וועגען טערטען, אונד דען גיע-
ריגען ערבען אויך פֿערטילגען,
זאָ וואָללען זיא מיינע איב-
ריג געבליעבענע גליטמענדע
קאָהלע פֿערלעשען, אונד
מיינעם מאַננע וועדער נאַמען
נאָך נאַַקאַממען אויף דער
אַבערפֿלעכע דער ערדע גאַנ-
הען.

נען. (ח) דער קעניג שפראך צור פרויא: געהע נאך הויזע, איך ווערדע שאָן וועגען דיינער
דאָ נעטהיגע פֿעראַרדנען. (ט) דיא חקועית'שע פרויא פֿערועטצטע דעם קעניגע:
אויף

ר ש י

(ה) אבל אשה אלמנה אני. אבל בקושטא: (ט) עלי אדני המלך העון. כנוי הוא לכבודו
כלומר

ב א ו ר

הראשון. (ה) אבל, היפך הקודם, כמו אבל העם רב (עזרא יו"ד י"ג), ולפעמים יורה באמת
אשר גם בו נרמז היפך הקודם, כמו אבל שרה אשתך. והנה ברבות דוד אותה עוטה בגדי
אבל הזפלא עליה ואמר לה מה לך? האם אכלה את? ותאמר: באמת אלמנה אני כי מת
אישי. (ו) ואין מציל, להליל החלש מיד החזק. ויכו, וי"ו נוספת בסופו כמו וישנו את טעמו
בעיניהם (הרד"ק). (ז) בנפש, בשביל נפש. היורש, כיחשדוהי, שהרג אחיו למען היות יורש
לדוד. וכבו, אלם דברי האשה ולא דברי המשפחה. גחלתו, בעלה נאשר סי' ה' שלהבת בוערת
באש, ועכשיו שמת בעלה, ירמו בניה לנחלים, אשר אם יבנו בית ייפחו לתבערה, ואם ימותו
נלא בנים יבנו. (ט) עלי, יתכן שרצתה לומר, אם יהי' עון שיהרגוהו גואל הדם ממשפחת
בעלי טרם חלום להביא במשפט דין בני שרלח בלי עדים והתראה, על מי יזעקו חמס? עלי
ועל בית אני! כי לא יאמינו שזעקתי לפניך, והמלך ובסא' יהי' נקי באשר שיאמרו שהדבר
לא

הַמֶּלֶךְ הָעוֹן וְעַל-בֵּית אָבִי וְהַמֶּלֶךְ
 וְכִסְאוֹ נָקִי: (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 הַמְדַבֵּר אֵלַיךְ וְהִבֵּאתוּ אֵלַי וְלֹא-
 יִסִּיף עוֹד לְגַעַת בְּךָ: (יא) וְהָאָמֵר
 יִזְכֶּר-נָא הַמֶּלֶךְ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מִהַרְבֵּית גֹּאֵל הַדָּם לְשֹׁחֵת וְלֹא
 יִשְׁמִידוּ אֶת-בְּנֵי וַיֹּאמֶר חִי-יְהוָה
 אִם-יִפֹּל מִשְׁעַרְתֵּי בְּנֵי אֶרְצָה:
 (יב) וְהָאָמֵר הָאִשָּׁה הַדַּבֶּר-נָא
 שְׁפַחְתִּיךָ אֶל-אָדְנִי הַמֶּלֶךְ דְּבַר
 וַיֹּאמֶר דְּבָרִי: (יג) וְהָאָמֵר הָאִשָּׁה
 וְלָמָּה חֲשַׁבְתָּה כִּזְאוֹת עַל-עַם

אויף מיר אונד אויף מיינעם
 פֿאַטערס הויז, אָ הערר קע-
 ניג! ווירדע דיא שולד האַפֿ-
 טען, דער קעניג אונד זיין
 טהראָן אַבער ווירדען שולד-
 לאָ בלייבען. (י) דער קעניג
 שפּראַך: ווער דיר עטוואַס אַג-
 האַבען ווילל, דען ברינגסט
 דוא צומיר, זאָ ווירד ער דיך
 ניכט פֿערנער בעריהרען.
 (יא) זיא שפּראַך: מאַגעסט
 דוא דאָך, אָ קעניג! אַז דען
 עוויגען דיינען גאָטט דענקען,
 דאַס דער בלוטראַכער ניכט
 נאָך מעהר אונגליק אַנריכט-
 טע, אונד דאַס מאַן מיינען
 זאָהן ניכט פֿערטילגען! ער
 שפּראַך: זאָ וואָהר דער עווי-
 גע לעכט! עס דאַרף פֿאָן דיי-
 געם זאָהנע קיין האַאר צור

עללים מהרבח קרי
 ערדע פֿאַללען! (ער דמחל ניכט געטערטעט ווערדען.) (יב) דיא פֿרויא שפּראַך: ערלויבע,
 דאַס דיינע מאַגד מיינעם העררן קעניגע איין וואָרט זאָגען דאַרף! ער שפּראַך: זאָ
 רעדע! (יג) דיא פֿרויא שפּראַך: וויא קאַננסט דוא זאָ עטוואַס פֿאַם פֿאַלקע גאָטטעס
 דעני

ר ש י

כלומר אתה מדמה אתי לאמר אני מצוה עליך ואני אלק לדרכי ואתה לא תלמה עלי
 ובני יהרג על מי העון הזה: (יא) יזכר נא המלך את ה'. שהקסיד על אורך הדרך להפיל
 כפשות ש' והשיגו כי ירבה הדרך וזהו מהרבות גואל הדם לשחת ואתה דומה אותי: (יג) ולמה

ב א ו ר

לא נודע לך (ב) . (י) וחבאתו, ה' לו לומר והנאתיו, אבל אמר בן כננד אחד מנערי
 העומדים שם, כי האשה לא יכלה להניחו בלתי עזר אחד מנערי המלך. (הרד"ק). (יא) יזכר,
 עוד התחננה לכל ירבה גואל הדם לשחת - מהרבח, הפעיל, שלא תרבה אזה גואל הדם (ב).
 (יג) ולמה חשבת, איך תחשוב על עם ה' שיאבדו להמית גם בני השני? הלא עול יהי

ה ג ה ו ת

(ב) כוונת האשה בתשובתה להודיע למלך בלשון רכה כי בזה לא יסיר המכשלה והאסון אם
 לימים יחקור זאת כי גואל הדם לא יאמר מקצת נקמתו, ולזה אמרה בדרך מוסר, ומי יתן
 והעון (כי יספך דם נקי) יהיה אך עלי ועל בית אבי ואל יחשוב ה' זאת לך לעון, ויתורגם:
 (מעבע דיוח דחרויס ענטטעהענדע טוור חוילן מיך חונד מיינעם פֿאַטערס הויז פֿאַללען, חונד דען
 קעניגע חונד זיינען טהרעכע ניכט לוגערעכעט ווערדען) והמלך הבין את דבריה והשיב המלצר
 עליך וגומר.

(ג) יזכר נא, לדעמי כוונה בזה על מלות התורה שהרופס בשגגה ימלט לעיר מקלט
 ולא יהיה ציד גואל הדם להכותו נפש.

ש מ ו א ל כ י ר

אלהים ומדבר המלך הדבר
הזה כאשם לבלתי השיב המלך
את נדחו: (יד) כי מות נמות
וכמים הנגרים ארצה אשר לא
יאספו ולא ישא אלהים נפש
והשב מחשבות לבלתי ידח
ממנו נדח: (טו) ועתה אשר

תרגום אשכנזי קכח

דענקען? דא אבער דער קעגן
ניג זעלבסט דען אויסשפרוך
געטהאן, זא מעכטע עס יא
אלס איין אונגערעכטער אויס-
שפרוך ערשיינען, ווען דער
קעניג זיינען פערשטאסענען
ניכט צוריק בעריעפען; (יד) זאל
לען וויר דען שטערבען
עהנליך דעם וואסער, דאן
אויף דעם כאדען פעררינגט,
אונד נייע וויעדער פעררינגט
ווערדען קאן? זאללע דען
גאטט קיין פערגעהען דער

באחי
פערזאן פערצייען? ניין! גאטטעס ראטהשלוס געהט פיעלמעהר דאהין, דאס דער
פערשטאסענע ניכט אימער פאן איהם פערשטאסען בלייבע. (טו) ווארום איך אבער
דעם

ר ש י

שנתה כזאת. ששדת לישראל שיבואו להרוג את השני בלא עדים והתראה: ומדבר המלך
הדבר הזה באשם. והדבר הזה שחרגת לאחריים שאמרת לי לא יפיל משערת בך ארצה עכשו
שאגלה לך שאין הדבר אלא על שני בניך אל תחזרט לאמר דברתי זה באשם והגני חוזר בי
לבלתי השב המלך את אבשלום בנו שנדחה ממנו וברח לו: ומדבר המלך. אוקי' וון פירלט' יא
בלע"ז: (יד) כי מות נמות. ודיינו באותו עונש ולא ישא חלקים נפש איש מן המיתה לפיכך
וחשב המלך מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח: (טו) ועתה אשר באתי לדבר אל המלך אדוני את

ב א ו ר

צדיק עם אלהים! ומדבר המלך, המ"ס מ"ס הסנה, ויען שדיבר המלך שניי המי כל יומת
הלא יקרה הדבר כאלו יהי המלך השם ומוטא אס כל ישיב המלך את נדחו אבשלום ומפני
כבוד המלך אמרה כאשם ולא אשם ממש, ואשם הוא בינוני קל במשקל השם. (יד) כי מות
נמות, הרב הנה"ו ז"ל אשר האיר באור דרשותיו בגן נעול כל דברי האשה התקועית, גם על
הפסוק הזה פרש אורו וסתר פירושו האכזרנאל בפסוק זה בארבע קושיות, ודברי הרב דרושי'
לכל חפיהם להוד והדר; אולם הוא בעלמו גור בביאור לנת"ה ש' ויקרא שנפס מורה סיפור
הנשמה עם הגוף ולא נשמה הנפרדת מן הגוף, אשר עליה בנה אדני החקירה בפירושו לפסוקי'
האלה; לכן דעתנו שכוונת האשה התקועית היתה לאמר, שאף אלהים יסלח לפשעי בני אדם
ולא יחסון נמות הרשע כי אס באינו מדרכו וחיה, ולחזק זאת אמרה: האס מות נמות, וכמי'
הנגרים ארצה אשר לא יאספו. השם דמינו, ולא ישא חלקים לחטאת נפש אדם? חלילה רק
הוא חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וממתין לחוטא שישוב בתשובה, וגם על המלך לעשות
כו. נפש, פירושו לחטאת נפש, ומה חידוש אס בהמין רגשות פנימית השמיטה דבר מה (ח).

ה ג ה ו ח

(ח) הכוונה בפסוק הסתום הזה יראה לי כן, הנה היא אמרה כי מות נמות וכמים וגו' כלומר אס
ימות איש חיה לא יתיה ומה יוסיף ומה יתן אס נרדף גם את ההורג, ולכן להאזיט להשתדל בהללתו.
ולא ישא, הוי"ו היא לשאלה כמו ולא ילך נא אמנון אתנו דלעיל (ואף שבאופן הזה היה ראוי להיות'
הוי"ו בקמ"ץ כמ"ש המכלול נאמר שהוקל) ואלהים ענינו השופטים, והכוונה האס אין ראוי לאלהי'
לשאת לנפש את עונה למען לא ידח מאתנו (כי ממנו כנוי המדברים) עוד נדח אחר, ויתורג': (דען זינד
וויר חיינאטהל אחר, זא גלייכען וויר חויף דען באדען הינריכנענדעק וואססער, דען ניכט ועהר חויפ'
געטעפפט ווערדען קען—זאןלע דעהער דער ריכטער ניכט חיינע פערזאן לו טחנען זאען, חויף דאס
ניכט קאך ועהרערע פאן חונו הינגערעפפט ווערדען? (והנה אס גם באמת לא עלה על לב המלך
להמית את אבשלום אולי אס לא יהי' לו רשיון מאת המלך לשוב אל ארץ מולדתו יעשה רעה לנפשו אז
ימות מרוגו ועלכון רוח, וכבר אמ' אבשלום בעלמו לקמן (ל"ב) ואס יש בי עון והמיתני ונחר מות מחיים
אס לא יראה פני חביו, ובה סרו כל הספקות אשר העירו המפרשי' חקשים גם ישנים בדברי התקועי'.

תרגום אישכנזי

דעם קעניגע מיינעם העררן
דיעזע אנגעלעגענהייט אויף
דיעזע ארט פֿאַרנעטרענען,
געשאַה אויס דעם גרונדע,
ווייל מיר דאָז פֿאַלק באַנגע
מאַכטע; דאָהער בעשלאָם
דיינע מאַנד: איך ווילל ליע-
בער מיינעם קעניגע איין גלייכ-
ניס זאָגען, פֿיעללייכט בעוויל-
ליגט דאָן דער קעניג דיא ביט-
טע זיינער שקלאַפֿין. (טז) ווען
נעהמליך דער קעניג גערוהעט,
זיינע מאַנד פֿאַן דער האַנד
דעם מאַנעם צו רעטטען, דער
מיד אונד מיינען זאָהן פֿאַן
גאַטטעם אייגענטהומע (פֿאַן
דער ענדע) פֿערטילגען ווילל,
(יז) (דזלעטע דיינע מאַנד) זאָ
קאַנטע דאָך דער אייגענע
אויסשפּרוך מיינעם העררן קע-
ניס איהם צו בערוהיגונג
דיענען, דען מיין הערר קעניג
איזט איינעם ענגעל גאַטטעם
גלייך, צו בעגרייפֿען, וואָס
לעבליך אָדער פֿערווערליך
זיא. דער עוויגע דיין גאַטט
מאַנע פֿערנער מיט דיר זיין!
(יח) דער קעניג פֿינג דאָן אַן,
אונד שפּראַך צו פֿרויא: פֿער-

שמואל ב יד

בִּאתִי לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָי
אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה כִּי יֵרְאֵנִי הָעָם
וְהִיאָמַר שִׁפְחָתְךָ אֲדַבְּרָה נָא אֶל־
הַמֶּלֶךְ אוֹלֵי יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־
דְּבַר אַמְתּוֹ: (טז) כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ
לְהַצִּיל אֶת־אַמְתּוֹ מִכַּף הָאִישׁ
לְהַשְׁמִיד אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי יַחַד
מִנְחַת אֱלֹהִים: (יז) וְהִיאָמַר
שִׁפְחָתְךָ יְהִי־נָא דְבַר־אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ לְמִנְחָה כִּי כַּמְלֶאךָ
הָאֱלֹהִים כֵּן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לִשְׁמַע
הַטּוֹב וְהָרַע וַיְהִי אֱלֹהִים יְהִי
עִמָּךְ: (יח) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־
הָאִשָּׁה אֶל־נָא תִכְחַדִּי מִמֶּנִּי דְבַר
אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׂאֵל אֹתְךָ וְהִיאָמַר
הָאִשָּׁה יְדַבְּרָנָא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ:
(יט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲנִד יוֹאֲבֵאֲתְךָ
בְּכָל־זֹאת וְתַעַן הָאִשָּׁה וְהִיאָמַר

ח

הגהלע מיר קיין ווארט, וואס איך דיך פֿראַגע! דיא פֿרויא אַנטוואַרטעטע: מיין
הערר קעניג גערוהע צו רערען! (יט) דא פֿראַנטע דער קעניג: וואר אין אללעם
דיעזעם ניכט יואב'ס האַנד מיט דיר אים שפיעלע? דיא פֿרויא פֿינג אַן צו געשטע.

ר ש י

הדבר הזה - בכינוי עלי ועל בני: כי יסאנוי העם. הפסחיוני מלכק את אדוני על בנו סן
יבעים עלי: ותאמר שפחתך אדברה נא. כענין זה אולי יעשה וגימר: (טז) כי ישמע המלך אלי
להציל את אמתו מכף האיש. הכא להכוג את בני ולהשמידנו יחד מנחלת אלהים: (יז) ותאמר
שפחתך. מאחר שיכיה המלך עלי יהיה דברו למנוחה לבני כי לא ישיב מדברו הטוב כי כמלאך

ב א ו ר

(טז) ועתה, שיעורו וצתה מדע הטעם אשר נאיתי לדבר המשל אל המלך. כי יראוני
העם, הפסחיוני שאם חנק מהמלך להשיב בנו לא יעשה כן. אדברה נא, אדברה משל.
(יז) דבר וגו' למנוחה, משפטך אשר חרכת על בני יהי לך למנוחה. לשמוע, להבין.
(יט) חיד יואב, עתה ולכרו (הר"ק). איש, חקר יו"ד וכמו האז בניית רשע (מיכה ו' י') (הכ"ל).

שמואל ב יד

הִי נִפְשָׁה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אִם-אִשׁוֹ
דְּהַמִּין וּלְהַשְׁמִיל מִכֹּל אֲשֶׁר--
דִּבֶּר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ כִּי-עֲבָדָהּ יוֹאֵב
הוּא צֹנִי וְהוּא שֵׁם בְּפִי שִׁפְחָתָהּ
אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הַיְאֵלָהּ:
(כ) לְבַעֲבוֹר סָבַב אֶת-פְּנֵי הַדָּבָר
עָשָׂה עֲבָדָהּ יוֹאֵב אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה
וְאֲדֹנָי חָכַם כְּחֻכְמַת מֶלֶךְ-אֶת
הַיְאֵלִים לְדַעַת אֶת-כָּל-אֲשֶׁר
בְּאָרֶץ: (כא) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-
יוֹאֵב הִנֵּה-נָא עָשִׂיתִי אֶת-הַדָּבָר
הַזֶּה וְלָךְ הָשֵׁב אֶת-הַנֶּעֱר אֶת-
אֲבִשְׁלוֹם: (כב) וַיִּפֹּל יוֹאֵב אֶל-פְּנֵי
אֲרֻצָּה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּבְרַךְ אֶת-הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר יוֹאֵב הַיּוֹם יָדַע עֲבָדָהּ כִּי-
מִצְאָתִי הָן בְּעֵינֶיהָ אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר-עָשָׂה הַמֶּלֶךְ אֶת-דְּבַר

כ"ל. עשיה קי עבדו

תרגום אשכנזי קבט

העו: זא וואהר דיינע פער-
זאן לעבט, א הערר קעניג!
מאן קאן פאן אללעם, וואס
מיין הערר קעניג פראגט, ווע-
דער רעכטס נאך לינקס אויס-
ווייען. יא דיין קנעכט יואב
האט מיר עס אויפגעטראגען,
אונד ער איזט עס, דער דיינער
מאגד אללע דיעזע ווארטע אין
דען מונד געלעגט: (כ) אום
דיא אנויכט דער זאכע צו ענ-
דערן, האט דיין קנעכט יואב
דיעזעס געטהאן; מיין געביע-
טהער אבער בעזיטצט דיא
וויזוהייט איינעם גאטטעס ענ-
געלס, אונד מערקט אללעס,
וואס אים לאנדע געשיעהט.
(כא) דער קעניג שפראך היע-
רויף צו יואב: דא דוא איינ-
מאהל דיעזע פארבערייטונג
געמאכט, זא געהע הין, בריי-
גע דען קנאבען אבשלום צוריק.
(כב) יואב ווארף זיך אויף זיין
אנגעזיכט צור ערדע, שטרעק-
טע זיך צור פערעהרונג הין,
דאנקטע דעם קעניגע, אונד
שפראך: הייטע ערקענטט דיין
קנעכט, דאס איך אין דיינען

אויגען, א הערר קעניג! גונסט געפונדען, דא דער קעניג דען וואונש דיינעם קנעכטעס גע-
וואהרט

ר ש י

כ' אדני המלך ולא יחזירו בעם ושנאה מדברו הטוב: (יט) אם אש. כמו אם יש או כמו היט וכן
עוד האש בית השע (מיכה ו' י') כמו היט: (כ) לבעבור סבב. לגלגל עד שילא דבר בנו של
מלך לאור: ואדוני חכם. והבנת כי מאת יואב ילאת:

ב א ו ר

להמין ולהשמיל, לנטות על כל ימין או על כל שמאל לנלתי הגד לך האמת והנה להמין חסר
יו"ד כי ראוי להיות להמין ולהשמיל חסר אל"ף שראוי להיות ולהשמיל. (כ) לבעבור וגו'
הדבר, לשנות הבטת הדבר, כי פני הדבר הוא הכד אשר עליו יערוך המושב מחשבתו. כד ככת
מלאך האלהים, כמו נחמתי האלהים, ולולא פירוש זה אין לדברים האלה שם, ואם האשה
התקועה

ויהארת האט! (כג) יואב מאב-
 טע זיך אויף, גינג נאך גשור,
 אונד בראכטע דען אבשלום
 נאך יר שלים. (כד) דא שפראך
 דער קעניג: ער ווענדע זיך
 נאך זיינער וואנהונג, אינד
 זעהע מיין אנגעזיכט ניכט.
 אבשלום ווענדעטע זיך נאך זיי.
 גער וואנהונג, אונד זאך דעם
 קעניגס אנגעזיכט ניכט. (כה) אין
 גאנץ ישראל גאב עס קיינען ווא
 שאנען מאן, דען מאן ווא אויס-
 געצויכטעט ריהמען קאננטע
 אלס אבשלום, דען פאן דער
 פוסוואהלע ביו צום שייטעל
 וואר קיין פעהל אן איהם.
 (כו) ווען ער זיך דאז הויפט
 שעערען ליעם — דען ער ליעם
 איממער פאן יאהר צו יאהר זיך
 שעערען, ווען געהליך דאז
 האאר איהם צו שווער ווארד,
 ליעם ער זיך שעערען — ווא
 וואג ער זיין הויפט האאר, אונד
 עס וואר נאך דעם קעניגליכען
 געוויכטע צווייא הונדערט שקל
 שווער. (כז) דעם אבשלום
 ווארדען דרייא זעהנע אונד
 איינע טאכטער געבאָרען.
 לעטצטערע היעם חמר, אונד
 וואר איין פרויענציימער פאן
 שאנער געשטאלט. (כח) אלס

עבדו: (כג) ויקם יואב וילך גשורה
 ויבא את אבשלום ירושלם:
 (כד) ויאמר המלך יסב אל ביתו
 ופני לא יראה ויסב אבשלום
 אל ביתו ופני המלך לא ראה:
 (כה) וכאבשלום לא היה איש-
 יפה בכל ישראל להקל מאד
 מכף רגלו ועד קדקדו לא היה
 בו מום: (כו) ובגדחו את ראשו
 והיה מקץ ימים ו לימים אשר
 יגלה כירכב עליו וגלחו ושקל
 את שער ראשו מאתים שקלים
 באבן המלך: (כז) ויולדו לאבשלום
 שלושה בנים ובת אחת ושמה
 חמר היא היתה אשה יפת
 מראה: (כח) וישב אבשלום
 בירושלם שנתים ימים ופני
 המלך לא ראה: (כט) וישלח
 אבשלום אל יואב לשלח אתו

אל עבד קי
 אבשלום צווייא פאללע יאהרע אין ירושלים פערזוויילט האטטע, אונד פאר דעם קעניגע
 נאך ניכט ערשיענען וואר, (כט) שיקטע ער צו יואב, אום איהן צום קעניגע צו שיקקען,
 דיע.

ב א ו ר

התקועה היתה חכמה עוד לא סדרה דכריה כפי נדר הלשון. (כד) יסוב אל ביתו, יתכן
 הכיף יואב עם אבשלום ירושלימה הלך יואב אל השלך לשאול את פיו האם יורשה לאבשלום
 לרצות פני אביו, ויאמר אביו יסוב את דרכו וילך אל ביתו: (כו) ובגלחו, רז"ל אמרו שאבשלום
 נזיר עולם היל ולמדו מזה שנויר אשר שערו הכניד עליו מיקל בתער אולם גילות משמע כל
 השדר, וכבר אמר הרד"ק שכן היתה קבלה בידינו, כי מן הפסוקים האלה לא ראו זה.
 מקץ ימים לימים, סתם ימים שנה. וגלחו, כפל הלשון דבר נהוג בנביאים ראשונים. ושקל,
 יולא, לכך נח כסימן השעול. באבן המלך, באשקל המלך וכן ת"י.

אֶל-הַמֶּלֶךְ וְלֹא אָבָה לָבוֹא אֵלָיו
וַיִּשְׁלַח עוֹד שְׁנֵיתוֹ וְלֹא אָבָה לָבוֹא:
(ב) וַיֹּאמֶר אֶרְעִבְדָּיו רְאוּ חֵלְקַת
יוֹאֵב אֶרֶץ-יָדָי וְלוֹ-שָׁם שְׁעָרִים
לָכֵן וְהוֹצִיתִיהָ בְּאֵשׁ וַיִּצִיתוּ עַבְדֵי
אֲבִשָׁלוֹם אֶת-הַחֲקֵקָה בְּאֵשׁ:
(ג) וַיִּקָּם יוֹאֵב וַיִּבֹא אֶל-אֲבִשָׁלוֹם
הַבַּיִתָּה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְמָה הִצִּיתוּ
עַבְדֵיךָ אֶת-הַחֲקֵקָה אֲשֶׁר-לִי
בְּאֵשׁ: (ד) וַיֹּאמֶר אֲבִשָׁלוֹם אֶל-
יוֹאֵב הֲנִי שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר
בֹּא הֲנִי וְאֶשְׁלַחְתִּי אֹתְךָ אֶל-הַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר לְמָה בָּאתִי מִגִּישׁוֹר טוֹב
לִי עַד אָנֹכִי-שָׁם וְעַתָּה אֲרָאָה פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ וְאִם-יֵשׁ-בִּי עוֹן וְהִמְרַתְנִי:
(ה) וַיִּבֹא יוֹאֵב אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיִּגְדֹּל-
לוֹ וַיִּקְרָא אֶרְ-אֲבִשָׁלוֹם וַיִּבֹא אֶל-
הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לְוֹ עַל-אִפְּוֹ
אֲרָצָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּשַׁק הַמֶּלֶךְ
לְאֲבִשָׁלוֹם:

והצחחה קרי

תרגום אשכנזי קל

דיעוער וואללטע אבער ניכט
קאממען צו איהם; ער שיק-
טע אבערמאלס, וואללטע
ער דעננאך ניכט קאממען.
(ב) יענער זאגטע דאזער צו זיי-
נען קנעכטען: זעהט יואב'ס
אקקער אז דער זייטע מיינעס
פֿעלרעס! ער האט דאָרט
גערשטע וואַכסען. געהעט
הין, אונד שטעקקעט איהן
אין בראַנד! אבשלום'ס קנעכט-
טע שטעקטען דען אקקער אין
בראַנד. (ג) יואב מאַכטע זיך
זאָגלייך אויף, קאָם צו אבשלום
אין דיא וואָהנונג, אונד זאָג-
טע צו איהם: וואָרום האָ-
בען דייע קנעכטע מיינען אַק-
קער אין בראַנד געשטעקט?
(ד) אבשלום אַנטוואַרטעטע
דעם יואב: זיעהע! איך האָ-
בע צו דיר געשיקט, אונד דיך
ביטטען לאַססען: „קאָממע
הער! איך ווילל דיך צום קעניג-
געשיקקען, אונד איהן פֿראַ-
גען לאַססען: וואָרום בין איך
פֿאַנגשור הערגעקאָממען? עס
וואַרע מיר יאָ בעסער, איך
וואַרע נאָך דאָרט. מאַן ער-
לויבע מיר אַלואַ, דען קעניג
צו בעזוכען! האַטטע נאָך
איין שטראַפֿבאַרעם פֿערגע-
הען אַן מיר, זאָ מאַג ער מיך

טעדטען לאַססען. (ג) יואב קאָם צום קעניגע, אונד זאָגטע איהם דיעועס: וואָרום:
לעטצטערער דען אבשלום רופֿען ליעס. דיעוער קאָם צום קעניגע, בייגטע זיך פֿאַר איהם
מיט דעם אַנגעזיכטע צור ערדע, אונד דער קעניג קיסטע דען אבשלום.

ר ש י

(ל) אל ידי. סמוך לראותי במקום שאני יכול להזיק: אל ידי. א"נמיט או"שז בלע"ז
(לב) והמיתני. ויהרוג אותי המלך:

ב א ו ר

(ל) אל ידי, על כל שדי. והצחחה, מחסיני ס"ח יו"ד. (לב) והמיתני, עכר הסהוב
לבזיד ע"י הו"א, והוא ימיר נסתר וכטבור האס"ף באה התי"ו נקט"ן.

טו (א) ויהי מאחרי כן ויעש לו
 אבשלום מרכבה וססים
 וחמשים איש רצים לפניו:
 (ב) והשכים אבשלום ועמד על-
 יד דרך השער ויהי כל האיש
 אשר יהיה לו ריב לבוא אל-
 המלך למשפט ויקרא אבשלום
 אליו ויאמר אימזה עיר אתה
 ויאמר מאתד שבטי שריתל
 עבדה: (ג) ויאמר אליו אבשלום
 ראה דבריה טובים ונכחים
 ושמע אין לה מאת המלך:
 (ד) ויאמר אבשלום מי ישימני
 שפט בארץ ועלי יבוא כל איש
 אשר יהיה לו ריב ומשפט
 והצדקתיו: (ה) והיה בקרב איש
 להשתחות לו ושלח את ידו

טו (א) באלד הערנאך שאפס:
 טע זיך אבשלום ווא:
 גען אונד פפערדע אן, אונד
 פינפציג מאן מוסטען זיינע
 פארלייפער זיין. (ב) אבשלום
 שטאנד געוואהנליך פריה
 אויף, אונד שטעללטע זיך אן
 דא זייטע, ווא דער ווענצום
 טהארע געהט. קאם נון איין
 כאן, דער איינע שטרייטואפע
 האטטע, וועלכע געאיינגעט
 וואר פאר דען קאנינג צור ענט-
 שידונג צו קאממען, ריעף איהן
 אבשלום צו זיך אינד שפראך:
 פאן וועלכער שטאדט קאמסט
 דוא? זאגטע ער: דיין קנעכט
 איזט אויס איינער דער שטאמ-
 מע ישראל'ס. (ג) זא זאגטע
 אבשלום צו איהם: זיעהע,
 דייע ווארטע זינד גוט אונד
 גערעכט, דוא ווירסט אבער
 ביים קאנינג קיינען פינדען,
 דער דיך האט. (ד) דאן
 שפראך אבשלום: ווער מיך
 דאך אים לאנדע צום ריכטער
 מאכטע! עס קעננטע דאן יע-
 דער דער איינע שטרייט- אונד

והחזיק
 ר כססוואפע האט צו מיר קאממען. איך וואללטע איהם דאן רעכט פערשאפען! (ה) וואלל-
 טע זיך יעמאנד נאהערן, זיך פאר איהם צו פערבייגען, זא שטרעקטע ער זיינע האנד
 אויס

ר ש י

טו (א) וממזים איש וגו'. כולם נטילי טחול ומקדי כפות רגלים: (ב) והשנים אבשלום.
 ככל בקר: מאחד שנטי ישראל עבדך. משנט פלוני: (ד) והלדקתיו. ואדיונייה
 בקזשט

ב א ו ר

טו (א) מאחרי כן, מהר אחרי כן, כאשר בארנו לציל. (ב) והשכים, כן הי' מנהגו ככל
 בקר. על יד, על מקום, כמו איש על ידו, (במחנה ב' יו). דרך השער, דרך
 מיצב המספט כי בעצמ' יסבו כספות למספט. לבוא, כלומר דין המיועד לנזח לפני המלך,
 כמו כי יהי' להם דבר גז' אלי. אי מזה, השללה הולח גז' תמיד בקיטור זה, כמו אי מזה
 נחת, אי מזה עס. (ג) ושומע אין לך, כי תנח אליו לז' יהי' אדם מיועזו אשר ישמע לדבריך.
 (ד) עלי יבא, כמו ואלו יבא. והצדקתיו, ואשטנו כדקק, וכן ת"י. (ה) לו, כמו בו.
 ויגנב

והחזיק לו ונשק לו: (ו) ויעש
 אבשלום כדבר הזה לכל ישראל
 אשר יבאו למשפט אל המלך
 ויגב אבשלום את לב אנשי
 ישראל: (ז) ויהי מקץ ארבעים
 שנה ויאמר אבשלום אל המלך
 אלכה נא ואשלם את נדרי
 אשר נדרתי ליהוה בחברון:
 (ח) כי נדר נדר עבדך בשבת
 בגשור בארם לאמר אם ישוב
 ישבני יהוה ירושלים ועבדתי
 את יהוה: (ט) ויאמר לו המלך
 לך בשלום ויקם וילך חברונה:
 (י) וישלח אבשלום מרגלים בכל
 שבטי ישראל לאמר כשמעכם
 את קול השפר ואמרתם מלך

ישוב קרי אבשלום

הרגום אשכנזי קלא

אויס, אומפאסטע אונד קיס.
 טע איהן. (ו) אויף דיעוע וויי
 זע בעהאנדעלטע ער אללע
 אויס ישראל, וועלכע צום קאי
 ניגע צו געריכטע קאמען. זא
 שטאהל אבשלום דען לייטען
 אין ישראל דאז הערץ. (ז) עם
 וואר אם שלוססע פאן פיער
 ציג יאהרען, דא ערוואטע
 אבשלום דען קאניג: עם זי א
 מיר פערנאנט הינצוגעהען,
 אונד מיין געליעכרע צו ערפיל.
 לען, וועלכעס אך אין חברון
 צו האלטען, דעם עוויגען צו
 עהרען געטהאן האבע, (ח) דען
 דיין קנעכט האט נאך אלס איד
 צו גשור אין ארם מיך אויפגע-
 האלטען, איין געליעכרע גע-
 טהאן, אונד געזאגט: ווע
 „דער עוויגע מיך וויעדער נאך
 „ירושלים צוריקבריינגט, זא
 „ווילל אך דעם עוויגען מיניג
 „אנבעטונג בעצויגן!“ (ט) דער
 קאניג שפראך צו איהם: גע-
 הע אין פריעדען! ער מאכטע
 זיך אויף אונד גינג נאך חברון.

(ו) אבשלום שיקטע אלסכאלד אין אללע שטאטמע ישראל קונשאפטער מיט דעם
 אויפטראגע: זא באלד איחר דען פאויגענשאלל הארט, זא שפרעכט: אבשלום האט
 אין

ר ש י

בקושטא: (ז) מקץ ארבעים שנה. שאלו ישראל מלך משואל נתלבל דבר מרד והשפלה
 במלכות: אלכה נא. לחברון: אלס את נדרי. אמרו רבותינו להניח כבשי' מחברון כי אם היו כבשים
 שמים

ב א ו ר

(ו) ויגב, השיעל להוראת חזק, ר"ל ע"י תחבולה זאת חפלו ישראל צו מבלתי להניח כוונת
 אנשלו, אשם ויגוב יעקב בקל אינוו אלא התעות. (ז) ארבעים שנה, רז"ל אמרו סקן מ'
 שנה שאלו מלך, והמשבון הזה בנוי על הדיעה שאלו לא מלך רק ג' שנים, וכבר התמרמו
 בזה גדולי השטנים ונראשם האברבנאל ואמרו שלא ימלט ששנות מלכות שאלו היו הרבה יותר
 ולי פשוטו נראה שהכוונה על ימי ממלכת דוד הידועים שהיו מ' שנה, ואם נמנים אח"כ
 ג' שנים רעב יוכל להיות שמעשה אנשלו ה' שנה אחרונה ונסדר כאן להניח כל מעשה
 אנשלו בלי השק. לה' בחנרן, אשר נדרתי להניח לה' זיברון, נדרי זה אלס עמה.
 (ח) ישוב ישיבני, המקור, ביו"ד נוספת בראש המנוי בעלומי העי"ן כמו יריבי, יבול, יחור.
 (י) כשמעכם, יתכן שלח כשאי שלוחים בכל גבול ישראל וביים שוכרות, וביים מוגבל תקעו

אין חרון דיא רעגיערונג אנט-
 געטרעטען! (יא) מיט אבשלום
 גינגען צווייא הינדערט מאן
 אויס ירושלים וועלכע איינגע-
 לאדען ווארען, אונד אין איה-
 רער אונבעפאנגענהייט מיט-
 גינגען אונד פאן זיינעם גאנג-
 צען פארהאבען ניכטס וואוס-
 טען. (יג) אבשלום שיקסטע,
 אלס ער זיינע אפפער פער-
 ריכטעטע, דען גילוניטען
 אחיחופל, רוד'ס שטאטס-
 ראטה, פאן זיינער וואהני-
 שטאדט, פאן גילה, אב.
 דיא פערשווארונג נארהם צו,
 אונד דאן פאלק פיעל אימ-
 מערמעהר דעם אבשלום צו.
 (יג) עם קאם יעמאנד מיט
 פאלגענדער נאכריכט צורוד:
 דאן הערץ פאן גאנץ ישראל
 האנגט אן אבשלום! (יד) דא
 שפראך דוד צו אללען זיינען
 האפלייטען, דיא אין ירושלים
 ווארען; מאכט אייך אויף,
 דאס וויר ענטפליעהען, דען
 פאר אבשלום בלייבט אונזקיי-
 נע אונדערע רעטטונג איבריג.
 ברעכט שנעלל אויף, דאמיט
 ער ניכט איילע אונז עררייכע,

אבשלום בהכרזון: (יא) ואת-
 אבשלום הלכו מאתים איש
 מירושלים קראים והלכים לתמום
 ולא ידעו כל דבר: (יג) וישלח
 אבשלום את אחיחופל הגירני
 יועץ דוד מעירו מגלה בזבחו
 את הזבחים ויהי הקשר אמץ
 והעם הוקד ורב את אבשלום:
 (יג) ויבא המגיד אל דוד לאמר
 היתה לב איש ישראל אחרי
 אבשלום: (יד) ויאמר דוד לכל-
 עבדיו אשר אתו בירושלם קומו
 ונברחה פי לא תהיה לנו
 פליטה מפני אבשלום מהירו
 ללכת פנימהר והשגנו והדיח
 ערינו את הרעה והכה העיר
 לפי הרב: (טו) ויאמרו עבדי-
 המלך אל המלך בכל אשר-

יבחר איבזר אונד דאן אינגליק כרינגע אונד מיט בלאנקעם שווערדטע דיא שטאדט פערהעערע.
 (טו) דיא האפבערענטען דעם קאנינגס ערוועדערטען דעם קאניגע: צו אללעם, וואס אונז-
 זער

ר ש י

שנים: (יא) קרואים והולכים לתומם. מפורש במסכת סוטה ירושלמית שנקש מאביו שיכתוב
 לו שכל שני בני אדם שיבקש שילכו עמו ולכו והיה מראה אותו לשנים כאן ואח"כ לשנים
 אחרים

ב א ו ר

השליחים באפירות וזו קראי המרגלים מלך אנשלום בחרון. (יא) לחמם, כמו מזך נקשת
 לחימי, שלז הלכו בכוונה להתקשר עם אנשלום ולא ידעו מאריותו דבר. (יב) מעירו מגלה,
 אנשנו רואים שלז אותו אנשלום מגלה, אבל לא ידענו לאיזה מקום אס לחברון אס לשאר
 גבול ישראל. (יד) והדיח, יתיר הכעה ממקומו ויביאה עלינו.

וַיִּבְחַר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ הַנֶּה עֲבָדָיו׃
 (טו) וַיֵּצֵא דָמָרְכָד וְכָל־בֵּיתוֹ בְּרַגְלָיו
 וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ אֶת עֶשֶׂר נָשִׁים
 פְּלִגְשִׁים לְשֹׁמֵר הַבַּיִת׃ (יז) וַיֵּצֵא
 הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם בְּרַגְלָיו וַיַּעֲמִדוּ
 בַּיִת הַמֶּרְחָק׃ (יח) וְכָל־עֲבָדָיו
 עֲבָרִים עַל־יָדוֹ וְכָל־הַכִּרְתִּי וְכָל־
 הַפְּלִתִי וְכָל־הַגְּתִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת
 אִישׁ אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּרַגְלָיו מִגֵּת
 עֲבָרִים עַל־פְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ (יט) וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ אֶל־אֶתִי הַגְּתִי לָמָּה תִּלְךְ
 גַּם־אֶתְּךָ אֶתְּךָ אֶתְּךָ שׁוֹב וְשָׁב עִם־
 הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְרִי אֶתְּךָ וְגַם־גִּלְיָה
 אֶתְּךָ לְמִקְוֵמָה׃ (כ) תָּמוּל אֲבֹאֶךָ
 וְהַיּוֹם אֲנֻעֶךָ עִמָּנוּ לְלֶכֶת וְאֲנִי
 הוֹלֵךְ עַל אֲשֶׁר־אֲנִי הוֹלֵךְ שׁוֹב

אניעך קרי והשב

זער קאניגליכער הערר פֿיר
 גוט האלט, זינד דייע דיענער
 בערייט. (טו) דער קאניג צאג
 אלזאָ אַב, איהם פֿאלגטע זיין
 האָפֿשטאָט, נור צעהן קעבס;
 ווייכר ליעס דער קאניג צוריק,
 דען פֿאללאַסט צו בעו אַצען.
 (יז) אלס דער קאניג הונויס;
 געצאָנען, אונד דאָ פֿאלק
 איהם געפֿאלגט וואָר, היע;
 טען זיא אים ענטפֿערנסטען
 הווע צאן, (יח) אונד ער ליעס
 אללע זיינע האָפֿלייטע פֿאַר;
 ביאציעהען, וויא אויך אללע
 כרתי אונד אללע פלתי; אויך
 אללע גחים, נעמליך זעכס;
 הונדערט מאָן, וועלכע איהם
 פֿאַן גה געפֿאלגט וואָרען,
 צאָנען פֿאַר דעם קאניגע פֿאַר;
 בייא. (יט) דער קאניג שפראך
 צו אחי דעם גתיטען; וואָצו
 ווילסט דוא מיט אונז געהען?
 קעהרע אום אונד בלייבע ביים
 קאניגע, דען דוא ביזט איין
 פֿרעמדער; אונד זאָללטעכט
 דוא יא אויסוואַנדערן מיססען,
 זאָ וואַנדערע נאָך דייער הוי-

מאט. (כ) אונלאָנגסט ביזט דוא אַננעקאָממען, אונד איך זאָללטע דרך שָׁאן אויפֿשייכען.
 ביט אונז צו רייען? דאָ איך דאָך זעלכסט נור דאָהין רייע, וואָהין איך קאָממען קאָן. וועני

דע

ר ש י

אחרים וכן הרבה: (יז) בית המרחק. באתר דרמיק: (יח) על ידו. אללו היל עומד והם עוברים:
 (יט) עם המלך. עם אנשלוס: כי נכרי אתה. ואנחנו צורחים מאין לידה ומזון ומחוך שאתה
 נכרי לא תמלא מרחמים: וגם גולה אתה למקומך. וגם אם גולה אתה מעם המלך שאינך
 רובה להיות עמו למקומך חזור לך כי לא טוב לכתך עמי שהרי תמול באתה: (כ) והיום אניעך
 עמנו. ואין לי מקום שאוכל להוסיך שם ולהמלט כי אני הולך אל אשר יקרני המקרה ללכת
 יום יום כשאשמע שהרודפים כאן אני צורח כאן וכן תירגם יונתן וגם גולה אתה למקומך ואף

ב א ו ר

(טו) ברגליו, עמו כתי. (יז) בית המרחק, י"ת באתר רחוק, ויתכן שעמד בבית היותר רחוק משאר
 הבתים בירושל. (יח) על ידו, כמו לפניו, כמו שאמר על פני המלך (הרד"ק). (יט) וגם גילה אתה,
 כתי ואף אם גלי את אויל לך לאתרך, ויתכן שהמלות גולה אתה סובבים למעלה ולמטה ושיעורו
 בתשומתו וגם אם גולה אתה, גולה אתה למקומך. (כ) על אשר אני הולך, אני הולך במקרה,

דע אים, אונד נים דיינע אַנ-
פֿערוואַנדטן מיט דיר. (ח"ך)
זאָגט דיר זינדעסען) פֿיר
דיינע ניטע אונד טרייע.
(כז) אחי נאכ דעם קאנינע צור
אַנטוואַרט: זאָ וואָהר דער
עוונע לעבט, אונד זאָ וואָהר
טיין הערר קאנינע לעבט, שויע-
רע איד, דאָס נור, וואָ טיין
הערר קאנינע זיין ווירד, עס מאַג
צום לעבטן אָדער צום טאָדע
פֿיהרען. אונד דייין קנעכט זיין
ווירד! (כח) דאָרויף שפּראַך
דיד צו אחי: זאָ געהע אונד ציע-
הע פֿאַרבייא. אלוּא צאָג דער
גח"טע זאמטט אללען זיינען
לייטען אונד אללען קינדערן,
דיא ער מיט זיך האַטטע, פֿאַר-
בייא. (כט) אללע איינוואָהנער
דער געגענד וויינטען מיט לוי-
טער שטימע, וואָהרענד דאָ

וְהֵשִׁיב אֶת-אֲחִיקָה עִמָּךְ חֶסֶד
וְאַמֶּת: (כא) וַיַּעַן אֶת־הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר חִי-יְהוָה וְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
כִּי אִם בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יְהוָה-שָׂם
אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אִם-לְמוֹת אִם-
לְחַיִּים כִּי-שָׂם יְהוָה עֲבֹדָה:
(כב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אֲחִיקָה וְעֵבֶר
וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגְּתִי וְכָל-אֲנָשָׁיו
וְכָל-הַטָּף אֲשֶׁר אִתּוֹ: (כג) וְכָל-
הָאָרֶץ בּוֹכִים קוֹל גָּדוֹל וְכָל-
הָעָם עֹבְרִים וְהַמֶּלֶךְ עֵבֶר בְּנַחַל
קִדְרוֹן וְכָל-הָעָם עֹבְרִים עַל-פְּנֵי
דָרֶךְ אֶת-הַמַּדְבָּר: (כד) וְהָיָה גַם-

כתיב ולא קרי צדוק
גאנצע פֿאַלק פֿאַרבייא צאָג. דער קאנינע זעטטע היער איבער דען באַך קרוון, דאָ גאנצ
צע פֿאַלק אַבער זעטטע פֿאַר דעם וועגע, נאָך דער וויסטע צו, איבער. (כד) צדוק אינד
אללע

ר ש י

אם גלי את איזיל לך לאתרך: חסד ואמת. אני מחזיק בך טובת חסד ואמת שעשית עמדי:
(כב) לך ועבור. עם אשר העם אשר אשר אינך רוצה להפרד ממני: (כג) וכל העם עוברים.

ב א ו ר

כי לא אדע איזה אלך (הנ"ל). חסד ואמת, אני מחזיק לך חסד ואמת על מה שעשית ואני
מכיר כי לנך עיב עמי (הרד"ק וגם רש"י) (ב). (כא) כי אם במקום, אם כתיב ולא קרי,
וראינו פה המקום להעתיק דברי הרד"ק ו"ל: נראה כי בגלות הראשונה אבדו הספרים ונטלטלו
והזכמים יודעי המקרא מתו, ואנשי כנסת הגדולה שהזוירו החזרה ליושנה מכאו מחלוקת הספרי'
הנמלאים והלכו בהם אחרי הרוב לפי דעתם, ובמקום שלא השיגה דעתם עליה ברור כתבו
האחד ולא נקדו או כתבו מנחון ולא כתבו מנפנים או כתבו אחד מנחון ואחד מנפנים עכ"ל.
(כג) וכל הארץ, וכל אנשי הארץ. וכל העם עוברים, יתכן שהי' פה מעבר לר ורק המלך
הי' יכול לעבור פה נחל קדרון, וכל העם עוברים אומו במקום יומר רשנ. את המדבר,
חת

ה ג ה ו ת

(א) כבר כתב הרד"ק בצרשים שרש את שהמלה הזאת תבוא גם במקום יחס שאל והביא
ראיות נכונות ע"ז ע"ש, ולזה יראה לי כי טוב והשב וגו' הכוונה אם תשוב השב לאחך עמך
אשר כמך מחזיקים בי דברי חסד ואמת מאתי, ויתורגם: (קעהרע לויק חונר ברינגע דיינע
ברידערן (ריח פֿערויכֿערונג) וויינער הויר חונר טרייע.

צָדוֹק וְכָל-הַלְוִיִּם אִתּוֹ נְשָׂאִים
 אֶת-אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים וַיִּצְקוּ
 אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיַּעַל אֲבִיתָר
 עִדְתָם כָּל-הָעַם לַעֲבוֹר מִן-
 הָעִיר: (כה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצָדוֹק
 הֲשֵׁב אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעִיר
 אִם-אֲמַצְיָהוּ בְעֵינַי יְהוָה וְהוֹשִׁיבֵנִי
 וְהִרְאֵנִי אִתּוֹ וְאֶת-נְוֵהוּ: (כו) וְאִם
 כִּיָּה יֹאמֶר לֹא הִפְצִיתִי בְךָ הִנְנִי
 יַעֲשֶׂה-לִּי כַּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו:
 (כז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-צָדוֹק הֲכֵן
 הַרְוֵאָה אֶתָּה שֹׁבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם
 וְאַחִימֶעַץ בְּנֶךָ וַיְהִי וַיִּהְיוּ בְּךָ
 אֲבִיתָר שְׁנֵי בְנֵיכֶם אֶתְכֶם:
 (כח) רְאוּ אֲנִי מִתְמַהֲמָה בְּעִבְרוֹת
 הַמֶּדְבָּר עַד-בּוֹא דְבַר מַעֲמֹכֶם

להידי

בערכות קרי

תרגום אשכנזי קלג

אללע לום מיט איהם טרוגען
 דיא לאדע דעס נאטטל בן בונ-
 דעס, אונד זיא שזעללטען דיא
 לאדע נאטטעס היז, (אכית-
 צאג דאמאלס פאן זיינעס אמ-
 טע זאב,) ביו דאן געזאממטע
 פאלק פאן דער שטאדט פאל-
 לענדס פארבייא געצאגן וואר.
 (כה) דער קאניג שפראך צו
 צדוק: ברינגע דיא לאדע גאט-
 טעס נאך דער שטאדט צוריק.
 ווען איך אין גאטטעס אויגען
 גנאדע פינדען ווערדע, זא
 ווירד ער מיך וויעדער צוריק
 פיהרען, אונד מיך זיא אונד
 איהרע וואהנונג וויעדער זע-
 הען לאססען. (כו) זאללטע
 ער אבער שפרעכען: איך מאג
 דיך ניכט! זאכין איך בערייט!
 דאס ער מיר טהוע, וויא עס
 איהם געפאללען מאג. (כז) דער
 קאניג שפראך פערנער צום
 פריסטער צדוק: זיהסט דוא
 עס ניכט זעלבסט איין? קעה-
 רע אלאף אין פריעדען צור
 שטאדט צוריק; דיין זאחן
 אחימעץ אונד יהונתן זאחן

אביתר'ס, אירע ביידען וואהנע, זינד בייא אייך. (כח) זעהעט! איך פערוויילע צאגערנד
 אין דען עבענען דער וויסטע זא לאנגע ביו איינע נאכריכט פאן אייך אנקעמט, דיא מאן מיר
 מיט.

ר ש י

מן המלך והלאה לפי שהוא עומד קורא אותם עובדים: (כד) וילקו. כמו ויליגו ואקימו ית
 חזונא העמידוה ללד' א' והעם עובדים שהיה דוד רוצה לשאתו עמו: ויעל אביתר עד תס
 וגומר. הרי זה מקרא מסורס וילקו ארון האלהים עד מוס כל העם לניביר ויעל אביתר.
 אותו היום נסתלק מן הכהונה שאל באורים ותומים ולא נענה ונכנס לדוק חמתיו וכן שנינו
 בסדר עולה ונסדר יומא: (כז) הרואה אתה. אם רואה אתה שצלה נכונה היא שוב העיר ונ':
 שני בניכס אחכס. ובידס תוכלו להודיעני מה שצאעו מבית המלך ולפי מה שחודיעני אמלט:

ב א ו ר

את יתירה (הרד"ק), ושיעורו על פני דרך המדבר, ויתכן שגא' בנ' יחסיים ודי באחד, על פני
 דרך המדבר, או את פני דרך המדבר. (כד) ויציקו כמו ויציקו (רש"י). ויעל אביתר, מו"ל
 אמרו שאביתר נסתלק מן הכהונה אותו היום, והוא פה מזמר מוסגר. (כח) אוחו ואה
 נוהו, הארון והמשכן. (כו) יאמר, ע"י נביא, או אם יללית במלחמה. (כז) הרואה אתה,

מיטטהיילען זאלל. (כט) צדוק
 אונד אביתר בראַכטען דיא
 לאדע גאָטטעס נאָך ירושלים
 צוריק, אונד בליעבען דאָ-
 זעלבסט: (ל) אַלס דוד דען
 אַעהלבערג כעשטיעג גינג ער
 וויינענד הינוף, דאָז הויפט
 וואָר איהם פֿעהר הייללט אונד
 ער גינג באַארפֿוס. ביים גאָנג-
 צען פֿאַלקע, דאָז איהם פֿאַלג-
 טע, פֿעהר הייללטע זיך יעדער
 דאָז הויפט, אונד זיא שטיע-
 גען וויינענד הינאָן. (לא) מאָן
 הינטערבראַכטע דעם דוד,
 דאָס אחיהופל אונטער דען
 מיט אבשלום פֿערבינדעטען
 זיא; דאָ באַטה דוד: „פֿער-
 „איילע דאָך, אָ עויגער,
 „דען ראַטה אחיהופל'ס!
 (לב) אַלס דוד אָן דיא בערג-
 שפיטצע קאָם, וואָ ער זיך, גע-
 גען דיא גאָטטעס וואָהנונג צור
 אַנבעטהונג נייערערווערפֿען
 וואָללטע, זעהע, דאָ קאָם
 איהם דער ארכיטע הושי מיט
 צערייסענעם מאַנטל אונד
 ערדע אויף זיינעם הויפטע
 ענטנענען. (לג) דוד שפראַך

להגיד לי: (כט) וישב צדוק
 ואביתר את ארון האלהים
 ירושלים וישבו שם: (ל) ודוד
 עלה במעלה הזיתים עלהובוכה
 וראש לו חפוי והוא הלך יחף
 וכל העם אחר-אתו חפו איש
 ראשו ועלו עלה ובכה: (לא) ודוד
 הגיד לאמר אחיתפל בקשרים
 עם אבשלום ויאמר דוד סכל-
 נא את עצת אחיהופל יהוה:
 (לב) ויהי דוד בא-ער-הראש אשר-
 ישתהוה שם האלהים והנה
 לקראתו הושי הארפי קרוע
 בתנתו ויאדמה על-ראשו:
 (לג) ויאמר לו דוד אם עברת אתי
 והיית עלי למשא: (לד) ואם-העיר
 תשוב ואמרת לאבשלום עבדך

אני כ"ל

זואהם: ווען דוא מיט מיר הינוועג געהסט, זאָ ווירסט דוא מיר צור לאַסט פֿאַללען;
 (לד) ווען דוא אַכער צור שטאַרט צוריק קעהרסט, אונד צו אבשלום זאָגסט: „איך ווילל
 דיין

ר ש י

(ל) במעלה הזתים. צהר הזתים: חפוי. מכורך כדרך האנלים: חפו. כריכו: (לא) ודוד הגיד.
 ולהוד הגיד המגיד: סכל. ק'קל כמו הסכל ירבה דברים (קהלת י' ד): (לב) נא עד הראש.
 עד ריש טיריא: אשר ישתחוה שם לאלהים. א יר היה רגיל להשתחוה שם בשמים נא לירושלים
 היה

ב א ו ר

ה"א השאלה לאמת, כמו תחת אלהים אנכי אלל יוסף בני דעת מ"א, והכוונה פה: האין
 כשר לפניך לשונ? (ל) במעלה הזתים, צהר הזתים. חפוי, כדרך האנלים (רש"י). (לא) הגיד,
 סמניד (הנ"ל) ר"ל כינוי סחמי. (לב) הראש, ראש הר הזתים. לאלהים, כי ראש משם מקום
 המאסן. חושי הארבי, על שם סקומו, כנאמר בנחלת בני יוסף חל גביל הארבי. (לג) והיה,
 חסר

אֲנִי הַמֶּלֶךְ אֱלֹהֵי עַבְדְּ אָבִיךָ וְאֲנִי
 מֵאִזְ וְעַתָּה וְאֲנִי עַבְדְּךָ וְהַפְרָתָה
 לִי אֶת עֲצַת אֲחִיחַפָּל: (טו) וְהָלוֹא
 עִמָּךְ שָׁם צָדוֹק וְאַבְיָתָר הַכֹּהֲנִים
 וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמַע
 מִבֵּית הַמֶּלֶךְ תִּגִּיד לְצָדוֹק
 וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֲנִים: (טז) הִנֵּה־שָׁם
 עִמָּם שְׁנֵי בְנֵיהֶם אֲחִימֵעַץ לְצָדוֹק
 וַיְהוֹנָהֵן לְאַבְיָתָר וּשְׁלֹחָנָם בְּיָדָם
 יֵאלֵךְ כָּר־דָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ:
 (יז) וַיָּבֹא חוּשֵׁי רַעֲהָ דָוִד הָעִיר
 וְאַבְשָׁלוֹם יָבֹא יְרוּשָׁלָּם:

„דיין קנעכט זיין, א קאניג!
 „איך וואר פאן יעהער דינעם
 „פאטערס קנעכט, נון ווילל
 „איך דיין קנעכט זיין.“ זא
 קאנטעכט דוא אחיהופל'ס
 ראטה צו מיינען גונסטען צער-
 שטארען. (טו) זינד דאך דיא
 פריסטער צדוק אונד אביתר
 מיט דיר דאזעלכסט. וואס דוא
 אויס דעם קאניגליכען פאל-
 לאסטע ערפארהרט טהיילכט
 דוא דען פריסטערן צדוק אונד
 אביתר מיט. (טז) בייא איה-
 נען בעפינדען זיך דאזעלכסט
 איהרע ביידען זאנהע, בייא
 צדוק איזט אחימעץ, אונד בייא
 אביתר איזט יהונתן. דורך זיא
 ווערדעט איהר מיר אללעם
 בעריכטען קאננען, וואס איהר
 הארען ווערדעט, (יז) חושי
 דוד'ס פריינד, לאנגטע אין
 דיא שטארט אן, אלס אבשלום
 נאך ירושלים קאממען זאללטע.

טז (א) קיים וואר דוד פאן
 דער בערגשפיטצע
 עטוואס הינווען, קאם איהם
 ציבא, דעם מפיכשת דיענער, מיט איינעם פאארע געזאט זאלטער עזעל ענטגענען, ווצל-
 כע מיט צווייא הונדערטן ברעדען, הונדערט דאזיגענכישעלן, הונדערט פייגענברא-
 דען

טז (א) וְדָוִד עָבַר מֵעֵט מֶהָרָאשׁ
 וְהָיָה צִיבָא גַעַר מִפִּיבֶשֶׁת
 לְקִרְאָתוֹ וְצִמְד חֲמָרִים חֲבָשִׁים
 וְעֲלִיהֶם מֵאֲתִים לֶחֶם וּמֵאֲרָה

צמוקים
 עטוואס הינווען, קאם איהם
 ציבא, דעם מפיכשת דיענער, מיט איינעם פאארע געזאט זאלטער עזעל ענטגענען, ווצל-
 כע מיט צווייא הונדערטן ברעדען, הונדערט דאזיגענכישעלן, הונדערט פייגענברא-
 דען

ר ש י
 היה רואה משם את האהל שהארון בתוכו וכיה משתחוה: (לד) עבד אביך ואי מאז.
 כמו ואני עבד אביך מאז ומקרא מסורס הוא: (לו) יבא ירושלים. נתן לנו שיבא
 לירושלים.

ומאה

ב א ו ר

חסר יו"ד אחת כמו והיית. (לד) ואני מאז וכו' ואני עבדך, ב' הויך של ואני נוספות,
 שזיעורו ענדך אני המלך אהיה עבד אביך הייתי מאזועתה אני גנדך (הריה"ג) • (לו) אחימעץ
 לצדוק, הלמ"ד מסמן פה כמיכות השם, וזיעורו אחימעץ ש! צדוק, כמו הניכוס לשאל.
 (לו) יבא ירושלים, נתן לנו לביא לירושלים (רש"י) ויפה כתר כי קשה לומר שנאשר בא חושי
 בא אנשלוס ירושלים, נאשר כי דוד עוד לא הרמיק מירושלים כלל.

דען אינד איינעם קרוגע וויין
 בעלאדען ווארען. (ב) דער
 קעניג פֿראַנטע דען ציבא: צו
 וועלכעם צויעקקע האסט דו
 דיעזעס? ציבא אַנטוואַרטע:
 טע: דיא עזעל פֿיר דיא הייז:
 גענאָססענשאַפֿט דעם קעניגס
 צום רייטען, דאָו בראָד אונד
 דיא זאָמערפֿריכטע פֿיר דיא
 דיענער צים עססען, אונד דען
 וויין פֿיר דען מידען אין דער וויי:
 סטע צום טרינקען. (ג) דער קע:
 גיג פֿראַנטע: וואָ איזט דען
 דער זאָהן דיינעם העררן? ציבא
 ערוויעדערטע דעם קעניגע:
 ער בלייבט אין ירושלים, דען
 ער זאָנטע: איטצט ווירד דאָו
 הויזשרא מיר מיין פֿאַטערלי:
 כעס רייך ווידער צוריקגעבען.
 (ד) דער קעניג פֿערזעטצטע
 דעם ציבא: נון זייא אללעם
 דיין, וואָס מפיכשח געהאַר:
 טע! ציבא זאָנטע: איך דאַג:
 קע עהרפֿורכטס אַלל! מאַגע
 איך אויך פֿערנער, מיין קעניג:
 ליכער הערר! אין דיינען אוי:
 גען גנאָדע פֿינדען. (ה) אַלס
 דער קעניג דוד פֿאַר כחורים
 געלאַנגטע, קאָם פֿאַן דאָרט
 איין טאָן פֿאַן שאול'ס פֿאַמי:
 ליע הערויס, דער שמעי זאָהן
 גרא'ס היעס, אונד פֿלוכטע,

צמוקים ומאה קיץ ונבל יין:
 (ב) ויאמר המלך אל ציבא מה
 איה לך ויאמר ציבא החמורים
 לבית המלך לרכב ולהלחם
 והקיץ לאכול הנערים והיין
 לשתות היער במדבר: (ג) ויאמר
 המלך ואיה בן אדניה ויאמר
 ציבא אל המלך הנה יושב
 בירושלם כי אמר היום ישיבו
 לי בית ישראל את ממלכות
 אבי: (ד) ויאמר המלך לצבא
 הנה לך כל אשר למפיבשת
 ויאמר ציבא השתחוויתי אמצא
 חן בעיניך אדני המלך: (ה) ובא
 המלך דוד עד בחורים והנה
 משם איש יוצא ממשפחת בית
 שאול ושמו שמעי בן גרא יצא
 יצוא ומקלל: (ו) ויסקר באבנים
 את דוד ואת כל עבדי המלך
 דוד וכל העם וכל הגברים

והלחם קרי מימינו
 וועהרענד ער הערויסנינג, אימסערפֿאַרט. (ו) דאָצו וואַרף ער נאָך דוד, נאָך אַללען האָע:
 לייטען דוד'ס, נאָך אַללעם קריענס אַלקע אונד נאָך אַללען העלדען, דיא איהם צו
 רעכע

ר ש י

טז (א) ומאה קיץ ומאה מנן דבילתא:

ב א ו ר

טז (א) ומאה קיץ, פירות כמייבשין בקיץ, ועל היוב היו חלניכי, וכן ת"י. (ב) והקיץ,
 ונבללם כלמוקין. (ד) והשתחוויתי, יונתן חרנס מודינא, כ"ל אהן לכם חודה,
 כי

מִימִינוּ וּמִשְׁמָאלוֹ: (ז) וְכֹה־אָמַר
 שָׁמְעִי בְּקֹלּוֹ צַדִּיק צַדִּיק אִישׁ
 הַדְּמִים וְאִישׁ הַבְּרִיעַל: (ח) הַשֵּׁבִיב
 עֲלֶיךָ יְהוָה כֹּל וְדַמִּי בֵּית־שְׂאוּל
 אֲשֶׁר מָרַכְתָּ תַּחְתּוֹ וַיִּתֵּן יְהוָה
 אֶת־הַמְּלוּכָה בְּיַד אַבְשָׁלוֹם בְּנֵךְ
 וְהִנֵּה בָרַעְתָּךְ כִּי אִישׁ דְּמִים
 אָתָּה: (ט) וַיֹּאמֶר אַבִּישׁ בֶּן־
 צְרוּיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵמָּה יִקְלַל
 הַכֶּלֶב הַזֶּה אֶת־אֲדֹנָי
 הַמֶּלֶךְ אֲעִבְרֶה־נָּא וְאִסִּירָה אֶת־
 רֹאשׁוֹ: (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לִּי
 וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי יִקְלַל וְכִי
 יְהוּה אָמַר לוֹ קֶלֶל אֶת־דָּוִד
 וּמִי יֹאמֶר מִדּוֹעַ עֲשִׂיתָה בֶּן:
 (יא) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבִּישׁ וְאַל־
 כָּל־עַבְדָּיו הִנֵּה בְנֵי אֲשֶׁר־יֵצֵא
 מִמֶּעִי מִבִּקְשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְאַף כִּי־
 עָתָה בֶּן־הַיְמִינִי הִנְחֵנוּ לוֹ וַיִּקְלַל
 כִּי־אָמַר לוֹ יְהוָה: (יב) אֹלֵי יִרְאֵה

חחחיו קרי. כה קרי. כי קרי יהוח

חרגום אשכנזי קלה

רעכטען אונד צור לינקען פֿאלג
 טען, מיט שטיינען. (ז) פֿאלג
 גענדע וואָרטע שפּראַך שטעי
 בייא זיינעם לעכטער: הינוים!
 הינוים! בלוטגערעגער אונד
 ניעדערטרעכטיגער טיראָן!
 (ח) דער עוויגע פֿערנעלטער דיר
 אַללעם בל ט דעם היוזעם
 שאול'ס, אָן דעכטען שטעל־
 לע דוא רעגערטעסט, ער
 גאַב נון דיא רעגערונג דיי־
 נעם זאָהנע אכש'ים, אונד
 דוא ביזט אין דיינעם פֿערדיענ־
 טען אונגליקקע, ווייל דוא
 איין בלוטגערשטיגער טיראָן
 ב זט. (ט) אב'יש, זאָהן צרויה'ס,
 שפּראַך צום קעניגע: וואָרום
 זאָלל דיזער טאָרטע הונד מיי־
 נען העררן קעניג לעכטערן?
 ערלויבע, דאָס אַך הינבער
 געהע, אונד איהם דען קאַפּף
 אכשלאַגע! (י) דער קעניג
 אַנטוואָרטעטע: וואָס האַבען
 וויר, אַך אינד איהר קינדער
 צרויה'ס, מיט אינאָנדער גע־
 מיינ? מאַג ער נור לעכטערן.
 אונד וויא, ווען דער עוויגע
 איהם געהייסען: „לעסטערע
 דען דוד!“ ווער דאָרף דאָן זאָ־
 גען: וואָרום האַסט דוא דייע־
 זעם געטהאָן? (יא) דוד
 שפּראַך דאָן צו אב'יש אונד צו
 אַללען ווינען האַפֿלייטען: זע־
 העט! מיי אַייגענער זאָהן,

דער אויס מיינעם לייבע הערפֿאָרגענאָנגען, טראַכטעט מיר נאָך דעם לעבען; אום זאָ ווע־
 גיער מוס עם אויפֿפֿאללען, ווען עם יעטצט איין בנימיטער טהוט. לאַסעט איהן
 נור לעסטערן; געוויס האַט גאָטט עם איהן געהייסען. (יב) פֿיעללייכט ווירד דער עווי־
 גע

ר ש י

(י) כה יקלל. כן יקלל: ה' אמר לו. אפשר אדם נמותו שהוא ראש למגדרין יקלל את
 המלך אם לא שנאמר לו מאת הקב"ה: (יב) יראה ה' בעיני. דמעת עיני:
 וינספ

גע מיין עלענד בעאכטען, אונד מיר פֿיר מיינען מיר היי= מע נעוואַרדענען פֿליך גליק בעשערען. (יג) דוד גינג אלואַ מיט זיינען לייטען אויף דער לאַנדשטראַססע פֿאַרט, אינד שמעי גנג אַן דער בערגזייטע איהם געגענאיכער, איממער פֿלובענד פֿאַרט, וואַרף מיט שטיינען נאָך איהם, אונד מאַכטע מיט אויפֿגעוואַרפע= נער ערדע איינען שטייב. (יד) דער קעניג לאַנגטע מיט אלעם קריענספֿאַלקע, וועל= כֶּעס ער בייא זיך האַטטע (זין כחורים) ערמידעט אַן, אונד ער= האַלטע זיך דאָזע לבסט. (טו) אבשלום זאממט דעם גאַנ= צען פֿאַלקע דער איבריגען נאָ= גיאן ישראל קאַצען נאָך ירושלים, אונד אחיתופל וואַר בייא איהם. (טז) אַלס דער ארכיטע חושי, דוד'ס פֿריינד, צו אבשלום קאַם, שפראַך ער צו אבשלום: עס לעכע דער קעניג! עס לעכע דער קעניג! (יז) אבשלום שפראַך זאָדאָן צו חושי: זאָ בעווייזעסט דוא די= נע אַנהענגליכקייט אַן דיינעם פֿריינדע? וואַרום ביזט דוא ניכט מיט דיינעם פֿריינדע גע= גאַנגען? (יח) חושי ערווערע=

יהוה בעוני והשיב יהוה לי טובה
 תחת קללתי היום הזה: (יג) וילך
 דוד ואנשיו בדרך ושמעי הלך
 בצלע ההר לעמתו הלוד ויקלל
 ויסקל באבנים לעמתו ועפר
 בעפר: (יד) ויבא המלך וכר=
 העם אשר-אתו עיפים וינפש
 שם: (טו) ואבשלום וכל-העם
 איש ישראל באו ירושלים
 ואחיתפל אתו: (טז) ויהי כאשר=
 בא חושי הארבי רעה דוד אל=
 אבשלום ויאמר חושי אר=
 אבשלום יהי המלך יהי המלך:
 (יז) ויאמר אבשלום אר-חושי זה
 חסדך את-רעהך למה לא-הלכת
 את-רעהך: (יח) ויאמר חושי אר=
 אבשלום לא כי אשר בחר יהוה
 והעם הזה וכל-איש ישראל לא
 אהיה ואתו אשב: (יט) והשנית

בעיני קרי. קללתו קרי. פסקא נא"פ. לו קרי למי

טע דעם אבשלום: קיינע פֿאַרווירפֿע! דען נור בייא דעמיגעניגען, דען דער עוויגע, דיע= זעם פֿאַלק אונד גאַנץ ישראל ערוועהלט, בין איד, אונד בייא דעם בלויבע איד. (יט) צוויי טענס

ר ש י (יד) וינפש טס. כחורים:

ב א ו ר

כי לולא זה הו' ראוי לתרגם סנידנא. (יב) בעיני, והכתיב בעוני, וכן תרגמו, וגם הרד"ק בסוף דבריו הסכים אהוא כמו בעניי. (י:) ועש", הזליך כגשר (מכל"ל יוצי וגם געווענטום). (יד) שם, כחורים.

לְמוֹ אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא לְפָנַי בָּנִו
כַּאֲשֶׁר עֲבַדְתִּי לְפָנַי אָבִיךָ בֵּן
אֱהִיָּה לְפָנֶיךָ: (כ) וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם
אֶל-אֲחִיתּוֹפֶל הֵבִי לָכֶם עֲצָה מִה-
נַעֲשֶׂה: (כא) וַיֹּאמֶר אֲחִיתּוֹפֶל
אֶל-אֲבִשְׁלוֹם בּוֹא אֶר-פְּלִגְשֵׁי
אָבִיךָ אֲשֶׁר הֵנִיחַ לְשִׁמּוֹר הַבַּיִת
וְשָׁמַע כָּל-יִשְׂרָאֵל כִּי-נִבְאֲשָׁת
אֶת-אָבִיךָ וְחִזְקוּ יָדַי כָּל-אֲשֶׁר
אֶתָּךְ: (כב) וַיֵּטוּ לְאֲבִשְׁלוֹם הָאֱהֶל
עַל-הַגֶּג וַיָּבֹא אֲבִשְׁלוֹם אֶל-
פְּלִגְשֵׁי אָבִיו לְעֵינָיו כָּל-יִשְׂרָאֵל:
(כג) וַעֲצַת אֲחִיתּוֹפֶל אֲשֶׁר יַעֲן
בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל-***
בְּדַבַּר הָאֱלֹהִים בֵּן כָּל-עֲצַת

טענים, וועם זאללטע איד מיי-
נע דיענסטע לייסטען? דאך
וואָהל נור זיינעם זאָהנע! וויא
איד פֿאַר דיינעם פֿאַטער מיי-
נען דיענסט פֿערזעהען, זאָ ווילל
איד עם פֿאַר דיר טהון.
(כ) אבשלים זאָנטע צו אחיתופל:
פֿאַססעט איינען ראַטהשלוס,
וואָס וויר טהון זאללען!
(כא) אחיתופל ערוויעדערטע
דעם אבשלים: קאָממע צודען
קעכסווייבערן דיינעם פֿאַ-
טערס, וועלכע ער צוריקגע-
לאַססען, דאָז הויז צו כעוואָ-
כען. ווען נון גאַנץ ישראל האָ-
רען ווירד, דאָס דוא דורך דיע-
זע טהאַט דיינעם פֿאַטער פֿער-
האַסט געוואָרדען, זאָ ווער-
דען זאללע, דיא עם מיט דיר
האַלטען, אָן מוטה געווינען.
(כב) כאָן שפאַנגטע דעם
אבשלים אויף דעם דאָכע (דעם
פֿלִגְשֵׁי) איין צעלט אויף,
אונד אבשלים קאַם אים אָן-

איש קרי ולא כתיב אחיתפל

געוויינטע פֿאַן גאַנץ ישראל צו דען קעכסווייבערן זיינעם פֿאַטערס. (כג) אחיתופל'ס
ראַטה, דען ער דאַמאָהלס ערטהיילטע, (היענט וואָן פֿיר זאָ טרעפֿליך), אַלס ווען
כאַן גאַטט אום אויפֿשלוס כעפֿראַנט העטטע. זאָ וואָר יעדער פֿאַרשלאַג
אחיתופל'ס

ר ש"י

(כא) וחזקו ידי כל אשר אתך. כי עתה ידם רפה לעזור לך שאומרים ללכס הבן יחזקט אלל
אניו ואנו נהיה שנואים למלך:

ב א ו ר

(כ) הבו לכם, לכל קהל יועזיו דיבר בן, וכתח לאחיתופל שהי' הראש. (כא) כי נבאשת
נוולת זה אפשר שתחזיק ואניך יסלח לך כאשר סלח לך על הריגתך את חמנון בכורו, אבל
עתה אשר היית משתמש בכבודו כל יסלח לך עוד ואז ידעו כי נבאשת בו (כ). וחזקו, פעל
עומד, ר"ל שכל האנשים אשר אתך יתאמרו. (כב) ויבא אבשלום, הלך להם לעיני כל
ישראל, ונכנס עמהן לתוך האהל.

גם

ה ג ה ו ח

(א) הנכון כי עוד היה עז ישראל! כוסע על שני הסעיפים, כי אמרו ואולי הבן יתרחק אל
אניו והיינו אנחנו סגורים, לכן יען לו אחיתופל העצה הזאת לצען ידעו כל ישראל כי לנכח
נתן עבומות האהבה בין האב ובין הבן.

חרגום אישכנוי

אחיותפלים, ואוואהל דען ער דעם דוד אלם דען ער דעם אבשלים געטהאן האטטע. ין (א) אחיותפל זאנטע צו אבשלום: לאם מיך צוועלף טיזענד מאן אויס ער וועהלען, דאן ווילל איך מיך אויפמאכען, דעם דוד נאך אין דיעזער נאכט נאכזעטצען, (ב) איהן, ווען ער נאך מידע אונד שוואך אן קרעפטען איזט, איבערפאללען, אונד איהן אויפשרעקען: היער הויך ווירד דיא מאננשאפט, דיא בייא איהם איזט, דיא פלויכט ער גרייפען, איידאך ווערדע דען קעניג אלל ין ערשלאגען. (ג) איזט דאך נור ער דער מאן, דען דוא זוכסט! איך ווערדע דיר דאן דאז גאנצע פאלק צו ריק ברינגען. זאבאלד דאז גאנצע פאלק צו דיר צוריק קאממט, זא ווירד דער פריע דע אים גאנצען פאלקע אללגע מיין ויין. (ד) דער פארשלאג געפיעל דעם אבשלום אונד אללען פארנעהמען ישראל'ס.

שמואל ב טז יז

אחיתפל גב-לדוד גם-לאבשלם:

יז (א) ויאמר אחיתפל אל-אבשלם אבחרהנא שנים-עשר אלף איש ואקומה וארדפה את-דוד הלילה: (ב) ואבוא ע-יו והוא יגע ורפה ידים והחרדתי אתו וגם כל-העם אשר-אתו והפיתי את-המלך לבדו: (ג) ואשיבה כל-העם אליך כשוב הכל האיש אשר-אתה מבקש כל-העם יהיה שרום: (ד) וישיב הדבר בעיני אבשלם ובעיני כל-זקני ישראל: (ה) ויאמר אבשלום קרא נא גם לחושי הארצי ונשמעה מה-

בזיו

(ה) אבשלום זאנטע: מאן רופע דאך אויך דען ארכיטען חושי, דאמיט וויר הארען וואס

ר ש י

יז (ג) כשוב הכל אליך: האיש אשר אתה מבקש. יעשה צו בקשתך ויהרג ואחר כך כל העם יהיה שלום וזה מקרא קצר: (ד) ובעיני כל זקני ישראל. זקני אשמאי: ואניך

ב א ו ר

(ג) גם לרוד, כי לפנים ה' יועץ דוד ככתוב בדברי הימים.

יז (ג) ואשיבה, כל הפירושים בפסוק זה דחוקים, ולדעתנו במקרא מסורס ונמשך במלק למעלה, ופירונו שהוא ביאור למה שאמר למעלה והביתי את המלך לדוד, והוסיף פה לבאר האיש אשר אתה מבקש (ו"ל כי רק הוא האיש אשר אתה מבקש), ואמר עוד והשיבה כל העם אליך, וכשוב כל העם, אז הכל יהי שלום ואין מלחמה בארץ ואחיה השב שאנן על כסאך. (ה) מה בפיו גם הוא, שיעורו מה גם בפיו, ויסמן הניף, הוא נא נוסף על כיווי הנסתר

בפיו גם הוא: (ו) ויבא הושי אל-
 אבשלום ויאמר אבשלום אליו
 לאמר כדבר הזה דבר אחיתפל
 הנעשה את דברו אם אין אתה
 דבר: (ז) ויאמר הושי אל-
 אבשלום לא טובה העצה אשר-
 יעץ אחיתפל בפעם הזאת:
 (ח) ויאמר הושי אתה ידעת את-
 אביה ואת אנשיו כי גברים הם
 ומרי נפש הם כדוב שכול
 בשדה ואביה איש מלחמה ולא
 ילין את העם: (ט) הנה עתה
 הוא נהבא באחת הפחתים או
 באחד המקומות והיה כנפל בהם
 בתחלה ושמע השמע ואמר
 היתה מגפה בעם אשר אחרי

וואם ער ראטה. (ו) חושי קאם
 צו אבשלום, אונד אבשלום
 זאגטע איהם: זא אינד זא
 איזט אחיחופל'ס מיינונג. זאל-
 לען וויר זיינען פארשלאג בע-
 פאלגען, אדער ניכט? זאגע
 דוא דיינע מיינונג! (ז) חושי
 פערועטצטע דעם אבשלום:
 דער ראטה, דען אחיחופל
 דיעועם מאהל ערטהיילטע,
 איזט ניכט גוט. (ח) חושי
 פוהר פארט: דוא קעננט
 דיינען פאטער אונד זיינע ליי-
 טע, דאס זיא העלדען אונד
 זא גריממיגע לייטע זינד, וויא
 איין זיינער יונגען בערויכטער
 באר אויף דעם פעלדע. דייין
 פאטער איזט (זיבערדיעס) איין
 פאללענדערטער קריעגער, ער
 ווירד געוויס ניכט אונטער דעם
 קריעגספאלקע איבערנאכטען.
 (ט) געוויס האלט ער זיך יעטצט
 אין איינער דער גרובען אדער
 אין איינעם דער ארטער פער-
 שטעקט. ווען נון פאן איהנען
 (דיענען לזעלן טויזענד וחו)

אבשלם

אייניגע פאללען ווערדען, אונד יעמאנד ווירד דיא נאכריכט האבען, וועלכע לויטען ווירד:
 „אונטער דעם קריעגספאלקע דער פארטהייא אבשלום'ס איזט איינע ניערערלאגע גע-

שע=

ר ש י

(ח) ואביך איש מלחמה. ויודע עניני מלחמה וטכניסי' וטוב מארכובטות הוא שתרדוף הלילה לבוא
 עליו לפיכך לא ילין עם שאר העם: (ט) הנה עתה הוא נהבא. וכשתבא על מחנה העם אשר אתו
 הוא לא יהיה שם שתהרגו: והיה כנפל בהם בתחלה. אני אמרתי לך כי אנשיו גבורים ומרי
 נפש ואם יהרגו בעמך תהיה בם מפלה במלחמה זו שהיא ראשונה ושמע השומען מכל ישראל
 הבאים

ב א ו ר

הנסתר כמו ופגריכס אתם. (ח) כדוב שכול, שהוא מר נפש כשהרגו לו גורותיו (הרד"ק).
 ולא ילין, לכן כל תקוה לבוא עליו פתאום, כילא תדע איה ילין (ט) הפחתים, פחת טעם
 בל"ו ופעם בל"נ. בהם, באותם שנים העשר אלף אשר את אחיתופל. ושבע השומע,
 פס

שעהען וי' (י) דאן ווירד ריע זער, ווארע ער אויך איין העלד, דעססען מוטה דעסמו טהע איינעס לעווען גלויכט, פערמאנען מיססיון: דעוואנץ ישאל ווייס, דאס דין פא טער איין העלד איזט, אינד טיפערע לייטע בייא איהם זינד. (יא) דאזער ראטהע אד: מאן פערזאמלע זיך גאנץ ישראל, פאן דן ביז באר שבע, אין זא גראסער מענגע אלס זאנד אס מעערע איזט, אינד רוא זעלבסט ציעהע אין דען קריעג מיט. (יב) וויר איי בערפאלען איהן דאן אין איי נעם דער ארטער, וואער זיך ביזפירדעט, וויר לאגערן אינו אים איהן הער, וויא דער טהוויא אויף דער ערדע פעללט: אלסדאן ווירד פאן איהם אינד אללען לייטען, וועלצע בייא איהם זינד, קיין אינציגער איכריג בלייבען. (יג) שלעסט ער זיך אבער אין איינע שטארט איין, זא

אבשלום: (י) והוא גם-בן-חיל אשר לבו כלב האריה המסימם כי-ידע כל-ישראל כי-גבור אביה ובני-חיל אשר אתו: (יא) כי יעצתי האסה יאסה עליה כד-ישראל מין ועד-באר שבע כחול אשר-על-הים לרב ופניה הלכים בקרב: (יב) ובאנו אליו באחת המקומות אשר נמצא שם ונחנו עליו כאשר יפל הטל על-האדמה ולא-נותר בו ובכל-האנשים אשר-אתו גם-אחד: (יג) ואם-אל-עיר יאסה והשיאו כל-ישראל אל-העיר ההיא חבלים וסתבנו אתו עד-הנחל עד אשר-לא-נמצא שם

גם באחד קרי

ו וידען גאנץ ישראל אן דיא שטארטאיער שטריקקע אנווערפען, אונד וויר שליפען זא ביז אין דען שטארטגראבען, זא דאס ניכט איין שטיינבען דארט מעהר פארהאנדען זיין זאלל

ד ש י

כנזים להצק אליך ואמר היתה מנפה בצם של אנשלים: (י) והוא גם בן חיל. ואותו הזמב אשילו הוא בן חיל ולבו כלב האריה המסימם ולא יתקצר עוד אליך כי אמר כבר החזל ליסול ונענש הוא על אביו ולא ילתי: (יא) כי יעצתי. כי זאת עלתי: ופניך הולכים. כראש זאת תהי אויל כהנא בולנא: (יב) ונחנו עליו. וננוח עליו לצון חנייה כמו וינח בכל גבול מלרים (שמות י' י"ד) חזה ארס על אשרים (ישעיה ז' ב') : (יג) חבלים. משריין כמו חבל כנזים (שמואל א' י' ה') חבלים רשעים (חברים קי"ט ס"א) : עד הנחל.

ב א ו ר

אס ישמע אזד מכל ישראל אשר ידם אתך שהיתה מנפה בצם של אנשלים (דעת רש"י). (י) והוא גם בן חיל, ואותו הזמב אשיל אס הוא בן חיל (הנ"ל). (יא) ופניך הולכים, אזה בעצמך תלך בקרב, וכן אס אין פניך הולכים אל תצלנו מזה, כי כל עמם של הנושא ואישותו, ויינע פערזאן, נקרא בלשון פנים. (יב) ונחנו, לשון חנייה. (יג) והשיאו, דרך גומאז אאר, ישראל יהיו כ"כ רבים שאשילו אס ירימו חבלים אל חומת הביר וכל לשונות חזתה עד הנחל (מרד"ק). אל העיר, אל חומת הביר. הנחל, מקום עמק כמו גיז (חברים"י), והוא מנה הזומה ולחץ

גַּם-צָרָדָר: (י) וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם
 וְכָל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל טוֹבָה עֲצַת
 חוֹשֵׁי הָאָרֶזִי מֵעֲצַת אַחִיתָפֶל *
 וַיְהִי צוּה לְהַפֵּר אֶת-עֲצַת
 אַחִיתָפֶל הַטּוֹבָה לְבַעֲבוֹר הַבֵּיא
 יְהוָה אֶל-אֲבִשְׁלוֹם אֶת-הַרְעָה:
 (טו) וַיֹּאמֶר חוֹשֵׁי אֶל-צְדוֹק וְאֶל-
 אֲבִיתָר הַכֹּהֲנִים כְּזָאת וְכֹזֵאת
 יַעַן אַחִיתָפֶל אֶת-אֲבִשְׁלוֹם וְאֶת
 זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹזֵאת וְכֹזֵאת יַעֲצֵתִי
 אֲנִי: (טז) וְעַתָּה שְׁלַחוּ מִהֲרָה
 וְהִגִּידוּ לְדָוִד לֵאמֹר אֶל-תִּלְוִן
 הַלְוִיָּהּ בְּעִבְרוֹת הַמִּדְבָּר וְגַם
 עֲבוֹר תַּעֲבוֹר פֶּן יִבְלַע לְמִקֵּךְ
 וְלִכְרֵ-הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ:
 (יז) וַיְהוֹנָתָן וְאַחִימַעִץ עֲמָדִים
 בְּעֵין-רֹגֵל וְהִלְכָה הַשְּׂפָתָה
 וְהִגִּידָה לָהֶם וְהֵם יֵלְכוּ וְהִגִּידוּ

תרגום אשכנזי קלח

זאלל. (יד) אבשלום אינד גאנץ
 ישראל שטיממען אין דען
 אויסשפרוך איין: „דער ראטה
 דעם ארכיטען חושי איזט
 בעסער אלס דער ראטה
 אחיתופל'ס!“ (דער עוויגע
 האט עם געהאלך זא געליי-
 טעט, אחיתופל'ס גוטען ראטה
 צו פֿעראייטעלן, דאמיט דער
 עוויגע איבער אבשלום דאן
 פֿערהענגטע אונגליק קאסמען
 לאססע. (טו) חושי זאגטע עם
 דען פֿריעסטערן צדוק אונד
 אביתר: אחיתופל האט ריע-
 זעם אונד יענעם דעם אבשלום
 אונד דען פֿארנעהמען ישראלס
 געראטהען, איך זעכער האבע
 זא אונד זא געראטהען.
 (טז) שיקקעט זאלזא אילענדס
 הין, אונד לאססעט עם דעם
 דוד בעריכטען, מיט דעם בע-
 דייטען: „בלייבע ניכט אין
 „דען עבענען דער וויסטע, אי-
 „בערזעצע פֿעלמעהר שנעלל
 „איבער דען ירדן, דאמיט
 „ניכט דער קעניג אונד זאלעס
 „קריענספֿאלק כיא איהם
 „פֿערשלונגען ווערדע.“

(יז) יהונתן אונד אחימעץ וואר-
 טעטען אין עין רגל. איינע מאנד נינג איממער הין, אונד בראכטע איהנען
 דען בעריכט, דאמיט זיא הינגעהען, אונד עם דעם קעניג דוד מיטטהיי-
 לען

ססקא נא"ס. בערכוח קרי
 למלך

ר ש י

חומות העיר נסזוכ אל הני: (טו) ונס עבד תעבור. את הירדן: פן יבלע למלך. שלח
 יעמיו לטובה ויגשה כדברי אחיתופל: יבלע. יאמר לו נסתר ונבליעה: (יז) בעין רוגל.
 בעין

ב א ו ר

למען לא יבא האויב על החומה בנקל. צרור, אכן קטן ונשמש מן טור לשון סלע. (יר) צוה,
 גזר. יבולע, לכל יהי המלך ובלע מאבשלום, כמו המי' הטורפת הבולעת את טרפה.
 ויונתן מרגם דלמח יתהני ואמר הרד"ק שלח הבין דעתו. (טו) למלך, כמו הרגו לאסנר.
 (יז) בעין רגל, י"ת עין קנרא, מעיין הכונסין, ואיזה מפרשים אמרו שפתונו מעיין המרגלים
 יח * 18 יען

למלך דוד כי לא יוכלו להראות
 לבוא העירה: (יח) וירא אתם
 נער ויגד לאבשלם ויגכו שניהם
 מהרה ויבאו אל בית איש
 בבחורים ולו באר בתצרו וירדו
 שם: (יט) ותקח האשה ותפרש
 את המסך על פני הבאר
 ותשטה עקיו הרפות ולא נודע
 דבר: (כ) ויבאו עבדי אבשלום
 אל האשה הביתה ויאמרו
 איה אחימעץ ויהונתן ותאמר
 להם האשה עברו מיכל המים
 ויבקשו ולא מצאו וישבו
 ירושלם: (כא) ויהי אחרי לכתם
 ויעלו מהבאר וילכו ויגדו למלך
 דוד ויאמרו אל דוד קומו ועברו
 מהרה את המים כי ככה יעץ
 עליכם אחיתפל: (כב) ויקם דוד

לען זאללען, דען זיא קאננע
 טען עס ניכט וואגען, צו ער=
 שיינען, אונד אין דיא שטאדט
 צוקאממען. (יח) איין וינגלינג
 ערבליקטע זיא, אונד צייגטע
 עס דעם אבשלום אן; זיא גינגע
 גען ביידע געשווינד פארט,
 אונד קאמען אין דאז הויז איי=
 נעם איינוואהנערס אין
 בחורים. דיעזער האטטע אין
 זיינעם האפע איינען ברונגען,
 אין וועלכען זיא הינאב שטיע=
 גען. (יט) דיא הויזפרויא נאהם
 איינע דעקקע, כרייטעטע זיא
 איבער דיא מינדונג דעם ברונג
 נענס אויס, אונד שטרייעטע
 גריטצע דארויף, דאס מאן
 ניכטס מערקען קאננטע.
 (כ) אבשלום'ס קריעגסקנעכע
 טע קאמען צור פרויא אינו הויז
 אונד פראגטען: וואו זינד
 אחימעץ אונד יהונתן? דיא
 פרויא אנטווארטעטע איהנען:
 זיא זינד איבער דען קליינען
 באך געגאנגען. זיא זוכטען זיא
 אויף, אונד דא זיא זעל=
 בע ניכט פאנדען, גינגען זיא
 נאך ירושלים צוריק. (כא) נאכ=
 דעם דיעזע וועגעגענגען, קא=
 מען יענע פאם ברונגען הע=
 רויף, זעטצטען איהרען וועג פארט,
 אונד בראכטען דיא נאכריכט דעם קעניגע דוד.
 זיא שפראכען נעמליך צו דוד: מאכט אייך אויף, אונד זעצטען איילענדס איבער דאז
 וואססער, דען זא האט אחיתופל אייערנטהאלבען געראטהען. (כב) דוד מאכטע זיך מיט
 אל=

וכל

ר ש י

נטיין קלרא כונסי בנדי למר שקונטיין אותם שם שנועטיין אותם נרגל: (יט) את המסך.
 וילון: הריפות. מטיין כתושות כמו בתוך הריפות (משלי כ"ז כ"ב): (כ) מיכל המים. איני

ב א ו ר

יען שמה עמדו יונתן ואחימעץ המרגלים, וניהושע (ט"ו ז') נראה שהיה סמוך לירושלים.
 (יט) והקח האשה, גם מפה סתירה לגדר גדר הרמז"מן בתחילת ויקרא. על פני, כמו על
 פי, וכן מ"י, והוא מן ג' דסנירין פי וקורין פני (הרד"ק). (כ) מיכל המים, אין לו חנר,

ש מ ו א ל ב י ז

וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּעֲבְרוּ
אֶת-הַיַּרְדֵּן עַד-אֹר הַבְּקָר עַד-
אֶחָד לֹא נִעְדָּר אֲשֶׁר לֹא-עָבַר
אֶת-הַיַּרְדֵּן: (נג) וְאַחִיתָפַל רָאָה
כִּי לֹא נַעֲשִׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ
אֶת-הַחֲמוֹר וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל-בֵּיתוֹ
אֶל-עִירוֹ וַיֵּצֵא אֶת-בֵּיתוֹ וַיַּחֲנֹק
וַיָּמָת וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרֵי אָבִיו:
(נד) וְדוֹד בָּא מִחֲנִימָה וְאַבְשָׁלָם
עָבַר אֶת-הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל-אִישׁ
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ: (נה) וְאֶת-עַמְּשָׂא
שֵׁם אַבְשָׁלָם תַּחַת יוֹאָב עַל-
הַצָּבָא וְעַמְּשָׂא בֶן-אִישׁ וּשְׁמוֹ
יִתְרָא הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר-בָּא אֶל-
אֲבִיגַיִל בַּת-נָחָשׁ אַחֻזַּת צְרוּיָה
אִם יוֹאָב: (נו) וַיַּחֵן יִשְׂרָאֵל
וְאַבְשָׁלָם אֶרֶץ הַגִּלְעָד: (נז) וַיְהִי

תרגום אשכנזי קלמ

אללעם פאלקע, דאו ער כייא
זיך האטטע אויף, אונד זיא
זעטצען איבער דען ירדן. אלס
דער מארגען גרויעטע, פעהל.
טע ניכט איינער, דער ניכט
איבער דען ירדן גענאנגען
וואר. (נג) אלס אחיתפל
געזעהען האטטע, דאס זיין
ראטה ניכט בעפאלגט וואר.
דען איזט, זאטטעלטע ער זיין
גען זעל, מאכטע זיך אויף,
ריזטע נאך זיינער שטארט
היים, בעשטעללטע זיין הוין,
(נד) זיינער פמהיליע דיח זעטל.
טען בעפעהלע) ערדראסעל.
טע זיך אונד שטארב. ער וואר.
דע אין זיינעס פאטערס גראב
בעגראבען. (נד) דוד קאם
אינדעסען נאך מחנים, אונד
אבשלום זעטצען איבער דען
ירדן, זאוואהל ער אלס דאו
מיט איהם פערכינדעטע ישרא.
(נה) דען עמשא זעטצען
אבשלום אן יואב'ס שטעללע.
עמשא וואר דער זאהן איינעס
מאנעס, נאמענס יתרא, דער
ישראל'טע, דער צור אביגל

דער טאכטער דעם נחש, געקאמען וואר, וועלכע איינע שוועסטער צרויה'ס, דער
מוטטער יואב'ס וואר. (נו) ישרא אונד אבשלום לאגערטען זיך אים לאנדע גלעד. (נז) אלס

קמץ כז"ק כבוא

דוד

ר ש י

ידע לו פתרון במחברת כל ופתרונו לפי עניינו כמו שיכולת הנהר: (כה) בת נחש. הוא ישי
אבי

ב א ו ר

ולפי ענינו פלג מים (הנ"ל). (כב) אחד, נא בשני פתחין כאלו הוא סמוך, ויתכן שנסמך
להמאמר אשר לא עבר את הירדן. (כה) יתרא הישראלי, ונד"הי נקרא יתרא הישמעאלי,
והחילוף נא מאותיות הדומות. בת נחש, ונד"הי א' (ב' ט"ו) נאמר שצרויה ואביגיל היו אחיות
בני ישי ול"ל ששני שמות הי' לאזניהן ישי ונחש, אבל יען שקרא הכתוב אותן אחיות בני ישי
ולא בנות ישי, משמע שהיו אחיותיהן מזד האם ולא מזד האב ואבי האחיות הי' נחש ולא ישי,
ומה

כְּבֹא דְדוּד מִחֲנִימָה וְשָׁבִי בֶן־נְחָשׁ
 מִרְבֵּת בְּגֵי־עֲמוֹן וּמְכִיר בֶן־
 עַמְיָא מִלֵּא דְבַר וּבְרוּזֵי הַגְּלָעָדִי
 מִרְגָּלִים: (כח) מִשְׁכָּב וְסַפּוֹת וְכֻלֵּי
 יוֹצֵר וְחַטִּים וְשַׁעֲרִים וְקַמַּח וְקָרִי
 וְפֹל וְעַדְשִׁים וְקָלִי: (כט) וְדָבֶשׁ
 וְחֲמָאָה וְצֶאֱן וְשַׁפּוֹת בְּקָר הַגִּישׁוֹ
 לְדוּד וְלָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ לֵאכּוֹל
 כִּי אָמְרוּ הָעַם רָעַב וְעֵיף וְצָמָא
 בַּמִּדְבָּר:

דוד אין טהנים איינגעטרעפֿען
 פֿען וואָר, קאמען שבי, זאָהן
 דעם נחש אויס רבה דער קיני
 דער עמוֹן'ס, מכיר זאָהן
 עמיאל'ס אויס לא דבר אונד
 ברזלי דער גלעדֿיטע אויס
 רגלים. (כח) בעטטצייג, בעקי
 קען, אירדען געשירר, וואַי
 צען, גערסטע, מעהל, גע
 רעסטעטעס זאָנגען=מעהל,
 באָהנען, לינען אונד גערע
 סטעטע הילוען = פֿריֿטע,
 (כט) האָניג, בוטטער, קלייני
 פֿיעה אונד רינדקאָזע, בראַכי
 טען זיא דעם דוד אונד דעם
 פֿאַלקע ראזמיט אַהם היעלט,
 צור נאָהרונג, ווייל זיא דאַכי
 טען: דאַו פֿאַלק אין דער ווי
 סטע איוט הינגעריג, אַכנע
 מאַטטעט אונד דורשטיג.

יח (ח) וַיִּפְקֹד דָּוִד אֶת־הָעַם אֲשֶׁר
 אִתּוֹ וַיֵּשֶׁם עֲלֵיהֶם שָׂרֵי
 אַלְפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת: (ג) וַיִּשְׁלַח
 דָּוִד אֶת־הָעַם הַשְּׁלֵשִׁית בְּיַד־
 שׁ יוֹאָב וְהַשְּׁלֵשִׁית בְּיַד אֲבִישׁוֹ בֶן־

יח (ח) דוד כווסטערטע דאַו
 פֿאַלק, וועלכעס ער ביזא
 זיך האַטטע אונד זעטטעטע אַי
 בער דאַוועלכע בעפֿעהלסאַ
 בער איבער טויענדע, אונד

צרויה
 בעפֿעהלסאַבער איבער הונדערטע. (ג) דוד שיקטע איינען דריטטהייל דעם פֿאַלקעס
 אונטער אַנפֿיהרונג יואב'ס, איינען דריטטהייל אונטער אַנפֿיהרונג דעם אבישי זאָהן
 צרויה ס

ר ש י

אבי דוד. רבותינו אמרו שמת בלא עון בעטיו של נחש: (כז) ושובי בן נחש. הוא חנן בן נחש:
 (כח) משכב. מצעות: וספות. כלי תשמיש הם כזו ספות כסף (מלכים ב' י"ג ד'): וקלי. מיני
 קליות אמרו רבותינו שני מיני שתיח הקריב בחזלי לדוד אחד של חטים ואחד של עדשים
 כענין האמור כאן קמח וקלי הוא של דגן וסול ועדשים וקלי ממינים של קטניות שמינישין
 אותן בתנור נשהן לחין והם מתוקין לעולם וטומנין אותן ועין מהם מאכל שקורין שתיחא:
 (כט) וספות בקר. וגובנין דמלכ:

צרויה ס

ב א ו ר

ומה שאמר פה שיתרא הישראלי בא אל חניגיל אפשר שגא שלא בדרך איוטת. (כז) ושובי בן נחש,
 כש"י אמר שהוא חנן בן נחש, וקשה לומר בן כי בודלי הורידו דוד מכסאו ומלכותו, וגם
 הרגו, ויותר נראה שזכי איש ישראלי הוא. (כח) משכב, כלי משכב. וספות, מזרקות וז
 לרבויו ב' כשקליס, האחד, בחיזיק הסמך והשני בפתח הסמך. וקלי, שני מיני קלוי, אחד
 מתבואה ואחד מקטניות, (כריה"ג). (כט) ושפוח בקר, מ"י וגובנין דמלכ תורין.
 לא

צרויה ס

צרויה ס

ש מ ו א ל ב יח

צְרוּיָה אֶתִּי יוֹאֵב וְהַשְׁלֵשֶׁת בְּיַד
 אֶתִּי הִגִּיתִי * וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־
 הָעָם יֵצֵא יֵצֵא אֲצִיא גַם־אֲנִי עִמָּכֶם :
 (ג) וַיֹּאמֶר הָעָם לֹא חָצֵא כִּי אִם־
 נָוֶם נָנוּם לֹא־יִשְׁימוּ אֵלֵינוּ לֵב
 וְאִם־יָמָתוּ הַצֵּיִנוּ לֹא־יִשְׁימוּ
 אֵלֵינוּ לֵב כִּי־עָתָה כָּמֹנּוּ עֲשֶׂרָה
 אֲלָפִים וְעָתָה טוֹב כִּי־תִהְיֶה־קְנוֹ
 מֵעִיר קְעִזִיר : (ד) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
 הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יִיטֵב בְּעֵינֵיכֶם
 אַעֲשֶׂה וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ אֶל־יַד
 הַשַּׁעַר וְכָל־הָעָם יֵצְאוּ קְמָאוֹת
 וְלֹאֲלָפִים : (ה) וַיֵּצֵאוּ הַמֶּלֶךְ אֶת־
 יוֹאֵב וְאֶת־אֲבִישׁוּ וְאֶת־אֶתִּי *
 לֵאמֹר לֹא־טֹלִי לַנֶּעַר לְאֲבִשְׁרוֹם
 וְכָל־הָעָם שָׁמְעוּ בְּצֹת הַמֶּלֶךְ

פסקא נא"פ. לעזור קרי.

אח

תרגום אשכנזי קמ

צרויה'ס איינעם ברודערס
 יואב'ס, אונד איינ דריטטהיי
 אונטער אנפיהרונג אחי'ס דעם
 גיטיטערס. דער קאניג זאגטע
 צום פאלקע: איך איך ווער
 דע מיט איד אין דיא שלאכט
 ציעהען. (ג) דאן פאלקע ט
 גענגעטע: דוא זאלסט ניכט
 מיט אויסציעהען; דען ווען
 וויר אויך דיא פלוכט ערגרי.
 פען מיכסען, ווערדען זא
 אונז ניכט אכטען; ווען אויך
 דיא האלפטע פאן אינו אומ
 קאמכען זאלטע, ווערדען
 זיא עס ניכט צו הערצען נעה
 מען: דען דוא אללי ווו ענסט
 אונזערער צעהנטויענד איה.
 עס איזט אלוז דאן בעסטע,
 ווען דוא אונז פאן דער שט דט
 אויס אונטערשטיטצעכט.
 (ד) דער קאניג ערוועדערט
 איהנען: וואס איהר פיר גוט
 האלמעט ווילל איך טהון. דער
 קאניג שמעללטע זיך פאן איי
 נע זייטע אים טהארע, אונד
 דאן פאלק צאג צו הונדער
 טען, אונד טויענדען הינויס.

דער קאניג בעפאהל דעם יואב, דעם אבישי אונד דעם אחי וויא פאלגט: „(ה) פערפאהרעט
 „מיר מיט דעם יינג לינגע אכשלום געלינדע!“ דאן גאנצע פאלק הארטע, אלס דער
 קאניג

ר ש י

יח (ג) לא ישימו אלינו לב. לא יהיה דבר חשוב בעיניהם להחננר ולהתהלל מאמר שאין
 אמה במלחמה: כי עתה. בהיותך בכבודך חשוב אמה כמונו: עשרת אלפים. בעשרת
 אלפים איש כמונו: כי תהי' לנו מעיר לעזור. וכען טב ארי תללי עלנא מן קרתא למסעד:
 (ה) לאט לי לנער. אם יקרה לפניכם במלחמה חמלו עליו:

זיער

ב א ו ר

יח (ג) לא ישימו אלינו לב, מפני שרובן חיל אכשלום לא הי' רק להמית דוד (הכלב"ג
 והרד"ק). כי עתה כמונו, הנכון נח"י ארי בען את יביל למסעד כונתנא עסרא
 אלפינ, ועתה כמו אמה כפירוש רש"י כלומר אמה בעלמך תעזור לנו נאלו היינו עשרת אלפיכ
 יותר. מעיר לעזור, כי תעזור אותנו מן העיר אשר אמה שם ע"י עלמך ונתחננולתך. (ד) לאט
 לי, הכיווי לנכח יסיד, כי לכל אחד אמר כן, והכוונה בתוכה למעני בנתת עם אכשלוכ.
 נפוצה

אֶת-כָּל-הַשָּׂרִים עַל-דְּבַר
 אֲבִשָׁלוֹם: (ו) וַיֵּצֵא הָעַם הַשָּׂדֶה
 לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי הַמְּלַחְמָה
 בְּיַעַר אֲפְרַיִם: (ז) וַיִּגְפּוּ שָׁם עַם
 יִשְׂרָאֵל לְפָנָי עַבְדֵי דָוִד וַתְּהִי-
 שָׁם הַמִּגָּפָה גְדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא
 עֲשָׂרִים אֶלֶף: (ח) וַתְּהִי-שָׁם
 הַמְּלַחְמָה נִפְצוֹת עַל-פְּנֵי כָל-
 הָאָרֶץ וַיִּרְבַּ הַיַּעַר לֵאמֹר בָּעַם
 מֵאֲשֶׁר אָכְלָה הַחֶרֶב בַּיּוֹם הַהוּא:
 (ט) וַיִּקְרָא אֲבִשָׁלוֹם לְפָנָי עַבְדֵי
 דָוִד וְאֲבִשָׁלוֹם לָכֵב עַרְ-
 הַפֶּרֶד וַיָּבֵא הַפֶּרֶד תַּחַת שׁוֹכְךְ
 הָאֵלֶּה הַגְּדוֹלָה וַיַּחֲזֹק רֵאשׁוֹ
 בְּאֶרֶץ וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין
 הָאָרֶץ וַתִּפְרֹד אֲשֶׁר-תַּחְתּוֹ עֵבֶר:
 (י) וַיֵּרָא אִישׁ אֶחָד וַיִּגַּד לְיוֹאָב

קאניג אללען בעפעהלסחא
 בערן וועגען אבשלום דען אויס
 דריקליכען בעפעהל ערטהייל
 טע. (ו) דאז פאלק ריקטעגע
 גען ישראל צו פעלד, אונד
 דיא שלאכט בעגאן אים וואל
 דע אפרים. (ז) דאז קריגספאלק
 דער ישראל וואורדען פאן דען
 קריעגסקנעכטען דוד'ס אויפס
 הויפט געשלאגען, דיא נייע
 דערלאגע וואר אן דיעזעס טא
 גע בעדייטענד, אונד בעטרוג
 צוואנציג טויזענד מאן. (ח) דיא
 שלאכט ברייטעטע זיך איבער
 דיא גאנצע לאנדשאפט אויס,
 אונד דער וואלד פערטילגטע
 אן דיעזעס טאגע פאם פאלקע
 מעהר אלס דאז שווערדט היינ
 געראפפט האט. (ט) אבשלים
 קאם פאן אונגעפאהר פאר דען
 קריעגסקנעכטען דוד'ס, ער
 ריטט אויף איינען מוילעזעל;
 דיעזעס מוילטהיר קאם אונטער
 דען זכט איינער גראסען טע
 רעבינטע, ויין קאפה וואורדע
 פאן דער טערעבינטע ערגריפ
 פען, אונד ער וואורדע צווי
 שען היממעל אונד ערדע פער
 זעטצט. דאז מוילטהיר אונ

ויאמר

נפוצח קרי

טער איהם גינג דורך. (י) איין מאן ערבליקטע דיעזעס, בעריכטעטע עס דעם יואב אונד שפראך

ר ש י

(ו) ביער אפרים. ומהיכן היה יער לאפרים בעבר הירדן מזרחה שלא ניתן שם חלק אלא לבני גד ולבני ראובן ולמנשה אלא מתוך שהחנה יהושע שיהיו מרעין כפורשין והיה אוחו היער סמוך לאפרים. אלא שהירדן מפסיק והיו מרעין שם בהמותיהם היה נקרא יער אפרים: (ח) וירב היער לאכול בעם. חיות רעות שניער. מרגס יונתן: (ט) ויקרא אנשלום. לשון מקרה ופגע: ויתן בין השמים ובין הארץ. אמרו רבותינו שלף חרבו לקון שערו וראה גיהנם פתוחה תחתיו:

ב א ד

(ח) נפוצח, אין לנו להשיב לב רק על הקרי, והנה האותיות מורות על בינוני פעול בקל מחס"נ, אולם הזרות בניקוד שקמן הנו"ן מורה על בינוני הנפעל מעלומי העין, וסגול הכל"י בלתי יתכן עכ"פ. וירב היער, לפי ת"י הכוונה על חיות היער, ויתכן לפרש היער עלמו, שהיו נפלעים בעיני היער בנרחס (הרד"ק). (ט) ויקרא, בא במקרה לפני עבדי דוד בנרחו, וגם על הכרד מפניהם, ובנוסחו הסתמך שערו נאונך, ואח"כ ראהו כן איש אחד ויגד ליואב.

ש מ ו א ל ב יח

וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי אֶת-אַבְשָׁלוֹם
תָּלוּי בְּאַלְהָהּ: (יא) וַיֹּאמֶר יוֹאָב
רָאִישׁ הַמַּגִּיד לוֹ וְהִנֵּה רָאִיתָ
וּמִדוּעַ לֹא-הִכִּיתוּ שָׁם אֶרְצָה
וְעָלִי לַחַת לָהּ עֲשֹׂרָה כֶּסֶף וְחִגְרָה
אֶהָת: (יב) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶרְ-יוֹאָב
וְלֹא אֲנֹכִי שֶׁקֶל עַל-כַּפֵּי אֱלֹהִים
כֶּסֶף לֹא-אֲשַׁלַּח יָדֵי אֶרְ-בֶּן
הַמֶּלֶךְ כִּי בְּאֲזְנֵינוּ צִוָּה הַמֶּלֶךְ
אֶתָּה וְאֶת-אֲבִישׁי וְאֶת-אֶתִּי
לֵאמֹר שְׁמֵר וְ-מִי בְּנֵעַר
בְּאַבְשָׁלוֹם: (יג) אֹז-עֲשִׂיתִי בְּנַפְשׁוֹ
שֶׁקֶר וְכָל-דָּבָר קֵא-יִכְתֹּד מִן-
הַמֶּלֶךְ וְאֶתָּה תִּתִּיצֵב מִנֶּגֶד:
(יד) וַיֹּאמֶר יוֹאָב לֹא-כֵן אֶתִּילָהּ

ולא קרי. בנפשי קרי לפניך

תרגום אשכנזי קמא

שפראך: „זיעהע, איך האבע
„אבשלום אן איינער מערעביני,
„טע האנגען זעהען.“ (יא) יואב
שפראך צום מאנגע דער איהם
דיעזעס בענאכריכטיגטע: ווען
דוא עם געזעהען, ווארום
שלונסט דוא איהן ניכט דא?
זעלכסט צו באדען? עם ווא?
רע מיינע זארגע געוועזען, דיר
צעהן זילבערשקל אונד איינען
נייען גורט צו געבען. (יב) דער
מאן ערווידערטע דעם יואב:
מאכטע איך דאפיר אויף מיי
נער האנד טווענד זילבער
שקל וואנגען, ווירדע איך מיך
אויך אן דען פרינצען ניכט פער-
גרי פען, דען פאיר אונזערן אה.
רען געכאטה דער קעניג דיר,
דעם אבישי אונד דעם אחי
פאלגענדע ווארטע: „געהמעט
„איך אין אכט, ווער אן דען
„יינגלינג אבשלום געראטה.“
(יג) אדער זאלל איך עטווא
מיט פארזאמל פאלש האנ?
דעלן? דעם קאניג בלייבט יא
ניכטס פערהיימליכט דוא
אבער ווירדעסט דיר פאן פערן שטעללען. (יד) יואב שפראך: איך קאן ניכטס רעכטעס פאן
דיר

ר ש י

(יב) שמרומי בנער. כל מי שינא לידו ישמרנו: (יד) לא כן אחילה לפניך. לא אנקש עוד
בקשה ממך כי אני אלך:

כי

ב א ו ר

שובך, ענפים מחוברים ונסככים יחד. (יב) שוקל על כפי, גם אם יתן לי אחד מתנה
אלף כסף שאמית אבשלום, ואני שוקל על כפי את הנסף הזה, גם אז כל אשלח ידי בו.
(יג) או עשיחי בנפשי שקר, הכתיב בנפשו, והוא הנראה לנדק כלומר אם אסר שנעתו
ואעשה בנפשו של מלך שקר ואומר לא המיתיו, והקרי בנפשי לכנות מפני הכבוד; ויחן לפרשו
בקריאותו, והכוונה או אעשה בנפשי ובזדון רוחי שקר ואסר בריתי ואומר לא עשיתי זאת? אם
זאת תיעץ לי, גם היא לא תועלני, כי לא יבדל דבר מן המלך והויו של וכל מורה סתירה
זווערזאטיף בדרכו בהרבה מקומות, וכן מתורגם. (יד) לא כן אחילה, רש"י פירש אחילה
לשון בקשה, וסילוף שרש יחל בשרש חלה הוא כדרך רש"י לדמות כל השרשים יחד אם אות אחת
נעלמה, ונחננו ללך בזה בעקבות הרד"ק, ואחילה פה מלשון המתנה ותקוה הדומות בהוראתיהן,
ולפניך

תרגום אשכנזי

ש מ ו א ל ב י ח

לְפָנֶיךָ וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ
וַיִּתְקַעם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדְנוּ חִי
בְּלֵב הָאֱלֹהִים: (טו) וַיִּסְבּוּ עֲשָׂרָה
נְעָרִים נְשָׂאֵי כְלֵי יוֹאָב וַיִּכּוּ אֶת־
אַבְשָׁלוֹם וַיִּמָּתְהוּ: (טז) וַיִּתְקַע
יוֹאָב בַּשֶּׁפֶר וַיֵּשֶׁב הָעָם מִרְדֵּף
אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־חָשַׁךְ יוֹאָב אֶת־
הָעָם: (יז) וַיִּקְחוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם
וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ בַּיַּעַר אֶרֶץ־הַפַּחַת
הַגָּדוֹל וַיִּצְבּוּ עָלָיו גִּלְ-אַבְנִים
גָּדוֹל מְאֹד וְכָרַת יִשְׂרָאֵל גִּסּוֹ אִישׁ
לְאָהֳלוֹ: (יח) וְאַבְשָׁלֵם לָקַח וַיִּצְבּוּ־
לוֹ בַחַיּוֹ אֶת־מִצֵּבֶת אֲשֶׁר בְּעַמְקֵי
הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין־לִי בֶן־בְּעֵבֹר
הַזְּכוּר שְׁמִי וַיִּקְרָא לַמִּצֵּבֶת עַל־
שְׁמוֹ וַיִּקְרָא לָהּ יַד אַבְשָׁלוֹם עַד
הַיּוֹם הַזֶּה: (יט) וַאֲחֵימֵעַץ בֶּן־צְדוֹק

דיר ערווארטען. ער נאָהם
דרייא וואורפשיפעסע אין דיא
האַנד, שטיעס זיא אבשלוים
אינס הערץ; אכער נאָך לעב;
טע ער אַן דער טערעכינטע.
(טו) דאָהער שטעללטען זיך
צעהן יינגלינגע, דיא וואַפֿענע;
טרענער יואב'ס הערום, אונד
שלוגען איהן פֿאללענדס טאָד.
(טז) יואב שטיעס אין דיא
טראַמפעטע, אונד דאַן פֿאַלק
קאַם צוריק, אונד זעטצטע
ישראל ניכט מעהר נאָך, דען
יואב היעלט דאַן פֿאַלק דאַפֿאָן
אַב. (יז) דען אבשלוים נאָהמען
זיא, וואַרפֿען איהן אים וואַלדע
אין דיא גראָסע גרובע, אונד
ערריכטעטען איינען זעהר גראָס.
סען שטיינהויפֿען איכער איהן.
גאַנץ ישראל פֿלאָה יעדער נאָך
זיינע הוימאַטח. (יח) אבשלוים
האַטטע זיך עס הערויסגענאַמ.
מען, אונד זיך בייא לעבציי.
טען איין דענקמאַל ערריכ.
טעט וועלכעס אים קעניגס.
טהאַל שטעהט, דען ער
שפראַך: ווייל איך קיינען זאָהן
האַבע, זאָגעשיעהעט עס אום
מיינעם נאַמען איין אַנדענקען
צוגעבען. ער בענאַננטע דאַן דענקמאַל נאָך זיינעם נאַמען, דאָהער וואורדע עס יד
אבשלוים גענעננט, וועלכעס נאָך הייטיגעס טאַגעס שטעהעט. (יט) אחימעץ זאָהן צדוק'ס

לאהלו קרי. בחיו קרי. אמר

צוגעבען. ער בענאַננטע דאַן דענקמאַל נאָך זיינעם נאַמען, דאָהער וואורדע עס יד
אבשלוים גענעננט, וועלכעס נאָך הייטיגעס טאַגעס שטעהעט. (יט) אחימעץ זאָהן צדוק'ס

זאג

ר ש י

(יח) כי אמר אין לי בן. משלל מקומי ויהי חסונ כמותי: בעבור הזכיר שמי. אקיס לימכנת
אין

ב א ו ר

ולפניך כמו מלפניך או ממך, ופירושו לא אוכל ללכות ממך דבר טוב וראוי. שבטים, חניות
קצרות ודקות. עודנו חי, ולא מת עדיין מן השבטים, לכן המיתוהו נושאי כלי יואב. בלב
האלה, באמלע האלה כמו עד לב השמים, וזה גם דעת תרגום יונתן, אך כמתרגם משכיל
לא תש על דבר הבלתי ראשי ומתנס בנגו בוטמח ובן תרגמו. (כו) דשך, כת"י מנע, כי את
העם שנ על עם יואב. (יח) לקח, כמו בויקח קרח שלקח עכמו יותר מן הראוי לו. כי
מן הראוי אשרק מלכי ארץ יזיבו להם מלכות ולא חסר מהעם. אין לי בן, אע"פ שסיפר למעלה
שהי

אָמַר אַרְוֹצָה נָא וְאַבְשָׂרָה אֶת־
הַמֶּלֶךְ כִּי־שָׁפְטוּ יְהוָה מִיַּד אֲבוֹיוֹ:
(כ) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹאָב לֹא אִישׁ בְּשָׂרָה
אֶתְּהֵ הַיּוֹם הַזֶּה וּבְשָׂרָה בְּיוֹם אַחֵר
וְהַיּוֹם הַזֶּה לֹא תִבְשָׂר כִּי־עַל־
בֶּן־הַמֶּלֶךְ מָת: (כא) וַיֹּאמֶר יוֹאָב
לְכוּשֵׁי לֶךְ הַגֵּד לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
רָאִיתָה וַיִּשְׁתַּחֲו כוּשֵׁי לְיוֹאָב וַיֵּרָץ:
(כב) וַיִּסַּף עוֹד אַחִימַעַן בֶּן־צְדוּק
וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹאָב וַיְהִי מָה אֲרָצָה־
נָא גַם־אֲנִי אַחֲרֵי הַכוּשֵׁי וַיֹּאמֶר
יוֹאָב לְמָה זֶה אֶתְהַרְץ בְּנִי וּלְכָה
אִין־בְּשָׂרָה מִצָּאת: (כג) וַיְהִי־מָה
אַרוֹץ וַיֹּאמֶר לוֹ רוּץ וַיֵּרָץ
אַחִימַעַן דֶּרֶךְ הַכְּכַר וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַכוּשֵׁי: (כד) וַדָּוִד יוֹשֵׁב בֵּין־שְׁנֵי

זאגטע (זו יואב): ערלויבע,
דאז איך הינלויפע אונד דעם
קאניגע דיא באטהשאפט ברינג
גע, דאס דער עוויגע איהם
ווידער זיינע פיינדע גערעכט
טיגקייט פערשאפטע. (כ) דא
שפראך יואב צו איהם: דא
ביזט הייטע צום באטהשאפט
טער ניכט געאייגעט, דא
מאנסט איין אנדערמאל
באטהשאפט פערקנדען, היי
טע אבער דורכאויס ניכט, ווייל
דאך איינמאל דער פרינץ אומ
געקאמען איזט. (כא) יואב
שפראך חרוף צום כושי:
געהע דא, פערקינדע דעם
קעניגע זאס דא געזעהען!
דער כושי פערבייגטע זיך פאר
יואב, אונד ליעף פארט.
(כב) אחימען זאחן צדוק'ס
באטה אבערמאלס דען יואב:
עס זייא וויא איהם וואללע,
זא פערנאנע מיר דאך, דאס
אויך איך הינטער דעם כושי
הערלויפע, יואב ענטגעגעט
טע: וואצו לויפט דא מיין

בן קיי ולא כתיב השערים

זאחן? עם איזט קיינע באטהשאפט פיר דין, דיא עטואס איינבריינגט. (כג) יענער
ט פ ר ח ד: מאג עם זיין וויא עם ווילל, זא ווילל איך דעננאך הינלויפען. דיעזער זאג
טע ענדליך צו איהם: זא לויפע! אחימען ראגטע דען וועג דעם קרייזעס (דעם ירדן'ס)
הין אונד קאם דעם כושי צופאר. (כד) דוד פערוויילטע צווישען ביידען טהארען, דער

האב.

ר ש י

אין וכוין חשוב היה: (כ) ובשרת ציוס אחר. בשורת משועה אחרת: כי על אש
בן המלך מת לפיכך לא טובה לך הנשורה הזאת: (כב) ולכה אין בשורה מולאת. אין ממת
שכר בשורה מלויה היום: (כג) ויהי מה. כלומר ומה בכך אם אין לישכר: ויעבר. וקדם ית כושי:

ב א ו ר

שהי' לו ג' בניס יתכן שמחו, או שעשה המלכה בטרם הוליד בניס. (כ) כי על כן, כמו כי על
כן לא נתחיה לשלה בני, וכמו כי בעבור כן, ובכתיב חסר כן. (כא) לכושי, אמר הרד"ק
חסר שהי' שמור כושי, ונראה דעתו מחמת פתחות הלש"י, אולם קשה שזכר אותו בסמוך בלי
ה"א הידיעה? ויתכן שמתחילה קראוהו על שם לבנו ואח"כ נהי' לשם עלם כרטי, ונקרא פעם
נה"א הידיעה ופעם בלמה. (כב) ויהי כה, יהי' מה שיהי', אין כשרה מצאת, הנשורה,
איננה בשורה המולאת לך שכר. (כג) הככר, הארץ על יד הירדן. (כד) בין שני השערים,

האָוואַכטער גינג אויף דאָן
 טהאַרדאָך דער שטאַדטמוי-
 ער, הוב דיא אויגען אויף,
 אונד ערבליקטע אייגען מאן
 אַלליין לויפֿען. (כה) דער וואָכ-
 טער ריעף, אונד צייגטע עם
 דעם קאַניגע אָן. דער קעניג
 שפראַך: ווען ער אַלליין איזט
 זאָ ברינגט ער איינע באַטה-
 שאַט. דער מאן קאַם אימי-
 מער נאָהער. (כו) נון זאַה
 דער טהורמוואַכטער אייגען
 אַנדערן מאן לויפֿען, ער ריעף
 דעם טהאַרוואַכטער צו, אונד
 שפראַך: היער לויפֿט אַבער.
 מאַלס איין מאַן אַלליין. דער
 קעניג שפראַך: אויך דיע-
 זער איזט איין באַטהשאַט.
 פֿעריקינדיגער. (כז) דער
 טהורמוואַכטער זאַנטע: וויא
 איך דאָרענען דעם ערשטערן
 זעהע איזט עם דעם רענגען
 דעם אחימעץ זאָהן צדוק'ס
 אַהנליך, דער קאַניג שפראַך:
 ער איזט איין גוטגעזינגטער
 מאן, אונד קאַמט געוויס מיט
 גוטער באַטשאַט.
 (כח) אחימעץ ריעף צום קאַניג
 גע: הייל דיר! ער וואַרף זיך
 מיט דעם אַנגעוויכטע צור ער.
 דע גיערער, אונד שפראַך:

השערים וילך הצפה אל-גג
 השער אל-החומה וישא את-
 עיניו וירא והנה איש רץ לבדו:
 (כה) ויקרא הצפה ויגד למלך
 ויאמר המלך אם-לבדו בשורה
 בפיו וילך הלוד וקרוב: (כו) וירא
 הצפה איש-אחר רץ ויקרא
 הצפה אל-השער ויאמר הנה-
 איש רץ לבדו ויאמר המלך גם-
 זה מבשר: (כז) ויאמר הצפה
 אני ראה את-מרוצת הראשון
 כמרצת אחימעץ בן-צדוק
 ויאמר המלך איש-טוב זה ואל-
 בשורה טובה יבוא: (כח) ויקרא
 אחימעץ ויאמר אל-המלך
 עלום וישתחו למלך לאפיו
 ארצה ויאמר ברוך יהוה אלהיך
 אשר סגר את-האנשים אשר-
 נשאו את-יָדָם באדני המלך:

ויאמר

געלאָבט זייא דער עוויגע דיין גאָטט, דער דיא לייטע, וועלכען
 געגען מייגען הערן קאַניג איהרע האַנד ערהאַבען, דיר איבערליעפֿערט האַט!

דער

ב א ו ר

שהי שער לפנים מן השער ובין שני השערים ישב (הרד"ק). (כה) אם לבדו, כי שאס היו
 עבדי דוד נסים לא הי' אחד נא לבדו. (כו) ואל בשורה, כמו ובכשורה, וכן ואל הארון תחן
 (הכ"ל). (כח) סגר את האנשים, מסר את האנשים, ומסר בידך (הכ"ל), ונראה שטרם
 בלה אחימעץ זכרו לבדו בידך, הפסיק המלך אותו ושאל אותו: השלים לנער לאשלוט,
 ובתרגומנו

ש מ ו א ל ב י ח י ט

(כט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁלוֹם לַנֶּעַר
לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אַחִימֶעַץ
רְאִיתִי הַהַמּוֹן הַגָּדוֹל לְשִׁלַּח אֶת־
עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ יוֹאָב וְאֶת־עַבְדֵי וְלֹא
יָדַעְתִּי מָה: (ל) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ סֹב
הַתִּיצֵב כֹּה וַיִּסָּב וַיַּעֲמֵד: (לא) וְהִנֵּה
הַכּוֹשִׁי בָּאוּ וַיֹּאמֶר הַכּוֹשִׁי יְתִבְשֹׁר
אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ כִּי־שָׁפַטָה יְהוָה הַיּוֹם
מִיָּד כָּל־הַקָּמִים עָלֶיךָ: (לז) וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אֶל־הַכּוֹשִׁי הַשְׁלוֹם לַנֶּעַר
לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַכּוֹשִׁי יְהִי
כַנֶּעַר אִיבֵי אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ וְכָל־
אֲשֶׁר־קָמוּ עָלֶיךָ לְרָעָה:

יט (א) וַיִּרְגְּזוּ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל־
עֲלִית הַשָּׁעַר וַיִּבֶךְ וְכֹה וַאֲמַר
בְּלִבָּתוֹ בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי

אבשלום

תרגום אשכנזי קמג

(כט) דער קאניג פראגטע
(טכעז): בעפֿינדעט זיך דער
יינגלינג אבשלום בייא וואהל?
זיין? אחימעץ ערוועדערטע:
איך זעה איינע גראסע פאלקס.
מענגע, אלס יואב דעם קאניג
ניגע יענען קריעגסקנעכט אונד
מיד דיינען קנעכט אבשיקטע;
איך וואוסטע אבער ניכט,
וואס עס בעדרייטעט. (ל) דער
קאניג שפראך: ווענדע דיך
אויף דיא זייטע, אונד שטעל
לע ריך היעהער. ער ווענדע
טע זיך צור זייטע, אונד בליעב
שטעהען. (לא) נון קאם דער
כושי אונד שפראך: מיינעם
העררו קאניג ווערדע הייטע
דיא באטהשאפט פֿערקינדעט,
דאס דער עוויגע דיר הייטע
רעכט פֿערשאפט האט געגען
אללע דיעיעניגען, וועלכע
זיך ווידער דיך עמפארטען.
(לז) דער קעניג פראגטע דען
כושי: בעפֿינדעט זיך דער
יינגלינג אבשלום וואהל?
דער כושי פֿערזעטצטע: מאן
גען אויך אין דער צוקונפט דיא

פֿיינדע מיינעם העררו קאניגס אונד אללע דיא צום אונגליקקע זיך ווידער דיך עמפארטען!
רען, דיעזעם יינגלינגע גלייכען!

יט (א) דער קאניג ערבעטע, גונג אויף דען וואללער דעם טהארעס אונד וויינטע. אים
געהען קלאגטע ער: מיין זאָהן אבשלום! מיין ליעבער, טהייערער זאָהן אבשלום!
וואָרע

ר ש י

(כט) ראיתי ההמון הגדול. הומים ונעים במלחמה: לשלוח את עבד המלך יואב ואת עבדך.
הרי זה מקרא מסורס לשלוח יואב את עבד המלך ואת עבדך לשלח יואב את עבד המלך
זה הדין אחרי: ואת עבדך. על עכמו הוא אומר ולא ידעתי מה היה אחרי כן: (ל) סוב
המילכ כה. ופנה לכד אחר והתיכב כה ונשמע מה יאמר זה:
יט (א) בני בני. שמנה פעמים אמרו רבותינו שנע' דאסקי' משנעה מדורי גיהנם ומד
דאיתו'

ב א ו ר

ובתרגומנו הוספנו תיבת בידך. (כט) לשלוח, כמו בשלוח. עבד המלך, הכושי. ואת עבדך,
אותי עבדך והנה מלאנו כי אחימעץ לא דיבר בסדר המלות כראוי, יען שלא דיבר כל אשר
בלבבו ומיהר בדבריו לנאר.

ווארע איד דאך, אן דיינער
 שטאטט אינגעקאממען, א
 אבשלום! מיין זאָהן! מיין זאָהן!
 (ג) דעם יואב ווארדע היי
 טערבראַכט: זיעהע דער קא
 נג וויינט אונד צייגט וועגען
 אבשלום זיינע טרויער. (ג) דער
 זיען פֿערוואַנדעלטע זיך אן
 דיעועם טאַגע דעם גאַנצען
 פֿאַלקע אין טרויער, דא עס
 אן דעמזעלכען טאַגע דיא נאַכֿ
 ריכט ערפֿוהר, דאס דער
 קאַניג איבער זיינען זאָהן בע
 טריבט זייא. (ד) דאז פֿאַלק
 קאם אן דיעועם טאַגע פֿער
 שטאַהלען אין דיא שטאַרט,
 וויא דיא לייטע פֿערשטאַה
 לען צו קאַממען זוכען, ווען
 זיא בעשאכט אויס דער
 שלאכט פֿליעהען. (ה) דער
 קאַניג פֿערהילטע זיין אַנגע
 זיכט, אונד יאַממערטע מיט
 לויטער שטיימע: מיין זאָהן
 אבשלום, אַך אבשלום! מיין
 זאָהן! מיין זאָהן! (ו) יואב
 קאם צום קאַניגע אין דען
 פֿאַלאַסט אונד זאַנטע: דוא

אבשלום מיין יתן מותי אני
 תחתיך אבשלום בני בני: (ג) ויגד
 ליואב הנה המלך בכה ויתאבל
 על אבשלום: (ג) ותהי התשעה
 ביום ההוא לאבל לכל העם כי
 שמע העם ביום ההוא לאמר
 נעצב המלך על בנו: (ו) ויתגנב
 העם ביום ההוא לבוא העיר
 כאשר יתגנב העם הנכלמים
 בנוסם במלחמה: (ה) והמלך
 לאט את פניו ויזעק המלך קול
 גדול בני אבשלום אבשלום בני
 בני: (ו) ויבא יואב אל המלך
 הבית ויאמר הבשת היום את
 פני כל עבדיך הממקטים את
 נפשה היום ואת נפש בניה
 ובנותיה ונפש נשיה ונפש פלגשיה:

לאהבת

בעשאמסט הייטע אַללע דיינע דיענער, וועלכע דיין לעבען, דאז לעבען דיינער זאָהן.
 גע אונד טאַכטער, אונד דאז לעבען דיינער ווייבער אונד קעכסווייבער הייטע גערעט.
 טעט

ר ש י

דאיימי לעלמא דאחי: (ה) לאט את פניו. כרוך ית אפוהי כמשפט האבלים. לאט כמו
 וילט פניו באדרתו (מלכים א' י"ט י"ד) הנה היא לוטה נשמלה (שמואל א' כ"ט ו'):
 כי

ב א ו ר

יט (א) מוהי אני, שם הגוף נוסף על הכינוי ונמו ומראהו את הילד (כרויה"ג). בני בני,
 מדרך התפעלויות חזקה להזכיר העלם הנורדס בלבונו כמה פעמים, ודרש מו"ל
 ידוע. (ג) נעצב, נפעל עזר כי הוא פתוח (הרד"ק). (ה) לאט, העטיף פניו כמשפט
 האבלים, וסרטו לט, ודעחנו כמו שמלינו וקאם שאון בעמיד שמת קס בא קאס, והמדקדקי
 המדעים אמרו כי קס תחת קאס בן בא פה נמשלמו לאט. (ו) הנשח, הורחמו נוש ונח כ"ד
 נפ"י

(ז) לֹא־הִבֵּה אֶת־שִׁנְאִיהָ וְלִשְׂנֹא
 אֶת־אֲהִבֶיהָ כִּי וְהִגִּדְתָּ הַיּוֹם כִּי
 אֵין לָהּ שָׂרִים וְעַבְדִּים כִּי וַיִּדְעֵתִי
 הַיּוֹם כִּי לֹא אֲבִשְׁלוֹם חַי וְכַלְנוּ
 הַיּוֹם מִתִּים כִּי־אִזּוּ יִשָּׂר בְּעֵינֶיהָ:
 (ח) וְעַתָּה קוּם צֵא וּדְבַר עַל־לֵב
 עַבְדֶּיךָ כִּי בִיהוּה נִשְׁבַּעְתִּי כִּי־
 אֵינֶה יוֹצֵא אֶם־יִלִּין אִישׁ אֶתְךָ
 הַיְבִילָה וְרָעָה לָּךְ זֹאת מִכְרֶ־
 הָרָעָה אֲשֶׁר־בָּאָה עֲלֶיךָ מִנְּעַרְיָה
 עַד־עַתָּה: (ט) וַיִּקָּם הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב
 בַּשָּׂעַר וּלְכָל־הָעַם הִגִּידוּ לֵאמֹר
 הִנֵּה הַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בַּשָּׂעַר
 וַיָּבֹא כָל־הָעַם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
 וַיִּשְׂרָאֵל גַּם אִישׁ לֹא־הָלִיו: (י) וַיְהִי
 כִּד־הָעַם גָּדוֹן בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר הַמֶּלֶךְ הִצִּילָנוּ מִכַּף
 אֲזִבְנוּ וְהִוָּא מִלְּטָנוּ מִכַּף

פלשתים

לו קרי

תרגום אשכנזי קמד

טעט האבען. (ז) (ווער האט
 דזו נאך געהערט?) צו לעגן
 בען זיינע פיינדע אונד צו האסן
 סען זיינע פריינדע! רוא שיינסט
 הייטע אנצוצייגען: דאס דוא
 קיינע בעפעהלס האבער קיינע
 מיניסטער האבעסט; יא הייט
 טע האבע איך מיך איבערצייגט,
 דאס ווען נור אבשלוס לעכטע
 אונד וויר אללע אויך אומגע
 קאממען ווארען, דיר עס דאן
 רעכט געוועזען ווארע. (ח) מא
 בע דיר אלזא אויף, געהע היי
 נויס אונד רעדע דיינען דיע
 נערן פריינדליך צו; דען איך
 שווערע ביים עוויגען, ווען
 דוא ניכט הינויס געהסט, זא
 דארף קיין מענש דיעזע נאכט
 בייא דיר צוכרינגען. דיעזעס
 ווירד דיר מעהר אונהיל ברינג
 גען, אלס אללעס אונגליק
 דאן דיר פאן דיינער יוגענד ביז
 יעטצט בעטראפפען. (ט) דער
 קאניג מאכטע זיך אויף, אונד
 זעטצטע זיך אין דאן טהאר.
 אלס אונטער דעם גאנצן פאלק
 קע דיא נאכריכט פערברייטעט
 ווארד, דאס דער קאניג אים
 טהארע זיטצע, ערשען דא
 גאנצע פאלק פאר דעם קאניגע

ישראל אבער וואר געלאהען, יעדער נאך זיינער היימאט. (י) דאן פאלק רעכטעטע אין אללען
 שטעממען מיט איינאנדער, אינדעם עס היעס: דער קאניג האט אונז פאן דער האנד אונז
 זערע פיינדע גערעטמעט, אינד אינו פאן דער אבערגעוואלט דער פלשתים בעפרייעט,
 איצט

ר ש י

(ח) כי אינך יוצא. אם אינך יוצא: (ט) וישראל גם. אותם שהיו עם אנשלים: (י) כל העם
 גדון. מתווכחים זה עם זה:

ב א ו ר

נפ"י כי נע"ו ונפ"י מסלומים משקליהם זה בזה. (ז) לאתבה, מקור, ודיבר יואב זאת על
 דרך הקריאה הפוסטרופע כלומר מי שצא בוא? לאתובי-שונאיו ולשנוא אוהביו. כי הגדת
 הו, כלומר בזה הדבר שזתה עושה כאלו אתה מגיד לכל שאין לך שרים ועבדים נאמנים
 (הרד"ק). (ז) ודבר על לב עבדיך, כמו וידבר על לב הנערה. כי אינך יוצא, אם אינך
 יוצא. ורעז, פגל עכר מהופך. (י) גדון, נפעל.

יעצט מוסטע ער פֿאַר אבשלום
 אײס דעם לאַנדע פֿליעהען.
 (יז) נון איזט דיעזער אבשלום,
 דען וויר איבער אויז צום רע-
 גענטען איינזעצטען, אין
 דער שלאָט געבליעבען. וואָ-
 רום שווייגט איהר אַלזאָ דאָ-
 פֿאַן, דען קאַניג וויעדער אין
 זיין רײך צוריק צו ברינגען?
 (יח) דער קאַניג דוד שיקטע צו
 צרוק אונד צו אביתר פֿאַלגענ-
 דען אויטראַג: שטעללעט
 דען פֿאַרנעהמען יהודה'ס
 פֿאַלגענדעם פֿאַר: „וואָרום
 „וואָללעט איהר דיא לעטצטען
 „זיין, דען קעניג נאָך זיינעם
 „פֿאַללאַסטע צוריק צו ברינגען
 „דאָ דאָך דער אַנטראַג פֿאַן
 „נאָנין ישראל צום קאַניגע גע-
 „לאַנגט איזט, דאָס ער נאָך זײ-
 „נעם פֿאַללאַסטע קאַממע?—
 „(יג) איהר זייד מיינע אַנפֿער-
 „וואַנדטען, מײן בײן אונד
 „פֿאַליש (זײנע בלוטספֿריינדע)

פֿלשהײם ועתה בֵּרַח מִן־הָאָרֶץ
 מֵעַל אַבְשָׁלוֹם: (יז) וְאַבְשָׁלוֹם
 אֲשֶׁר מָשַׁחֵנוּ עָלֵינוּ מִתְּבַלְחָמָה
 וְעַתָּה לָמָּה אַתֶּם מִחְרָשִׁים
 לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ: (יח) וְהַמֶּלֶךְ
 דָּוִד שָׁלַח אֶל־צְדוֹק וְאֶל־אֲבִיתָר
 הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל־זַקְנֵי
 יְהוּדָה לֵאמֹר לָמָּה תְהִיוּ אַחֲרָיִם
 לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ
 וּדְבַר כָּל־יִשְׂרָאֵל בָּא אֶל־הַמֶּלֶךְ
 אֶל־בֵּיתוֹ: (יג) אַחֲרֵי אֲתָם עֲצָמִי
 וּבְשָׂרֵי אֲתָם וְלָמָּה תְהִיוּ אַחֲרָיִם
 לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ: (יד) וְלַעֲמָשָׂא
 תִּמְרוּ הַלֹּא עֲצָמִי וּבְשָׂרֵי אֲתָה

כה

כל"ל

„זייד איהר! וואָרום וואָללעט איהר דיא לעטצטען זיין, דען קאַניג צוריק צו ברינגען?
 (יד) צו עמשא שפרעט פֿאַלגענדעם: „ביזט דוא ניכט מײן נאָהער אַנפֿערוואַנדטער?
 גאַטט

ר ש י

(יב) ודבר כל ישראל בא אל המלך. כל זה מדברי שליחותו: (יד) ולעמשא. שהוא שר
 לבא תאמרו הלא בן אחותי אתה:

ב א ו ר

(יב) ודבר כל ישראל, כל זה מדברי שליחותו (רש"י) ונראה דבריו, אף כי אין הנגינה
 מסכמת עמו, כי לפי דבריו ה' ראוי לבוא האמת בלאמר השני. בא אל המלך אל ביתו,
 בא אל המלך שיבא לביתו (א). (יד) תמרו, חסר אל"ף וכן אשר ימרוך למזמה. תחת יואב,
 כי שאל אותו עבור הריגת אבשלום (הרד"ק) (ג).

ה ג ה ו ת

(א) הנכון כדעת בעל הטעמים כי מדבר כל ישראל הוא מאמר מוסגר מאת כותב הספר,
 ואמר כי המלך ידע את הענה היעולה מאת שבטי ישראל כי בא דבר כל ישראל אל בית המלך
 ואנשי ביתו הגידו זאת לו.
 (ג) גם מרה לדוד כי דבר יואב אתו קצות.

שמואל ב יט

כה יעשה לי אלהים וכה יסוף
אם לא שר צבא תהיה לפני
כל הימים תחת יואב: (טו) ויט
את לבב כל איש יהודה כאיש
אחד וישלחו אל המלך שוב
אתה וקר עבדיך: (טז) וישב
המלך ויבא עד הירדן ויהודה
בא הגדולה ללכת לקראת
המלך להעביר את המלך את
הירדן: (יז) וימהר שמעי בן גרא
בן הימיני אשר מבחורים וירד
עם איש יהודה לקראת המלך
דוד: (יח) ואלף איש עמו מבנימן
וציבא נער בית שאול וחמישת
עשר בניו ועשרים עבדיו אתו
וצלחו הירדן לפני המלך:
(יט) ועברה העברה לעביר את
בית המלך ולעשות הטוב בעיניו

ושמעי

בעיניו קרי

תרגום אשכנזי קמה

נאמט שטראַע מיך יעמטט
אונד אין דער פֿאַלגע, ווען דו
ניכט אויף איממעך בייא מיר
און יואב'ס שטעללע העער.
פֿיהרער זיין ווירסט. (טו) דיע.
זער לענקטע דוא הערצען אל.
לער פֿאַרציגליכען יהודה'ס
וויא איינען מאן, דאס זיא
צום קאניגע הינשיקטען, [אונד
זיהק זמגען ויעמען:] קאממע
זאונדאל דוא, אלס דינע האַפֿע.
לייטע צוריק! (טז) דער קע.
ניג בעגאן אלזא דוא ריקריווע
אונד קאם ביו אן דען ירדן,
יהודה אבער טראַף אין גלגל
איון, אונד האַטטע דוא אב.
זיכט דעם קעניגע ענטגעגען צו
ריזע, אום דען קעניג איבער
דען ירדן צו זעמטען. (יז) דא
בעאילטע זיך שמעי, זאָהן
גרא'ס דער בנימינטער אויס
בחורים, אונד צאָג מיט דען
פֿאַרציגליכען יהודה'ס דעם
קעניגע דוד ענטגעגען. (יח) מיט
איהם קאמען טווענד מאן אויס
בנימין; אויך ציבא, דער
דיענער דעם הויזעם שאול'ס
מיט זיינען פֿינפֿצען זאָהנען
אונד צוואַנציג קנעכטען קאם
מיט איהם. זיא קאמען אַי.
בער דען ירדן הינאיבער, בע.
פֿאַר דער קעניג דענועלבען פֿאַסירטע. (יט) עבען פֿוהר דאָ פֿאַהרציג הינאיבער דוא
קאניגליכע פֿאַמיליע איבער צו זעמטען, אונד נאָך זיינעם [דעם קאָניגס] גוט דינקען צו פֿעראַ
פֿאַה.

ר ש י

(יח) ולחו הירדן. בקעוהו במריסיהון: (יט) ועברה העברה. ספינה המעבר' שעוברים
בה את עבר רומח הנמל:

ב א ו ר

(טו) וכל עבדיך, השרים והפקידים אשר במקדת. (יח) וצלחו הירדן לפני המלך,
ועברו הירדן למזרחו נטרם כל המלך למערבו של ירדן. (יט) ועברה העברה, הספינה
עברה אז. לעביר, להעביר כמו לשמיד מעזניה, ואם לא מהרו שמעי ואנשיו לא הי'
יט 19 בל SAMUEL II.

חרגום אשכנזי

פאהרען, דא ווארף זיך שמעי זאָהן גרא'ס פֿאַר דען קאַניג הוין, אַלס דיזער אים בעי גרוף וואָר איבער דען ירדן צו זעטצען, (כ) אונד שפראַך צום קאַניג: מיין הערר! רעכנע מיר דאָז פֿערברעכען ניכט אָן, אונד געדענקע ניכט, דאַס דיין קנעכט אַם טאַנע אַלס מיין הַרר קאַניג אַוים ירושלים גע. צאַנען, געפֿרעפֿעלט האַט. מאַגע דער קעניג דאַרויף ניכט מערקען! (כא) דען דיין קנעכט ווייס וואָהל, דאַס איך מיר פֿערגאַנגען האַבע; דאַהער קאַממע איך אַויך, מיינעם קאַניגליכען געביעטהער, פֿאַם גאַנצען הויזע יוֹסֶף'ס אַלס דער ערשטע הייטע ענטגעגען. (כב) אבישי זאָהן צרויה'ס נאַהם דאָז וואָרט, אונד שפראַך: שמעי זאָללטע דאַפֿיר ניכט אומקאַממען, דאַס ער דען גע. זאַלכטען דעם עוויגען געלאַם. טערט האַט? (כג) דור שפראַך: וואַס האַבען וויר, איך אונד איהר קינדער צרויה'ס געמיין, דאַס איהר מיר הייטע היני דערניס אין דען וועג לעגען

שמואל ב יט

ושמעו בן-גורא נפל לפני המלך בעברו בירדן: (כ) ויאמר אל המלך אל-יחשב-לי אדני עון ואל-תזכר את אשר העוה עבדך ביום אשר יצא אדני-המלך מירושלם לשום המלך אל-לבו: (כא) כי ידע עבדך כי אני חטאתי והנה-באתי היום ראשון לכל-בית יסף לרדת לקראת אדני המלך: (כב) ויען אבישי בן-צרויה ויאמר היתחת זאת לא יומת שמעי כי קלל את-משיח יהוה: (כג) ויאמר דוד מה-לי ולכם בני צרויה כי-תהיו-לי היום לשטן היום יומת איש בישראל כי הלוא ידעתו כי היום אני-מלך ער-ישראל: (כד) ויאמר המלך

נקוד על יא

אל

וואָללטע? הייטע זאָללטע יעמאַנד אין ישראל אומגעבראַכט ווערדען? זאָללטע איך הייטע ניכט ערפֿאהרען, דאַס איך וויעדער קאַניג אין ישראל בין? (כד) הירויף שפראַך דער קאַניג

רשי

(כא) ראשון לכל בית יוסף. כל ישראל חטאו לך ואני יותר מכול והגני באתי לבקש מחילה אם תקבלני בשמים כל ישראל שתקבלם ואם לאו יהיה יראים לשוב אליך עוד: (כג) היום יומת איש. בתמיה כי היום אני מלך עד עכשיו הייתי סבור לא זלזל בני אדם גדול כזה אלא אם כן נפסקה מלכותי מאת המקום והוא אמר לו קלל את דוד אבל עכשיו שהוא מתחרט

באר

בא למורחו של הירדן לפני המלך כי השגינה בנר הלכה לשם להעניר את המלך. בעברו בירדן, באזר רכה המלך לעבור את הירדן. (כא) לרדת, מהר אחרים לשפת הירדן. לכל בית יוסף, עיקר בני ישראל הי' יוסף הבכור, ויעקב עמד ברזל, ולכן נקראו כל ישראל בית יוסף, וכן דכא מ"ל. (כג) היום אני מלך, והימרון היותר גדול שיש למלך לעשות חסד ולחונן

תרגום אשכנזי קמו

ניב צו שמעי: דוא זאללסט
 ניכט שטערבען! דער קאניג
 שוואַר איהם דאָרויף.
 (כה) מפיבשת, זאָהן שאול'ס,
 צאָג אויך הינאָב דעם קאניג
 ענטגעגען; ער האַטטע זיינע
 פֿיסע ניכט געזויבערט זיינע
 אָבערליפּפע ניכט אַבגעפּוזט,
 זיינע קליידער ניכט וואַשען
 לאַססען, פֿאַן דעם טאָגע אָן,
 דאָס דער קאניג ווענגעהען
 מוסטע, ביז אָן דען טאָג,
 דאָס ער וויעדער וואָהלבע־
 האַלטען צוריק קאָם. (כו) אַלס
 ער פֿאַן ירושלים דעם קאניגע
 ענטגעגען קאָם, דאָ פֿראַנטע
 איהן דער קאניג: וואָרום ביזט
 דוא ניכט מיט מיר געגאַנגען
 מפיבשת? (כז) ער ערוויעדער־
 טע: מיין הערר קאניג! מיין
 קנעכט האַט מיך הינטערגאַנג־
 גען; דען דיין דיענער שפּראַך:
 „איך ווילל דען עזעל זאַט־
 „טעלן לאַססען, דאָמיט איך
 „דאָרויף רייטען, אונד מיט
 „דעם קאניגע רייזען קאָן, וויל

אַל־שמעי לא תמות וישבע לו
 המלך: (כה) ומפיבשת בן־שאול
 ירד לקראת המלך ולא־עשה
 רגליו ולא־עשה שפמו ואת־
 בגדיו לא כבס למן־היום לכת
 המלך עד־היום אשר־בא
 בשקום: (כו) ויהי כי־בא ירושלם
 לקראת המלך ויאמר לו המלך
 למה לא־הלכת עמי מפיבשת:
 (כז) ויאמר אדני המלך עבדי
 רמני כי־אמר עבדך אחבשה־
 לי החמור וארכב עליה ואלך
 את־המלך כי פסח עבדך:
 (כח) וירגל בעבדך אל־אדני
 המלך ואדני המלך כמלאך
 האלהים ועשה הטוב בעיניך:

„דיין דיענער לאָהם איזט.“ (כה) אַלליין ער פֿערליימדעטע דייען דינער ביא מיינעם העררן
 קאניגע: מיין הערר קאניג האַט אַבער איינזיכט, וויא איין ענגעל גאַטטעס, טהוע אַלזאָ וואָס

דיר

ר ש י

ידעתי כי מלך אני: (כח) ולא עשה רגלו. לשון תקון הוא העברת שער שבין הרגלי: שפמו
 גרנון בלעז: (כו) למה לא הלכת עמי. ללאת מירושלים כשינאמי: (כז) כי פסח עבדך.
 ואני

ב א ו ר

ולחונן בן מות ולמלט נפשו מחרה. (כח) ולא עשה רגליו, כינמות (מ"ח א') הניחה הגמרא
 ראה שעשייה לשון העברה הוא, ורש"י פירש פה העברת שער שבין הרגלים, ר"ל בית הערוה,
 והניח ראי' מדף ק"ג סס ע"א, ואם פירש רש"י ג"כ לא הסיר זקן התחתון, וי"ת ולא שטף
 רגליו, ותרגומו כולל כל הפירושים. ולא עשה שפמו, ולא גלח זקן שעל השפה העליונה.
 (כו) כי בא ירושלים, הוכרחנו לומר שכל מירושלים וחסר אות השימוש מ"ס, כי לא נוכל
 לומר שכל לירושלים, יען כי אירי בן נזמר דבר ברזלי הגלעדי, אשר ה' עוד בעבר הירדן
 מורחה. עבדי רמני, כי הוא נעלמו הלך לקראתך והניחני בביתי. עליה, איתן היתה, וממור
 כולל זכר ונקבה (הרד"ק). (כח) וירגל, ענין רכילות, וגימ"ל וק"ף מתדמות הסברה.

הרגום אשכנזי

דיר געשעללט. (כט) בעשטאנד
דאך מיין גאנצעם פאטערליך
לעס הייז בלאס אויס לייטען,
דיא אים מיינען העררו קאניג
דען טאד פערשילרעט האבען;
דוא אבער נאךזסט דיינען
דינען- אונטער- דיינע טישנע-
נאמען אייך. וואס האבע איך
נאך פיר איין רעכט? יא קאן
איך מיך נאך בעקלאנען גענען
דען קאניג? (ל) דער קאניג
ענטגענעטע איהם: צו וואס
פער- זוענדעסט דוא דיינע
ווארסע? איך האבע שאן דען
אויסשפירן געטהאן, דאס
דוא אונד ציבא דאן גרונד-
שטיק אונטער אייך טהיי-
לען זאללט. (לא) מפיכטה
פערזעטערעס קאנינע-
ער אללעס היננעהמען, נאך-
דעם מיין הערר קאניג
וואהלבעהאלטען נאך הייז
קעממט. (לב) דער גלעדוטע
ברזלי קאם פאן רגלים הע-
רצב מיט דעם פארהאבען,
מיט דעם קאניג איבער דען
ירדן צו זעטצען, אום איהן
[פיינליך] הינאיבער צו בע-
גלייטען. (לג) ברזלי וואר

שמואל ב יט

(כט) כִּי לֹא הָיָה כָּל-בֵּית אָבִי כִּי
אִם-אֲנָשֵׁי-מוֹת לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
וְהַשֵּׁת אֶת-עֲבֹדָהּ בְּאֹכְלֵי שְׁלֹחֶנָה
וּמַה-יֵשְׁרֵי עוֹד צְדָקָה וְלוֹעֵק
עוֹד אֶל-הַמֶּלֶךְ: (ל) וַיֹּאמֶר לוֹ
הַמֶּלֶךְ לָמָּה תְּדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ
אֲמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַחֲלִקוּ
אֶת-הַשָּׂדֶה: (לא) וַיֹּאמֶר מְפִיבִשֶׁת
אֶל-הַמֶּלֶךְ גַּם אֶת-הַכֹּהֵן יִקַּח
וְתַחֲרֵי אֲשֶׁר-בָּא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
בְּשָׁלוֹם אֶל-בֵּיתוֹ: (לב) וּבְרֹזְלֵי
הַגְּדָעֵי יִרְדוּ מִרְגְּלִים וַיַּעֲבֵר אֶת-
הַמֶּלֶךְ הִירְדֹן לְשַׁלְחוֹ אֶת-בִּירְדָן:
(לג) וּבְרֹזְלֵי זָקֵן מְאֹד בֶּן-שְׁמֹנִים
שָׁנָה וְהוּא כֹלְכֵר אֶת-הַמֶּלֶךְ
בְּשִׁיבְתוֹ בְּמַחְנֵים כִּי-אִישׁ גְּדוֹל
הוּא מְאֹד: (לד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-

הירדן קרי ברזלי

זעה אלטער האטטע נעהמליך אכטציג יאחרע. אלס דער קעניג אין מחנים זיך פער-
וויילט געפאלענע ער דען קעניג, דען ער וואר איין זעהר רייכער מאן. (לד) דער קעניג
שפראך

ר ש י

ואיני יכול לילך צרגלי: (לב) ללחמו. ללוחותי: (לג) בני איש גדול הווא. בעושר: (לה) כמה
ימי

ב א ו ר

(כט) אנשי מות, בשביל הרדיפות שדך שזול אז דוד (הכלב"ג). עורצדקח, אל המלך מושך גם
על זה. אל המלך, גל המלך. (ל) אמרתי, ככר יבא מפי לזח מנזה לניבא, וכל אוכל להניחי
ריקס (מדברי הרי"ב). השדה, כלל כל הנזלה (הרד"ק). (לב) לשלחי, לעשית לו כבוד
בשלוות הירדן. (לג) בשיבו, הנכון פהר"ק שרשו יש וזכר פ"ה מן השם כמו שזכר
מן

ש מ ו א ל ב י ט

בְּרֹזְלֵי אֶתְּהָ עֵבֶר אֲתִי וְכִלְכְּלֵתִי
 אֶתְּהָ עַמְדֵי בִּירוּשָׁלַם: (ל) וַיֹּאמֶר
 בְּרֹזְלֵי אֶל־הַמֶּלֶךְ כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי
 חַיֵּי כִי־אֵעֲלֶה אֶת־הַמֶּלֶךְ
 יְרוּשָׁלַם: (לו) בֶּן־שָׁמְנִים שָׁנָה
 אָנֹכִי הַיּוֹם הָאֵדְעוּ בֵּין־טוֹב לְרַע
 אִם־יִטְעַם עֲבָדְךָ אֶת־אֲשֶׁר אֲכַל
 וְאֶת־אֲשֶׁר אֲשַׁתָּה אִם־אֲשַׁמַּע
 עוֹד בְּקוֹל שָׂרִים וְשָׂרוֹת וְלָמָּה
 יִהְיֶה עֲבָדְךָ עוֹד לְמִשְׁאָא אֶל־אֲדֹנָי
 הַמֶּלֶךְ: (לז) כַּמַּעַט יַעֲבֹר עֲבָדְךָ
 אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶת־הַמֶּלֶךְ וְלָמָּה
 יִגְמַלְנִי הַמֶּלֶךְ הַגְּמוּלָה הַזֹּאת:
 (לח) יֵשְׁבֶנָּא עֲבָדְךָ וְאָמַת בְּעִירִי
 עִם קָבֵר אָבִי וְאָמִי וְהִנֵּהוּ עֲבָדְךָ
 כַּמָּהֶם יַעֲבֹר עִם־אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
 וְעִשְׂה־לֹו אֶת־אֲשֶׁר־טוֹב בְּעֵינַיִךָ:
 (לט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲתִי יַעֲבֹר

תרגום אישפנזי קמז

שפראך נון צו ברזלי: הוא זעט
 צעסט מיט מיר איבער דע
 ירדן; — איך ווערדע דך בייא
 מיר אין ירושלים פֿערפֿלעגו.
 (לה) ברזלי ענטגענעטע דעם
 קעניגע וויא לאַנגע ווירד דיא
 דויער מיינעם לעבענס דען נאך
 זיין, דאס איך מיט דעם קעני
 גיגע נאך ירושלים הינוף ציע:
 הען זאללטע? (לו) איך בין היי
 טע איין מאן פֿאן אַכטציג יאה
 רען. ווערדע איך נאך גוטעם
 פֿאן שלעכטעם צו אונטערשיי
 דען וויססען? ווירד דיין קנעכט
 נאך פֿאן דעם, וואס איך עס
 סען אונד טרינקען זאלל גע
 שמאק וואהרנעהמען? ווער
 דע איך פֿיר דיא שטיממע דער
 זענגער אונד זענגערינגען נאך
 געהער האבען? וואַצו זאלל
 אלזא דיין קנעכט מיינעם קעני
 גיגליען געביעטהער נאך צור
 לאסט פֿאללען? (לז) קוים ווירד
 דיין קנעכט מיט דעם קעניגע
 איבער דען ירדן זעטצען קעני
 גען. וואַצו זאללטע מיר דער
 קעניג דיעזע וואהלטהאט ער
 צייגען? (לה) ערלויבע, דאס
 דיין קנעכט צוריק געהע אונד

איך אים גראַבע מיינעם פֿאַטערס אונד מיינער מוטטער אין מיינער וואַהנשט אַדט
 שטערבע. היער דיין קנעכט כמהם מעגע מיט מיינעם העררן קעניג הינאיבער זעטצען. איהם
 טהוע, וואס דיר גוט דינקט, (לט) דער קעניג פֿערזעטצעט: יא כמהם זאלל מיט מיר ציע.

דאן

ר ש י

ימי שני חיי, אשר יש לי לחיות כי אעל וגו' הלא מעט הם ומה הנייה יש לי בכלכולך:
 (לו) האדע בין טוב לרע. בין מאכל טוב למאכל רע ואמרו מז"ל שטוף צומה היה לפיכך
 קפלה עליו זקנה: (לז) כמעט יעבר עבדך. הלוייה מועטה יעבור עבדך ללוחך אחר שתעבור
 אף הירדן: הגמולה הזאת, שאינה טובה לי: (לח) עבדך כמהם. בנו היה:

ב א ו ר

מן המקור שנת, ומלאנו כן ושנתי צנית ה' לאורך ימים, 'חמה ישנתי, וכן אס שוב חשבו בארץ
 הזאת (ירמי' מ"ב י') חמה ישוב, וכן צפעל רד. (לז) כמעט, כלומר הן קשה לי לעבור אף
 הירדן ואיך אעלה לירושלים. (לה) כמהם, בן ברזלי הי'.

הען, איך ווערדע איהם טהון, וואס דיר געפעללט, איבער-הויפט אללעס וואס דוא ווינט-שעסט מוס מיינע זארגע ויין דיר צו לייסטען. (מ) דאזאנאנצע פאלק זעטצטע איבער דען ירון, אלס דער קעניג איבער-געזעצט האטטע. דער קעניג קיסטע דען ברזלי, זענגע-טע איהן, אונד דיעוער גינג נאך זיינער היימאט צוריק. (מא) דער קעניג צאג נאך גלגל היינעבער, וואהין כמהם איהן בעגלייטעטע. דאזאנאנצע פאלק יהודה'ס האטטע דען קעניג היינבער געפיהרט. כייא איר-נען וואר אויך איין גראסער טהייל דעם פאלקעם ישראל. (מב) אללע פארנעהמען פאן ישראל קאמענצום קעניגע אונד זאגטען צו איהם: ווארום הא-בען דך אונזערע כרידער, דיא פארנעהמען פאן יהודה הינט-וועגנעשטאהלען, אונד הא-בען דען קעניג, זיינע פאמיליע אונד אללע האפלייטע דוד'ס מיט איהם היינבער געפיהרט? (מג) דיא גאנצע מאנשאפט יהודה'ס אנטווארטעטע דער מאנשאפט ישראל'ס: ווייל דער קעניג מיר פערוואנדט איזט. ווארום פערדריסט דך דיעוע זאכע? האבען וויר פאן דעם קעניגס אייגענטהומע געגעססען? אדער האט ער אונד זאכט

כמהם ואני אעשה לזאת הטוב בעיניך וכל אשר תבחר עלי אעשה לך: (מ) ויעבר כל העם את הירדן והמלך עבר וישק המלך לברזלי ויברכהו וישב למקמו: (מא) ויעבר המלך הגלגלה וכמהן עבר עמו וכל עם יהודה ויעבירו את המלך וגם חצי עם ישראל: (מב) והנה כל איש ישראל באים אל המלך ויאמרו אל המלך מדוע גנבוך אחינו איש יהודה ויעברו את המלך ואת ביתו את הירדן וכל אנשי דוד עמו: (מג) ויען כל איש יהודה על איש ישראל כי קרוב המלך אלי ולמה זה חרה לך על הדבר הזה האכול אכלנו מן המלך אבנשאת

העבירו קרי
נשא
מאנשאפט ישראל'ס: ווייל דער קעניג מיר פערוואנדט איזט. ווארום פערדריסט דך דיעוע זאכע? האבען וויר פאן דעם קעניגס אייגענטהומע געגעססען? אדער האט ער אונד זאכט

ר ש י

(מג) כי קרוב המלך אלי. משנתי הוא: אם נשאת. כמו משאת (כראשית מ"ג ל"ד) פרט מבית המלך:

עשר

ב א ו ר

(לט) עלי אעשה לך, כמו עלי לעשות לך ובא פעל מחלט תחת המקור. (מא) חצי עם, חלק גדול מישראל, כי אח"כ באו כל ישראל למלך לריב על אשר העבירוהו אנשי יהודה לבתמי תגיד להם, ולא היו אלא אותם שחנו בין בני יהודה בנכחו ואלה חלק איש מבנימין (מרד"ק). (מג) כי קרוב המלך אלי, משנתי הוא. אם נשאת נשוא לנו, במשאות מאת שלמנו. עשר

שמואל ב יט כ

נשא לנו: (מד) ויען איש ישראל את איש יהודה ויאמר עשר ידות לי במלך וגם בדוד אני ממך ומדוע הקלתני ולא היה דברי ראשון לי להשיב את מלכי ויקש דבר איש יהודה מדבר איש ישראל:

כ (א) ושם נקרא איש בליעל ושמו שבע בן בכרי איש ימיני ויתקע בשופר ויאמר אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי איש לאהלו ישראל: (ג) ויעל כל איש ישראל מאחרי

דוד

חרגום אשכנזי קמח

ואנסט שפיוען פערעהרט? (מד) דיא מעננער ישראל'ס גאבען דען מעננערן יהודה'ס פאלגענדע אנטווארט: איך האבע אן יעדעס קעניגע צעהן אנטהיילע, אויך אן דוד הא. בע איך מעהר רעכט אלס רוא ווארום אכטעסט דוא מיך זא גערינגע? וואר עם ניכט צו ערשט מיין אנטראג דען קעניג מיר צוריק צו ברינגען? דער אויסדרוק דעם העררנשטאנדיג דעם פאן יהודה וואר הערטער אלס דיא שפראכע, דערען זיך דער העררנשטאנדיג פאן ישראל בערענטע.

כ (א) צופעלליג פאנר זיך דא. זעלבסט איין ניעדערי טרעכטיגער מענש, נאמעס שבע, זאהן בכרי'ס, איין בנימיניטער. דיעזר שטיעס דאן אין דיא פאזוינע, אונד שפראך

וויר האבען קיינען טהייל אן דוד, קיין אייגענטרום אן ישי'ס זאהן! ישראל! יעדער רייזע נאך ווינער היימצטה! (ג) דיא גאנצע מאננשאפט ישראל'ס צאג פאן דוד אב, אונד פאלגט טע

ר ש י

(מד) עשר ידות לי במלך. שאנו עשרה שנים: וגם בדוד אף על פי שהוא קרוב לכם אני משך בו יותר ממך שאני עשר ידות ומדוע הקלוחני להיות אחי קודם וכי לא היה דברי ראשון להשיב את מלכי וקודם לכן בא דבריו אליו להשיבו כמו שכחוב למעלה ודבר כל ישראל בא אל המלך: ויקש דבר איש יהודה. לשון התקוששו (לפניה ב' א') נראה והוא דבר איש יהודה שהראוס איגרת שלח להם דוד למה תהיו אחרונים להשיב את המלך וגו' כך מפרש באגדה. ויש לפרש ויקש לשון קושי וחזק וכן מירגס וונחן וחקיק: כ (א) ושם נקרא. נודמן לשון הקדיש קראויו (לפניה א' ז') ויקרא אנש'ס לכל בני המלך (שמואל)

באור

(מד) עשר ידות, יתכן שהרבה מבני בנימין נטו מיד אחרי דוד ונשארו רק עשרה שנים לאבסלוס, א"כ להם בכל מלך עשר ידות, ואפשר שדבר זה ע"ד גוזמא בלי לחשוב על מנין מכון. וגם בדוד, האף שהוא שארץ וקרובך. אני טוב ממך, אני טוב ממך, ואפשר אני נוסף לכינוי לי, ושיעורו וגם בדוד עשר ידות לי (אני) ממך. לי להשיב את מלכי, שיעורו להשיב מלכי לי, ויתכן שאנשי יהודה החגאו שמושג המלך בנחלתם, וע"ז הולכים דבריהם כי קרוב המלך אלי, (וגם הרלב"ג רמז על זה), וע"ז השיבו בני ישראל שהיו דברי להשיב מלכי לי בנחלתי. ויקש, דברו לישראל קשות, והמלך שחק להם ולא מיחה בהם, לכן התקלפו בני והלכו אחרי שבע בן בכרי.

כ (א) ושם נקרא, תי' וחמן אחרע.

דוד אחרי שבע בן בכרי ואיש
 יהודה דבקו במלכם מן הירדן
 ועד ירושלים: (ג) ויבא דוד אל
 ביתו ירושלים ויקח המלך את
 עשר נשים פלגשים אשר הניח
 לשמר הבית ויהנם בית
 משמרת ויכלכלם ואליהם לא
 בא וקהיינה צרות עד יום מתן
 אלמנות היות: (ד) ויאמר המלך
 אל עמשא הזעק לי את איש
 יהודה שלשת ימים ואתה פה
 עמד: (ה) וילך עמשא להזעיק
 את יהודה ויחר מן המועד
 אשר יעדו: (ו) ויאמר דוד אל
 אביושי ענה ירע לנו שבע בן
 בכרי מן אבשלום אתה קח את
 עבדי אדניך ורדף אחריו פן

טע דעם שכע זאָהן בכרו'ס,
 דוא כיאנשאַפֿט יהודה'ס
 זבער הינג אָן איהרעם קעניגע
 פֿאָם ירדן בוז גען ירושלים.
 (ג) דוד געלאַנגטע אין ווינען
 פֿאללאַסט צו ירושלים אָן.
 דער קעניג נאָהם דאָ צעהן
 קעכסווייבער, וועלכע ער צו
 ריק געלאַססען האַטטע, דען
 פֿאללאַסט צו בעוואַכען, גאָב
 זיא אין איין פֿערוואַהרונגסֿהויז,
 פֿערפֿלעגטע זיא דאָזעלכסט,
 אונד קאָם צו איהנען ניכט
 מעהר. זיא בליעבען אַלואַ בוז
 צו איהרעם שטערבעטאָגע
 אַלס וויטווען, דערען גאָטטע
 נאָך לעבט, איינגעשלאַססען.
 (ד) דער קעניג שפּראַך צו
 עמשא: פֿערוואַמלע מיר
 וועהרענד דרייאַ טאָגע דאָ
 מאַנשאַפֿט יהודה'ס, אונד
 דוא זעלכסט שטעללע דיר
 היער איין. (ה) ענישאַ גינג,
 יהודה צו פֿערוואַמעלן, אונד
 פֿערשפּאַטטע זיך פֿאָן דער
 צייט, דאָ דוד איהם בעי.
 שטימט האַטטע. (ו) דאָ
 שפּראַך דוד צו אביושי: איצט

מציא ויחר קני
 קאָן אונז שכע, זאָהן בכרו'ס,
 קריענסקנעכטע דיינעס פֿעלדהערן,
 אונד זעטצע איהם נאָך, דאָמיט ער ניכט פֿעכטע
 שטער.

ר ש י
 (שמואל ב' י"ג כ"ג) לשון זימון: (ד) הזעק לין את איש יהודה. שיהו כאן עד שלשה ימים: ואתה פה עמוד. לסוף שלשת ימים הוי זהיר להיות עומד כאן לפני כי חסן היה לרדוף אחרי שבע בן בכרי: (ה) ויחר מן המועד. אשכחינהו לרצון דפתחו במסכת כדאיתא בסנהדרין: (ו) אתה קח את עבדי אדוניך. אחריו אשר אמר עמשא זר הכנף ולא הביא את לנא יהודה קח אתה מן הנמלאים סביבי ורדוף אחריו: והליל עינונו. והליל עלמנ לעינונו והרי זה מקרא

ב א ו ר

(ב) ועד ירושלים, כן מירושלים הנגבה עד באר שבע אין חידוש שבקו בדוד, אולם גם מהירדן עד ירושלים דבקו בו. (ג) אלמנות חיות, ת"י ומתקריין ארמלן דבעליהן קיס, וכן הסניס הרד"ק, ונראה שגם שם המקרה תחת שם תואר, וכאוי להיות אלמנות חיות, ומקושר הישב לפעל ותהיינה, שמושך גם על אלמנות חיות. (ד) ואתה פה עמוד, אחר שלשת ימים תבוא גם אתה ועמוד לפני. (ה) ויחר, קל מן אחר ונעלם האל"ף, כמו ולעמשא תמרו. (ו) אדוניך,

ש מ ו א ל ב כ

מָצָא לוֹ עָרִים בְּצָרוֹת וְהִצִּיל
עֵינָיו: (ז) וַיֵּצֵאוּ אַחֲרָיו אֲנָשֵׁי יוֹאֵב
וְהִכְרַתִּי וְהִפְלַתִּי וְכָל־הַגְּבָרִים
וַיֵּצֵאוּ מִירוּשָׁלַם לְרֹדֵף אַחֲרָי
שִׁבְעַ בְּן־בְּכָרִי: (ח) הֵם עִם־הָאֲבִן
הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן וְעַמְשָׁא
בָּא לְפָנֵיהֶם וַיּוֹאֵב הַגּוֹר וּמְדוֹ
לְבָשׁוּ וְעָלוּ חֲגוֹר חָרָב מְצַמֶּדֶת
עַל־מַחְנָיו בְּחַעֲרָה וְהוּא יֵצֵא
וְחָפֵז: (ט) וַיֹּאמֶר יוֹאֵב לְעַמְשָׁא
הַשְׁלוֹם אֵתָה אָחִי וְהַחֲזוּ יַד־יָמִין
יּוֹאֵב בְּזִקֹן עַמְשָׁא לְנִשְׁקֶ־קֶדָּו:
(י) וְעַמְשָׁא לֹא־נִשְׁמַר בְּחַרְבוֹ אֲשֶׁר
בְּיַד־יוֹאֵב וַיִּכְהוּ בָּהּ אֶל־הַחֲמִשָּׁה
וַיִּשְׁפֹּךְ מֵעֵיו אֲרָצָה וְלֹא־שָׁנְהָ לּוֹ
וַיָּמָת וַיּוֹאֵב נֶאֱבִישִׁי אָחִיו רֹדֵף

ועליו קרי

אחרי

תרגום אשכנזי קמט

שטערטע פֿינדע, אונד זיך
ניכט אונזערעם אויגע ענטזיע.
הע . (ז) עם ריקטען דיא מאַנע.
שאַפֿט יואב'ס, דער כרתי
אונד דער פלתי אונד אללע
העלדען אינטער זיינער אַנפֿיה.
רונג אויס, אונד ברעַען אויס
ירושלים אויף, אים דען שבע
זאָהן בכר'ים צו פֿערפֿאלגען.
(ח) אלס זיא צום גראַסען
שטיינע קאַמען, דער בייא
גבעון אויט, קאַם עמשא צו
איהנען. יואב האַטטע זיינע
געוועהנליכע קליידונג אָן, אונד
איבער אללעם איין שווערדט
אַן זיינען לענדן אַנגעשנאַללט
וועלכעס אין דער שידע זאָ
געשטעקט וואַר, דאַס עם,
אלס ער הערפֿאַרטראַט, הע
רויס פֿאללען מוכטע. (ט) יואב
פֿראַגטע דען עמשא: קאַמטסט
דוא אין פֿרויערליכער אַבו־כֿט,
מיין ברודער? היערבייא ער
גריעף יואב'ס רעכטע האַנד
דען עמשא אַם באַרטע, איהן
צו קיססען. (י) עמשא נאַהם
זיך פֿאַר דעם שווערדטע אין

דער האַנד יואב'ס ניכט אין אַכט. דיעזער שטיעם עם איהם אין דיא וויכע, דאַס
דעססען איינגעוויידע צור ערדע הערויספֿיעלען, אַהנע דאַס ער דען שטאַם וויעדער האַלטע,
אונד עמשא שטאַרב. יואב זעטטע מיט זיינעם ברודער אבישי דעם שבע זאָהן בכר'ים

נאך

ר ש י

קלר: (ח) מזומדת על מחניו. סמוכה מאוד לגופו לרוחב מחניו שלא כדרך חוגרי חרב כדי
שתהא נוחה ליסול ולא ילטרך להובי'א' מתער' והוא ילא כנגד עמשא: ומפול. הזרכ מתערה
לפי

ב א ו ר

יואב ער לכא . מצא , עבר חמורת עתיד . עינינו , כמו מעינינו (הרי"ג) וי"ת ויעיק לנא ונראה
שדעתו שהפיל כמו והליר , והלמ"ד במקום רי"ג כמו מזלות ומזרות . (ח) עם האבן הגדולה ,
אלל האבן הגדולה , וחולי היא האבן האול . מדו לבושו , ענין כסול כמו אדמת עפר (הלכ"ג) .
מצומדה , השיעור ועליו חגור חרב על מחניו מזומדת בתערה . (ט) השלום אתה , לא שאל
חמו על שלום בריאותו , כי אז הי' לו לומר השלום לך , רק שאל אוחו , הכאת לנו במתשנה
לשלום לנו? וחחו , כמו ומאחו . (י) בחרב , מן הקרב .

עליו

ש מ ו א ל ב כ

(טו) וַיָּבֹאוּ וַיִּצְרוּ עָלָיו בְּאֵבֶלֶת הַבַּיִת
הַמַּעֲכָה וַיִּשְׁפְּכוּ סִלְלָה אֶת־הָעִיר
וַתַּעֲמֹד בַּחֹל וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־אֵת־
יּוֹאֵב מִשְׁחִיתָם לְהַפִּיל הַחֹמָה:
(טז) וַתִּקְרָא אִשָּׁה חֲכָמָה מִן־הָעִיר
שָׁמְעוּ שָׁמְעוּ אָמְרוּ נָא אֶל־יּוֹאֵב
קִרְב עַד־הַנָּה וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ:
(יז) וַיִּקְרַב אֵלֶיהָ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
הָאֵתָה יּוֹאֵב וַיֹּאמֶר אָנֹכִי וַתֹּאמֶר
לֹא שָׁמַע דְּבָרֵי אֲמָרְךָ וַיֹּאמֶר
שָׁמַע אָנֹכִי: (יח) וַתֹּאמֶר לֵאמֹר
דַּבֵּר יַדְּבָרוּ בְּרֵאשֹׁנָה לֵאמֹר
שְׂאוֹר יִשְׂאֲלוּ בְּאֵבֶל וְכֵן הַתָּמוּ:

אנכי

תרגום אשכנזי קנ

טען איהם נאך. (טו) זיא קאמען
אונד בעלאגערטען דען אויפֿֿֿ.
וויעגלער אין אבלה בית מעכה,
אונד ווארפען איינען וואלל
אום דיא שטאדט, זא דאס
ער אין דען אייסערן פעע
סטונגסווערקען שטאנד, אונד
אללעס פֿאלק, דאז מיט יואב
היעלט, ווארען אים צערשטיג.
רען בעגריפען, דיא מויער
איינצושטירצען. (טז) דא ריעף
איינע קלוגע פֿרויא פֿאן דער
שטאדט העראב: הארט!
הארט! זאגעט דאך דעם
יואב: „נעהערע דיך ביז העיע.
הער, דאס איך מיט דיר רע.
דע!“ (יז) ער נעהערטע זיך
איהר, אונד דיא פֿרויא פֿראג.
טע: ביזט דוא יואב? ער אנט.
ווארטעטע: איך בין עס! זיא
שפראך צו איהם: זא הארע
דיא ווארטע דיינער מאגד.

ער ערוועדערטע: איך הארע. (יח) זיא שפראך, וויא פֿאלגט: גלייך אפֿאנגס אונד
טעררעדעטע מאן זיך צו אבל פֿאלגענדערמאסען: מאן ווירד דאך צו ערשט
אויפֿפֿאדערן (זיך לֹא ערגעבען), וועלכען ענטשלוס זיא פֿאללעגנדס געפֿאסט
האט.

ר ש י

(טו) ותעמוד בחל. ואקיסו משרין. ויש סוחריו ותעמוד בחל לשן חיל וחומה (איכה ב' ח')
הפילו החומה היריבונ' ונתחזקה לעמוד על ידי הפנימית: (יז) החמה יואב. שנאמר נך יואב
בשנת תחכמוני (לקמן ב'ג ח'): (יח) דבר ידברו בראשונה לאמר. היה לך לדבר לשלום בראשונ'
אם שלום יענוך ויפתחו לך לא היה לך להלחם עליהם: שאול ישאלו בחבל. אם שאלו בני
חילך בשלום העיר הזאת ששמה חבל: וכן התמו. מיד היו בני העיר משלימי עמכם:

אנכי

ב א ו ר

עס בית ברה (בשופטים ז' כ"ד). (טו) בחל, הכיוות לפני הצבאר, והוא כמו חומה חילוה,
כי גבוה הוא מאשר המקום חולה לו, וכן חל וחומה יחדו אמללו. והלכרים על העיר שפכו סוללה
לפנים מסוללה לקרב אחת לאחת לחומה להשחית ולהפיל החומה. (טז) עד הגנה, למען יוכל
לשמוע דברי. (יח) דבר ידברו בראשונה, לדעתנו מוסב בחבל גם למעלה, ושיעורו דבר ידברו
בראשונה בחבל לאומר שאל ישאלו בחבל וכן התמו, והכוונה, אנשי חבל ידברו וא"ו. אם יבא
יואב להשחית העיר הלא אז ישאלו אנשי דוד בחבל שיושגיה ויפתחו שעריה לעבדי דוד! והעלה
הזאת התייעלו תמים כולם בלב אחד, כי מחשבתם היתה בבוא העת ההיא שישלימו עם עבדי

(יט) אָנְכִי שְׁלֹמִי אֲמוֹנֵי יִשְׂרָאֵל
 אַחַה מִבְּקֶשׁ קְהֵמִית עִיר וְאִם
 בְּיִשְׂרָאֵל לְמָה תִּבְלַע נְהַלְתִּי יְהוָה:
 (כ) וַיַּעַן יוֹאָב וַיֹּאמֶר חֲלִילָה
 חֲלִילָה לִי אִם-אֲבַלַע וְאִם-
 אֲשַׁחֲיִית: (כא) לֹא-כֵן הַדָּבָר כִּי
 אִישׁ מֵהָר אֲפָרַיִם שִׁבַע בֶּן-בְּכָרִי
 שָׁמוֹ נָשָׂא יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ בְּדוֹד הַגּוֹר-
 אֲתוֹ לְבַדּוֹ וְאֶרְכָּה מֵעַל הָעִיר
 וְתֹאמַר הַאִשָּׁה אֶל-יוֹאָב הִנֵּה
 רָאִשׁוֹ מִשְׁלָךְ אֵלַיךְ בְּעַד הַהוֹמָה:
 (כב) וַחֲבוּא הָאִשָּׁה אֶל-כָּל-הָעָם
 בְּחִכְמָתָהּ וַיִּכְרַתוּ אֶת-רֹאשׁ שִׁבַע
 בֶּן-בְּכָרִי וַיִּשְׁלְכוּ אֵל-יוֹאָב וַיִּתְקַע
 בַּשֹּׁפָר וַיִּפְצוּ מֵעַל-הָעִיר אִישׁ

הַאֲטָטְעוּ. (יט) אִיךְ בִּין אִינַע
 דַּעַר פְּרִיעַדוֹאֲמַסְטַעַן אִינַד
 טרִיִּיאַנְעוֹינְטַעסְטַעַן שְׁטַעַרְטַע
 יִשְׂרָאֵל'ס. קַאנְנַסְט דוּא אִינַע
 פֶּאָר צִיגְלִי 5 ע שְׁטַאָרְט אִין
 יִשְׂרָאֵל צַעַר שְׁטַעַרְעַן וּוְאַלְלַעַן?
 וַיִּאָרוּם רִיכְטַעסְט דוּא אִיין בַּע-
 זִיטְצַטְהוּם דַּעַס עוּוִיגַעַן צו
 גְרוֹנְדַע? (כ) יוֹאָב גַּאָב צוֹר
 אַנטוּוֹאָרְט: פֶּעַרן, פֶּעַרן זִיִּיא
 פֶּאָן מִיר, צַעַר שְׁטַעַרְעַן, אָדַעַר
 צו גְרוֹנְדַע רִיכְטַעַן צו וּוְאַלְלַעַן!
 (כא) נִיין! זָא אִיזְט דִּיא זַאכַע
 נִיכְט בַּעשְׂאֲפֶעַן; זְאָנְרַעַרן
 אִיין מַאָן אִויס דַּעַס בַּעַרְנַע
 אַפְרַיִם, נַאֲמַעַנְס שְׁבַע זְאָהָן
 בְּכָרִי'ס, עַמְפֶּאָרְט זִיךְ ווִידַעַר
 דַּעַן קַענִיג־דוֹד. דִּיעוּעַן אַלְלִיין
 גַּעַבְט הַעַרְוִיס, אִינַד אִיךְ צִיעִי.
 הַע פֶּאָן דַּעַר שְׁטַאָרְט אָב. דַּא
 פֶּעַרְוַעַטְצַטַע דִּיא פֶּרִוִיא דַּעַם
 יוֹאָב: זִיעַהַע! זִיין הִיפְט ווִירַד
 דִּיר אִיכַעַר דִּיא מוּיעַר הִינַאֲ-
 בַּעַר צוּגַעוּוֹאָרְפֶּעַן. (כב) דִּיא
 פֶּרִוִיא בַּעוּוֹאָג דוֹרְךְ אִוְהַרַע
 קְלוֹנְהִיִּיט דַּאָן נַאנְצַע פֶּאָלְק,

דַּאָס זִיא דַּעַם שְׁבַע זְאָהָן בְּכָרִי'ס דַּעַן קַאָפֶּךְ אַבְהִיעַבְכַּעַן,
 אִינַד אִיִּהָן דַּעַם יוֹאָב אִיכַעַר דִּיא מוּיעַר צו. וּוְאָרְפֶּעַן. דִּיעוּעַר שְׁטִיעַס אִין דִּיא פֶּאָוִינַע,
 אִינַד זִיא צַעַר שְׁטַרִיעַטַעַן זִיךְ פֶּאָן דַּעַר שְׁטַאָרְט הַיְנוּעַג יַעַדַּעַר נַאךְ זִינַעַר הַיִּמַּאֲטַה.

יואב

ר ש י

(יט) אָנְכִי שְׁלֹמִי אֲמוֹנֵי יִשְׂרָאֵל. אִנִּי מְבַנֵּי הַעִיר שְׁלֹמִי וְנֹאֲמֵי לְיִשְׂרָאֵל וּלְמֶלֶךְ וּמְדַרְשׁ אֲגַדָּה סֶרֶחַ נִחַ
 אֲשֶׁר הִיִּתָּה אִנִּי הַשְׁלַמְתִּי וְנֹאֲמֵי לְנֹאֲמֵי עִי גִלְגָּל אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְמַשָּׁה אִנִּי הַגְּדַתִּי לִיעֶקֶב כִּי יוֹסֵף
 מִי: (כ) חֲלִילָה חֲלִילָה לִי חֲלִילָה לִי חֲלִילָה לְמֶלֶךְ: (כא) גִּשָׁא יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ בְּדוֹד. בַּמֶּלֶךְ אֲכִי'
 אִינוֹ דוֹד חַיִּיב מִיתָה. וּבְדוֹד שֶׁהוּא ת"ח אֲפִי' אִינוֹ מֶלֶךְ חַיִּיב מִיתָה. וְכַל שֶׁכֵּן בַּמֶּלֶךְ בְּדוֹד נֶכְדָּ
 נְדָרַשׁ בַּמְדַּרְשׁ קְהֵלַת: (כב) וַחֲבוּא הָאִשָּׁה אֶל כָּל הָעָם בְּחִכְמָתָהּ. שְׁנִינֵי בַּחֲסֻפְתָּ אֲמַרְגָּ לְהַס
 הוֹאִיִל וְהוּא נְהַרְגִין וְהַס נְהַרְגִין חֲנוּוֹה לְהַס אִם הִיָּה יָכוֹל לְהַנְלֵל בְּגוֹן שֶׁהוּא מְנַפְסִים וְאֲחַס
 מְנַחֵן

ב א ו ר

דוֹד, כִּי הָעִיר הַזֹּאת מוֹשַׁבַּת שְׁלוֹם וְלֹא מְלַחְמָה גַּם הִיא נֹאֲמַנַת לְמַלְכָּה. (יט) אָנְכִי, דִּינִיָּה
 בַּשָּׁם הָעִיר. שְׁלֹמִי אֲמוֹנֵי, שְׁלֹמִי בִּינוֹנֵי פַעוּל וְדִינוֹ כְּחֹאֵר וְחֶסֶר מ"ס הַשְּׂמוֹשׁ וְהַשִּׁיעוּר מִשְׁלוֹמֵי
 וּפְאֻחֵי יִשְׂרָאֵל. עִיר וְאִם, עִיר חֲסוּבָה וְהוּי'וֹ שֶׁל וְאִם בִּיאוֹר שֶׁל עִיר. (כב) בַּחֲכַמְתָּהּ, לֹא
 פִּידַשׁ הַכְּמוֹב אִתָּה מְחַבְּלָהּ וּמְלִיכָה שִׁמְשָׁה הַאֲשֶׁה לְנוֹא לְחַכְלִיתָהּ, וְהַגִּדְק הַנִּיחַ בְּאִרְכִּיבֵי
 777

ש מ ו א ל ב כ כ א

לְאַהֲלֵיוּ וַיּוֹאֲבֵב שָׁב יְרוּשָׁלַם אֶל-
הַמֶּלֶךְ: (כג) וַיּוֹאֲבֵב אֶל כָּל-הַצָּבָא
יִשְׂרָאֵל וּבְנֵיהָ בֶן-יְהוֹיָדָע עַל-
הַכְּרִי וְעַל-הַפְּלִתִי: (כד) וַאֲדָרָם
עַל-הַמָּס וַיְהוֹשֶׁפֶט בֶּן-אֲחִילֹוד
הַמְּזֻכָּר: (כה) וַשִּׁיא סֵפֶר וְצָדוֹק
וְאַבְיָתָר כֹּהֲנִים: (כו) וְגַם עִירָא
הַיְאִרִי הָיָה כֹהֵן לְדָוִד:

כא (א) וַיְהִי רָעַב בְּיָמֵי דָוִד שְׁלֹשׁ
שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה
וַיִּבְקֶשׁ דָּוִד אֶת-פְּנֵי יְהוָה * וַיֹּאמֶר

הַכֹּהֲנִי קְרִי. פֶּתַח בַּתְּנֹז. וְשׂוֹא קְרִי. פֶּסַק אַב"פ יְהוּח

תרגום אשכנזי קנא

יואב קצם צום קעניגע נאך
ירושלים צוריק. (כג) יואב וואר
וועדער איבער דאז זעממט.
ליבע העער ישראל'ס געזעצט,
בניהו, זאָהן יהוידע'ס, וואר
אנפיהרער דעס כרחי אונד
דעס פלתי. (כד) אדרם וואר
געזעצט איבער דאז שטייער.
וועזען. יהושפט זאָהן אחילוד'ס
וואר געשיכט. שרייבער.
(כה) שיא וואר סעקרעטער,
צדוק אונד אביתר ווארען פריי
סטער. (כו) אויך עירא, דער
יאירי, וואר איין שטצאטס.
מיניסטער דור'ס.

כא (א) אין דען צייטען
דור'ס ענטשטאנד
איינע הונגערסנאָטה, דיא
דרייא יאהרע נאך איינאנדער

אונאונטערבראָכען דויערטע. דוד בעפֿראַגטע דען עוויגען איבער דיא אורזאָכע, אונד
דער

ר ש י

מנזחן ואתם בסכנה והוא יכול להמלט אין דוחין נפש מפני נפש להורגו בשביל הללכתם אצל
עבשיו שגם הוא יהרג עמכם הואיל ונהרסו המומות ואין כח להמלט מוטב ימות לבדו ולא
חמותו עמו. רבי שמעון אומר כך אמרה להם המורד במלכות בית דוד חייב מית' :
(כג) ויואב אל כל הצבא. אצ"פ שאמר דוד אל עמשא כי שר לבא אשימך תחת יואב עבשיו
שמת עמשא לא זו יואב ממקומו ועל ידי יואב הוצק לימות את חביריו: (כו) עינא היאירי.
ת"י עירא יאיראה למן תקוב וכן הוא קרוי בספר הזה עירא בן עוקש המקועי ויאירי נקרא
על שם שגינו במנחות תקוע אלפא לשמן שזמן זית מצוי לשם שממנו מדליקין הכרות:
היה כהן לדוד. לו היה נותן כל מתנות כהונה שלו כך אמרו רבותינו. ופשוטו של מקרא
שעשאו שר זשופט:

אל

ב א ו ר

דרשות חז"ל. (כג) ויואב, למעלה בשנבר על כל בית שאול מספר ג"כ שריו, ועמה צמות אצל
ושבע בן בכרי ומלך. מדגש על כל ישראל חוזר ומונה שריו (הרד"ק). אל כל הצבא, כמו
מקדס, כי עמשא אשר הנתיחו דוד לפיות שר לבא מת ע"י יואב. ישראל, בא הוסמך
הלב א-כה"א הילדיעה, ואפטר שהמלות על כל נמשכות ג"כ למטה על כל הצבא, על כל ישראל.
(כה) ושיא סופר, הוא שריה הנזכר למעלה ונשמה פה הרי"ש. כהנים, לדוק ה"י כה"ג ואביתר
סגן כשישאל לדוק ישמש הוא תחתיו. (כו) עירא היאירי, ויונתן הוסיף דמתקוע, כי נגבורי
מונה עירא בן עקש המקוע, ובמנחות אמרו חז"ל תקוע אלפא לשמן שזיתים מובחרים גדלים
שם, וא"כ נקרא על כן היאירי. כהן, שר ובעל ענה, וחז"ל דרשוהו כהן ממש שה"י נותן לו
כל מתנות כהונה שלו.

כא (א) ויבקש, שאל באורים בשל מי הרעה, כי בהיות ג' שנים בזה אחר זה רעב הנין
כל א מקרה הוא ודוד האמין בד' שכל תולדות בני אדם ובפרט תולדות ישראל
ובהיות'

יְהוָה אֱלֹהֵי שְׂאוּל וְאֵלֵי בֵית הַדָּמִים
עַל אֲשֶׁר־הִמִּית אֶת־הַגִּבְעוֹנִים:
(ג) וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעוֹנִים וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם וְהַגִּבְעוֹנִים לֹא מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם־מִיִּתְר
הָאֱמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ קִדְמָם
וַיִּבְקֹשׁ שְׂאוּל לְהַכְתֵּם בְּקִנְאָתוֹ
לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה: (ג) וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־הַגִּבְעוֹנִים מָה אַעֲשֶׂה
לָכֶם וּבְמָה אֲכַפֵּר וּבְרַכּוּ אֶת־

דער עוויגע ליעם זאגען: עס
געשיעהט שאול'ס אונד דעם
בלוטש לריגען הויזעס וועגען,
ווייל ער האט דיא גבעוניטען
הינריכטען לאססען. (ג) דער
קעניג ליעם דיא גבעוניטען רוי
פען, אונד שפראך צו איהם
נען. (דיא גבעוניטען שטאמו
טען ניכט פאן דען קינדערן
ישראל'ס זאנדערן פאן דעם
איבעררעסטע דער קינדער
אמור'ס אב, דענען דיא קיני
דער ישראל'ס שאנונג צוגע
שווארען האטטען; שאול זוכטע
זבער אין זיינעם אייפער פיר
דיא קינדער ישראל'ס אונד
יהודה'ס זיא אויסצוראטטען.)
(ג) דוד שפראך אלזא צו דען

גבעוניטען: וואס זאל איך איך טהון, דורך וואס אייך פערזאנהען, דאס איהר דעם
נחלח

ר ש י

כא (א) אל שאול. על עון שאול שיקבר פתחו ובהחבא שגנבוהו אנשי יבש גלעד וקברוהו
ולא נספד לפי כבודו: ואל בית הדמים. שהרג נוב עיר הכהנים: על אשר המית
את הגבעונים. כשהרג נוב עיר הכהנים המית מהם ו' שני קוטבי עלים ושני שאני מים ושמש
וחזן וסופר כך מסורש בנמרא ירושלמית בשנהדרין ורבותינו אמרו מתוך שהרג את הכהנים
שהיו מספיקין להם מזון העלה עליו הכתוב כאלו המיתם ואל תתמה שהרי היה הקב"ה תובע
כבודו ותובע סרחונו שך כתיב אשר משפטו פעלו (בסויה ב' ג') בלשון משפטו שם פעלו כך
שנינו ביצמות: (ב) ויאמר אליהם. דברי ריבוי שיעברו על מדותיהם וימחלו לשאול ולביתו:
והגבעונים לא מבני ישראל המה. כלומר והן הראו בעלמם מדת אכזריות שאינן מזרעו של
אברהם אבינו ואינן ראויין לדבק בישראל ולקך גזר עליהם דוד שלא יבואו בקהל אמר שלשה
סימנים יש באומה זו רחמים וביישינים וגומלי חסדים מי שיש בו ג' סימנים הללו ראוי לדבק בו:
נשבעו להם. בימי יהושע בשנתו חוטבי עלים ושאיני מים למזבח: בקנאתו לבני ישראל. בתח
לב לנקות ולטהר את ישראל ולעשות נתיחה בקש להורגם וקנאה זו לטובה כמו המקרא אתה
לי (במדבר י"א כ"ט) וכן בקנאו להם דיהוא זהו פשוטו. ולפי מדרשו לא אמר להרוג אלא
את הכהנים וקנאה זו האזורה כאן אינה לטובה כ"א לרעה שידע שלא תמשך מלכותו מיום
שלא שמר מצות הקב"ה בעמלק ומאז נתקנא בהם: (ג) וברכו את נחלת ה'. התפללו עליהם:

ב א ו ר

ובהיותם על אדמתם נופלת תחת השגזה פרטית שלמעלה. את הגבעונים, חז"ל דרשו בזה
הצינן ולפי פשוטו נראה דעת הרלב"ג שאול ה' יית מהם בקנאותו לבני ויהודה, והרד"ק האריך
לתת טעם לעוגש זה וכשגבר דרכי אליהם ואין להם יחס למנפותינו. (ב) בקנאותו, יתכן שאין
גבעונים בנדו בדבר מה בשאול ונטו לאיבי הזומה בימיו ולקך קנא בהם, וחס לא נזכר עד
עתה בודאי נשטעו מעשים מקורות שאול בהנה ובהנה, והעול ה' מה שזכר להשזית כלם
ולהרוג גם הנקי והלדיק שנהם. (ג) לכה, מושך גם למטה ונמ' אכפר לכה. וברכו את
נחלח

ש מ ו א ל כ כ א

נְהַלַּת יְהוָה: (ד) וַיֹּאמְרוּ לוֹ
הַגְּבַעַנִּים אֵיךְ לִי כֶסֶף וְהַבְּעִים
שָׂאוֹל וְעַם-בֵּיתוֹ וְאֵין-לָנוּ אִישׁ
לְהַמִּית בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר מֶה-אַתֶּם
אֹמְרִים אַעֲשֶׂה לָכֶם: (ה) וַיֹּאמְרוּ
אֶל-הַמֶּלֶךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר כָּלָנוּ
וְאֲשֶׁר דָּמָה-לָנוּ נִשְׁמְדָנוּ
מִהַרְיָצִיב בְּכָל-גֹּבַל יִשְׂרָאֵל:
(ו) יִנָּתֵן לָנוּ שִׁבְעָה אַנְשִׁים מִבְּנֵי
וְהוֹקְעָנוּם לַיהוָה בְּגִבְעַת שָׂאוֹל
בְּחִיר יְהוָה * וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי
אֶתֶּן: (ז) וַיַּחְמַל הַמֶּלֶךְ עַל-
מִפְּיִבֶשֶׁת בֶּן-יְהוֹנָתָן בֶּן-שָׂאוֹל
עַל-שִׁבְעַת יְהוָה אֲשֶׁר בֵּינְתֶם
בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן-שָׂאוֹל:
(ח) וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת-שְׁנֵי בְנֵי רַצְפָּה

לִנְי קִי. יוֹחַן קִי. פֶּסֶקא נ"ז. ס. כח

ת ר ג ו ב א ש כ נ ו י ק נ ב

אייגענטהיימע דעם עוויגען ווייע.
דער זענען פֿערשאַפֿעט?
(ד) דיא גבעניטעו עינטגעגעניע.
טען איהם: אונז איזט עס אין
אנזעהונג שאול'ס אונד זיינעם
הויזעס ניכט אום זילכער אונד
גאלד צו טהון; אויך בענעה.
רען וויר קיינען מאן פֿאן
ישראל צו טעדטען. ער
שפראך: וואס פֿערלאנגט
איהר רען? איך ווילל עס אייך
טהון. (ה) זיא ערוויעדערטען
דעם קעניגע: דער מאן, דעכ.
סען אביכט וואר, אונז אויפֿ
צורייבען, אונד אונז צו פֿער.
טילגען, דאס וויר בייאנאהע
פֿערניכטעט ווארדען, אונד
אין קיינעם בעצירקע ישראל'ס
מעהר בעישטעהן קאננטי (דיע).
זער וויזט דער געגענטטאנד חוני
זערעס החסעט! (ו) מאן געבע
אונז ויעכען מעננליכע פֿערזא.
נען פֿאן זיינען זאהנען, דאס
וויר זיא פֿאר דעם עוויגען
אויף דער אנהעהע שאל'ס, א
ערוועהלטער דעם עוויגען!
אויפֿהענגען. דער קעניג ער.
וויעדערטע: איך ווערדע זיא

געבען. (ז) דער קעניג ערכארטע זיך איבער מפיכשת, זאָהן יהונתו'ס, זאָהן שאול'ס,
ווענען דעם שוואורם ביים עוויגען, דער צווישען איהנען, נעהמליך צווישען דוד אונד
יהונתן, זאָהן שאול'ס שטאטט האטטע. (ח) דער קעניג נאהם דיא צווייא זאָהנע רצפה'ס,
דער

ר ש י

(ד) אין לנו כסף זהב עם שאול. כי אם נפשות. בקש לפייסם בממון ולא רלו אמר שאל הם
מתביישין זה מזה הלך ופייס כל א' ואחד לעלמו ולא נתפייסו לכך כתיב אין לי כסף זהב וגו'
לאן יחיד זו ראיתי בירושלמי: ואין לנו איש להמית. בכל שאר בני ישראל שלא חטאו לנו:
(ה) ואשר דמה לנו נשמדנו. אשר אמר בלבו שנשמדנו על ידו מהתילב וגו' חשב להשמידנו:
דמה לנו. חשב עלינו להשמידנו: (ו) והוקענום. תלייה: לה'. לשמו של מקום להודיע
משפטו: בחיר ה'. בת קול ילאה ואמרה בחיר ה': (ז) ויחמל המלך. בקש רחמים שלא

ב א ו ר

נחלח, למען יכלה הרעב ותהי' ברכה בארץ. (ה) דמה, ג"כ לאן כליון ואנדון. נשמדנו,
אשר כמעט נשמדנו. (ו) יפֿו לנו, הפעל בל"י על שהקדים איתו לשם, ולפי דעת המדקדק
ר' שם"ל הוראמו כמו פעל קתמי, ולכן יתורגם שמן. בחיר ה', יתכן שאמרו ז"ל על דוד,

הרגום אשכנזי

דער טאָכטער איה'ס, וועלכע זיא דעם שאול געכאַרען, נעמי ל'ך ארכונוי אונד מפיכשה אונד דיא פֿינף זאהנע מיכל'ס, דער טאָכטער שאול'ס, וועלכע זע זיא דעם עדריואל, דעם זאָהי. נע דעם כחלתיטען ברזלי גע. באַרען האַטטע, (ט) אונד איי בערגאב זיא דען גבעניטען, וועלכע זיא אויף דעם בערגע פֿאַר גאַטט (עפֿענטליך) אויפֿה הענגטען, זאָ דאָס זאללע זיע. בען צוואַכמען געטעדטעט וואורדען. זיא וואורדען אין דען ערשטען טאָגען דער ערני טעצייט צום אַנפֿאַנגע דער גערשטען ערדנטע אומי געבראַכט. (י) רצפה, דיא טאָכטער איה'ס נאָהם דיא גראָבע צעלטערקקע, אונד שפּאַנטע זיא אויף דעם פֿעל. זען (זיכער דיא טודטען) אויס, פֿאַם אַנפֿאַנגע דער ערנטע ביו וואַסער פֿאַם היממעל זיך אויף זיא הערעב ערגאָס. זיא ליעם ניכט דאָ געפֿליגעל דער לופֿט דעם טאָגעס אונד דאָ

שמואל ב כא

בת־איה אשר ילדה לשאול את־ארמני ואת־מפֿבֿשת ואת־חמישת בני מיכל בת־שאול אשר ילדה לעדריואל בן־ברזלי המחלתי: (ט) ויתגם ביד הגבענים ויקיעם בהר לפני יהוה ויפלו שבעתים יחד והם המתו בימי קציר בראשנים תחלת קציר שערים: (י) ותקח רצפה בת־איה את־השק ותטוהו לה אל־הצור מתחלת קציר עד נתן־מים עליהם מן־השמים ולא־נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם ואת־חית השדה לילה: (יא) ויגד לדוד את אשר־עשתה רצפה בת־איה פֿלגש שאול: (יב) ויגד

ימיר י'. והמה קרי. בתחלת קרי דוד

ווילד דעם פֿעלדעם דעם נאַכטס, דאַרויף זיך ניעדערלאַססען. (יא) עם וואורדע דעם דוד אַנגעצייגט, וואַס רצפה, דיא טאָכטער איה'ס, שאול'ס קעכסווייב געטהאָן.

רשי

יקלטנו ארון שהעבירם לפני ארון כל שהארון קולטו למיתה: (ח) בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריואל. וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה אלא מירב ילדס ומיכל גדלס לפיכך נקראו על שמה והמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו כאלו ילדו ונקרא על שמו: (ט) בתחלת קציר. בימי ניסן: (י) עד נתן מים בימות הגשמים בתשרי שלא נתנו לקבורה והלא כתיב לא חליץ נבלתי (דברים)

באור

וכן תרגמונו. (ח) בני מיכל, לא בני מיכל היו, כי מיכל לא היתה לעדריואל רק מירב היתה לו לאשה, ואשכנז כי שם מייקל הוראתו כמו מירב ולשמות בנות האלף יש הוראה כמו לבני המלך כאשר נאמר אצל בני דוד, והחליף עתה מירב במיכל יען שהוראתן שזה ודרתו"ל ידוע. (ט) שבעה, הם השבעה כמו וילאו שלשה. בראשונים, בימים הראשונים של הקציר. (י) נתן מים, עד ימות הגשמים. (יב) ויקח, גם מסוק זה קטורה להכליל גדר הרס כ"ן בתחילת

דוד ויקח את עצמות שאול
ואת עצמות יהונתן בנו מאת
בעלי יבשגלעד אשר גנבו אתם
מרחב בית שן אשר תלום שם
הפלשתים ביום הכות פלשתים
את יי אור בגלבע: (יג) ויעל משם
את עצמות שאול ואת עצמות
יהונתן בנו ויאספו את עצמות
המוקעים: (יד) ויקברו את
עצמות שאול ויהונתן בנו
בארץ בנימן בצלע בקבר קיש
אביו ויעשו כל אשר צוה המלך
ועתר אלהים לארץ אחרי כן:
(טו) ותהי עוד מלחמה לפלשתים
את ישראל וירד דוד ועבדיו
עמו וילחמו את פלשתים ויעף

חלאום שמה פלשתים קרי.

דוד

חרגום אשכנזי קנג

(יב) דא גינג דור הין, האלטע
דיא געביינע שאיל'ס אונד דיא
געביינע זיינעס זא הנעס
יהונתן פאן דען איינוואהנערן
צו יבוש גלעד, וועלכע זיא
פאן דעם פלאטצע צו כיה שאן
פערשטאזלענער ווייזע אבי.
גענאממען, וואהין זיא דיא
פלשתים אויפגעהענגט האט.
טען, אם טאגע, אלס דיא
פלשתים דעם שאול אין גלבע
אינע ניעדערלאגע בייאגע.
בראכט האטטען. (יג) ער לועס
פאן דארט דיא געביינע שאולם
אונד דיא געביינע זיינעס
זא הנעס יהונתן הינויפבריינגען,
מאן מוסטע דיא געביינע
דער געהענגטען זאממעלן,
(יד) אונד זאממט דען געביי.
נען שאול'ס אונד זיינעס
זא הנעס יהונתן אים לאנדע
בנימן צו צלע אין דיא גרופט
זיינעס פאטערס קיש בע.
גראכען. עס געשאה אלוא
אללעס, וואס דער קעניג דעם.
וועגען פערארדנעטע. הער.
נאך ערהארטע גאטט דאן
לאנד. (טו) דיא פלשה פיהרטען נאך איינמאל קריענ מיט ישראל, אין וועלכעם דוד מיט
זיינען קריענסקנעכטען הינאב צו פעלדע צאג. זיא גריעפען דיא פלשתים אן, וואכייא דוד
ער.

ר ש י

(דברים כ"ב) אלא אזרו מוטב תיעקר אות אחת מן החורה ויתקדש שם שמים נפרהסיה
זהו עוברין ושנין אומרים מה עינן אל אלו אומרים להם מנני מלניס הס ומה עשו פאטו
ידי ננרים אומרים אין לך אומה ראויה לדבק נה כאומה זו: (יב) ויקח את עצמות שאול.
שנא' לו עליהם אל שאול שלא נספד כהלכה: (יג) ויאספו את עצמות. שנעה המוקעין כאן:
(יד) כל אשר לזה המלך. להספיד עליהם בכל ערי ישראל:

ומשקל

ב א ו ר

נחמילת ס' ויקרא. עצמות שאיל, מזה נראה שהעשה לא הי' נסוף ימי מלכותו רק נחמילת'
כי נא' נל"ב מדרגות רוחב הלמוני כל ישראל מעצמות אדם אחרי שלשים שנה חף רקב.
(טו) ויעף דוד, נפח, וכן ויעף העם (ש"א י"ד כ"ח), ואמר געועניוזה שהוא להבדילו מן

ערכאטטעטע; (טז) דען יושבי
 בנב, פֿאַן דען קינדערן רפה'ס,
 דעכסען לאַנצע דרייאַ הונד
 דערט שקל אַן ערץ וואָג, אונד
 דער מיט איינעם נייען שווער.
 טע אומגורטעט וואַר, נאהם
 זיך פֿאַר, דוד צו ערשלאַגען.
 (יז) עס האַלף איהם אבישי,
 זאָהן צרויה'ס; דיעוער שלוג
 דען כלשהי, אונד טעדטעטע
 אַוהן. דאמאהלם שוואַרען
 דיא הייפטלויטע דור'ס, אונד
 זאגטען צו איהם: דוא זאָללסט
 מיט אונז ניכט מעהר צו פֿעל=
 דע ציעהען, אונד דאַז ליכט
 ישראל'ס ניכט פֿערלעשען.
 (יח) אייניגע צייט נאָכהער
 וואַר אבערמאַלס אין גוב איי
 נע שלאַכט מיט דען פלשהים.
 דאמאַלס שלוג סבכי, דער
 זושחיטע, דען סף פֿאַן דען
 קינדערן רפה'ס. (יט) עס וואַר
 אבערמאהלם איינע שלאַכט
 אין גוב מיט דען פלשהים; דא
 שלוג אלהן זאָהן דעס יערי

דוד: (טז) וישבו בנב אשר ובילדי
 הרפה ומשקל קינו שלש מאות
 משקל נחשת והוא הגור חדשה
 ויאמר להכות את דוד: (יז) ויעזר
 לו אבישי בן צרויה ויך את
 הפלשתי וימתהו אז נשבעו
 אנשי דוד לו לאמר לא תצא
 עוד אהנו למלחמה ולא תכה
 את נר ישראל: (יח) ויהי אחר
 כן ויהי עוד המלחמה בגב עם
 פלשתים אז הכה סבכי החשתי
 את סף אשר בילדי הרפה:
 (יט) ויהי עוד המלחמה בגוב
 עם פלשתים ויך אלהן בני יערי

ארגים וישבי קרי. הר' זצירא

ד ש י

(טז) ומשקל קינו. הוא כמו מיק זכראש בית יד הרוחא שקורין אריסטווי"ל בלע"ז ועשו ככובע. ויש
 דוגמתו בזכחים רמוני המעיל למה הם דומין במין קילסות שבראשי התינוקות. קילסות היילמ"ט
 בלע"ז: והוא קגור. סגורה משה. ושמעתי שאזלו היום נתחנך ללבוש כלי מלחמה ודרך המזינים
 לעשות נלחון וגבורה ביום חינוכם לקנות עס לכך ויאמר להכות את דוד: (יז) ויעזר לו. שזרו בתפלה
 פדאיתא בלוק: (יח) ויהי עוד המלחמה. כבר קדמה זו לכולן ולא מנאה כאן אלא לזרף
 מיתת ארבעה בני הרפה: (יט) אלהן. דוד: בן יערי אורגים. שאי משפחתו אורגים פרוכז
 למקדש

ב א ו ר

וייגף שהוא לשון התרוממות והתעופפות. (טז) וישבי בנב, מה יעזר אוחנו כי נאמר שנמ
 שהיתה עיר נחלת בנימין בשם נב, כן היתה עיר צאן כלבים, ולולא דמסתפינא היית
 אומר שהתיבה בנב היא אצל עם בניו הנזכר בפסוק י"ח, ותרנמו לפי הרל"ק סך שמו
 בילדי הרפה, מילדי איש שמו רפה או הרפה, ושמע שבראשו רפאים וענקים, והרפס
 קינו עס אשה כי לקמן נאמר ילד להרפה והפועל ציטס הל"ג ד מורה לזכר, כמו ולשת יל
 נב הוא. ואם אמרו חז"ל בסוטה שהרפה היא ערפה, הוא על דרך דרש. קינו, לשון חיות
 הרשה, חרז משה. (יח) בגוב, ובד"ה נכתב בגור. סבכי החשתי, בד"ה כי נמנה בין גבול
 דוד במקום שכתוב פה מַבְגִי, ובדבר זה נראה היתרון לד"ה סף, ובד"ה ספי. (יט) אלהן בני
 ובד"ה

אֲרָגִים בֵּית הַלְחָמִי אֵת גְּלִית
הַגְּתִי וְעֵץ הַנִּיתוֹ כַּמְנֹר אֲרָגִים:
(כ) וְהָיָה עוֹד מִלְחָמָה בָּגַת וַיְהִי
אִישׁ מְדוֹן וְאַצְבָּעוֹת יָדָיו
וְאַצְבָּעוֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם הָיָה יָלֵד
לְהַרְפָּה: (כא) וַיְהַרְף אֶת־יִשְׂרָאֵל
וַיִּכְהוּ יִהְוֹנָתָן בֶּן־שִׁמְעִי אֲחֵי דָוִד:
(כב) אֶת־אַרְבַּעַת אֵלֶּה יִלְדוּ
לְהַרְפָּה בָּגַת וַיִּפְּלוּ בְיַד־דָּוִד
וּבְיַד עַבְדָּיו:

כב * (א) וַיְדַבֵּר דָּוִד לִיהוָה אֶת־
דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת

מדון קרי. שמעא קרי

ביום

אורגים אוים בית לחם דען
נחיסען גליח, דעסכען
שפעערשטאנגע איינעם ווען
בעכוימע גליד. (כ) צו גת
וואר אבערניאהלם איינע
שלאצט, ווא איין מאן פאן
האהער שטאטור זיד בעפאנה,
דער אן יעדער האנד זעכס
פינגער, אונד אן יעדעם פון
סע זעכס צעהען, צוואממען
פיער אונד צוואנציג פינגער
האטטע. אויך דיעזער וואור
דע דעם ריעזענגעשלעכטע גע
בארען. (כא) ער שימפפסטע
אויף ישראל. איהן ערשלוג
יהונתן, זאהן שמעא'ס, דעם
ברודערס דוד'ס. (כב) אללע
דיעזע פיער קריעגער וואור
דען דעם ריעזען געשלעכט
טע געבארען, אונד פיעלען
דורך דוד אונד דורך זיינע
קריעגער.

כב (א) דוד סרוג דעם עוויגען צו עהרען פאלגענדע ווארטע דעם געזאנגעם פאר,

אן

ר ש י

למקדש הקרוי יער: כמגור אורגים. כאכסן דגדלוי הקרוי אינשונל"א זבלע"ז חבא אריגה
וזעמד כנגד אריגה: (ב) איש מדון. כתרגומו גבר דמשחן שאין עיקר התיבה אלא מ"ס ודלית
כמו משחן (תהלים ס"ה ח') שי"ן ואל"ף ומהמון (בראשית י"ז ד') ה"א ומ"ס (ובדברי הימים
א' י"א כ"ג) כתיב איש מדה בלומר גבוה מאוד שאומדין כמה מדתו: שז ושז וגו'. פירשו
רבותינו בכבודות שהולך לומר עשרים וארבע אלא תאמר אלכנעות שתי ידיו אינן אלא שז
ואלכנעות רגליו אינן אלא שז לכך נאמר עשרים וארבע ואם כתב עשרים וארבע ולא אמר
שז ושז הייתי אומר שזעה נאמת וחמשה נאמת ומהו מספר שכולן היו נספרות בסדר
האלכנעות כגב היד:

ביום

ב א ו ר

וב"ה נאמר אלחנן בן יעיר את לחמי אחי גלית הגתי, ות"ל קח פה לעיקר ופטר אותו על בן
על דוד שהרג את גלית, ולפי הפשוט נראה שאלחנן ה' אחד מגבורי דוד. (ב) איש מדון, ובד"ה
כתוב איש מדה, כ"ל בעל מדה גדולה משאר כל אדם.

משברי

(* הצירה הזאת כבר מתורגמת מראש על המדרגים הרמב"מ נ"ע ומבוארת בספר
זמירות ישראל תהלים י"ח, והנחתי הנאור כמו שהיא בהפסדת האזינו כי גם מפורשים
השניים אשר נכלו בנוסף שלפנינו והמקש אשר יתר הנאור ידרשהו מעל ספר תהלים.

בְּיוֹם הַצִּיּוֹל יִהְיֶה אִתּוֹ מִכָּף כָּל-
 אִיבֵיו וּמִכָּף שְׂאוֹל: (ג) וַיֹּאמֶר
 יְהוָה סְרַעֵי וּמַצְדֹּתַי וּמִפְּלִטֵי-רֵי:
 (ג) אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחֲסֵה-בָּו מִגְּנֵי
 וּקְרַן יִשְׁעֵי מִשְׁגַּבֵּי וּמְנוּסֵי מִשְׁעֵי
 מִחֲמַס תִּשְׁעֵנִי: (ד) מְהִלֵּל אֶקְרָא
 יְהוָה וּמֵאִיבֵי אֲוִשֶׁע: (ה) כִּי
 אֶפְפְּנִי מִשְׁבְּרֵי-מוֹת נַחְרֵי
 בְּלִיעֵל יִבְעֹתַנִּי: (ו) חֲבִלֵי שְׂאוֹל
 סַבְּנֵי קִדְמֵנִי מִקְשֵׁי-מוֹת:
 (ז) בְּצַר-לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֵל-
 אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהִיכָלוֹ
 קוֹלִי וַשׁוֹעַתִּי בְּאֲזָנָיו: (ח) וַתִּגְעַשׁ

אין יענעם טאנע, אלס איהן
 דער עויגע פֿאן אללען זינען
 פֿיינדען אונד בעזאנדערס פֿאן
 דער האנד שאול'ס עררעט-
 טעטע. (ג) ער שפראך: מיין
 שוטצעלע, מיינע פֿעסטע
 אונד מיין עררעטטער!
 (ג) גאטט! מיין הארט, אויף
 דען איך טרויע! מיין שילד! מיי-
 נעס היילעס האַרן! מיינע כורג!
 מיינע צופל: כט! מיין בעשיט-
 צער, דער מיך פֿאַר געוואלט-
 טהאט שיצט! (ד) געלאַכט, ריעף
 איך, זיין גאטט! אונד וואַר
 פֿאַם פֿיינד ערלאַזט. (ה) שֶׁאָן
 אומפֿינגען מיך דעם טאָדעס
 וואַגען; דיא שטרעמע דער
 אינטערוועלט שרעקטען מיך
 שאָן — (ו) דער האַללע באַנדע
 אומשטריקטען מיך; איך וואַרד
 פֿאָן שלינגען דעם טאָדעס ער-
 גריפֿען — (ז) אַכער אין דער

ויתגעש קיי. ותרעש

אנגסט רוף איך צום העררן, רופֿע לויט צו מיינעם גאטטע; ער האַרט מיין פֿלעהען א
 זינעם טעמפעל, מיין געבעט דרינגט איהם צו אָהרען. (ח) דיא ערדע בעכטע, וואַרד
 ער.

ר ש י

כב (א) ציום ה' ה' אוחו. לעת זקנותו לאחר שעברו עליו כל זרותיו ונולד מכולם:
 ומכף שאול. והלא שאול בכלל היה חלא שהיה אויבו ורודפו מכולם כיוצא בו תשעה
 עשר איש ועשהאל (שמואל ב' ב' ל') כיוצא בו לבו וראו את הארץ ואת יריחו (יהושע ב' א')
 וכיוצא בו והמלך שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה (מלכים א' י"א א'). (ב) סלעיו מזודתי
 לשון חזק הס. סלע כמשמעו. מזודה הוא מזודת יערים שקירין פלישא"ן בלע"ז ועל שם
 נס שנעשה לו בסלע המחלקות והמזודות במורשה (שמואל א' כ"ד כ"ח): ואפלטו לי. מפלטו
 י"ס לבא ישראל במלחמה ופעמים שהוא מפלט לי כשאני לבדי כנון מן ישני כוונ: (ג) כורי.
 לשון סלע שהסלע מחסה לעוברי דרך מן המטר והרוחות אכריאמ"ש בלע"ז: אחסה. לשון
 כיסוי שהייתי מתכסה לעזרה: משנני. סושנני: ומנוסי. שהייתי נס אליו לעזרה: (ד) מהולל
 אקרא ה'. כתרנומו בקראי לו אהודנו לפי כי מאויבי אני בועש שאושע. ויתכן לפתור אקרא
 יאושע לשון הוה: (ח) אפפוני. הקיפוני: משברי מות. כתרנומו כאיתחא דיתבא על מתברא
 כן שם מושב האכנים שהאשה יולדת שם: נחלי גייסות שוטפות כנחל: (ו) חבלי. כתרנומו
 מזרית כמו חבל נביאים (שמואל א' י"ו): קדמוני. באו לפני: (ז) נכר לי אקרא ה' וישמע וגו'.
 כך דרך לשון הוה מדבר לשון עבר ולשון עתיד בפעם אחת: (ח) ויתגעש ותרעש. לא על

ב א ו ר

כב (ה) מישבתי סוח, מלשון כל משברך וגליך עלי עברו, והוא כפל ענין של נחלי בליעל:
 (ו) ושועתי באזניו, מבוא, וכן הוא בתהלים.

והִרְעֵשׂ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם
 יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעְשׂוּ כִּי־חָרָה לָּו:
 (ט) עָלָה עֵשֶׂן בְּאָפוֹ וְאֵשׁ מִפִּי
 הָאֵבֶל גְּחָלִים בָּעָרוֹ מִמֶּנּוּ: (י) וַיֵּט
 שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וְעַרְפֶּל תַּחַת רַגְלָיו:
 (יא) וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיֵּרָא
 עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: (יב) וַיֵּשֶׁת חֶשֶׁךְ
 סָבִיבָתָיו סִבּוֹת חֲשֵׁר־מַיִם עָבִי
 שְׁחָקִים: (יג) מִנְגִּה נִגְדוּ בָּעָרוֹ
 בְּחַל־אֵשׁ: (יד) יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם
 יְהוָה וְעֲלִיזוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: (טו) וַיִּשְׁלַח
 חֲצִיִּים וַיִּפְיֹצוּ בְּרַק וַיִּהַמּוּ:
 (טז) וַיִּרְאוּ אֲפִיקֵי יָם יִגְלוּ מִסְדּוֹת

ערשיטטערט; עם רענטען זיך
 דעם היממעלס שטיטצען; זיא
 ערבעכטען, דאָ ער צאָרניג
 וואָר. (ט) דאָמפף שטיענ אויף,
 אַלס ער ערגריממעט; אויס
 זיינעם מונדע צעהרענד פֿייער.
 גלוטה = פֿלאַם לאָדערט דאָ =
 פֿאָן. (י) ער נייגטע דען הימ =
 מעל, פֿוהר הערנייערער, אונ =
 טער זיינען פֿיסען דיסטערעס
 געוועלק. (יא) ער פֿעהרט אויף
 כרוב'ס ריקקען, פֿליענט דאָ =
 הער, שוועכענר אויף פֿליגעלו
 דעס ווינדעס; (יב) ער שפּאַננט
 דיאָ פֿינסטערניס אום זיך הער
 וויא איין געצעלט — שוואַרצע
 פֿליטהען, דיכטעס געוועלק.
 (יג) אויס דעם ליכטגלאַנץ
 געגענאייבער פֿלאַקקערן
 פֿלאַממען = גלוטהען אויף.
 (יד) דער עוויגע לעסט דען

יחש קרי חבל
 שטורם פֿאַם היממעל לאָז, דער העכטע זענדעט זיינען דאָננער נייערער,
 (טו) ווירפֿט פֿפֿילע אַב, שטרייעט זיא אומהער, שיעסט בליטצע, שליידערט
 זיא הין. (טז) זיכטבאַר וואָרד דעס מעערעס אורקוועלל, אויפֿגערעקט דער
 ר ש י ער

נסים שאירעוהו נאמר אלף על נסים שנעשו לישראל וראש המקרא מחובר על סופו: כי חרה
 לו. כי משגש כאן לשון בלשן וכן פתרונו ובשורה לו ספני מכניסיו נתנעשה ונתרעשה הארץ
 ומוסדות השמים רגזו ורעשו: (ט) עלה עשן באפו. כן דרך הכובעם יולא עשן מנחיריו וכן
 עלה עשן באפו. והו כל לשון חרון אף שהאף נוצר ומעלה הנל: ואש מפיו תאכל. מגזרת
 דבר פיו תאכל אש ברשעים: (י) ויט שמים. להקס מאויביו ממלכים ומפרעה: (יב) וישת
 חשך סביביתיו. לסוכה בענין שנאמר ויהי הענן והחשך מפסיק בין מלכים לישראל: חשרת
 מים עבי שחקים. מאין היה החשך עבי שחקים היו שהן חושרין מים על הארץ. חשרת לשון
 גברה הוא שהוא גופל על הארץ דק דק וכן הוא אימר באגדות הרבה חושרין חותו בגברה.
 ויש לפתור חשרת לשון קצר שמחשרין השמים בענים על ידי המים כמו וחשוריהם האמור
 באופני' המכונה שהם זרועות העץ חמשה המהדקין וקושרין עיגוליה יחד: (יג) מנגה נגדו.
 שלא תאמר בחשך הוא שריו אלף הנגה לפניו מן המחינה ומאותו נגה אשר לפניו בערו בזלי
 אש שנשתלחו חלים על מלכים: (טז) יגלו מוסדות חבל. שנבקע התהום כשנבקע ים סוף

ב א ו ר

(ח) מוסדות השמים ירגזו, הם הכרים הגבוהים אשר ראשם מגיע השמימה, ונראה כאלו
 יסמבוהו שלא יפול. (יב) חשרת, פירושו לשון קשור ומצור ואסיפה.

הערה. (יא) וירא, כמו וידא בתהלים שם וכן מלינו ב' אה ברי"ג (דברים י"ד י"ג) במקום
 ד' אה גדל"ית (יקרא י"א י"ד) (דברי המדעים).
 (יב) חשרת מים, כמו חשכת מים בתהלים שם כי חשר ושר קרונים ע"ד כנש וכשנ. (ד' חמר)

תבל בגעררת יהוה מנשמת רוח
 אפו: (יז) ישלח ממרום יקחני
 ומשגני ממים רבים: (יח) יצילני
 מאיבי עז משנאי כי אמצו ממני:
 (יט) יקדמני ביום אידי ויהי יהוה
 משען קי: (כ) ויצא למרחב אתי
 יחזקני כי חפץ בי: (כא) יגמלני
 יהוה כצדקתי ככר ידי ישׁיב לי:
 (כב) כי שמרתי דרכי יהוה ולא
 רשעתי מאלהי: (כג) כי כל-
 משפטו לנגדי וחקרתיו לא-
 אסור ממנה: (כד) ואהיה תמים
 לו ואשתמרה מעוני: (כה) וישׁב
 יהוה לי כצדקתי ככרי לנגד
 עיניו: (כו) עם חסיד תתחדד
 עם גבור תמים התמים: (כז) עם-
 נבר החבר ועם עקש תתפל:
 (כח) ואת עם עני תושיע ועיניך

ערדען גרונד פאן דעם עוויגען
 דראהו, פאם אדעם זינעם
 צארנהייט. (יז) מיר רייכט
 ער אויס דער העהע זינע
 האנד, ערנרייכט אונד ציעהט
 מיך אויס ברויזענרען פלוטהען.
 (יח) עררעטטעט מיך פאן פיינ-
 דעס נעו אלט. פאן ווידערזא-
 5 צוז מיר צו מעכטיג. (יט) זיא
 איבערפיעלען מיך אין אונ-
 גליקסשוואנגערן טאגען, אבער
 נאטט ווארד מיינע צופערזיכט.
 (כ) דער פיהרט מיך אויס אין
 וויטען רוים, עררעטטעט מיך,
 דען ער האט לוכט אן מיר.
 (כא) נאטט טהיט מיר וואהל
 נאך מיינער פערעמינקייט,
 בעלאהנעט מיינער הענדע
 ריינינקייט. (כב) דען איך האל-
 טע דיא וועגע דעם העררן,
 בין ניכט רובלאז ווירער מיינען
 נאטט. (כג) זיינערעכטע הא-
 בע איך שטעטס פאר אויגען,
 ניע ווייכע איך פאן זיינען לעה-
 רען. (כד) איך בלייבע איהם
 טרייא ערגעבען, אונד היטע
 מיך פאר איבערטערעטונג.
 (כה) דרום פערגילט דער הערר
 נאך מיינער אונשולד מיר,

נאך מיינער הענדע ריינינקייט פאר זיינען אויגען. (כו) דוא ביזט דעם גיטיגען אללגיטיג,
 דעם טרייאגעזיננטען טרייאגעזיננט; (כז) פערפעהרסט מיט ריינען ריין, ביזט טיק-
 קעפאללען אונפערזעהנליך. (כח) דעם אונטערדריקטען שטעהסט דוא בייא, דיין בליק
 דע:

ר ש י

ונקינו כל מימות שנעולם: מנשמת רוח אפו: (יח) כי אמלו. כאשר אמלו:
 (כא) כדקתי. כשיכחו אחריי למדבר וסמנו על הנעמחו: (כו) עם חסיד תמים נבר. כנגד
 שלשה חבית שלם הקדוש ברוך הוא גמול לדקתם לנביהם: (כז) ועם עקש. פרעה:
 תתפל. לשון נפתל ועקש ובספר ההלים (י"ח כ"ז) בחוב תתפלח. דבר אחר ישלח ממרום
 יקחני על ענמו אמר כשהיה נחפו ללכת מפני שאלו בסלע המחלקות והיה קרוב להחפש ומלאך
 בא אל שאלו לחמר מהר ולכה כי פשטו פלשתים: כדקתי. שלח הרגתיו בכרתי כנף מעילו:

ב א ו ר

י יייד על דמים השפיל, ערלים הם רמים צטיניהם, רבל צטייך הם שפליכ

על־רמים תִּשְׁפִּיל: (כט) כִּי־אָתָּה
 נִירִי יְהוָה וַיְהוֹרָה יְגִיהַ תְּשָׁכִי:
 (ל) כִּי בָּקָה אַרְוֶן גְּדוּד בְּאֵלֵהֶי
 אֲדַלֵּג־שׁוּר: (לא) הָאֵל תָּמִים
 דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מִגֶּן
 הוּא לְכֹל הַחַסִּים בּוֹ: (לב) כִּי מִי־
 אֵל מִבְּרַעְדֵי יְהוָה וּמִי צוּר
 מִבְּלַעְדֵי אֲדֹהֵינוּ: (לג) הָאֵל מְעוֹזֵי
 חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים דַּרְכּוֹ: (לד) מְשׁוּוּה
 רַגְלָיו כְּאֵילֹת וְעַל־בְּמֹתַי
 יַעֲמִידֵנִי: (לה) מְלַמֵּד יָדַי לַמַּלְחָמָה
 וַנְּהַתֵּת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרַעְתִּי:
 (לו) וַתִּתֵּן־לִי מִגֶּן יִשְׁעָהּ וְעַנְתָּהּ
 תַּרְבֵּנִי: (לז) תַּרְחִיב צַעְדֵי תַחְתָּנִי
 וְלֹא מַעְדוֹ קָרַסְלִי: (לח) אֲרַדְפָּה

דעמיטחיגט טיעף דען שטאל
 צען. (כט) דוא, עוויגער! ביזט
 מיינע לייכטע; דוא, הערר!
 ביזט עם, דער מיינע פֿינסטער-
 נים צום לייכטע מאַכט. (ל) מיט
 דיר דורכברעכע איך קריעגעס
 שאַאר מיט מיינעם גאַטט
 זעטצע איך איבער מויער.
 (לא) ער — גאַטט — זיין וועג
 איזט וואַנדעללאַז; דעם העררן
 פֿערהייסונג ריין דורכליי-
 טערט; אללען, דיא איהם
 טרויען, איזט ער איין שילד.
 (לב) דען ווער איזט אויסער דעם
 העררן איין גאַטט? ווער אה-
 נע אונזערן גאַטט איין האַרט?
 (לג) דער הערר איזט מיינע פֿע-
 סטע שוטצוועהר, דער מיינען
 גאַנג צור פֿאַלקאָממענהייט
 הינלייטעט; (לד) באַלד מיינען
 פֿום דעם הירשען גלייך בע-
 פֿליגעלט, באַלד מיך אויף מיי-
 נען העהען זיכער שטעללט.
 (לה) ער איבט צום קאַמפֿאַע
 מיינע האַנד, לעהרט מיינען

דרכי קני. רגלי קני
 ארם דען עהערנען באַגען זענקען. (לו) צום שילדע גאַכסט דוא מיר דיין הייל,
 לעסעכט דך העראַכ, מיך גראָס צו מאַכען; (לז) ווייטערסט מיינע טרויטטע
 אונטער מיר, דאַס מיינ געלענק ניכט קרפֿאַטלאַז ווירד. (לח) נון זעטצ' איך מיינען פֿיינדען

ר ש י
 (לא) אמרת ה' צרופה. צרופה מנטיח ועושה: (לב) ויתר חמים דרכי. מכל מנשול ומכל חטא ומכל
 מסוכן עד כי ה' שלם וכנוס: (לח) ונית קשת נחושה זרעתי. ונדרכה קשת נחושה על זרועי
 שיש בי כח לדרכה קשתות היו חלויים לדוד נביתו היו מלכני האומות באין ורואין אותן ואושרים
 זה לזה אמה סבור שהוא יכול לדורכן אין זה אלא ליראנו ודוד שומע ונוטלן ומכתתן לפניהם.
 ודרכה קשת לשון מית הוא וכן חליך נחתו בי: (לז) וענוהך תרבני. כגדלת לי מדת ענותנותך;
 (לז) תרחיב צעדי. כשארס מדבק רגליו זו צו הוא נוח לפול וכן הוא אומר בלכתך לא ילכ
 צעדך (משלי ד' י"ב): קרסלי. עקני:

ב א ו ר

(לג) ויתר חמים דרכי, מלשון התר אגודות מוטה, מתיר כל הסתירות והעקמומיות שבדרכי
 לעשותו שלם ותמים בלי חסכון וזעזועות, כלומר מיישר דרכי, וזה שאמר פעם ישעיה
 כנבור אמון לעמוד בלי פחד ופעם יתן לו קלות ברגלי לננס, הכל כפי שהשעה לרכיבה
 לו, ואין הפזוזות הזאת סותר את אמלות הלכ לעת אחרת. (לז) וענוהך תרבני, שם

הערה. (לג) האל מעוזי חיל, שיעורו האל חיל מעוזי וכמו שפרגמתי. ויתר, ענינו ויש כו,
 בחילוף שי"ן ומי"ו ע"ד פסר ופסד (דברי המדפיס).

איבי ואשמידם ולא אשוב עד-
 בלתם: (לט) ואכלם ואמחצם
 ולא יקומון ויפלו תחת רגלי:
 (מ) ותזרני חיל למלחמה תכריע
 קמי תחתני: (מא) ואיבי תתה לי
 ערף משנאי ואצמיתם: (מב) ישעו
 ואין משיע אל יהוה ולא עגם:
 (מג) ואשחקם כעפר-ארץ כטיט-
 חוצות אדקם ארקעם:
 (מד) ותפלטיני מריבי עמי
 תשמרני לראש גוים עם לא-
 ידעתי יעבדני: (מה) בני נכר
 יתקשו-רי לשמוע און ישמעו
 לי: (מו) בני נכר יבלו ויהגרו

נאך — אויסרעטטען ווילל איך
 זיא — איך לאס ניכט אב, ביז
 איך זיא אויפגעריעכען. (לט) יא
 אויפרייבען ווילל איך זיא, זיא
 ניעדערהויען — זיא קאממען
 ניממער אויף — זיא שטירצען
 היז צו מיינען פיסען. (מ) זא
 האסט רוא מיך צום קאמפף
 געריסטעט; זא בייגסט רוא
 מיינע ווידערהאכער אונטער
 מיר; (מא) זא ווענדעסט רוא
 מיר צו, דעם פיינדעס נאקקען
 אונד מיינע האססער, דאס
 איך זיא בענדיגע; (מב) זיא
 ווענדען זיך היז אונד הער —
 אינד ניעטאנד הילפס — ענד-
 ליק אויך צו גאטט, דאך ער
 ערהארט זיא ניכט. (מג) אונד
 נון צערטאלמע איך זיא וויא
 שטייב, צערטרעטע אונד צער-
 שטאמפעע זיא וויא גאססענ-
 קאטה. (מד) רוא שיטצעסט
 מיך פאר מיטערייא, בעשטימ-

ממסגרוחם

מעסט מיך צום הויפטע ענטפערנטער רייכע, מיר אונבעקאנטע פֿעלקער דיג.
 גען מיר; (מה) דער באַרבארען זאָהנע שטייִעלן מיר, זינד אויפֿס געריכט
 מיר אונטערטאָן. (מו) דיא זאָהנע דער באַרבאָרייא פֿערשמאַכטען, ציטטען

איים

ד ש י

(מב) ישעו ואין מושיע וגו'. הריזה מקרא מסורים ישעו אל ה' ולא ענס ואין מושיע כמו ישעה האדה
 אל עושהו (ישעיה י"ז) כמו יפנה ומנס' חברו עם וישע ה' אל הנבל (בראשית ד' ד') ופחר בו ל' עתיר'
 ונופל הלשון על המעתי' ועל הנועתר כמו ויעתר ילחק לה' ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה כ"א) אף כאן
 ישעו ואין מושיע נופל על המחפלל וישע ה' נופל על הלשון על מי שמתפללין לפניו: (מג) ארקעס -
 ארמסס. והרבה יש בספר יחזקאל (ו' י"א כ"ה ו') ורקע ברגלך ורקעך ברגל: (מד) מריבי. מדואג
 ואחיהופל זאול והזיפס: תשמרני לראש גוים. לפנותי לכך ומדרש אגדה אמר דוד רבונו
 של עולם הילולי מדינו של ישראל שאם אשהו או ארדה את ישראל בעבודתי אני נענש אלא
 לראש גוים תשימני ואם יעבדוני עליהם לא אענש: (מה) יתכחזו לי. מחמת יראה יאמרו לי
 כזנים: לשאוע און ישמעו לי. אפילו שלא בפני יגורו מפני למשמע אזניהם לסור אל משמעזי:
 (מי) בני נכר יבולו. ילאו ל' עלה נבל (ירמיה ח' י"ג) פליטערונוט בלעז': ויחגרו. לשון

פסחים

ב א ו ר

הפועל מלשון אודך כי עניתני כפי שחרגמו הרמב"ן, כלומר אפילו היסודין שלחת צי היחה
 הכונה בהם להגדיל אותי. (מב) ישעו, אל ה' בהיות שאין להם מושיע אחר, אבל גם היא
 לא

ש מ ו א ל ב כ כ כ

ממסגרותם: (מז) חי יהוה וברוך צור ויורם אלהי צור ישעי: (מח) האל הנתן נקמת לי ומריד עמים תחתני: (מט) ומוציאי מאיבי ומקמי תרוממי מאיש חמסים תציגני: (נ) ער כן אודה יהוה בגוים ורשמה אומר: (נא) מגדיל ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו קדוד ולורעו עד עולם:

כג (א) ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר תקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל:

מגדול קרי. קצן נ"ק רוח

תרגום אשכנזי קנ

אויס איהרען פֿעסטען הער. פֿאַר. (מז) עוויג לעבט דער הערר! פֿריוו מיינעם האַרטע! פֿערהעררליכונג דעם גאַטטע מיינעם היילס! (מח) דעם גאַטטע טע, דער מיר ראַכע גיכט, אינד צווינגעט פֿעלקער אויב טער מיר; (מט) דער מיך אויס מיינען פֿיינדען הערפֿאַרריכט, מיך פֿאַר עמפֿיערען זיך צו ים, פֿאַן יענעם אוונערעכטיגקייט ליעבענדען מיך רעטטעט! (נ) דאַרום דאַנק איך דיר, עווי גער! אונטער דען היידעג אונד ריהרע דיר מיין זאַיטענשפֿיעל. (נא) דיר, דער זינעם קעניגס רעטטונגסטהורם אויס, דער וואָהל טהוט זיינעם געזאַלכ טען, דוד אונד זיינעם זאַט טען עוויגליך.

כג (א) זאָ לויטען דיא שפע טערן געזענע דוד'ס— יענער געזאַנג געהערטע דעם דוד, זאָהן ישי'ס. די עזער אַבער דעם שאַן בעריהמטען מאַננע, דעם האַכעשטעלל טען, דעם געזאַלכטען דעם גאַטטעס יעקב'ס, דעם געפֿייערטען געגענשטאַנדע דער געזענע זענע

ר ש י

פסחים: ממסגרותם. מקושי יסורי מסגר שאני מוסרן בהם: (מז) חי ה'. העושה לי אלה: כג (א) ואלה דברי דוד. נבואות דוד האחרונים ומי הם הראשונים דברי השירה האזירה למעלה אבל בכל שירות ותושבחות שאמר אין נקראים דברים: הוקם על. הוקם למעלה: ונעים זמירות ישראל. אין ישראל מזכרים במקדש אלא שירותיו ומירותיו:

ב א ו ר

לא יענם. (נא) מגדול ישועות, כמגדול בעיר שהוא מנוס נגד האויב. אמר המגיה: אלה דברי דוד האחרונים מעותקים מידי סופר מהיר ידידי כהר"ם לגדא נ"א, ובעקבות תרגומו הלכתי לבאר הפרשה הסתומה והסתומה הזאת. כג (א) נאם דוד בן ישי, הפסוק הזה הוא לפתיחת השירה ודברי המאסף המה, והנה דוד חתם השירה בקולמת במאמר מגדול ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו וגומר, ולעת כזאת עוד לא הגיע למלכות אך אמר זה ברוח נטונו על ה', ולזה אמר עתה כותב השירה, כי הדברים הראשונים אמר דוד רק כאשר היה בן ישי ולא זולת זה, ואלה האחרונים כאשר הי' גבר הוקם על וגו' כי תחלתו לא היתה נכונה והי' הגדיל ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו, וארשת שפתיו כל מנע סלה. הוקם על, הוקם למעלה על נסא נבד. ונעים זמירות ישראל, אין

(ג) רוּחַ יְהוָה דִּבֶּר-בִּי וּמְלִתּוֹ עָלַי
 לְשׁוֹנִי: (ג) אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 לִידְבַר צוֹר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בָּאָדָם
 צְדִיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹהִים:
 (ד) וּכְאֹר בֶּקֶר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ בֶּקֶר
 לֹא עֲבוֹת מְנַגַּה מִמָּטֵר דֶּשֶׁא
 מֵאָרֶץ: (ה) כִּי-לֹא-יֵכֵן בֵּיתִי עִם-

וענני ישראל'ם: (ג) דער גייסט
 גאטטיג'ס שפרייט זיך אויס אין
 מיר; זיין וואָרט עם לעכט אויף
 מייןער צונגע! (ג) דער גאטט
 ישראל'ס האט מיך זיינעם
 וואָרטעס געווירדנט, ישראל'ס
 ש טץ גאב מיר זיך קונד; דעם
 מענשען בעהעררשער וויא דער
 גערעכטע, בעהעררשערין
 דיא גאטטעס שוֹרֵכֵט. (ד) דאן
 לייכטעט וויא דאן מאָרגען-
 ראָטה דער גאנצע וואָנעננאָנג,

לייכטעט וויא דער אונבעוועלקטע מאָרגען — פֿאַם שטראַהלעננלאַנג, פֿאַן רע-
 גענֶרשע קייכט גרינעם אויס דער ערד'הערפֿאַר. (ה) איזט מיינעם הויזעם פֿעסטגיט

דען

ר ש י

(ב) דבר בי. השרה בי רוח קדשו ונדבר בי. וכל לשון נבואה נוסף בו לשון דבר כי כמו הרק אך
 במשה דבר הלח נס בנו דבר לדבר בו (במדבר י"ב ב') וטעמו של דבר לפי שהרוח נכנס בו בקרב
 הנביא ומדבר בו: (ג) לי דבר צור ישראל. אלי דבר ופיה צור ישראל שאהיה מושל באדם בישראל
 שנקראו אדם שנאמר אדם אחס ואחי' לדיק מושל וירא אלהים. ורבותינו פירשוהו בלשון אחר
 אמר דוד אלהי ישראל לי דבר אלי דבר צור ישראל ומושל באדם אני ומו מושל בי לדיק שאני
 גוזר גזירה והוא מנטלה. אבל לפי יסוד המקראות הראשון היא פשוט של מקרא: (ד) וכאור
 בקר יזרח שמש. והבטיחני שתלך גדולתי הליך וגדול כאור נוגה אשר הולך ואור: בקר לא
 עבות. אור שאינו אפל: מנגה ממטר דשא מארץ. מאיר בקרי יותר מנגה הבא ממטר כחוס
 כח עלי אור כשהמטר יורד על ארץ מלאה דשאים והשמש זורח אליו ומבהיק. וכן פירושו יותר
 מנגה הבא ממטר של דשא מארץ: (ה) כי לא כן ביתי עם אל. שיהא בקרי עבות: כי ברית
 עולם

ב א ו ר

אין נפשי לדעת המפרשים שיהיה נעים כמו מנעים, כי מלבד שהוא מתנגד לשפט הלשון נס
 לא יהיה זה כבוד מלכים ותפארת מושלי עמים אם יהוללו בהוד ונעימות השירי, לכן יראה לי
 כי הדברים כנחנם כי הוואנעים ומירות ישראל שלל המזוררים ישתדלו לזמר כבוד שמו ולספר תהלתו
 ומעשי תקפו וגבורתו בנעימות שירים. (ב) רוח ה', מכאן תחלת השיר ואמר דוד הן כאשר
 אמרתי מגדול ישועות מלכו רק רוח ה' דבר בי וגו'. (ג) לי דבר, מלת לי עומד במקום שנים
 ושעור הכתוב אמר לי חלקי ישראל לי דבר צור ישראל. מושל יראת אלהים, אין אנו לריבין
 להוסיף ב"ת השמוש בדעת המפרשים, רק הענין כי יראת אלהים ענמה היא חמאל כי זה
 דרך המליץ להגשים מושג נפרד (הבאטרקטען בעגרוין), וזהו תרומם הוד השירי כנודע.
 ומה שנא מושל בל"ו לפי שלא היה המנהג בימים ההם להיות האזה מושלת. (ד) וכאור בקר,
 אז אם לדיק ימשול בעם יזרח שמש (הללחת האומה) בכל עת כאור בקר כלומר כאור לא כאשר
 ילאה מרחם משחר תאיר כנקר לא עבות כי לעת בקר מרפא כנפשי השמש, ועל רוב עונ יתעדן
 נפש כל הולכי על דרך לא כן כחוס היום אם יכס ערב וזלעפות — וזהו אמר כי ממשלת הלדיק
 אם גם תעמוד ימים רבים חפיק תמיד עונ ונסח נשמש בקר. כנגה ממטר, כלומר כאשר
 מנגה השמש וממטר השמים הארץ חתן יבולה, כן מלדקת הלדיק ויראת אלהים יסרה ישע
 העם, ודימה את הלדיק לשמש ע"ד והמשבילים יזהירו כזהר השמים ומלדיקי הרבים כנכובים
 (דניאל י"ב ג') ויראת ה' המשיל למטר, נענון אהיה בטל לישירל (הושע י"ד ה'). (ר) כי לא
 כן, יחמר ה"א השאלה ורבים כנה, ושעורו הכי לא כן ביתי עם אל כלומר הלא גם אני כוננתי
 את

אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם שָׁם לִי עֲרוּכָה
בְּכָל וְשִׁמְרָה כִּי-כָל-יִשְׁעֵי וְכָל-
חַפְצֵי כִּי-קָא יִצְמִיחַ: (ו) וּבְלִיעַל
כְּקוֹץ מִנֶּד כְּלָהֶם כִּי-לֹא בִיד
יִקְחוּ: (ז) וְאִישׁ יִגַע בָּהֶם יִמְלֵא
בְרֹזַל וְעֵץ הַנִּית וּבְאֵשׁ שָׂרוֹף
יִשְׂרְפוּ בַשָּׁבֶת: (ח) אֵלֶּה שְׁמוֹת

הגברים

תרגום אישכנזי קנה

דען ניכט מיט גאָטט געגרייני-
דעט? וואָהל האַט ער איינען
עוואָגען בינד געוויכערט מיר,
אין יעדער הינדו כַּט פֿעסט אינד
וואָהל פֿערוואָהרט; דען מיין
גאַנצעם שטרעבען איזט אַלל-
געמיינער וואונש צו זעהר,
אַלס דאַס ער ניכט געדרייען
זאָללטע — (ו) דאָך וואָס אַן
ניעדריגקייט נור קלעבט,
גלייכט איבעראַלל פֿערוואָהר-
פֿענער דיסטעל, דיאניעמאַנד
מיט דער האַנד ערגרייפֿט.

(ז) אונד וועזיא יעמאַנד דאָך בעריהרט, דער פֿיהלעט דאָן אין רוהעשטאַנד וויא אייועני-
שלאַג, וויא שפיעכעסשטיך, אַלס אָב מיט פֿייערגלוטה כאַן דיך געברענגט. (ח) דעזעס
ווינד

ר ש י

עולם. החורה אשר שם לי ערוכה בכל ביתי ושמורה: כי כל ישעי וכל חפץ. לרני מונח
לפניו והרי זה מקרא קלר: כי לא יכמיח. עוד למלך אחר מלכותי. דבר אחר כי ברית עולם
שם לניתי להיות מלכותי קיימת והברית ערוכה בכל נפי כל הנביאים: (ו) כקוץ מונד.
קרדון בלע"ז שנקטנותן רק ונע ונד וסוכו מתקשה עד אשר לא ניד יקחו: (ז) ואיש יג
בהם ימלא. לריך שילבש את בשרו ברזל וימלא ידו בכלי זין לקלנו: ובאש שרוף ישרפו בשבת.
ואין שם תקנה חלק שריפה ולשנת ולהחמם כנגדם כך הרשעים אין להם תקנה חלק, שריפה
בניהוס: בשבת. הקב"ה יושב על כסא הדין:

אשר

ב א ו ר

אח כסאי בלדקה ויראת אלהים (וכן הוא מענין על בנו) ולכן אין לספק כי ברית עולם שם
לי ותנון מלכותי לעד כי היא ערוכה בכל ושמורה. כי כל יישעי, הוסיף לנאר מאין ידע כי
ברית עולם הוסי לו והוא יען כל ישעי הוא גם כל חפץ כלומר חפץ כולם (וא"כ אין אנו לריבין
לומר שהנינו של ישעי במקום שנים) כי אך בטובת עמי לי טוב וא"כ הוא מדוע לא יכמיח?
(ו) ובליעל, הרי זה מקרא מסורס ושעורו, ובליעל בלהם כלומר כל דבר בליעל יהי זה באין
ענין שיהיה לא ידבק כי כי הוא כקוץ מנד (מושלך ארצה ונד ממקום למקום). כי לא ביד
יקחו, אותם הלוקחים והוא כינוי הסחמי (חפץ) ובא לפעמים נרבים כנודע. (ז) ימלא ברזל,
הרי זה מקרא קלר (כאשר פירשו רש"י ורד"ק בכמה מקומות) ובתשלומו ימלא מכות ברזל ועץ
חנית כי זיק את ידו באלו הוכה מחרב וחנית, ובשבת אם ירגיע מעבודתו לאסוף את הקולים
האלה שרף ישרפו לו באש בוערת (ונחמר כ"ף הדמיון במלות ובאש לפי שנבר באו שני אותיות
היחס) כי כן דרך פלעי הנרקנים (ואולי מזה וקראו נרקנים מן נרק יען שישרפו באש לוחט)
ואם כוון המאורר במלת בליעל על הסוררים נעם יהיה המשל הזה נאות מאד באשר יבין
המשכיל. — והנה לדעתי אין ספק כי השירה הזאת איננה עד תומה, אך נאבדו מאתנו עוד
חרוזים כהנה וכהנה, ואולי גם באמלע השירה נעדרו איזהו פסוקים, ולכן כמעט היא כדברי
הספר החתום, אולם מה נעשה? ואנו אין לנו רק מה שעינינו רואות, ומי יבוא אחרי המלך
למלאות את דבריו? — (ע"כ)

הַגְּבֻרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת
 תַּחֲכַמְנִי וְרֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא
 עֲדִינוּ הָעֶצְנוּ עַל־שִׁמְנֵה מֵאוֹת
 חָלָל בַּפֶּעַם אֶחָד: (ט) וְאַחֲרָיו
 יֶאֱרָעוּר בֶּן־דָּוִד בֶּן־אַחֲחִי
 בְּשֵׁרְשָׁה גְּבֻרִים עִם־דָּוִד בְּחֶרֶפֶס
 בַּפְּלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ־שָׁם לְמַלְחָמָה
 וַיַּעֲלוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (י) הוּא קָם
 וַיֵּךְ בַּפְּלִשְׁתִּים עַד וְכִי־יִגְעָה יָדוֹ
 וַתִּדְבַק יָדוֹ אֶל־הַחֶרֶב וַיַּעַשׂ יְהוָה

וינר דיא נאמען דער העלדען
 דוד'ס: דער בייאויטצער אים
 מתיסטער-ראטהע, דער פֿאַר-
 נעהמסטע דער הויפטלייטע,
 נעמליך עדינו דער עצניטע,
 דער אַכט הונדערט פֿינדע אין
 איינער שלאַכט ערלענטע .
 (ט) אים ראַנגענאך איהם וואַר
 אלעור, וָהן דר'ים, וָהן
 אחח'ים. ער וואַראינער דער
 דר'י'א העלדען, וועלכע זיך
 בייא דיד בעפֿאנדען, אַלס
 דיא פלשתים ישרא בעשימפֿע-
 טען, זיך צור שלאַכט צוזאַם-
 מענצאָנען, אינר דאָז העער
 ישראל'ס צום אַנגריף הינויף

העצני ק. אחח ק. ואחריו ק. דודו ק. הגבורים ק. תשובה
 צאג. (י) דא מאַכטע ער זיך אויף, אונר שלוג אינטער דיא פלשתים, כיו וינע האנד
 ערמידעט וואַר, דאָס זיא אַם שווערדטע קלעכטע. דער עוויגע פֿערשאַפֿטע דאָ-
 מאלס

ר ש י

(ח) אֲשֶׁר לְדָוִד יוֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת . יוֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת סְנֵה־דָרִין וְהוּא תַּחֲכַמוּנִי וְהוּא רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁי אֲכ כְּנִי
 בַּמַּחְמָה וּבַגְּבוּרָה בְּג' דְּבָרִים הַלְלוּ הוּא רֹאשׁ כְּמוֹ שְׁנֵאמַר וּבְנוֹן דְּבִרְוֹאִישׁ תּוֹאֵר וּבְנוֹר חֵיל (שְׁמוּאֵל
 א' ט"ז י"ח): עֲדִינוּ הָעֶצְנוּ . כַּשְׁעוֹסֵק בַּחֲזוּרָה כּוֹרֵךְ וּמְקַצֵּר עַל־מִוֹת כְּמוֹ מַעֲדוֹת כִּימָה (אִיּוֹב
 ל"ז א') וּכְשִׁיכּוֹל לְמַלְחָמָה קָסָה נֶעַץ וְהוֹרֵג שְׁמוֹנֵה מֵאוֹת חֵלָל בַּשְּׁלִשְׁמָה אַחַת: (ט) בֶּן דָּוִד . כִּד
 שְׁמוֹ: בַּזָּלְזָה הַגְּבוּרִים . הַמַּעֲלִים סְנֵה־דָרִים: בַּחֶרֶפֶס נִפְלְאִים . תַּקְעוּ קֶף לְהַלָּחֵם בָּהֶם וּלְנַלְחֵם
 יד

ב א ו ר

(ח) יוֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת תַּחֲכַמוּנִי , לְפִי הַכְּתוּב כֹּאן יֵשׁ לְתִיבּוֹת הָאֵלֶּה הוֹרְאוֹת עַל שֵׁם מַעֲלַת הָאִישׁ
 הַהוּא וְשֵׁמוֹ פֶּרְטִי הִי' עֲדִינוּ וְשֵׁם מְקוֹמוֹ עֵלָן (יִזְוִילִי הוּא עֵלָם וְהוּא עִיר בְּנַחֲלַת מֵטֵה יְהוּדָה),
 וַיֵּשׁ מְרֻבִּיתוֹ שְׁדֵרְשׁוֹהוּ עַל דָּוִד וַיֵּשׁ עַל יוֹאֵב, וְלְפִי הַפָּאָזֶט הִי' גְּבוּר אֶחָד מִגְּבוּרֵי דָוִד וְהִיא
 יוֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת סְנֵה־דָרִין וַיִּזְעַנִּי הַמֶּלֶךְ, וְכֵן דַּעַת הַרְלֵב"ג וְהַרְד"ק . תַּחֲכַמוּנִי, נִרְאֶה שֶׁכֵּל אֶחָד
 מַעֲדַת הַיּוֹעֲלִים וְאֵרִי הַמְּדִינָה הִיוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם תַּפְאֵרֶת תַּחֲכַמוּנִי אִינִיטֵטֶר, רֹאשׁ
 הַשְּׁלִישִׁי, כְּמוֹ רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים, וּבְמִזְוֹ לְכַרִּי וְלִרְלִים, וְכַד"הִי הַשְּׁמִיטוֹ עֲדִינוּ הָעֶצְנוּ, וּבְמִקְוֹ
 כְּתוּב הוּא עוֹרֵר אֶת חַיִּיתוֹ, וְעַשׂוֹ הַמְּלִוֹת יוֹשֵׁב בַּשָּׁבֶת תַּחֲכַמוּנִי, לְשִׁמּוֹת עֲלָמִים פֶּרְטִיִּים,
 כִּי שֵׁם כְּתוּב: יֹשֵׁב עִם בֶּן תַּחֲכַמוּנִי. — שְׁמוֹנֵה מֵאוֹת, וְכַד"הִי כְּתוּב הוּא עוֹרֵר אֶת חַיִּיתוֹ עַל שֵׁלֶשׁ
 מֵאוֹת חֵלָל. (ט) בּוֹ אַחֲחִי, וְכַד"הִי כְּתוּב אַחֲחִי . בַּשְּׁלִישָׁה הַגְּבוּרִים, יִפֵּה דָן הַרְד"ק שֶׁהַכּוֹנֵה
 עַל ג' הַגְּבוּרִים הַגְּבוּרִים וְהֵם עֲדִינוּ אֶלְעָזָר וְשִׁמְהָ שְׁנֵאמַר בְּמַלְחָמָה עִם דָּוִד נִגַּד הַפְּלִשְׁתִּים,
 בַּחֶרֶפֶס בַּפְּלִשְׁתִּים, אִם נִפְתּוֹר כַּחֶרֶס עַל הַגְּבוּרִים חֲסֵרוֹ מְלִוֹת נִפְשָׁם לְמוֹת, וְאִם
 נִפְתּוֹר אֹתוֹ כְּתוּב עַל הַפְּלִשְׁתִּים יִתִּירָה ג' בַּפְּלִשְׁתִּים, וְגַם מ"ס הַכּוֹנֵי אֶל בַּחֶרֶפֶס כֵּל תַּחֲכַן,
 וְהֵנָּה בְּפֶסֶק דְּמִים הִיתָה הַמַּלְחָמָה הַרְאֵנוּהָ אֲשֶׁר קָנָה דָּוִד שֵׁם בְּהַכּוֹתוֹ אֶת גְּלִית, וְגַלִּית חִרֵף
 מִעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן דַּחֲמוֹ נוֹטָה לַת"י וְהַמ"ס אֶל בַּחֶרֶפֶס"שׁ עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַפְּלִשְׁתִּים
 חֲרָפוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכַד"הִי כְּתוּב תַּחֲמוֹ בְּבִם דְּמִים . וַיַּעֲלוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְסוּגוֹ אַחֲזֵר כִּי
 בַּתְּחִילָה

תְּשׁוּעָה גְדוּלָה בְּיוֹם הַהוּא וְהָעַם
 יָשׁוּבוּ אַחֲרָיו אַךְ לִפְשׁוּט: (יא) וְאֶחָדָו
 שְׁמָה בֶן-אֲנָת הַרְרִי וַיֵּאֲסֹפוּ
 פְּלִשְׁתִּים לַחֲיָה וְתַהֲיִי שֵׁם חֲלֻקַּת
 הַשָּׂדֶה מְלֵאָה עֲדָשִׁים וְהָעַם נָס
 מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים: (יב) וַיִּתְּיָצַב
 בְּתוֹךְ-הַחֲלֻקָּה וַיְצִילָהּ וַיֵּךְ אֶת-
 פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה
 גְדוּלָה: (יג) וַיִּרְדּוּ שְׂרָשִׁים
 מִהַשְּׁלֵשִׁים רֹאשׁ וַיִּבְאוּ אֶרֶץ-
 קְצִיר אֶל-דָּוִד אֶל-מַעְרַת עֲדֵלָם
 וְתֵית פְּלִשְׁתִּים הָנָה בְּעַמֶּק
 רְפָאִים: (יד) וְדָוִד אָז בְּמִצּוּדָה

מאלם דארוך איינען גראסען
 זיען, דאס דאז פאלק ניכטס
 מעהר צו טהון הצטטע, אלס
 צוריק צו קאממען, אונד נאך
 איהם דיא טארטען אויס צו
 ציעהען. (יא) נאך איהם קאם
 שמה, זאָהן דעם אנא, דער
 רריטע. איינסט פֿערוואממעל-
 טען זיך דיא פלשתים אין איין
 גראסעם לאַנער; דאזעלכסט
 וואָר איין גרונדשטיק פֿאלל
 לינזען, אונד דאז פֿאלק פֿלאָה
 פֿאַר דען פלשתים. (יב) דא
 שטעללטע ער זיך אין דא מיט-
 טע דעם אַקקערס, רעטטע-
 טע עס, שלוג דיא פלשתים,
 אונד דער עוויגע פֿערליעה איי-
 נען גראסען זיען. (יג) דיעזע
 דרייא, וועלכע אַנפֿיהרער
 דער (ווייטער פֿערקטוועכערען)
 דרייסיג העלדען, וואָרען, שטייע

ואחריו קרי. שלשה קרי.
 גען הינאב, אונד קאמען צור ערנדטעצייט צו דוד אין דיא האָהלע עדולם, דאז העער
 דער פלשתים לאַנערטע אים טהאלע רפאים. (יד) דוד וואָר דאמאלס אין דער פֿעסטונג,
 אונד

ר ש י

(י) אך לפשט. לחלף קטיליא לא היה איש לעזרו להרוג אלא כולם פושטים אחריהם החללים;
 (יא) הררימן ההר: לזיה. לגדוד נחיות השדה: (יג) מהשלשים ראש. תירגם יונתן מגברי רישי משירייחם:
 ומצב

ב א ו ר

בחילה ירדו למטה מהר מקום מחניהם ועתה עלו לאקוריהם. (י) ישובו, עתיד במקום
 עבר, ובתרגומו השכלנו להלדיק בעתיד. לפשט, את החללים. (יא) שמה, הגבור הזה
 ושם בד"ה. הררי, י"ת דמן הרר טוראה, ונחשוב כי שתי נוסמאות היו בתרגום זה, באחת
 כחוב דמן הַרְר שחב אותו לשם מקומו, ובאחת כתוב טוראה, שחב אותו להוכחות הר,
 והמעתיקים אספו ב' הנוסמאות יחד, וכן עשו בכמה מקומות בזה התרגום, ודעתנו נוטה
 שהוא שם מקומו ושם המקום רַר או רְרָה, ולעוויזאָהן עשה בחשבו שכתוב כאן הַרְרִי.
 לחיה, למחנה כמו בפסוק י"ג. עדשים, ונד"ה יקנלו וקמטו המעשה הזה למעשה של אלעזר
 ומפני התדמות כתבו חמת עדשים שעורים, ודרש חז"ל ידוע, וכבר אמר הרד"ק שאין להבין
 בכל זה אלא פשט הכתוב כמו שהוא, ועיין בדבריו. (יב) ויעש, בד"ה נחלף בתיבת וישע.
 (יג) מהשלשים ראש, יתכן שהלכו אלה השלשה בראש השלשים אל דוד, אולם יען שגם אז
 יהי' קישור המלות בלתי נהוג, תרגמוֹ שהיו ראשי השלשים. אל קציר, כמו נקליר
 (הרד"ק), ובדברי הימים נחלף בתיבות אל הלור. (יד) בכצודה, המערה הי' מקום מנכר.
 ודלכ

אינר דיא פֿאַרפֿאַסטען דער פֿלשחים שטאַנדען אין בית לחם. (טו) דאָ וואָר דוד לוי סטערן, אונד זאָנטע: קאַננ־טע מיר נור יעמאַנד אויס דער צייטערנע אים טהאַרע פֿאַן בית לחם וואָסער צו טרינקען פֿערשאַפֿען! (טז) דאָ בֿיאַ־כֿען דיא דרייא העלדען אין דאָ לאַנע־דער פֿלשחים איין, שעפֿטען אויס דער צייטער־נע אים טהאַרע פֿאַן בית לחם וואָסער, נאָהמֿן אונד בראַכטן עס דעם דוד; דיעזער וואָללטע עס ניכט טרינקען, זאָנדערן גאַס עס דעם עוויגען צו עהרען אויס, (יז) אונד שפראַך: פֿערן זייא עס פֿאַן מיר פֿאַר דעם עוויגען דיעזעס צו טהון! איך זאָללטע דאָ בלוט דיעזער טעננער טרינקען, וועלכע מיט געפֿאַה־איהרעס לעכענס היי־געגאַנגען זינד? — ער וואָלל־טע עס דורכ־אויס ניכט טרינקען. דיעזעס האַכען דיא דרייא העלדען פֿערריכטעט.

ומצב פֿלשחים אז בית להם: (טו) ויתאנה דוד ויאמר מי ישקני מים מבאר בית־לחם אשר בשער: (טז) ויבקעו שרשת הגברים במהגה פֿלשחים וישאבו־מים מבאר בית־לחם אשר בשער וישאו ויבאו אל־דוד ולא אבה לשתותם ויסך אתם ליהוה: (יז) ויאמר הלילה לי יהוה מעשיתי זאת הדם האנשים ההלכים בנפשותם ולא אבה לשתותם אלה עשו שלשת הגברים: (יח) ויאבישי אחי ו יואב בן־צרויה הוא ראש השלשי והוא עורר את־חניתו ער־שלש מאות חלל וכו־שם

מכור קרי. מכור קרי. השלשה קרי. בשלשה

(יח) אבישי, דער ברודער יואב'ס, זאָהן צרויה'ס, וואָר דער העכסטע דיע־זער דרייא. ער שוואַנג איינמאַהל זיינען שפֿער זאָ טאַפֿער, דאַס ער דרייא הונ־דערט פֿיינדע ערלענטע, אונד האַטטע מיט דיעזען דרייען איינען גלייכען רוף־ער

ר ש י

(יד) ומצב פֿלשחים אז בית לחם. היזל היה חונה בעמק רפאים ושלחו מצב שלהם לבית לחם: (טו) מי ישקני מים. אצרו רבותינו הוצרך לשלוח מצב מנהדרין היושבים בשער בית לחם: (טז) ויסך אותם לה'. כך אמר מקובלני מניח דינו של שאול הרשתי כל המוסר עכמו למיתה על דברי תורה אין אומרין שמועה מפיו. מאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמיה דגמרא: (יז) הדם האנשים. לאן תמיהה:

ב א ו ר

ומצב פֿלשחים, ונד"הי נתלף בלוי, וכבר בארנו ההבדל בין מצב ללוי. (טו) ויחאוה, נכתבה ה"ה ל"ה בוי"ו ההיפוך, ונד"הי הטינו לכתוב ויחאו. (יז) חלילה לי ה', ונד"הי הטינו לכתוב מאלהי, נא"ס נראו כדרך הלשון. החלבים בנפשותם, ונד"הי מנאזר יותר ואזר אשת ק. (יח) ראש השלש, שהוסיף על ג' הכוזבים לראש.

ש מ ו א ל ב כ ג

בַּשְּׁלֹשָׁה: (יט) מִן־הַשְּׁלֹשָׁה הָכִי
נִכְבָּד וַיְהִי לָהֶם לְשׂוֹר וְעַד־
הַשְּׁלֹשָׁה לֹא־בָא: (כ) וּבְנִיּוֹהוּ בֶן־
יְהוֹדָע בֶּן־אִישֹׁתָיו רַב־פְּעָלִים
מִקְבָּצָאֵל הוּא הִכָּה אֶת־שְׁנֵי
אֲרָאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה
אֶת־הָאֲרִיָּה בְּתוֹךְ הַבָּאֵר בְּיוֹם
הַשְּׁלֹג: (כא) וְהוּא הִכָּה אֶת־אִישׁ
מִצְרַי אֲשֶׁר מֵרָאָה וּבִיד הַמִּצְרִי
הָנִית וַיָּרַד אֵלָיו בְּשֹׁבט וַיַּגְזֵל
אֶת־הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ
בְּחֲנִיתוֹ: (כב) אֵלֶּה עֲשֵׂה בְנֵי־הוּ
בֶן־יְהוֹדָע וְלוֹ־שֵׁם בַּשְּׁלֹשָׁה
הַגְּבֻרִים: (כג) מִן־הַשְּׁלֹשִׁים נִכְבָּד

חיל קרי. הארי קרי. הבור קרי. איש קרי. ואל

תרגום אישכנזי קס

(יט) ער האטטע איינען העי
הערן ראנג אלס ריעוע דרייא,
אינדעם ער איהר אַיִה־ער
וואר, אבער אַן טאַפּער־
קייט קאם ער איהנען ניכט
גלייך. (כ) בניהוואָהן יהודע'ס,
איין טאַפּערער, טאַפּענ־
רייכער מאַן אויס קבצאל; דיע־
זער ערשלוג דיא צווייא אויס־
געצייכעטען העלדען מיאכ'ס;
אויך שטיעג ער איינמאַהל אַן
איינעם טאַגע, וואָ עס גע־
שנייעט, אין דיא גרובע, אונד
ערלענטע דאָזעלכסט איינען
לעווען. (כא) פֿערנער ערלעג־
טע ער איינען מצרי פֿאַן אַג־
זעהנליכער גרעסע. דער מצרי
האַטטע איינען שפּעער אין
דער האַנד, ער הייגעגענונג
צו איהם מיט איינעם וואורפֿ־
שפּיעסע, ענטריס דעם מצרי
דען שפּעער, אונד ערלענטע
איהן מיט דעססען אייגענעם
שפּעערע. (כב) דיעזעס טהאַט
בניהו, זאָהן יהודע'ס, אונד ער האַטטע מיט דען דרייא גענאַנגטען העלדען איינען גלוי־
כען רוף דער טאַפּערקייט; (כג) זיין ראַנג וואַר העהער אַלס דער דרייסיג טאַ־
פּעֿערן

ר ש י

(יט) ועד השלשה לא בא. ת"י ולתלת גבורין לא מטא: (כ) את שני אריאל מואב. ית תרין רבנני
מיאכ. ורבתינו אמרו שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני: אריאל מואב. על שם
שבואו דוד שני מרות המואביה: (כג) מן השלשים. כל שלשים שנפרשה זו תירגום יונתן גובריא:

ב א ו ר

(יט) ועד השלשה לא בא, לא היה אלם בשאיבת המים, כי רק אלה הני' הלכו בנפשותם לשאוב מים
מבור בית לחם, וכן אלל בניהו בן יהודע. הבי נכבד, ובד"ה נחלק הבי בחיבת בשנים, ואולי היה
כתוב לפני המעתיק ד"ה סה הבי בלי ניקוד ומשכ תחת כ"ף בי"ת וביאר אומו בשנים. (כ) בן
איש חיל, בא הכפל ודי באחד בן חיל, או איש חיל וכן אינו מורה על זרע רק על לנישת
החזר חיל, כמו בן מניש. מקבצאל, קבצאל עיר בנחלת יהודה. אריאל מואב, מלה מורכבת
מן ארי ומן אל, וארי יש לו גבורה, ואל לשון חזק (הרד"ק), ובערבי נקרא גבור חיל אריאל
כדרך בני קדם לקצור שם חללים בדבר ההפלה (געוענוס). ביום השלג, אף גי אז הארי
דעב והוכרח לנוח בבור לכלתי לכת אצרי ערפו, עוד לא ירא ממנו והכה אותו. (כא) איש
מראה, ובד"ה איש מדה. וביד המצרי הניה, ובד"ה נוכף כמורד אורגיס, ופה נאמר בן
למעלה אבל אלזקן, ובד"ה נשטט. בשבט, סרב קטן, כמו הג' שנשים שנעץ יואב בלב אנשלו־
אל

פֶּעֶרֶן , אִכְעַר דִּי עֲזָעוּ
 דִּרְיִיעוּן גְּלִיד עַר נִכְט .
 דוד נאב איהם דיא אויפֿ-
 זיכט איבער זינע געהיימע
 אוידיענץ. (כד) עשהאל, יואב'ס
 ברודער וואר אונטער דען
 דרייסיג טאפֿפֿערן; אלהנן
 זאָהן רוד'ס אייס ביה לחם,
 (כה) שמה דער חרודיטע,
 אליקא דער חרודיטע, (כו) חלץ
 דער פלטיטע, עירא זאָהן דעם
 עקש דער חקעיטע. (כז) אביעזר
 דער ענחוחיטע, מבני דער
 חשהיטע, (כח) צלמון דער
 אחוחיטע, מהרי דער נטפתיטע
 (כט) חלב זאָהן בענה'ס
 דער נטפתיטע, אחי זאָהן
 ריבי'ס אויס גבעה דער קינדער
 בנימין'ס, (ל) בניהו דער
 פרעהוניטע, הדי אויס נחלי
 געש, (לא) אבי עלבון דער
 ערבתיטע, עזמית דער בֿרומי-
 טע, (לב) איחבא דער שעלביני-
 טע, בני ישן, יהונתן, (לג) שמה
 דער רריטע, אחיאם זאָהן
 שרר'ס דער ארריטע,
 (לד) אליפלט זאָהן אחסכ'ס
 זאָהן דעם מעכתי, אליעם
 זאָהן אחיחפלים אויס גלון.

חצרי

וְאֶל-הַשְּׁלֵשָׁה לֹא-בָא וַיִּשְׁיִמָּהוּ
 דָּוִד אֶל-מִשְׁמַעְתּוֹ: (כד) עשהאל
 אַחֵי-יוֹאָב בְּשָׁלְשִׁים אֶלְהֲנָן בֶּן-
 דָּוִד בֵּית לָחֶם: (כה) שמה החרדי
 אֶלִיקָא הַחַרְדִּי: (כו) חלץ הפלטי
 עִירָא בֶן-עֶקֶשׁ הַחַקְעִי:
 (כז) אביעזר הענתתי מבני
 הַחֲשִׁיטִי: (כח) צלמון האחתי
 מֵהַרִי הַנְּטָפְתִי: (כט) חלב בן
 בְּעֵנָה הַנְּטָפְתִי אֲחִי בֶן-רִיבִי
 מִגְּבַעַת בְּנֵי בְנִימִן: (ל) בניהו
 פֶּרְעָהוֹנִי הַדִּי מִנְחִלֵי גֵעֵשׁ:
 (לא) אבי עלבון הערבתי עזמות
 הַבְּרֻמִּי: (לב) איחבא השעלבני
 בְּנֵי יִשָּׁן יְהוֹנָתָן: (לג) שמה החרדי
 אַחֵיאָם בֶּן-שָׁרָר הָאֲרִירִי: (לד)
 אֶלִיפֶלֶט בֶּן-אֲחִסָּבִי בֶן-הַמַּעֲכָתִי
 אֶלִיעֵם בֶּן-אֲחִיחַפְּלִים הַגְּלוֹנִי:

חצרי

ב א ו ר

(כג) אל משמעתו, לפי גשעניוס הטעם שכל איש הנא לדבר לפני המלך כל יורשם לבארק
 כ'ס פקודת נניהו. (כה) שמה החרדי, ונד"הי נחלף החרדי נבהרודי, וחרד ה' עיר בקרבת
 האעון הנקרא כשופטים אלל גדעון עין חרוד, ונד"הי נשמט שם אליקא. (כו) השלטי, ונד"הי
 גחלף נהפלוגי. (כז) מבני, ונד"הי סנני. (כח) צלמון, ונד"הי עילי. (כט) חלב, ונד"הי
 חלד. (ל) הדי, ונד"הי חורי. (לא) אבי עלבון, ונד"הי מקומר באניאל. הברחמי, ונד"הי
 הנמרומי. (לב) בני ישן, ונד"הי בני ישן, ונוסף הנזוני. יהונתן, ונד"הי נקשר אליו איש
 ההכרי הנזכר חכ"כ, ונכתב יהונתן בן שגא החרדי. (לג) בן שרר, ונד"הי בן שרר. (לד) אליפלט
 בן אחסבי בן המעכתי, ונד"הי נחלקו לשני אנשים ונקראו שם אליפל בן אור ומסר המכרתי.
 אליעם בן אחיחופל הגלגי, ונד"הי נחלף באמיה הפלגי.

פערי

ש מ ו א ל כ כ ג כ ד

(לה) חֲצֵרוֹ הַכְּרָמִלִי פְעָרֵי הָאֲרָבִי:
(לו) יִגַּץ בֶּן־נָתָן מִצְבֵּה בְנֵי הַגְּדִי:
(לז) צֶלֶק הָעֲמוֹנִי נַחְרֵי הַבְּאֲרָתִי
נִשְׁאֵי כְּלֵי יוֹאָב בֶּן־צָרִיָּה:
(לח) עִירָא הַיְתָרִי גֶרֶב הַיְתָרִי:
(לט) אֹרֵיָה הַחֲתִי כָּל שְׂרָשִׁים
וְשִׁבְעָה:

כד (א) וַיִּסַּף אֶף־יְהוָה לַחֲרוֹת
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסֹּת אֶת־דָּוִד בְּהֵם
לֵאמֹר לֶךְ מִנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל
וְאֶת־יְהוּדָה: (ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־
יֹאָב וְשָׂר־הַחַיִּיךְ אֲשֶׁר־אִתּוֹ שׁוּט־
נָא בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־
בְּאֵר שִׁבְעַ וּפְקְדוּ אֶת־הָעָם
חֲצָרֵי קָרִי . גּוֹשָׁא קָרִי .
וַיִּדְעָתִי

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י ק ס א

(לה) חֲצֵרֵי דְעַר כְּרַמְלִיטָע.
פְעָרֵי דְעַר אַרְבִּיטָע, (לו) יִגַּל
וְאֶהֱנֵן נַחְתָּ'ס אוּס צְבָה, כְּנִי דְעַר
גְדִיטָע, (לז) צֶלֶק דְעַר עֲמוֹנִיטָע,
נַחְרֵי דְעַר בְּאֵרוֹתִיטָע, דְעַר
וּוְאֶפְעַנְטֵר עֲנֵר יוֹאָב'ס וְאֶהֱנֵן
צְרוּיָה'ס, (לח) עִירָא דְעַר
יְתָרִיטָע, גֶרֶב דְעַר יְתָרִיטָע,
(לט) אוּנְד אֹרֵיָה דְעַר חֲתִיטָע,
צוּאָמְמֵן זִיעֲבֵן אוּנְד דְרִיִּיסִיג.
כד (א) דְעַר צָאָרֶן דְעַס עוּוִי:
גַעַן עֲנַטְבֵּר אַנְטָע

אֲבֵרִימָא הַלֵּם אִיבֵר יִשְׂרָאֵל,
אֵלֵם טָאָן דְעַן דוּד ווִידְעַר יִשְׂרָאֵל
רִיִּיצָטָע, אוּנְד אִיהֵם זֶאָנְטָע:
גַעַה עֵינִן, לֵאָם יִשְׂרָאֵל אוּנְד
וְהוּדָה צַעַה לַעַן: (ב) דְעַר קַעֲנִיג
כַעֲפָאָהֵל דְעַס יוֹאָב אוּנְד דְעַן
כַעֲפָעַה לִסְהֵאָבֵרֶן דְעַס הַעַע־
רַעַס, וועלכֵע זִיךְ כִּיָּא אִיהֵם
כַעֲפָאָנְדֵעַן: שְׁטֵרִיִּיעַט דָּאָךְ
אִין אַלְלֵעַן שְׁטַעֲמֵמֵן יִשְׂרָאֵל'ס,
פָּאָרֶן כִּזוּ בְּאֵר שִׁבְעַ, הַעֲרוּם,
אוּנְד מוּסְטֵרֵט דָּאָז פֶּאָלְקֵר, דָּאָז
מִיט

ר ש י

(לט) שְׁלֵשִׁים וּשְׁבַע. וְאִינֵן מְנוּיִן כָּאֵן וְאִינֵן אֹמֵר יוֹאָב לֹא הוֹכֵרְךָ לְהַזְכִּיר שְׁהוּא עַר הַלְבָּא
וְשִׂאָר שְׁחִסְרוּ שְׂמֵא בְּנֵי יִשִׁי ג' או' ד' הִיוּ:
כד (א) וַיִּסַּף אֶף ה' לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. לֹא יִדְעָתִי עַל מֶה: וַיִּקַּח. גִּירָה:
כֶּהֱס

ב א ו ר

(לה) פְעָרֵי הָאֲרָבִי, וּבְד"הִי נַעֲרֵי בֶן אֹזְקִי. (לו) יִגַּל בֶּן נָתָן, וּבְד"הִי כְתוּב יוֹאָל אֲחִי נָתָן
מִצְבֵּה, מִן לְבָנָה וְנִקְשָׁר לִיגַל. בְּנֵי הַגְּדִי, וּבְד"הִי נַחְלָסוּ הַמְּלֹת מִכְּנֵה בְנֵי הַגְּדִי בְּחִיבּוֹת מִנְחָר
בֶּן הַגְּדִי. (לז) אֹרֵיָה הַחֲתִי, וּבְד"הִי נוֹסְסוּ עוֹד י"ז גְּבוּרִים, וְעֵינֵינוּ הַרְוֹאוֹת שְׂכַמְעַט כָּל
הַמִּילּוּפִים נִתְּהוּ מֵאוֹתוֹת דּוּמוֹת, שְׁחִסְרָו אוּ נוֹסְסָו קוּ לְמַעַלָּה אוּ לְמַעַבָּה לְהַאֲוֹת, מִסִּילּוּף
מַעֲמַד הַאוֹתוֹת, וּמְקִישׁוֹר אוֹתוֹת שֶׁס זֶה לְכַבִּירוּ.

כד (א) וַיִּסַּף אֶף ה', כֹּאֲשֶׁר הִסִּית אִישׁ אֶחָד אֶת דוּד לְמַנּוֹת יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה, מִרְה אֶף ה' ה'
בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִלְאָנוּ שְׁהַעַס נַעֲשֶׂה בַעֲבוּר הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ בַּעֲבוּר הָעַם, כִּי מִיּוֹחֲסִים זֶה
לְזֶה כֹּאֲב לְבָן. וַיִּסַּח, פֶּעַל סַתְמִי, אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי חֲכָרוּ הִסִּיתוּ לְדַעַת מִנֵּן עָמּוּ, וּבְד"הִי נִקְרָא
שְׁטָן, וְאִינוּ שֶׁן עַל ד'. (ב) שֶׁר הַחִיל, לֹא מִלִּינוּ שְׁחִסְרָו יוֹאָב עַר הַחִיל רַק עַר הַלְבָּא,
לְכֵן דַּעַתְנוּ שְׁחִסְרָו אֵל יוֹאָב נַמְשָׁךְ גַּם עַל עַר הַחִיל, וְכֹאֲשֶׁר נֹאמַר בְּפִירוּשׁ לְקַמֵּן, וְתַדְגַּמְנוּ

מיט איך דיא אנצאהל דעם פֿאַלקעם ערפֿאַהרע. (ג) יואב ערוויעררטע דעם קעניגע: מאַכטע דאָך דער עוויגע דיין גאַטט דאַן פֿאַלק אים דאז מעהרפֿאַכע יאָ הונדערטפֿאַך פֿערמעהרען, אונד מיין הערר אונד קעניג עם מיט אייגענען אויגען זעהען: ווארום ווינשט מיין קעניגליכער הערר דיעזע זאַכע? (ד) דער בעפֿעהל דעם קעניגס וואירדע אָבער דעם יואב אונד דען אנפֿיהרערן דעם הערעם שטענען ער. טהיילט, דאָהער בראַך יואב מיט דען אנפֿיהרערן דעם הערע. רעם פֿאַם האַפֿלאַנער אויף, אום דאָן פֿאַלק צו מוסטערן. (ה) זיא זעטצטען איבער דען ירדן, אונד לאַגערטען זיך בייא ערוער צור מיטטאָנזייטע דער שטאָרט, דיא אַם פֿלוססעגד נעכען יעזר ליענט. (ו) זיא קאַטען היערויף נאָך גלעד אונד אין דיא לאַנדשאַפֿט החתים חרשי, דאָן קאַטען זיא נאָך

וידעתי את מספר העם: (ג) ויאמר יואב אל המלך ויוסף יהוה אלהיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים ועיני אדני המלך ראות ואדני המלך למה הפין בדבר הזה: (ד) ויחזק דבר המלך אל יואב ועל שרי החיל ויצא יואב ושרי החיל לפני המלך לפקד את העם את ישראל: (ה) ויעברו את הירדן ויחנו בערוער ימין העיר אשר בתוך הנהל הגד ואל יעזר: (ו) ויבאו הגדעדה ואל ארץ תחתים חדשי ויבאו דנה יען וסביב אל צידון: (ז) ויבאו מבצר

צר

דן, נאך יען אונד אין דיא געגענד פֿאַן צידון. (ז) נאָהער קאַטען זיא נאָך מבצר צור אונד

אין

ר ש י

(:) כהם וכהם. כהם כפלים וכהם שני כפלים הרי ארבעה כפלים; וכן חזר ונזכר את הכפילה עד מאה פעמים ומלאת כנחתו של יואב יתירה על של משה שאמר כנס אלף פעמים ועוד שנכתו של משה לזמן מרובה ושל יואב מיד שנאמר כה ועיני אדני המלך ראות: (ה) הגד ואל יעזר. התחיל בבני גד לפי שהם גבורים וקשים אמר הלואי וילחמו בי ויעבדו על ידי: (ו) ואל ארץ תחתים חדשי. מקום ישוב חדש שאוכלוסייה מועטין אולי בתוך כך יתמרט דוד ושלח אליו שליח שיחזור בו: דנה. בבני דן: יען. שם המקום:

ב א ו ר

שני הטיל ברביי כנאמר לקמן בפסוק ד' ויודק לשון ופקדו ל"ר. (ג) ויוסף, וי"ו זו לתחילת הדברים ולא להוראה מה (הרד"ק). אל העם, על העם. כהם וכחש, יוסף על העם כמה וכמה פעמים, ובחום לבנו אמר מאה פעמים לנושא. (ד) ויחנו, בכל מחו לו על העם סביב לבוא לפניו ולהגיד מאתם. הנהל הגד, הוא נחל ארנון, ונקרא נחל גד על אשר מקורו נובע מנחל נחל מטה גד. (ו) תחתים חדשי, שם העיר כך, והיתה סביבות מ. מרום. דנה, לזן. יען, לעיר שמה יען. (ז) מבצר צר, עיר נחלת מטה אשר. החוי והכנעני, של

ש מ ו א ל ב כ ד

צַר וְכָל-עַרְי הַחַיִּי וְהַכְנַעֲנִי וַיֵּצְאוּ
אֶל-נֶגְבַּי יְהוּדָה בְּאֶרֶץ שֶׁבַע:
(ח) וַיֵּשְׁבוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ
מִקְצֵה תְשַׁעָּה חֳדָשִׁים וְעֶשְׂרִים
יוֹם יְרוּשָׁלַם: (ט) וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת-
מִסְפַּר מִפְקַד-הָעָם אֶל-הַמֶּלֶךְ
וַהֲתִי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אַלְפֵי
אִישׁ-חֵיל שִׁלְף חֶרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה
חֲמִשׁ-מֵאוֹת אַלְפֵי אִישׁ: (י) וַיֵּךְ
לִב-דָּוִד אֶתוֹ אַהֲרִי-כֵן סֵפֶר אֶת-
הָעָם * וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-יְהוָה
חַטָּאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְעַתָּה
יְהוָה הֶעֱבַר-נָא אֶת-עֵינֶיךָ עָבְדֶךָ כִּי

ספדק נא"פ נסכלחי

חרגום אשכנזי קסב
אין אללע שטערטע דעם ה
אונד דעם כנעני, אונד קאמע
אין דען וידען פאן יהודה בן
באר שבע. (ח) וא שטרייפט
זיא אים גאנצען לאנדע הערום
אונד לאנגטען נאך פערלויף
פאן ניין מאנאטען אונד צוואנ-
ציג טאגען אין ירושלים וויע.
דער אן. (ט) יואב איבערגאב
דיא בערעכנונג דער פאלקס-
מוסטערונג דעם קעניגע, אונד
עס פאנדען זיך אין ישראל
אכט מאל הונדערט טויענד
ריסטגע לייטע, דיא דא
שווערדט פיהרען קאננטען.
דיא מאנשאפט יהודה'ס בע-
שטאנד אויס פינפמאל הונ-
דערט טויענד מאן. (י) דעכ
דוד שלוג דאז הערק (ער בערני-
עטע עס), נאכדעם ער דאז
פאלק האטטע צעהלען לאס
סען. ער באטה צום עוויגען: איך האבע זעהר געפעהלט, דאס איך דיעועס געטהאן הא-
בע. איך פלעהע, א עוויגער! פערצייהע דאך דאז פערנעהען דיינעם קנעכטעס, דען איך
בין

ר ש י

(ט) מספר מפקד. אם מספר למה מפקד שני אנפריאות עשה גדולה וקטנה אמר אראנו את הקטנה
ואם יקבץ אראנו את הגדולה לכך נאמר מספק לזון חסרון כך נדרש בפסיקתא: ותהי ישראל. טש
בחן כנקנה: שמונה מאות אלף. ובדברי הימים (א' כ"א ה') הוא אומר אלף אלפים ומאה אלף בהגדת
אמוראים מכינו אמר ר' יהושע בן לוי הכתובים מוסיפין כאן מהשחרו כאן אלו ב' שנים שלא נמנו
שכך כתיב (בדברי הימים א' כ"א ו') ולוי ובנימין לא פקד בתוכם כי נחשב דבר המלך אל
יואב. אמר יואב באלו אני יכול להשמיט ולומר שנט לוי אינו ומנה במנין שאר שבטי' כי אם
מנן חודש ומעלה ובנימין דיו שנחסר וכלה בפלגש בגבעה. ובשליש ושתיים מדות דר' אליעזר
בנו של ר' יוסי הגלילי שנינו כתוב אחד אומר ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף ויהיה
ד' מאות ושבעים אלף וכתוב אחד אומר ותהי ישראל שמונה מאות אלף איש ואיש יהודה חמש
מאות אלף נמלא בנייהם שלש מאות אלף אלו ג' מאות אלף מה טיבן בא הכתו' הג' והכריע
ובני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים והמאות ושטרניהם המשרתים את המלך לכל

ב א ו ר

שלא הורישום ישראל והיו למס (הרד"ק). (ט) שמונה מאות אלף, ובד"ה כתוב ויהי כל ישראל
אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף, וחז"ל טרחו להכדיק ב' השבועות
יחד, ובעינינו יפלא שיהודה יהי' יותר מג' שבטי ישראל, ונחשוב באמרו יהודה הכוונה על
כל אלה אשר המליכו דוד במצרון, והם היו כמה וכמה אלפים משאר שבטים וכל שבע שמעון
וחלק גדול מבנימין, והם היו ממיד ברוכים אמרי בית דוד. (י) אהרי כן ספר, אמרי כי
ספר

נִסְכַּלְתִּי מְאֹד : (יא) וַיִּקָּם דָּוִד
 בַּבֶּקֶר * וַדְּבַר-יְהוָה הָיָה אֵל-
 גִּדְ הַנְּבִיא חוֹזֵה דָוִד לֵאמֹר :
 (יב) הֲלוֹךְ וּדְבַרְתָּ אֶל-דָּוִד כֹּה אָמַר
 יְהוָה שְׁלוֹשׁ אַנְכִי נוֹטֵל עֲלֶיךָ
 בַּחֲרֻקָּךְ אַחַת-מֵהֶם וְאַעֲשֶׂה-
 לָךְ : (יג) וַיִּבְאֶרְגָד אֶל-דָּוִד וַיִּגְדֹּ-
 לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ הִתְבּוֹא לָךְ שִׁבְעַ-
 שָׁנִים וְרַעַב וּבְאֶרְצָךְ וְאִם-שָׁרְשָׁה
 חֲדָשִׁים נִסָּךְ לִפְנֵי-צָרֶיךָ וְהָיָה
 רִדְפָךָ וְאִם-הָיֹת שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 דָּבַר בְּאֶרְצָךְ עַתָּה דַע וּרְאֵה מָה-
 אֲשִׁיב שְׁלָחִי דָבָר : (יד) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד אֶל-גִּדְ צָר-כִּי מְאֹד נִפְלָה-

בין שטארק בעטהארט וואָר-
 דען. (יא) אַלס דוד דען מאָר-
 גען דאָרויף אויפגעשטאַנדען
 וואָר, וואָרד דאָ וואָרט דעם
 עוויגען דעם פּראָפּעטען גר,
 דעם זעהער דוד'ס, וויא
 פֿאַלגט : (יב) געהע זאָג פֿער-
 קינדיגע דעם דוד : זאָ שפּראַך
 דער עוויגע : „פֿאַן דרייאַ דיג-
 „גען פֿערהענגע איד אַיינעם
 „איבער דיק, וואָהלע דיר אַיי-
 „נעם דאָפֿאַן, וועלכעם איד
 „דיר זאָלל געשעהן לאַססען“
 (יג) גר קאַם צו דוד, קינדיגע
 עס איהם אָן, אונד שפּראַך
 צו איהם : זאָלל וועכען יצהרע
 לאַנג הונגערסנאָטה אין דיי-
 נעם לאַנדע דיק היימווען ?
 זאָלסט דוא דרייאַ מאַנאַטע
 פֿאַר דיינעם דיק פֿערפֿאַלגענ-
 דען פֿיינדע פֿליעהען מיססען ?
 אָדער זאָלל דיא פּעסט דרייאַ
 טאַגע אין דיינעם לאַנדע ווי-
 טהען ? איבערלעגענון, אונד

פסקא נא"ס

בעטראַכטע, וואָס פֿיר אַיינע אַנטוואָרט איד דעם, דער מיך געזענדעט, צוריק ברינגען
 זאָלל ! (יד) דוד אַנטוואָרטעטע דעם גר : איד בין ועהר בעדרענגט ! דאָך וואָללען וויר
 ליע

ר ש י

דבר המחלוקת הבאה והיוצאת מדש בדשו לכל מדשי השנה המחלוקה האמת כ"ד אלף מלמד
 שאלו ג' מאות אלף היו הכתובים בנימוסו של מלך ולא היו לריון לישנות כיבד עשרים וארבעה
 אלף לשנים עשר כהן מאתים ושמונים אלף ושמונת אלפים נשתוו שנים עשר אלף הן הן
 נשיאי ישראל : (יב) שלש אנוכי נוטל עליך. אחת משלש וכן נשחיתו חתחן בני היום (שמואל
 א' י"ח כ"א) נאמת משחיתים : שלש אנוכי נוטל עליך. כנגד שלש שהטלת על שאלו כי אס ה'
 יגפנו או יומו ינא ומת או נמלחמה ירד ונספה (שמואל א' כ"ו י') : (יד) זר לי מאד. הקטנה
 שנהם קשה מאד : נפלה נא ביד ה'. הדבר ולא החרב והרע' שגם הוא מסור לעשירים
 אולרי פירות אמר כ' אלכסנדרני אמר דוד אס אני בורר לי החרב עכשו ישראל אומרים הוא
 בועט

ב א ו ר

ספר. נסכלתי כאד, יחנן כי ילטדק שהמסית הטה לבנו לכך, ולכן נא בנפעל. (יא) חוזה
 דוד, יחנן שעמד בשירות דוד. (יב) נוטל, ונד"הי נחלק בנוטה. מהם, נא נל"ו אף כי שלש
 ל"ב, ונד"הי נא חתחיו מהנה. (יג) שבע, ונד"הי נחלק בשלש, ומילוף המספרים אס ראשי
 תיבותיהם דומים זה לזה מלוי מאד. (יד) נפלה, הנו"ן למדברים בעדס נקל והה"א נוספת
 לסימן

נא ביד יהוה כירבים רחמו
 וביד אדם אל אפלה: (טו) ויהן
 יהוה דבר בישראל מהבקר ועד
 עת מועד וימת מן העם מדין
 ועד באר שבע שבעים אלף איש:
 (טז) וישלח יהוה המלאך וירושלם
 לשחתה וינחם יהוה אל הרעה
 ויאמר למלאך המשחית בעם
 רב עתה הרף ידה ומלאך יהוה
 יהיה עם גרון האורנה היבסי:
 (יז) ויאמר דוד אלי יהוה בראתו
 את המלאך והמכה בעם ויאמר
 הנה אנכי הטאתי ואנכי העויתי
 ואכה הציאן מה עשו תהי נא ידה
 בי ובבית אבי: (יח) ויבאגד אל-

רחמו קרי. הארונה קרי. דוד

ליעבער אין דעם עוויגען האנד
 פאללען, דען זיין ערבארמען
 איזט אונענדליך; אין דעם
 מענשען האנד אבער מאג איך
 ניכט פאללען. (טו) דער עוויג
 גע שיקטע איינע פעסט אונג
 טער יש א פאם פריהען מארג
 גען ביז צור בעשטימטען צייט
 אונד עס שטארבען פאם פאל
 קע פאן דן ביז באר שבע זיע
 בענציג טווענד מענשען.
 (טז) דער ענגעל שטרעקטע זיג
 גע האנד נאך ירושלים אויס,
 עס צו פעהרעערען; דער עוויג
 גע האסטע אבער דעם אונג
 גליקס וועגען מיטלייד, אינד
 שפראך צום ענגעל, דער דאז
 פאלק פעהרעהערטע: נון איזט
 עס גענוג ציעהע דיינע שטראג
 פענדע האנד אב! דער עני
 געל דעם עוויגען שטאנד געט
 ליך ביא דער טעננע דעם
 יבוסיטען ארונה, (יז) אונד דוד
 שפראך צום עוויגען, אלס ער
 דען ענגעל, דער דאז פאלק

מיט דער פעסט שלוג, ער בליקטע: אך נור איך האבע געזינדיגט, נור איך הא
 בע מיך פערנאנגען! וואס האבן אבער דיעזע שאפגע געטהאן? לאס דאך דיינע האנד נור
 בלאס ווידער מיך אונד מיינעם פאטערס הויז ויין! (יח) דאהער קאם גר נאך אן דעמזעלכען

טא

ר ש י

בוטח בנבוכדנצר שהוא לא ימות והאחרים ימותו. ואם אני נורר הרעב יאמרו בוטח הוא בנבוכד
 אכרר לי דבר שהכל שוין בו: (טו) מהבקר ועד עת מועד מעידן דמתנכית תמיד ועד דאחסק:
 (טז) היבוסי. שר מלודת ליון היה שמה יבוסי:

ב א ו ר

לסימן הנקשה אפסוטיין. (טו) עת מועד, ח"ל אמרו שהיתה שעה אחת משחיטת התמיד עד עת
 זריקתו וכן ת"י ור"י אמר עד חלות והוא עת מועד ממועדי השמש, ונחנו לא נוכל לברר
 מפשוט הכתוב אורך זמן זה. (טז) המלאך, הר"ק אמר שהראהו הק"כ בה דמות מלאך וחרבו
 בידו כאמור בד"ה, והעמידו עם גרן הארונה היבוסי כדי שיחלל ויעתר לו שם ה', ויהי
 סימן לדוד ששם יהיה נה"מק, והר"בג אמר שהמלאך הזה היה פנחס, אולם קשה שהיה
 לפנחס חרב שלופה בידו, גם שאמור בד"ה שהמלאך היה עומד בין שמים וארץ, ואפשר
 שעין עב נא ונסל על המקומות אשר שם המגפה, והענין הזה הי' משלחת מלאכי רעים,
 ומה שאמר וחרבו שלופה ע"ד הליור כלומר שהסכנה נטויה על ירושלים. וינחם ה', אשרי

כי

טאנע צו דוד, אונד זאגטע
 איהם: געהע הינויף, ערריכע
 טע דעם עוויגען אין דער טעג-
 נעדעס יכ'ס טען ארונה איינען
 אלטאר. (יט) דוד גינג הינויף,
 וויא איהם גר אויף בעפעהל
 דעם עוויגען אויפגעטראגען
 האטטע. (כ) ארונה שויעטע
 הין, אונד זאג דען קעניג
 אונד זיינע האפכעדיענטען
 אויף זיך צוקאטען; ער גינג
 אלזא הינויס, ווארף זיך פאר
 דעם קעניגע מיט דעם אנגעזיכע-
 טע צור ערדע, (כא) אונד
 שפראך: וועסוועגען בעזוכט
 מיין הערר קעניג זיינען קנעכט?
 דוד פערועטטעטע: דיעזע טעג-
 נע פאן דיר צו קויפען, אום
 דעם עוויגען צו עהרען איינען
 אלטאר צו בויען, דאמיט דאן
 שטערבען פאם פאלקע נאכע-
 לאסטע. (כב) ארונה ערווייע-
 דערטע דעם דוד: מיין הערר
 אונד קעניג נעהמע נור הין,
 אונד אפפערע, וואס איהם בע-
 ליעכט. זיעהע! היער איזט
 רינדפיעה צום גאנצאפפער,
 אונד היער זינד דרעששליט-

דוד ביום ההוא ויאמר לו עליה
 הקם ליהוה מזבח בגרן ארניה
 היבסי: (יט) ויעל דוד כדברגד
 כאשר צוה יהוה: (כ) וישקף
 ארונה וירא את המלך ואת
 עבדיו עברים עליו ויצא ארונה
 וישתחו למלך אפיו ארצה:
 (כא) ויאמר ארונה מדוע בא אדני
 המלך ארעבדו ויאמר דוד
 לקנות מעמך את הגרן לבנות
 מזבח ליהוה ותעצר המגפה
 מעל העם: (כב) ויאמר ארונה
 אל דוד יקח ויער אדני המלך
 הטוב בעיניו ראה הבקר לעלה
 והמרגים וכלי הבקר לעצים:
 (כג) הכל נתן ארונה המלך למלך
 ויאמר ארונה אל המלך יהוה
 ארונה קרי. בעיניו קרי. פסקא נא"פ אלהיך

טען אונד געשיררע דער רינדער צום האלצע! (כג) אללעס גאכ דער פירשט ארונה דעם
 קעניגע, אינדעם ער צום קעניגע שפראך: דער עוויגע דיין גאטט טאנע דיין אפפער גנע-
 דיג

ר ש י

(כ) וישקף ארונה. מתחבא היה מפני המלך כך כתוב גד"הי (א' כ"א כ'): (כב) והמורגים.
 כלי עץ מלא ריבין וכנד הוא ומעבירין אותו על הקש חמיד ומזחכו להיות חנן למאלל
 נהמות: (כג) ארונה המלך. שר היבסי היה:

שקלים

ב א ו ר

כי הקריב דוד נפשו ובית אביו לכפרה כנאמר בפסוק שלאחריו חמל הקב"ה בשביל הרצה
 שלא לעשות עוד. (כב) לעצים, ונד"הי מוסיף והמטים למנחה. (כג) ארונה המלך, לפי
 הפשוט שארונה מורע יבוסו הי' מלך נתונם ונשארו שם אף אחרי לכידת המלודה למס עונד
 ולפי ת"י הטעם ארונה נתן למלך הכל לכל לרכי המלך אשר יחפץ. ירצף, ת"י יקבל קרבנך
 ברעווז

ש מ ו א ל ב כ ד

אֱלֹהֵי יִרְצֶה: (כד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל-אַרְוֹנָה לֹא כִי-קָנֹו אֶקְנֶה
מֵאוֹתֶךָ בְּמַחִיר וְלֹא אֶעֱלֶה לְיְהוָה
אֱלֹהֵי עֲלוֹת הַנֶּגֶם וַיִּקֶן דָּוִד אֶת-
הַגִּבּוֹן וְאֶת-הַבֶּקֶר בְּכֶסֶף שְׁקָלִים
חֲמִשִּׁים: (כה) וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ
לַיהוָה וַיַּעַל עֲלוֹת וּשְׁלָמִים
וַיַּעֲתֶר יְהוָה לְאַרְצָא וַתַּעֲצֹר
הַמִּגַּפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל:

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י ק ס ד

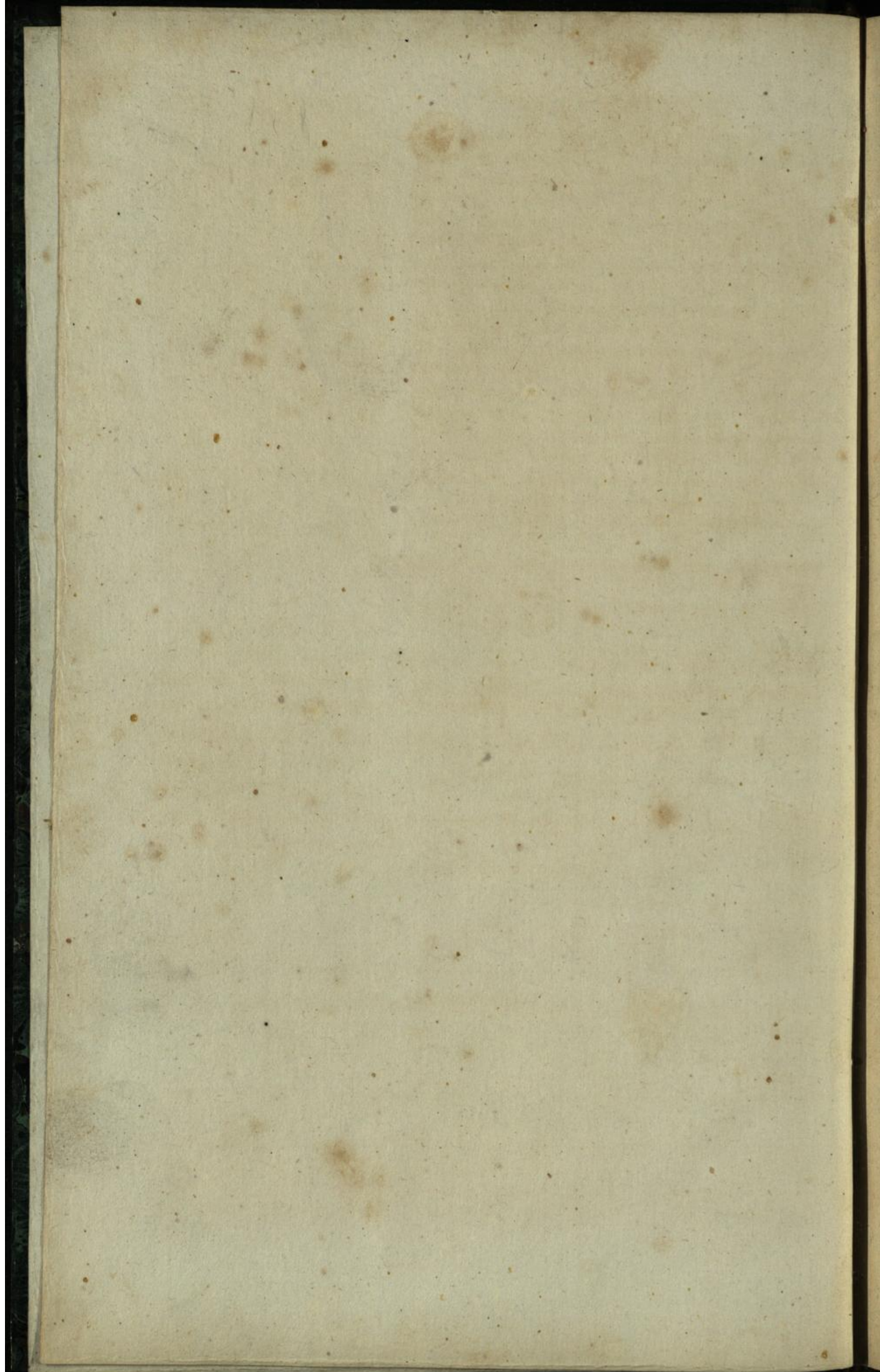
דיג אויפנעהמען. (כד) דער קע-
ניג פֿערזעטצטע דעם ארונה:
ניכט זא, זאנדערן אום איינען
קויפרייז ווילל איך עם פֿערט-
ליך פֿאן דיר קויפֿען, דען איך
מאג דעם עוויגען מיינעם גאט-
טע ניכט גאנצאפֿער דאר-
בריינגען, דיא מיך ניכטס קא-
סטען. דוד קויפטע אלוז דיא
טעננע אונד דאז רינדפֿיעה,
אום פֿינפֿציג שקל אין זילבער.
(כה) היערויף בויעטע דוד דא-
זעלכסט דעם עוויגען צו עהרען
איינען אלטאר, אונד בראכ-
טע גאנצ = אונד פֿריידענ-
אפֿער דאר. דער עוויגע ליעם זיך פֿאם לאנדע ערביטטען, אונד דאז שטערבען ליעם
פֿאן ישראל נאך.

ר ש י

(כד) שקלים חמשים. ונד"הי (א' כ"א כ"ה) הוא אומר שקלי זהב משקל של מאות הא כיכל
גבה חמשים שקלים כסף מכל שנט ושנט הרי של מאות ונתן לו כסף בדמי הזהב וכן שנינו בסוף
שמיטת קדשים גבה כסף כשש מאות כסף בשקלי זהב וכן שנינו בספרי:

ב א ו ר

זרעוא. (כד) בכסף חמשים שקל, ונד"הי נאמר שקלי זהב משקל של מאות, ונחלקו חז"ל
להלדיק המספר מכל שני המספרים, גם על שאמר פה כסף ושם זהב. (כה) לארץ, ליושני
הארץ, ובמרגומו וקביל ד' ללות דיירי ארעא. גם תפלתנו ישמע ה' ויחזיר שכינתו לכיון וסדר
העבודה לינושלים אמן:

3.1 pros. 1925

K. Coog.

